

మొందుమాట

డాక్టరు వర్మేవల్లి రాధాకృష్ణ రచించిన భారతీయ తత్వశాస్త్ర చరిత్ర విశ్వవిఖ్యాతి పొందిన గ్రంథం అంగ్లాభాషలో ఉన్న ఆ ఉద్గ్రంథాన్ని పోశ్వాత్యులూ, పలువురు ప్రాచ్యవిద్వాంసులూ, ప్రాచీన భారతీయ వేదాంత దర్శనాలకూ, ఆధ్వనస్పృశికి సంబంధించిన ప్రామాణిక రచనగా ప్రశంసించారు.

భారతీయ వేదాంత దర్శనాలను పోశ్వాత్యులకు అర్థమయ్యే వై లిలో ముడికారాలతో, పలుకుబడులతో సుకుమార మందరంగా అందించడమే అంగ్లా విద్యాకోవిదుడైన రాధాకృష్ణ మనీషి ప్రత్యేకత. సమాలయ నిర్వహణలాంటి అంగ్లా పద గుంఫనాలతో నయగదా జలపాత సదృశమైన వక్తృత్వంతో ఆయన ప్రతీదీ సాంస్కృతిక జగత్తుకు పనాతన భారతీయ వేదాంత తత్వచరిత్ర వినిపించాడు. పులకాంకుర ప్రకారాలతో ప్రాచ్యప్రతీదీ విద్వాంసులు రాధాకృష్ణ పండితుని ప్రతిభకు కర్పూర నీరాజనాలు సమర్పించారు. హృదయంగమమైన ఆయన కృతులకు ప్రపంచమంతటా స్వాగత సత్కారాలూ, గౌరవ ప్రవక్తలూ లభించాయి.

అంగ్లాభాషలో రాధాకృష్ణ పండితుడు వ్రాసిన ఆ మహోత్తమ గ్రంథాన్ని తెలుగులోకి అనువదించడానికి భగీరథ తపస్సు అవసరం అనునాదకుడికి అంగ్లా భాషాపై దువ్యమూ, తెలుగులో ప్రతిభావ్యుత్పత్తులూ, పనాతన భారతీయ వేదాంతదర్శనాలకు సంబంధించిన సాంగ్ సాంగమూ, సర్వతోముఖమూ అయిన ఉపజ్ఞా ఉండాలి. పై మూడు ప్రక్లిలతో పాటు ఆ గ్రంథాన్ని ఆంధ్రసోదరులకు అందించాలనే ఆదర్శపీఠం ఉండాలి. అదృష్టవశాత్తు ఆన్ని ఆధికారాలూ వున్న శ్రీ బులుసు వేంకటేశ్వర్లుగారు ఈ గ్రంథాన్ని రెండు దశాబ్దాలకు పూర్వమే ఆర్జితపోషిక్షతో అనువదించారు.

ఈ అంధ్రానువాదానికి శీంధ్ర సాహిత్య అకాడమీవారి వాతీయ బహుమతి లభించింది ఇలాంటి గ్రంథాన్ని మళ్ళీ ప్రచురించే ప్రదక్షాళం తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానంవారికి కలగడం ముదాపహం పనాతప సాంస్కృతిక పుణ్యక్షాసానికి ఈ గ్రంథం దోహదం చేస్తుందని అశిస్తున్నాము

తిరుపతి,
28-1-1985

ఎన్ అక్షిప్తవారాయణ,
కార్యనిర్వహణాధికారి
తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు

మొందుమాట

డాక్టరు వర్మేవల్లి రాధాకృష్ణ రచించిన భారతీయ తత్వశాస్త్ర చరిత్ర విశ్వవిఖ్యాతి పొందిన గ్రంథం అంగ్లాభాషలో ఉన్న ఆ ఉద్గ్రంథాన్ని పోశ్వాత్యులూ, పలువురు ప్రాచ్యవిద్వాంసులూ, ప్రాచీన భారతీయ వేదాంత దర్శనాలకూ, ఆధ్వనస్పృశికి సంబంధించిన ప్రామాణిక రచనగా ప్రశంసించారు.

భారతీయ వేదాంత దర్శనాలను పోశ్వాత్యులకు అర్థమయ్యే వై లిలో ముడికారాలతో, పలుకుబడులతో సుకుమార మందరంగా అందించడమే అంగ్లా విద్యాకోవిదుడైన రాధాకృష్ణ మనీషి ప్రత్యేకత. సమాలయ నిర్వహణలాంటి అంగ్లా పద గుంఫనాలతో నయగదా జలపాత సదృశమైన వక్తృత్వంతో ఆయన ప్రతీదీ సాంస్కృతిక జగత్తుకు పనాతన భారతీయ వేదాంత తత్వచరిత్ర వినిపించాడు. పులకాంకుర ప్రకారాలతో ప్రాచ్యప్రతీదీ విద్వాంసులు రాధాకృష్ణ పండితుని ప్రతిభకు కర్పూర నీరాజనాలు సమర్పించారు. హృదయంగమమైన ఆయన కృతులకు ప్రపంచమంతటా స్వాగత సత్కారాలూ, గౌరవ ప్రవక్తలూ లభించాయి.

అంగ్లాభాషలో రాధాకృష్ణ పండితుడు వ్రాసిన ఆ మహోత్తమ గ్రంథాన్ని తెలుగులోకి అనువదించడానికి భగీరథ తపస్సు అవసరం అనునాదకుడికి అంగ్లా భాషాపై దువ్యమూ, తెలుగులో ప్రతిభావ్యుత్పత్తులూ, పనాతన భారతీయ వేదాంతదర్శనాలకు సంబంధించిన సాంగ్ సాంగమూ, సర్వతోముఖమూ అయిన ఉపజ్ఞా ఉండాలి. పై మూడు ప్రక్లిలతో పాటు ఆ గ్రంథాన్ని ఆంధ్రసోదరులకు అందించాలనే ఆదర్శపీఠం ఉండాలి. అదృష్టవశాత్తు ఆన్ని ఆధికారాలూ వున్న శ్రీ బులుసు వేంకటేశ్వర్లుగారు ఈ గ్రంథాన్ని రెండు దశాబ్దాలకు పూర్వమే ఆర్షతపోషిక్షతో అనువదించారు.

ఈ అంద్రానువాదానికి శేంద్ర సాహిత్య అకాడమీవారి శాతీయ బహుమతి లభించింది ఇలాంటి గ్రంథాన్ని మళ్ళీ ప్రచురించే నిదనకాళం తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానంవారికి కలగడం ముదావహం ననాతన సాంస్కృతిక పునర్వికాసానికి ఈ గ్రంథం దోహదం చేస్తుందని ఆశిస్తున్నాము

తిరుపతి,
28-1-1986 }

ఎన్ అక్షీవారాయణ,
కార్యనిర్వహణాధికారి
తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు

విషయసూచిక

పంచమూర్త్యాయము — పురాణేతిహాసయుగము నాస్తికవాదము

౧	వైఖానయోగము	1
౨	యోగసామాన్యతావములు	7
౩	వాస్తవవాదము—వాక్వాదవాదము	8
౪	సద్ధాంతములు	10
౫	సామాన్యపరిశీలనములు	16

షష్ఠాధ్యాయము — శైవుల బహుజీవసిద్ధాంతము

౧	శైవమతము	19
౨	వర్తమానులు	19
౩	సౌరస్వతము	21
౪	ఇతరమతసంబంధము	22
౫	జ్ఞానసద్ధాంతము	27
౬	శైవతర్కము—విలువ	40
౭	మనస్తత్త్వము	44
౮	తత్త్వకాత్రము	48
౯	ధర్మకాత్రము	84
౧౦	అస్తకర్పిష్టవైఖరి	68
౧౧	నిర్వాణము	72
౧౨	కుడి ముగిస	74

సప్తమూర్త్యాయము — ప్రాచీన బౌద్ధమతధర్మతత్త్వము

౧	ప్రాచీనబౌద్ధమతము	84
౨	బౌద్ధవిజ్ఞానవిశాసము	85
౩	సౌరస్వతము	85

౪ బుద్ధునిజీవిత చరిత్రములు	80
౫ బౌద్ధుని చరిత్రము	90
౬ బుద్ధుని ఉపనిషత్తులు	107
౭ దుఃఖము	109
౮ దుఃఖకారములు	118
౯ సంసారము	129
౧౦ జీవము	132
౧౧ బాగవతుని అర్చకత్వము	140
౧౨ మనస్తత్త్వశాస్త్రము	150
౧౩ ప్రతీత్యసముత్పాదము	162
౧౪ భర్తృశాస్త్రము	170
౧౫ కర్మ పునర్జన్మము	186
౧౬ నిర్వాణము	208
౧౭ సైపత్యము	210
౧౮ కర్మసంధానము అందలి భావములు	215
౧౯ అనుష్ఠానపాదము	221
౨౦ జ్ఞానసంధానము	222
౨౧ బౌద్ధకత్వము ఉపనిషత్తులు	281
౨౨ బౌద్ధమతము సాంఖ్యకత్వము	284
౨౩ బౌద్ధమత విజయము	285

అష్టమాధ్యాయము — పౌరాణికతత్త్వశాస్త్రము

౧ బౌద్ధమతమునకు పునర్నిర్మాణము	240
౨ మహాభారతము	241
౩ భారతము కర్తృత్వము	248
౪ రామాయణము	248
౫ యుగపాపానశకములు	248
౬ దుర్గాపూజ	252
౭ పాశుపతకర్తృత్వము	253
౮ వాసుదేవుడగు కృష్ణుడు	254

౯ పౌరాణికప్రపంచస్వరూపము	౭88
౧౦ ధర్మశాస్త్రము	౭౯4
౧౧ శ్రేయోత్పత్తిరహస్యము	౭9౦
౧౨ మను ధర్మశాస్త్రము	౭97

సవనూర్ధ్వాయము — భగవద్గీత అష్టకముతము

౧ భగవద్గీత	౭9౭
౨ కాండము	౭98
౩ ఇతరతత్త్వసంబంధము	౭99
౪ గీతోపదేశము	౩05
౫ పరిమితి పర్యాయము	౩08
౬ సరిజానుప్రపంచము	౩౨8
౭ జీవాత్మ	౩౩0
౮ ధర్మశాస్త్రము	౩౩4
౯ జ్ఞానమార్గము	౩౩8
౧౦ భక్తిమార్గము	౩41
౧౧ కర్మమార్గము	౩60
౧౨ మోక్షము	౩81

దశమూర్ధ్వాయము — బౌద్ధమతస్వరూపము

౧ బౌద్ధమత కాండము	౩89
౨ హిందూసంబద్ధమతము	౩74
౩ మహాయానము	౩79
౪ మహాయానతత్త్వము	౩88
౫ మహాయానమతము	౩87
౬ ధర్మశాస్త్రము	౩92
౭ భారతభూమిలో బౌద్ధమత పతనము	౩97
౮ భారతీయ విజ్ఞానము బౌద్ధమత ప్రభావము	402

భారతీయ తత్వశాస్త్రము

ద్వితీయ భాగము

పురాణేతిహాసయుగము

పంచమాధ్యాయము

నాల్గవ వాదము

౧

పురాణయుగము

శ్రీమద్భాగవతము మహాభారతములలోని విషయములు వేద కాలమునకుఁ జెందినవే వేదకాలమున నార్యులు వలసవచ్చి గంగాదీతీర ప్రాంతములందు స్థిరనివాస మేర్పఱచు కొన్నిప్పుడు కురుకులము హస్తినాపురినందును, పాంచాలరు కనుజానందును, కోసలు అయోధ్య యందును కాశ్యపాకులు కాశీక్షేత్రముందును నివసించిరి ఈ పురాణములు శ్రీస్తుహార్య మాజవళతాద్భిరంబైఁ జూర్చియు రచింపఁ బడినట్లు తెలుపు నారాధము లేమియును రెపు గంగాతీరమున నార్యులు వ్యాపించి, దేశము నాశ్రమించిన కాలముననే వారు పేరివిభాగ సంకలనముల నొనర్చి యుండిరి మహాభారత విషయమైన కురు పాండవయుద్ధ మారాణముననే జరిగి యుండవచ్చును భారతీయ సంప్రదాయము ననుసరించియు, బురాణాంతర్గత విషయము ననుసరించియు, వేదసంకలనకర్తయుగు వ్యాసుఁడు మహాభారత యుద్ధ పమకాలికుఁడని తెలియుచున్నది రామా యణము అర్జునకును, అర్జునకునకును స్వీకరించిననాటి దేశీయాచార్య జాతులకును జరిగిన యుద్ధమును వర్ణించును వేదసంకలనములు వసదేదీ,

తర్కమతము ఎఱివాదరిణి పోలిమై, వర్తమానము ముచ్చటలలో నున్న కాలమది కావున బుర్రాచారంబయిగము నించు మించుగా మనము కీర్తి పూర్వకాబ్బి మధ్యభాగముగా పెంచి, అనంతర కాలోచితములైన మార్పులెప్పటికప్పుడు జరిగి పురాణయిగురు పూర్తిమగుటప్పటికి కీర్తి పూరించుకాబ్బి యారంభించిన దని నిర్ణయించుచును

విజ్ఞానశాస్త్ర, తత్వశాస్త్రములను విశేషముల కాలవారముల దీ యుగమని చెప్పుట కనీకాధారములు గలవు నాటి క్రిష్టతరములైన ఆరంభోక్తావములనుగూర్చి సంపూర్ణ సర్వజ్ఞ మొనగుట సులభమైనది కాదు కావునావసరమునందుగల పై కుద్యమము, మనోగలములైన విశిష్టములు ప్రజాజీవితమున ప్రతిఫలించినవి విచిత్ర విరుద్ధభావ సంఘటనలైనవి ఈయుగము బుద్ధివికాసోద్దీగము, ఉద్బుద్ధిక్షలలోపాలు ముగియించుకొను, ముద్రీకములు కలిసావి చార్వాకయుక్తయు బౌద్ధులయుక్తయు యుగమని నీచమంతోపాసనము, శాస్త్రము, సంప్రదాయ విశ్వాసము, స్వైరవృత్తి, తపోనిలతి మిశ్రమమైన యుగమని ఉద్భిక్తములైన మానవశక్తులు చతుర్వర్తముల ముద్దాటించినప్పుడు కష్టములు లేని యూహాప్రచారము అనభావములుకావు అయినను భావశ్రీష్టత, కల్పనాభిక్షి జీవితవైశాల్యమును పెంపొందించినవి శిక్షాసాధికార మందితకులగలదను భావోద్భిక్తపూరితమైన ప్రకటనము, సంప్రదాయ దాస్యశృంఖలములను గొంత నడలించి, ప్రజాజీవితమును సత్వోన్నతమునొనర్చును సంకయించుట పొందికోము కాదని తెలిసెను

అంతర్బిష్ట పరిశీలనమునకును, మతివిశ్వాసము తత్వశాస్త్రమునకును స్థానమిచ్చెను జీవితముయొక్క అగమ్యము, అద్భుతసంకరావహారులైన సమస్యయుఁ బ్రపంచమును గూర్చి ధిన్నాధిప్రాయసమన్వయ ప్రయత్నమును, దుఃఖమగ్నమైయున్న మానవజాతి, తాత్కాలిక చిత్తశాంతి నొకించి, తల్పించుకొనిన మధ్యోహర్షములు, ప్రక్కనందులు, విశ్రాంతిస్థానములలోఁ గీకారజ్ఞాత్పతి చాల్చిన భావప్రపంచము అవిశ్వాసపు దెబ్బ, అలసత్, మాంద్యములతోఁగూడిన యావనసాహసశక్తి సమంచితవర్జిత, భారతీయ విజ్ఞానచరిత్రమున నీ క మప్రసర్థమైన కారణమునకు చాకావరణమును నిర్మించినవి రోగగ్రస్తమైన మానసిక

[illegible]

రాజ్యాంగమునఁగూడ నరాజుఁ పరిష్కరింపఁగోరఁజూపినది నంత
 లింపఁజేసినది చిత్తు పొమ్మంతరాజ్యముల మధ్యఁ గూడఁ తేర్చుచినది

విదేశీయుములైన పాదులు దేశాంతినిఁ గొంత చెడగొట్టినవి ఎరువుల
 వోగలాలనర్వము ప్రజల దురాచార దౌర్బర్యముచే యుగము క్షీణదశలో
 నున్నదను నివాదములు హిందూదేశవి ఒక బౌద్ధసూక్తమిట్లు వలికినది,
 “లోకములో ధనికులను జూచుచున్నాను ఆస్థాయార్జితమైన తమ కృతము
 నెవరికి బానిము చేయరు ధనాగ్రహకులై, ధనరాసుల నార్జించి ఆద్యం
 తములు లేని బోగముల పనువలించు క్షింతువుచున్నారు చక్రార్థి,
 భూమండలములోని రాజ్యములన్నిటి జయించి యుండ
 వచ్చును పముద్రవర్తంత బూమండలము నావలను పరిపాలించుచుండ
 వచ్చును కాని యాతని కింతను దృష్టించలేదు, ఇంతను సాగరముల
 కన్నరి తాగముననున్న వానినిఁ గూడి నార్జింపఁగోరుచున్నాఁడు రాజు
 పతనతో పనేకులు, అప్పుగనిని కాంక్షలతో యిముని కతిధులు గాఁబోవు
 చున్నారు—ఎండువులు కాని, మిత్రులు కాని, పరిచయులు కాని మృత్యు
 ముఖమింఁగడిచి వానినిఁ బొడలేకు కొండులు వాని యాప్తిని గ్రహిం
 తురు కాని వాఁడు తనకల్మషలమును పొందును, భార్యానుత ధన
 రాజ్యాదు లెవ్వియును వాని ననుగమింపవు” పంపుము, రాజ్యము
 క్షయమైనవలె అలంపు, ఎవ్వమైన యాక, అపాయాంతరము గోచరింపని
 మనోదైన్యము నిది మానవుని ఎవ్వకియైకావేశములపై నిలుపుమని
 యుద్బోధించినవి ఏదోయొక జ్వరిమైన స్వర్ణప్రపంచము, పాపములు
 దుఃఖములు లేనిది త్రికాలాపాధ్యమైంది కనుఁగొని, యెందునుఖింతమను
 కాంక్షతో, పై రాగ్య తప స్సాధనముల నెడతెగక యాచరించుచు, నవంగ
 తమైన యీ లోకమును, విశాకృతమైన యీ జీవితసమస్త్యలను నుదాసీన
 భావముతో నిర్లక్ష్యమొనర్చినవారు కొలఁదిమంది కలరు ప్రజలందరును
 జీవితరంగమునుండి, మాంద్యజగుష్పాదిరాశోపహతులై తొలగిరి పంక
 యాస్పదమైన స్వర్గమునకు బదులు ప్రత్యక్షముగానున్న యాకర్షణములు
 వారిని పకమొనర్చుకొనెను మోక్షమునకు మోక్షోపాయములపై
 నాత్రత జూప నారంభించిరి లోకమున నిగూఢమైన యొక అపజయోప
 మానము దుస్సహమై మాతనానేకబీజమైనది ప్రపంచము ధర్మబద్ధమై
 పాలింపఁబడు చున్నదను భావముతోఁ గల్యాణగుణపూర్ణుడైన దేవుఁడు
 న్నానందను భావమివ్వయించును ఇహలోక జీవితస్వభావమును గూర్చి

అందు ముదయించివుడు, దైవవిశ్వాసము పెంచుచును ప్రతివ్యక్తియు తీవితమును దు ఖమునుమని తలచుచుండగా, తేక శుభము సంభవించునని భావించుచుండగాఁ జూర్యపతము నందు విశ్వాసము నిలిచి యుండుట సులభసాధ్యముకాదు అనేక కళాబ్రాహ్మణులు ముగ్ధముగా వచ్చిన మతవిశ్వాస మొక స్వప్నదృశ్యమువలె హరించి పోవుచున్నది వేద ప్రమాణము, సంప్రదాయాంధము తెగిపోయినది మతవిశ్వాసము నీరసించుటతోఁ జయబడిరిని ప్రపంచావాదోపనిషత్తులు, మానవుని స్వాతంత్ర్యము ప్రకటింపఁజేసినప్పుడు, విచిత్రములైన తర్కనిర్ణయములు, వ్యర్థములైన పరమార్థ ప్రసంగాలు రేతెత్తినవి నైతిక దౌర్బల్యముచే హతమైన యంగము దొరికిన యే తత్త్వమున కైన స్వాగతి మిచ్చుచు ప్రత్యక్షప్రమాణముపై వాదారపణిని వాస్తవములు, సమున్నత ధర్మప్రచారము, సమూల్య మనస్తత్త్వనిర్ణయముల నిచ్చిన బౌద్ధులు ఎదులుదేరిరి నిజమునికి పోవుచున్న వాని యాశ్రయముతో ాదముల నందిపట్టుకొనియున్న వారు కొందరు కలరు, సంస్కర్తలు స్వచ్ఛమైన ధర్మానుష్ఠాన జీవనము ప్రదానమని నమ్మి, హక్కుల్యధరణ మునకుఁగడఁగిరి వారు మంతానంతరసమస్యలను గూర్చి యాలోచించుచు నిరర్థక మని తలఁచి మానివేసిరి వచ్చాములు, శీర్షంకరులు నూతన మతభావోపసృలమని చెప్పకొనిరి గౌతముఁడు, శర్థమానుఁడు ప్రముఖ సంస్కర్తలు బౌద్ధగ్రంథముల పై దిగ్గోచరములను గొందరను వేర్కొనెను సంగమవాదియైన సంజయుఁడు అర్హణావాచకమును ఖండించి, కొంత సాధన మాగ్గావ్యేషణమునకే తనక్రిందిను వినియోగించెను అత్యంత కఠినమును నొనరుఁడు తవస్పృధ్యమైన జ్ఞాన మనత్యమని నిరసించి మానవుఁడు ఎటుదృఢతకల్పింతుఁడనియు మరణమున వా మాతములు విడిపోవుననియు వాదించెను, పురాణశాస్త్రపుఁడనువాఁడు 'బైబిలిని మతస్థుఁడు ధర్మభేదముల నంగీకరింపక అత్యశ్రియాసేనమైనదనియు, నిది కారణము లేని ఎచ్చము కలదియు నిర్బయించెనుగ మమ్మరి గోగోళాలయము వాఁడు విధివాది (Fatalist) జీవితము, మరణము మానవుని యిచ్ఛనముతో లేవనియు, వస్తువులన్నియుఁ దమలో నివాతమై యున్న క్షణే నీత్యవరీత వ్రహ్మసములగును మోక్షము పొందు పరట

జీవించుచుండునునియు, నాచిని వాచియు ౧ కౌఠకాత్మాయముఁ దను
నాఁడు పెంచిభూతములై ౧ ఎరి వాయు మామూలాశములను, అత్మకు
నున్న భేదము గుణాత్మకమనియు, భిన్నరూపములను గల్గించుచు,
నిశించఁజేయుచున్న 'స్థితి జీవి హేదములనియు నిర్ణయించివాఁడు. ౨
జీవమున నివిభిన్నాంతములబో ననంతభాగములై ౧ ఎగిబోధకులు
ఎరులుదీరి జామొక ముక్తిమార్గము ను జావఁగలమని ప్రజలకు ఖని
లేఖల నంపు మిందిరి

అనంతరయుగమును జ్ఞానసంపన్న మొనర్చిన పునర్జన్మ
జోద్యమముల ప్రారంభదశ వీ యుగముననే గోచరించును 'వి యా
యుగముననే యాంబంధింపగును, పురాణ యుగాంతమువఱకును పూర్ణ
పరిణతి నందియుండలేదు దై వస్పృహ మిహత్వ మెట్టిదనగా, రోగము,
రోగనివారణోపాయము కాశీశిరి వ్రక్కజమగును దోష వివక్షల
ప్రవాహము లెవఁక బ్రవహించునో, యచటనే యీ రోగనిర్మూలన
మొనర్చుగల యోషధియు నుద్భవించి పెంపొందుచుండును పేద
దృష్టల యొక్కయు నుపనిషత్తులయొక్కయు నుపదేశము, మాతృము
లుగా రచింపఁబడెను స్వచ్ఛ తర్కప్రతిష్ఠకములు, మహాస్మృతకర్త
నిధానములునైన విజ్ఞానశాస్త్రములు ప్రచురింపఁ ఎడెను దార్పణము,
బౌద్ధము, జై నులు మొదటివారు వెనుకెంతనో, రత్రుతిఫలముగా
నుపనిష దుపదేశమందలి ఆత్మ విత్త ముద్ఘాటింపఁబడెను జ్ఞాన్ జై న
మతములు, తమ ప్రత్యేక ధర్మాభిమానముతోఁ బ్రజల నిగూఢతాత్మిక
జ్ఞానాదాహమును దీర్చుజాలవయ్యెను ఉపనిషత్తులయొక్క ఉపాధిందని
తత్త్వభావములును, పేదములయొక్క శాఖ్యల్యమాన ఎహాదేవతా
వర్గమును, జై నబౌద్ధుల పంశయాశ్వుద పై తిరక్తప్రవాదములును,
జనసామాన్యమునకుఁ గలిగిన ౧రహార్థ జ్ఞానము ద్వల పలుపలినప్పుడు,
వాటి ప్రజల కర్మమగురీతి నుపనిషత్తురమొకంబు గొంచె మూహాశిస్యము
తగ్గినదియు నెక్కువ త్వల కానఁగునదియుఁ దెలియుట కశక్త మైన

౧ మత్తి పరిభాష ౧ పాదు నాశిక్యశాంఘి ౨

౨ పోత్తు పెంబోకొక్కరైమె ఎదురు బలు ఎరిపై పోల్
ద్యయలు 'ంబోకొరై ౨ ప్రేమ నియోగకలము దే, ఎదు

ఆస్పష్ట నిర్గుణ నిరాకారబ్రహ్మముకంటె దేలికగా బోధవదు సగుణ సాకార దైవమును బ్రకటిండు తత్త్వవిధానములు పువర్విర్మితములైనవి ఒక్కండే విష్ణ్వవతారమనియు నిర్గుణబ్రహ్మమనియుఁ బ్రదర్శింపఁబడిన ర్పిష్టుఁడు గల్గిన వగవర్గీతయుఁ, బాంచరాత్రసద్ధాంతమును, శ్రీకృష్ణ కరము తదనంతరీవనిపింపింపి నుండి పెంపుచేయఁబడిన శైవ సుతమును, బుద్ధుఁడు శాశ్వతమైన పనుని నమ్మిన మహాయాన బౌద్ధ కాళయునీ యుగాందోళన పలితముగా నుదయించినవి ఈ యుగమునందొకము గొందరు శ్రీవజ్రానువులు నూత్నజ్ఞానశాంతి నిశ్చు తాత్త్విక మార్గములఁ గనుఁగొనఁజొచ్చిరి తర్కముప్రతిష్ఠితమైన తత్త్వమున కవసరమగు నీజములు మొలకెత్త నారంభించినవి తమ పూర్వయాము లలోనున్న సాంఖ్యయోగవిధానములు, స్వతంత్రభావోల్లసితములైన వ్యాయుపై శేషకములు బంబలుదేరి అమ యధికారమును స్థిరము చేసి కొనుటకై, వేదముల ప్రమాణము నంగీకరించిరి మీమాంసాద్వయము నితరములకంటె వేదగ్రందములకుఁ బ్రత్యక్షబింబములై యున్నవి ఈ భిన్నమత కాళలన్నియుఁ బురాణయుగాంత్యదశలోఁ బూర్ణప్రకటన మందినవి నాటి ఎరవర పైరుధ్యము లన్నియు నీ మతకాళలలోఁ బ్రతిబింబించినవి, ఒక్కొక్క మతకాళ యొక్కొక్క తత్త్వమును బోషించి ప్రతిపాదించినది ఈ యుగమున ఎదుర్పడలిన తత్త్వములను, దానిప్రకముగాను, దార్శినికముగాను పూర్వము విభాగింపఁచుదు (౧) ప్రతిభుటన తత్త్వములైన వార్యక జ్ఞానబౌద్ధములు (క్రీ. పూ 800), (2) అస్తికవాద నిర్వాణ మొనర్చిన వగవర్గీత, అనంతరీవ నిషత్తులు (క్రీ. పూ 500) (3) అంశుమిండుగా (క్రీ. బి 200) కాలమునకు ముగియములై నిలిచిన వద్దర్శనములు (క్రీ. పూ 300)

—

యుగసామాన్యభావములు

వార్యక జ్ఞాన బౌద్ధ తత్త్వములను బరిశీలించుటకు ముందు, యుగసామాన్యభావములను ప్లక్షవచనము ఎరిగింకము జీవిత మకాశ్యతమనియు, ఎదుర్పడలిన వద్దర్శనముల దలవఁ బడెను జీవితము

దుఃఖమయము, వస్తువాచానములు మౌనదుఃఖజనకములేకాని సత్యములు కావనియెడి యుపనిషద్వాచములు గలవు. సచిత్రీకుండు యమునదిగిన ప్రశ్నచూడుడు, “ఓయమా, అప్పురసలు, హయములు, ధనము, రాజ్యము నీ ఎర్పనమైన తరువాత నుండువా?”¹ జీవితమును శాశ్వతమను ఎద్దాంతమునుండియే, పురస్కృతవశ్రేణ్యాంత ముదయించినది పుట్టుట, తిరిగి పుట్టుట—యా విధముగా సనంతజన్మములు లొన పున్యముగా నడచుట, జీవితము నిర్ధారకముగను, సంతోషహీనముగను జీవించెను “జీవి, అనెను దటస్థంవచోవు పరిష్కృతినిగూర్చి యొకేసారి కాశ్యపముగా నిర్ణయించబడినచో నట్టి నిర్ణయమును వరించుట సులభము ఒక్కసారి నిర్ణయమైన వెనుక నీరక బాధ లేదు కాని, ఒక లోకమునుండి యింకొక లోకమునకును, నొక జన్మమునుండి యింకొక జన్మమునకు ననంతముగా యాత్రలు చేయుచుండుట, నిత్యము తిరిగి తిరిగి సంచరించుచుండు మృత్యువును జయించు వ్యయిత్నములన్నియు నిష్ఫలమౌను. అగుట, యా భావము, దురంతశ్రమాన్వితమైన యీ అశాంతి, యెంతటి ధీరుడైనను దీనుని జేయగలదు.”² ఈ యుగమున ఎటులైతనిన మతము లన్నిటికీ నీ జీవితము క్షణికమను భావము సామాన్యమై యున్నది. అశాశ్వత జీవితమునకు అగర్వాహారమనియు, సంసారమనియు, వ్యవహరించునియు, ప్రపంచమనియు వాచుము పీయఁబడెను దీని కంగమైనదే కర్మసిద్ధాంతము ఈ సంసారచక్రము నుండి, యీ మృత్యువునుండి బయటపడు ముపాయ మేదైన మిన్నదా యను వ్రాసిన బయలుదేరక తప్పదు. ఆశ్రమవలలలో నిధర్మచేదమునఁ జెప్పిన మంత్రవిధానములు, ముపాసనలు, ఎక్కృత్యతీర శక్తిసంపాదనములపై చేయఁబడుమన్నితవస్తువలన బాహ్యశక్తంతరత్వద్విలీనమగును భృథమైన విశ్వాసమున్నది ఈపనివస్తులలో చెప్పిన ధ్యానసమాధులకు ఎదులు తపమున కాధిక్య మీయఁబడెను యోగసిద్ధిలో స్వీకర సాజ్జాత్కారము ఎద్దించుటకీ, మనస్సును శీర్షించి, నిశ్చలమొనర్చవలెనని నమ్మఁబడెను దేహశ్లేశ

౧ ఒక పదవత్సరము

౨ ఓర్వోనెగ్గ బుక్కులు పుట ౪౫

సాధనములు చేయు పాధు సమూహములు దేశముల వారూ పాత్రాంతముల సంవర్తించుచునే యున్నారు వర్తవిభాగము క్రమక్రమముగా గుర్తింపఁబడెను

వాస్తవవాదము — చారిత్రావాదము

తత్త్వశాస్త్రముతోఁబాటు వాస్తవవాదమును పరాతనమైనది ఇది విశేషముగా బుద్ధపూర్వకముందుఁ బ్రవర్తించుచున్నది దీనికి బీజములు ఋగ్వేదమునందుఁ గలవు "బుద్ధుని పూర్వకాలమునందుఁ, గొన్ని సౌత్త్యములవలనఁ, గేవల వాస్తవ నిర్ధారములను బ్రకటింపినవారు గలరని చెప్పవచ్చును ఆ తరువాత, నిర్వికాలములందును, నేటివఱిగే, వాస్తవవాదము ననుసరించు భవాస్యముతరులు నున్నారు ౧ పౌరీషిణ తొద్దగ్రంథములు వాస్తవవాదము నుదాహరించినవి 'చట ర్భూతములచే మానవుడు కల్పింపఁపడెను మానవుడు మరణించు నపుడు, భూమిభాగము భూమియందును, జలభాగము జలమందును, అగ్నిభాగ మగ్నియందును వాయుభాగము వాయువునందును ప్రవేశించి కలిసిపోవును ఇంద్రియము అవశామునందుఁ గలియును జ్ఞానియు, మూర్ఖుడు దీహము చెడిపోవునప్పుడు సమానముగానే నెంచి పోవుదురు అపై నేమియు మిగులదు" ౨ ఈ వాదమును పురాతన తొద్దగ్రంథములు అదాహరించినవి గనుక, నిది బుద్ధుని పూర్వమందే యున్నదని చెప్పవచ్చును ఈ వాదమును బురాణములు అదాహరించి నవి ౪ మనువు వాస్తవమును పాపండులనుగూర్చి ప్రసంగించి యున్నాడు ౩ ఈ వాస్తవవాదమునకు మూలగ్రంథము బృహస్పతి

౧ గార్గ్యే ది శ్లాషా ఆన్ ఎదైంబ ఎంతియా వేట ౨౩

౨ రైవేషేష్య తయలా ఆన్ బుద్ధ ౨౭ పుట ౪

౩ రైవేషేష్య అన్ రిశన్ రెక్కయ్య పుట ౨౪

౪ చూడు కాశికపర్వము ౧౧ వాణి ౧౪౧౪ ౧౪౧౭ ౪౨

కల్యునియ ౧౪౧౭ చూడు విష్ణువేదాంతము ౨౭ ౧౪ ౧౪ ౨౭

౫ మనువు ౨౭ ౧౧ ౨౭ ౧౨౦ ౧౨౧ ౨౭ ౨౦ ౨౧ ౧౨౩ ౨౪ ౪౦

పురా ౨౨ ౨౭౪ ౪౪ ౨౩ ౨౩ ౧౨౭ ౨౭ ౨౩ ౨౩

వివిధ యాత్రములు అవి సరించికవి వీనిని నిరసించిన యితర సుత
గ్రంథములే మన భారములు పర్వదర్శన పంగ్రహము మొదటి
అధ్యాయమున నీ వాదముయొక్క ఉద్దేశము వర్ణించబడినది

౪ సిద్ధాంతములు

పురోహితవర్గాదితాంతులు నిర్మాణించుటకును, మరి విశ్వర
విషయమునఁ జార్జివిశ్వంఖల స్వాతంత్ర్యమును ప్రకటించుటకును గలి
గిన అభినివేశములో నీ నాస్తతివాదు లింకొక ప్రమాదకరమార్గమును
ఎత్తిరి వారు ప్రకటించిన భాముల వలన విశ్వంఖల భావవికార మెద్య
దీనిఁ దోడ్పాని కొప్పునో ముము చెప్పుచున్న ప్రబోధపంగ్రహము
నాటక మందొక పాత్రనె నీ సిద్ధాంతమిట్లు చెప్పబడినది "లోకయిత
కాశ్ర మొక్కటి నిజమైన కాస్త్రము ఇందుఁ బ్రకృత మొక్కటి ప్రమా
దము భూమి జలాగ్ని వాయువులు నాలుగుభూతములు మానవశరీర
మొనగు ధనుమ బొగము రెండే వస్తువులు ఇది వార్తమున కాలోచన
కత్తి కలదు ఇంకొక లోకము లేదు వాపుతోనన్నియుఁ జోవును" ఇ
లోక రుత కాస్త్రమగుటకు గారణమిది యీ లోక మొక్కటియున్నదని
చెప్పుదును వారిని జార్జిటలనియుఁ బిలువారు వార్జిటలను గుడ
జ్జో : యదు

ప్రత్యక్షము గోచరించున దొక్కటి పక్షము అది యొక్కటి
యున్నది ప్రత్యక్షముకానిది లేనిదే ఏలన నుండినఁ గనఁబడినది అను
మాన మనలే లేదు మనము బొగను జూచి నప్పుడు నిర్భ జ్ఞానకలం
కమును కారణము రెండును గలిసి యుండునని గున మిదిగఁ తెలుగు
దుము అందుచే ననుమాన గునునానింగఁదగినదే ఏలన ఇది
యొకప్పుడు నిజమగును మఱొకప్పుడు కాదు తరువాత పర్య
వార్తాకులు దీని కితర కారణముల నిచ్చిరి సర్వవస్తువులంధ జ్ఞానమున్న
కాని మన కనుమానము లేదు ప్రత్యక్షప్రమాద మట్టి జ్ఞానమును గుం

౧ ప్రబోధపంగ్రహము ద్వితీయాంశము

౨ లోకయిత్రైయ వర్ణన

కీలుదు అనుమానము నీయుదు ఏలని నొక యనుమాన మింకొకయిను మానమును గోరును, దాని కంత ముండదు ఇతరుల సాక్ష్యమంగీకరి యోగ్యము కాదు సామ్యము అనుమానమును యితఃపు చేయుదు అందుచే ననుమానము ప్రమాదము కాఁజాలదు అనుమానము శేవల వ్యక్తి గత భావముల పొందిక అందుచే నెప్పుడైన నది నిజమై పరిష్కారం పచ్చును

ఇంద్రియానుభవ మొకటి శ్లాసము కావున జడవదార్థ మొకటి అంతునకృతము ఇంద్రి రుములు తెలియున దదొక్కటి తామిజలాగ్ని వాయువులే మిగులగల భూతములు ఇవి కాశ్వతమైనవి శీతాంశు మొదలు ఉత్తృతేత్రవజ్జలగల క్షుప్తప్రాణికోటియు జడవదార్థకల్పిత ములు నాలుగు భూతముల సమ్మేళనముచే నుదయించునది బుద్ధి బుద్ధి నేవీనుండి ఎప్పినదో ఆ భూతములువిడిచోయినపుడవృత్త్యమగును బుద్ధి జడవదార్థములైన భూతములనుండి వచ్చిన భూతరూపమే అమలసౌఖ్యము, మున్నము పోకముక్క, కలిసిన నెలుపురంగు పచ్చునట్లే భూతముల కలయికచే బుద్ధివచ్చును¹ గొన్ని వస్తువుల కలయికచే మిక్కిలి కలిగించుకత్తి యెట్లు పుట్టునో నాలుగు భూతముల కలయికచే క్షిప్రముదయించును నాలుగు భూతముల సమ్మేళనముచే నట్లే శ్లాస ముదయించును జడవదార్థమున కాలోచనశక్తి యొక అక్షిణము తెలిసిన యొక్క ముద్రసంధ్యవాక్యము ననువరించి, కాలేయము (Liver) నుండి "అమ్మ" రసమెట్లు ద్రవించునో అట్లే మేధనుండి అలోచన ద్రవించును ఆత్మ దేహమునుండి వేరిని తలవ నెవరుము లేదు అట్లు వైకల్యము తోగూడిన దేహమే "బుద్ధితోగూడిన దేహమే ఆత్మ" "నేను లావుగానున్నాను, "నేను యువకుఁడను" నేను వృద్ధుఁడను నేను, పెద్దవాఁడను మున్నగు వాక్యములలో స్ఫురించునది ఆత్మ"² అట్లు యు దేహమును విడిగా బుద్ధియు మిగులు సాక్ష్యము లేదు "దేహములేక అట్లయే లేదు "దేహమునుండి విడిగా మున్న యాత్మ నెవరు చూచినారు ప్రాణము వదార్థముయొక్క రూపాంతరముగాదా³ పై అన్యము

1 చార్వాకసంప్రాంతము

2 చార్వాకసంప్రాంతము

3 ప్రాణసంప్రాంతము సంకమం

శరీరముతో సంపందించి యుండునది అందుచే పదియు శరీరము
 మానవుడేదీ తినునో అట్టియోగమే వాస్తవవాదములు నాణ్యగుంకములని
 నదానందుడు చెప్పాడు వారికిఁ బరిష్కరభేదము అత్యుచు గూర్చిన
 భావములతో భేదము ఒకవర్గము స్థూలదేహమే అన్నియునును,
 ఇంకొక టింద్రియ వర్గ మాత్రమునును మఱొకటి శ్వాసయే అత్యు
 చునియు, మేజొకటి బుద్ధియే అత్యుచునియుఁ జెప్పునుగా అందఱు
 అత్యుచవదార్థరూపాంతరమే యని యంగీకరింతురు తమ సద్భావత
 మును సమర్థించుట కీ వార్తాట బుద్ధివత్తు మదాహరింతురు, "ఈ
 భూతములనుండి యుదయించి అతి సశీలమును, వారు సశీలమును వెనుక
 అను మంతానంతరము బుద్ధియు మిగులదు" ౨ దీని ననుసరించి
 యింకొక ఒప్పుముదోఁ దనకర్మల ఫలితము ననుగ్రహించు అత్యుచ
 బుద్ధి దని యూహించుట మౌర్ఖ్యము ఇంకొక లోక మున్నదనుటయే
 విచిత్ర భూస్యవ్రతంగము దీనికంటె వేరైన స్వర్గము కాని సరకము కాని
 లేదు స్వర్గ సరకములు దుర్బుద్ధులచేఁ గల్పితములు మఱియొక మాన
 సకదోషము లేక లోకము లోకమునకుఁ గర్తగా గాకదేవుఁ డవసరము
 లేదు మతముం దవితర్క్యవిరణముచే మానవులు మేజొక లోకము
 దేవుడు మందెని నమ్మి, అట్టి విశ్వాసము నిర్మూలించఁబడినపుడు వా
 రేదో లోపము తలఁపించినదని భావించి దానివలన నష్ట మున్నదనియుఁ
 గవ్వము గలుగుననియు నూహింతురు మనుష్యులు కల్పించుకొనిన విలు
 వలు ప్రకృతి విరుద్ధములు మందెచెడ్డలు ప్రకృతిలో లేవు మార్కుడు
 మందెవానికిని, చెడ్డవానికిని సమానముగాఁ ప్రకాశించుచున్నాడు
 ప్రకృతి కొక గుణమున్నది అదియే అతీతమైన శాశ్వతత్వము మానవు
 లలో సహసంఖ్యాలు, దుర్బలహృదయు లగుటచేఁ దమ్మున్ద్రోహము
 చేయు సమాఖిలము గాపొడుచు, నిరసించు వారిని నాశమొనర్చుచు
 నుండు దేవత లున్నారని నమ్ముదురు ఇట్టి సమ్యక్ముఖుల గారణ మవి
 వేకమే వ్రతంతమున సతతం గాని దేవతలు పచ్చి దర్శన మిచ్చిన
 సందర్భ మేమియును లేదు ప్రకృతికృతము జూచి, దేవత లనియు,
 గుర్యము లనియు మన మూహించుట మొనర్చుచున్నారము దేవతలు

౧ వేదాంతసారము

౨ బృహదారణ్యకము ౨౨ ౨౧

లేరని భవమువారు, దయాభముఁడగు దేవుఁడున్నాడని ప్రకృతిసాక్ష్య మిచ్చుచున్నదికాని, లోకచరిత్రము దేవుని ప్రతిఫలము జూపుచున్నదని కాని మనవ్యక్తిగతానుభవములు దేవుని పంకల్ప మాచనములని కాని విశ్వసంపరకాలరు చరిత్రమందు ధర్మము జయము గాంచుట దేవుని యుద్ధేయమును మూచించుననియుఁగాలగితి ననునరించి లోకమునఁ దట స్థించిన వివిధసందర్భములు నాత్మమోక్షమునకై, దైవముచే నేర్పాటు చేయఁబడిన వనియుఁ దలచుట కేవల మాత్మసంపదనమే యగును ఏ దేవతల ప్రమేయము లేకుండగనే ప్రకృతి తనకార్యములను వెఱవేర్చు చున్నది ప్రపంచములోని నానాత్వము ప్రకృతి సంకాతము అగ్ని వేడిగా నుండుట, జలము ఉల్లగానుండుటయుఁ ఎక్కిరి సప్తభాగలక్షణములు "నెనులి ఎంథములోని రంగుల నద్యుతముగా నెవఁడు చేసినాఁడు కోకిల కంఠములో మాధుర్యము నెవఁడు కల్పించెను? దీనినిఁ బ్రకృతి రచ్చ వేళక కారణము లేదు"ని సాహసాంతికమైన యీ ఎడివాదము, లోకములోని విలువలన్నిటినిఁగ దుడిచిపెట్టినది, దేవునియందుఁ బరలోక మునందు విశ్వాసము విజీకీతనము, దౌర్బల్యము పురుషకారహీనత్వము, మోసము మున్నగులక్షణములను మూచించునని నాదించినది

ఈ సిద్ధాంతము ననుసరించి కష్టసుఖములే జీవిత కీంద్ర సత్యములు విశ్వంఖల భోగానుభవమే వాస్తవవాదుల నీతికిఁ బరమ లక్ష్యము తిని, తాగి, మునింపుము,వీలనఁ జూపుతో నన్నియుఁ బోవును

“ఎకీతియున్నంతకాలము పోయిగా నునింపుము,
యముని చూపునుండి తప్పించుకొనువాఁడు లేఁడు,
మన కరీరము కాల్చివేయఁబడిన వెనుక
అది తిరిగి యెట్లు రాఁగలదు? 3

౧ ఎవ్వరును సహజము ౨౭ ౨

౨ జెనర్మింతితు నతిప్రాయములో వ్యాధియై శిశువులు మొదట వచ్చి కలుగగా నుండి తరువాత వయోధుల హస్తములో అపకములుగా మారిపని నమూనెకట్లు పూర్వమేమోపాదులందఱకు నాపకములు గలవల వచ్చెను

౩ పర్యవర్తన చరిత్రము పుట ౨

ధర్మ మనునది నేమని భాంజీ, దోగమే నిజమైనది జీవితమనగా జీవించుగి ఉన్నాడని, పవిత్రము, యోగ్యము, యాన్వితమైనదిల్ల నవిశ్వాసమునకు బాటమైనది నాస్తిక వ్యామునకు పోధానబద్ధాంశము అందుకొనుటకు సార్వభౌమము సార్వభౌమము పై యున్నది కామములను కనుకాంక్షలను నిగ్రహించ వలసరము లేదు, వీలనది మోసపునకు ప్రకృతి యిచ్చిన వరప్రసాదములు అవ నిర్వృత్తులు నిష్కలగత్యము, నిగ్రహనిష్ఠ, సర్వజీవదయాశుభ్యము ప్రేమ, ముఖ్యమాలని చెప్పగా, నాస్తిక విశ్వంఖల వశుల నంపాదనము, అపాంభాననమృద్ధి, అజ్ఞాపానముగా ప్రమాదములను నిరంకుల మున్నగువాని నుపదేశించిరి మనుష్యు లందఱున కమామరీతిని, నాకండు ప్రభువు నాకండు దాసుడు కా నవసరము లేదు నితి నియమములు మోసపుని కట్టుబాట్లు తపోవ్రత విధానముల లగీకరించుటచే జీవితమునకు ప్రదానము మైల దోగమును మఱచి పోవుచున్నాము ' జీవనాంశము, నింద్రియముఖము లగునవింతు అయ్యు ఎరధనమును కష్టించుటయు వ్యాధ్యుమా, అవ్యాధ్యుమా మని విచారణ చేయుచారు జీవితము అమాప్తమైన సుఖమునవమునకు చిరుగడంగా ప్రవర్తించుచున్నాడు ౧ ముఖములు దివి కన్నీ ప్రేమలని చెప్పిన బౌద్ధసిద్ధాంతమునకు జార్యుల లిట్లు జవాబు చెప్పుదురు, "దు బలములతోగూడియున్న కారణమున ముఖములను వారు విడిచి పెట్టుచుందురు కాని దివి లియ్యము చేయని భావ్యమును ఎద్దిమందుడెవడైన కారణమునా? దంప, అతడేమిచేసినచో ఎది కుద్దమైన బియ్యము అదించును గదా ౨ " ఎల్లప్పుడు నేదోయెం బాధతో గూడినవి కనుక నింద్రియములములు విడిచిపెట్టవలెనని చెప్పగలవా? సాధ్యమైనంతగా బాధలను త్రోవవేసి ముఖమును జేపట్టి యనునవింశవలెను అందుచే బాధలు కలుగునని నయనదక, మానవ ప్రకృతికి ముఖముగా దోచినవని నిన్నిది ననునవింప వలెను

౧.౨ ప్రకారకంబ్రోదములు ౧౮౯౪

౨.౩ ౪ ౫ ౬ ౭ ౮ ౯ ౧౦ ౧౧ ౧౨

పేర్లను మాత్రమే వీక్షించి దక్షిణమునా గురియయ్యెట్లు అన్వయించు
చి దాని బట్టము పురుగున దో 12 180 31 44 బలము 1800

[illegible]

కొద్ది క్షణమగుండుగానే వానవతుడు జ్వల్లించుచు బోజుదో, ఎ
ను ని, ఎల ఇంద్రి నేల మానవతగాఁ చేయరాదు? చచ్చివారికి
చాగిడ్డపట్టులను పంపిస్తా నులు నిజమైచుచు, నిజమైన
గ్రహరాజు కేము అనాగ్రిలు ప్రాంత గురించును చేయూరి
లమునని నిశ్చయమగుచు లీడు

“பெரிய பஞ்சுதல்” என்ற பெயர் கொண்ட இது (தமிழ் மொழியில்) 1967-68-ம் ஆண்டு முதல் 1970-71-ம் ஆண்டு வரையில் பதினாறு ஆண்டுகள் தொடர்ந்து வெளிவந்தது.

[illegible]

“మన కాలం తెలుగుదేశం నిలదొక చోటగానే వుంటుంది, ని
తీరముగా ఉన్న గోదావరి నది ఒడ్డున ఉన్న గోదావరి
శివరావు”

[illegible]

‘నిజావరు లిట్లే మంజుక్షామను జోరించెరి (సర్వదర్శన
సర్వగ్రామి) చార్వాణుల ఎత్తి యెత్తిదో దీనివలన గంభీరమైన
మైమి ఆనేకయుగములం దంగీకరింపఁచిన చక్రవర్తి మేనాదులు
ఎప్పుడు నిజంబునను కాదాదు ౧

x

పామాన్యపరిశీలనములు

పూర్వముకాదాగుట, సైంధవశాసనవిద్యలు, శాస్త్రకవచ
ప్రభావములగు గౌరవశాసనము లైనవి చార్వాణులదానకమునందీ
విప్లవాంబోళన మనక తాత్పర్యమై యున్న సూర్యవ్యాస మందర్శ
నను బాహ్యుల కదర్శి పై దిగఁగాని, వాటికి పశీకములై కాము,
౬౭ వాదరించిన యిత్యావతులకు సాంఘికవిప్లవము నిజం
భావముతో మదిర్చిర్చానమొందు ప్రమిత్తమంతగా ఎదుర్కొనఁ
కాదాదు సూర్యవ్యాసగ్రామిని జర్వాణులకసౌకర్యమును, బాహ్యు
లైమూ కావలసివచ్చినందును బాహ్యులదము ప్రకటింపఁ
భావములు సహజముగాని బాని పెండును ఎదురాయుగా సంగీత
రీతి నివారము లేదు మానవుల బాహ్యులై యుండలి విశ్వాసములు
మతం దిరిగింబ్బి, చరాధారబాహ్యులములను నిరస్యరించుటయే
జరిగినది యుగములకు రిక్కరమైన గతి సర్వవాయువారమునందీ
లోకమును గాపాడుటకై చేయఁచిన ఉగ్రవ్రతులకు మే తార్వాక
ప్రచారము మూర్ఖాంతాంతవిశ్వాసములు నుకూలించెనది విశ్వాసవిశ్వాస
మందీగూడెన పునర్నిర్మాణకార్యములను కలకాశము లేలంతెదలి

అంతర భారతీయవిశ్వాసము, చార్వాణులకము కీప్రమైన
నించు నిరసనములగు తాల్చి పని పెండు దిక్కు లేనిది ద్యుమయ
లేదు కావున, ద్యుమయనుండీయే ఏర్పడ జనించె పను ఉపంగత మను
మహారథ కాష్ఠీయ వాదము తిరుగుగా ఎత్తవలెను చెను ఉపవృత్తి
శక్తిలనుండి, జీవ ముదయంపర తాదు దీపశంఖంధము లేని తత్వ
యంతరజాల దను వాదమును కీ విధముగా సమాధాన మొసఁగఁగలదు

౧ చూచు పై పేజీలన్నియు కలకాశము అట్లెదురు ౧౭ పేజీలు (౧౫౫-౧౫౬)

(౧) దేవానందసంధములేని శీవమును మనము చూడలేనంతమాత్రమున, శీవము దేవారూపమై యుండఁజాలదని చెప్పుటకు మన తథితారము లేదు, ఎఱువ శీవవికాసమునకు శరీర మొక సాధనమై యుండవచ్చును కాంతిని కాంతి లేనిది చూడఁజాలము అంతమాత్రముచే మనదూషణంబు యుని కాని చూపునటుఁ గాంతి లక్షణముగాని నిర్ణయించుట తగదు (౨) శీవము శరీరలక్షణమైనచో శీవముండఁజాలదు ఏఱువ, దృష్టి దీనినిఁ దెలియుచున్నచో కాని లక్షణము కాఁజాలదు అనగా దృష్టి దృక్కుము కాని, దృక్కులక్షణము గాని కాదు (౩) శీవము దేహగుణమైనచో, అదృచ్ఛాద్భావము లితియుఁ గోపరించునట్లే, ఒకని శీవగుణంబునకి గోపరించవలెను కాని మన యనుభవములో నెవని శీవము వానికి స్వగతానుభవమేకాని, గుణవిధులకు విలోకించ సాధ్యమగుట లేదు (౪) ఒక అపకరణస్వభావముగల శరీరవాహన మొక వాహనాధిపతిఁ బుధిసముచి నున్నదని మూలించుచున్నది శీవ మా వాహనాధిపతిఁ జెందినది నాస్తికవాద మాత్మవిచ్ఛేదము అదవ్యక్తి సంభూతుఁడు మాత్రమే మానవుఁడైనచో, ధర్మసిద్ధాంతనిర్మాణము నాతఁడు చేయుట కుపాకమే లేదు ప్రత్యక్ష మొకటి ప్రమాణమును విషయము నన్నియక కాఱులు అందించినవి సాంఖ్యతత్త్వకౌముదినుండి యొక క్లృతము నీట గురూహరింతుము “చార్యుఁడు జ్ఞానసాధనముగా ననుమాన ప్రమాణము పనికిరాదని చెప్పినప్పుడు, ఒకవ్యక్తి అజ్ఞాని యనికాని, సంశయాత్ముఁ డనికాని, దోష యనికాని యెట్లు నిర్ణయించవచ్చును అన్యులలో నున్న అజ్ఞానసంశయ దోషములను ప్రత్యక్షప్రమాణము చూడఁజాలదు కావున, చార్యుఁడై నను తనకంటె నితరులగు వారిలోని యజ్ఞానాధికమును, వారి ప్రవర్తనమునుండి సంభాషణమునుండి ఆను మానించి గ్రహించలెయున్నది అందుచే నెఱిగి కష్టములేకున్నను, రాజదమమన ప్రమాణము సంకీర్తించియున్నాఁడు ప్రత్యక్ష ప్రమాణాంగీకారమునుండి వచ్చిన ఫలితములే నాస్తికసంశయవాదములు మానవప్రపంచమును ఉదలించు భాము లీ సిద్ధాంతమునకు వ్యతిరేకములు, ఏఱువ ఏకాత్మముగాఁ జరిగిజేయుటకు సాధ్యములు గావు ఇన్ని లోపములున్నను, నవి యధికముగా నుపరిభాగముననే యున్నవి ఈ వాదము గతిమును గూర్చిన విచిత్రితము గౌరవభావమును వెలలించి

యాచరణములోని విశ్వాసములపై సఖండప్రవాసము చూపనది మూర్ఖ మతవిశ్వాసములను, సవిత్కర్మముగా నంగీకరించిన సిద్ధాంతములను మనుముఖ తొరసిని స్వాతంత్ర్యముతో వాలించిండుటకు లోక లారంభించు నిష్పాదు వాస్తవవాదసీమలే చేరుదురు కాని యింకను సమ్యక్గాలోచని మట్టి ప్రమాదమునుండి రక్షించును తత్త్వసమన్వయోని శ్లిష్టతలను దీర్చుటకు, గీచలతర్క క్తి యెంతఁజూర, ఎయోఁనకారి యిను ప్రశ్నకు మొదటి సమాధానము వాస్తవవాదము

ఉపయోగించిన గ్రంథములు

- ౧ ఎన్నదర్శన సంప్రదాయ గాఢాంశకృతి ౪వ భాగము ౧౯౧౭
- ౨ సు సద్భావతత్వసంప్రదాయ ౪వ భాగము ౧౯౧౭
- ౩ ప్రవేశదండ్రోదయము ద్వితీయ భాగము
- ౪ కోల్ట్రాట్ మినిస్ట్రీయస్ ఎస్సెన్ ౧౯౧౭
- ౫ మూలంట్ అండ్ లా రిట్ ఎస్సెన్స్ సెంట్రల్ ౧౯౧౭
- ౬ మూలంట్ అండ్ లా రిట్ ఎస్సెన్స్ సెంట్రల్ ౧౯౧౭

బారతీయ తత్వశాస్త్రము

షష్ఠాధ్యాయము

జై నుల బహుజీవసిద్ధాంతము

౧

జై నమతము

బౌద్ధులు బుద్ధుని (మెల్కొన్నవాడు) కె ట్లనుచుంటే, జై నులు జీసుని (జయించినవాడు) కనుచుంటుంటే జై నులకుఁ దుది ప్రపక్తయైన వర్తమానునే జీనుఁడని పిలిచిరి ఇందియ ప్రకృతిని జయించి, ఉన్నత జీవితమునుగాంచిన వారిందఱు జీ నామము చెల్లును జై నమతనామము ధర్మమార్గమున కత్యధిక ప్రాముఖ్య మిచ్చిన మతమని నూచించును

౨

వర్తమానుఁడు

నేఁటి నీచోరైన మగధరాజ్యమునకుఁ ప్రభువైన యొక క్షత్రియుని ద్వితీయకుమారుడైన వర్తమానుఁడు బుద్ధుని సమకాలికుఁడు, పయస్సుని బుద్ధునికంటెఁ బెద్దవాఁడు సంప్రదాయము ననుసరించి, యాతఁడు క్రీ.పూ ౩౯౯ లో జన్మించి కీ.పూ ౩౨౭ లో దివంగతుడయ్యెను వర్తమానుఁడు తండ్రివలెనే కాశ్యపుఁడు ఈతడు తల్లిదండ్రులన్నింతకాల మింటనుండెను అనంతర మన్నియును నందివర్ధనుఁడు రాజయ్యెను కుటుంబములోని పెద్దల యనుమతితో నిరుపదియేనిమిద వయఁకు వార్షాత్మిక జీవితానుష్ఠానమునకుఁ బ్రారంభించెను పదిరెండు సంవత్సరము లాతఁడు తపోవవాసాదికము లొనర్చెను ౩౩వయమున రాధ దేశస్థులైన యనాగరిక వాతులనుగూడఁ జూచెను ఒక యేఁదైన

మనకు వారందఱు దిగింబరుల డయ్యెను ఈ ద్వాదశవర్షముల అన్ని నిగ్రహ నిష్ఠాంతర మాతఁడు “శేవలి” యియ్యెను అనంతర మాతఁడు పర్వత్యుఁ డిరియు, జై నప్రవక్త యునియు (శ్రీర్థంకరుఁడనియు) సంగీకరించుచు, జీన, కుషాపీర గౌరవనామములచే నుప్రసద్ధుఁడయ్యెను, ఈ విరుదు నామములు బౌద్ధునికే గలవు తన యుగసానదశకుఁ జూర్వము ముప్పుది సంపర్చిరమొల కాఁ మాతఁడు తన కుత్సాచారమునందును, సన్న్యాస వర్గ నిర్వాణమందును గాఁముం గడపెను అతని మతమును, ప్రచారమును సంగీకరించి, పోషించిన వా రాతని మాతృసంబంధులగు సామంతరాజులు వర్తమానుఁడు తాను బోధించుచున్న మతము వరుసగా నిరుపది ముగ్గురు శ్రీర్థంకరుల ద్వారమున నవిచ్ఛిన్నముగా ఎచ్చినదని చెప్పుకొనెను ఆ శ్రీర్థంకరుల చరిత్ర కాధారములు పరిమైనవి లేవు తానొక మాతన ముక్తిహోతుఁడు కానియు, క్రీ. పూ ౩౩౬లో మరణించు పార్శ్వనాథుని మతమునే తాను బోధించుచున్నాననియు నాతఁడు చెప్పెను అనేక శతాబ్దాల పూర్వము జీవించిన ఋషభుఁడను నాతఁ డీ మఱియొకఁడని జై నసంప్రదాయము క్రీ. పూ జై నులు ఒకటవ కాలాబ్ది ౨౭౫ ఎక్కిమశ్రీర్థంకరుఁడైన ఋషభదేవు నారాధించి రని చెప్పు నాధారము లున్నవి జై నమతము వర్తమానునికి, పార్శ్వనాథునికిఁగూడఁ జూర్వముండెననియె చెప్పవచ్చును యజుర్వేదము, ఋషభుఁడు, అశీతినాథుఁడు, అరిష్టనేమి యను ముప్పురు శ్రీర్థంకరులను బేర్కొని యున్నది ఋషభుఁడే జై నసంప్రదాయము భాగవతి పురాణ మంగీకరించుచున్నది ఏది యెంత నిజమైనను దమ మతము యుగయుగ వలసనుండియు గురువరంపరాగతమైనదని జై నులు విశ్వసించురు

వర్తమానుని యనుచరులందఱు చాలవఱకు రాజకుటుంబముల నుండియే వచ్చిరి వారిలో శ్రీ పురుషులకు వేఱగా గృహస్థ సన్న్యాసి షర్మముల గేర్వాలు లేని, జై నసంఘము నాతఁడు నిర్మించినాఁడు వర్తమానుని ప్రభావముచే నాకృష్టమై, భిక్షు మతశాఖల వారిందుఁ జేరిరి ఒక వర్గమువారు వర్తమానునిపై పర్వత్యాగముతోఁ జాటుఁ జూర్చుచిగంబ రిష్టము సంగీకరించినవారు రెండవ వర్గమువారు పార్శ్వనాథు ననుసరించి వస్తుధారణ మవసరమని యంతటితో వాగినవారు శేలిగౌతముల

మ శైవకర్మపద్ధత మొనర్చిన 'ఉత్తరాధ్యాయ' గ్రంథ మీ విషయమును పేర్కొన్నది ఈ సవస్థ వివస్థవిభాగమువలన శైవమత శ్వేతాంబర అనియు దిగంబరఅనియు రెండుభాగాలుగా క్రి. వె. ౩౯ లేక ౮౨ వ సంవత్సరమున నేర్పడినవి

ఈ ఉత్తరాధ్యాయమునకు భేదము తత్త్వవిధాంతములలోఁ గాని, నీతిసూత్రములందీ కలదు శేవలులు లేక పూర్ణాంధులు భుక్తి యవసరము లేకుండ జీవించగలరనియు లేకమాత్రమైనను 'వాది యను నాస్తి, (వస్త్వముతోఁగూడ) యున్నచో నిర్వాణము లభించదనియు, స్త్రీలకు మోక్షము లేదనియు దిగంబరల విశ్వాసము వస్త్వహేతుఁడు, నిరంబ కృతుఁడు, అభోముఖుఁడుగా నుండుచే తీర్థంకరుని లక్షణమనియు, 'సర్వమానుఁ డిహి నాతుఁ డనియు వారు చెప్పుదురు, వారే వచిత గ్రంథముల సంగీకరింపరు శ్వేతాంబరల మతధర్మగ్రంథములనువారు గౌరవించరు

పారస్వతిము

ప్రకార మన పరిశ్రమ అపై మతవిశ్వాసము యథాప్రకారమే ముద్రితమైయున్నది మతగ్రంథవిజ్ఞానము ప్రకమముగా క్రి. జీ. ౧౪౭ తొప్పెను కీర్తి పూ నాల్గవకతాబ్ది నాఁటికి మతగ్రంథనిర్ణయము చేయ నలసినచెప్పును ఈ యుద్దేశముతో నొక సుతపద నాల్గవకతాబ్దింతమునఁ బాటబీపుతగ్రమున నేర్పాబై నది ఈ యుద్దేశము కీర్తి వె. ౪౩౪ వసంవత్సరమున వలభి సంగరమున జరిగిన సవలో ౧౭౭వేణినది, కళాదినతి దేవార్చి, ఎనుజుదినాలుగు మతగ్రంథములుగా సంగీకరింపఁపడెను వానిలో ౪౪ సూత్రగ్రంథములు, పెక్కు ప్రకీర్ణకములు, ౧౨ నిర్మల్లలు లేక వ్యాఖ్యానములు, ౬౪ మహాభాష్యము ౪౪ సూత్రగ్రంథములలో అంగములు ౧౨ ఉపాంగములు, ౩ భేదములు, ౩ సూత్రములు, ౩ కములు గలవు ప్రకీర్ణకములలో ఎదోనాహని కల్పనమునకు కుదరదు ౧ ఈగ్రంథభాగ 1 అర్థమాగది, కీర్తిస్తుతకారంభమునుండి

సంస్కృతభాష నెక్కువగా వాచిరించెను ఎవిక్ర మతగ్రంథరచనము క్రి పే ౨౬వ సంవత్సరమున జరిగినదనియు, మతవిద్వాంసుల సంఖ్య క్షీణించినదనియు సందుతో వర్తమానుఁడు నితర కేవలులు చేసిన యుప దేశము లెవ రెట్లు జ్ఞాపకముంచుకొనిరో, కుక్షి లిఖించినదియు దిగంబరులు చెప్పుదురు వీని వాఢారముగాఁ జేసికొనియే ౩ తత్త్వములు, ౯ వదాన్తి ములు, ౬ ద్రవ్యములు ౨ అస్తికాములు ౧౦ ప్రమాణగ్రంథములు రచించఁబడి నని చెప్పుదురు

౪

ఇతరమత సంబంధము

కొద్దికాలములు స్పష్ట ప్రకటనకారణమైన సగుణమూర్తి యొక్కఁడు లేఁడనును, సంతతిభరులనే దైవసమానులని పూజించును, ఎహ్మదియా నుష్టానము గల వహ్మినిస్మించుము సంగీకరించును, ఏ కారణముచే నైన జీవవాంత సంగీకరింపవు మతస్థిమతులు స్వయంకృతవలనఁ బరి పూర్ణులగుటకు యత్నించిరి ఎల్లప్పుడుమాత్ర మట్లుండఁజాలకపోయిరి ఉభయమతములు కూడ బేదప్రకాశమునెడ వాచాసీస్యమునో వ్యతి రేకభావమునో కలిగియుండెను బుద్ధ వర్తమానుల జీవితములలోని తుల్యతచేతను, వారి యుపదేశము లించుమించుగా సమానములగుట చేతను, రెండుకొకటి యునియు క్షై నముము బౌద్ధమతకాళయే యనియుఁ దలంపఁబడెను వాద్ధురండితుఁ డిట్లు వ్రాసెను “వర్తమా నుఁడు లేక మహావీరుఁడనియు, నీ యుగమునకు జనుఁడనియుఁ బ్రభావ్యతి గాంచిన యాతని జీవితగాధ, గౌతమబుద్ధుని జీవితగాధతో సజీకరింపఁబడుములతోఁ బోలికలిగి యుండుటచే రెండు వాసుములు సోశీవ్యక్తికై తెందిన వను భావము సహజముగా మనకుఁ గలుగును ఇరువురు రాజకుమారులే వారియిరువురి బంధువులకు, అనుచరులకు సమానవాసుములే యున్నవి ఒకే దేశమున సోశీ కాలములో వారిరువు రును జన్మించి, దివంగతులైరి అందఱుచే సంగీకరింపఁబడిన యాధార ముల సమసరించి, తినుఁడు క్రీ పూ ౨౬౬ వందును బుద్ధుఁడు క్రీ పూ ౨౪౩ వందును నిర్వాణమును బొందిరి, ఈతేదీలలోని బేదమునకుఁ గార

జము నిర్ణయ విధానములోని తొమ్మిది కవళాకమున్నది కావున నిర్వాణకాల మొకటి యని నిర్ణయింపవచ్చును రెండు సంప్రదాయములలోను దుర్యవిషయములే తటస్థించినవి బౌద్ధులవలెనే, శైవులును మౌర్యులు తమ మత పోషకులని చెప్పుకొనియుండిరి ఏ మండలము వదితృష్యజ్ఞామి యని యొకరు తలచిరో దానినే రెండవవారు నల్లీ తలచిరి, వీహరునందును, గుజరాతు ప్రాంతమందును, రాజస్థాన మందలి అజ్ఞానర్కత శిఖరమునను, వారి షణ్మర్త్యములు సమానములౌ లేక, ఒకదానికొకటి పేరుపముగనొ యున్నవి ఈ విధముగా సిద్ధాంత, నిర్వాణ, మతాచార సంప్రదాయములందలి దుర్యవిషయముల జాకదో మేళవించి చూచినయెడల రెండిలో నేదో యొకటి సుతఖాన యనియు రెండవదాని ప్రతిబింబ మనియు నిస్సందేహముగాఁ తెలియఁగలదు కాని బుద్ధశీలికగాధలకు, బ్రాహ్మణముల మతసంప్రదాయములతో నున్నంత గ్రీశీషసంబంధసామ్యము మహావీరుని తీవ్రతగాధలతో లేదు మతీయు బౌద్ధమతమునకు, అశోకశిలాశాసన సాక్ష్యమున్నది, శ్రీ పూ మూఁడవశతాబ్ది నాఁటికి, బౌద్ధసారస్వతము మస్థిరమైనది శైవ మతమునకు సాక్ష్యమిచ్చు నత్యంత ప్రాచీనగ్రంథములైనను శ్రీ వి బదవశతాబ్దిఁ జూర్వమునకుఁబోవు, ఇంకను బౌద్ధుల పూజ్యభాష పాశీ చాష, అది అశోకశాసనముల నాఁడిదని స్పష్టముగాఁ తెప్పవచ్చును శైవులభాష అర్థమాగధి, యిది పొక్రికృతజన్యము, నిస్సందేహముగా ననంతర కాలమునకుఁ జెందినదియు నైయున్నది, మతీయు మనకు నేఁడు తెలిసిన చరిత్రమంతయు నింకను నందేహావస్థను దాటిపోకయు న్నును, శైవగ్రంథాంతర్గత విషయములు అవగా, నెక్కువ పరిణతిగల సంకలన విధానము, నందలి తర్కాభిరుచి లన పొరీచీనతను ఋజువు చేసికొనవలె నను నిరంతర ప్రయత్నము, మున్నగు లక్షణములు, ప్రైవతవిషయములతోఁ గలిపి పరామర్శించినచో నిస్సందేహముగా జాత్య నిర్ణయమును మనము చేయవచ్చును బౌద్ధ శైవముల రెండిలో బౌద్ధమతమే స్వతంత్రముగల హాలమితమని నిర్ణయింపవచ్చునుగాని ప్రతివస్తువున కొక యాత్య గలదను సిద్ధాంతము నింగీకరించిన కారణమున

తై నమ ప్రాచీనతరమైనదని కోల్ బ్రాక్ ఎండితుడు వ్రాసినాడని రెండును వేరు వేరు ములములని చెప్పి భారతీయతం ప్రధానములు నీ యిరువురు వండితుల యభిప్రాయములును స్వతంత్రములై యున్నవి. ఎంద్రాశాస్త్రములు వీని ప్రత్యేకత్యము వెన్నెందును పంపియించి యుండలేదు గూరినాథ్, జాకాబీ, బాలర్ ఎండితుల విశ్లేషణములు దానినే బలపఱచియున్నవి నేడు వర్తమానుడొక ప్రత్యేకత్యములై యున్నాయని, తై నమతము బౌద్ధమంతా పంపంధము లేని యొక వ్యవస్థాత్మక మతమనియు నిశ్చయమైనది. వర్తమాన గౌతమబుద్ధుల జన్మము, వారి మాతృమరణము వారి సన్న్యాసము, వారి ఎద్ది, నిర్వాణములై న పంచ విషయములలో భేదములున్నవని గోరెనాథ్ నిరూపించినాడు. పెద్ద మానుడు పై కాశీనగరమున క్రీ. పూ. ౫౯౯ లో జన్మించినాడు. గౌతముడు కలవనస్తునగరమున క్రీ. పూ. ౫౬౪లో జన్మించెను. వర్తమానుని తల్లిదండ్రులు చిరకాలము జీవించిరి, గౌతముని జనని గౌతముడు జన్మించిన వెంటనే మరణించినది. వర్తమానుడు ఎనలంధువుల యనుజ్ఞ పొంది పన్నుసేంపఁగా, గౌతముడు జనబని కోరికలు వ్యతిరేకముగాఁబోయి పన్నుసేంచెను. ద్వాదశవర్షదీక్షాంతరమున పక్షమానునిగిరి, పద్మర్పాంతరముననే గౌతమునిగిరి జ్ఞానసిద్ధి గలిగెను. వర్తమానుడు ఎకా వర్ణమున క్రీ. పూ. ౫౫౪ నందును, గౌరమబుద్ధుడు తుళీనగరమున క్రీ. పూ. ౪౪౮ యందును నిర్వాణముపొందిరి. తై నమతమే బౌద్ధమతమఁ జూర్వమతమనియు, స్వతంత్రమైనదనియు, సజేక ౫౭ సాక్ష్యములను జూపినాడు. అతని వాదములలోని సారాంశమిట్లందులను చున్నాము. బౌద్ధగ్రంథములలో జీర్వానిన నిగ్గంధములు (నిర్ గ్రంథులు) లంఘించుట వర్తమానానుచరులు వీరు క్రీ. పూ. నాల్గవశతాబ్ది తై నను జెందుదురు. బౌద్ధపాతీవాఢ్యములలోని నాటపుట్టుడు వర్త మానుడే బౌద్ధమతగ్రంథములలోగల నిగ్గంధి. ఎద్దంత వివరమును జన్మ నిగంధు లవగా తై నులేయని స్పష్టమగుచున్నది. "నిగ్గంధనాటపుట్టుడు పర్యము నెఱుఁగను, పర్వమును జూడును, తనకుఁ జూర్వజ్ఞాన విశ్వాసము

౧ కోల్ బ్రాక్ మెంటెనియన్ ఎస్సేసు ౫౨, ౫౩, ౧౬.

౨ చూడ పెరెక్ బుక్సు ఆఫ్ ది బుద్ధ వాల్క్యములు ౫౫, ౫౭, ౫౮, ౫౯, ౬౦, ౬౧, ౬౨, ౬౩, ౬౪, ౬౫, ౬౬, ౬౭, ౬౮, ౬౯, ౭౦, ౭౧, ౭౨, ౭౩, ౭౪, ౭౫, ౭౬, ౭౭, ౭౮, ౭౯, ౮౦, ౮౧, ౮౨, ౮౩, ౮౪, ౮౫, ౮౬, ౮౭, ౮౮, ౮౯, ౯౦, ౯౧, ౯౨, ౯౩, ౯౪, ౯౫, ౯౬, ౯౭, ౯౮, ౯౯, ౧౦౦.

లున్న వని చెప్పును తనోవిధానముచే బ్రాహ్మకర్మ నాశనమును, నిష్క్రి
యత్వముచే మాత్మకర్మగ్రహిణి చేయవగునని యాతఁడు తోచించెను
కర్మలేనిదీ దుఃఖమును లేదు, ౧ అశోకుని కావనములు తై నమతకాళము
స్మరించి యున్నవి. ౨ తొద్దగ్రంథములు, తై నులు తమ విరోధులనుగాఁ
జేర్కొన్నవి గ్రంథవిషయ సాక్ష్యము తై నమతము స్వతంత్రమైనదని
చెప్పుచున్నది జ్ఞానము, ఆత్మనుగూర్చిన తై నసద్ధాంతములు తొద్ద
సద్ధాంతములకుఁ బాలబిన్నములైనవి అందుచే నవి తొద్దమతమునుండి
గ్రహింపఁబడియుండుట తవకామలీడు కర్మ పునర్జన్మమును గూర్చిన
భావముల రెండికిని సమానమైనంత మాత్రమున నేమియు బుజువు
కాదు, ఏలన నీ భావములు భారతమతములన్నిటికిని సర్వసామాన్యము
లైనవి ఈ కావనముల వలన తై నమతమే తొద్దమతముకంటెఁ బరాకాశ
మైనదని యము భావించుచున్నాము మఱి వోసికా నండితులకు
సాక్ష్యమునికిఁ గొన్ని అంశములకుఁ బార్యమే బలమయితిమైన
వై నసన్ధ్యాల పర్వ ముదియించెను, లేదా నిర్మలవఃజగదని చెప్పినాఁడు ౩
తై నమతములకు సాంఖ్యవత్త్వమునకుఁ గొన్ని సామ్యములు గలవని
కోర్కెఱ్ఱాశ్రమము జడవదాధ్యమం, ప్రపంచము క్వాతమని రెండును
జెప్పును ద్విత్వము రెండికి సమానమే సాంఖ్యమునందుఁ బ్రపంచము
శివదాశియును యదుమఁడు, పృథ్వీయును రెండింటిని నుదయించెనని
చెప్పఁగా తై నులు యాల కారణమన్నిటికి నవ్యక్త ప్రకృతియందురు
చిత్తము సృష్టముగ లేదు ఆత్మక్రియాక్షణమును గూర్చిన తై న
భావము న్యాయమైన శేషక సద్ధాంతములతో సామ్యమును గలిగి
యున్నది ఆత్మ లేక పురుషుడు సాంఖ్యమంబు నిర్మలమఁడు, నిష్క
యమఁడు ప్రయున్నాఁడు నిమిత్తము వంటి యే ప్రధానవిషయ
మందును తై నసాంఖ్యములకుఁ బోలిక లేదు

సన్ధ్యాస్మృత తమకే కాని యే యాల విలములకు లేదనియు
యజ్ఞాదికర్మలన్నింటిని నడపు పథికారము తమదే యనియు నున్నది

౧ కేరళ ౨ బృ అవ ది సాక్ష్య వాక్య ౩ ౨౨ ౨౩ ౨౪

౪ బాంబు ౫ బృ అవ ది పునర్జన్మ ౧౪౩-౧౪౪

౬ ది ౭౬ ౮౦ ౮౧ ౮౨ ౮౩

౭ అత్మ తై న సాక్ష్య ౮ వ్యాఖ ౯ ౧౦ ౧౧

కందియున్న బ్రాహ్మణుల యౌద్ధత్యమును బ్రతిఘటించుటకీ, సమగృహ్య, గ్రమర్యజ్ఞానమును గలిగిన క్షత్రియులారాంశారుడగు మహావీరులకు జై నమతమును స్థాపించెననియుఁ గొందఱు జై నమతవిద్వాంసులు నమిద్ధింపఁబుట్టించిరి ఇది నిరాధారమైన వాదమని తృప్తముగాఁ దలయును బ్రాహ్మణుల యొక్కదానికి కాక, ద్విజకులములన్నిటికీ నీ యధికారమున్నది బ్రాహ్మణుని స్వార్థమే యిట్టి ప్రతిఘటనముకుఁ గరణమైనచో, వట్టి ప్రతిఘటనము క్షత్రియులనుండి రాదు కారణ మీ విషయమున బ్రాహ్మణ క్షత్రియుల కిరువురును సమానదోషములే కట్టినవి అట్టి ప్రతిఘటనము ద్విజేతరులనుండి వచ్చియుండిన యెడల నచ్చదు పైకారణము నిజమైయుండెడిది ఎజలనుభవించిన దుష్టుల జై నమత అన్యమునకుఁ గారణమను వాదమును మేము సమర్థింపఁజాలము పురాణయు గారంభమున విజ్ఞానరంగమునఁ గలిగిన అశాంతి జై నమత రూపమునఁ బ్రకటమైనది దీనికి బ్రాహ్మణద్వైపాది కారణములను మనము కల్పింప నవసరములేదు భిన్నసిద్ధాంతములను విశ్వసించు విన్నవగ్రహణమూహములు సాహచర్యము పొందినపుడు, సహజముగా నిష్పిత నూత్న సిద్ధాంత విశ్వాసములు కలలెత్తుట అరుగుతుండును నాఁటి అశాంతి సంకూటమైన తత్త్వములలో జై నమత బెంకలై యున్నదని చెప్పవచ్చును

ఈపనిషత్తులలోఁ బునర్జన్మసిద్ధాంతమును గొన్ని శాఖలం దిదికి విసంగముగాఁ జెప్పయుండుటచే లోకములోని నరసమస్తవైల “కాత్మ” యున్నగు నెఱ్ఱకము ప్రబలెను సహజముగా జై నమతస్థులు జడ ఎదార్థములైన అగ్ని, వాయువు, పృథ్వీకాదుల కొక యాత్మకూడ నున్నదని కలఁచిరి అట్టి భావము, యజ్ఞములచే నుభయముగాఁ గాలము కడలన పూర్వులు పొందిన సంతృప్తి బావఁగఁ జాలదు కాలగర్భము నందుఁ బ్రతిఘటన ముగ్నివలె విపురు గప్పెయున్నది అట్లు సమస్తవులు వశవర్తమానులు, శ్రీమితీకలములు, అశాపత్రములు “అఘ్న”లను గలిగియుండి, పునర్జన్మమును బొందునను భావమువలన నెట్టి జీవహింస చేయుటకును ప్రజలు హెరళయో సహతులై యజ్ఞములందుఁగాని వివోదిమునజై నను జీవహింస చేయురాదని వర్తమానుఁ డుండెంచెను తన

ఎగ్గిమటనమునకు నలము చేకూర్చుకొనుటకై, యే దేశక ముద్దేశించి
కాగ్గిలను నలి యెవఁగు మున్నాలో యా దేవతయే లే దనువాదము ను
గూడఁ జగ్గితదించిరి జీవితదుఃఖములకు దేవుఁడు కాధ్యుఁడు కాఁడు
కాచ్యోన్యంతర తపోదీక్షచే దుఃఖనివారణోపాయమును జై నమతము
చూపనిది మనము కరిష్యామ్యమై, నిర్వాణము పొందునపుడు - నిర్వాణ
మనగా తాత్పర్యము గాదు నిర్గుణము సంబంధతాస్యము, పునరాత్మ
రివాతమునై న జీవన్మూర్తమును బొందుదుము

చేదప్రమాణము ఎంగీకరింపదు గావున, జై నమత మై విరిమని
రిగిణింపఁబడెను అందుచేఁ జిత్తము శివదేవప్రసాద మని చెప్పు
కొనుటకు వీలైనదికాదు అనంబ్రయము న్యాయుజే బోదించునది కావున
ఎంగీకారార్థ మైనదిని జై నమునకు చెప్పినది కాము నిర్మించిన జగత్పి
ష్టాంబము, ఎర్థానుభూములపై నాధారపడినదిని జై నులు చెప్పుదురు
ఎవలత్తపిష్టంబములలో జై నులు సేవములు చెప్పగ గిర్విత్వ
ఎంగీకరించిరి, కాని యునిశ్చతులవలె వారు దానికొక సమ్యక్గ్రహణము
గీయఁజాలక బోయిరి ఎవ్వరి ఎవవులచేఁ గల్పించిన దనిరి
పురుషులు నిష్క్రియులు గాక క్రియాపరులైరి జై నలత్తములని
సమ్యక్గ్రహణములు - హంపురుష్యము, జ్ఞానసిద్ధాంతము, ఛాంద్వా
దము, సత్తవంగి, వస్త్వాన నియమ సంపుటియునై యున్నవి ఇతల
నితర హైంసలత్తవంబందు కలెనే, ధర్మమూతము లాధ్యాత్మిక
సర్వముపై నాధారపడినవి జగత్పత్తతత్త్వమును, వస్త్వాననియమా
నశ్చయు సర్వమానునికీ మార్మగురువరంపరాగతమై యుండివచ్చును
గాని, జ్ఞానసద్ధాంతమున కాతఁడే కర్తయని భోచును, శబితత్త్వ కాస్త్ర
చరిత్రమిందుండినామగత విద్వాంసునికీ గ్రంథ ఎవలొనను గల్పించి
వచ్చును

॥

జ్ఞాన సిద్ధాంతము

జ్ఞానము ఎంచవిధమని జై నులంగీకరింతురు ౧ మత, శ్రుతి, అనది
మనఃవెర్కా నునది, శేవలము (౧) గ్రంథియములచేఁ దెలియు సామాన్య

జ్ఞానము మతి. దీనిలో స్మృతి లేక జ్ఞాపకము సంఖ్య లేక ప్రకృతిబిజ్ఞ లేక గుర్తించుట; పరిశీలనమువలన లభించు తర్కము, అభినిబోధము లేక అనుమానము.౧. మతిజ్ఞానమొకచో మూడు విధముల భాగింపఁబడెను. ఉచలబ్ధి, భావన, ఉచయోగము.౨. ఇందియ మనస్సులవలనఁ దెలియునది మతిజ్ఞానము, మనస్సునకు అనింద్రియ మని పేరిడిరి. మతిజ్ఞానమునకు ముందు దర్శనమున్నది. (౨)తృతి, ఆనగా సాక్ష్యము పంక్తి, శబ్దములనుండి గ్రహింపఁబడునది. మతిజ్ఞానము దర్శనముచేతను, తృతిజ్ఞానము వర్ణనముచేతను లభించును. ఇది చతుర్విధము; అబ్ధి లేక సహవాసము, భావన లేక శ్రద్ధ, ఉచయోగము లేక విషయగ్రహణము, నయము లేక వస్తుజ్ఞానవిశేషార్థములు.౩. మతగ్రంథముల భావములకు వాచార్థ నిర్ణయములుండును గాన సమముకూడఁ జీర్పఁబడినది. (౩)దేశకాలములందు దూరము గానున్నను వస్తువుల, ప్రకృతిజ్ఞానము 'అనది' ఆనగా దూరదర్శన శ్రవణాదికశక్తివలని జ్ఞానము. (౪) అనుకూల భావములను దెలిపికొనుట మనఃపర్యాయము. (౫) పర్వవస్తు గుణరూప జ్ఞానము, పూర్ణమైనది. శేవలము౪. ఇది దేశకాలవస్తు పరిచ్ఛిన్నము కాని సర్వజ్ఞత్యము; పర్వజ్ఞాని కంతయుఁ గరతలామలకము. ఇందియాతీతము ననుభవైకవేద్యమునైన యీ సర్వజ్ఞానము అంధరహతులై, పూర్ణతద్ధాత్ములైన వారికిఁగాని లభింపదు.

మొదటి మూడు రకముల జ్ఞానము దోషపహితము గానచ్చును, తుది రెండును నిర్దోషములే.౫. జ్ఞానముయొక్క పశ్చాత్తత్వములు దాని యాచరచార్వత్తపై వాచారపడును; మంచి తెలిఁగి, చెడుగును వివర్తించు విప్లు చేయు శక్తి దానికుండవలెను. వస్తువుల యథాస్థితిని దెలుపునది పరిచ్ఛిన్న జ్ఞానము గనుక నది యనుష్ఠానమునకుఁ బనికివచ్చును. వస్తువులకు లేని పంబంధజ్ఞానము నిచ్చునది దోషపహితమైన జ్ఞానము. మన

౧. పుట ౪౧ వైకత్యమాత్రమునకు వ్యాఖ్యాత్రము. ౨.కావ్యము దూకు.

౨. పుట ౪౨

౩. పుట ౪౩

౪. ది. ౮. మా. ౧. ఆ. ౨౫.

౫. ది. ౮. మా. ౧౭. ౩౧. పుట ౪౩.

మొక జాగ్రదును పొముగాఁ జూచునప్పుడు, లేని పొమును జూచిన దోషము వట్టిది సరియైన జ్ఞానమున వైరుధ్యము లుండవు, దోషపూరితమగు జ్ఞాన మూర్ఖ విరుద్ధమయము దోషజ్ఞానము యందు, మతి శ్రీకుల నపార్థమొనరించు సంశయము విపర్యయము లేక అసత్యము అవధ్యకూటుము లేక దౌచాసీన్యాక్రద్ధలనేఁ గలుగు దోషము నిందుఁజేరును అయిదుయోగ్యములు మూడయోగ్యములు యెనిమిది విధముల జ్ఞానమున్నది ఒకేసారి యొకే విధమైన జ్ఞానమే యుండును ౧

జ్ఞానము ప్రత్యక్ష వరోక్షములని రెండువిధములు యనివిది జ్ఞానములలో సుతి, క్రుతి, వరోక్షములు మిగిలినవి ప్రత్యక్షములు ౨ ఇంద్రియములపై సాధారణతవలన యున్నది కావున నిందియి సునస్పృశవలన లభించు మతిజ్ఞానము వరోక్షము ౩ ఇందియిజ్ఞానము ప్రత్యక్షజ్ఞానమని లలఁచువారు కొందఱు గలరు “దర్శనము నాలుగు విధములు ఇందియిగోచరము, ఇందియాగోచరము, దూరదర్శనాది మైన అవధిజ్ఞానము సర్వము వెఱిఁగిన అనంతజ్ఞానమైన తేవలజ్ఞానము ౪”

౧ ఉత్తమా ౧౭ ౧౧ ౧౭ ౨ ఉత్తమా ౧౭ ౧౭ ౩ పుటా యాదు పుట్టినదివాతదని వ్యాఖ్యానకాశము ౪ పుట్టినదిగా అంశ్యవిహారికము పాంశ్యకమునం తెలుపించులఁజెప్పరి రెండవతారిలో అవధి అహంకారములు “వలయున్నది మొదటితారిలో ఇంద్రియకృతమనగా నిందియి నిలంపనము రెండు ఇందియి అంశ్యములున్నవి మఱి అంశ్యములునెవలలో దింపజ్ఞానకములపై సాధారణతవలనం అంశ్యవిహారిక పుట్టినది ఒకవస్తు వెఱుగు రోగక అలగి యని తాదా పుట్టినది మహిమవస్తుత్తి నిర్మలంబెవల ప్రవహించు అవస్తుత్తినిర్మల దాదా వ్యవహారం అంశ్యవహారం తేవలనికే అత్యంతము భకలజ్ఞానము ఇంద్రియ వివరములో వి లక్షణము ౨ వరోక్షము అంశ్యములు (౧) వ్యవహారము (౨) అత్యంత నిర్మలము సామ్యములనే లభించినజ్ఞానము (౩) అర్జునము (౪) అమహిమ (౫) అమహిమ లేక అస్తవ్యాయము పుట్టినదియెల్లలోకాలంబార గ్గిందము” పుట్టినది అరోగ్యవలనం వస్తువలలో వాతము లేదము వైద్యులవలనం వాదము ౭ల దీనికి గారణము పుట్టినదియు ౧ ద్రియగ్గవలనం వరోక్షము అమహిమ ౭ యమహిమ తై నుల వాదమే ౪ అర్జునము ౪

శ్రీమద్వస్తురూపమునుగూడఁ జూపును జ్ఞానము బాహ్యసంబంధములనే కాని, తన వస్తురూపమును దెలుపదను న్నామవైశేషిక సిద్ధాంతమును జ్ఞాన సంకీర్తనమును ఒకవస్తువును దెలియునప్పు డాత్మ తన్నుఁగూడ నేకకాలముననే తెలియకొనుచున్నది అట్లు తన్నుఁదాను దెలియకొనకున్నచో నీ జ్ఞాన మాత్మ తెప్పించును గలుగఁడు ప్రతి దర్శన కార్యము, ప్రతి జ్ఞాన కార్యమును, “దానిని నే నీ విధముగ వెలుగుదు”నను భావమును గలిగి యుండును జీవము, జ్ఞానము వెల్లప్పుకాత్మవికాసమున కుపయోగించుచుండును వైశిష్ట్యము ఆదవదార్థవ్యభావము వెల్లిజులగునను ప్రశ్ని మర్థికాన్య మని తిరస్కరించఁబడెను ఏలన వస్తువులఁ దెలుపుట జ్ఞానలక్షణము

అత్మజ్ఞాన (Self-knowledge) విశేషము¹ జ్ఞాన శ్రేయ సంబంధ మాత్యంతికమైనది జ్ఞాని, జ్ఞానములను విడిగాఁ దెలియ నగును గాని రెండును ఏడదీయరానివి అత్మజ్ఞానమునందు జ్ఞాని, జ్ఞానము, శ్రేయము నొకే వ్యక్తిత్వముయొక్క రూపములు జ్ఞానము లేని జీవులు లేవు ఎలన జ్ఞానము లేని జీవి అచేతనగును అచేతనమే అశేషద్రవ్యములు, జీవము లేని జ్ఞానము ఘనాది లేని గగనసౌధ నిర్మాణమగును

అత్మ, పరిపూర్ణతీత², కుద్దజ్ఞాన, దర్శనవస్తురూపము ౧ ఎవి రెండు నేక కాలికములు అజ్ఞానజీవులందు ముందు దర్శనము ఆరువాత జ్ఞానము నుండును ౨ పూర్ణజ్ఞానమునందు సంకయము, విమోహము, విభ్రానుము నుండువు ౩ వివిధములైన దర్శనముల కాటంకము కల్గించు కర్మలు దర్శనావరణీయ కర్మలని ఎలువఁబడెను జ్ఞానాటంకములైన కర్మలు జ్ఞానావరణీయకర్మలు ౪ జ్ఞానమంతయు నాత్మయందున్నది అవరోధములన్నిటిని దొలఁగించినచో జ్ఞానము బహుభువుగును కానుమోహాదికము అవరోధములు ఎవి అదవదార్థము నాత్మలోనికీ

౧ తుల్యగ్రహణ ౨

౨ ౪౪

౩ ౬౨

౪ వివిధ స్థితిలక్షణములవలన వైశిష్ట్యము అనె వైదికము ౩౪౪ ౧౦౦౦౦

ప్రభవించుచున్నది, అట్లు శక్తిహర్షముగాఁ దన భర్తమును నెఱవేర్చు నియమ తాత్కాలిక వియోజనములందు వ్యవహరించు మోహమును నివారించును అందుచే, వివేకమువలన నేని మన కనర్థములలో వాని లాభలోఁ ప్రవేశము లేకుండి నెట్టిపరిపక్వము జ్ఞానావరణ కారణములగు సవరోధము లద్దులేనియెడల, సప్త బాహ్య స్వేచ్ఛగలిగి, వీరకల వ్యార్థజ్ఞానము నొందుట కవకాశము గలదు సున అజ్ఞాన శీలమునందు డపదార్థసంబ్ధుడే నాత్మ కలుషకమగుచున్నది ఈ సుస్వరదార్థమును శీల్పి దూకి యొనర్చినయెడల, మన జ్ఞానము పరిణతి నందును అవరోధక స్థలము మార్చిగా మనము నిర్మించినపుడు, అట్లు స్వీయశక్తి విజృంభణముగలిగి, అనంతజ్ఞాన వికాసమందును జ్ఞానసాత పదార్థరూపములే అత్మలు, ఒడపదార్థమునకు నాత్మకు లే నాత్మకులగు ఒడపదార్థ సంబంధముపై నాధారపడియుండును

జ్ఞానము లేండు రూపములు ప్రమాణముగా వస్తువృత్త్యురూప జ్ఞానము న బుగునగా వస్తుసంబంధజ్ఞానము లుపసద్ధాంతము జైల వర్తమున నొక చుర్రువ విశేషము ఒకవస్తువును గూర్చి, సునము తెలుపు నవిప్రార్థిని దృక్పదము నునుము మన దృక్పదములను మనము నిర్వచనముచేసి, భావనాశక్తిచే వేణుచేయుదుము సున కోరికల ననుసరించి, మన భావము తాయా దృక్పదములకుఁ జెందినపై, పోక్షికములగును ఈ విధముగా మనము గొన్ని పోక్షిక భావములను గ్రహించి, కొన్నికాంక్షలపై లగ్న మొనర్చుటచే మనకు సంబంధ జ్ఞానమే కలుగుచున్నది ఒకసారి యొక దృక్పథమున నుండుటవలన నితర దృక్పథముల నిరసంబుఁ కాఁజాలదు కొన్ని సంబంధములయందు, సూర్యుఁడు మామిడుట్టును దిరుగుచున్నాఁడను భావము, భూమి సూర్యుని యట్టును దిరుగుచున్న దను భావయంత ఎయోజనకరమైనది మనమున్న జ్ఞానదల ననుసరించి యొకే ఒత్తము విన్నరూపములలో గోచరించు నను తాపదీపము లుపనిష్టులందే కలవు తాత్కాలిక సత్యమైన పరిణామప్రవాహమును నిత్యసత్యసప్రతిక్షణముగా భావించుట చేతనే తొద్దమకములొని భావసాంకర్యమునకు ముఖ్యకారణమైనది ఒకసంవత్సరలో సత్యముగాఁ

దోచిని దింకొక యవస్థలోఁ గాకపోవచ్చును ప్రత్యేకదృక్పథములు పూర్వసత్య సంగ్రహాఁగ ముగ్యములుగాను మన తాత్కాలికావస్థలోని నిర్ణయములు వర్తిసంబంధములే కావచ్చును గాని, సత్యమును స్వస్వరూపముల¹ఁ బ్రదర్శిం²గఁ గొలపు మన దృక్పథముల ననుసరించి సత్యస్వరూపముండునను విశయమును శైవమతము మూల ఎద్దాంతముగాఁ జేసినది సత్యముయొక్క సామాన్య స్వరూపము నీన్నపాక్షిక దృక్పథములుగా లభించును

సముచిత నీతికవిధములుగా వివరించిన అందు ముఖ్యమైన వానినిఁ జరికిలింతము ఒకవర్తతి ననుసరించి సప్తనయము లున్నవి అందు నాలుగు వస్తువులకు లేక అర్థములకు సంబంధించినవి, మూడు శబ్దములకు సంబంధించినవి వీనిని ప్రమాణములుగా తావించినచో నాదానాశతువు లగును అర్థనయము లీ విధముగాఁ జెప్పఁబడినవి —

(౧) శైవసమయము దీని భావము ద్వివిధము ఇది ఒక కార్యముయొక్క లక్ష్యము లేక ఎంతమాదది ౪: లక్ష్యము కార్య సంభమునుండి యంతముగఁగలుగ నవిచ్ఛిన్నముగాఁ గార్య ముండుండును జలాగ్ని పాత్యాదికమును దీసికొని పోవుచున్న యొక మానవుని, 'నీ వేమి చేయుచున్నావని యడిగినచో "నేను వంటచేసి కొనుచున్నా" నని యాతఁడు బదులు చెప్పును ఇది శైవగమనయమున బదాహరణము కార్యవరంపంలోని ప్రధానోద్దేశము నీది చెప్పును, బలీయు నుద్దేశపూరితమైనది జీవితముని వక్కాడించును ౧ పూజ్య పాదం దీ భావము సంగీకరించినాఁడు ఎద్దపేనుఁ డింకొక విధమునఁ జెప్పినాఁడు ఒకవస్తువును మనము ప్రత్యేకసామాన్యలక్షణములను విడఁచియకుండ గ్రహించినపుడు మనకు శైవగమనయ మున్నదని చెప్పెను (౨) సంగ్రహనయము ఇది సామాన్య గుణములను జెప్పును ౪: దగ్గభావము, ఎగ్గములోని ప్రత్యేక వ్యక్తుల భావములు ముఖ్యములే యైనను వాకప్పుడు సగ్రసామాన్య గుణముల జెఱఁగని అవసరము సంగ్రహనయము రెండు జెఱఁగులు అన్ని వస్తువులు సత్యస్వరూప

సంబంధము లని చెప్పు మన్నిత కర్మదృష్టి వంశవంశగ్రహణమును
 నివర్తనమును అవంశవంశగ్రహణమును, హర్షనిర్గుణ దృక్పథము అభాస
 వాచయ్యే వంశగ్రహణమును కన్తుని హర్షనిర్గుణ గుణభేదమును
 పై నివాస మంగీకరించును గాని యా జీవమును సంబంధించి
 తలచును సాంఖ్యము నిర్వైతము విశేషముల సంగీకరించు
 వాదము సామన్యముల సంగీకరించు వాదము న్యాయమైన శేషములు
 పెండి సంగీకరించి కన్తుని విశేషసామన్య గుణభేదమును
 తలచును గాని విశేషసామన్య గుణభేదము తాత్కాలికమని కై ననుచును,
 భావ్యమని న్యాయమైన శేషములము తావించినవి (3) వ్యవహారములు
 అనిగా, వ్యవహారములమునైన వాదారోగి ప్రజాసామన్యనిర్వైతము
 నిర్వైతమును మనము భార్యగా నెఱిగియుండి, స్వప్నముగా
 గోచరించు ప్రత్యేకలక్షణముల సుగ్గడించుము ఈ ప్రత్యేక విశిష్ట
 లక్షణములు మన దృష్టి సరికట్టును నాల్గవములము యొక్క
 లోక ఆనందములము యొక్క మూలకత్వములగు అభాసములు ఈ
 సంబంధముల తెలియించి (4) ఋజుసాత్వికములు గాని వ్యవహార
 ములుకంటె సంబంధమైంది ఒకానొక ముహూర్తముల మన్ని
 వస్తువుల నిది గ్రహించును ఏకత్వము నివర్తనమును నిది
 గ్రహించును దీనిలో క్షణికమైనది సత్యమైనది వర్తమానక్షణముల
 మన్ని రూపము యొక వస్తువు గాని తొట్టవద సారాంశమని కై నులు
 తలచిరి సత్వదాత్తమును గూర్చి శేవల కల్పనములను ఖండించుట
 కీ యాంతుము వనిశివమును గాని, దాని చరిత్రసత్య స్వరూప
 నిర్ణయముల కిది ఎనిగిరాదు మిగిలిన మూడును శక్తిములులు
 (5) ఒక నామముచే నొక కన్తుని గుణము సంబంధము, లేక క్రియ
 మన మనస్సులకు దాని స్వరూపమును ప్రదర్శించును ప్రతి నామముల
 కొక నిర్వైతములను, ఒకే యర్థములను వివిధ నామము లున్నవి
 నామములను వర్తములకు గల సంబంధము నిత్యమైనది కాదు దీనిని
 మెఱుంగుటే దోషములు సంభవించుచున్నవి (6) సమాధిదృష్టానుభవ
 క్షణభేదములను భావనానుభవములను దెలియజేయును, ఎదియే
 స్వరూపప్రయోగము (7) ఎవంతుతనములు ఇది అనుచు ని

ఎగ్గిరూపము ఒక శబ్దార్థమునకుఁ గల వివిధ దశారూపములలో ధాతు
కాశే ఎగ్గిరూపమును సూచించును అదియే వాచకంబని నిష్కర్తము
అని యుక్త మింకొక సందర్భములో నింకొక తత్వమును గోరును ఈ
సప్తనమములు, వారం సంయమునుండి వరుసగా నధిక పైశాచ్యమును
గలిగియున్నవి వైగమనరు ముగ్ధస్థానమును, ఏవంభూతము
తుదివదవిని నాకరిమించును పశ్చిమరు మనేక దృక్పథములనుండి
జామట కవకాశముగల వస్తువు నొక దృష్టితోఁ జూచును ఒకే
దృక్పథమునుండి చూచిన వస్తువ్యరూపమే పూర్ణమైనదని తలచినచో
ఇయాభావము ఎర్పించును వ్యామిపైశేషములు, సాంఖ్యము,
అద్వైతసేదాంతము, బౌద్ధమతశాఖలును మొదటి నాలుగు సంయములను
వరుసగా సంగీకరించి, పూర్ణవస్తువ్యరూపము తెలిసినదని భ్రాంతి
పొందినవని శ్రీమతులు చెప్పుదురు

సంయములు తిరిగి ద్వివిధముగాఁ జెప్పఁబడినవి ద్రౌవ్యా
ర్థికములు ఎర్థాయార్థికములు మొదటిది వస్తుసంబంధము రెండవది
గుణసంబంధము ఇవి మఱలఁ జెప్పి విభాగములు చేయఁబడినవి
వస్తులరహితభావమునుగూర్చి ద్రౌవ్యార్థికమనియును అర్థిరహితభావమును
గూర్చి ఎర్థాయార్థికమును జెప్పును

ఇవన్నియు సనిత్యములైన గృక్పథములగుటచేఁ బూర్ణ
దృక్పథమును సయ నిశ్చయ మనిరి ఇది ద్వివిధము, శుద్ధనిశ్చయము,
అశుద్ధనిశ్చయము మొదటిది నిర్గుణశుద్ధవస్తువ్యరూపమును, రెండవది
గుణనిష్ఠ వస్తులక్షణమును దెలుపును

ప్రమాణవిమర్శనపూర్వకమైన తత్త్వవర్ణన నెఱింగిన వారికి
సమసిద్ధాంతము నహితుకమని తెలియఁగలదు

ఒక రేసుఁగు నానుగరు గుగ్గివారు వర్ణింపఁ జూచిన
పూర్వగాధను శ్రీమతిమానముతో మదాహరింతురు ఒక్కొక్కఁడే
రేసుఁగును స్పృశించి, దాని పూర్ణవ్యరూపమును వర్ణింపఁ జూచెను
ఏనుఁగువెనిని ఎఱ్ఱకొనిన వాఁడేసుఁగు చేతవరె మన్న దనియుఁ,

వాదమును స్పృశించిన వాఁ డిది యొక ప్రతిపక్షము వలె నున్నదనియు, నిట్లే యితరులు వర్ణించిరి గజము పెంతను జూచినవాఁడు వారిలో నొక్కొక్కఁడు చూచిన దంతమాత్రమేనుని యెఱుఁగును దృక్పథము అందలి జీవములను గ్రహింపలేకపోవుటచేతనే, తాత్త్వికస్పర్శలన్నియుఁ గలుగుచున్నవి కార్యము కారణము జాతవీయా, లేక రెండిటి నేక మున్నదా యను వ్రేళ్లు గలదు కారణము కార్యపూర్వముననే యున్నదనియుఁ గార్యపరిణామముతోఁ బరిణామ మందునున్న దనియుఁ తెచ్చు నీ సత్కార్యవాదమును వేదాంతసాంఖ్యతత్త్వములు గ్రహించినవి కార్యము కారణమైని నూత్నరూప మను వనత్కార్య వాదమును పై శేషములు చెప్పిరి రెండును వీన్ని దృక్పథములనుండి చెప్పిన భావములని జై నతత్త్వము పదునైదువచ్చినది కార్యమైన యొక శ్వర్ణపూరము, మనర్థమే యని అలచినచో రెండిటి జీవము లేదు, కారణమైన మనర్థమునందుకంటె శ్వర్ణపూరమును ఎక నూత్న కార్యస్పృష్టయున్నదని తలచినచో రెండిటిని జీవమున్నది రెండు దృక్పథములనుండి చెప్పిన యీ రెండు భావములు భావనముచేఁ గల్పితము లగుటచే వసంహృష్టములే యిగును

ఈ దృక్పథ పై విధ్యము, స్వాధ్యాదము లేక పప్రభంగి యొక దత్యధిక ప్రయోజనము కలదై నది విడిగాను, గలఁయు నొక పస్తువుయొక్క భిన్నగుణముల నవిరోధముగా నిర్ణయించు నేడు విదముల యుపయోగ మిందుఁ గలదు పస్తుదృక్పథము నుండి, కర్తయుఁ గ్రియయు నొకటి యనియు, పస్తుగుణము యొక్క దృక్పథమునుండి, యీ రెండును వేరుగు నని చెప్పి, జై నవాదము పస్తుగుణనిర్ణయ కష్టమును నిర్మూలించెను

అనుభవజ్ఞానగుంతయు అంతయీన్నదనుని తలచిన యీ దృష్టిని స్వాధ్యాద మనిరి ప్రతినిర్ణయము మనోక సంతయాత్మక మైన 'ఐహం' 'కావచ్చును అను స్వాత్ నిచ్చును ఐహ పస్తువును గూర్చి, నిప్పుందేహము గాను నిత్యము గాను నిదమిత్యమని చెప్పఁ జాలము పస్తువులయొక్క అసంత సాంకర్యముచే నేదియు నిశ్చయ ముగాఁ చెప్పనొప్పుదు పత్వభావ మత్యంతశ్లిష్టము పస్తువుము

౨ వదని యీ సిద్ధాంతము చెప్పును వస్తుస్వభావమును మనకు నిర్ణయించుట కవశే యధికారము లేదని చెప్పుదు కాని, స్థిరమైన నిర్ణయమున కధికారము లేదనును వరిచామ స్వభావము గల వత్సదార్థము, తాత్కాలికము. అపరాధము అగు నిర్ణయమునకే యవకాశమున్నదని చెప్పును ఎగ్జిస్టిన్సియమును పత్యమే, అనగాఁ గొన్ని పరిస్థితులలోనే పత్యము అనగాఁ దాత్కాలిక పత్యము

ఒక వస్తువునుగూర్చి కాని, వస్తులక్షణమునుగూర్చి కాని నిర్వచించు విధానము లేదు గలవు వస్తువుకాని, వస్తుగుణము కాని యొక దృక్పథమునుండి (౧) ఉన్నది (౨) లేదు (౩) ఉండదు నున్నది లేను లేదు (౪) అనిర్వచనీయము (౫) ఉన్నదికాని యనిర్వచనీయము (౬) నిర్వచనీయము అనిర్వచనీయమును (౭) ఉన్నది, నిర్వచనీయము అనిర్వచనీయమును

౧ పాదపత్య — దానియందలి వచార్థము స్థలము, కాలము, స్వభావము వీని దృక్పథములో వస్తువున్నది స్వస్థితిలో నున్నది ఒకపాత్రము మృత్యుయము నా గదిలో నిప్పు తొక రూపము కొలక గలిగియున్నది

౨ స్వాత్ పాదపత్య — ఇంకొక వస్తువచార్థ దేశ కాల స్వభావ దృక్పథమునుండి ఒక వస్తువు లేదు అనగా నది లేని వస్తువు కాదు, నా గదిలోని పాత్ర లోహమయము కాదు, పేతొక లోట లేదు, మతొక కాలమున లేదు ఇంకొక రూపము కొలతను గలిగి యుండలేదు

౩ పాదపత్య — ఏ ఉత్పత్తిధర్మలక్షణదృక్పథమునుండి, యింకొకవస్తు దృక్పథమునుండియు ఏ కవస్తువున్నదనియు లేదనియుఁ గూడఁ జెప్పవచ్చును ఒకవిధముగా వాకదృష్ట్యలోఁ జాత్ర మున్నది, మతొక ఎల్లలఁ లేదు ఒక వస్తు లేదనియో యేది కాదో చెప్పఁబడినది

౪ పాదపత్య — మూడవదానిలో ముఖ్యముక వస్తువు పూర్వము నున్నదనియు నింకొక రీతిని లేదనియుఁ జెప్పియున్నాము

కాని ఈ విధముగా నేక కాలముననే చెప్పుట సాధ్యము కాదు అనిగా నవత్తవ్యము పోత్రమునందు, తన స్వభావము, తన స్వభావ విరుద్ధా భావము నొక కాలమునందున్నను, పెట్టు చెప్పుట సాధ్యము కాదు

౫ స్మృదస్త్రీ అవత్తవ్యా — ఒక వస్తువుయొక్క చతుర్విధ లక్షణ దృక్పథమునుండియు, నా కాలముననే, ఆ వస్తువు యొక్కయు, ఆ వస్తువుకాని దానియొక్కయు పమ్మిళిత దృక్పథములనుండియు, ఒక వస్తువున్నది, కాని అవత్తవ్యము ౧వట వస్తువుయొక్క స్థితి అనిర్వచనీయత్వము రెండు నున్నవి

౬ స్మృద్వాస్తవత్తవ్యా — కానుగాని వస్తుచతుర్విధ లక్షణ దృక్పథమునుండియు, నాకాలముననే, తనయొక్కయు; దాను గాని దానియొక్కయు నుభయదృక్పథములనుండియు నొక వస్తువు లేదు అవత్తవ్యము ౨వట వస్తువుయొక్క అభావము తదవత్తవ్యము చెప్పబడినది

౭ స్మృదస్త్రీ నాస్త్రీ అవత్తవ్యా — ఒకవస్తువు చతుర్విధగుణ దృక్పథమునుండియు, ఏదికాని దాని దృక్పథమునుండియు, నొకే లక్షణమందు, ఉభయదృక్పథములనుండియు నొకే వస్తువున్నదనియు, లేదనియు, అవత్తవ్యమనియుఁ తెప్పించినది ౧వట నొక వస్తువ్వరూప మవత్తవ్యమనియు, దాని స్వరూపము, అది కానిది ౧ చెప్పబడినది

ఒకవస్తువునుగాని, వస్తుగుణములనుగానిగూర్చి చెప్పు నీ సప్త విధానములలో మొదటిరెండును ముఖ్యములై ఐవి ఒకటి అక్షిప్తమైన నిర్ణయము ఒకవస్తువు తనస్వరూపనందు స్వత్రవ్య స్వక్షేత్ర స్వకాల ములందున్నదని చెప్పును రెండవ దక్షిష్టమగు పథావనిర్ణయము ఒకవస్తువు, పరరూపద్రవ్య క్షేత్ర కాలము లందు లేదని చెప్పును భావా భావ పరస్పరసంబంధము నీ ఎఱ్ఱాంతము ప్రకటించుచున్నది, నిర్ణయములన్నియు ద్విముఖములు అన్ని వస్తువులు నున్నవి లేకున్నవి అనిగా నదపదాత్మకములు ౫ ఒకవస్తువు తా నై ఐదియు; దాను గానిది

౧ విత్తవ్యాఖ్యయందు ౧౬ గు.

౨ అవత్తవ్య ద్రావణమున ౫౫ వత్త

జహముఖములు గలది, నిత్యపరిపర్తమానము పెగుటచే నే వస్తువు వెల్లవచ్చు డన్నిచోటలందు పెన్నివిధములుగా మారునని చెప్పుటకు సాధ్యము కాదు మతీయు పట్టి భిన్నత్వము లేని స్థాయిరూప సిద్ధాంతమును మేమును సమర్థింపఁజాలము

౨

జైనతర్కము విలువ

మన మనంతరాధ్యాపయమునకుఁ బోవుటకుఁబండు జైన తర్కమువలనఁ గలిగిన కొన్ని పరిశీలనల వివర వివరించుటవనరము జైనజ్ఞానసిద్ధాంతమునందలి పుష్టగల విషయములను బ్రదర్శించి, వేదాంతాల విమర్శనములనుండి బోషించితిమి అనను, జైనతర్క మద్వైతమును సూచించునని మా యితిహాసము, జైనులద్వైత నిర్ణయమునకు వచ్చుటకు యుపయోగపడల సంతవటకు వారి తర్కమును వారే యనుసరింపనిచా రగుమిది ఇంకొక సందర్భములో నీ వాదము వాద్యాత్మికముగా మేము ప్రదర్శించుము అనట జైనతర్కములోని యర్థమును నిర్ణయింపము

అనిత్యసంబంధ సత్యసిద్ధాంతము, తదతీతమైన పరమ సత్యము నొకదాని నంగీకరింపనిదే, బోషించుట సాధ్యము కాదు జైనతర్కములోని పరస్పర వైరుధ్యసూత్రము జ్ఞానమున వివరమేకాని, ఒకవస్తు వితరములనుండి సంపూర్ణముగా భేదించినచో నది, యితరములతో సంపూర్ణసమత్వము గలిగిన వస్తువు వలెనే అసత్యమైనదగును జ్ఞానసంశేపము భిన్నత్వమేకాక సంబంధలక్షణము కలది ప్రతిపస్తు వితరములనుండి వేజైనను సంబంధభూష్యము గాదు పరస్పర వైరుధ్యసూత్రము పరస్పరైకత్వసూత్రమునకు వేరురూపము భిన్నత్వమేకత్వమూలము జైనులకు సత్యమును జ్ఞానము సూచించును గావున, పర్యవస్తులకి భారణభూతమైన పరమసత్యస్వరూప మొక పగుణాద్వైతము కావలసి యున్నది అది యునేకమునకు సంబంధము లేని ఎకరూపముకాని, ఏకత్వము లేని రునేకవద్యాపమువృయుము కాని కాదు సత్యస్థితి లేని

కల్పనములన్నియు, నిది కాని యది కాని ఒకటి గాని, యనేకము గాని
 అలను భావములయెడలై పరిరక్తము సుముఖత చూపదు జాతి లేక
 కారణము పెనుపరించి, వస్తువు లన్నియు జాతబీ యనియు, సృష్టి లేక
 కార్యము పెనుపరించి, యనేక మనియు శైవం లంగీకరింపదు రెండును
 వారిదృష్టలోఁ బాక్షిదృక్కృతములు సత్య మనేతరూపమైయుండుట,
 నిత్యసత్యము కాదు మనము సంపూర్ణదృక్కృతమున నిలిచి పర్యగుణ
 సంపూర్ణమైన సత్యమును సందర్శింపవలెను కాకాల్పిని సాక్షిక
 సత్యమైన యనేకత్వసద్ధాంతముతో శైవులు తృప్తిపొంది పంశ్చరము
 సన్నిహితము, దృఢతరము, సహజములై నిరీతి సంబంధముగలిగి తన
 యేకత్వము సజీకముగాఁ బ్రదర్శించుచున్న యొక అద్వైతవస్తు
 భావము పుష్కలమైయుండుట కారణమున్నదా యను ప్రశ్నము
 నడుగ సాహసించుచున్నచో, ఏమిదర్శమును దామె నిర్హాలించి, ఒక
 సామాన్య సత్యమును బార్థసత్యముగా విశ్వసించు దోషమునకుఁ
 బాల్పడుదురు

స్వరములు నివిభాజ్యమైనను గాని సంబంధములు గల శైవ
 సద్ధాంత మద్వైతసద్ధాంతముతో సామ్యముగలిగి యున్నది సత్యవిధ
 వలెమై దృష్టమి దృక్యమునకు సత్యంతి పన్నిహిత సంబంధముండును
 మానసకనీమయందు, మనస్సు బాహ్యుగత్తు సన్ని ద్వైతభావమున
 తెలిసిన సత్యమున్నను తార్కికజ్ఞానసద్ధాంత దృక్యతముడండి చూచినచో
 సది యుద్యత్యమగును దృష్ట, దృక్యము ననిగా వ్యక్తియొక్క
 హసనము, దానితో నీ సంబంధము లని స్వతంత్రజగత్తు నుండునీ ని-
 మైసచో జ్ఞానమున కీ యవకాశమును లేదు, జ్ఞానము సంయోగస్పదము ,
 నిరాదారము నై సఁ గావలెను లేదా, ద్వైతమే యసత్యము గావలెను
 దృష్టయు దృక్యమును, బాహ్యసంబంధము మాత్రమె గల వేర్వేరు వృత్తి
 గల విషయములు కావు అవి ద్వైతములో నేకజ్ఞము, నేకజ్ఞహిత
 ద్వైతమును, ఈ రెండిలో నేది తొలగించినను రెండును లేవు దృష్ట,
 దృక్యమును రెండు స్వతంత్రవృత్తి గలవి కావు జ్ఞానావసరనిమిత్తమై
 వానిని రెండుగా నెడలించి చెప్పుకొను చున్నాము శైవసత్య మీ
 సద్ధాంతమయియు, అవసరమును గుర్తించుచున్నచో, ఇదిగా నద్వైతము

అంటే ద్రష్ట, దృశ్యము మున్నవని గ్రహించనిచో, బాధ్యతకర్తానుగా సంపూర్ణతత్వ మని తిలకించ దోషమే కాదు.

మనము కై సంధాంతము పెంగీకరించినచో వివిధదృక్పథము లలో నంపరించుచుండు జీవి, మన మనుకొనిన వ్యావహారిక జీవి కాక, యింకిను గంభీరమైన యుక్తము కలవాడగును జ్ఞానము శేవలము ఎక్కి గతము కాదు పర్యవరిశేలనము శేవలము పర్యగతము కాకున్నచో మనము వ్యవసారప్రపంచమునఁ జూచుచున్న జీవులందఱిలో ఎనిచేయుచున్న యొక్కై కాత్మ యొకటన్నదని గ్రహింపవలయున్నది జ్ఞానవిషయము నిర్ణయించుటకుండు, సంపన్నపులలో నుండి వాహ్య దిన్నత్యమునకుఁ గాంక్షహరిమైన యొక్కై యొకటన్నదని మనము వాంఛక తీందు అట్టి యొక్కై అనిత్యజీవికాని కాత్మారిక చె అన్యస్వరూపము కాని కాకాలదు

మన మనిత్యపన్న సంపదమును, జూచుచుండి మనము నిత్య చ్ఛామైన దొకటన్నదని గుర్తించవలస యున్నది అట్టి నిత్యహృత్తక ఎదార్థమునుండియే మనము చూచు కాత్మారికపన్నసంపదములన్నియు నేర్చుచునని చెప్పవచ్చును సంపూర్ణమునుండి యసంపూర్ణమునకే మన విచారిణ గ్రహము చె దినవలెను

ఈ నిత్యహృత్త ఎదార్థమునుండియే, అనిత్యపన్న సంపదముల విలువను నిర్ణయించు కొలతవర్గ మనకు లభించును సంపదతత్వముతోఁ గోల్పినచో లోకసంపద పత్యములన్నియుఁ బాక్షికములు మన జ్ఞాన సంపదయు సతీతమైన సంపదమును మాచించుచున్నది దృశ్యముయొక్క జ్ఞానము క్రమముగా వృద్ధిహొంది పరిపూర్ణమగుచుండఁగా దృశ్యము యొక్క స్వరూపమే మాత్రాభివృద్ధి మనజ్ఞానము పరిపూర్ణమైనతోడనే, ఎప్పుడును దృశ్యమునకునే మంతరించును ఈ విధముగా శేవమైన ఎంత సత్యతావమువలననే మన అజ్ఞానసంపదములలోని లోపము లన్నిటిని పరదలచేయుఁ గల్గెదము ఆపప్పుడ మాత్రమే మన పాశికానుభవసంపదము లన్నియు, అప్పురిహృత్త నిత్యతంత్ర్యమును గాంచు మాగ్గును లోని అశాంతములని మనకు దెలియుఁ గలదు

ఁగ మానసక జ్ఞానకల్పిత సంపదములన్నియుఁ బాక్షికములనియు
సంపూర్ణములనియు గుర్తింపినచో వీని కన్నిటికివర్త మిచ్చి, పూర్ణ
సంతములగుట కవకాశమును గర్హించు నొక్క నిత్యవత్సర్వాస్థితిని
మన నుంగీకరించి తీరవలసియుండును

కాని యీ సమస్తవత్సర్వావస్థరూపమును దెలియు మార్గమెదైన
నున్నదా యను విషయము నిర్ణయింపవలసి యున్నది మన
యనంపూర్ణ స్వభావము లన్నిటి నొకచోఁ జేర్చుటవలన నా పరమ
సత్యాకృతి లభింపదు విస్మయకృదముల నుండి చూచిన స్వత్యముల
లన్నిటి నొకచోఁ బ్రోగింపవలసి ఎరసుపూర్ణ సర్వము స్వస్థితిలో
నిర్మింపఁబడదు మనము బై సతర్కము ననుసరించినచో జ్ఞానమంతయు
నిర్వికారసంపద కల్పితమగుటచే సతీతమైన పూర్ణసత్యము సాధ్యం
జాలదు యిది మానసక జ్ఞానము సత్యమును ఎర్పించుననిచో
నింకొక్క యేదైన నావని చేయఁగలదా? ఈ ప్రశ్న ప్రత్యక్షముగా
నా రదుగతున్నను, దానికి పమాధానమును ఎర్పిక్షముగా నా రిచ్చి
యుండిరి తై నుల శేవల జ్ఞానార్థ మిదియే ముక్తిసంగులై సహా కష్టి
జ్ఞానముండు ననగా నదియే ద్యావనద్ధి మనియు నందే యుద్వేప
గ్రహపాక్షాత్కారము లభించుననియు స్పష్టమగుచున్నది

తై నద్ధాంతము ననుసరించి, ముక్తపురుషుడైన శేఖరుఁడ
మన యనుభవములోని సర్వవిషయములను తన యుత్పన్నత పూర్ణ
జ్ఞానమందు సమన్వయము చేసికొన్నవాడని తెలియుచున్నది
అప్పు, తన ఎరివర్తమైన స్వయంబోధి బరిపూర్ణమైన జ్ఞానమును
సర్వవిషయమును ఈ పూర్ణజ్ఞాన మార్మయైక్య స్వతస్సర్వమైన స్థితి
బడినదానినొకరియై నొక్కొక్క ప్రకారము సుఖగుడి విన్న
జీవులలో విన్న రూపములుగా ననంపూర్ణ ఎరర్పనము చేసికొనుచున్నది
ఈ ఎడవదార్థ మొక్కయందుఁ ప్రవేశించి, అక్కయందుఁ దా నొక
మిందని స్థానము ననుసరించి అంబుశక్తిని నిధికముగాఁ జెల్పముగాఁ
యొక్కాదిండుచున్నది తత్వవిహ్వల్యంతముగల శివులలో నీ
సాత్త్వికతీని ఒక దాహమునను నొకాదము జరుగుచున్నది ఎది

వదార్థి, అత్యధికముల నముపేతములై నవ్వు దాత్మకత్తియొక్క పుష్కరింద్రియవ్యాపారమునే ప్రదర్శించు లోహశిలాదిదూపమును, సంపూర్ణజ్ఞానాగ్ని, ప్రపంచము విజృంభణరూప సద్భావపు గలిగిన వృక్షమూర్తియందు అదవదార్థకత్త లంతరించి సజీంచుటయు జరుగుచున్నది సుద్యమదశలలోని యనేకవర్గములకుఁ జెందిన జీవులలో నేకత్తి యొంత విస్తృతిగలిగియున్నదో దానినిబట్టి వారిజ్ఞానదశ నిర్ణయమగుచున్నది జ్ఞానముప్రకారముతో ముఖ్యమగుదో జీవుల యాత్మకత్తి నాద్యాదించు అదవదార్థ ప్రమాణమునుబట్టి యుండును అత్యుండు జ్ఞాన సంపర్నితాత మైయున్నది దాని ప్రకారమున కద్ద నిలచిన కారణములను దొలంగించిన, దాని కాంతి నలుదెసలఁ బ్రసరించును అవరోధములు పూర్తిగాఁ దొలంగింపఁబడినపుడు, అత్యయో, దేశకాలావధిన్ని మైన పూర్ణజ్ఞానదారి యగును అప్పుడు కద్దచైతన్య సాంఘ్యార్థియైన అత్తి యొక్క దివ్యకాంతి సెదవినేయు కాంతలు కాని యాసేకములు కాని దరికిఁ జేరివు అట్టి పూర్ణాస్థలో జేదన్యరూపదర్శనమున కవకా ముండదు శ్లేషము పూర్ణసత్యము జ్ఞాత, వీన్నత్యము లేని పూర్ణవివేకము అందుచే నవత వ్యవహారవివచమునందలి అనిత్యజీదములకుఁ దావు లేదు భేదకారణమైన దీదో నమనవిఁయినది అన్నది భేదసహిత మైన కద్దాత్మచైతన్యము అందుచే ననేకజీవత్యము వరమనత్యమని జై నులు నమర్చింపఁజాలరు

•

మనస్తత్త్వము

మనము జై మల తత్త్వభావములను బరిశీలించుటకుఁ బూర్వము వారి మనస్తత్త్వభావముల పరిచయము గలిగియుండు అవసరము సునశ్చరీరముల ద్వైతమును వా రంగీకరించిరి వారు వంచెంద్రియములను రెండువర్గములుగా వివరించిరి (౧) ద్వివేంద్రియములు (౨) త్రివేంద్రియములు ౧ వస్తురూపమునకు నేర్పియునకు

౧ దత్తవ్యాఖ్యలు ౨౪ ౧౫ అష్టైషవస్తువేదః గౌరీ వా సత్యోమె
ప్రప్యథాఽయదీయం అన్య దేవాః సంతల విందీయన్వివ భా రెం
౨ మల కలియలు ములఁ జెప్పరి మలల మెవ్యాపదీభ్యారయ కాలఁ

పంచానకర్త రంగు రంగు వస్తుగుణముల¹ కట్టి దానిని గ్రహించుకొని నేర్పనిర్మాణము చేయఁబడినది ఇంద్రియము లీ విధముగా శీఘ్రమొక్క ఈ కరణములు దాని ద్వారమున వచ్చి వస్తురూపము నెఱిగి యనుభవించుచున్నది ఈ యనుభవము క్రి ఆత్మకుఁ జెందినదై యున్నది బాహ్యమున నున్న వస్తుగుణములు బోగ్యములు, ఇంద్రియము లాత్మయొక్క బోగోపకరణకట్టలు స్పర్శ యొక్కటి యెనిమిది విధములుగా విడిచింపఁబడుటఁ జూచినచో విశేషమైన మనస్తత్వజ్ఞానము వీరికిఁ గలదని బోధపడును ఇతము ఈష్టము, కఠినము, మార్దవము వలువనిది, గట్టిది తేలికయైనది, ఎరుదై నది, దుది పంచాత్మకము కారము పులుపు, చేదు తీపి, ఈర్ష్య, వాసన రెండురకములు ముచాసన దుర్వాసన, పంచపర్వములు నలుపు, నీలిమ, కనుపు, తెలుపు, ఎఱుపు, ధ్వనులేదు విధములు నక్షము ఎఱువకము గాంధారము, మధ్యమము, సంపమము దైవతము, నిషాదము ఇంద్రియమునకు వస్తువునకుఁ బలుగు సంపర్కముచే నిందియి దర్శనము గలుగును మానసిక దర్శన మింతమాత్రముచే లభింపదు ఇది తేవల మాత్మజ్ఞానకాశమున కడ్డువచ్చు తెరను దొఁగిండును కర్త, బోక్త, జ్ఞానియు జ్ఞాంజే, అనుభవము మూడు విధములు తెలియుట, భావించుట లేక కర్మఫలముల ననుభవించుట ౧ సంకల్పించుట ౨ సంకల్పముననుభావనకు దగ్గఱ సంబంధ మున్నది సాధారణముగా మొదట భావన, తరువాత సంకల్పము, తరువాత జ్ఞానము ౩ కలుగును శీఘ్రమైన పుష్కలమునకు సంబంధము, ద్విష్టకు దృశ్యమునకుఁగల సంబంధమే దానిని రెంటినిఁ గలుపు క్రి జ్ఞానము కాదు ఏలని సౌకవిశయమును మన మెఱుంగ వచ్చును గాని, దాని ననుభవించి మనము నడువక బోవచ్చును స్వప్నయంతయును జ్ఞానమున ప్రతిబింబించుటచే నిర్దాత్మని పూర్వప్రకారావస్థయై యున్నది దానియిం దాత్మబంధములే లేకపోవచ్చును శీఘ్రమి క్రితల ననుభవించి లోకానుబంధ ముండును వాంఛాదానత్యముచే బంధమునఁ బడియుండుట శీఘ్రమి కివసరము లేదు ఎలని వాంఛ మున్నూఁబింప వచ్చును

౧ కర్మఫలతేకన ౨ ఎందఱుకాయ పనుయెందుల వుట ౩౪

౩ ఎందఱుకాయ పనుయెందుల వుట ౩౪

ప్రతిజీవియు దే ద్వికల్పితము అం దొక్క కర్మకర్మముగల భాగస్వామి దేహము నిష్క్రియాత్మకమై భాగము, తేవల మనస్సు ద్విత్వ నిర్ధాంతమునట, దేహమే పత్యమను నిర్ధాంతమునట గల లోచనములను రెంటి కివోన్యత్య సంబంధ సహకారము అన్నివని గుర్తించి జై నితత్త్వము పరిహరించెను కాని ఆత్మానాత్మబేదము తేవల మన కల్పి మను విషయమును జై నితత్త్వము గ్రహింపలేదు కాశ్యతమునైన రెండువస్తువులున్న వనియు, దాని సుద్యమందు ఎరుగు వ్యాపారము దానినుండి జేజై ని జ్ఞానమనియు జై నితత్త్వము మతీయు దేహము, పరిణామమందిన యున్నది దశాస్వరూపములలో నూతన గుణములను ఎదర్చించునను విషయమును జై నితత్త్వము గుర్తించలేదు ముగ్ధులీరిదై వ్యతినిర్ధాంతమును నమ్మి మానసిక దశాజ్ఞానముతో జై నినిర్ధాంత ముగిసిపోయింది రెంటికిగల సంస్కర సంబంధభాంధవ్యము నది మంగి రింపక, అనేక లోచములతోఁగూడిన సంబంధభాంధవ్యమైన దైవము సంగీకరించినది ' కర్మవదార్థము, దానియొక్క సహజ స్వభావము ననుసరించి, కావలసినమార్పులను దానే చేసికొనును శీఘ్రమగునట్లే, కర్మనిమితి ననుసరించి, వస్తు ఆవరితద్ధ జ్ఞాన లభ్యమంది, తన జ్ఞానమునందలి మార్పులను దానే కల్పించు కొనుచుండును "ని రెండును కర్మస్వతంత్రములైన రెండు శక్తులై యున్నవి రెండు సంపూర్ణ స్వతంత్రశక్తులై యుండఁగా శీఘ్ర దేల కర్మానుభవము నను భవించ వలెనను ప్రశ్నమునకు సమాధానముగాఁ దత్సూర్య స్థానకమైన సామరస్యమే కారణమని చెప్పఁబడెను ప్రపంచములో బౌతిక వదార్థములు, పెద్దవి చిన్నవి గలవు ఇందు యొన్ని కర్మవదార్థము లగుటచే శీఘ్రల నాకర్షించును దాని సాహచర్యముచే జీవి, కర్మవదార్థా లువులు కలియును ఈ యేకస్థల సాహచర్యమే కర్మవదార్థము శీఘ్ర సందంఁ బ్రవీశించుటకు గారణము, మనస్సున కిందు శ్రీయోనానందము లేదు పంచాస్త్రకాయ సమయసారగ్రంథ భాష్యకారుడు కాటుకపొడికి సమీపముననున్న పాత్రము నలు పెట్టు నను మదాహరణముచే నీ సంబంధమును దెల్పును స్వతంత్రములైన యీ రెండు శక్తులెట్లో

సమస్తమును కొందినవి తెండినవి ప్రతిష్ఠాక్షరణసంబంధము లేని చెప్పవలెను గాన, నీని సంబంధము మిక్కిలిగోవ్యమైన దని చెప్పుటకు మాత్రమే వీలగును

దీనినిబట్టి జ్ఞానముగూడ గోవ్యమయిన వస్తువే దాని యంతరమునకు బోయి మనము చూడఁ జాలని పరమసత్యమది గాదు సుని మొక సంకుచితభావమునకుఁ దెలిసి కట్టువడి మనస్సును బోకటియు దాని కెదురై వ్యతంత్యమైన జగమును పరస్పరము సంబంధములేనినై యున్నవని యాచించుచుంటిమి మనము మనకెదుటనున్న వస్తువులను జూచులేదు వస్తువుల ప్రతిమలను ప్రతిబింబములను మాత్రమే చూచి నిజప్రపంచము నది కెల్లనిని కలఁచుచుంటిమి సునిస్సునకు జగత్తునకు సమానధర్మ మొకటియున్నది గాని మనోభావమునకు, జగత్తునకు సామ్యమున్నదని చెప్పఁజాలము అందుచే మనస్సు కల మందిరమునఁ గూర్చుండి అనెల భావ్యముగానున్న ప్రపంచమును దిలకించుచున్నదను ఎద్దాంత సుద్ధిరహిత సుగును

అత్తుకుఁ గొంత అప్పువనియు, తెరుగుటఁ దగుదు ౫౯ అల కానము అప్పువనియుఁ చెప్పఁబడెను అత్తు స్థూలదీపమున కందఁ జెప్పది కాఁజాలను, ఏలనఁ జెప్పదై ఎడో శరీరానుభవముల నది అనిగా గ్రహింపలేకుండును అది గర్భమునఁ ఎగిరిందింపుడు అన్నదై, శరీరముతోఁబాలు క్రమాభిప్రదితంది తుం టన్నర రూపమును బొందును ఎగిరిజీవితాంతమున నది సుఖల మాక్షమై యింకొక జన్మమును బొందుచుండును రీరమున దాత్మ వ్యాపించిన వద్దతి యింకొక ప్రకృతివస్తువు వ్యాపించు ఎద్దతి కాదు ఏలన వాత్మ భాగములు లేనిది, "వద్దురాగుటి శ్రీరహిత్యములో నుంచినపుడు, ఎడతాంతి శ్రీరమునకుఁగూడఁ గల్గినట్లే అత్తు తన శరీరములోఁ నుండి శరీరమునకుఁ గూడఁ జైతన్యము నిచ్చుచున్నది" అనంత

౧ ఎందఱును ముందు అను పుట ౩౭ పాఠాలో ఎడదైకాలతి గ్రంథము ఎల్లదైవ్యము ఒకవిధమునామయగాఁ గాక అత్తు కల ఎంతయు వ్యాపించుచున్నది సత్యము అది ఎ ప్రకారము చెప్పది కాదు కేవలసమర్థి ప్రవర్తిం అ కవనా మ లే ఎ డ్ది

దోహయమునుగావి చెప్పఁజాలవు ౧ జ్ఞానముగల జీవి సంవత్సర
కల్పితుఁడనుట, ప్రైతికదృష్టధముమండి యొంత నిరర్థకవాదమో, జగము
లోని లింపుత్వ మొకే శ్రీయొక్క రూపవై విధ్యమనుటయు సద్దీపి ౨
ఆత్మ కర్త గాదను ఎద్దాంతమువలన ప్రైతిక ని సమాచారము
నిరర్థకమగును ౩ తల వృద్ధియునునందాత్మ సురక్షితముగా నున్న
దనియు, జగద్వ్యాపారము లన్నియు శ్రస్తుగుణ సంయోగ వియోగ
ములచే నేర్పడుచున్నవనియుఁ జెప్పటవలన నాత్మయొక్క కర్తృత్వము
నిరూపించి, ప్రైతికవాద్యత సర్వభూయ మొనరించుచున్నాము ౪
శ్మశానముచే వస్తుజాలమంతయు యథాస్థానముల నాకళిమించి
యున్నదను విధివాదము, వ్యక్తిస్వయంకృతి కవతామును లేకుండఁ
జేయుచున్నది ౫ వ్యక్తులు కను తావిదళను తాగుచేసికొనుటను
వాదుచేసికొనుటకును స్వతంత్రులైనఁగాని నీతినియమములకు విలువ
యుండదు అదే విధముగా నాత్మ తన పూర్వత్వము నేకత్వము
నుత్తమస్థితియందైనఁ గలిగియుండు ఐవనరము ౬ ద్రవ్యస్వభావ
మును, జర్మాయలక్షణమును మొదల మనము వర్చించి, జగత్తత్త్వ
ఎద్దాంతమును నానెనుక ఎరిశీలించవలసియున్నది

ఎరివామము, పొంపలనవ లక్ష్యము లేని శాశ్వతస్వభావము
గల నత్పదార్థమున్నదని తై నుల లంగీకరించరు ప్రతిపక్షులు, జన్మ
స్థితిలయములు గలిగియున్నది వస్తునిర్వచనము మన దృష్టధము
ననుసరించుటకు జగద్రూపమున నున్నదే ఆద్యంతములు
లేకుండ నెల్లప్పు డున్నది దానికి గుణములు మార్పులు గలవు
జన్మస్థితిలయములు గల దేదీయైనను ద్రవ్యమే దానికిఁ గొన్ని క్రియా
శక్తులున్నవి స్థితిగలవదార్థములలో నున్న మూలద్రవ్యము స్థిరమైన
దనియుఁ బ్రతిద్రవ్యమునందు మార్పుగల గుణము లున్నవనియుఁ

౧ వాక్యకృతాంగము ౧౭ ౧ ౩౦౩౯

౨ ౧౪ ౧ ౧ ౨౧౨ ౨౪ ౧ ౧౩ ౧౩
౧౭ ౧ ౧ ౧౩

౪ ౧ ౧ ౧ ౧౭ ౨౪ ౨౩౨౪

౫ ౧ ౪ ౧ ౨౧ ౫ ౧౪ ౧ ౪ ౨౨౯ ౨౪ ౧ ౩౩

౬ ౧౪ ౧ ౩ ౧౧

4

గూడఁ జెప్పఁబడిన ఖాతకరూపములు యథాస్థితిలో జనాస్మికములై యుండును ప్రత్యేకద్రవ్యములు మారుచుండును జీవి మార్పు లేని స్వభావముగలదికాదు జైనుల యుష్టలో మన యనుభవములోనున్న జీవియేయున్నది, తదతీత జీవలక్షణ ప్రకారం వారు పెట్టుకొనలేదు లోకములోని ద్రవ్యములు కొన్ని కొత్త గుణముల వార్తించుదు నది పరకున్న కొన్నిటిని విడుచుచు, నిత్యము మార్పు పొందుచుండును మార్పు లేని కొన్నిసామాన్యలక్షణములుగలవ్యక్తి యున్నచో గత లక్షణములు, నవీన లక్షణములు నా వ్యక్తికిఁ జెందినవని చెప్పుటకు వీలుండును భిన్నత్వములోనున్న యేకవ్యక్తి వారి సత్యజగత్తు తదతీతమైన దేదీయును లేదు వారు చెప్పనది భేదాభేదవాదము తన భిన్నగుణపరివర్తనములం దవిచ్చిన్నమై యున్నది వారిదృష్టలో వస్తుస్వరూపము వస్తువు, గుణము విడఁచియారనివి అనేకగుణములు గలది వస్తువని వారు నిర్వచించిరి ౧ అది నిత్యపరిణామశీలముగల యేక వస్తువు ౨ “సర్వవస్తుసారరూపమగు ద్రవ్య మొకటి అది ఆనీక రూపములను బ్రదర్శించును జన్మస్థితిలయములు దాని స్వభావములు, ద్వంద్వపై రుద్ర్యములచే దానిని వర్ణింపవచ్చును ౩”

ద్రవ్య మణువులలోనున్నట్లు గుణములు వస్తువులకుఁ జెంది యుండునీ కాని యే యాకృతియింటులేకుండ నుండఁజాలవు ముఖ్యము లగు గుణము లివి, (౧) స్థితి, (౨) అనుభవయోగ్యము (౩) ద్రవ్య త్వము గలది (౪) జ్ఞానయోగ్యము (౫) విశేషశీలము గలది (౬) ఏదోయొక రూపమును గలిగియుండు లక్షణముగలది ఇవి ద్రవ్యములకు సామాన్యగుణములు, వ్యతంత్రములైన ప్రత్యేక గుణములు కూడ వీనికిఁ గొన్నికలవు ఎందెది నాక గుణమును దీసికొని వానినే వస్తువనుటకు వీలులేదు “కాని వస్తువు లేని గుణము కాని, గుణము లేని వస్తువు కాని లేదు” ౪ వస్తువునకు గుణమునకు నేటియం

౧ వందానాది సమయసారము ౮ కా ౧

౨

౩ అవంతరకర్మాత్మకం వస్తు సారసంగ్రహి చ్చదృశ సమయ్యుయమము

౪ ౨౦ ౨ ౩ ౧౩

జీవము' అజీవము నను రెండుమంది విశ్వమంతయుఁ బుట్టినది జీవము భోక్త అజీవము లేక ఉడము భుక్తి, పవైతవ్యము జీవము, జడ సుచేతనము, కాని జడమును మనము, దర్శన స్పర్శవాహ్యావాదిక ముచే నెఱుంగవచ్చును జడమునకు తిరివిధాత్మకమైన వైవిధ్యము లేదు అందుచే నది దృశ్యము గా "ఏది వివిధ పదార్థములను జూచునో, తెలియునో, నుభమును గోరి దుఃఖమునకు భయపడునో, పరోపకారాపకారాదికర్మఫలముల ననుభవించునో అదియే జీవము" ౨ జీవము, అజీవము— నేను 'నేను—కానిది తోచోల్పరాదు దృశ్యమునందలి భేదకల్పనముచే జీవన వర్గీకరణమే యిది చేతనములైన జీవులు శరీరాత్మకము గలిగియుండి, అత్మలు పదార్థమునుండి వేరై నవి కావున నిత్యములు అజీవములు రెండు రకములు ధర్మము, అధర్మము, ఆకాశ కాలములు మున్నగునవి రూపములు లేనివి, సరూపములు పుద్గలయు లేక పదార్థమునందలి

మొదటి అజీవదృశ్యము ఆకాశము దానిని, లోకవిస్తూకాల మంతయు నున్న లోకాకాశ మనియు, సూర్యమును తూన్యమైయున్న ఆలోకాకాశ మనియు రెండుగా వివరించిరి ౩ ప్రదేశమిట్లు నిర్వచించఁ బడెను "పుద్గలముయొక్క ఒక అవిభాజ్యమైన అణువుచే నద్భుతముఁ బడినదై, సర్వపదార్థాంశములకు స్థలమిచ్చునదీ ప్రదేశము" ౪ అట్టి ప్రదేశములో, ఒక ధర్మాంశము, ఒక అధర్మాంశము, ఒక కాలాంశము, పెక్కు పదార్థాణువులు సూక్ష్మరూపమున నుండవచ్చును ప్రదేశము చలనమునకుఁగాని, వైశ్వల్యమునకుఁగాని యవస్థారూపము కాదు ౫ చలననిమిషము ధర్మము "రుచి, వర్ణ, పరిమిత, శబ్దస్పర్శములు ధర్మమునకు లేవు అది లోకమునంతను వ్యాపించి యుండి, అవివాధాన సంబంధముచే పదిల్పిన్నమై యున్నది ఆకాశమంతయు వ్యాపించి యున్నది కావున దానికి వ్యాప్తియు నున్నది నిజమున జీవ ప్రదేశము నందున్నను, వ్యవహారములోఁ బెక్కుప్రదేశముల నాకృతియించి

౧ వేంకటాచార్య (౨) ౧౭౭ (౩) ౧౭౭ (౪) ౧౭౭ (౫) ౧౭౭ (౬) ౧౭౭ (౭) ౧౭౭ (౮) ౧౭౭ (౯) ౧౭౭ (౧౦) ౧౭౭ (౧౧) ౧౭౭ (౧౨) ౧౭౭ (౧౩) ౧౭౭ (౧౪) ౧౭౭ (౧౫) ౧౭౭ (౧౬) ౧౭౭ (౧౭) ౧౭౭ (౧౮) ౧౭౭ (౧౯) ౧౭౭ (౨౦) ౧౭౭ (౨౧) ౧౭౭ (౨౨) ౧౭౭ (౨౩) ౧౭౭ (౨౪) ౧౭౭ (౨౫) ౧౭౭ (౨౬) ౧౭౭ (౨౭) ౧౭౭ (౨౮) ౧౭౭ (౨౯) ౧౭౭ (౩౦) ౧౭౭ (౩౧) ౧౭౭ (౩౨) ౧౭౭ (౩౩) ౧౭౭ (౩౪) ౧౭౭ (౩౫) ౧౭౭ (౩౬) ౧౭౭ (౩౭) ౧౭౭ (౩౮) ౧౭౭ (౩౯) ౧౭౭ (౪౦) ౧౭౭ (౪౧) ౧౭౭ (౪౨) ౧౭౭ (౪౩) ౧౭౭ (౪౪) ౧౭౭ (౪౫) ౧౭౭ (౪౬) ౧౭౭ (౪౭) ౧౭౭ (౪౮) ౧౭౭ (౪౯) ౧౭౭ (౫౦) ౧౭౭ (౫౧) ౧౭౭ (౫౨) ౧౭౭ (౫౩) ౧౭౭ (౫౪) ౧౭౭ (౫౫) ౧౭౭ (౫౬) ౧౭౭ (౫౭) ౧౭౭ (౫౮) ౧౭౭ (౫౯) ౧౭౭ (౬౦) ౧౭౭ (౬౧) ౧౭౭ (౬౨) ౧౭౭ (౬౩) ౧౭౭ (౬౪) ౧౭౭ (౬౫) ౧౭౭ (౬౬) ౧౭౭ (౬౭) ౧౭౭ (౬౮) ౧౭౭ (౬౯) ౧౭౭ (౭౦) ౧౭౭ (౭౧) ౧౭౭ (౭౨) ౧౭౭ (౭౩) ౧౭౭ (౭౪) ౧౭౭ (౭౫) ౧౭౭ (౭౬) ౧౭౭ (౭౭) ౧౭౭ (౭౮) ౧౭౭ (౭౯) ౧౭౭ (౮౦) ౧౭౭ (౮౧) ౧౭౭ (౮౨) ౧౭౭ (౮౩) ౧౭౭ (౮౪) ౧౭౭ (౮౫) ౧౭౭ (౮౬) ౧౭౭ (౮౭) ౧౭౭ (౮౮) ౧౭౭ (౮౯) ౧౭౭ (౯౦) ౧౭౭ (౯౧) ౧౭౭ (౯౨) ౧౭౭ (౯౩) ౧౭౭ (౯౪) ౧౭౭ (౯౫) ౧౭౭ (౯౬) ౧౭౭ (౯౭) ౧౭౭ (౯౮) ౧౭౭ (౯౯) ౧౭౭ (౧౦౦)

యుండును "౧ అది అమూర్తము, అవిచ్ఛిన్నము, నిరవిధకము. అది రూపములేని వ్యభావముచే ననంతరూపములు గలిగి, అగురులము రూపమై దృశ్యాదృశ్యములందుండు శక్తికలది కావున, నిత్యమై యున్నది చలనముచే నది చలించదు కావునఁ జలించు వ్యభావముగల జీవములకు, వదార్థములకు నవకాశమిచ్చుచున్నది " ౨ "ఎట్లన నీరు తాను గడలకున్నను, చలించుచున్న చేవల కవకాశమిచ్చుచున్నది " ౩ దృశ్యమునకుఁ గల ప్రత్యేకగుణము లెవ్వియు ధర్మమునకు లేకున్నను నది స్వయంతమర్థమైన యునికి గలది అది చలనమునకుఁ గారణము కాకున్నను, చలనమునకవకాశమిచ్చుచున్నది అధర్మమునై శ్వల్య నియతి దాని కిందిగ్రియ గుణములు లేవు, రూపము లేదు, లోకాకాశమంతము నది నిండియున్నది ౪ ధర్మాధర్మములు రెండును క్రియారూపములు, రూపరూపకములు, అణురూపకములు, అవిభాజ్యములు దాంచల్య నై శ్వల్యముల కవి ఉదాసినహేతువులు నిఁహేతువులు బేరుగానున్నవి లేకున్నచో వస్తువులు నిత్యచలనములో నిత్యస్థానపులో యగును ఇవి దాంచల్యనై శ్వల్యముల ననునదియిది యుండునవికాక, చలించు నట్టియుఁ జలించనట్టియు నర్వవస్తుజాలములయొక్క ఆధారభూతములై యున్న శబ్దలు, చెల్లాచెదరై, సాంకర్మ్యము నొందియున్న వస్తుజాల మున కి క క్రమమును స్థానమును వేరూర్చునవే ధర్మాధర్మములు తై వతత్త్వమున ధర్మాధర్మము లనఁగా బుణ్యపావములు గావని తెలియవలెను చలన విశ్రాంతులను గలుగఁజేయు శబ్ద లవి అకాశము ధర్మాధర్మములతోఁగూడి, జీవులు, ద్రవ్యములు స్థితకలిగియుండుట కవకాశమిచ్చుచున్నది ఉండుట కాకాశము స్థానమీయఁగా, ధర్మముచే నది చలించుట లేక చలించఁజడులయు నధర్మముచే నిర్వలయు లగుటయు జరుగుచున్నది ఉనికి, చలనము విరతి యివి యాకాశ లక్షణములని నవీనతత్త్వశాస్త్రము చెప్పుచున్నది ఈ మూడును పరస్పరము కాండొరులలోఁ బ్రాసేపించఁగలవు ఏకదేశ్య లయినచో,

౧ ఎం ప హే తాం ౨ ఎం ఎ వా తాం

౩ కం ప హే తాం తా మోరు కం పవంగ్రహము ౪ పర్యహం
పురాణము ౧౬౭ ౨౯

౪ పం ప హే తాం

నవి సమానపరిమాణరూపములు గలిగి అవిభాజ్యమైన యేకత్వమును గలిగి యున్నవి వానికి పేరుపేరు వ్యాపారము అందుటచే వానిని పేరుగాఁ జెప్పకొనుచున్నాము

కాల మొకవిధమైన ద్రవ్యముగా నిర్బుడవుడు చెప్పఁబడెను ప్రపంచమంతయు నిండియున్న యీ కాలమాత్రమునందు విశ్వగతి పరంపర లన్నియుఁ గూర్చఁబడినవి అప్పుడప్పుడు తలఁపించు మార్పుల మొత్తముయొక్క రూపము మాత్రమే కాదు కాలము, అదియొక నిం వధికమైన గమనము భూతమునుండి వవిష్కృతులొనికి బోవు నవిద్యిన్న వ్యరూపము కాలమున కస్తత్వమున్నదికాని కాయత్వ మనగాఁ బరిణతి లేదు వానికి వ్యాప్తి లే దేలన నది యేకవంశమైనది ౧ ఆద్యంత, రూపములు లేని కాశ్యతకాలమునకును, ఆద్యంతములును, గంటలు, నిమేషములు మున్నగు వైవిధ్యములును గల కాశ్కాచిక కాలమునకు లేదము చెప్పఁబడినది మొదటి వానినిఁ గాలమనియు, రెండవవానిని సమయమనియుఁ నిలిచిరి కాలము సమయమునకుఁ బ్రధానకారణము పరిణామమువలన వర్తనము లేక మార్పులలో నునికియు గ్రహింపఁబడెను ౨ "అనిత్యకాలము మార్పులవలనఁ గాని, వస్తువులలోని వలనమువలనఁ గాని తెలియుచున్నది" ౩ కాలమును జక్రమనియుఁ జెప్పిరి కొంతకాలమునకు రూపములన్నియు నశించును గాన వాళనరూప మనియుఁ చెప్పఁబడెను ౪

పదార్థము లేక పుష్కలమును ప్రమాణమునుగూర్చి మన మిప్పుడు తర్కించవలెను "ఏవి ఇంద్రియములచేఁ జూడఁబడుచున్నవో, యట్టి దేహములు మనస్సు, కర్మలు, మున్నగునవి మూర్తములు లేక మూర్తిగలవి ఇవన్నియుఁ బుగ్గలము ౫ "శబ్దము, పరియోగము, సూక్ష్మత్వము, స్థూలత్వము, ఆకారము, విభాగము, అంధకారము, ప్రతిమ, శాంతి, ఉష్ణములతోఁ గూడిన యాగుణము లన్నియును పుష్కలమునకుఁ తెందినవి" ౬ పరిపూర్ణము, గుణము గణించుటకు

౧ చూడు చక్కవంగ్రహము ౨౫ ౨ ౪౦ ౪ ౫౨ ౫౬

౩ ౪౦ ౪ ౫ ౧౦౫ ౧౨ ౪ శిబ్దు కాలోన్ము ౪౪వర్గికా

౧౧౫ ౫౨ ౫ ౪౦ ౪ ౫ ౧౨౫ ౬ ౫ ౫౦౫౫౫ ౧౬

శక్యముకాని, నిత్యమైన వస్తువే వదార్థము అణువుల సంఖ్య తగ్గుట కాని పెరుగుట కాని లేకుండఁ, బదార్థము పెరుగుట తరుగుట గలదు అది యే రూపమునై నను జొంది యే గుణములనై నను కలిగియుండఁ గలదు వదార్థము చలనస్వభావపంగల శక్తియొక్క వాహన మది పుష్కలమున శీతలనశక్తి యున్నది ఇది రెండు విధములు ఒకటి పరిస్పందము, రెండవది పరిణామము, పుష్కలము ప్రసంపమునకు తొలికమైన మూలాధారము వదార్థ మారు విధములు ఇవి స్పృష్టత, స్వచ్ఛతలపై వాధారపడియుండుట, శబ్దస్పర్శరూపరసగింధములు పుష్కల లక్షణములు అకాశము, అత్మలు తప్ప, తక్కిన వస్తువులు వదార్థ అవ్యములు మనము చూచు వస్తువులు స్థూలవదార్థరూపములు. ఇంద్రియంగోచరము కాని సూక్ష్మవదార్థముకూడ నున్నది అదియే భిన్న వర్ణములఁ జెందిన కర్మరూపములుగా మారును

తై సద్వివక్షావ్రమునకుఁ బ్రధానాంతాంతము, ఎగ్గించ మిలు కల్పిత సునియెడు భావము ఇంద్రియగోచరములగుచున్న వస్తువులు పరమాణుకల్పితములు, సంపూర్ణసమానలక్షణములు గల పుష్కలము చిన్నమై, గుణభేదములుగల అణువులుగా మారుచున్నది అణువున కాదిమధ్యాంతములు లేవు అణువు సూక్ష్మము, నిత్యము, ఆతీతము అది దేనినుండి ఒనించలేదు, వాశనము కాదు శుభ్రమూర్తియుల కాధార మైనను నది యగూర్తము కేవలఁదొక్కటి తన దివ్యదృష్టిలోఁ జూచు జాత రూపము దాని ఓప్పుదని యొకప్పుడు చెప్పఁబడెను అణువులకు బరువు గలదు ఎక్కువ బరువైన వదార్థములు క్రిందకును, తేలికయైనవి పైన నుండును అణువొక్క పరిదేశము వాక్యమించును గ ఒకస్థూలమైన అణుస్థానమును సూక్ష్మములైన గణాంతికసంఖ్యలు గల అణువు లాకృమించును ప్రకృలువు జాతవిధమైన రుచి రంగు, వాసన, స్పర్శయఁ గలిగియుండును ౨ ఈ గుణములు స్థిరములు, నిత్యములును గావు పరస్పరాఽర్థములుగల యణువుల వయోగముచే దౌర్వ్యము బుద్ధయించును దౌర్వ్యమైనదొకటి, అవార్థమైన దొకటి

రెండణువులు గలిపినపుడు సంయుక్తము వొకబీర్పడును ఈ యార్ద్రా
తానార్ద్రాకలు పెక్కుదశలలో నుండవచ్చును వ్యతిరేకస్వభావములు
గల యణువులే మేళవించుచుండును అణువుల పరస్పరార్థజాపకర్షణ
ములను జైను లంగీకరింతురు అణువుల చలనము, వాతాశము, ధర్మా
ధర్మములను గలిగించును సంయుక్తాణువులు లేక స్కంధము లితర
స్కంధములతోఁ గలియుచుండును పుష్కలము అణువులందును,
స్కంధములందును నుండును స్కంధములు రెండుమొదలుగా
వనంతసంఖ్యలలోఁ గలియుచుండును దృశ్యమానముగు ప్రశ్నితము వొక
స్కంధము విశ్వమంతయు నొక మహాస్కంధము వౌత్తికప్రపంచవరి
వర్తనము లన్నియు నణువందయొగవియొగములచే జరుగుచున్నవి
అణువులు స్థిరస్వభావములుగలవి కావనియుఁ, జరికామమును బొంది
నూతనలక్షణముల నావిష్కరించుచుండుననియు నిదివఱకే చెప్పి
యుంటిమి భూమి జలాన్ని వాయువుల కనుగుణముగా భిన్నలక్షణములు
గల యణువులు లేవనియుఁ దెలియుచున్నది భిన్నభూతిముల
కనుగుణములైన లక్షణముల నుదయింపఁజేసి వానివలన నణువులు
భూతరూపములఁ గల్పించుచున్నవి భూతము లెన్నియున్నవో అన్ని
విధముల యణువులున్నవని న్యాయమై శ్రేయోద్ధాంతము ఒకే
లక్షణములుగల యణువులు వివిధరూపసందయొగములచే వివిధభూతము
లను గల్పించుచున్నవని జైనవాదము మూలాణువులలో గుణభేదము
లను జైను లంగీకరింపదు ౧ త విషయములో జైనులు లెన్సిప్పున్,
దెమాక్రిటస్టులతో నేకీభవించుచున్నారు అణువగ్గీకరణముచేఁ గలిగిన
రూపము లనేకములు ఒక యణు వొకప్పు డతివేగమైన చలనమును
బొంది క్షణమాత్రములో విశ్వమంతయును జాల్చినట్లు శక్తి గలిగి
యున్నదని చెప్పఁబడెను

జైనుల మతములోఁగర్మ దృష్టరూపమైనది ఈ భావము నను
సరించుట, భావములు, మాహలు మన శీలముపైఁగ్రహభావమును గలిగి

మన ఆత్మ సంస్కారములను గిల్పించి, మార్పుచుండునని చెప్పవీలై నది కర్మ ద్వివ్యాక్యకళాశ్రీ వదార్థము మాక్షరూపము కర్మరూపమును తొంద నర్థమగు మాక్షరవదార్థము జగమంతయు నిండియున్నది పుణ్యసౌఖ్యములను గల్పించు విశిష్టమైన శాశ్వతా మాక్షరవదార్థము నకుఁ గలదు బాహ్యప్రపంచసాంగికత్యములను, వాత్సయంది మాక్షర వదార్థము ప్రవేశము గాంచును దీనివలన కర్మకరీం మేర్పడును ఈ కర్మకరీర మాత్మ మోక్షము పొందువరకు విడువదు ఈ కర్మవద్యా మాత్మయొక్క రేఖస్సు కవరోధమై యుండును జీవుల కాత్మంతిక మైనది భావకర్మయును, దేహముల కాత్మంతికమైనది ద్రవ్యకర్మయునని చెప్పఁవచ్చినది ఈ రెండు బాధిద్యమును, చేతనాచేతనముల సంబంధము ననుసరించి యీ రేద మేర్పడినది ప్రతికర్మయుఁ శన సంస్కారమును జీవునినుండు ముద్రించి, భావికర్మకుఁ బానాదిగా నుండునట్లు చేయును జీవులలోనుండి వనిచేయుదున్న సహజమైన శాశ్వత, కర్మావస్థ లైదు రకములుగా నుండిఁ ప్రతికర్మయు మానవకసంస్కార హేతువగును "ఉదయ, ఉపశమ, క్రియ, క్షయోపశమ వదితామము లను పైదు స్థలలో జీవిభావములు నడచుచుండును" ౧ పరిణామము మాత్రము కర్మబద్ధముకాదు మిగిలిన వాలుగును భౌతికావస్థల ననుసరింప మార్పులు పొందుచుండును సాధారణముగఁ, గర్మలన్నియుఁ దమ కుదింపుములైన ఫలితముల నిచ్చుచుండును ఆత్మ బాధయితావస్థలో నున్నట్లు చెప్పఁబడెను తగిన ప్రయత్నముచేఁ, గర్మఫలితావస్థకు రాకుండఁ గొంతకాల మాపు చెయవచ్చును కర్మ నాశించియుండినను, నిపురుగవైన నివృత్తలై నది నిరంతరముండును అప్పుడాత్మ బాధకమిక స్థితిలో నున్నదందుకు కర్మ నాశించిపెట్టుబీకాక నశింపఁజేసినప్పు డాత్మ జ్ఞయితావస్థ యందుండి, తరువాత హోక్షమును తొందును వాల్గవ మవస్థ క్షయోపశమితావస్థ ఇందు మిగిలిన యవస్థలలోని యనుభవము లన్నియు నుండును ఈ స్థితిలోఁ గొంతకర్మ నాశనమై గొంత

యజుర్గిరియి, కొంత వనిచేయుచుండును ఈ యవస్థ యోగులకుఁ జెందినది, జ్ఞానావస్థయు, నౌవమికావస్థయు యోగులకుఁ జెందినవి ౧

శివీ శీ విధముగాఁ ఎంచకోకము అన్నివి మొదటి నాలుగు నాకాశములు, ధర్మాధ్యములు సమూర్తములు బడచి పుష్కలము మూర్తి మొదలి ఈ యెదు కోకములును లోకనిర్మాణము చేసిన, వీని పైనున్నది అనంతము నవగ్రహీయమునై వి "అలోకము"

నదార్థమునకుఁ బదార్థవస్తురూపమునకు పేరై శివు అన్నిది నై నులు శీవశక్తియును నావార్థములలో నుపయోగించిరి శీవ మనగాఁ బ్రాణము, శక్తి, ఆత్మచైతన్యము బాహ్యభోవంతమునకుఁ బూర్తిగా పేరు రూపమైన శేతనానుభవమే శీవము శీవులసంఖ్య అనంతము అందనేక జాతు అన్నిది (౧) నిత్యసర్వశీవులు (౨) ముక్తులు (౩) బద్ధశీవులు ముక్తశీవులకు దేహమణుండవు భోవంతవ్యాపారము

౧ "అంబు అమృతం శేతుంపు దది మిదిమిది కమం పృథ్వీతి స్ఫటిని కర్మల శరీరమును నిర్మించు" జ్ఞానావరణీయకర్మలు ఇవి అజ్ఞానానంభూతజ్ఞానరూపము గలుగఁ జేయును రెండు ద్వానావరణీయములు ఇవి నమ్మగ్నస్థల మణుగూలము మూడవ రకము "పిరియములు ఇవి శీవీకరణాంధ మణులను మణులను మణులను జాడను గలిగించు నాలుగవ రకము మోహనీయములు దైవమైన స్వయంబ్రహ్మ బ్రహ్మములు నవగ్రహములను అందనేక ఎండేహ బోధులను గణగఁ జేయును మిగిలిన కాలుం పుష్కలీకములు

(౧) అయిద్యములు ఒక శిశువులైనను ఎను నిర్మణులను

(౨) నామములు ఒకవశక్తియొక్క పుష్కలీ గార్తవ్యములైన ఎనిమిది ఒక దళము గల్గించి దేహ సూక్ష్మ గ్రహల మణులను కలిగించును (౩) గోత్రములు వ్యక్తికి సంపన్నం గల స్థానమునీర్చిన జాతి మీ సంతానమును నిర్మణులను (౪) అంబరాయములు ఇవి శీవీయొక్క న కన్యకలైన వక్త్రీ కవకోకమునై పుష్కలీకరణ కాంక్షలను మెదదేకుంఁ జేయున

కర్మలక్షణములలో ఎంబరినిం పుష్కలీక్షణములతో యున్నది శివీ యాదు ఎరములు శివీయొక్క కర్మల మొత్తమంతయుం గలం మోహనములైన కగోలైన యొకదైవవంతులైన శేతమృతక కర్మములు గలిగించును ఈ వేద్యములు దైత్ర ఎయిదేహములైనవి శీవీయొక్క స్వరూపము ఇవ్వలక్షణము చేసె కర్మయు, గలిసి నిర్మణులను పృథికకర్మలు నొక విమిత కాంక్షయిదిని గలిగింను "ను అది లోకే దానిని నాక మోహనవలెను

అట్లే నేనంధమును లేకుండ నంధులనుండి విడిచి వారు
 లోకాంతమైన స్థితిగలిగి ముఖించుచుందురు అర్థశీవులు కాదులగు
 బలియై వదార్థపాశపద్ధతి అంతము లేని పునర్జన్మపరంపరలలోఁ గని
 తొనియుండుదురు నిత్యసద్గుణ పూర్ణపాపవసులులై, దార్థవో
 మిషత్వాకృతి ముండుక యుండుదురు వీరియందు అత్త ఎద్యాలంబున
 పాశము తెగిపోయినది వీరు నిరుపాధికశీవులు అనంతైశ్వర్యము,
 పూర్ణపాపసద్గుణయుఁ గలిగి, అనంతజ్ఞాన, అనంతదర్శన అనంతశక్తి
 అనంతసుఖములు పొందుదురు సంపారపరమగుందుఁ ఎరిఁగిమిందు
 చున్న సోపాధికశీవులను కుచ్చుదార్థము తరిమి జాఢించుచుండును
 అజ్ఞానమువలన శీవుఁడు తాను వదార్థమని భ్రాంతియందును ముగ్ధుని
 యవగా దోషాతీతుఁడైన ఎవిక్రుంగగు ఎక్కువని స్పృహ అ
 శీవియే ఉపనిషత్తులు చెప్పిన 'అత్త అత్త పృథులంబుతి, ౧౦౪
 మేయిత్వముఁ గలిగి, సర్వసంకల్పభావవికల్పన తరుఁ బూర్వమై
 యాధార మైనదని తెప్పఁబడెను సంపారపరమైన శివి ౧౦౫ లోకము
 భవసమాజ నిర్మితమైన శివి ఈ రెండి న్నయిన స్వభావము నిత్య
 యించుటలోనే శైవసంకల్పము వ్యాపకతఁ జొందినది అది సద్భా
 వస్థలోఁ దప్ప, వాక్కి యెల్లప్పుడు వదార్థసంకల్పమును గలిగియున్నది
 కర్మ యీ సంకల్పకారణము అత్త సర్వావస్థలలో నివిచ్ఛిన్నమై
 యుండుచే కాక, దేహమునుండి జనించినది కాక యున్నది అది సద్భా
 వద్యము ముద్భవించుట కాని, ఉన్న వదార్థము ను వాశము కాని లీడలి
 శైవమతంగీకరించుదురు అటువల సంయోగమే మార్పు హామయంబుఁ
 గారణము శీవులనేకములే కాక సమానముగా నిన్నియు నిత్యము లే
 జాహ్యకారణము లేన్ని యుద్ధు దగిలినను, శీవుల మూలరూపముగా చే
 నత్వము నెఱిగినదు శీవులకుఁ ఎరిమాదము గలదు అది వైవిధ్యము
 గలది వాఁడి లే దేహములందుండ వలెనో యా దేహావసరముల ననుస
 రించి శివపరిమాణములు పెరుగుట తరుగుట జరుగుచుండును శీవులలోని
 భేదపాదము శైవమతాంశానిధాంతమున కనవరమైనది అందులకుం
 నంబునుట్టి శివ జాతి విభాగ మేర్పడెను అవ్యక్తప్రకృత్యైవ శివ
 ప్రమాణము అను వంశేంద్రియములు గల శివులు అత్తమయి
 త్వగిందియము మాత్రమే గల శివు లధములు మిగిలినవి సుధ్య

మములు ఉత్తమశీవులైన మనుష్యులకు, దేవతలము పక్షిందిరియ
యొకటి మనస్సును పెదుప్పుది దానిచే వారు ఏకేశీవులు ౧
౧౦దిగ్రములు దేహములు కలిసి జీవుడు కాదు వీని కంతరూపా
ధారయొప్పు చేతనత్వమే జీవుని ప్రధాన లక్షణము ౨ జీవలక్షణ
మైన జ్ఞానము జీవునికి నేను కాదు జ్ఞానమార్గము లనేకములు గావున
లోకము లనేకములై యున్నవని జ్ఞానులు చెప్పుచున్నారు ౩ జీవము,
జ్ఞానము సభిన్నములు బద్ధజీవులలో జ్ఞానము అనందము ముఖ్యమనది
యున్నది తత్వశాస్త్రజలబిందువు మొదలు గ్రహమండలమువఱకు
గల సర్వము, మనుష్యులు, జంతువులే కాక, జీవములను గలిగియున్నవి
భూతాత్మలుగూడ నున్నవి భూమిజీవులు, అగ్నిజీవులు యన్నగునవి
పుట్టి మరణించి, తిరిగి పుట్టుచు నా యా సమానభూతశరీరములనో అన్య
భూతశరీరములనో పొందుచుండును ఇవియు స్థూలములు కొన్నియుఁ,
గొన్ని సూక్ష్మములును సూక్ష్మము లగోచరములు ఏకేంద్రియములు
లతాదులు ప్రతిలబ్ధయు నొక జీవిదేహము కావచ్చును, లేక అనేక
దేహములుగల జీవులను గలిగియుండవగును భారతీయతత్వజ్ఞులు
కొందఱు లతాదులు జీవులని చెప్పియున్నను కై ను లీ సిద్ధాంతము
ఎదురుతడుగా నభివృద్ధి చేసిరి ఒకే జీవము గల లతాదులు స్థూ
లరూపము గలిగి, జవనివానయోగ్యప్రదేశములందుండును అనేకశీ
వర్గములు గల లతాదులు, సూక్ష్మములు నదృశ్యములునై, ప్రపంచములో
నన్ని ప్రదేశములందు వ్యాపించియుండును ఇట్టి లతలు నిగోదములగే
ఎలువలును అనంతజీవవర్గదేహములై యీ లతలు గుల్మములుగా
వెరిగి, అన్నిటి కేక క్వాసశీర్షకోశములు గలిగియుండును అనంతసంఖ్య
గల నిగోదములు కలిసి యొక గోళ రూపమగును ప్రపంచమిట్టి గో
ళాకారము గిక్కిరియింపుచు నిర్వాణము చెందిన జీవుల స్థానములకి
గోళములందలి జీవులుకన్పి చేరుచుండును ఒక్క నిగోదములోఁ
యంతకల్పాంతమునందలి జీవులు మొదలు లేని కాలమునుండి నేఁ
నెఱు మోక్షము పొందిన జీవుల భాగ్యభేదముల వాక్యమిందులకు న

కోయినది అందుచేఁ బ్రసంగమొప్పున శివులు లేనిదగునని యుపది
సవనము లేదు ౧ తోహ శిలాది జడపదార్థములందుఁగూడ శివు
లున్నవనెడు శై నిబద్ధాంత మతి విచిత్రమైవది

శీవిదళ దేహదళ ననుసరించి యుండును జడపదార్థమందు శీవ
వైతన్యము నిగూఢమైయున్నది చేతనదేహమం దది వలించుట
కారంభించినది చేతనత్వము మనుష్యదేహములలోఁ బ్రవృత్తి గలిగి
యున్నది “అన్ని మాంసము లోకరకమునకుఁ జెందవు మనుష్యుల
లోని మాంస మొక రకము శంఖ మాంస మింకొక రకము, మర్కట
మాంసము పేజోక రకము, వక్షిమాంస మింకొక రకము ’ నను వాక్యార్థ
ముతో నీ భావమును బోల్పిచూడదగును

శివమునకు రూపము లేకున్నను, శాసలక్షణము గలిగి, కర్మ
ఫలబోక్ష యగును, దేహవిమాణము కలిగియుండును ౨ శీవి
మార్పులను నిజముగాఁ బొందుచుండును, లేకున్నచో నది కారణకర్త
కాఁజాలదు ౩ శీవి భావముల కుపాదాన కర్త కర్మ పదార్థము నిమిత్త
మాత్రకారణము ౪ కుమ్మరి శివములోఁ గుంభ భావ మున్నది
తరువాత నది పుష్కాయకుంభముగా జ్వాల్యులమై తయారగుచున్నది
అయినను, అనంత రూపవరిదామ మున్నను, శీవి రస సహజస్వభావము
నవిచ్ఛిన్నముగా నిలుపుకొనును జన్మమరణములు శీవిశీఁ పర్యాయ
ములు మాత్రమే ముక్తశీవి సంసారబద్ధ శీవితో నీకమైయుండును ౫
శీవి ఎరికానుజాలగ్రంథులలోఁ దగుల్కొని యెల్లప్పు డుండనవసరము
లేదు అనఁగా, కేరీరముతో నిమిత్తము లేకుండ నది యుండఁగలదు
చైతన్యము ఎదార్థముతో సంబంధము లేని స్వతంత్రకక్షి అది
యాద్యంతములు లేని కాశ్యతకక్షి అణుసముదాయములు చిద్రమై
నాశన మగుచుండును

అజీవద్రవ్యము శై దింటిని, వృక్షజీవమును గూర్చి క్లుప్తముగాఁ
బ్రసంగించియున్నాము ఈ యాశింటిలోఁ, గాలము తప్ప మిగిలినవి

౧ యోగలోకకాండము ౬౭ శ్లో ౨ చర్మసంస్కృతము ౨
౩ ఎం ప ౧ ౬౬ ౪ ౧౦ ప ౪ ౬౪ ౫ ౧౦ ప ౪ ౨౦

అస్త్రీశాయములు ౧ రూపసంబంధములు కలవినికూడ మూలించనచ్చును కానియు సఖ్యమైనవి కాని దానిని రూపము లేదు కావున గాలయొక స్వకంఠక్రియగల ద్రవ్యము కాని దీని కస్త్రీశాయము లేదు అనేక ద్రవ్యము లోకే స్థలమందుండి తమ స్వభావమున మార్పులేకుండఁ బరస్పర ప్రవేశకై గలిగియు నున్నవి కై నుల వ్యవద్రవ్యములు, పై శేషకుల సవభూతములనుండి వేలైనవి పై శేషకల్యంతము ననుసరించి, మాజలాగ్ని వాయుకాశములు, కాలము, దిక్కు, మనస్సు, జన్మలు తొమ్మిది యున్నవి మొదటి నాలుగు వదార్థము లని కై నుల మతము ఇందిమముల తమరూపములైన వదార్థలక్షణము లవి అంశములు కలియుట నొకదానిలో నొకటి ప్రవేశించి మాకుటవలనఁ బదార్థ మొక ద్రవ్యమైనది కల్పమాకాశ పంజనమని పై శేషకులచెప్పఁగా కై నులు పదార్థాంశ పంజరములముచే కల్పముత్పన్న పని చెప్పదురు ౨

జీవాశీవములు రెండున ప్రపంచమున కంతకును సరివడు ప్రమాణములు అటు ద్రవ్యములలో జీవము, పుష్కలము ముఖ్యము లైనవి మిగిలినవి అరెండి ప్రస్ఫుత్తి పలితములు జీవి వదార్థలక్షణదగుచే సంసారము జీవ పుష్కలములు సక్రియాద్రవ్యములు లేక యొక చోట నుండి యింకొక చోటికిఁ జలించుచుండు ముఖ్యకారణములు ధర్మా ధర్మములు వలనముల కవకాశమిచ్చును గాని, మార్పులకుఁ బ్రకృష్ట వరోక్ష కారణములు గావు అందుచే వానిని పత్క్రియానిష్క్రియా ద్రవ్యములనిరి జీవాశీవానుబంధ హేతువు కర్మ కర్మోత్పత్తి పలితము, నాశనము, జీవాశీవములు జైనతత్త్వసిద్ధాంతములు ౩ జీవాశీవములు ముఖ్యనియమములు, రెండును గలనయందును ఆశీవబంధవిముక్తి యే జీవునికి మోక్షము మోక్షమే సర్వకర్మలక్ష్యము కర్మ చేయుట మాని కర్మనాశనముచే నీ లక్ష్యసిద్ధి చేకూరును సంపర మవరోధము దీనివలననే కర్మ జీవియందుఁ బ్రవేశించకుండ నిద్దుపెట్టఁగలము పూర్వ

౧ అస్త్రీశాయములు కామములవలన వాక్రమించినవి ౨ అం ప సా ౩
౪ జీవ జీవ ఆగ్రం అం ప సంపర విధిర మోక్ష మాల సత్తతత్త్వములు (అత్తమహాత్మ్యము ౪) పాపపుణ్యములను వేర్చి యిచ్చలు ప ఎవార్థము లెరి (అం ప ౪ ౧౧౬ ది సనహత్ర య ౨౦)

స్పృశిపావములు పెన్నింటిని సమాలవాళల మొవడ్లుపది నిర్జరము ఆశ్రయము అనగా లోనికిఁ బ్రవేశించుట అంధముల మూలమున నెవరి నిర్జరము లవసరములైనవి అన్యవదార్థము జీవునిలోనికిఁ బ్రవేశించుచే ఆశ్రయము చే హమునకు జీవుని అందించునది అంధము అంధకారములు మిథ్యాదర్శనము అవిరతి, పరిహారము, కషాయము (అల్పము), వాఙ్మనోదేహములచే జీవిలో నుత్పన్నములగు కరిష్రాణములు, లేక యోగములు ౧ ఒకవస్తువేది కాదో యది యిది గ్రహించును మిథ్యాత్వము ౨ ఆశ్రయఅంధములు దుష్కర్మఫలితము లగుచుండిగా సత్త్వవర్తనముచే గర్మ నిర్మూల మగును క్షత్వమంతటిలో యిది భావప్రకృతవ రివర్తనజీవములు చూపఁబడినవి భావము ౩ కల్మసు నిర్ణయించును ౪

జీవములోఁగల కర్మకదార్థమే జీవి అన్నికారణము వీటికి ౧౨౨ మూలం గల జ్ఞానము, దివ్యదృష్టి కలుషతముంగుఱు కిదియే కారణము మోక్షసద్ధి చేపాటుకలు జీవి యెన్నఁడు పూర్తిగాఁ అన్యమొనుండి ఎరుటవడదు జీవికాలుష్య మి జ్ఞేర్చును నూత్నకదార్థము కర్మ మారుటకు ముందు జీవిలోనికిఁబ్రవేశించు ప్రవేశించును నవనవ్రాస ములైన కర్మ సుఖదుఃఖఫలితముల నిచ్చుచుండును ఒక కర్మ తన ఫలితము నిచ్చునపుడు, జీవమునుండి దానిని తుడిచివేయును నెన్నఁడు కర్మఫలప్రవేశమునకు జీవునినుండుఁ జోటులేకుండఁ జేసి, అదృష్టకలుష ముంఠయు బూర్తిగాఁ దుడిచివేయుఁబడి జీవి అర్థమగును దుర్బుద్ధ వశముచే గలుషప్రవేశక్షాళనము లేకకాలమందు ఎరుగుదునే యుండునని సంసారచక్రమునందు జీవి అందించఁబడియే యుండును మరణ కాలమున, జీవి తన కర్మకరీరము ధరించి, పున్దన్మ మొత్తవలనబడోది కవిరకాలమునఁ జోయి తాను నూత్న దేహమునందుఁ జేరి, దాని ఎరి మాణము ననుసరించి పృథ్విక్షిణతల నొందుచుండును అన్నిష్టానముల ననుసరించి అర్థజీవులు నాలుగు వర్గములుగా విభజింపఁబడినవి

౧ ఉత్పాత్తి కర్మకదార్థములు అ ౧ ౨ అవసరముద్ధి ౨ దై ౧ ౨౦౪
అవసరమునకు వివరములు ౩ కల్మ ౨౦౪ హ ౨౦౪

(౧) సుంకములోఁ బుట్టినవి (౨) ఎంతువులలోఁ బుట్టినవి (౩) మనుష్య పంశకములు (౪) స్వర్ణమున నుండినవి ౧

దర్శనశాస్త్రము

ముక్తి గోరువాడు, సామన్యము నున్నతమైన యాత్మశక్తి కదీనము చేయవలెను అణచియుండుభారము దొలంగిన ఆత్మ మహాస్నిత్యదవలెబొంది, సిద్ధాత్ములు చేరిందు పవవికీః బోధన అంతరాత్మ తుష్టమగుటే సాక్షనంపాదనమార్గము మానవజీవితమును సంస్కరించి, కర్మపాతములు అగుల్పొనగుండఁ జేయుటకు ధర్మనియమాచరణమే మార్గము త్రింతు రూపమైన జీనునియుండు విశ్వాసము, ఆతః దువదేశించిన జ్ఞానసముపార్జనము, పూర్వతద్వ్యవర్తనము నిర్వాణ మార్గము నిజస్థితియం దనఁగాఁ దత్త్వములందు విశ్వాసము సక్రమ మైనది, సత్యస్వభావముగూర్చి నిస్పంశయము నిర్గుప్తమునగు జ్ఞానము సక్రమజ్ఞానము, బాహ్యప్రపంచస్తువులయొడ రాగద్వేషర సత మైన యుదాసీనభావము సక్రమప్రవర్తనము" ౨ సైమూడునుగలిగి యొకటి మార్గగును గాన, మూడటి నేకకాలమందే సంపాదించవలెను జ్ఞానభక్తులుగలవాఁడు పంచవిద ప్రవర్తనమునుగలిగియుండుటే ధర్మము (౧) అవాంఛ, అనఁగా వాంఛమానుజీకాక సర్వభూతములయొడ దయః జాపుట (౨) దాసము, సత్యవచనము (౩) చౌర్యాదులు లేని మర్యాదశీననము (౪) మనోవాక్యాదుములందు శౌచము (౫) ప్రపంచ విషయాభిమానశ్యాగము ఈ లక్షణములుగల వ్యక్తి యోగుఁడనఁ జూచును పంచమలక్షణమైన శ్యాగ మనఁగా దిగంబరుఁడై బోష వస్త్వాది మని కొండలర్థము చెప్పరి కాని దానిభావము, సునము కేదములను జూచును, లజ్జాదికములకు పశులమై యున్నంతకాలము మోక్షార్థము కామనియే జైన ధర్మశాస్త్రములు బ్రక్తికర్మలకు రెండికీఁ బాఠాన్య మిచ్చినవి సంసారులకు వస్త్వాదులకు నేజాధర్మనియమములు

కల్పింపఁ బడెను గ మనశ్శాంతినిగూర్చు కర్మవిన్నియఁ బుష్కలకర్మలే
అర్చనైవ వారి కన్నము, దాహదాధిశుల కుదకము, దరిద్రులకు
వస్త్రోదికము, యతులకు ఎనతి మున్నగు నవవిధదానము లిచ్చుటచే
బుద్ధులు అభిరుచును గాంస మోరపొకర్మ అస్పతము, హాసము,
జాత్యము, పరద్రవ్యకాంక్ష మున్నగు నికలపాపము లున్నవి క్రోధ
|| ర్వదురాకాచకము వ నల నీ లోమునకు బంధించును విషయము,
అదాంభికర్మము, సహసకీపము, తృప్తి మున్నగునవి అత్మాభ్యున్నతికి
గారణములు ద్వేషము దైరియము దూషణము, పరద్రోహము,
నిగ్రహము లేకుండుట, కృత్రిమము దోషహరితవర్తి మున్నగునవి
కూడఁ జెప్పఁబడెను పాపము దైరియము నెఁగొక మానవు వెడ నవ
దాధము

“ఎవఁడు మనుజు పశుపక్ష్యాదులను తాగుగాఁ జేర్చుమిందునో గాఁడే
తాగుగాఁ జొర్చించినవాఁడు, ఎవఁడు క్రిమి ఎక్కువర్కంత శీతదాం
సత్యంత ప్రేమతోఁ జూచునో యాఁడె ఁత్తుప్రార్థనము చేసిన
వాఁడగును” - కోటిరీతి కవి 3 ధ్వల ధర్మనియమావళికంటి శైవుల
ధర్మసూత్ర నముచ్చయము కరిమరమైనది వారిదృష్టిలో క్షమాశీల
మత్తులమైన ధర్మము బోగాలిత ప పాపహేతువు ౨ మోదవేదము
అయెడ మానవుఁ డుదాసీనుఁడు కావలెను తాహ్యవస్తువుల యాకర్షణము
లకు లోబడకుండునదే నిమిగు స్వాతిక్రమము “తాహ్యవస్తువ్యా
మోహముచే నే శీవి కంతోషశైవముల ననువదించుచుండునో, యా
శీవి స్వేచ్ఛను గోల్పోయి, విద్రాంత వేతముచే తాహ్యవస్తువులకు
పశుచై పరాధీనుఁడగును ౩ 4 శివి అన్యవంబంధభూమ్యుడై, యితర
భావములకు పశుఁడుకాక, తనకు' పశుఁడై న ధర్మజ్ఞానములవలన
దన కాశ్యర వృథావములను జూచి, తెలిసికొనునో, యట్టి శీవి పూర్వ
స్వోదీనవిశ్వయుఁడగును 5 6 “మానవుడా, నీకు నీచే మిత్రుఁడవు

౧ అత్తా కృష్ణామయము ౧౦౨౦

౨ అదారం హుగ్గ ౨౦౦౦ చి ౩ ౨౨ ఆ శ్లోకముచేత పం న వా

౩౬

౪ ౨౦ ప ౨౦ ౧౬౩ ౪ ౨౦ ౪ ౧౦ ౧౬౩

నీకంటే జేతైన మిథుని కొంతల కోరెను: "౧. ఇతరుల ఖూర్చియై విడిచాడము లేదు. కర్మయే అన్నిటికిని గారణమైనను, పరమా జీవితము మనచేత నున్నది, కనుక గత కర్మఫలమును మార్పుచే చచ్చును. అగ్రహిందమైన కృషిచే గత కర్మఫలమునుండి మనక తప్పించుకొనవచ్చును. దేవుని జోక్య మిందుండదు. యతివరేణ్యు ధన్యాత్ములగుటకుఁ గారణము, దేవుని నిర్దేశిత సందిగ్ధకదాక్షము గాఁ జేసినచటయొక్క క్రమగతిలోఁ దామును భాగస్వాములగుటయే మనము చేయు ప్రతీతికర్మఫలము నిర్దిష్టముగాఁ గొనసాగుట అలము చేయవచ్చును గాన ధ్యానము ముఖ్యమైనది.* గృహస్థ జీవితః సమం బహుకంఠుదశలు, ఆశ్రమవిశాసమునకుఁ బదునాలుగుదశలు యింపఁబడుటచే జై ననియను కరోరత్వము తెలియఁగలదు. యుగగ్రీతిజ్ఞ నియమముల సనేక వక్తృపుంగవు లవ్యసించి, తన్నిర్వృతమునం దనువులు గోల్పోయిరి.

జై నధర్మమునకుఁ అగ్రీకాని మహింస యనఁగా జీవముగల పదానియెడ గౌరవము చూపుట, అపహరమునకు వెఱచుట. ౨. నియమితిదిక్షతో శాసించుటవలన బయలుదేరిన కొన్ని యాచారములు నశిమానాదరములతోఁ దిలకింపని కొందఱచే నవహేళ్యమున బాలైవవి. ఏ జీవితైశ్వర్య గర్వము కలుగునోమో యని, కొందఱు జై న శాసనములను జడచుతోనను దుడుచుచుఁబోవుట, అవిరి పిల్చునపుడేదైన యాఘాతంపఁబడి మరణించు నను దయముచే ముఖావరణములు గొనినదచుట, నీటిని పడియొగట్టుట, తేనెను విసర్జించుట మున్ను నధ్యానములను జేసిరి. అహింస పూర్తియైన భావములో నాజ సాధ్యముగానిమాట నిజమే. మహాభారతమిట్లు నుడివెను; "క్ష్మాన నలననే కాని, నేత్రములకు గోచరింపని జీవకోటిదే లోకమంతఁ నిండియున్నది. మనము మనకంటితెప్ప లల్లార్చునప్పుడు వాని యవములు నలిగి పశించును." ౩. భాగవతపురాణమిట్లు చెప్పి

* తత్త్వశాస్త్రములు అం. ౪-౧౦

౧ యజ్. ౫, ౪. ౨౨౪, పుట ౪౪

౨. కాండికర్వము, ౧౩. ౨౬

“తీర్థమును తీవమునఁ బ్రయాణములు” - ఈ సూక్ష్మవర్ణనలను మఱచినయెడల తీవమునకు కర్ణముగను తెలియక, మఱి ౨౫౧ అను ముగిసే తీవమును బాధించుచును నొకటి యిట్లెఱవడఁపక మునుపటి శ్రోత్రయులకు కై. ముత. వివరింపఁబడినది.

అత్మహత్య దోషముని బొద్దమఱయు నిరసించును కాని కై. ముతము దానివలన తీర్థము మున్నగు మిగిలిన అంశములు అన్యార్థమున క్షేపకరమనియు, గామనిరోధము దుర్వాద్యమనియుఁ దలచుచున్నట్టి అత్మహత్యచేసికొనుట పదికాంక్షలందుఁ బడెను దానిని కర్ణమునకు వంచరము నిర్వాణము లెప్పుకొనించునుగాని కర్ణమునకు దాని హత్య చేసికొన్నట్లే యని బాధించఁపడెను వానిని అన్యములను ౨౫౨ ముగానున్న అన్యతా వినునరించి, పలు మోహకారణములని ౨౫౩ బడెను ౨౫౪ కం బారతీ కుముములు లలచిన రీతిని, కై. పంచమము అక్షై నమతస్థులకు ధర్మనియమముల అనుష్ఠించినవో ౨౫౫ మున్న దని చెప్పెను, తన కంటోదనపురిగ్రంథమున కాంధ బాధ్యుని ౨౫౬ లక్ష్యశేఖరుఁడై వ్రాసెను “వాఁడు శ్రేణులందుఁడై, ను, దిగిం దుఁడై నను, బొద్దపై పెను మణి యులరంబకాళుఁడై నదినివాడై ను, కర్ణశ్రేణులందుఁడై యు బుద్ధురూపమై నుని విమృశించి క్షవంశు బొందును”

వర్ణవిభాగమును కై. ముత. నిరసించు తీర్థమునుబట్టియే విభజించు గ్రహించురు “తాను తీర్థము లన్నియులను పోకియై బ్రాహ్మణుఁడో, క్షత్రియుఁడో, వైశ్యుఁడో, శూద్రుఁడో యగును ఎవ్వని నే కర్ణము లంబవో వానిని మేము బ్రాహ్మణుఁడందుము” కై. ముత. బొద్దమును బ్రాహ్మణశబ్దము నొక గొంప శబ్దముగా మఱయొగించురు అందుచే బ్రాహ్మణవర్ణమునకుఁ జెందినవారికి నది యుపయోగించఁబడును” కై. ముత. వర్ణము, పరిశ్రేణికత్వము కై. ముత. గర్హించురు మనుష్యుఁడు

౧ ౧౮౭౭వ సం. ౧౯౦౦ - ౧౯౦౧ సం. ౧౯౦౨

౨ ౧౯౦౩ వ. ౧౯౦౪ వ. ౧౯౦౫ వ. ౧౯౦౬ వ.

౩ ౧౯౦౭ వ. ౧౯౦౮ వ. ౧౯౦౯ వ. ౧౯౧౦ వ.

౪ ౧౯౧౧ వ. ౧౯౧౨ వ. ౧౯౧౩ వ. ౧౯౧౪ వ.

పాపములు చేయుటకుఁ గారణములైన అష్టగిర్వములలోఁ గుఱగిర్వ మొకటియని మాతృకృతాంగగ్రంథము నిరసించినది ౧

జై నసంఘము వాణగువర్గములు గలది సన్న్యాసులు, సన్న్యాసినులు, గృహస్థులు గృవాణులు బౌద్ధమతమున గృహస్థులకు సన్న్యాసవర్గముతో నంత వన్నివాత సంబంధము లేదు బౌద్ధజనసంఖ్య కంటిఁ దక్కువ సంఖ్యగల్గియు, జె ద్ధమునకువలెఁ బ్రచారతమతము గాకున్నను, జై నమతము నేఁటికిని తీవ్రించియున్నది, బౌద్ధ మతము దేశమంద దృశ్యమైనది శ్రీమతి స్థితిస్పూర్ణ దీనికేగారణ మిట్లు చెప్ప యున్నది, అవసరోచితపందర్పములలో జై నమతము అనవదవిని నిల్పుకొను మహాయములను గలిగియున్నది బౌద్ధమతమువలెఁ బరిసరసంఘసంబంధము నది తెగఁద్రొంగుకొనలేదు, జై నులు తమ ఉభాతుకకర్మలన్నిటికిని, దేవాలయార్చనాదికమునకును బ్రాహ్మణులనే పురోహతులుగాఁ పెట్టుకొనిరి తమపూజ్యములైన పీఠగణములో వాందువు లారాదించు రామకృష్ణాదివాసులులఁ జేర్చిరి సుభాషితుని సంఘనిర్మాణకాలముకూడ జై నమత స్థైర్యమునకుఁ గారణమైనది అతఁడు గృహస్థులనుగూడ సంఘములోఁజేర్చి, వారి బుద్ధిరస్థానముల నిచ్చి నిలఁపెదెను బౌద్ధమత సంఘమున సన్న్యాసులకేలాని గృహస్థు లకుఁ దావు లేక పోయెను దేశమున నపై దికమత నిర్మాణ ప్రచారము తుపానువలె వీచినపుడు, జై నులు వాందూసంఘమునకుఁ గలిసిపోయి హైందవసహజౌదార్యరక్షణములఁ ఎడమఁగల్గిరి జై నతత్త్వము కూడ వాందూమతమున నే క్రొత్తదనము లేని యొక ముఖ్యతత్త్వాంశముగాఁ బరిగణింపఁబడినది 2

కర్మ వదార్థజనితమగుటచే జై నులొప్పు ననుబించి, బాహ్యకర్మకు బౌద్ధులు పొ్రముఖ్యమిచ్చిన కర్మోద్దేశమున కంటి సదృశపొ్రముఖ్య మొనఁగఁబడినది బౌద్ధ జై నములు రెండును తీవ్రత, వ్యక్తిత్వము లనర్థము లనియే తలఁచినవి ఇన్న మొక హెచ్చరించదగినయనియు దాని

౧ జై నులు కొన్ని వ్యక్తికళలునును నుండియి తమ మతసన్న్యాస పద్ధతి వర్ణించిరి తమ సంఘములోఁ దాము ౫ వర్గవిభాగమును వలించురు

2 రి హార్డ్ అండ్ జై నులి స్కూలు గా ౧౯

నెట్టిన నిర్మాణములను వలెననియు నిశ్చయించినవి ప్రకృతికి మనలను
బంధించి, సర్వదుఃఖములకుఁ గారణములై నిబంధముల నిన్నిటిని
చేదించి మనము స్వతంత్రులము కావలెనని రెండును బోధించినవి
దార్శిద్యశాస్త్రములు, కాంతిపహనములు మత్స్యస్తవగ్రంథవిశేషములని
కొనియాడినవి పౌష్కల్యపండితుఁ డిట్లు శైవవాదమును, జనశ్రావ
ముగఁ జిత్రించినాఁడు శైవమతముఖ్యభావము లేవనఁగా, దేవుఁడు
నానైయుని నమ్ముట, మానవులారాధించుట, క్రిమికులమును బోషించుట
యున్న యున్నవి "౧ తొద్దశైవములకుఁగల విశేషసామ్యము ధర్మనియ
ములందే గలదు, కారణము రెండును తమభావములను ప్రాప్తముల
నుండియే గ్రహించినవి " ప్రాప్తములను పన్నాసయొక్క విశిష్టమూర్తి,
వాని వారసులుగాఁగొని, తొద్దశైవులు తమ యత్నాభిమానములను
విశేషముగాఁ గల్పించుకొనిరి ౨

౧౦

అస్తకదృష్టివైఖరి

శీవముయొక్క అనిశ్చయిత్వచేతను, పదార్థముల పరస్పర
సంబంధమువలనను జగదుత్పత్తి జరుగుట కవకాశము గలిగినది
సృష్టించుముల కొక దేవుని యవసరము లేదు, "స్థితి గల వస్తువులకు
నానము లేదు శూన్యమునుండి ఎదార్థసృష్టి జరుగదేరదు వానికి
సహజముగానున్న గుణరీతుల చేతనే వస్తువు బద్ధమింది, అదృశ్యము
లగుచున్నవి "౩ పదార్థములు పరస్పర సంయోగములచే సూతన
గుణకల్పనము చేయుచున్నవి శూన్యమునుండి కాని, కాటస్థ్యపరిం
పరిణమిండికాని సృష్టయ్యుద్భయించెనను ఎద్దాంతమును శైవు లంగీక
రించరు ప్రకమవద్దతి ననువరించు ప్రకృతిమాతృములు విచిత్ర
కాటస్థ్యములచేఁ గలుగవు అస్తకుఁడు తలఁచునట్లొక ఎధమకారణము
నూహించ నవసరము లేదు సృష్టిక్రియాహినుఁడగు నొక దేవుఁ డెట్లు
అలాఁచు సృష్టిక్రియ వారంభించునో యూహించుట పాధ్యము కాదు

౧ ది రితియన్యు అన్ ఇండియా పుట ౨౯౩

౨ యన్ ౩ ఇ ౨౨—పట ౨౯

౩ ౪౦ ఎ ౧౧ ౧౨

అట్లే దేవుడు సృశించెనని యంగీకరించినచో నాఁ జే వద్యము సూరిగాఁగొని సృశించెనను స్త్రీష్టమమయ్య యేర్పడును ఇ వద్యము స్పష్టకీఁ బూర్వమేదో యొక రూఁమున నున్నదా లేదా అది దేవుని యుపేక్షసంకల్ప మున్నచో మన మన్నాడు శాస్త్రతర్కంబున దీని గట్టివేయుటే మంచిదిగును దేవునిసంకల్పమున కనుకూలముగానే స్పష్టలోని వద్యములన్నియు వర్తించుచున్నవన్నచో, వానికి దేవుడు బ్రొగుణముల నేల యిచ్చెను; మార్పుకొనుటకు వీలులేని ప్రత్యేకలక్షణముల నేల భిన్నవద్యములు కలిగియున్నవి; దేవుని సంకల్పమైనచో జలమే కాల్చి, అగ్నియే చల్లదనము నీరుదాదా నిజముగా, భిన్నవద్యములు అమ స్వభావముల కనుగుణముగాఁ గొన్ని ప్రత్యేక లక్షణములనుగలిగి, యీ లక్షణములు నశించినచో, నా వద్యములును, నానగురితీ మున్నవి లోకమందున్న ప్రతివస్తువున కొక కారకుఁ డుండు అవసరమని చెప్పుచో కారకుని కింకొక కారకుఁడు నాతనికి వ తొక కారకుఁడు నిజసంతకారకత్వము వ్యర్థవాదమునకుఁ దీసికొని పోవును ఈ వ్యర్థవాదమునుండి బయల్పడు మార్గమొక స్వయంస్థితి గల దేవుఁడున్నాడనియు, సర్వమం నాతనివలననే వచ్చినవనియు నిమ్ముటే నిత్యమై స్వయంప్రకాశముగఁగల యొక సత్వదాత్మ మున్నదనుటకు వీలైనచో, ఇట్టి సత్వదాత్మము అనేకము లున్నవనుట తేమి యభ్యంతరమున్నదిని జై నరిత్తవేత్త ప్రశ్నించును నిత్యవస్తు అనేకము అను సిద్ధాంతముతో నాతఁడు బయలుదేలి, యీ వస్తువుల యార్క ప్రకర్మవాచకముననే లోకప్రదర్శన మేర్పడినది మానసికములు, వద్యకాతములుననియిన రెండువస్తువులతో జగమంతయు తన స్వభావము చేతనే అనంతసంఖ్యాకములైన పరిభ్రమణములతో నిత్యమై అద్యంతరహితమై వర్తించుచున్నదని చెప్పెను, ఇట్టి ప్రసంగ వ్యాపారిమున కే భగవంతుని సహాయసంతతియు తోక్యము వచనము లేదు కాల, స్వభావనియతి, కర్మ, ఉద్యమములను బంధావస్థల సహకారముచే విశ్వమందలి వైవిధ్యములు, జీవములు నేర్పడినవి విత్తులో మహావృక్షమగుటకు వలయు శక్తులన్నియు ముందుగాని, యట్టి వృక్షముగాఁ జెరుగుట కనుకూల మునుసాహాయ్యము, ప్రకృతి వాతావరణము,

సుక్షేత్రమందు వాటుట మున్నగునవి ముఖ్యవసరములు ఎట్టివృక్ష ముగియించి పెరుగవలెనో విశ్రే నిర్ణయించును

ప్రపంచమునుండి వేజైన యొక యావ్యరుండు లేడు గాని, లోకములోని కొన్ని వర్తమానే సకళిమాణివృద్ధిగాంచినచో దైవత్వ మంగఁగలవు వారే ఆర్థములు అనిగా వర్వదోషములను అరిహరించి, సర్వజ్ఞులైన జ్ఞానవిక్రిపర్తులు సృష్టకర్తగల దేవుఁ డొకఁడు లేకున్నను, ప్రకృతిజీవీయుఁ అరిహర్వృత్తానంద్యుడై ఎప్పుడు వసమాత్మ మగును గ మానవాత్మయందు నిగూఢమైయున్న పూర్ణకర్తయొక్క యుక్త్యుత్త మము, సున్నతము పూర్ణమునైన ప్రార్థనమే వగవంతుఁడు పరిపూర్ణ అర్థులందఱు దైవముల్యులే, సములే వారిలో భేదములు లేవు

సరిగా నారోపించినచో శైవమతములో భక్తికి స్థానము లేదు సర్వలలో నిష్పంగత్వమే విలయునది అచోగ్నిలో సమికారమోహము దహించఁబడకలెను తర్కమంగీకరింపకున్నను, దుర్బలమావసలు, తీర్థంకరులను దైవభావముతో నారాధింపవలసి వచ్చినది గృహస్థులైన వారు, వారి నైతికమతావసరముల కనుగుణమైన రక్ష్యమును, మతా నుష్ఠానంద్యతినీఁ గోరిరి శైవమతము ఒప్పుదేశమును దాటి, యితర ఎరదేశములకు వ్యాపించినపు డెట్టి ప్రజానీకమయొక్క మతాభిరుచుల కనుగుణమైన వంద్యులకర విశ్వాసముల నిర్మించవలసిని యవసర మతి త్వరితముగా వచ్చినది లేకున్న నిరర దేవతోపాసకులను శైవమతము లోనికీఁ జేర్చుటకు సాధ్యముకాదు కృష్ణుని దైవముగా నమ్మిన కాఖవారు శైవమతావలంబకులై వచ్చు తీరుగది రెండవ తీర్థంకరుఁడగు “అరిష్ట నేమి” కిని కృష్ణునిశిని వంబంధము కలిపిరి నాంధ్రపుల దేవతలు పెక్కుమంది శైవమతమునఁ బ్రవేశమును గాంచినారు నేడు శైవ మతము కాఖలుగాఁ జీలిపోయి, శైవసైన్యపులు శైవసైన్యము మున్నగు వర్తము లేర్పడియున్నవి

అర్చించిన పుణ్యరాశి విశేషమునే స్వర్గలోకమున మానవాత్మ యొక దేవతాస్వరూపమును చాల్చియుండు దొక వలిరము పుణ్యక్షేత్రమైన

వెంటనే ఆ రూపముతోవును దేవతలును మనుష్యులు, ఎటువలవలెనే పదేహలు తారతమ్య మువస్థామాత్ర) లేదమె, దేవతాగీరము విశేష లావణ్యము, శక్తిగలిగి యుండుటకుఁ గారణ మా యాత్మ పూర్వజన్మ మున నొనర్చిన శుక్ష్మతవలనై ముఁతీవులు దేవతల కతీతులు వారికిఁ బునరావృత్తి లేదు వారికి లోకములో నెట్టి పంపంధమును లేదు, లోకము వారి వాక్యింపఁజాలదు తాము ఎహప్రయానలకోర్చి నిర్వాణ శీఘ్రమున తెక్కివచ్చిన క్షేత్రమును దుర్గమునునైన మార్గమునఁ జయ నింపలేక చీకాకునడుచున్న యాత్మికులను వారు చూడరు, వారి కే సాయము నొనర్చరు సుప్రసిద్ధులైన జైన తీర్థంకరులకుఁ బ్రార్థన లర్పించినచో, వారు దుఃఖవర్జితములతోఁ గూడిన ప్రపంచమును వివర్ణించి, పూర్వజన్మహింస యుండుటచేతను, లోకములో జరుగు విషయములయొడ వారు పూర్ణావాసిన్యమును పొంది, లేకమాత్రము వికారము హిందనివారగుట చేతను, మన ప్రార్థనములకు వారినుండి నమాధానము లెప్పుడును రావు కాని మనకు పలయు శిక్షణమును గల్పించి, కాపాడుటకు దేవతలున్నారని వారు మన యిటులాఱికించి, పరములు ప్రసాదించురు తమలైనవారికి మనము చేయవలసిన ఉత్తమ ప్రార్థనము వారు చెప్పినరీతిని నడచుకొనుటే, తీర్థంకరులయొడ భక్తి కాదు పలయునది, ఆత్మజ్ఞానసంపాదనముచే మోక్షమును పొంది వలెను అ తనునిగూర్చి చేయు ధ్యానప్రత్యక్షములవలన మన యాత్మను తారవిడిచిన వారమగుదుము జై నులమతి మతి ప్రపన్నమైనదగుటచే నందు దేవుని అవ్యాజకవాక్యమునకుఁ గాని, ఉచ్చలను మన్నించు విధాన మునకుఁ గాని తావులేని దగుటచేఁ బ్రజాసామన్యమున కీ మతమం చాదరణ కలుగలేదు అందుచే ననేక విషయములలో జనాభిరుచి ననుసరించి నియమములు మార్పు చేయవలసినవచ్చెను

౧౧

నిర్వాణము

నిర్వాణ మనగా నాత్మ శుద్ధ్యప్రవేశముచే నాశమగుట కాదు మది లేని యానందరాజ్య ప్రవేశముచే నిత్యత్వముగాఁజుట అది విదేహస్థితి

౧ నిర్వాణస్థానదేవతా ౨ ౨౦ సా ప ౧౪౬

గాని, వృత్తిరాజ్యముగాదు ముక్తజీవి, వికారాశుక్తులై నిర్విఘ్నమునై, లోకమునఁ బరివ్రజించుచున్న తోడిజీవులయొడ దయచూపుట కాని వారికి సాయముపర్చుటకాని చేయుట శివగింపఁడని యిదివఱకే చెప్పి యున్నాము "ముక్తజీవి, పొడుగుకాదు, పొట్టికాదు, నిలువు, నీలము కాదు, చేదు కాదు, కారము కాదు శీతము, మృదుము కాదు అశరీరియై, ఒక్కరవాకుఁడై అతఁడు చూచును, తెలియును— అజ్ఞుని వర్ణించుట కుపమానములు లేవు అజ్ఞిజీవికి రూపము లేదు, పర్యవస్తాతితుని యవస్థ నేమని చెప్పవచ్చును "౧ సిద్ధావస్థ, సంసారి ఎరంగదల కారణము కాని ఫలితము గాని కాదు అది సంసారిచేతము ౨ కారణనియమమున కాతఁడు పడుచుగాఁడు "సామాన్య దృష్టిలోఁ బార్థవిశ్వాసజ్ఞానప్రవర్తనములు మోక్షకారణములని యాఁడు గుఱుము, కాని నిజముగా నీ మూఁడు గుణములు గల యాత్మయే మోక్ష కారణము "౩ ముక్తజీవినిగూర్చి మనమేమియు నిశ్చయము— తెప్పకాలము మేలియు పరిగాఁజెప్పవలయుచో, ముక్తజీవు లనేకము లనియు మన మెఱుంగఁజాలము ఎద్దావస్థ నిష్క్రియార్థముగా వర్ణింపఁబడినది ముక్తజీవికిఁ గర్మలు కాంక్షలును లేనియు, వలెల తృప్తి నైశ్చల్యముండుననియు అది పరివర్తనముకాని అంతముకాని లేని విశ్రాంతియనియు వర్ణింపఁబడినది గతకర్మశక్తియంతయు నొందినది, జీవి యున్నదికాని, పునర్జన్మము మూత్రము లేదు, అనుచితమైనను, ముక్తజ్ఞుని అనంతచైతన్యమనియు, తగజ్ఞానమనియు, పూర్ణస్వాతింద్రు మనియు, కాశ్యపానందమనియుఁ గూడ వర్ణింపఁబడినది ౪ దిబ్బజ్ఞానము లింద్రియలక్షణములు గాక, జీవలక్షణములగుటచే సిద్ధావస్థలో జీవి దర్శించుట, తెలియుటఁ గలిగియుండును ముక్తజీవి కారంభ మున్నది కాని యంతము లేదు, బద్ధజీవి కారంభము లేదు, కాని యంతమున్నది ఎద్దావస్థ ముక్తజీవులందఱకు పరమానందమియగుటచే వాంఛ్యస్య ప్రవేశపంపంధములచే నొనరింతురు ముక్తజీవియాత్మ పదార్థమున కొక వైలక్షణ్యమున్నది, దాని శక్తిచే నాకే యాత్మ యంత సంత జీవకోటి స్థలాధావము లేకుండ నుండ వచ్చును కాని ముక్త జీవి

౧ యన్ ది ఐ ౨౨ పుట ౨౨ ౨ ౨౦ వ పా ౨౬ ౩ బర్గ ౨౦౧౨వ పా ౨౦ ౪ ౨౦ వ పా ౨౨

కానవాలుగా రెండు అక్షరములున్నవి, తుదిఒన్ని యావ పనియొక
బాహ్యజ్ఞానమును ఇరువదినల్లరు తీర్థంకరులలో నీ అర్థఅక్షరములు
వార్ధకమవరిమాణములో గోచరించును

లోకసులోక మధ్యభాగమున మౌనపుని యుదరమువలె నున్నది
ఈర్థ్యమున అర్థశీలమున్నది, అవగా శీర్షముండుచోట ఈ సింహాసనము
అర్ధంబ నివాసము ఇది విశ్వజ్ఞానపితృపు అందుచే మోక్షమునగా
ననంతమగు సూర్యగమనము ౧ ముక్తి అభింబ గానే నీవి, యూర్థ్య
ముఖమై చురుగించుటకు గారణము పూర్వకర్మఫలవేగము ౨ లోకము
నకు బందించియుంచిన విషయ ౩ పాశములు తెగిపోవుటయు, ౪
సూర్యగమనమే పరాజాత్య అక్షర మగుటయునై యున్నవి ౫

౧౨

తుది సుడుపు

ప్రపంచపస్తువుల వ్యావహారిక వర్గీకరణమునుండి, జీవుల
యనేకత్వమును జైనశాస్త్రము నిర్ణయించకజూచును తర్కమునందు,
మనమిదివఱలో జూచినట్లుగా, జ్ఞానముయొక్క సంబంధావస్థపై నాధార
పడినది కాని, లోకాస్త్రసంబంధములు స్థిరములు, స్వతంత్రములు కావు
ఎలన, నవి మన భావముల ఫలితములు మతీయు, సర్వమ జ్ఞానమ
నొకటి యగుటవలన అభించునది అద్వైతము కాని ద్వైతము కాని
ద్విసేత్యము కాని కాదు నిజమునకు జైనశాస్త్రము నిర్ణయించిన

౧ నిర్వోధ ముముక్తి

పూర్వోద్ధార

అంబికా

అంబికా

౨ తథా అంబికా ౧౧ చా ఉమాస్వాతి అర్హస్థ మోక్షములు ౧౦ అ ౮
అర్హస్థ లైరు రకములు (౧) కుశీతిలైరుండి లైసమలమి ౮ దింబి శీర్థంకరులు
(౨) అర్హస్థలు మో.. మి బొండులకు అర్హస్థమోక్షమున తెలుగు చూచుచుండు
కారు (౩) అర్హస్థులు రెక మోక్షములు (౪) ఉమాస్వాతిలు రేక గ్రహా నీతి
(౫) మిగిలిన వారు హరిపులు (మృ ౨౦ గ్రహము ౨౦ ౩౪)

యజ్ఞేచ్ఛముతోగూడిన లోక మొక జాత్యాలిక దృశ్యధర్మమే కాని, పర్యటగతు కాజాలదు

కైల్మిన్ తత్త్వవేత్త లోకమంతయును కౌణాక్షతో నిండి యున్నదని చెప్పినరీతిని, కైముల రోమియంబుల జీవులతో గ్రీక్కిరిసి యున్నదని చెప్పుదురు "అతిసూక్ష్మమగు చివర జీవతోడి యునియి యున్నది వ్యత్యయను అకానూహముతో నిండియున్నదనియో,, మీనతోడితో నిండియున్న కానూనియో చెప్పవచ్చును అంతే కాదు గ్రీక్కిర్యక్షకాలయం ఎగిరిజంతువర్గములోని ప్రాణియు, ప్రతిద్రవ ఎదార్థమిందును, తిరిగి జీవహర్షమైన ప్రాదమనియో వనమనియో చెప్పవచ్చును వనమునకు పృథ్వీమూలకు మధ్యభాగమందును మీనము లకు నీటికిని మధ్యమందును గల భూమి, వాయువులలో పృథ్వీమూల కాని మీనములు కాని లేకున్నను నిజంగా గండికి గోచరింపనంత కూర్మ కారములలో పృథ్వీమూలము అంతకు నిండియున్నది ఈ విధముగా లోకములలో నిస్సారమైనది, నిరుపయోగమైంది, మృతప్రాణమైనది ఆపకనుమైవదియు నేయులేదు, దూరమునుండి మన మొక మత్స్యము లతో మండిన వాచమును జూచినచో నం దన్నవ్వమైన నీటికిదిలికయే కని ఎంచి మీనముల పృష్టాకృతులు గోచరింపని విధముననే లోకమంతయు నాహ్యద్వైత పృష్టముగా గాన్పించునీ కాని నిజముగా లేకమాత్రమైన జీవరాత పోదెక్కుందులేదు " కైవతత్త్వమునకు కైల్మిన్ మొనా డ్విధానంబున, కెల్సన్ పృథ్వీకృత పరిణామ సిద్ధాంతములతో నధిక సామ్యములున్నది ౧

కైతన్యము గల ప్రతిపస్తువు జీవరే కెల్సన్ యొక్క చేతన ఎదార్థమున కిది పరిణామము అది అనుభవముతో గూడిన యొక కర్తవ్యమైన కారణమున కైల్మిన్ మొనాడు వంటిది ఎ అర్థ ఎదార్థవాదము జీవకారణమును నిరూపించజాలదు కైవరము పరిణతి లేని కాత్మికనిర్ణయములు చేయు యుగమునకు తెందినదిగానచే, జీవునికి

౧ అది కైముల మొదటి గ్రంథమున గొరికాక్షముగా మండినను పదనా యొ కైవతత్త్వము అని పదార్థంబున కైల్మిన్ మొనాడు గూడిన ౧౯౨౩ వృద్ధిచేసి

అనేకముల నేకము నొకటిలో ననేకము నై నది రెంటి సంబంధ మనది యైనది సంసారజగమున నీ రెండు విధిగా నుండువు అను కంటి వట్టుకొనియున్న ఎదార్థవిదిశామే సంబంధితులకుఁ బరమ అక్షయము నై కన్యము గల శేంబ్రము లన్నియు తీవ్రములే పునఃసంబంధమునం దాత్మయుఁ, బదార్థమును, దృష్టయు దృశ్యము, నెల్లప్పుడు తలెందుల యందునని చెప్పఁబడెను మానవానుభవమునకు నీ రెంటిలో నొక దాని నొకటి లోఁబఱచుకొనవలెనని చేయుచున్న బోరాటముతో నిండి యున్నది తీపునందుఁగల ఆత్మాంత కూర్వగతియుఁ, ఎదార్థాంత కదోగతియు నహంకారమునని చెప్పుట విచిత్రమైన భావము మనుష్య దీపములో నున్న జీవి, బదార్థభావ మిదికమగుటచే నీ దూరక అన్న యనే నొందుచుండును

ఆరాత్మబదార్థ మాత్మబదార్థమునైఁ బొందు నధికార కారతన్మ్య ముల వినునరించి, తీవ్రకారతన్మ్యము లేర్పడినవి అత్యుత్తమములైన దైవంశలలో, దేవతలనుండి, ఎదార్థాత్మకములను గలవారిలో నవాత్మపై నార్పబొందిన అధికారశక్తి యధికతరమై యుండుటయు, నవాత్మ ఎగ్గొన బుధగుణతిలో నుండుటయు గుర్తింపఁదగినవి అత్యంతాధమం బలలలో నవాత్మప్రభావ మత్యధికమై యుండుటచే నస్తుసంబంధములు తేరలవాహ్యములై యుండును ఎదార్థబాధకముండి వృక్షవత్సాదులవలె కున్నతిచెందిన దశలో నాత్మశక్తి యధికముగాను, అవాత్మశక్తి యల్పము గాను బిగ్గరికమగుచుండును ఈ తీపుల కొక యొకత్వము, సంసారకర్మ యుండుటచే క్షుత్తిత్వములను గలిగియున్నవి గలమును వర్త మానవర్తనములోఁ గలుపుకొని తీపులు వర్తిండును దేవతాస్థితి మనకు లభించునపుడు మనలో నవాత్మశక్తి యత్యల్పమైపోవును తీవ్రభావందగ దేవభావ స్ఫురణత్వము గలిగియుండును లోభములకు దేవతలకు మధ్యమందుండు తీవ్రదశలన్నిటిలో నాత్మానాత్మసంఘర్షణము తప్పదు శుద్ధ యుండును, శుద్ధవదార్థమందును, ఆత్మయు నవాత్మయు నిశ్చం కంముగ నుండును మన వ్యవహారములొ నెట్టి దదృశ్యము ఈ వర్తతి ననుసరించి తీవాణీకత్వము, తత్త్వము నిర్ణయించఁగల పరమవత్వ మని యంగీకరించఁగలమా? తీపులలో రెండు చేతై న లక్షణములు వచించెయు

మిన్ని పని చెప్పబడెను మనకు చూచుచున్న ఆగమ ఆత్మవాత్మల యొక్కయు, సదనత్తులయొక్కయు స్వరూపము పక్ష, సత్యమైనది, అదియే యాత్మ, సర్వజ్ఞత్వము గలది ఈ సర్వజ్ఞత్వమను మూలగురవని జీవుని బద్ధునిగాఁ జేయుచున్నది అనత్తు స్వస్వభావముచే, సమంతజ్ఞావప్రచారముచే నాత్మహత మంతయు వ్యాపించియున్నది కాని, జీవి యొకదేశమున కేబద్ధుడై, రోక మొక కేంద్రమునఁ బ్రతిపదించునట్లందుఁ బ్రతిబింబించుచున్నది ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వమను శాధారణమునైన దనత్తు ముఖారణకాండలు గల యొక ప్రత్యేకవ్యక్తి నని జీవి కలబోయునట్లు చేయు కాక ఆనాత్మకత్తి జ్ఞానసముద్భవమైన అప్పురాయిక్క భావ్యరూపము, మూలక ప్రపంచమునందొకస్థితి, అనద్రూపము కరీరము జీవయొక్క అసంపూర్ణతను నిర్ణయించి ఆత్మబాకదృక్పథములో నుండును వివిధజీవులైన బోహ, వృక్ష, పక్ష, మనుజు, దేవతలలో జీవములు వాని వాని కరీర జీవములచేతనే కలిగినవి అనగా నీ కరీరములలోని యాత్మ యొకటియై నను, వ్యతిరేకరూపమైన సద్భావము భిన్నవ్యక్తిత్వభ్రాంతినిఁ గలుగఁ జేయుచున్నది “జీవునియొక్క ప్రత్యేకత్వము వ్యక్తిత్వము మన వ్యవహారదృష్టిమాత్రస్థితి గలవి నిజమునకు సర్వజీవరూప సేతైకతైకస్థిమీఁ గ వ్యాపారకానువచములో మన మింద్రియ, రూపమునకు, జ్ఞానమునకు, ప్రాప్తియొక్కమిచ్చుటచే, ఏకమైన సత్సద్భావ మనేకత్వముగా గోచరించి యుదియై సత్వమని భ్రాంతిని ఒనింపఁజేయును తైకజ్ఞాన సద్ధాంతమునందు మనము వ్యవహరించిన కళాతమైన తార్కికదృష్టి యొనఁగు దృష్ట స్థితిఁ బోవలెను దృష్ట అవిచ్ఛిన్నమైన స్థితిగలది విశ్వమంతయు దాని కొకతే యున్నది ౨ అట్టి దృష్టనే మనము మన సమాలోచనముచే నొక మానసిక జీవిగాఁ దలచి దాని కొక దేహము,

౧ విశ్వవంగ్రహము ౩ ౮

౨ గోబ్ధు భావంతే జ్ఞానాప్తానంతరే శాస్త్ర ముద్భావన యని ఆగమమునగా కరీరమనెడను అత్మ లోక వ్యవహారికతని చాటు బోధమందును వ్యాసని యకరాత్మామధమమను గ్రహించి ఈ ప్రత్యేకతను ఎరిమి ౧౨౬౩ మమ ఎవర్థించును (సద్భుతకర్మము, సెంకట్ ౩౪౪ అం యము ౨)

దేశము, కాలమును గల్పించి, మనవ్యవహారికమును ఎనువరించి యిది పేక్షై పరిశ్రేయకశీలియనియు, నిట్టి ఎనేకములనియుఁ దలఁచుచున్నాఁడు. దీనినే సుప్రసిద్ధములైన శంకరునిమాటలఁ జెప్పుకొన్నచో, జీవానేకత్వ మెంతవఱకు సత్యముగా గోచరించు ననగా, మనము ద్రవ్య నాక దృశ్యముగాఁ జేసి దాని లక్షణములను మనము విశిష్టించుటకు వీలగునని తలఁచినంతసేపు నని చెప్పవచ్చును. సక్రియజ్ఞానమార్గము ననుసరింప దగ్గియు మనవ్యవహారికములలోని భావములు, సూహలచే గల్పించిన దీహియూపములను దొలఁగించి, దృశ్యముతోడి సర్వ సంబంధమును నిర్మూలించి, చూచినచో నిజముగా నాకే ద్రవ్య యుండెనని తెలియఁగలదు. ఇట్టి భావశిఖరమున కదిరోషాంప శైవమక మిచ్చ గింపలేదు. ఇట్టి యాచర్యము వంక నది చూచియు ఈ మహాస్మిత భావకర్తయ్యును సామాన్యదృష్టికి లభించుట కష్టమైన మాట నిజమని చెప్పనచ్చును. మానవవిజ్ఞానమున వ్యావహారిక సారమార్గికసత్యముల మధ్యమం దొక యుద్ధిగోడ నిలిచియున్నది. మన సహజాల్పత్వముచే సత్యము నెఱుఁగుటకై పరిశ్రేయకవిషయముల సరియైనముతో ఎదుటదేత వానియందు లి సుమతార పాతములనుండి విడిదడఁచిని వారమగుచున్నామ.

శైవమతమైనను జ్ఞానసత్పదార్థమొకటి యను విధాంతమును గూర్చి యాలోచించి దానికి స్యరిరేకముగా వాదించెను. “అందుకు నొకటి యాత్మ యుండుటయే సత్యమైనచో నొకరికొకరినుండి జేదము తెలి రుకుండఁ దోవలసెవచ్చుటయొకాక భిన్నానుభవములను గలిగి యుండుట కలవాళమె లేండును బ్రాప్త్య, క్షత్రియ వైశ్య, శూద్ర జేదము కాని, క్రిములకుఁ ఎఱ్ఱలను సర్వములను జేదములొలి లేకుండెడిది అందఱును మానవులు, దేశతలునై యుండురు, లోకములొ దుర్మార్గులు, నదాదారపరులు నొక్కటే యగుదురు.” ఇ మానవక దేశలొగాని, వ్యవసాయరంగమునఁగాని యునేకత్వమును దిరస్కరింప నవసరము లేదు, వ్యవహారప్రపంచముననే కర్మఫలానుభవము సంతపించును మనము

దేహద్యుపాధిబద్ధమైనప్పుడు శీవానేకత్వవాదమున కర్థమున్నది కాని మా ప్రశ్నయేమనగా, నీ యుపాధిబద్ధమైన యల్యజీవీయే పరమసత్య స్వరూపమా యని? శీవియొక్క పరిమితత్వమే కాశ్వటసత్యమై, నిర్మాతలంగరానిదై సదో, నిప్పుడు శీవనానాత్వము సత్యమే అని జై నులు తాహ్సంధినిములు శీవముయొక్క సూతతత్వమున లేని కారణమునఁ దాత్కాలికము అనియు సిద్ధాత్మునియం దవి పూర్ణముగా నిలచుననియు అంగీకరింతురు అట్టి సందర్భములోఁ దాత్కాలిక శీవానేకత్వము వర్తించుట హేతువిరుద్ధము తత్త్వవిచారణమున నుండి తీక్రగ్రీవముగా అంగీకరించిన ప్రమాణ మేమనగా, మొదటఁ జివర నేది లేదో యది వర్తమానము గుండుండుటయు సంధిమనునది గ అనేకత్వము తాత్కాలికమును, ద్యావపౌరికస్థితిగలదే కాని పరమ సత్యము కాదు

ఇంద్రియాతీతమైన ఎద్దాపక్షయందు కేద మున్నదో లేదో తెలియుటకు మన కపరాము లేని కారణమున, వ్యవసౌరగమున మనకు గోచరింపు శీవానేకత్వ సిద్ధాంతమును సమర్థించుటకు మేము సుముఖులము గాము ప్రకృత్యేకవ్యక్తిత్వము గలిగి, దేహద్యుపాధుల వేతను ప్రకృతిగుణములచేతను ఎద్దమైయున్న శీవమునకు మోక్షకాశముండుట సమర్థింపఁ దగిన విషయము గాదు శీవ ప్రకృత్యేకవ్యక్తిత్వము పాపమునకు దోషమునకు దారిచూపును ఈ ప్రకృతిత్వము సరించుటే మోక్షము

లోకమునఁ బ్రవర్తించుచున్న రెండు శక్తులయొక్క పంపంద స్వభావమునైఁ దాత్త్వికముగా సద్వైతమో ద్వైతికమో యాధారపడి యుండును జై నులు కదార్థముల కారణనిర్ణయమునకు యత్నింపరు ప్రమాణనిర్ణయమునకుఁగాని వాని పరమసత్యరక్షణములను ఋజువు చేయుటకుఁగాని వారు వ్రాసుకొనలేదు తన విలాసము వసునరించి ప్రవర్తించు విప్పంఖలనేతగా లోకాతీతుఁడైన దేవు డొక డున్నాఁడని జై ను అంగీకరింపదు ప్రకృతి, ఆత్మ, దేవుఁడు నాశి వస్తువుయొక్క

భిన్నరూపములని కైశుల యిట్టిపోయియుండుగాఁ జెప్పుకొన్నచో వారి
 ఎద్దాంతము నెపార్థము చేసిన వారము కాదు పరిపూర్ణబద్ధి పొందిన
 యాత్మ గాక వేఱు దీవుడు లేడు ఇంకొక విధముగా దేవుడున్నాఁ
 డని యూహించు తాతని వాక ఎరిమితవ్యక్తి నొనర్చుచే యగును
 మానవుని మానవ మితరులనుండి తన్ను వేఱుగాఁ జూచుకొని,
 పరిమితమైనదగును! పరిమితులు లేని మానవ మొకదానిని మనము
 చేకూర్చుకొనిఁ గలిగినచోఁ దనవ్యహాపమును నమ్మగ్రముగాఁ దానే
 దర్శింపఁగల మానవ ముదియైనవచ్చును, ను నవాసుభవములోని లోపము
 లన్నియు నప్పుడు తొలంగిపోవును బాహ్యజ్ఞానము మానవుని యగు
 భవము లోపలనే యున్నది పరిమితాకృతుల కతీతమైన స్థితికిఁ
 బొమ్మని చెప్పునది యా కత్తి సర్వమానవములకు నేకత్వమును
 మించు జ్ఞానము మనల సతిమితములైన పరిస్థితులలో నున్న
 జీవమున కతీతమైన స్థితికిఁ దోడ్పొని పోగలదు దేశకాలములచే
 సంబంధితమైన మానవము నుండి, దేశకాలములకుఁ గారణభూతమైన
 యున్నత మానవము నొద్దకు మనము గమనింతుము నిత్యత్వము
 సొంత పరార్థమున గర్భిభూతమైయున్నది అందుచేతనే, పరిమితజీవి
 అపరిమితత్వము నందుకొనుటకు నిత్యము పోరాటము నలుపుచు
 నట్టి స్థితి నెప్పు డందుకొనునో యప్పు దాపోరాటమును ముగించును
 అట్టి యాత్మకత్తికి వేరై యే జీవములు మండుట కవకాశము లేదు

మన యాసుభవములో నున్న వ్యవహారప్రసంగముల నిత్యము
 పరస్పరసంఘర్షణము కలిగియున్న పరార్థద్వయమునకుఁ గల సంబంధ
 మెట్టిది? అది యొకే పూర్ణత్వములోని జీవములా? అది పరస్పరమైతిగ్ని
 గలిగి, పూర్ణత్వము యొక్క యుక్త్యదయుమునలే కృషిచేయుచున్నట్లు
 తోచుచున్న? బాహ్యద్వయ కవి వైరుధ్యము కలవానివలె గోచరించు
 చున్నను, నిజముగా నివి స్వచ్ఛమైన యొక పూర్ణైకత్వమునందలి
 యింకములుగా నమస్వయమును జూపుచున్నవి ఇట్టి సత్యముల
 నుద్ఘాటించుటచే తై నిత్యమొకే ముహూర్తములో సత్యము నానాత్వము
 కలదియు నేకత్వము గలదనియుఁ గూడఁ జెప్పుచున్నది అట్టి
 దృష్టికిఁ గీవలాత్మ గాని, కేవలపరార్థము గాని లేదు ఈ రెండును

గుణ కల్పిత తరంగ రూపములే సత్య మేకమైన యొక పూర్ణత్యము శుద్ధాత్మయు, తద్దవదాత్మము దానినిగూర్చిన భావపరకల్పనములు అవి సప్రదాత్మము యొక్క ద్వివిధరూపములు వ్యాపారకలుగా వ్యతిరేకములు నిశవగా విడదీయరాని పూర్ణత్వములు, సర్వ స్వరూపమైన యేకాత్మకత్తి, అకీపవత లిక్ష్మరూపముల గోపరించు చున్నది ద్వింద్యములయొక్క బోధాటము లిన్నిదేశలోఁ బ్రవర్తించు చుఁ, బూర్ణత్యదర్శనముతో నది యుగ్మత్యమై సోపానమున జై న తర్కము, మనోవాస్తావమున సరసప్రమాణముగా సంగీకరించినచో నిట్టి మనస్సునకు ద్వింద్యమైన స్వరూపమే సంపద్యమని నిర్ణయించబడి యెడల సప్రమాద పగుణ ప్రైక్తకర్త్యము దాని ఫలితముగా అలించును ఒక అర్థవైకల్యము వర్ణనము, తనకు వ్యతిరేక మెనియును తేలి నిష్క్రయాత్మకమైన క్తిస్వరూపము ప్రాణరూపమైన యాత్మరూపము తానెత్తలులయైనది అద్యర్థముగా జై నకుత మాత్మ తన సదాబంధముల సన్నిధిని దెగ్గదెండ్లతోని వ్యాప్యతలంబ్ర ముతో నూర్వగమనము చేయుకత్తి కలిగియున్నది దెచ్చుచున్నది సిద్ధాత్మక పూర్ణావస్థ తర్కబద్ధి కిగోచల మని తుమారిణఁడు అందించి యున్నాఁడు 'పూర్ణజ్ఞానమూర్తి మన యంద్రియ వృష్టి కింకర గని ఎంతఁడు అని సత్యస్వరూప సుమనానాచే నెడ దెలియకత్తము గారిది " ఇ జై నులు 'అత్మ యొక్క సకలపూర్ణత్వము సంగీకరింప, అవరోధములను దోలఁగించినచో నది గర్భింకలకునని చెప్పిరి అట్లు స్వతస్సర్వమైన సర్వమును గ్రహించగల కత్తి యున్నదనియు నట్టి కత్తి నాపెక్కురించు పాదసోపానము అప్పనియుఁ గుమారిణఁడు సంగీకరించును జై నమితమందలి యా భావమును మన ముద్ఘాటించి, సుతీయు "జేవలి" యొక్క అతీంద్రియజ్ఞానమున్న ను మోట మణుక యట్టి జ్ఞానము మోసలక జ్ఞానమున కతీతమైనది యెఱింగినచో, సప్రమాద పూర్ణమై అప్రమేయమైన అద్వైతకర్తృత్వము సునకు అలించు యేకాక సత్యమునకు హాస్యములును నుద్వేషాత్మకముల సంహారము చేయుచున్న కాత్మాత్మిక వస్తుగ్రహణసమయము సవత్సరముని భావించు ఎడనవచ్చును అట్లుయొక్క ఎడనవత్సరహాస్యతనని మనము గిడిచి

పెట్టినియెడల, నెప్పుడు ప్రపంచమే పత్యమని చెప్పుకొనవచ్చును లేదా ఆత్మస్వస్వరూపమును మునుము గుర్తింతుమా అప్పు యాత్మరూపమైన దంతయుఁ బార్థపత్యము గాదనియు, నది పత్యరూపము యొక్క వాయామాత్మమే యనియు నది జ్ఞానస్వరూపం జూచి దెలిసకొనఁ దగినదియు మనకు బోధవడును అప్పుడు ప్రపంచ సువాత్మకత్తిచే ద్విజ్ఞమనమగుచున్న తాత్కాలిక స్వరూపమని తెలియును ఈ పద్ధతిలో సంకరుడు చెప్పిన పద్మాద్వైతము మనకు సర్థించును తత్త్వయానమున మిద్యేమార్గమున వాగిబోవుటవలననే శైవుల తీవ్ర నానాప్రకరత్య సద్ధాంతముల కవకాశము కలిగినదని మాత్రము చెప్పవచ్చును

పరిశీలిత గ్రంథములు

- ౧ యన్ వి 4 వాణ్యములు ౨౨ ౩౫
- ౨ జాకోబీ - ౪ అర్ ౨ వాణ్యము ౩ నందు శైవమతమును గూర్చియు, శైవుల అనువాదిమును గూర్చియు రచించిన వ్యాసములు
- ౩ ఆమాస్వాతి తత్త్వార్థసూత్రములు (శైవుల పవిత్రగ్రంథములు)
- ౪ నేమిచంద్రుడు - ప్రపంచంగ్రహము (శైవుల పవిత్రగ్రంథములు)
- ౫ కుండికుందాచార్యులు - పంచాస్తకాయ సమయసారము

(శైవుల పవిత్రగ్రంథములు)

- ౬ శైవి — కౌశ్యేస్సు అన్ శైవి-మ్
- ౭ వైవెస్విన్ పతి - చి హర్ష ఆఫ్ శైవిజమ్
- ౮ బరోడియా - శైవసారస్వత చరిత్ర
- ౯ యన్ డి యన్ ఆధ్యాయము ౩

భారతీయ తత్వశాస్త్రము

సమీక్షాధ్యాయము

ప్రాచీనబౌద్ధమత ధర్మతత్వము

•

ప్రాచీన బౌద్ధమతము

తత్వచరిత్రమందు, ప్రాచీనబౌద్ధమతము ప్రదర్శించినతత్వము పూర్వస్వతంత్రములైన తత్వములలో నొకటియైయున్నది నిస్సంశయముగాఁ జెప్పవచ్చును మూలభావములందు, అధిష్టానబృహదందు నీ బౌద్ధతత్వము వందొమ్మిదవ శతాబ్దియందు చుప్పదశనందిన ప్రకృతి శాస్త్రీయ విజ్ఞానముతోఁ జెప్పకొనఁదగిన నే మ్యములను గలిగియున్నది జర్మనీలోని హిస్టోరియర్, హెర్టుమనుల అభివననిరాకావాదము (Pessimism) ప్రాచీన బౌద్ధమతముయొక్క సంస్కరింపఁబడిన సూత్ర రూపమే కొన్ని సమయములందు, జర్మనుల నిరాశాతత్వము, కలుషితమైన బౌద్ధమతమే యని చెప్పఁబడెను సత్పదార్థముయొక్క అనవరత క్రియాశీలనిర్ధాంతమును దీసికొన్నచో బెర్నోన్ తర్కిజ్ఞుని 'సృజనాత్మక పరిణామతత్వము' (Creative Evolutionism) యొక్క ఉదయమున తత్వదృక్పథమైన యరుతోదయ మని చెప్పవలెను నేటి కాలమునఁ గర్మరంగమునఁ గల యువనరములకు సముచితమును, విశ్వాసమునకు శాస్త్రమునకుఁ గల సర్వరూపిదృక్పథములఁ దొలగింప సమర్థమును నైన తత్వశాస్త్రమను పురాతన బౌద్ధమతము మన కిచ్చి యున్నది అనంతరకాలమున భిన్నదశలలో బౌద్ధమతము పెంబొందిన భిన్నరూపములను, బౌద్ధమతస్థావరాధ్యుడైన బుద్ధునిగూర్చి అయిదు దేరిన పుక్కిటి పురాణములను గాథలను విడిచిపెట్టి ప్రాచీనబౌద్ధతత్వ ప్రధానసూక్తిములనే సునిము పరిశీలించిచోఁ జే ఛావము నుష్టమగును

—

బౌద్ధ విజ్ఞానవికాసము

భరతిభూమియందే బౌద్ధమతమునకు సహస్రాబ్దపరిణామము గలదు రైస్ డేవిడ్సు చెప్పునట్లు, “బౌద్ధమతమునకుఁ జెందిన ప్రతి గ్రంథమునందును శతాబ్దాలు గడచినవలెఁదలయు, బౌద్ధతత్త్వము లొంది ధీమతుల నెల్లప్పుడును బొందుచునే యున్నది” బుద్ధనిర్యాణసంకరము రెండవ శతాబ్ది నాటికి వందొమ్మిది రకముల బౌద్ధసంప్రదాయములు లభించినవి గ భావముల నీమలో, తీవ్రతమనఁగాఁ బరివర్తనము వికాసమందియు నీ యొక్క శకమునకి చెందినదని వక్కాణించుట సాధ్యము కాదు ప్రాచీనబౌద్ధము హిసయాన మహాయానములు నీ యుగమునఁ జెందినవై నను, బౌద్ధచతుశ్శాఖలు మనలను యుగాంతరమునకుఁ దోడ్పొనిపోవును ఈ యుగమునాఁటి బౌద్ధమునుగూర్చి మేము రచించునప్పుడు వివిధశాఖలనుగూర్చియు స్మరింతుము వీలన నీ యుగాంతమునాఁటి కి శాఖలును బూర్వపరిణతి నందినవి

—

సారస్వతము

ప్రాచీనబౌద్ధమతాంశములకు మనము పీఠములపై వాఢారంభ వలసయున్నది పీఠములలోని భావములు పూర్తిగా బుద్ధుఁడువ దీశించిన వై నను గాకున్నను, మనకు లభించిన సారస్వతములో నవియే బుద్ధోపదేశముల కత్యంత నన్నివాలములు భారతీయ ప్రాచీనబౌద్ధులు తమ మూలావాద్యుని యుపదేశములు, చేరినవి నందు రచించఁబడిన వని నమ్ముదురు పీఠముల సంకలనము, రచనము జరిగిన నాటికి వ్యవహారమునందున్న బుద్ధోపదేశములు, బుద్ధునిఁగూర్చిన విశ్వాసములు నందఁ గలవు మూడవ బౌద్ధసంఘ మహాసభ జరిగిన క్రి.పూ 250 సంవత్సరము నాటి కి గ్రంథ సంకలనము పూర్తియై యుండవచ్చును ప్రస్తుతము మనకు లభించిన బుద్ధోపదేశములో నివీయే నిష్పంశయముగా నత్యంతప్రాచీన ప్రమాణగ్రంథములు

అనంతరబౌద్ధసంగ్రహములను పరిచి గౌడముని నిర్వాణాంతరము కొండకాలమునకే, అనగా జ్ఞానదీప మనితత్వత్వ మను మాతాపూతముచే నారినియినపుడు ఎద్దుని యువదేశ స్థాంతము లనుగూర్చి, అనుచరులలో భిన్నభావము లేర్పడినది గట్టి భిన్నవాద ములను పనుస్వయము చెందియున్నది, మగధకు పమివముననున్న రాగ గృహ మందొక మహానవ శరిగినిది అనువరవర్గ మంతయు సభలో నాసేనమై యుండగా నందఱలో నుత్తమవండితుఁడగు కాశ్యపుని, అభిధమ్మ పీఠకములోని తత్త్వభావము చదువు మని కోరిరి నాఁటికిని బుద్ధుని శిష్యులలో నగ్రగణ్యుఁడు పతిష్ఠుఁడునైన "ఉపాలి"ని వినుచు పీఠకములోఁగల శిక్షాసూత్రములను శాసనములను జదువు మనిరి బుద్ధుఁడు తన గ్రంథారనిమితము పంచారము చేసిన దినములలోఁ జిప్పిన కథలు, నుపాఖ్యానములు గల సుత్తపీఠకమును బుద్ధుని ఎయిదిమ్యుండైన అనందుని జదువు మని కోరిరి చిరకాలముపాటు ఎద్దుని యువదేశము గురుశిష్య పారంపర్యముగా వచ్చినది ఎలోను లోని వట్టగానుడి రాజ్యకాలమున శ్రీ పూజన పంపత్వరము నాఁటికే అది లిందించఁబడెను "తిగ్రహీరకమూలగ్రంథము దానిపై భాష్యము, పూర్వము జ్ఞానశేఖరులగు బౌద్ధభిక్షువులు శిష్యములముననే అంగఁ జేయుచువచ్చిరి కాని తరువాతఁ బ్రజలు దరితర్థ మతమునుండి వదిలి తగునుద్ధారని తెలిసి, బుద్ధుని పరితర్థితదేశములు నిలిచి యుండఁగలె నను సుద్దేశముతో భిక్షువులు గలిసి గ్రంథరూపమున లిఖించిరి "గ

గ మహావజ్రము అ ౩౩

గ (188) ఎంతవఱ మఱ ఎద్దు పు.

(అ) విమవికాయము అల సుత్తములు గల దీర్ఘావ్యాసములు ఎద్దుల సూక్తి మొక్కొక్క స్థాంతములు తెల్పును మొదటి అగ్రహారాంతము లెంతవఱ సామ్యమును క్తము (సామ్యవర్తికములు తెల్పును) అంబులక్తము ఎద్దులొ మను గూర్చి బుద్ధుల భావములు తెల్పును పారంపర్యములు లాగ్నము లొద్దమఱ ౩౩ చేరుమఱ తెల్పును వేదికలక్తము గ్గదే మహావిలా లక్తము వారఁ బిచ్చము విర్వర్తించును బౌద్ధసూత్రముల దర్శములను తెల్పుచి భాలోవాద సుత్తము బుద్ధుని యవసానకాల ఎవరములను మహావిలాకావ్యాసము లిందును

(ఆ) మత్తిభువికాయము మరగమరిమోదము ల గౌడ ప్రపంచములు సువత్సావములు బౌద్ధమత వివరము ల ౨౪౬ గూర్చును తెల్పును

పాఠశాలలో ఎనిమిదిగింథములు చూడు వర్గములుగా విభజించి (౧) సులత లేక కదలు (౨) వివిధ సుములు లేక శిక్షణములు (౩) అవిధముల లేక ఎల్ల రుతులు మొదల సులతపీఠక మైదు భాగములుగా విభజించుటని చెప్పుదురు. అంత నాలుగు వర్గాలము ౯ అక్షరములైన అంశములు, లేక ఎనిమిదిగింథములు లేక సంభాషణములు అని పరిశీలించు అష్టాంగములలో నేడములు లేవు ౧ ఈ సులతపీఠకము అంతనుగూర్చి రైస్ దేవియ్య గజ్జు వ్యాసనాథుడు సూక్ష్మమైన శాస్త్రీయక అభిప్రాయండు. సోరేదేవుడు శివనాథ్ సంభాషణవిధానమునందు, దీక్షతో గూడిన పమున్నుల భావమునందు, నాలుగు హాస్యముల విశ్లేషణగర్వదర్శన రాక్షసమునియ్య అక్షణమునందు నీ యుపదేశములు ప్లేటోతోత్యచేత సంభాషణగర్వదర్శనముల నెల్లప్పుడు శ్లాఘకము చేయుచుండును ఈ గర్వదర్శనము లాంగ్లములోని కనువాదమై వోధపడినవెనుక మనవిదిత్ర ఆర్థికశాస్త్రపాఠశాలలో గౌరవ పర్వముని సంభాషణములు ప్లేటో సంభాషణముల కెల్లవిని గౌరవములను మించి గలవని నిరాపరాధముగాఁ జెప్పవచ్చును. సులతపీఠకములను వివిధములు గూర్చియు అందలి సన్నాధులను వివిధములకు వివిధములను అక్షరములములను గూర్చియుఁజెప్పు వివరములు

(4) పరిశీలించుటకు వచ్చిన క్రింది గ్రామాల యొక్క ప్రిజెంట్ రిపోర్టులను
పట్టికలో ఉంచుచున్నట్లు పరిశీలనా దాఖలను పూర్తిచేయుటకు ఇది ఎవరూ సహకారము
నడపకుండా ఉన్నది.

(24) అం ౨ పాఠ్యము గల ఆకా ప బలదీ శతం హాశ్రయము

(3) ఇట్లు 1° విధముగా అధ్యయనము చేయుటకు గాని ముఖము నుండి

[illegible]

పీఠము మూడు ముఖ్య భాగములైనది అందు రెండవది ముఖ్య భాగము అనిగనది (౧) సుత్ర విభింగము (అ) పౌరాణికము (ఆ) పాదీశ్రీ యమునని రెండుగా విభజించబడెను (౨) అంశము (అ) మహావగ్గము (ఆ) చుల్ల వగ్గమునని రెండయ్యెను (౩) పరిచారము మూడవది అభిదమ్ము (౪) పీఠము, నీతిధర్మములను, సమయోచితముగా తత్త్వవిషయములనుగూర్చియు చెప్పును ౫ది యేడు భాగములైనది (౧) ధమ్మసంగణి, కీర్తి పూ నాల్గవశతాబ్ది మందు మొదటి యర్థమునకో, మధ్యభాగమునకో చెందినదని చెప్పుదురు (౨) విభంగము (౩) కథా వస్తు (౪) పుగ్గలవజ్జత్తి (౫) ధాతు (౬) యముకము (౭) వజ్జాణము ఇది పాశీభాషలోని ధర్మగ్రంథవిధానము ఇందలి ఎఱ్ఱాంతములను ధీరవాదము లందురు భారణము మొదటి వౌద్ధసభలో దేరులు లేక పెద్దలచే నివి సంకలనము చేయఁబడినవి ౩

మిళింద వజ్జా అనగా మిళిందరాజు పశ్చిములు ౫ వయము చేకమునందువలె ని పాశీ ధర్మగ్రంథములఁ జేర్చబడెను ౬క వౌద్ధ దే తుఁడు, నిశిత తార్కికుఁడునై ని నాగపీఠసతును, నించుమించుగా కీర్తి పూ ౧౨౫-౯౫ సంవత్సరములలో ఎంధుతీరము నేలిన, గ్రీకు రాజగు మిలానందరునకును జరిగిన సంభాషణము తివియై యున్నది ఇది సిలోనుదేశములోఁ బరమ పశ్చిమాగ్రంథముగా మనయోగించఁబడు చున్నది కీర్తిస్తు శకారంభ కాలమున బొకప్పు డిది తిఖితమైనది ౪౫ గ్రంథమే బుద్ధోపదేశమునకు సరియైన వంగ్రహరూపమని నిర్ణయించిన కక్కబలేదు ఈ సంభాషణము బుద్ధ నిర్యాణానంతరము 800 సంవత్సరములకు జరిగి, యనంతరకాలమున ఎప్పుడో వౌద్ధమతశాఖాఁ బ్రవర్తిల్లి నది రైస్ దేవియ్య ననువరించి మిళిందరాజు పశ్చిములు “భారతీయ సౌందర్యమున సుత్రమ గద్యరచన యనియు, భాషాసౌష్ఠవము ననుసరించి యే దేశమందైనను వట్టి జాతిగ్రంథములలో సుత్రమమైన

౧ (చూడు పుట433) (౨) అభిదమ్మముగా ఎఱ్ఱాంతము

౩ చూడు పుటవజ్జత్తి పీఠము పుట ౫౫

౪ యేవ ౩ ౪ వాల్మీకియ ౫౫ ౫౬

దనియుఁ జెప్పవచ్చును పాలీపీఠకముల తరువాత నిదియే ఛార్మ
వగ్రహణ గ్రంథరూపమని బుద్ధహేమను పలికెడియై యున్నది ౧
పాలీపీఠకముల భావములన్నియు బుద్ధుని యుపదేశములతో సరిపడి
నను, మికిందిరూప వర్ణనములందు బౌద్ధధర్మభావము కొంత విషయాం
తరత్వమును బొందినట్లు తోచును నాగసేనుఁడు, బుద్ధుఁడొక నాల్క
తత్త్వము నుపదేశించినట్లుగా, నాత్మ యాత్మరుఁడు, ముక్తులకు భావి
దళయు లేవని వాదించినాఁడు నాగసేనుఁడు పూర్తిగా నుగ్రహితు
వాదియై తార్కిక శాస్త్రవిభాషము ననుసరించి, సత్యస్వరూపము మఱుఁ
గుఁజేరి విశ్వానురులచే గల్పితములై యున్న కొన్ని దోషముల
నాతఁడు చీల్చి తుక్తునియై తొలగివేసెను సత్యాన్వేషకుడైన వాఁ
డధమము సత్యవాదియైనఁ గావలయునని అబద్ధి, మానవకోటి యను
వచించుచున్న కష్ట దుఃఖ సాగుమును తరించుట కంధమక విశ్వాసము
నిరర్థకమని నిరసించినాఁడు మఱుఁగల సాక్ష్యము అసంపూర్ణము
అగుటచే దైవాది విషయములనుగూర్చి బుద్ధుఁడు తీర్పులు చెప్పి
యుండఁ దనియే యూహించునగును బుద్ధుని మౌనము సమార్థము చేసి
నాగసేనుఁడు పూర్ణసాన్తకతను బట్టినాఁడు అరని దృష్టలో నొక యలి
ప్రాయమునకు సాక్ష్యము చూపట్టకున్నచో నందు విశ్వాసమును, గౌరవ
మును విడిచిపెట్టుట కది తగిన హేతువే అసంపూర్ణ సాక్ష్యమువలన
నొక విషయమును నమ్ముట దోషమేకాక దండింపఁదగిన యవరాధము
బుద్ధుని దృష్ట నిశ్చయింప సాధ్యము కాని వానినిఁగూర్చి యే నిర్ణ
యము చేయఁగలదని అవినేకసాహసముతో ఖండించుట నాగసేనుని
తత్త్వము బుద్ధుని భావములను నిరంకుశ తర్కవాదముచేఁ బెంపొం
దించి బొధింప యత్నించిన నాగసేనుఁ డందలి లోపముల నెవ్వయున్న
ముగాఁ బరిదర్శించిన ఫలితమును బొందెను

బుద్ధహేమని విశుద్ధమగ్గము బౌద్ధమతమునఁ జేరిన యొక
బ్రాహ్మణునిచే క్రీ.పె ౪౦౦ సంవత్సరమున రచింపఁబడిన యనంతర
గ్రంథము అది పూర్వ బౌద్ధసిద్ధాంతమును వర్ణించి, హిందూన మందిలి
అర్హతాదర్శనమునుగూర్చి చెప్పును బుద్ధహేమఁడు మొదటి బౌద్ధ

భాష్యకారుడు ఈ అర్థమును గ్రహించి ధమ్మసంగిదిపై సహజమైన
 తాత్పర్యమును వ్యక్తముగా చేరవదము విశేషముగా వ్యాప్తి
 జ్ఞానము తాత్త్వికముగా గాకున్నచో తార్కికముగా సుసంబద్ధి
 గాంచును యిందు పోతగ్రంథములలో ముఖ్యములైనవి దీనిని వివరించు
 (శ్రీ 2 వ 3 వ శతాబ్దము) మహావంశము (శ్రీ 3 వ 4 వ శతాబ్దము) ఈ
 సాధ్యమున పోలికల బాధ్యులవిషయమునకు, ముఖ్యముగా వీరక
 లులను వానిపై సంభవించు భాష్యములకు తెలిపినది మిగిలినరాజ
 ప్రముల గ్రంథములకు కొంతవరకు సుసంబద్ధిగాను గాని పూర్ణ
 సమీక్షాముగా గాదు అందులకు గ్రంథభాగముల సుదాహరించినను
 పూర్వ బౌద్ధభాగముల కనుగుణములైనట్టివే గ్రహించవలసివి

4

బుద్ధుని జీవితవ్యక్తి చిహ్నములు

ఈనిశ్చయములలో పూర్వబౌద్ధమతమున జీవుడు రుద్రుగా అనేక
 మానవములనుండి యేకైకవ్యక్తియై యున్న భావముల కడకు జీవు
 యుండి మిన్నమాట అవనిషత్తులలో మన మొక వాతావరణమునుగూర్చి
 అవ్యవస్థలైన సమయ నిత్యములనుండియు సృష్టమతములో సులము
 అభివృద్ధిని మొదల వ్యక్తిలో సృష్టితమందును జాతుము జ్ఞానము
 జీవితము కలిసి యీ ఎత్తవ్వక మా వాణిప్రపంచముపై నిద్దుర
 ప్రభావమును జూపినది బుద్ధుని ఆపూర్వమహత్తరమైన జీవితము
 వ్యక్తిత్వము పూర్వ బౌద్ధమతమునకు జగదావకాశములైన
 శ్రీస్తుని కాణాత్మల పూర్వము భారతవర్షములో, సాధ్యాత్మిక నిస్సంగ
 కర్మములందును సుహృద్భావమునందును, సుహృద్దారి శ్రీమము
 నందును మానవకోటియెడ నిఖండప్రేమయిండును, అటుల జూర
 కరణప్రపంచంలో పెప్పనికిని దీనిపోగి శీలసంపద గలిగి, జీవించిన
 రాశికడ ఉండెనని తెలిసినచో వెన్నెండైనను నిజబౌద్ధమతమునకు
 గాఢుడ నుండజాలడు బుద్ధుడు, అనగా జ్ఞానబద్ధుడ ననునామమును
 మంత్రప్రచారములైన గౌతముడు తన సమ్యక్భావము దశమములలో
 మనకును సువిదియడై వాడుగా అతడు శ్రీ పూ 262 నిర్మించెను

1 బుద్ధుని 2 కర్మముల మార్పిడియ గౌతము 3 సృష్టియందు

అతని పేరు సిద్ధార్థుడనగా, అష్టమును సాధించినవాడు అని నామమున గౌరవముడు తగ్గిరి తద్దేవుడు తల్లి మాయాదేవి కాక్యరాజ్యమున అంజెరముడు, గౌతముడు పుట్టిన పద్మపరివసమననే తల్లి పరమపదించుటచే నాతనిని, తద్దేవుని రెండవ భార్య అగు మాయాపతీదేవి, రాజదారినిగడమైన కలపవస్తునంగుం తెంచినది అతడు పన్నితావధులైన యశోధరను వివాహమాడి, రావణుడగు కుమారుని గెను అమారుడు అరువా పంక్తికి శిర్యం దయ్యెను కాంత్య అలోకి లోపముయొక్క తెలియుటకు పాధ్యమ జాని, రహస్యము భారము నానినైన మ ప్రభావమును జూపి చీలికముయొక్క క్షణభంగురత్వము అసత్యత్వము నానిని సదికముగా జూచించినది లభానవతులై, పావకర్మలయై, దు శాంధకూలములఁ గుమిలిపోవుచున్న మోక్షపుల దుర్తి నాకంఠ గ్రహించినాడు గౌతముడు కాకుం జూచిన వాలుగు స్వయముల గాద-నిరము పంగిపోయిన పురుషులి యైరాదులైన రోగి శరీరములఁ బీడికొని యేడ్పుచు జనుల ాయుచున్న కలము విత్త మెత్తుకొనుచున్న సాధుల-ఈ వాలుగు స్వయములు నాతని కోమలస్పదయందును గ్రుచ్చుకొనిపోయి లోకము దుఃమును మను పారము మనదేవించినది అమామియైన వారికి కౌరవ కరోరతనుజూపి, అత్ర సుసాధులైన వారిపై నను, విఫలమయ్యుల నొనర్చునట్టి, సృష్టిరంపముమండి పోయిన వానించుచున్న అన్ని పురుషాభారమాని సుమిహృదులుముపై హక్కుకొని మేల్కొట్టుటకు దాను జూచిన దు అమయ స్రవరసములు పరిపోయెను అతనితో నే యనుమానమును లేని వావము అన్నియు సారములలోనికే గదలిపోయి, యాతడు దిక్పాంతియైయెను

౧ మది ౫౧౫౧ అర్థికం : మహాలోకము నందు సాన్నిధ్యము జనించి తానించుకొనెడి సూత్రకాతి యనుమించునట్లు దుఃఖము నిరాల మర్తక స్థైర్యము ౧౦౦౦౦౦౦౦ నా యాత్మోద్ధరణ కర్తవ్యము మరల ౧౦౦౦౦౦౦౦౦౦ లోక మహా దిక్పాంతియై నాకంఠ ముహూర్తము తెలిసి లోక మహా దాదాత్వము పొంది మరలమై నా పకోయొక్క ముక్తావధులకు లులలంబోయి మోక్షాంతి ప్రదానమై వివేకము గోచరము

తల్లియయిన తల్లి పై పుష్ప లోక సాధించెడి మోక్షాంతియై ముక్తాంతము పై పేదయై ముక్తాంతముల నా

ఇంద్రియవిషయముల వ్యర్థత్వమును స్పష్టముగా తెలిసి, దేశాధి
మానముతోగూడిన జీవితముయొక్క నైపుణ్యమునుండి మనకోటికి
దరణిపొయుమును జూపు కరుణాంతరంగముతో నాతడు తనరాజ
ప్రసాదములనును వదిలి, తోగభాగ్యములను ద్వివిధముగా
వివర్ణించి నిత్యసమస్తత్వమును దెలియుటకై తపోనిరతుడయ్యెను
ఆ దినములలో, సత్యాన్వేషణవరాయణులైన వా రశాంత్యసంకల్పమును
గుఱియై, నిత్యసంసారము చేయు సన్న్యాసులై యుండిరివారు జ్ఞాన
కాంతగలవారు, తన యన్వేషణమున కారంభమాదకిముగాఁ జరిగిన
తోగభాగ్యములను మొదట విడిచిపెట్టవలెను పురాతన సంప్రదాయా
భ్యాసము ననుసరించి గౌతముడు నిజగృహమును విడిచి సన్న్యాసుల
జీవితమును స్వీకరించెను తన రాజవద్దగి నవలఁద్రోసి కామయవస్త్ర
మును ధరించి, కాంతినాభ్యమలకై యెదురు హుతునున్న ప్రపంచ
ములో వీడుల వెంటడి నుచుపోషణమునకై బిచ్చమెత్తుచుఁ దిరుగాడెను
యద్దుఁ దీప్తి సంసారత్యాగము నిరుపదితోమృదగయేటఁ జీసెను కొంతకాల
మేకాంతవాసమున, పతివిచిత్రములైన జావహరముల విశృంఖల
విహర మొనర్చి, కొన్ని వ్యయముగాఁ జర్చించుకొనిన తత్త్వనిర్ణయ
ములచే నాత్మకాంతి బొంద యుత్సించెను కాని యెట్లు కాంతియు
లభించలేదు నిశితకర్మోపక్రమములు చిత్తకాంతి నొసంగి జాలపై
కరీరమును గృహించెయు నుగ్ర తపోవచాసములు రెండవ పద్ధతి
జరుపేకరంగకములలోనికి గౌతముఁ డేవురు నన్నివాతమిత్రులతోఁ
బోయి, యేకాంతమున నుండు ఉపాసాదీకముతో గూడిన ఘోరతప
కర్మముఁ జూచుకొనెను కాని యెట్టి కాంతిలేకము నాతడు వదిలూడఁ
జాలఁ దయ్యెను తానుజూడఁబోయిన సత్యము పూర్వ మెంతదూరమున
నుండెనో యిప్పుడు సంతే దూరమున నుండెను ఉపవాసశ్లేశ మధి
కమై, నిరాశ తీవ్రమై, నిరసము క్రుతిమించి, యొక రాత్రమున నాతడు

౧ ఎ) ౩ కీలవి సంకారత్యాగము పతివిచిత్రముగాఁ జెప్పకొందురు కర్మసంగ్రహము
నందులకు లక్ష్యముగలది మందీరమునకుఁ బోయి అచట నామె జూచుచుఁ బరిపూరిత
వేదాంతములను నిర్ణయించునట్లును జాణబొకరి యుద్ధియకొనవలెనని అతడెను గాన
తల్లి మొదలు గాంచు నుత్తరముచే మామ బుధి పురి నాతి పవరోకించి రహస్యముగాఁ
బలంబిమకుఁ బరి గాఢము

మరదోన్ముఖుడయ్యెను సత్యసమస్త యొప్పటి మిట్టి యున్నది
తీర్తరహస్యము వ్రేల్చరాముననే మిగిలియున్నది

అటు సంవత్సరముల హెంపిపోనింతివలన, నిర్భయ నిరర్థక
మైనదని బుద్ధుడు నిర్ణయించెను ఇత్యంతయుంకొక్క ష్యర్థత్వము,
మరగ్గింథము లిచ్చు ననుకవల్యాన్య జ్ఞానము, యతి శివితములని
దుర్భరదీక్ష వీని నన్నిటి నొక శాస్త్రమున దూచి నిరర్థకములని విన్పి
యించుకొనెను తోగివినర్థమనచే బ్రహ్మమైన దేహముతో, వివరము
ముచే తుదమైన మానసముతో ఏకాంతమున కలగదని స్పృహముతో,
నగుగుహంతరమున వాడడు కాంతి వార్షింగ్ అనెను తత్వరహస్యములని
వ్రేల్చుతి సొందర్థములఁ దిలకించుచో నదృష్టమామున సత్యము స్ఫురిం
చునేమో యని, అరుణకాంతిలోని తాత్పర్యమును, వాంఛామూర్తిని తేజ
స్సాందర్యమును, ఎక్కతియొక్కయు శివరామయొక్కయు ననంత
మై విద్యసంపదను దిలకించెను ద్యానిప్రార్థనవలనను జెనెను అతనిని
దీక్షనుండి విడిచివేయు నుద్దేశముతో సున్నదుం దొక్కిక్కసారి,
యూరినిపై రాడిగడలుట, మోహవిద్యములఁ జూపుట మున్నగు
నాటకములఁ గల్పించెనని బుద్ధిగాదలు తెల్పుచున్నవి మున్నదుండే
అసలయ మంచెను తృణార్పితానముపై నొక పటపక్షిదామయ
గుర్చుండి, పోక్కులుండై అసంపల నిష్టాగరిష్టుండై, తనవరము
లక్ష్యమునను మానసమును బండించి, “వరిపూర్ణ జ్ఞానతోతి నా యెదుటఁ
బ్రకాశించువలన నియానమునుండి వలించ’ నని హెరవ్రేల్చబానెను
ఎదువారము లట్లాడఁగా చెట్టుకింద నుండెను “ఒక గొప్ప క్లిష్టమైన
సమస్య పెదుకొప్పుప్పుడు మానవమానసము ముందుకుఁ బోవును,
నూతనస్థానముల హక్కుక్క పదముగా గెల్చును, గెల్చిన సమయము
గణించక హఠాత్తుగా నొక్క ముహూర్తమున గోచరించిన జ్ఞానకాంతిచే
ఆయమును నాదించును గౌతముని కట్టి విజయమే తట్టించినది”
గా పెద్దపక్షిదామయము యాననమునందు—దానికి తోచినందు మని
కిప్పులు పేరిడిరి తోచినందు మనగా జ్ఞానపీఠము నిగూఢసమాధ్యవృత్త
విశ్రాంతిమండై యున్నంత నొక దివ్య జ్ఞానతోతి యాతని మానసాగార
మునఁ బ్రకాశించెను వెదకిన సత్యమాతనికీ గరతలామలకమైంది

పెక్కింది అనగరిజాన్వేషణము వలనను, ద్యానియు ఎలనను గలిగిన జ్ఞానముచే నాండు దు ఖవంతమగు మైయున్న మానవకోటికి నిర్వాణంకరదమగు మార్గమును చూపుటకై అని కొక దివ్యతర్జున మున్నదని తెలియకొను అతుష్టత్యకలిమైన అర్హధర్మమును అష్టపద మోక్షపద్ధతి నాండు పతిశలకముగను కర్మగా బోధించెను అష్టపదాంతప్రజ్ఞాప్రాగల్భ్యముల సొందఁ బోక, పాపనరీతావమానకర జీవితములను గడపుచున్న ఎకాసాహస్య యువరింపఁబడు గను నుద్దేశముతో నాకండు తన ధర్మసందేశమును వ్యాప్త యొనర్చెను స్వచ్ఛప్రసన్నమైన యాంబి ప నాంధిము, నిస్తులౌదార్యసౌందర్య ము గల యాతని జీవితము, దీక్షాప్రాప్తానుభవతోగూడిన యాతని పేరు, తద్దత్తానుభవముతో పమ్మిశ్రితమైన యాతని సందేశము స్త్రీపురుష స్పదయముల వ్రాయుకొని జయించెను తనతోగూడ నుండిన సంపత్ప్రసన్నానుభవ నాంధాదిశిష్యులనుగా పంగీకరించెను వారికి మొట్టమొదట నాంధి ధర్మచక్రప్రవర్తనము నుపదేశించెను అనిగా ధర్మమును తక్కినములం లంశక్తి నిచ్చుట వారు దాని పంగీకరించి, తొట్టనంపు ప్రభువు నమ్మిరి శిష్యుల సంఖ్య క్రమముగాఁ జేరిగనది నూర్పుధర్మమును నలుదెసల బోదించుటకుఁ బ్రారంభము పంపఁబడిరి మొదటి దశలో నీ మునిస్వకార మొనర్చి, విశ్వవిఖ్యాతి గాంచిన వారు, సారిషుత్తుండు మొగ్గల్లుండు రాజగృహసన్న్యాసులు ప్రధమ పంశ శిష్యులలో నొకఁడైన అర్చుజీవర్త మివదేశమందరి బుద్ధుల జీవ్యముగా దారిని సంపదధర్మల నొనర్చెను ప్రారంభ తొట్టగ్రంథములయందు ప్రముఖస్థానముల నాక్రమించిన వారు, బుద్ధుని మరణానంతరము జరిగిన మొదటి తొట్టసహస్రభాముఖమున విసయపీఠమును బరించిన ఈపొలియుం, గాత్యుండు పరిషదధర్మక్షుండును నాటి తొట్టలలో బ్రగీసరుండును, మతీయు బుద్ధుని శవసంస్కారము వానిరాజ కొకటి ఆపుచేసినది చెప్పఁబడినది, బుద్ధుని బంధువు బ్రాహ్మకీష్యుండును ఆనందుండును, గౌరండు బుద్ధుని సతిజాగిరూపితతోడను క్రిష్ణాథర్మల తోడను పేవించినవాండును పాలి నిర్వాణకాలమునఁ జెందును, బంధు వర్గముతోఁ బరిపంజర పన్నిపాండును, ముఖ్యులు, తరువాత వేలకొలది మంది శిష్యులైరి అదేక బ్రాహ్మణ వండితులును శిష్యులుగాఁ జేరిరి

[illegible]

నలుమది ఎంతవృధముల ప్రసారం జీవితానంతరమునఁ దనకు దీపాత్మాగమనచేయు సమయ మొనఁబడినదియనఁ దిరిగిరాజమునఁ జొందఁ దలంప నేతెంచెననియనఁ దెలిసకొని బుద్ధుఁడు అనఁ కులంతరము చేయవలయు శాంతిలాభమునుగూర్చి, అనంతమును విష్ణుకౌశి యెదుట, ఉపదేశములు చెనవాఁడు అపరాధదశలో నాతని యుపదేశవాఙ్మయములను విని బొద్దులదై న సుప్రద్రుఁడను ఎరివ్రాక్షుఁడు బుద్ధునిచే స్వయం వంగా నంగీకరింపఁ జొనఁ తుది సంకల్పం దయ్యెను తమకుఁగల సంఘములను నుగ్గడింపుఁ దని బుద్ధుఁడు విష్ణుల నంగీకను వారు మౌనంబు నెఱింపరి అప్పుడు బుద్ధుఁడు వారి కిట్లుచేసింపెను “ప్రయులానా, నేను మిమ్మిప్పుడు విడిచిపోవఁతయున్నాను శివయొక్క ఉపాధివల్ల మంజయు ననందునదీ బుద్ధిమంతులై, హక్షమ నార్జించుకొనఁడు” అని నలుమదయొక వాతఁడు ముఁజించెనని చెప్పుదురు పూర్వదీక్షయొక్క అనన్యగ్రాంఠిత్వము లోకాతీత నొంపవము, కోమల నిశ్చలంబుము అగ్రాధయంత రంగములను బుద్ధునియొద్దీ లోకములకుఁ గావ్యవ ప్రియ నము ౩ కృష్ణమున, తద్రూపి నామము లాతనికొక గలవు

ಈ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಮೊದಲೂ ಇರಿದು ಬಿಡುವಂತಿ
ವೆಂಬುದು ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವು [ಈ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಬಿಡು]

అ. న. వారిచేబట్టి 9 శతాబ్దం వరకు ఆ శత్రువు లోగోష్టోయోగ ప్రాంతం
న. న. వారి శత్రువుల వారికి 8 శత్రువుల వారికి 5 శత్రువుల వారికి
దీనిని 9 శత్రువుల వారికి 8 శత్రువుల వారికి 5 శత్రువుల వారికి
3 శత్రువుల వారికి 8 శత్రువుల వారికి 5 శత్రువుల వారికి
7 శత్రువుల వారికి 8 శత్రువుల వారికి 5 శత్రువుల వారికి
వారికి 8 శత్రువుల వారికి 5 శత్రువుల వారికి 8 శత్రువుల వారికి

పై విషయము లన్నియు జుజుప్సునకు నిలిచిన పత్యాంశము లలితవిస్తరము ౧ జాతశివదలలో నింకను విశేషములు పేర్కొనఁబడి లేవని జనకర్త్వికాచార్యములే ౨ బుద్ధుని నిర్వాణానంతరము సంపర్కరహితము తరువాతనే గ్రంథవంతలనెవము చేయుఁబడినదని మెఱిఁగియున్నవృథు, నిరాధారలబ్ధినములు పత్యాంశము గలవి యుద్ధఁబడినవని యువాంతులలో శాశ్వర్యము లేదు ౩ యశరుల కల్పనాకౌశలము బుద్ధుని జీవితగాధల నలితమత్కార మెనఁబడితికడదలతో పేకవించినది ఇది బుద్ధుని జీవితవర్ణనము వేదముని తమ కారనిగూర్చి తెలివన గాధల నన్నిటిని కరించినవి ౪

*

కాలపరిస్థితులు

పృథివి మతతత్త్వమును బయలుదేరిన కాలమున లోకములో,
భావములను లక్షణములను పృథకింప, పృథివినింపజేయును

7. ఎర్ర, నీల, పసుపు, తెలుపు, బియ్యం

అ విధానకర్త తాళి వదలని విధానము తప్పిపోయినట్లు నిర్వచించును.

* தீவிர காண்புமூலம் கால அறிவர்த்தம் மற்றும் உயர்வுகூட்டுதல்
புதுப்பிக்கப்பட்ட (புதுப்பிக்கப்பட்ட) அமைப்பு மற்றும் அதன் கருத்துகள்

[illegible]

ప్రజల భావములు, వారిని జ్ఞాతత్వము గ్రహించినదే మున్నగు
సందర్భములు తెలిసినచోనే యే తత్త్వము సర్వము కాదు కరువా
రచనయుచేయుచున్నట్లయు, ఎంతయి బాధ్య మలిఖింపవచ్చిదాని
వార్యకముగా ముప్పత్తయి సారస్వతమనునది బుద్ధులు ఒన్నింటి
కలవరింపకుల నూహించవచ్చును దేశమంతయు నేకవృత్తాదివత్తము
క్రింద లేదు వివిధ వంశములకుఁ జెందిన రాజులు స్వంత్యరాజ్యము
లను స్థాపించుకొనుచుండిరి సంస్కృత మంతకును మాతృభాషయై
నను, దేశభాష లనేకము వాడుకలో నున్నవి వేదముల కొఁ యంత
లోకసమాజ గౌరవ మేర్పడియున్నది సంఘవిధి నిషేధాత్మకములైన
మనుధర్మకాశ్టము మున్నగు ధర్మాస్త్రములు వాడుకలో నున్నవి,
తరువాతఁ బ్రాంతింఁ జానన కార్య మున్నదంటా లేకుండెను పద్ధర్మ
సము లింతను నిర్మాణములు కాలేదు కాని వానిని నిర్మించుటకు వలయు
త్తద్విధిలము విశేషాత్మక నందియున్నది ప్రతిభక్తి సుంతయుఁ
త్తిగోష్ఠి చర్చలతోనే నిర్మియొగనుగుటచే, ప్రతికర్మస్థ స్థితిచింత

సంస్కరవిరుద్ధములైన యనెకసిద్ధాంతములు, కల్పనములు, కొందఱ అంగీకరించి, కొందఱు నిరసించుటయుఁ గలిగి, యుత్తిహింస యికఁబడి మెదిలిన పరిణామాత్మక భావోద్భవజరులఁ దెల్పుచు వాతావరణములయొద్ద విచిత్రవాదసంక్లిష్టమై యున్నది అందు అంగీకరించిన వత్సాంతములు తెచ్చు దివదీపము మామిడిండు వాదములు, విశ్వశ్రవణకణములు విశేషముగాఁ గలవు ప్రపంచము, ఆత్మ పరిమితములా నిత్యములా, రెండువాః రెండును గావాః సత్త్వమిధ్యాజీవ సంబంధము, సరళీక మున్నదా లేదాః పునర్జన్మము, కర్మసౌఖ్యంత్యములు గలవాః లేవాః మున్నగు విషయములనుగూర్చి పరిణామపరిణామములు విశ్వంఖలముగాఁ జెలిరేగి సంచరించుచున్న దీనము లవి కొందఱు మనస్సే ఆత్మ యనియుఁ, కాదు వెఱచి కొందఱు, దేవుఁడే సర్వకర్తయని కొందఱు కాదు మానవుఁడే యని కొందఱు నిశ్చయముగాఁ దెలియుట సాధ్యము కాని మతీకొలులు, మా తత్త్వము సంగీకరించిన మోక్షము మలభసాధ్యమని ప్రచారముచేయువారు కొందఱు, అతిదీర తత్కర్మగోధరచనా నిమగ్నులై కొందఱు, వారు

చెయుచున్న రవణుని నవ్వడి విమర్శనాచార్యుని
చేయుచున్నవారు కొందరు గలిగి, కావలసినది
వేదసంప్రదాయవిరుద్ధ సిద్ధాంతములు
నిగ్గంధము (అంధములు లేనివి) లగునవి
తెలిసి శాస్త్రములు యత్నించుట కొంగుబాట
మోక్షము గోరువారు కొందరు, ఈ కార్య
యత్నించువారు కొంగు తేవల తాత్త్వికయు
మైతిమనీ అందు తార్కికులు, తాత్త్వికులు
నాన్తకులు, సంశయాన్తకులు గలరు గర్వంబు
కొందరుండి యిట్లు పలుకువారు, “నాతో వాదిం
త్రాహ్మణుడు కాని, అపార్యుడు గాని, ఇంక
తానాక పూర్వజ్ఞాని నని దర్పములు చెప్పుకొను
ర్కొని వాదింపఁజాలఁడు నా వాదముతో నే
నెదుర్కొన్నను, నది వలించి, యూగివలది
వశిష్టుడైన మానవుడే వన్నెదిర్చినచో, నా
గ్రమ్మి, నురుపులు గ్రమ్మి, పొరిపోవలసిన
సిద్ధాంత విశ్వాసముల కాట్లాటలతో భావసాం
మాడిన కాల మది ॥

తత్త్వాభిమానుల విశ్వంఖలభావవిహారము,
అనుగూర్చిన భావములను దీలికగాఁ జూచి,
కళను హిషపతిచెను సాంకర్యమందిం సంధ్య
స్వచ్ఛాత్మసత్య రవికిరణములు బుజుగుసఁబడి
లేనివారే కల్పనా వాతుర్యముఁ జూప తప్పుదాట
ఉత్పాదనాను లేదురై ప్రపంచమున, సం
సిద్ధాంతములు, పొరుగుగల విశ్వాసవరంబు,

౧ గొర్రెన్ బర్గ్, బుర్గ్ అనుట

౨ గొర్రెమఱుదని కలమున బ్రహ్మజ్ఞానము
వని రైవఁబెట్టు బుద్ధివిమలమును గూర్చి అ
విభాగ ము ర్చి కెప్పయింపారు.

దేవతత్త్వవిచారము యొక్క వ్యర్థత్వమును బుద్ధుఁడు గ్రహించి గుణ పారమును నేర్చుకొనెను. యుక్తిప్రాయుక్తులతోఁ గూడిన తత్త్వసిద్ధాంత వాదోపవాద గర్వములపైఁగాని, తుద మొదలు లేని వ్యర్థ ప్రశ్నాపరం చలం ప్రయోగములపైఁగాని, సునిశితమేధావిత్వము వార్జించు సిద్ధాంత రాజ్ఞాంత చర్చాప్రసంగములపైఁగాని ఆత్మయొక్క మోక్షసూత్రారవడి యుండలేదని బుద్ధుఁడు గ్రహించెను. సుస్థిరనిశ్చయము లేని విజ్ఞానము, బుద్ధికి శ్రేయానిత్యతము శాశ్వతముగాని, నైతికప్రసర నమునకుఁ బ్రమాదకరమే. జ్ఞానములో సాంకర్యము నీతిసాంకర్యము నకుఁ దారితీసినది. కాబట్టి బుద్ధుఁడు నిరర్థకతత్త్వవాదములను దూరముగా విడిచిపెట్ట నిశ్చయించుకొనెను. బౌద్ధమతమునకున్న తత్త్వ విధానము మూలధర్మమునకుఁ జెందినదికాదు, తరువాతఁజేరిన అభిధమ్మములోనిది. ౧. బౌద్ధమతము ప్రధానముగాఁ మనస్తత్త్వము, దర్శనము, ధర్మమేకాని తత్త్వోపదేశముకాదు.

విశాల తారకకూమిలో దేవతాగణమును సృజించు మానవు నత్కర్మకళక్తి, బహుదేవతారాధనార్పణ, పూర్ణస్వాతంత్ర్యమును గలిగి యుండెను. దేవతాదులు కపించుటకు శాసించుటకును, గడుదించుటకుఁ గాహించుటకుఁగూడ నమర్దులై ప్రజాశీచితమును స్వాధీనవలయుకొనిరి. దీర్ఘకాలంతోఁ గర్మకలాపముతోఁగూడిన వేదమతమే జనసామాన్య దరణమును బొందియున్నది. దేవతలను సంతృప్తియొనర్చుచే ప్రజల నిత్యకర్మయైనది. ఏకేశ్వరవాదుల యేతైత దైవమైనను, విశేష మానవలక్షణములను గలిగి, కొంత భీరత్వము ప్రదర్శించువాఁడై రస యుష్టప్రసర నమున కద్దులేనపుడు దయాంతరంగుడై, అద్భుతలిగినపు డాగ్రహింపవలయుడై, కోర్కెను చల్లరిన వెనుక కరుణామూర్తియై యుండెను. ఏతైతమూర్తి యగు దేవునకు, తన భక్తునకుఁ గల సంబంధము స్వామిభక్త్యసంబంధము. పామువగివంటి గుఱముగల యుద్ధరాదులకుఁడైన యా భగవంతుఁడు తన ప్రేమన సమపరిచి మన యగ్నిష్టమును నిర్మించి, కోవగించి నన్నాడు శత్రువున తెదురుగా నిలు వుమని మనలను శాసించును. ఆతఁడు లోకముతో ననుచితమైన

జోక్యము కల్పించుకొనును పాపమొనర్చిన లోకమును నాశమొనర్చుటకు నూచనగా వాతఁడు తోకడుక్కలను ఎగిర్చించువాఁడు శ్రీజలు దానిని గ్రీవాంబులన్నచో, ఏమాయిత ఎవసూహముల పెరిగిజేయు మహాజాడ్యములను బంపుదుండువాఁడు ఆ హత్యైచ్చిత్యములు దిన దినము జరుగుచుండెను విశ్వసనూహుగు ధర్మము నువనిస్త్రులు బోధించినను సది జనవిశ్వాసపారగ్రము కాలేదు నిరామాటమైన యే శేష్వరవాదము మానవుని శాధ్యరను దేవునిపై బడవీయు మాండ్లగాఁ బరిణమించెను అతఁడే యేకైకకర్త కనుక, ఎవ మంచిచెడ్డలకు వాధ్యుఁడతఁడే శేవల విలాసమునఁ బఱచి, మానవశుభంబులలోని యే పూర్వపురుషు నవచారమును దండించు నుద్దేశముచేఁ గాని యాతఁడు లోకము నంతను దు ఖనిరానావ మొనర్చెను

ప్రీతిపాపము దేవుని కాననాతికృమణమే దానికే బరిహరము చక్కాత్తనమంది దూకిలోఁ దలచెందుకొని, దేవుని నంతోపుంపజేయుచే దేవుని ప్రీతియే పుణ్యము, అన్యాయకయల దైవద్రోహమైన పాపమే పాపఫలితములయెడ లోని బాధాసీనులైరి సర్వసిద్ధాంతము మాత్రము వారి జిహ్వగ్రీముల నున్నది మానవశ్యాపారము లన్నిటికే గ్రోధ వరవలనదైన దేవుని వశ్యాయుధమై పుణ్యమైనది ఫలితముగా మతము నకు శీలితమునకు, దేవునకు లోకమునకు సామరస్యము లేకుండఁ జేయునది

కర్మకలాపమునందు జరుగుచున్న క్రూరవర్మలు ఎద్దని హృదయమును కలకరవజ్రము దేవునియందలి మూఢ విశ్వాసము మానవనితి ధర్మమును గిలుపుమొనర్చెను దైవప్రీతి గలుగుదని యోగ్యులగు జనులు చాలమంది తుచ్ఛకార్యము లొనర్తురు మలము ధర్మముల మధ్యమందుఁ గల సంబంధవిషయములలో నంకింభావముల వలన లోకమునకుఁ గలిగిన పోని వర్ణభాతము కన కుమారుని బలి యొసఁగ నైపుహమును దేవుఁడొజ్జాపించెను సాత్, అని కారాగారమున నున్న దోషులను జిత్రవిధచేయుటకు దైవాజ్ఞఁబఱచెను మతము పేర సంఘమున జరిగిన, జరుగుచున్న హెడములు బుద్ధుని హృదయ కంపమునకుఁ గారణము అయ్యెను

దేవుడే వర్తమా ఇను ఎద్దాంతముకలన నావ్రకులు, వంకయూ
త్తును నుత్త్రువర్తమును గిలిగియించి పెనవరములేదు వీలన ధర్మము
దైవము రహస్యముగా నెవరికో తెల్పిపడి కావున, నికరుల కది తెలియఁ
జాలదు మూలనవత్వములు, శాస్త్రములు నీతితో సంబంధములేనివి
కరమైనవి విశ్వావసాసములు, నైతిక విధులను నిరసంపదమును

బుద్ధుఁడును, బుద్ధిఁబుద్ధునికెనే మానవాళిక ధర్మమున కంటి మానవధర్మమువలననే లోకము వాగువడునని తఱచినాఁడు పురోవా తులతోఁ గాని దేవులతోఁ గాని సంబంధము లేకుండఁగనే మానవుఁడు ఎవ హెత్తమువఱకు దానే కర్త, బాధ్యుఁడు నని చెప్పినచో మానవత్వ సంఘం గౌరవము నీతి ధర్మసం దాదరము కలుగునని యాతఁ యాచించినాఁడు "ఇంకొకఁడు మన సుఖమోఘములకుఁ గారకుఁడున్నాఁ డని తఱచునటంటి మూర్ఖుల లేదు "ని బుద్ధుఁడు తన యువదేశమును బ్రదుకించి, వెదికినవెనుక "మనవహుమైన నీతిధర్మము వికృతమైన మైనదని భాంకియుహ్మరసమును వాఁటుకొని, జన్మసంస్థమైన యభ్యాస ముగా మాటిచోయినది

వ్యవసాయపరిపాలనము యొక్క కారణమును దెలిసి కొనుట కొక దీపుని యున్నత్య యుహించ వక్కరలేదు. ఎద్దని యువదేశమును పరువాతః జూచెదము కర్మనియునుమే చాటును లోకాతీతమైన పత్పదార్థ మొకటి యున్నదను నూచన నిగూఢమై యున్నది కాని యిది తర్క బద్ధిజీ గణనబడునది కాదు. ఇవనిశ్చిష్టాంతమును బుద్ధుఁ డంగీ కరించి, నెయింజుట దీ నిర్ణయమును దాని చెప్పఁ గలిగినాడు, “దేవునిజ్ఞానమునానందముయొక్క అనంతత్యము నేమని చెప్పఁ గలము? దేవునిరయుచిదానములు, వస్తువులు వాఙ్మనోఽతీతములు” ౨

ప్రజాసామాన్యమునకు కువనివత్తులు లభింపని గౌరవములు
వారి యుపదేశము మూర్ఖత్వాత్ సంతకమగుచు మై యదృశ్యమైనది ౩

၈ ပိတောက်တံဆိပ်

౨ కోటమ్య ౧౧ ౪ ౨౩

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय   वैष्णव्योक्तिं ललितं प्रदीक्ष्य प्रदीक्ष्य च यः
 प्रदीक्ष्य च यः   वासुदेवाय नमः   विष्णुसंस्तोत्रं   श्रीकृष्णसंस्तोत्रं   श्रीनारायणसंस्तोत्रं

తమ స్వాధీనములో చేవతల మంచుకొనుటకై కొందఱు పాపములు ముఖ్యమనిచి యధునికి వార సవ్యాసేతిని దిగిన సంభాషణమునందు, ఆకొనియుండు వే శరీరశోషణము చేయుటకు మువ్వకులును వస్త్రధారణనియమములు ఎదుర్కొందును బేర్కొనబడి వి సంస్కరణకావ్యము కొందఱుయు సత్యపాత్రయారంభ విశ్వాసముచే వికారాత్మకం బొందెను అశ్వేధ్వరణము పొంద యుత్పించువారు కత్తములలోనికి వారిపోవు ప్రసూదము అందెను పామాప్యప్రజాకోడి సుబ్బకర్మావ్యాసముల కలవాడువడెను యధుండు చెప్పినచొప్పున, 'ఉజలనొమ్ము తిని వారికి కిచ్చి కలాపములను గల్పించి, శవములను దీనుకొని తమ గిర్విలు రాజుండులవలె నెల్లప్పుడు లావముపై లావమును జేర్చి యుత్పించుచుండు పురోహితులందఱు మౌనులలోఁబడి లోతులు మూల్గుచుండిరి చిరైవకక్రమవసాంకుతాణులలే పురోహితులని అలంకరియింపెను వారే మంతపత్రినిధులు అత్మసందేహ ప్రాప్తియును వ్యాప్తియును యెడబుద్ధునకు నిజమైన గౌరవము కలదు అట్టి వ్యాప్తియందు "పెండి బంగారములతో నాకు నిమిత్తములే దని" చెప్పును అట్టి ఎండేశాధికారియును వ్యాప్తియందు పురోహితుఁడై నిష్క్రాంతముచేర బొందిన గౌరవ్యాధిషణును

కావ్యమును పాఠము లన్నియు పుట్టిన గొప్పమొదటి పుస్తకములను
 నేను బుచ్చి యాతని బాపి పుచ్చి అతనికి మరల పుచ్చి యావచ్చు లేకు
 నిచ్చుకాని అలాగూతీర్చివేయకను తిరుగుకను మెదిలిపోయితిని అట్లుకాదునున్నాను
 వీరితో దేవునిపాదములకు పుచ్చి మార్పిడియొనరించుచు నాకు క్షేమము వచ్చె నట్లు
 వాటిని యుల్లంబుచేయి ననియెడి యాదములను గొలిచి నాకు అనుబంధము
 పుండ్రము లెందులకు కొందఱు ఎదురుమునే వాడుచును కొందఱు మా మాటల
 తాగులు కొందఱును పుండ్రములు లేవు కొందఱు పెట్టుకొట్టుకొని దిగుచును
 కొందఱు గోవులను పొంబులను జుట్టులను ఎందును కోరిమి నేనుగొలు
 బుకొందునున్నాను కొందఱు విదిత్రాసులని లాగివుట్టును లాగి యాదు
 మతోకరములను నులపి నులల పూరుచు నుడువ నుడువ నుడువ
 నుడువ ఎంతోమీదనుచును జూచేను వెల్లువలైతెక్కి నుడువ లేక నొకప్పు
 డెనుచును ప్రసాదించుచును పుట్టుచును నులు నాకు చేతితోగొలిచును నుడువ
 నుడువ

బోగొట్టుకొని, సుందీవానినిజూచి లేచి నడుపు' మని దీవించలేని వాడయ్యెను ఆత్మజ్ఞుడబోధచే రోగి సువశాంతిగూర్చుటకు ఇదులు, దేవతలు తనస్వాధీనముల' మన్నాని ధంపములు కలిగి, విశేషధన సంగ్రహమువర్చి, దీమల నిట్లు ఎంతోధింప మొదలిడెను "పుత్రాగ్ని, దేవుని కొక ఎలి యొనంగుము నాం టక్షిణ నిమ్ము, నీ పాపములు జగ్గిదై బోవును" సామరీశురము రూప్యమల నిచ్చి కొనుబో మానవ హృగి ఎముల యిత్యడలు నాంతి బోజాలదు వ్యజాసామాన్యము ఇటు కుత సుఖగాఁ గర్మ పోర్వం ఉపవాసము, విధినిషేధాత్మకము లైన శుద్ధికర్మకలాపము, సర్వమానా సంబంధములలో నుండవలెను గ్రాహి దీనిని ఎలాధాదారములే పంపు ఎమాణములని నమ్మిన వ్యజాతీయత మొయొక్క వ్యర్థిత్వమును ఎద్దందు గోచించెను వ్యజలు స్వాధ్యవతుల కొక కాబ్బిద్రోహము చేసకొనుట నాతఁడు నశించజాలకుండెను మూర్ఖ ఎక్వాసములయొడ హేతుమాన్యాదారములయొడ ఎద్దందు తన నిత వ్యతిరేకతనా బాణులంపరతఁ గురియి ధనుష్టంకారమొనర్చెను తన ఎదుల పెట్టి కృత్రిమముల కొంతఁబోక ధర్మసూత్రాచరణ మొనర్చుడని శాసించెను దేశతల దైవర్యమును, వేదమల పామాణ్యము నాతఁ డొక్క దెబ్బకో గొట్టవేసెను

పాదీన క్తివిశ్వాసములు వడలి, దైవభావములు న్నన్న వివంశ దృశ్యములవలె నడుగంటిబోవును విమర్శా సత్యాంశ మితిత మైన యుగిములో దలచెత్తు లోకములను బుద్ధుఁ డెఱుఁగును మానవ హృదయము లకాంతి నిలయుములై తీచాసంశ్చలగలిగి, నూత్న సందేశమున కెదురుచూచుచున్నవి పూర్వబౌద్ధమతము, యుగాన్వేషణ శ్రమింపమై యున్నది మానవాత్మయొక్క నిజశాంతమైన సత్యము, పవము, సుందరము నై ఎందరమును బుద్ధుఁడు పరిగాఁ జేవట్లను

మతశాఖా వతనము, తత్త్వముల క్షీణదశ, గలిగిన సందర్భములో బుద్ధుఁడొక ధర్మసంస్థాపనమునకు దృఢమైన పునాదిని గట్టవలసివచ్చెను గ్రీసుదేశములో : పతివిశాలములైన ప్లేటో, ఆరెస్టోటలుల తత్త్వముల యునందరమును, ప్లోయిక్కులయు, ఎపిక్యురియనుల యొక్కయు నీతి

ధర్మవ్యవహారము ప్రసరినట్లే, భారతదేశమునను బల్యంతయు తిత్త
 శాస్త్రాధారములు చలించి జంకింపుడు విజ్ఞానవేత్తలు ధర్మవ్యవహారము
 సూక్ష్మములపై సృష్ట కేంద్రీకరించిరి నిత్యము మామమత్తు తత్వము
 లపైని, అంతభావాలపైని ధర్మ మాధారపడినచోఁ జిరస్థాయిగా
 నుండుట కవకాశము లేదు బుద్ధుడు తన ధర్మ బుందీరమను సర్వాం
 శములను సృజకలలపైఁ గట్ట నుంకించె. సాధిసహృద్ధము మామని
 ద్భుని దేవునిపేషనుండి బానసేఁ కాకర్షింపఁజేచి నిర్వాణోద్ధేఁ
 షార్థకమైది నూర్చుమైన యొక అగ్నిహోత్రమునుగాత, తత్త్వ
 నిర్వహణమునెడ మాత్రాత్మా నమును నిర్మించ నాతడు యత్నించ
 నాదు ప్రకృతికసిద్ధాంతవిశ్వాసము పురో నారత్వము, బుద్ధియు, కర్మ
 కాండ, ముఖ్యముల పేషియు లేనద్విత్యు, హృద బుగర్వర్తనము,
 సంకల్పక్షణనిగ్రహములను గోరు నాం సుమును పృథించు పర
 కామము నర్చుప్థము బుద్ధునికీ లభించినవి పంకియావృద్ధము లై
 తత్త్వసిద్ధాంతములందలి విశ్వాసము కాని, ఆగ్రహారసంకల్పిం దేవుని
 పీఠికాకాకుఁ గూర్చిర్మ లొనర్చుట కాని, ఆత్మముక్తి హాసగజాలని
 యాతఁడు ప్రకటించెను ఆత్మహక్షము సంపూర్ణ సర్వీయముపైని,
 సత్కర్మాచరణముపైని ఆధారించియున్నది యాతఁడు వలంచెను
 ధర్మసూత్రముక విశ్వాధువంధుని మామరణ్యము గాని సందేహ
 స్వరూపగు రైవనిర్మితక్షణము గాని కాదు అది వస్తుశాస్త్రంహ
 స్వరూపము సత్తము నెఱుగిని అజ్ఞానమే పర్యదు ఖపాలికా గాంధ
 మని బుద్ధు ననిపొమియు ఎఱిరమైన చోదీక్షకు, విలువలేకుట
 ఒనసామాన్యమాదరించుమితము కాదనుట వైదికజామును దెగ
 నాడుట, ఒకమాటలోఁ స్తుమునే మత మొనర్చుటయు నీవని,
 యెంతటి ఆసాదారణప్రజాసాహసించికా నరీకా నిర్ణయించుట
 సాధ్యము కాదు పూర్వబౌద్ధములో యాడు ప్రధానలక్షణములు గోప
 రించును (౧) ధర్మదీక్షాపర, (—) రైవతత్వప్రశంస లేకపోవుట
 (౩) తత్త్వవిచారమునందు ఆరుది

పరమార్థచింత, విశ్వాసజాములు వన్నిగిల్లిని పందర్భమును
 బుద్ధుఁడు గణించవలసవచ్చెను అత్మవరీక్షాత్మపరిశోధనములకు దినము

బై నవాడు పూర్వము తర్కింప యడఁ జంగీకరించిన పత్యముల నిచ్చుట
 విసుర్చించు నభ్యాసము గలిగిన ప్రజాస్వామ్యుడు, సత్యమును విసుర్చి
 లీకమై నిరుపచారము బుద్ధిమంతులై నవారే, అత్యుపశక్తిమైనియు,
 సమంజస్యము స్పష్టమృత్యుమైయు బుద్ధీకరించుచుండ వాని నిత్య
 సత్యస్వమును గూర్చి ప్రతిఒక విశ్వాసము మదియందజేయుట
 సుసాధ్యముగాదు బుద్ధులు గిమర్చుచున్న సంగీకరించెను గాని కొన్ని
 మినహాయింపుల చేసెను వాస్తవముల పక్షమునైన సంబంధము,
 జీవానిస్వము, అసాధ్యము అను బుద్ధులు శాస్త్రముగా స్థిరీకరింపఁ
 కఱి యుగము లోగల విశేషముల వారలను సంకరాంచి సంకరా
 దాయకాల సృష్టనామముల నతినిలగింపజేయుటకు గుఱిచేసెను
 కాని నిజము ఎల్ల సద్బాంధవులు, నావలనిదానములు, నొక
 ధిముగా దాత్మాధిములై ఒక్కొక్క అంశం గడచిపోయి యాతని
 అంశం వా గానిద్దాంతానరథ విదానములను స్పీకరించి, అనుజ్ఞానను
 ద్విపక్షములొకట జేతురు, మతయుగ గ్రామ విశాసములనున్న జ్ఞాన
 మును, ఎరిఁజేయుదుమన్న ఆంధ్రులైన నిరీకరించినవాని పరిరము
 లను పర్యాయము చేసికొనుచుండుదురాధాపరము మఱిచిది
 జ్ఞానము పురోభివృద్ధి పొందినది సంకరానికి హెచ్చినది సంకరాదు
 సత్యముల బలవిశ్వాసము బలమిచ్చి బుద్ధులవేర్చి, అనుభవాంశము
 లను, మానవులందరికి క్లిష్టమైన సమస్యలు మొనర్చి, నూత్నములైన
 విశాసం రక్త నిర్మాణమునర్చి, జీవితములు ద్విపక్షముగా నెడవ
 గుడ్డించుచుండిరి బుద్ధులు యుగగ్రాసినధియై నిలిచెను సంప్ర
 దాయ విశ్వాసములొకడ రేతెచ్చుదున్న సందేహాకాశంబు జూపిని
 తోడవడింది కాలగర్భమునై యుగ వినియోగాశములు సోక
 ముగా ముందున కుంఠింతుమనీ యున్నది, బుద్ధులకా ప్రామాణికము
 నకు దోడ్పడెను యుగవేర్చి నాడు కేంద్రీకరించి, బుద్ధులవేర్చి
 దూరమయిపోక బాధపడుచున్న భావములకు బుద్ధులకొక రూపమును
 కల్పించి ప్రాణప్రతిష్ఠ చేసెను యుగభావగ్రాహకలయ భావియుగ
 రంపకుడు కాళ్ళ ముహూర్తముల బుద్ధులై ప్రకాశించెను యుగము
 నకు బ్రతిభావంతులగునగల సంబంధమును తెచ్చుచు సాగెన పండితుడు
 యుగములో నిర్దిష్టమగుచున్న పాఠగ్రంథములలో దుది జూయి

ప్రతిభాకాండః ధనుర్బుధుని చెప్పుయున్నాఁడు సూక్తయుగా యు
 యవమును శాలమంది కట్టుదల, వాని తడుగునెరుఁగుడు సద్వి
 దానినిఁజూర్చిచేసెనా తాని నొనరిర్పాడము ముగియదు ఆ యవ ము
 ల్లరముగా నిలువదు అట్టి సుహృద్భావము ఉద్భవించి భారతీ స
 యుజ్యోత్తమ ప్రతిభామార్గులతో వారఁడొకఁడై యున్నాఁడు సోమోదీగతు
 సోమస్తుతతోఁగల పంపంధమే ఉష్టునితఁ కప హవ్యమహాపురుషులలోఁ
 గలదు ఒకవిధముగా వారఁడు వాఁడు యుగ విరుద్ధకర్తృత్వము మూర్తి
 సంతకుఁడయ్యెను వాఁడెవఁడు ము పెప్పు పెరుగుతుండ నధ్యక్షుడై
 ఆ యుద్ధకర్తులను గాహించి వారఁడొకఁడై రాక్షసు లభింతుట విశ్వసంపద
 గలది కాఁబోవచ్చును క్షిపంతుఁడుండు టాకర్తవ్యము కాదును
 కాని యువకుఁ గిర్త్యనిర్వహణ సుగ్రావ మైచి

ఉద్భవించు కర్తృహేతువాది యని సుహృద్భావము హేతువాద
 నిర్వచన మిట్లు చేయఁబడెను “హేతువు సుయోగించి, ముచిత్వాన
 మల మట్టిఁజూపు నభ్యాసమిది”గా నాఁ బక్ష్యముతో బుద్ధుఁడు ఎరులు
 దేరియుండలేదు నిష్పక్షవాదముగా సత్యమును దెలియవలెనని యులు
 దెరిస యారఁడు తన సునమల నే ప్రాక్షికభావముల మంచుకొనలేదు
 ఒకవిధముగా వారఁడు హేతువాదియే ఏలన, దైవప్రీతియులతో
 సంబంధము లేకుండ మానవసహజమైన సద్గతివే నాతడు నర్త్యమును
 ఎరిగిలింపఁ జూచుకొను ప్రకృతిప్రదలభముల కర్మనిర్ణయము చేయుట
 లోఁ ఎగ్నిర్యత్యతీతవిషయములను సాక్ష్యముగా దీసికొనరాదని చెప్పు
 ఎగ్నిర్యతీతాశ్రయ భావములలో నారఁ డేకీగించును తాను చెప్పఁ
 జోవు సందేహముల వి యమున నారఁడు విశ్వవృత్తానఁ గలవార
 డగుటచే నే దైవిక తాతస్యములు కాని అద్భుతవైచిర్యములు కాని
 తన కార్యకర్తనామమంది మార్గము రిప్పుట కవతామును గల్గింఁజేత
 లోయినవి

క్షత్రి మార్గమున సత్వాన సుదుగింపబ యుగము పంపఁ దిరిగి
 దానినే పునర్దురింతుట నిర్బంధముని నిష్పయింప, యాతఁడు రక్షాను
 గ్రహం లపై నాధాపవడి తేజఃహిమముచేఁ జగ్గిలంజ్ఞులను యుంపఁ

[illegible]

2

బుద్ధుఁడు: ఉపనిషత్తులు

అక్కామ్మేశదానువనముల ఫలితములను లోతుగోరి... ఘోషి
జురనిపుట్టితి మహావిశ్వాసనిధిగా కోవరించెను పొక్కిలమ్మామోక్షము
స్వతంత్ర్యస్థితి కాదు బద్ధులు రుణ దేవుడు, అని యుచితా వ. లో చది

7. ಸಂಯುಕ್ತ ವಿಧಾನ : ೩ ೨ ೩ ಟ್ರೈಗನ್ ಮಟ್ಟ

పూర్తిగా వేరుగదిచోలేదు నాటి ఎంబోదానునద్ద మలనాత్రవిగ్వాస
మల నెదుర్కొని నిలుచుట వేలు అప్పుంబోదాయమునకు వెనుక
నశివమై యున్న శక్తిని అపరిమితమై వేలు కా నాత్మగ్ధులకృపచే
గాంచిన ధర్మము పవారనమైన ఆర్యధర్మమే (మిని యీరండుంగీక
రించెను ఎద్దులు మాత్మధర్మమునీ కాక పూర్వధర్మమునీ పునర్ధర్మ
ము చేసెను పురారణపంబోదాయునద్దమైన ధర్మమునీ యుగావనరో
చిలుముగానీ న్యాయించి యారించు ఎగ్గబించెను ఎద్దులకు తన
నిష్ఠింత నిర్మాణమున అనిషత్తులను గ్రహించి నైదిగ ఎగ్గబేవకా
రాధముతో ఎగ్గ చేసిన కంధిలి దిగవెడుకుట, అపనిష్ఠుల యంద్రియా
తీలనివాణములు ఋషిపుత్రయుటకు వీలులేని, నీలినిపం నము
కన సురములైన వియ నగుటచే దిరస్కరించుట అనిషత్తు లాదీ
లంబ విశ్వలీన ధర్మము ఎంగీకరించుటయు తీయవలసచ్చెను
పోలినాత్మ మనవిషదుడేళమును హృద్యకృతమునంబి పున
ఎగ్గకుము చేయుటయే యైయున్న, నిం యాం పానాంకుము
లై పేదేలియై చెప్పినాడు 'గ్రామములు అందుపై ఎట్టి పెరిగి,
అందుపై బింది అందుపై పురణంచెను గ్రామములు చెప్పిన
త్వము న్దాంతములును, అందుపుల పై దిగమతకాత్మములతో
పడనో యుటకు మున్నవే ఎద్దుని నితి నిమిషములు నట్టివే
చతరు లదివలన కాగుగా నిర్వచించిన విషయములనీ సంస్కరించి,
టదించియుఁ జెందియు గ్రహణాపమిద్వియు వారకు పునస్వ
యించెను అదివలన సుప్రసన్నులై ప వారతీ ఎగ్గజానిక శిఖాంబులు
గ్రహరించిన ధర్మసూత్రములను విశిలేలించి వానినుండి విశాలనియమము
లను నిర్ణయముల వారణా నూరన ద్వికృతమునో నిర్మించినాడు
కర హిందూధర్మగ్రంథము నికనికీ జీవంతయు, నికనికీ గల
యపూర్వనిష్ఠ, వికవికాల కృపాంకితంగిమలోనే యున్నది " "కౌర్వ
మలము కాగ్గిబాగులములోని వివిధలకపిద్ధాంతములనీ : కుండ,
చారిత్రకుని దృష్టరోఁ డక్కుర విలువకాని ఆర్కృష్ట, అల్లకపై భరి
అత్తమును ముఖ్యముగ గ్రహించెను ఈ యాత్మిదృష్ట గ్రహంప
వలసవదేశాని గర్హించాధ్యమైవదికాదు " అ కర్మకలాపమందినవాగ్ధావ

“యవనిశ్శత్రులకు బోధ్యమును నమానమైనది 430 భారతీయార్య
ప్రపంచముతోఁబాటు బోధ్యమగుమును గల్గునద్ధానమును ఉన్నాఁడనును
నిర్వాణమును పఠించునని నిశ్చయించెను ఈవనిశ్శత్రులలోఁగూడ నిలం
పందూపపశాఖలన్నియుఁగూడ నున్నవని, క్షైత్యమునవిహితుము నిహ
లోకప్రదానవశ్యము అని ఎంగికరించియే యున్నది అద్వైతము ఉప
ధర్మముగాను నుండునిశ్చలమున నున్నది నీదమన్నదల కలది యుండలేదు
ఈవనిశ్శత్రులయొక్కయుఁ, ఉదకుపరులయొక్కయు సాను సూతి అనకుం
గలది యాతఁడు ఎఱ్ఱెను రుము బుందుగల అర్హతలను, నులకు
గూర్చి యెంత గౌరవ భావమాతని కుండెనో బ్రాహ్మణుల నెంత గౌరవ
భావముతోఁ జూచెను ఎఱ్ఱెనైన బుద్ధులకును వాంఛామతకాఁడయే
“బౌద్ధమతము, వైదికమతముల నన్ని, పెంపొంది, వ్యాపించెను”
మేము రచించఁజూపు భాగములలో, నున్నది బుద్ధుల మెట్లు బోధించు
శివశి యొందో చూపుటకుఁ బ్రయత్నింతుము

దేవిగిరివారి.

తం యోజ్ఞానువ్రతముచే బుద్ధుండు నానగు విషయములు నేత్యములని నిర్వచించెను ఒకటి దుఃఖము, ౨ రెండు దుఃఖారణము, ౩ పరాదు దుఃఖము నివార్యము, ౪ నానగు దుఃఖనివారణోపాయము ౫

మొదటి కువాత్త రషషముము క్లేకకొర్యము తీరము దుఃఖా నుజవము " అది దుఃఖముగూర్చిన ఎరుగుఅయ్యము జ్ఞాము దుఃఖము, కర దు ఖము, రోగము దు ఖము మరణము దు ఖము, అనిష్టపొర్చి దుఃఖము, స్వనియోగము దు ఖము, కృష్టచెందని యే యులంకాముమైవము దు ఖమే ఒకమాటలో, "కాహనంగములగుండి కనించిన ఎంచరానులు. దుఃఖమే 'క' ఎదునియంగుండు సునిక

[illegible]

మేధావులు గింపిలవావసానికైతలు, ఎక్కువవర్గాలవారైతలు యీ శీలిలమున కర్తమేమి యని మఱుగుచుండఁగా దుర్మార్గులు బాధించుటకు కత్తముగా నుద్ది, ఆయాన ముడిగి కాంతి నిమ్మపదియు వగు నిర్వాణము ననఁగా, దీని ఖరలోపా సమును గోరుదు. అమలకు బుద్ధుఁడు తన సందే మును వినించెను శీలితము దు శూనియను విశుదములో బౌద్ధమతము ప్రోత్సేకముగా నెప్పుడు దీదియఁగాదు బుద్ధుఁడీ విషయము నెవనసంకరా నతియొక్తిలో నెప్పుడు మానవ విశ్వాస దుర్విషయమున, శీలిల ల అలక్షణమును బుద్ధుఁడు కర్మించింక మొరస్పరూపముల, విషా గింపదికాలముతో నెప్పుడు పద్ధించియుండ లేదు ఈవని యులలో నూచింపఁగది ఎదా బావము బౌద్ధమతములో గొంప్రస్థావము నాకిమించింది అవ యుగాగోరి ఎరించిని ద రిద్రు శీలితా ర్థము ఆత్మాభ్యుదయవాత్త్వము సంసంకరాగము బుద్ధుని హాసమును ముంపులు లె అందించెను ఈ లోకమునుండి తరలో పా చుమునై గ్రహణను ఎత్తింపఁజేయుటనై లోకదుఃఖ సుఖము సుగా శీలింపఁగదెను లోకమునందు అగ్రసమఖమానై సర్వ బుద్ధములు చేయునట్లును సంసకర పథ్యమును నిర్మూలించ పచ్చును గాని మానసనిశీల స్థులలింగదు బుద్ధుఁడు ఎతుకే దుఖ మనియు వ్యక్తిత్వమును బోలుండుకొనుటకుఁజేయు కృషయే దుఖ మనియు, తంతలకష్టికబాక్షము ఫలించరమనియు నిర్ణయించెను గ ధర్మవ మిట్లు చెప్పుచున్నది "అకామందుఁగాని నాగరగర్భమున గాని, ఎంకలగుహంతర్గత మందుగాని మృత్యువు లేకుండనుండదు మృత్యువు గ్రహింపఁజాలని ప్థలమెవటను లేదు" ఎంతటి మహోన్నత ధర్మధీరుఁడైనను, నెంతటి మత్తదృఢుఁడైనవనమైనను గాలహమై, మృత్యుదండప్రసక్తుఁడనీక్తి చెడవలసివదే సర్వము వండును హా యాకలు, హంచలు, మన భ మములు, నూహలు నిన్నియు మఱవను

గ బుద్ధుల చెప్పును శీవుల సంతకలు గాది లేదు అర్థానంద స్వయం ప్రకాశమునానందమునై శీవులు స్వేచ్ఛించి ఎవరి యిది బాలిలేదు కల్పకాలా హింసయో ప్రేమతో గోడది లలింప" గాయము ఎవలందిదే లలింపను లక్షిద్దము యా యుంక రా శీవలాలలో ఎది ఎడిది యితి అసాగరములు చెప్పినా అత్పూర్ యల గెదవా అం దింపింపుదు ల్లితావో తోడరమదహి

అంగీకారమును గలిగించి యొప్పుడునవి వృత్తియుండుననియును, పు
మహాయుగములు, కలవ లక్షణములో గిణ్ణునఁ దిరిగి పోవును యు
కాననము నని గ్రహించువారు లేరు మరలఁ జూపజీవధర్మము గూడ
లోకమునైన కలవంగురక పెక్కువిందిని ఎఱుగగ్రమ్మల పొనర్చెను
తాను గోటులనుపును మాననఁ జేసిపించఁ జాలగు సునము కలపోయు
దృశ్యములను సునము అలకింపఁ జాలము కాననంత్వము యెంతయు
దు ఖమయ్యును అంజాదించి మునుకవించు కిక్కి మించిన కీర్తలు
కలందుగనే యుడగాంచి మరల లేని వాంచతో నెలలు దున్నక
దు స్థితిని జూచిన గూఢజీవితము కావగ్రమ్మనుని తోచును తానె
దాదించఁజేడి, అదృష్టమాచే నొసగించఁజేడి, ప్రకృతికత్తులచే నా
కల ఎందు అనంబునైని ర్తవ్యతారముచే గ్రహించి సురజాతించే
సైర్యము చేడి రాజోపు ఎములలో నిట్టి దు ఖరం రయే తిరిగి
పోవుచు నను విషాదులు చుట్టుకొట్టి నానవుడు, “ఖరతనుండి పారి
పోవుదును మరలను కరణ్య”నుని యెఱుఁగెను ఇహలోక దు ఖ
కానమును మందు దానినుండి కాలగిరిపోవునయే

అనితత్వమునుగూర్చి వర్ణించనలవిగాని విధానము, నత్రురర్త
నముయొక్క విషాకరమైన వ్యర్థత్వము బద్ధిమంచులను లింక
జేయు నుత్తములు, ధియాడిసీతిగ్రహలో (గణక) ‘రత్ననిర్మా
ని యున్న పైవల్య’మను శీర్షికతో వ్రాసిన వ్యాసముందు శాంత
తత్వశీర్షిక, లైచ్చిత్ ప్రకటించి జీవితమునందు ఆలోచనావచాద
మునకు నమాదానముగా నిట్లు వ్రాసినాడు, “నమ్యకృతకీలనము గలిగి
వలుగు గడదిన వ్యక్తి యెవడై నను మానవజీవితముయొక్క విలు
వనుగూర్చి పరిశీలించినచో దానిదివలలు వీలించిన ఎరియతులలోనే కాక
యే యుత్తరవర్ణతులలోనై నను మఱల నీ రిహమానగజీవిత నాటక

అందు కలవ మె నంజాదించి కలిగి వెక్కలెం జూపనంబు మరల ఎంజా
దించునని మె నంజాదించి మె నంజాదించి మె నంజాదించి మె నంజాదించి
మె నంజాదించి మె నంజాదించి మె నంజాదించి మె నంజాదించి మె నంజాదించి
మె నంజాదించి మె నంజాదించి మె నంజాదించి మె నంజాదించి మె నంజాదించి
మె నంజాదించి మె నంజాదించి మె నంజాదించి మె నంజాదించి మె నంజాదించి

మహాత్మ్య కావ్యము క్రింద వర్ణన యున్న వృత్తియు

౦౦ : యచ బ్రేషేంద్ర నిష్ఠాయనాః" సోమస్త్యక్తేర్దల విభాగదు ఖ
ములు తిథ్యావధులచే గలిగిస్తే యుండవచ్చును అహయే తాని
అంతఃపరినికారి కింప విషయ ముండదు.

అద్వైతము లోకజీవితముయొక్క యభివృద్ధియు వెక్కిరించే
వర్ణించునమాట వర్ణము వేవరివసుమిగదాల్చిన బౌద్ధుల బృహ్మలో దైర్ఘ్య
సోపానములు లోపందినవి దు అము సుద్ధావంతులు, కేవల సుఖ్య
మైనదను కాకున్నను నిజము కాదు సుఖముకంటె దు ఖ " దిగంయన
దనుట కర్పితకార్యం బట్టిని సామున సుఖమునొనరు నీర్థి యిట్లు
నుడిపిసాగుడు " బారో అంగీకరించుచే, పృథ్వి, ఆమునో చూచి
శీతలము గృహ్యుని నిర్ణయించుట " నిజముగా అభివృద్ధిముచే
జీవించు విలువ కాదును దానినొకటి బ్రహ్మము సమోవిజ్ఞానోబ్బాబ్బ
గదిమయం, నిజమునైనది బట్టి " అభివృద్ధి, మంజునాథుని
యునై యున్నది అంతోకరించుచు దానిని క్షేపకముగాను, క్షేపక
మైనదాని నింకను క్షేపకమైనదానిగాను వర్ణించిన లక్షణము బౌద్ధ
మతలక్షణమై యున్నది వారు కిరణమునో నే మాసము క్షేపకము,
విశాఖవూరిలము దు అశుభమునైన దానినైన బట్టి యితీయోక్తితో
వర్ణించిరి మనయుయొక్క లక్ష్యము పొడిచికోటిని పొడదు అములనుండి
రక్షించుచే కావున బ్రేరేపకములు య అము పతి రమణుగానే వర్ణించి
యున్న సన్నియం నందుచే బౌద్ధమతమున కిది ఎక్కికదోషము గాదనియు
బౌద్ధులు వాదించుట లోకము సుఖముగా నుండిన సుఖమే మనవలయు
లేదు మంత్రేలమైన యా లోకమునుండి మనమెట్లు బయటవడుదుముః
ఈ వక్త సునివేత్తు అడిగినచే దానినే బుద్ధుడు ద్విగుణీకృతమగు
వాచకముతో నడిగినాడు కాశ్మీరీయలైన నదిశేషుడు కలహనివేత్తులో
యము నిట్లడిగినాడు " నీవు వాచకదలచిన మందిరములను స్మర్య
గానములను నీవే యుండుకొనుము నీ దర్శనమైనదో నివీ మాకీరి
సుఖము నిడువూ " గ బౌద్ధుడిట్లుడుగును, " లోకము దుఃఖాగ్నిః
బడి దానముగురుండగా, సమృద్ధిలాల సంతోషము వెల్లువైచో!
అంతయుఁ జింతియొయుండగా, గాంతికొక కేల యున్నెందరు ?
అదాదర్శల్యములచే నీ దేశము క్షీణించిపోవును పాపాశాసనైవ
రీతియు వస్తువులు కాక దప్పుడు పుట్టివనానికె కాపు అన్నదు " ౨

కాంచనాభిలాషయుఁ బెరుగుచున్నది "౧ దు ఖశాబము మన్ని
విడివఱచి చెప్పినది వానికి నిత్యమైనది సుఖము గనియైనది
దుఃఖమును 'యోవై భూమా అరమ్మలకు అన్యదాన్యమే శిశుమై
మాడ్చు లేనిది సత్యము, మోక్షము వాసంబును కాని స్వయాం
శీలమైన లోకము దుఃఖాత్మకము జలమంబును నీల జలము
యందు సత్యము లేదు అది లేనిదోటి నన్నియు దుఃఖముల
గారణమన్నియు సర్వరములే కనబడినంతనే అన్నియు నూనెను
చున్నవి నిత్య జనన మరణ ప్రవాహముమైన శివ నిర్గుణము
అర్థమైనది "కీరాశా, సువాదువిషయములు దోషముల గల్గించుట
తెలిసికాని, తెలియకగాని, జరామంబులును లంగని దీ లోక
లేదు అశాశ్వతము కాని గుణముగల దేదియు నీలకలుష దోషము
పరిమళత్యక్తహృదయమైన వస్తు వివరణ లేదు "౨ 'అనియైనది, క
మునులాలా సుఖమా, దుఃఖమా " గురునాథ దుఃఖమే క
అనిత్యత దుఃఖము వాటికి కొరిక రుఖశాబము, సుఖా
మనియ్యము, పరివర్తనశీలము, సర్వరములై నానినే కోరుదును సుఖము
కోరిన వస్తువుయొక్క అనిర్వచ్యమైన సుఖ కాళాంశము విషయము
గణగఁ జేయుచున్నది సుఖము అన్నియు క్షణికము నీలకలుష
దుఃఖాత్మక మను మూలసిద్ధాంత మునని యులపండిరే గ్రహించు
బడినది

యద్ధుఁడు లోకములో సర్వ మశాశ్వతముని నిర్ణయించి, శాశ్వత
మైన దొక్క ఆత్మయే ముపదగినదో నది లా లోక వస్తువు కాదని
వాదించినాఁడు ప్రతివస్తువు అనాత్మా (అనాత్మ) "దేహము గందీర్చియు
వ్యాపారము దర్శనము, సంగమములు, జేతనశ్చము జన్మియు సర్వర
ములు, దుఃఖహేతువులు అన్నియు సనాత్యక్తహృదయములే "౩దే
దియు సత్యముగాదు, కేవలసత్యాభాసములు మనము శివసుకుమారు
నది కష్టక్రియాలసంపుటి దానికొకట బాధనడవలసవంత వస్తువు గాదు

౧ భర్తృత్వాదారములు పేట ౬

౨ ముఖంబు ౪౭ ౧౨ చూడు చిక్కెనవంశ శ్రీ ౨ చిక్కెనవంశ

౩ ౪ ౪౭ ౪౮ కృష్ణదేవరాయ బంధుల వ్రాసినది

౪ మొట్టమొదట ౧౭ ౪౭ ౧౪ బాధ్యమంబు ౭ అర్థములే

బాధలు పొందుటకు గారణ మజ్ఞానము “అమరణములు, దేని నుండి దేనిపై వాధారపడి వస్తుచున్నది? అది జన్మముపై వాధారపడి జన్మించుటకును వస్తుచున్నది. అట్లా మఱియొకటి, భారము లెందుకు పోవములు? అందుచో య భారము పోవుచును గ తుచ్చ శంఖ్త లక్షణములు జ్ఞానముతో దు భాందకారము వలనపంచ ఎగును అజ్ఞానము, దుష్కృతులు నాశి నశ్యముయొక్క భావకర్మములై యున్నవి నిరర్థక మార్గసంకల్పము తుచ్ఛకామసంజాతము తుచ్ఛకామము పుష్కలసంకల్పశాతము అనుభవములో రెండు నొకటి బౌద్ధులకు, సంపూర్ణవ్యక్తిత్వము జ్ఞానము, సంకల్పము నొకటి వానికి జేయు లేదు చేతన మను కల్మసులో నాలోచన సంకల్పము గూడగలదు ఆలోచనా పరిగ్రహము, బద్ధి సంకల్పశుద్ధి మార్గములు తీవ్రతమున కజ్ఞానము సకలకాండన. స్పృష్టమై, మునిశీతమై, పరిశీలనాగమైని యొక్క చూపునకీ, లోకమందన్నియు-భార్యానుతులు, కీర్తి గౌరవములు, స్నేహుదాగృహములు క్షణికములని, పుష్కలములని తెలియుగలది ‘దేనిని యెఱుఁగు వచ్చి అగ్రముకలదని నది మన కథం స్పృశే యుచును’-

అంత, సంకలనముల వెనుక యద్వైత మనకొక అనుష్ఠాన తత్త్వమును నిర్మించి యిచ్చివాడు నేటి బౌద్ధశాస్త్రము, విజ్ఞానము అట్టి తత్త్వమునీ నిర్మించి యుత్పించు చున్నది బౌద్ధశాస్త్రస్వభావమునుగూర్చిన విద్యుదాకర్షణ అధ్యంతము (Electro-Magnetism theory) భావసంబంధమున విద్యుత్తు కలుగజేసినది వదార్థము అడము కాదు, నిత్యస్పృందమైన యుత్పత్తి గర్భితము యుమ్ తెల్లనీచే రచితమైన మనశ్శక్తి గ్రంథమువలన, మనతత్త్వమునగూడ నొక విద్యుత్తు సంబంధించినది చంద్రానిత్యత్వము, తెంపు లేని పరివర్తనములనుండి, బుద్ధులొక పరిభాస అధ్యంతమును నిర్మించెను అత్తులు, శీవసములు, నిత్యము మూర్ఖులందునున్న సంకలనశక్తులు, ప్రవాహరూపములు నని బుద్ధులు నిరూపించెను దృఢదృశ్యరూప వరంవరల సముచ్చయమే

జీవితమని యాతని భావము అదియే ఆ పరుగిడుదుగ్గు బాగాపాము ఆ ఇంద్రునిముందు, కాశ్రమమునకు గోచరించు లోకము క్షణక్షణము మాటునున్నది పాపపుణ్యముల నొంగించు అమృతరసప్రసరి శ్రవణతో జీవితము జీవించు విద్యుచ్ఛంపలమైనను శతవర్షంబు మితమైనను, వరివర్షవృష్టిమే పర్వము మాత్రే ఎలానవి న సంపదము లన్నియు మార్పునకు రోజై నవేలని బొంబలన్నియు నంగీకరించును అట్లుండు మనశ్శబ్దదాహులమిచ్చి, పెన్ని వరివర్షవముల నముచ్చయించును లోకమని అజాపుదేశము

“లోకవరంధరణు, వృష్టలములను ఎర్థమందు
నిత్యము వరిభృమించునున్నది ఒడియిరాపముపై
నిలబడగలగతి నవి వృష్టులుఁ బ్రసరించును
విరిగిపోయి నీలగరిం కొట్టుకొనిపోవుదున్నవి”

అగ్నిత్వాం యోగ తెగనిపై నివృట్టించునగు, అగ్నిక్షణము పెది మార్పు త్వందే ప్రవాహము విక్రమం నొప్పించుచేఁ జోలంజలము యున్నది పర్వ మెడ తెగని మార్పున నున్న దనునది బౌద్ధకర్తృత్వ కేంద్రావస్థము లోకవంలీ మున్న పెదియుఁ అవిపూర్ణ వత్సలక్షణమును గలిగియుండలేదు

“అన్నించిన దేదియు మరణంబనుక మందజీరు”

“వృష్టుల జేరి వశమైనదో, అది నాశవంబును ఎరి యుగము”

అన్నించిన వర్షము మరణించుట దురశ్రితమనీయము జీవించు శాల వరిమితిలోనే జేడము లెరుగు కొలచిమంది కొన్ని నంపెత్తరములు, మిగిలిపోవు మిక్కిలి వృష్టకాలముమాత్రమే జీవించును వరివర్షమే వత్సగర్భము ప్రపంచమునకు నిత్యకగాని యేకజ్ఞముగాని లేదు అది యొక శక్తి ప్రసరదస్త్రే, ప్రకృతివస్తువులు ప్రదర్శించు మార్పులు

గ వాచనోపవాదో ఆ విష్ణువేంకటాచలమున కృష్ణాశ్రమంబును (పాదాక్షిప్త ప్రస్తావన ౧౬౮౪) ౩ “అచ్చ పాదాక్షిప్త నిష్కల ములన్న అగ్నియే అది అర్థము పాదాక్షిప్త-అనునది తరితరముల నన్నిదే ప్రపంచావస్థలొంకలను అజాపుదేశమునగలగోతి ౪ మహావర్షము ౧౭౧౧౨ ౫ పెద్ద వర్షావ ౬ అవిభక్త్యుక్త బాధ్య ౭ శబ్దాన్ని ౧౨౨

నాశనములవలన నీ భావ ముదయించి యుండవగును మన మెరిగిన తీవ్రత మిదిన్నిన్న పరివర్తనమే సతీష్టవచంచము మన మన ప్రతిబింబము ప్రతిష్ఠరూపము పరివాదుడలో నొక కాశ్చాలిశాస్త్రమై, యట్టి దశావరంపరల సముచ్చయమే “ధర్మదాతువు” లేక లోకమగుదున్నది “ఓకచ్చాచా! ఈ ప్రపంచము దైవతభావమునుండి జనించుచున్నది, ‘అది ఉన్నది, అది లేదు అనునవి రెండు భావములు కాని సత్యము జ్ఞానము నెఱిగినవారు లోకములోని పస్తువులన్నియుఁ దమ కన్నుల యెదుటనే వుట్టుచున్నవని తెలిసి, “అది లేద” నుట కవశాశములేదని గ్రహించుచు సత్యజ్ఞానములు గలవారు వస్తువులేట్లు రూపరహితములై శాస్త్రమున్నచో చూచినచో “అది యున్నది” అని చెప్పఁజాలరు “సర్వము నున్న” దను పదోభాషాము ఓకచ్చాచా, ఏదియును లేదను పదోక విపరీతభాషము సత్య మీరెంటికి మధ్యమస్థితి గ అదాద్య సంకమైన పరివర్తనమే యున్నది ఈ పరివర్తన మొక్క ముహూర్త కాల మాగి యొక పెక్కి యేర్పరు కాల మెన్నఁడును దక్షిణంపదు నామరూపములచే నొక వస్తువును గుర్తించులోపుననే యది మాత్రమేయి, యింకొక వస్తువగుదున్నది ౨

ఇట్టి మహాపరివర్తన ప్రవాహములోఁ జలనములనుగూర్చి కాక వస్తువులఁగూర్చి యొట్లాఁచుటకు ఒకదానివెనుక నొకటివచ్చు మార్పుల కంధులమై యూహించవచ్చును పరివర్తన ప్రవాహములోఁ గొన్ని చోటులందు గుర్తులు పెట్టుకొని, యా గుర్తులమధ్యమందున్నవి వస్తువు లని తలఁచుచున్నాము వస్తుసమానత్వము నిజము కాదు వివిధదశా సంబంధములచే నిలకడగల లోకమును మనము నిర్మించుకొనుచున్నాము ప్రపంచమనఁగా చరస్పృశసంబంధముగల, కారణకార్యములయొక్కయు పూర్వకార్యంశముల యొక్కయు పస్తుగుణములయొక్కయు బాంధవ్యములు కావలయున్నది స్థిరములైనవని మనము తలఁచుట పెరిమిది సంబంధభావములు, స్వల్పలయములు, ఆరంభవిఘ్నములు, ఏకత్వము వనేకత్వము రాకపోకలు, వస్తుస్థిత్యస్థితుల పక్షభాగములైన న సహ్యవ్య

సంబంధములు లేనిదీ యుండఁజాలవు. ఈ సంబంధము లన్నియు ముఖ్యావసరములు గావు. అవి క్లాంటు ఎండితుఁడు చెప్పునట్లు, వస్తువుల స్వస్వరూపములై న పత్యములుగావు. అవి వ్యసపోరప్రసంగముననే వర్తింతును. మన మెంతకాల మీ తాత్కాలికపరిమితి సంబంధములు సుస్థిరములని తలపోయుదుమో, అంతసఱకు పర్యయభియంతిఁ గాఁ జమై న అజ్ఞానమున నుంచుమని యర్థము. దీనిన నెంత పెత్తుపుగాని, వస్తుదశగాని కాదు; అదియెర అపవరశపరిచానము. వెర్నీస్ ప్రత్యక్షమిందు బీజప్రాముఖ్యముగ నున్నది.

వరిపర్తనముయొక్క అవిచ్ఛిన్నత్వముననే మనము వస్తుభావ కరణము చేయుచున్నాము. విడ్డంద—పిన్న వాఁడు యుంటానను— మధ్యమవయస్కుఁడు—పుద్ధుఁడు యుండే. వీలము స్పష్టమగు పోలే. జేయొండ్ల మడుగడగల పతిపృథ్వుము, ఒక చిప్పదీయములకుఁ బరస్పర స్పృశైవ అంతురమే. ఎడతెజవీలేని చలనమే వస్తుస్వరూపమునని నిర్ణయింపబడి మనదేహకారణమై న బాధ్యమగు, అశ్వకారణమై న మోహగ్ని క్షణక్షణము మాటుచున్నది, దేహము, అర్చిత శాస్త్రరంగామునఁ బరిత్రమించుచున్నాము. కొన్ని రకావలంబరల నుండునని చెప్పుదుము. అందు మొదటిదశ రెండవదశకు గారణమందుమని, వీలని, మొదటి రెండవది సమానముగానే యుండునని గోచరించును. భౌతికమాత్రము యేకవస్తుసమానత్యము అనేర ద్దతీరదృశ్యములవృత్తము, అది అవిచ్ఛిన్నత, నిత్యవరిపర్తనశీలమై న పీఠత్యమని చెప్పవచ్చును. అదే తాదత్వముల సంఖ్యయే ప్రాచీనతము. అనుక్షణము పరివృత్తమగునది నదృశ్యమగును, మానసదృశ్యము లేర్పడునని నిర్ణయించుచును. వేగముగాఁ దిగవ్రడుము యొక నిప్పు గల బట్ట, పూర్ణమై నాల్వలవల మను భౌతికని అనించజేసినిర్ణయించునది. వేగమునకుఁ గన్న మొక స్థిరమైన రూప మను భౌతిక అనించుచున్నది. భౌతికములైన యట్టి వస్తువుల కొర రూపము, వాఁడును పోవఁగల ముందు వ్యాపారాది ముగా సవసరమై నది. వాచునగునది సమానత్యము వాచిరూపముల

1. అవిచ్ఛిన్నత అని అర్థము. 2. విచ్ఛిన్నత అని అర్థము. 3. విచ్ఛిన్నత అని అర్థము. 4. విచ్ఛిన్నత అని అర్థము. 5. విచ్ఛిన్నత అని అర్థము.

కేనుకమన్న వస్తునమావత్వమును సూచించదు మతీయు, ఇద్దీ వస్తు పున కౌక నిత్యత్వ మూహించిన యుత్పిందుని కేవల మానవకన్యాపారము గున మది వర్తింతుమనుచుండిందుము వర్ణమున్న దికాని 'అది యేదియును లేదు' శలనము తప్ప వేజీమీయును లేదు కర్త లేని కర్మవస్తువు లేని శలనము నున్నది

మార్పుల కన్నిటి కారణరూపమైన యొక మార్పులేని వస్తువునకు బదులుగా బుద్ధుఁడు కారణధర్మమును బ్రకటించి, దానికలఁగఁ జరిపర్త నము యొక్క అవిచ్ఛిన్నతను నిరూపించెను విశ్వవ్యాప్తమైన కారణధర్మము, తటంగమైన యనంతావిచ్ఛిన్నతామాత్రము, నివియే బుద్ధమతము భారతీయ విజ్ఞాననిధికావఁగిన రత్నములు స్థితి 'మార్పు, అది మార్పుల పరంపర అన్నిటికి జాప్యం, స్థితి, జరా నిరోధములు" గలవు "లోక ములో నేది యున్నాను ఇది కారణావస్థానంతాతము, పూర్ణముగా నినిత్యము" కారణవన మెల్ల నొందును "ఎదేది పుట్టి, రూపమ కలిగి, గోచరించునో ఆ యా వస్తుగర్భమునందే దాని వాగవహము లున్నవి" "సముప్పయసద్యము పార్థకము నొందితిరును" ప్రతి వస్తువు కల్పతిము దాని స్థితి అవిచ్ఛిన్నపరివర్తనముల సంఖితి ప్రతి పరివర్తనమునకుఁ బార్యవర్తిరైనమీ కారణము ఒక వస్తువనఁగా, నిఁక కత్తి, ఒక కారణము ఒక లంపఠ దానినే ధర్మమందురు బుద్ధుఁడు చెప్పినాఁడు, "నేనొక ధర్మమును జెప్పుచున్నాను ఉన్నది మాటును దాని యుత్పత్తిచే నిదియు వచ్చినది అగి లేకున్న నిదియు లేదు" "బుద్ధునికి నుపనిషత్తులకు వలెనే ప్రపంచమతయుఁ గారణగ్రమైనిది వస్తువులకు స్వయంబుత్తి లేదనియు ఇది కారణజాతమైన కార్యపరంపర యనియు నుపనిషత్తులు చెప్పగా వస్తువు లవస్థానంతాతములని బుద్ధుఁడు చెప్పాను పూర్వకౌత్సమవలెనే ఉపనిషత్తులును విరతి లేని మార్పు, అనగరత పరివర్తనక్రమముఁ గల యా రోకములో మూలభూతకు కాంతినిచ్చు స్థానము లేదని పుష్టముగాఁ జెప్పెనది

వ్యవహార ప్రపంచమునఁ జరపురాధారభూతమైన పరిబంధముచే "ఐతివృత్తవస్తుప్రదము"చే గ్రస్తుత్తి యేర్పడును కారణవిధానము

[illegible][illegible]

దశావరంజర, వ్యయంశక్తి గలిగి, యింకొక దశావరంజరగా పెరిగియే మాణుచున్నది గతదశయే భావిదశారూప మగుచున్నది శక్తిని పరం పరానుగతముగా నొసగు పరిణామ తత్త్వమును బౌద్ధమతము నమ్మును ఒక దశ, నూతనదశావీజమునకుఁ దన శక్తి నొసగుచుండును బౌద్ధ కారణవాదము లీజము వృక్షముగా' మాణు వద్దలి ఇందు నీ-స్పృక్షము లొక దానికొకటి యవసరము జీవితమంతయు నొక శక్తి అది 'సంజుఁ జూచుట కుఁది, యున్నది, దాని శక్తి మన కాంతరంగినియుగా నను భూతము ప్రకంఠ-రిణామము స్వయంవిశాసకలము గలది అది ఒక దాని వెనుక నొకటిగా నుదయించుచున్న యెడతెగని రూపవరంజరగా గోచరించును కాని యింకొక అవిచ్ఛిన్న విశాసము ఒక అవిభాజ్యమైన రాగము వంటిది గతము పరమానానుగతమై, భావార్పణ కనేకము లగు ముందువెనుకలు గల విషయవరంజరలై గోచరించును అప్పుడు జీవితముగా నొకదాని వెనుక నొకటిగా వచ్చు వ్యవహరంజరయే కారణవాద ముగా నాగేనుడు చెప్పినట్లుగా దశావరంజరయే

పూర్వబౌద్ధమ, మునిశ్రుతులు ఎఱిగిందిని ఎగదనిత్యవ్య వద్ధాంతమునే అనంతర బౌద్ధశాస్త్రపేర్లలు క్షణకవాదముగాఁ తెంపొందిందిరి వస్తువు లనిత్యము లని చెప్పుటకును, క్షణికము లని చెప్పుటకును భేదమున్నది వస్తువులు గాక వస్తుజ్ఞానమే క్షణికమని బుద్ధు నెరి ప్పొందుము విలస నాతఁ డిట్లు చెప్పెను "శరీర మొక యేడు లేక నూజేండ్లండును, లేక అధికముగా నుండును కాని మనస్సు బుద్ధి చిత్తము ననబడున దశరాత్రములందు నిత్యము మాణుడు నొక క్షణములో నెఱింగును నింకొక క్షణములో నుదయించుచున్నది "ని శరీరము మనస్సు, చిత్తము మున్నగునవి "అం" కాని ముజువు చేయుటే బుద్ధుని యాశ రుము ఇవి నిత్యములు గావు వస్తువుల అనిత్యతను చెప్పవచ్చుడు క్షణికత్వమిని భావము గాదు మనస్సును గూర్చి చెప్పినపుడే బుద్ధుఁ డనబడే సుదాహరణముగా నిచ్చెను ఒక దీపజ్వాల, అనేక క్షణికజ్వాలల వరంజర శ్రగ్గిజ్వాలయు నొక క్షణమే యుండును చిత్తపరిణామ మట్టిదే యని భావము చిత్త వికారముల

క్షణికత్వమునకు వస్తువుల అనిత్యత్వమునకు భేదమును బుద్ధిఁబడు స్పష్టముగా గుర్తించినాఁడు ఈ క్షణికత్వము లన్నిటికిఁ జెప్పినచో నదియే క్షణికవాదము అనంతర బౌద్ధవాదులు సర్వము క్షణికమని నమ్ముదురు నిత్యస్థితి అక్కవిరుద్ధభాగమని వారు చెప్పుదురు సత్త్వ ముద్ధక్రియాకారిత్యము అంకురముల నుదయింపఁజేయునదిగా నీల మున్నది నిత్యవస్తువు తిట్టి క్రియాశక్తిని గలిగియుండవు మూడు కాలములలోను మార్పు లేనివస్తువు లున్నచో భిన్నకాలములలో భిన్న రూపముల నవి యేలవృద్ధింపఁచునున్నవి ఎత్తుమూలవికృతి మార్పు లేనిదనియు, కొన్ని యితరపరిస్థితులలో నెదియు బహుళత మగు ననియుఁ జెప్పచో, దానికి సమాధానముగా వారిట్లు చెప్పరి ఒక ఎనిని చేయుట కొక వస్తువునకు శక్తి యున్నచో నాని నెదిచేయును చేయుచున్నచో నా శక్తి దానికి లేనట్లే కొన్ని పరిస్థితులట్లు మార్పును గలిగియున్నచో, నా పరిస్థితులే యున్నకాని నిత్యవస్తుశక్తి గాదు స్థితి యిందుగాఁ గారణసామర్థ్యమైనచో వస్తువులన్నియు ననిత్యములు "ఒకజీవితముక్క జీవితవికాసము, సరిగాఁ జెప్పచో నతిస్పష్టము ఒకభావ ముండునంతకాలమే యుండునదియు నని చెప్పవలెను ఒక పథచక్రము కదలుచున్నప్పుడొక ఎక్రభాగముపైఁ దిరుగును, ఒక ఎక్రభాగముపై నాగును అట్లే జీవిత మొక భావ కాలపరిమితి గలది ఆ భావము పూర్తికాఁగానే, యా జీవితమును పూర్తి యిగును "గ బౌద్ధమతము తరుణమునునుండి వృద్ధింపఁచిన యీ క్షణికవాదము ననుసరించినచో, చలనస్వభావము బౌద్ధవేదకు కష్టము ఒక వస్తువు కదలుచున్నట్లు కదలడినచో దాని చలన సునుక్షణము నుదయించు చున్నది, ఒక అగ్నిజ్వాలసరి నది క్షణక్షణము పట్టుచునే యున్నది, ఏ యొక క్షణములోను అది యొకే జ్వాల కాదు

శ్రవణి యొక అబద్ధిప్రవర్తిమణము కరివకారణ మొక బద్ధమైన యొక అనంతపరిణామము అది యెడతెగని యొక వృద్ధిము ఆ వృద్ధిముపై న ఏకత్వము ఏమి ఎరిగినను పర్యవశిక్తిచెక్కించుచు నొక చలనము జరులు దేలి వ్యాపించును నీవల సరాత్మకప్రపంచ

మరియును, బౌద్ధమత మొక విశ్వవిశాలనియమముండి, విశ్వకృమ కారణమైనదిని చెప్పును "అదియొక బ్రహ్మాండవ్యూహమే కాని, దాని కొక నిర్ణీతకృమము లేదు" ౧ విశ్వరూపకరి మొక కర్తగాని, విదితమైన యారంభముగాని లేనిదై, కారణకార్యకేంద్రీకరిణ వ్యభావముచే దారలి పోవునున్నది " ౨

లోకరిమమును పాశ్చిభావలో నియును మందురు శ్రీ పే ౩-౪ శతాబ్దికిఁ జొందిన బుద్ధపామనకుఁ గొంత పూర్వమును, పీఠకముల రచనానంతరమునను, అంతర్యములుపేర్కొనఁబడినవి కర్మనియమము లేక కారణకార్యకృమము, నాకు నియమము లేక జడవదార్థకృమము విజనియమము చిత్తనియమము ధర్మనియమము సంసర్కర్మలు కథాశుభఫలింపముల నిచ్చునని చెప్పునది కర్మనియమము ఒకవ్యక్తి చేయు కారీరి" మునుకాది కర్మలు కొన్ని, ఆ వ్యక్తికిని, తత్సంబంధు లకు దు ఖమును ముగియఁజేసి, మరీకొన్ని సుఖముల నిచ్చును ఇది విశ్వవ్యాప్తమై నియమము కర్మ, ఫలములందున నిది తెల్పును

శీవశలస పూరియై యీ విశ్వ మెడతగని ఎగ్గపాపమై, మామరుఁ బెరుగును, యుత్పిండును, బోవుచున్నను నిందోక ని మనుమున్నది పౌర్యతౌన్యమునకు వెర్లునన తత్త్వమునకు ఇదియే లేదము శీవితము నియమశూన్యమని, బెర్లుననతము, బుద్ధు నిమన రించి శీవితమంతయు నొక సామాన్య నియమమున కుదాహరించు శీవితమనుగూర్చియు నియమమునుగూర్చియు బౌద్ధ కత్త మొక దివ్యకాంతియై, ప్రత్యుతికాత్తి ఎద్దాంతములను బ్రకాశించఁజేసి, వాని కొక యుద్ధమిచ్చి, నూనపుని యుగ్రాభవ్యభావలక్షణములను క్షుల్లజమును ని మనుమున్నదను విశ్వాసము, నూనవశీవితము పై మున్న దు ఖభావ మును దీలికవలది, దైర్ఘ్య మొనఁగి సుత్సంపలన, నీ శీవిత లంపలము నతికర్మించి బోగచ్చునని ఎగ్గజించినది

బౌద్ధమతమునకు సువనిషత్తులకుఁ గల ప్రాణాపీడము, కాత్తిక అత్యమైన నాకరివాతనిర్యపర్వదార్థము, మానవునొక్క వ్యూహమై

గాఢాశ్శయన

౨ బుద్ధపామన బ్రహ్మసంక

యున్నదను విషయమునుగూర్చియే విశ్వక్రమగతినిగూర్చి బుద్ధుఁ
డంగీకరించియున్నాఁడు అది శూన్యము నుండి జనించి, తిరిగి
శూన్యమునకి విశేషమున్నదేమో మాడవలెను బుద్ధుఁడొక పర్యవగు
తీంద్రముగాని, ఒక నిత్యత్వనియు నముగాని నిరంతరపరిమితాచ్యుత
మైన లోకమున నున్నట్లు చెప్పయంతలేదుకాని, దాని బుద్ధ్యము,
తలనకక్షుత సంధారము తప్ప లోకమున నేదియు పర్యవ్యయావము
లేదని కాకాలదు దొరుకుచున్న యీ ఒకవృత్తమును మొదటఁ
గట్టించిని ప్రధమకాంక్ష మేది అనునది ముఖ్యమైన వ్రక్తు దానికీ
గడలక వెడలిచెను? అనినాక తలనము, లోక మిందో బలము
నైనచో ని రెండిటి నేకత్వం పెట్టెనున్నదా? అదియుగోపరమైన
ప్రకరణమునుగూర్చియే ము ము తలచినచో అది దీనిపై వాదించి
నదో ముఖం దెలియుదు తానేలుపై నేమిగుచ్చుచ యేమగుపైఁ
దాచేలున్నదా అను అట్లు, ప్రకరణకాంక్ష మాత్రమునకుఁ గర్త
యైయుండఁజే లీ యెను చదాగ్తా, లేద ప్రకరణము వ్యవసరము
కత్తిచే నిట్లు కరితానును అందున్నచో చెప్పాలము అనువాం
ముననే బుద్ధుఁ డంగీకరించును ప్రస్తుత బుద్ధుఁడొకటి ౧౧
మార్చి కాని, మాత్రుల కాకారమైన యొక ప్రస్తుత లేదు అందుచే
నితరుఁ డర నవత్వమొంది పరివర్తననూహ్యము లేద, అననూహ్యమే
సూతకారణమునుగూర్చి బుద్ధుఁ డేమియుఁ జెప్పును అందు బ
యవసరముచే జడుచుచున్నది అందుకా అనగాని, అయ్యల క్రిష్ణము
గాని లేదు కాశ్చిదబోధముల సేయాలను గ్లానీ ధ్న ధ్న ధ్న ధ్న
వాడు "కరి వర్తనము పెనుగ నొక వ్యక్తి యున్నాని తాగి నది ముల
వర్తనము వ్యక్తిగా గోచరించునది వర్తనచో అని క్రిష్ణుల
వాదముపై యున్నది పెనుగతిగా నే కాంక్షాధ్యయ కాని
అప్రదానం తెలుపడ అదామనీని కాంక్షాధ్యయ వర్తన అని అ
తెలు పిష్టాంశములనుగూర్చి ముఖ్యగా మనచే నీయ రించుచి, నీ ముఖ
విచిది పెట్టింది కాని వర్తన, బుద్ధునివలెనే, బుద్ధుని గోచర శక్తియు
నియు, సంబాధితబోధుల యుద్ధమైనను, సేవా వ్యక్తాదార్థములుగా
పరిచింపవల్యవగానినీ నియుఁ జెప్పయున్నాము అదియెవ అ

భాష్యమైన చలనము, మార్పుతో సంబంధము లేని శేవలక్ష్యము గాకకని మననిషత్తు లూ సంచితయుండలేదు వరివర్తనాత్మకమైన గమన మిద్యయని యివి చెప్పలేదు ఎగ్గరివర్తనములో నీశ్వరశక్తి యున్నదని యుగనిషత్తుల భావముగా ఓర్వెనెల్లెరు తూడఁ జెప్ప యున్నాఁడు శరీరవ్రజాత్మకఁగఁగ్తు వంశ్యరసంబంధము లేని భిన్న దళల సంఘటి యని యుగనిషత్తుల భావము కాదు అదియెఁక వ్రదిర్పనమే కావచ్చుఁ గాని, సత్యముయొక్క వ్రదిర్పనము ఎరివర్తనమే సత్యమని యుగనిషత్తు లంగీకరింపవు వరివర్తనముల నెఱుక మార్పు లేని యొక సత్యదార్థమున్నదని యివి చెప్పును మార్పులన్నియు నొక నిత్యఁగ్తు వ్రశ్రేణిలక్షణములు ఈ లక్షణములే మార్పును బ్రదిర్పించు చున్నవి మార్పులన్నిటికి నెఱుక నొక వస్తువున్నదని కాని, అది యనుపదాలు భావించినరీతిని, వరివర్తనమే నిత్యమైనదనికాని ఎద్దందుఁ చెప్పియుండలేదు రూపముల వెనుక నున్న సర్వస్వమిషయ మొకఁడు స్వరింపక, మన యుద్బుద్ధియమున కవసరమైన వ్యవహార వ్రవంశి ల్లభావము నాతఁడు చెప్పెను కాని, వాగినేమిఁ దూఱించి నట్లు తోకమనఁగా గారణసంకరయే యైనచో, గారణబద్ధముగాని దేదైన మన్నచా లేదా యిది ఎదుగవలసివచ్చును లేకన్నచో గారణ ధర్మ మొకవిరుద్ధమగును శ్రీతి వ్యమున కింతొక దృశ్యము కారణ మగుచో, దేనితీని సరియగు కారణమును మనము చెప్పఁజాలము మనము కారణధర్మము నెట్లో యతికర్మమింది, అత్త కారణశక్తి గల యొక సత్యదార్థము కారణ ధర్మబద్ధమైన వరివర్తనమునకు మూల మైనది, స్వయముగా నది స్వతంత్రమైనదియు నని నిర్ణయింపవలెను ఒక అనిత్యమైన దనిత్యముగా గోచరించుచున్నదని మనము చెప్పుకపు దది నిత్యమైనదానికి వ్యతిరేకమై దని భావము అపుడా నిత్యమైన దేది యను వ్రశ్చ ముదయించును అట్టి శాశ్వతవస్తు వింకను వికాస మందుచున్నదనికాని, లేక, సర్వవరివర్తన రూపములనది వ్రదిర్పించును, స్వయముగాఁ దన నిత్యతను, ఖార్థతను నిలుపుకొనుచున్నదనికాని చెప్పవలయున్నది ఎట్టివ నొక సత్యదార్థ సంగీకరింపఁగడక తప్పదు

ఆరిష్టోటలు సమసరింది, మార్పుల కొక సమాసవస్తువుండవలెను మార్పులు దేనిచో ఆ వస్తువుండకతీరుదు అట్టి నిత్యవస్తువైనముగా

[illegible]

మనము పుట్టింపబడము అంగీకరించుచు నిట్లున్నచోనే గూడిన వారందఱును మహాపవిత్రమును గూడిన, అభివ్యుత్పన్నము అంగీకరింపవలెను లేదా, శ్రీరామమయ దాస్య నిలబడునట్లు దాడవలెనన్న సుని యెఱచి దాని కర్థము వెల్లఱుచు నిలమిండునట్లు నిశ్చలముగ గూడిన మహాపురుషుని, ఇంపాదునియగు శేషమిట్లు అందఱును నిట్లుండునట్లు "బోధించు కృష్ణుల" అందఱు ప్రణామము తెండవలయును మునుపటి గిరి మొదటి క్షణమునకును వస్తువు లేదు! పూర్తిగా గిరియై మరలంకొకవత్తు అందఱుండును

అందుచే మొదటిది రెండవదానికే గాంధూని నీవు చెప్పావలెను, రెండవది మొదటిదాని కార్యమనియుఁ జెప్పవలె. లేదు క్షణికవాఁడను ననుపదించి, రెండవక్షణ మాంబించుంపుటికి మొదటిది పూర్తియైనది, అనిగా ఉత్తరప్రస్తుతమునకుఁ జూర్యమే పూర్వవస్తు వ్యుత్పత్తియైనది అందువలన నుత్తరవస్తువు పూర్వప్రస్తుతాంశముచే నుత్పన్నము కాకదు పూర్వమునుండి స్థితి ననియె న "చ కౌంటు ౧౦౦౦ బొడ్డులు ౧౦౦౦దని విమర్శ పరిద్రోమనిగ్రహించి, మాచ్చులన్నిటికి నెనుక నొక నియమము లక్షణ మున్నదిని వాదించిరి నోకెనే చెప్పవాఁడు, అన్నిటికి నాలా దాంము నిత్యమైనది మాఱుచున్నది వస్తువుయొక్క గుణవిశేషము, అందుచే బొడ్డుము మొదటి క్షణములలోని ప్రస్తుత ప్రస్థానమునకు నుండి ని మోచున్నదనుట ఎప్పుడో?

బాధనాశికజగత్తుపై దృష్ట కేంద్రీకరించి ఎదురుదా ఈని
 గ్రహక్షయేత్రాలపై దృష్ట కేంద్రమును సర్వశీవమృన్మివాసయ్యునైన
 యొక నిత్యస్వరూపకాంతి యున్నదని నిర్ణయింపబడిన మనకు జ్ఞాన
 గమ్యము కావంతమగుచును, నిత్యసదాగ్రము లేదనుట పొసగదు
 ఉన్నదింతయు సమస్తావరంపరయే ధైర్యవంతు నిరపరాధులై
 నపుడేక మిగులుబాది ఈశ్వరస్వయే కర్తవ్యైకైర్లు చెప్పినాడు 'ఒక
 మిశ్రయ వ్యవస్థాంతరమును గోరును ఈ వ్యవస్థాంతరమునవలించి,
 తర్పించ నారంభించినదో, కాక యవస్థావరంపర, హృద్ధియు, నశించు
 నపుడేక మిగులుబాది ఈశ్వరము కాక వేరేమున్నదని చెప్పబడినను" అ
 మను బుద్ధి గమ్యమైన జగద్రూపమున కనిత్యస్థితియే గలదని
 ఎదురు దనుచున్నంతో నేకపవించుచున్నాడు వ్యవహరదృశ్యవరంపరము
 వినుక కాక కాశ్యపస్థితి యున్నదని మన బుద్ధి మాచించితిరును ఈ
 నిత్యసదాగ్ర మనిత్య వరంపరలోనిది కాదు కారణధర్మపాపములనుండి
 స్వతంత్రమైనదగుచో, నది యశించిగ్రహస్థితి గలది కావలెను, కాని,
 దృశ్యమగు లోకములో దాని కే నంబంధము లేదునుటయు దోషమే
 వలన బాహ్య దీ దృశ్యవ్యవంపర మాభావమగును ప్రతివస్తువునున్నట్లు

గ వేదాంగబాధ్య భవ్యమితి అను అ నీ ప్రధానము క బుద్ధిమ్యు అన
బుద్ధిమ్యు భావ మేది గాన అ బుద్ధిమ్యు అను అను

గోచరించును గాని, నిజముగా నట్లు లేదు ఏకకాలమునఁ జరిగినవస్తువు నిత్యము ననిత్యమును గూడనై యుండు నిత్యదామండియు నుత్తర ాకృత బొప్పును నుత్తరకళకుఁ గారణమాతమైన పూర్వదశయొక్క చరితానవ్యక్తివ్యమును వెంటఁజెట్టకొనిపోవును ఈన్న పరిణమము మున్నది, లేదు నిత్యము నిత్యము నను నీ సిద్ధాంతము వరితర్రని వరమార్గమును జూచి, సత్పదార్థమె వరివర్తనము లన్నిటికి మూలకాతమని ప్రకటించును ఎద్దోచరీశ్వరూప మిది రెండు క్షణికరేకకల మధ్యవర్తిత్వమే స్థితి ద్విత్వవింశతి వరితర్రని వలన మనము వెలుపుయొక్క నిత్యానిత్యతత్వ విభాగము చేరుకొనము రెండిని విడదీసి, ఒకొక్కదానిని విడిగాఁ జరిశీలించినచో మన కేమియు ఈవ్యమే పరిపక్వమై మిగులును వ్యవసరిత్యయొక్క నిత్యక తాత్కాలికకృత్యము వ్యయము అది అనామనింది యామృతము మునము, అదియే పరిణామము ఇందిరియ మన గోచరమును ప్రసంపవస్తువులు నిత్యము లను భావము ను ప్తావంచునై యున్నించు తత్వము నిత్యకమైన

నియు ఇది యెఱిఁగి అక్షయద్వితై వసునించునున్న యాత్మికస్వరూపము లనియు బుద్ధుడు నిర్ణయించెను సత్పదార్థవిషయమున నాతఁడు ప్రాసముగ్రహించి యుదాహరణఁజగుటకుఁ గారణ మా సదాశయము, మున్నగునఁ జీతమగుట లోకమున తిర్థము చెప్పుటకుఁ దాను జూడని విషయము నుదాహరించుట తిచ్చగింపకయే యని తోచుచున్నది లోకానుచవమే మనకుఁగల సాధనము సద్వస్తువు అనుభవాతీతము మన కతీతమైన విషయవ్యభావ నిర్ణయమునై వ్యభిచరీశ్వరములు చేయుట కాఁక తిష్ఠవడలేదు నిర్వాక్షికముగాఁ జెప్పునచో అరిమితమును మానవజ్ఞానమును బట్టి ఎరమసత్యమైన సత్పదార్థముయొక్క అస్తిత్వ నాస్తిత్వములను నిర్ణయముగాఁ జెప్ప బుజావుచేయు సవకాములు లేవని యెప్పుకొనక తప్పదు నిత్యవరివర్తమానశీలమైన ఒగత్తులో నిత్యవస్తువును దర్శించుట అసంపాని తొద్దము, మననివస్థితము లంగీకరించిను, నునివత్తు లాసత్పదార్థ మున్నదని యుద్ధాఢించి యుండగా, తొద్దమక మా విషయమున మౌనము వహించెను ఇద మిశ్రమని నిర్ణయించని యీ ప్రాసభావమును నాస్తిక వాదముగాఁ

బరిగడించుట ఉపశామము లేదు వరుగిడుచున్న యీ పరిణామప్రవాహములో నిత్యమైనది లేదని నీ, అంతానినిలయమైన లోకమున గలవలెమైన మానవహృదయమునకు శాంతి న నగు శాపు శాని లేదను నిరీడికమునకు బుద్ధుడు పొల్పడియుండలేదు పరమసత్యము, బాహ్యముల కతీతిమైన దేదైన నున్నదా యను ప్రశ్నమునకు సమాధానము చెప్పట తెంత యనిష్టమును బుద్ధుడు ఎదర్చించినను, నాని కా విషయములో నే సందేహమును లేబట్టి తెలియుచున్నది “వృట్టునిది, అరంబములేనిది, సేయింపదనిది, అద్వితీయమునైన దున్నది గ్రహణారా, అదియే చెప్పబో, అపారంభ జర మరణాదిస్థితినుండి మనకు గొమ్మక్తియే యుండఁ గలదు ” అతితర్కమైన, విప్రసంపదగిన యొక వలమత్యమే వృష్ట్యంగర్యామియై యున్నదని బుద్ధుఁ రెఱుఁగును

శ

సంసారము

జగత్పరిణామము దృష్టమై, సత్యమునైనదా జగత్తు నిరంతర ప్రవాహమనియు, ఎది నెక్కత (సత్త్వజ్ఞానము) యనియు, నిశ్చల (నిర్జీవ) మనియు నాని ముఖ్యభావములు అప్పుడంతయు ఏర్పడు లేక ఏకానంతపుటి అది అసత్యమే కాని స్థితి లేనిది కాదు బుద్ధుని ప్రారంభోపదేశములలోఁ గొన్ని వాక్యముల వలన ఒగ్తును గూర్చిన భావము “వల వ్యక్తిగత మను నభిప్రాయమున్నది, దృక్పథమైన ఒగము, ద్రుష్టయొక్క అవస్థపై నాధారపడి యున్నది అట్టి జగము ప్రళయముజనిలో నున్నది “వర్త్యమైన యీ గీరమున కొక కొండపైని చేరనశ్వము, మోసనములోఁ గూడిన ప్రవంతము మున్నది దానికి ప్రృథ్వీజ్ఞానములు అన్న “అ ముక్తి లభించిన వెనుక తేవ సేమగునని యడిగిన యొక సన్న్యాస ప్రశ్నమునకు బదులుగా బుద్ధుఁ డిట్లు చెప్పెను “ప్రశ్న మిట్లుండవలెను “ఎవరు భూజలాగ్ని వాయువులు లేవో, ఎవర వ్యూహము మోక్షము, దీర్ఘము హృన్మము,

అదానియను రాం న

అ పైకే వేము బుద్ధులభావములు అల సేవ అలా జ్ఞానికి లోకము కోరింపించుట చెప్పబడెను

నటనదాశ్చకములైన పెన్నియు సద్వ్యక్తము లగుచో, జ్ఞానకము లేకుండి, దేవత ద్రవ్య దృశ్యము చూపట్టకుండి మాయ మగుదురో, అది యేది? " దానికి ఒకావీది, "పూర్వస్మరణావశాము లేకుండి, వేలసర్వము నశించుటచే నన్నియుఁ జోయింపి "న పోయెము బ్రహ్మ నాధార పడి యున్నది ఆద్రవ్యతో నుదయించి, యాతఁడు, నీవును, నదియుఁ జోపుచున్నది మనము చూచు ఎఱియించుములన్నియు ముల రల్పిరముచే లోకములో విప్లవసత్వములు మన యంద్రి యానుదగములు ముల భావములకు నరిపోయిన పస్తువు లున్నచో లేచో చెప్పఁ జాలము అజ్ఞాన, కర్మలక క్రిమలన లోకపరిణామము జరుగియున్నది ప్రత్యేకత్వముగాని, విశ్రేణిత్వముగాని లేని యేకైక సప్తదార్శమున, ములము చూచు భిన్న రూపము లన్నియు ములు కల్పించుకొన్నవే యను భావమును ప్రకటించిన వాక్యములు కొన్నికలవు సద్వద్యము నాక దృశ్యముగా నూఁచుటచే మన కి భిన్నరూపములు గోచరింపింపి యుండి భావము జగత్తరయ సప్తవస్తువులయ్య గుని రీసవేనచో, నింక రెండవది జగత్తునొక కథాసత్తుగా మార్చి చెప్పినది — శివించు సంకల్పమునుండియే సర్వవ్యక్తియభావములు ఎల్పించి ఎదిగవని చెప్పిన శివైష్టోమరు తత్త్వములకు రెండవ భావము సరిగోపును అచ్చేయ మైన విశ్వపరిణామప్రకృతమును, ముల యజ్ఞానము చీల్చి, విన్న వ్యక్తిరూపముల నూఁచుకొనుచున్నది కొన్ని నమయములఁ తెచ్చుట నెను జ్ఞానిబృహత్ సముచ్చలప్రకృతములు ఎంచి, యందు మూల ద్రవ్యములు గోచరించు నను వాక్యములు కొన్ని యున్నవి సముచ్చలద్రవ్యములు శిథిలములై, వికాశకవస్తువులు నిత్యములై యుండు నను లైన్సింగ్ సద్ధాంతముల సారంగదశకలీని చెడ్డ లెఱుగుదురు కాని 'అర్కరూప సమస్తయద్రవ్య'మే యనియు నందుచే సర్వసత్తువనియు నాకు చెక్కదురు నావము రేని యేకాత్మక పస్తువు లుగా, భూమి ఎలాగ్ని వాయువులు, నైశిదు లాదావమును గూడఁ జేర్చిరి చూకంఁములకు నరల మగిల అందుని సర్వములకు సమాధానముగా బుద్ధుండు చెప్పె వాక్యముల ననుసరించి,

౧ దానికి బోధక వాక్యములు ఎదిగెను

౨ కథాసత్తు

పూర్ణశూన్యస్థలముందు నని కూడ భావించినట్లు తెలియుచున్నది "అనందా, ఈ విశాలమైన భూమి జలము పై ని, ఒలము వాయువు పై ని, వాయు వాతాశ్రయమును నిలిదియున్నవి" ౧ "పూజ్యవాగ్దేవా, లోకములోనికిఁ గొన్ని శివులు కర్మవలనను, గొన్ని కారణాంతరమునను, గొన్ని యితువుల వలనను వచ్చినవి ఈ యూడు కారణములనుండి కాక, యింకొక విధముగా వచ్చిన దేదైన నున్నయెడలఁ జెప్పుము" "ఉన్నవి ఆకాశము, సర్వాణము రెండు వర్ణివి కావు" ౨ పరిణామ ప్రవచనమును గూర్చిన స్పష్టమైన భావములను ఎద్దుఁడు మన శీర్షి యుండలేదు అనేకభావములు, మానసలు నాతఁ డిచ్చిన వాని ననంతర బౌద్ధులు తమకు దోచినట్లెల్ల పెంచి, పాక్షికాములఁ జెప్పిరి నాగపేనుఁడు వ్యక్తిగతకల్పనముగా లోకమున కర్థము చెప్పినాఁడు ఒక పెన్ను వా వస్తులక్షణముల సంఘటి యని యాతఁడు వదించెను మనుష్యదేహములో, క్షణికేంద్రియజ్ఞానస్పృహవరంవరలు తప్ప నిత్యమైన దేదియును లేదు ఈ స్పృహవరంవరణీ, మనస్సు బోగ్గిడి, వస్తు కల్పనము చేసికొనుచున్నది మన కల్పిత క్షణికవృత్తముల స్పృశ్యమే ప్రదార్థమని నాలుగు బౌద్ధశాఖలలో నొక శాఖ చెప్పినది మనస్సి సర్వమని యింకొక శాఖ భావము "శీతోష్ణ శాఖ శూన్యవాదము సంగీత రించి, శ్రవణము నిజముకాదు, అభివ్యక్తమును గాదు, రెండును గాదు, రెండును గాక బోదని వాదించును బాహ్యజగత్పత్వనిర్ణయము చేయుట ఎద్దుని నని కాదు పరిణామవిభావరంపరాప్రవాహమునఁ బడి కొట్టుకొని పోవుచున్న మానవునికు రక్షణ లేక, యల్లాడుచున్న సంగతియే యాతనికి ముఖ్యమైనది శీవించుటకుఁ గాంక్ష యున్నంతకాలము, మానవుఁడి యుగాధ సంసారాంధువునఁ బడి, ఎకబొత్పితనముల నొందుచు నుండ వలసినదే ఈ అశాంతి కూపమున శీవికి శాంతి లేదని బుద్ధుఁడు గ్రహించినాఁడు "శ్రీల్యలించుచున్న అగ్ని సుధ్యముననుండి దహంపఁ బడుచున్న వేళ, నగ్ని కారణ మరయు నమయము గాదు, మండునుండి బయటవడు మిపొయ్యి చూచుకొనవలసియున్నది" ౩

౧ దీక్షవిరాయము ౨౦౭ ౨ సాంధ్యము ౪౭

౩ మజ్జిమ నికాయము నాలుగవ పంచాంగము ౨౯

దశ రైస్ తీవిట్టు చెప్పవారు "సంయోగము లేనిదీ వ్యక్తిత్వము లేదు, పరిణామము లేనిదీ సంయోగము లేదు ఒక పదార్థ మింకొకటి కాకుండఁ జరిగామము లేదు పదార్థనాశము లేకుండ నొక ఎదార్థ మింకొకటి యగుట జరుగదు, ఈ వాతవి మొప్పుతో యొకప్పుడు పూర్తి యగును" ౧ అది నిత్యత్వ మేమియు లేని యొక అనవరతపరిణామము నామరూపములు నిత్యములు ౨ కాలోని కొండన్ని అధ్యక్షుఁడుగారి గల యతివంచకమునకు, "అత్తు" లేదును రెండవ యువదీకమును బుట్టుండిట్లు చేసెను, "ఋరము కాత్తుమైన యాత్తు గారు, అది నశించును భావని, దర్శన జ్ఞానము లాత్తు గావు విలంబ శీతలంబుమే వశించును" "మన రూప భావ, దర్శన చిత్తవికారములన్నియు నిత్యములు అంటుచే దోషములే నిత్యములు, శ్రేయోవ్రథములు కావు నిత్యము, దోషయుక్తము వలలమునైన దాత్తు కాజాలదు అందుచే నల్పాధికములు, దూరపరీవములు విషయావిముములు కాకత్తు మిం దివ్వడున్నను, అన్నియు నిత్యరూపములే యగును గాని నిత్యమగు నాత్తు కాజాలవు ౪ది వాది కాదు ఇది నేను గాను, ఇది నా నిత్యమైన అత్తు గారు" ౩ పెద్దళ్ళనుత్తములో ధమ్మదిక్కుండిట్లు చెప్పెను, "సంస్కారము లేని యుక్తానులు అత్తు నొక దేశరూపము గాను, లేక దేశమునందొక యాత్మయున్నట్లును, లేక దేశమువంటి రూపముగల యొక అల్పవ్యరూపమున్నట్లును లేక అత్తుయొక భావరూప మనియు, లేక భావరూపమాత్మలో నున్నదనియు లేక భావమునందాత్మ యున్నదనియుఁ దలచురు" అత్తు గాని, పురుషుఁడు గాని, శీవము గాని, సత్త్వము గాని యేదియును లేదు మానవునిలో మార్పులేని నిత్యమైన లక్షణమేదియు మాకు గోచరింపలేదు," ౪ పంచస్కంధముల కూర్చి యున్నది ఉపనిషత్తుల నామరూపములనుండి తొట్టులు స్కంధ వాదమును వెంటాడిందిరి వ్యక్తిత్వమునకుఁ గారణములైన వస్తు సంచలంధమైన రూపము, మనస్సంబంధమైన నామము తప్ప నిత్యమైన దేదియు మానవునియందు లేదు

౧ సంపదపరిశుక్తములు పే ౧౪౨ ౨ మహావ్యక్తము ౧౪౬ ౩ మహా
అగ్గము ౧౨ ౨౩ ౪ పంచస్కంధవికారము ౪ అ౨౪

మరంగమేనుత్తమందు, దేహములోఁ గాని వాహ్యమునఁ గాని, మనశ్చిత్తాదుల వెనుక కాని, అత్యయండు దోఁటున్నదని యానందుఁ దొనర్చిన వ్యర్థవాద ప్రయత్నము లిందుఁ జర్చింపఁబడెను ౧ మేధః చదార్థమందుఁగాని, యింద్రియముల మాజ్ఞప్తస్థానములందుఁ గాని, దేహములో నే యితం భాగమునందుఁ గాని నిత్యమైన యాత్మకు స్థానమున్నదని చెడకుట వ్యర్థప్రయత్నముని చెప్పఁబడెను ౪ శరీర సంబంధము లేని ఆత్మకత్తి యొకటన్నదని చెప్పుట, కర్మసిద్ధాంతము నకు వ్యతిరేకమని బొద్దులు తలచిరి, ఏలన, సర్వకర్మల కా యాత్మయే కారణమని తలచి, మనుజులు కర్తవ్యముల నెఱవేర్చుటమనివేయుదురు రై సే దేవిప్పు నతి చెప్పునట్లు, “అనాత్మవాదము బొద్దులు చేయుటకు, గారణము, నిత్యమై, అతీతమై, అనిచ్ఛిన్నమై, అనంతమయమైన అత్యయన్నదనుట శిష్టములేక కాదు, పరమసత్యస్వరూపమైన పర మాత్మయు జీవాత్మయందే యున్నదను నిర్ధాంతము వంగికరించుట శిష్టములేక యట్లు వాదించి రనిలోఁబెను” ౨ ఉపనిషత్తులు చెప్పున యాత్మ జన్మాంతరములు గలది కాదు ఉపనిషత్తుల అట్లు ను గూర్చిన యింకొక అపార్థమును, బుద్ధుఁడు ఇండించినాఁడు భేదములతో నిమిత్తము లేని ఘృష్ణమైన యేకత్వ మాత్మ యను భావ మది అదియే నిజమైనదో నది యిందుగ్గఁ దీరివఱకే చెప్పునట్లొక శాస్త్రవ్యక్తిత్వ మగును

ఆత్మవిషయమును బుద్ధుఁడు మౌనము నాంచుట కింకొక కారణ మున్నది జీవాత్మయే పూర్ణమైనదని నిశ్చయించు అక్షణము మానవునిలో నధికబలమైనది ఈ అక్షణమే విశేషమైన ఆత్మసాధన దోషముగాఁ బరిణమించినది ‘అహం కారగర్వమును, మఱు కాందోషమును గర్హించుటకుఁ గూడ బుద్ధుఁడు సంయింప లేదు ఆత్మకుగూర్చిన దురభిప్రాయములనాతిఁడు ఇండించెను మనము వేదని యాత్మరూపము లనుకొనుచున్నామో, అవి యాత్మ కాదని యాతఁడు చెప్పునాఁడు “సోదరులారా, అత్మ కాని అత్మకుఁ జెందినదేది కాని, నిజమైనదిగా నంగీక రింపఁకునిగా, మతదోషాలగు వా రి క్రిందివిధమునఁ జెప్పున భావము

౧ ఎ ప్రజాతంక మనవత్తత్వకాత్ర దేహములో నావిర్భావములో ౪ చెప్పుతో వాకదోషవలాత్మ యున్నదిని నిర్ణయించు బానిరి

౨ బొద్దునవత్తత్వము శ్రీ ౩౦

లోగాదు, "ఇది ప్రపంచము, ఇది యాత్మ నేనెల్లప్పుడు మందును, నాకు నాశము లేదు, మార్పు లేదు నేను నిత్యుడో" అని యీ విధముగాఁ బలుకు వారు శుద్ధమూర్ఖులు గారా? మన పరిమితమైన జీవము కాను వ్యక్తితమని వదిరు విధానమును బుద్ధుఁడు ఖండించివాఁడు రెండు లక్షణముల మనము నిత్యముగా మార్పు లేకుండ మండఁజాలము ఇత నే యాత్మకొఱకు మనము కాశ్వరత్వమును గోరుచుండుట? ౨ చైతన్యమున్నదిెల్ల నాత్మ యును పత్త్వమును బుద్ధుఁడు నిరసించెను కన్నులకు గోచరించు గుణముల కాధారమై యొక యాత్మయున్నదను వాదము వాతఁ డంగీకరించఁడు, ఏలన నది సునకుఁ దెలియునది కాదు ఈగుప్తమైన యెఱుక కందని, యెఱుకని రాని, వస్తువును బుద్ధుఁడు స్వాయముగానే నిరసించినాఁడు ఆరంభదిశములలో బుద్ధుఁడు సమాధి కర్మమదావిశేషములను నుపగ్రసిద్ధుఁడై ౩ "అలాంకారముఁ దను యోగి యొద్ద శీఘ్రుఁడై నేర్చుకొనెను ఆ యోగి, జీవుఁ డార్హత్యాగముచే ముక్తుఁడగు నని యుపదేశించినాఁడు, "రమ్మఁ దానే తృణించి, హవ్యమును జూదును అంజనే నాస్తికుఁడు అప్పు డొక పక్షి వంజరము నుండి ౪ తలనట్లు, అత్త ౫ రేరిమునుండి, యెగుసెబోలగా, ముక్తి పొందెనని యందురు ౬ దీయే నిర్యము, మంతాతీతము, భేదరూపము నై ౭ అగ్రహవదార్థము, జ్ఞానులు దీనినే మోక్ష మందురు" బుద్ధుఁ డీ సిద్ధాంతము నంగీకరించెడు ముక్తి పొందిన యాత్మ, యెట్టి వలవిని పొందినను, నింతను తిరిగి జన్మించుననియు సునకుఁ డార్హత్వము సిద్ధించుటకు సంశోధ్యముగా నార్హత్యాగి సుపసర మనియు బుద్ధుఁడు నిశ్చయించినాఁడు

అత్త యేది కాదో బుద్ధుఁడు సునకు పృథముగఁ జెప్పినాఁడు 'అప్పు' యేదో మాత్ర సుతఁడు నిత్యుడముగా మదువలేదు, కాని బుద్ధుని దృష్టిలో నాల్గయే లేదనుటకు వీలు లేదు "అప్పుడు పరివ్రాజకుఁడైన పవృగొల్లఁడు బుద్ధుని కిట్లునెను "గౌతమ, ఏమి నిశ్చయించితివి?

మరిచి ౧౦౦౦.౦౦ ౧౦౦ ౧౦౦౦ ౧౦౦ ౧౦౦ ౧౦౦ ౧౦౦ ౧౦౦ ౧౦౦ ౧౦౦

౨ యా ఇతి ప్రాచీనసాగ్రహ తధర్మ తత్త్వము ౧౦౦౦ ౧౦౦౦ ౧౦౦౦ ౧౦౦౦ ౧౦౦౦ ౧౦౦౦ ౧౦౦౦ ౧౦౦౦ ౧౦౦౦ ౧౦౦౦

అపాం అమల బుచ్చిదా" అందు లింకను పొందుకొని పాంకెను
 అప్పుడా పెచ్చగొట్టెను లేచి రవి దారిఁ బోయెను కాని యాజ్ఞాని
 నానందుడు బుద్ధునితో నిట్లు అలికితే "నిర్యాణమునకు నుచ్చగొట్టెని
 పచ్చమునకుఁ దా నేల ఎరుదాన మిమిలేదు" అనినా, పరివ్రా-
 తుఁడు పెచ్చగొట్టెఁ దడిగిన పచ్చిదను నేను "అపాం అమల దున్నది
 యిది సమాధానము చెప్పవలెను" అను 'అపాం' నిర్వచించితి క్రియలను,
 బ్రాహ్మణులు సమ్ముతులైన అత్తియొను పెక్క మని నే నంగీకరించు
 వారైనై యందును మతీయు, పరివ్రాతలైన పెచ్చగొట్టెడు
 "అపాం లేక అప్ప లేదా" యని అడిగినప్పుడు "అక్క లేచి"ని సమా-
 ధానము నే నిచ్చివయెడల, అక్క బాకల బుగ బని చెప్పిన "మొదల
 బ్రాహ్మణుల తత్త్వమును సమర్థించివారైనై యందును" ఈ
 సంభాషణమును గూర్చి ఓర్వెన్ బెర్గు వ్యాఖ్యానించివారు, "అక్క లేచు
 వాడయినను అద్వైతంగీకరిం చుండుటకుఁ గారణము, అప్పుడని
 విశ్వసించు దుర్బలహృదయుల కది కలెరమైన బాధ గావచ్చును
 అప్పుడని కాని, లేదని కాని చెప్పని బుద్ధుని వద్దతి చూచిగా, వాతని
 యుకలోపదేశసాక్ష్యములనుండి అక్క లేదనియే యాని విశ్వాసముగాఁ
 జెప్పవచ్చును" ఇ బుద్ధుఁడు వాస్తవవారములు జ్ఞానపూర్వకముగా
 సమర్థించుట మాత్ర బని మె మంగీకరింపరా ఓర్వెన్ బెర్గు వానిను
 పండ్రిమైనచో, నిర్వాణముగా వాని అని నేను బుద్ధుఁడని యంగీక-
 రించలేదు నిర్వాణమునగా, తానెప్పుడో ను గాదు, పరివ్రాతవిరుణమును,
 అక్క తన ఉద్ధృతరూపమును చెలింకొనుట దీనిమంది సహజవిరుణగాఁ
 చేజున దీమనగా, నిర్వచించి చిదో యున్నది, అది అజ్ఞాని యొక్క గాదు,
 అర్చి పృథ్వీరూపము గాదు, పూర్తిగా చేజును గాదని చెప్పిన బుద్ధుని
 భావము దీనితో సరిపోవుదున్నది అక్క ముచ్చరితముల దొర్చును గాదు,
 వరద రత్నములతో నంబుంధములేని నిశ్చయమువును గాదు ఇ భారతా

1 అద్వైతం పేజి 106

2 పుష్కల అద్వైతగ్రంథము. మూల రకముల అన్ని అర్థములు చెప్పి
 కలెను (1) కాకతీయం ఈ యొక్క అర్థాన్ని పేజి 106 నుండి
 (2) ఉచ్చేదనముల అన్ని అంశాలతో (3) అన్ని మార్పులు
 మొదల చెప్పెను

ఋతు, భారములను గూర్చిన చర్చతో, స్కంధములు భారమనియు, పుట్టలము భారవాహకుడనియు, రెండును వేరు వదార్థము లనియు స్పష్టమగును అని ఒకే పదార్థమైనచో భేదము చూడ నవసరము లేదు "న స్వాములారా, నేను మీకు భారము, భారవాహకుని నెప్పుడున్నాను ఎందుకోమలులు భారము పుట్టలుండు భారవాహకుడు అని లేదు వాడు యూదుడు"ని అన్నింటికంటే భారమును నే యును దానిని నిడిచిపెట్టుచే అనంతము లేక నిర్వాహము

దృశ్యముల వెనుకనున్న నిత్యాత్మనుగూర్చి, మనము స్వీకరించునపు డితిండిమిస్థితీకావచ్చునని మన అర్థమగు నన్నియును నిప్పుడు ఒక్కటాదు అందు వ్రాసినది మాత్రమే నమరచింది ముగించినది యువనిశక్తుల భావముతో నేకీకరించుచు, మన నిర్వాహ నిర్వాహవిషయమున నాతడు మౌనధారి యయ్యెను అప్పుడెప్పుడు అస్తిత్వనాస్తిత్వము లాతడు తెప్పలేదు తార్కికాస్తీ అభిప్రాయ నిర్వహమును మనము నిర్ణయించుకొనుట శివాల్పకాలమై నీరూపైయున్న వరమాత్మ, మన జ్ఞానమున కగమ్యము, గుప్తమున రహస్యము, కొంత అది యున్న దంటారు తెలియని కిరణుల అధికారమున్నది తత్త్వవరిశీలనమునకు హద్దులున్న వని గుర్తించుకొని అన్ని జ్ఞానము కన్నని అర్థమగు మనము గోరినాడు అత్తాస్తిర్యనాస్తిర్య తత్త్వలబ్ధిను మనము వివర్ణించునప్పుడే నిమగ్నము మన వత్తము సాధ్యమగును భౌతికకావ్యజ్ఞాన, శివకావ్యజ్ఞాన, వదార్థజీవముల నిర్వహము చేయుటండఁ దమ పరిశీలనములను సాగించినట్లే, అట్లుని వర్ణితి ననున రించి, గణ-వ శతాధిమధ్యస్థ మనవత్త్వవరిశీలనమును తేలరి మానిక నిక నితారహావముల స్వీకరించుటే అన్నిటొంది, అప్పుడొకప్పుడు మన కాతడు సాహసించ లేదు సాకువాడులైన న మనవత్త్వజ్ఞాన అభిప్రాయభావమును, పరిమితమా కాదా యును నిర్యయమును నిర్ణయించుకొనింది. కాని చేయఁ దలచుకొన్న వర్ణనమునను, అన్ని

గ అర్థము విడిచి వుట గలది మాత్రమేను జాగ్రత్తగా ఉద్దేశించుట :
నానావాస్తవములకు మదాహరణముగా ౩౪ ౧౧

౨ ర రెండుభావములకు చేరిన, నవకు అట్లే అవచ్చు ఉత్తమము అర్థము :
౩ "కడ" పాట అందితుడొక్క అగ్రదండవం ఉత్తమస్త్రీయం పా

గూర్చి వివరించుట అతివినయముగాను వ్యవహరించుటకు
 శివాత్మయే మన మెరింగినది అదంతమై దింకొరలును ని బుద్ధుల
 తెలుగును గుణించుటయే అప్పు యని గూడ అంగీకరించుట తెల్పు
 దివ్యవక్షాతు, అది యింతిదియో నిర్ణయించుట కావలసి వు నుకొనదు

శీవాత్మనుగల బాహ్యకోశముల ఎన్నిటిని లిలవేసి, వర్షాధార భూతముగ వాత్సవస్తువు మనవిద్రులు కనుగొనినవి గల్గెను బా : మదియే కాని, దాని నారణుడు వెళ్ళాడించలేదు స్వవశమున ననిత్య మైన శీవరూపము వాతం బాత్మగా ఎంగిలరించెను అప్పు అంగుష్ఠమాలి వరికామముగలదనియు, మరలకాలమున ఎది గిల్చాంధ్రగియింతుండి దేహమును విడిచి యుదీకైబోవుననియు | తది గ్రంథంబున

[illegible]

★వనిషద్భావము వారల దంగీకరింపలేదు. ఆత్మనిరూపించుటకు సౌధ్యమైనది కాదని యాతల దంగీకరించును. సుఖ అంతరియ్యిలోకమున కది లభింపదు కాని, అదియే మనలో నున్న పర్యపొద్ది యగు కర్త యని మనము గ్రహింపవలెను అని లేనిది శిష్యాయును లేదు భావారంభర, వస్తువుల పోవు మున్నగు మనమానసులలో సంయోగనూత్రమొకటి యుండవలెను అంతరియ్యియైన యా నూత్రము లేనిది మానవుని శీలిత మిథ్యారంభము కాదు అందుచే బుద్ధుడు పరిపూర్ణాత్మ తత్త్వమును నిరసించును పూర్వబౌద్ధవాదులు బుద్ధుడు కాశానుకూలమైన లోకము ననుసరించి, ఆత్మ యున్నది, లేదని నిర్ధారణముగాఁ జెప్పుట మానుకొని మౌనము వహించినాఁడని చెప్పుచు నట్టి మౌనములో నపొద్దుముల కవకాశము బుద్ధివని యంగీకరించిరి

వజ్రాపారమితనూత్రమ నకు వ్యాఖ్య వ్రాయుచు వాగాద్ధుడుఁ దీట్లు చెప్పెను, “కొన్నిచేతల వాత్మ యున్నదియియు, గొన్ని పరయముల లేదనియు, భాగతుఁడు పవించినాఁడు ఆత్మ యున్నదిని యాఁ డుపదేశించినపుడు, వాస్తవముల ఉచ్చేద వాదమునఁబడిపోయి, శ్రేణులు భ్రష్టులగుదుననియు శాము చెప్పి కర్మలను అనుసరించి జన్మన్మాంతరముల ఫలితముల ననుభవించుట తప్పదనియుఁ జెప్పుటచే, ఆత్మ లేదని యాతఁడు చెప్పినపుడు, వజ్రలు శాము కాశ్వకాత్మ సర్వరూపుల మని తలచి, పంచకోశములతోఁగూడి, పరిపర్తనములపొల్లి ఆనిత్యమైన పర్యలక్షణములు నిత్యాత్మస్వరూపములే యని దుర్బుధావలంబులై చెడుదురకు నుద్దేశమే, పుడి రెండు భావములలో నేది సత్యమైనది? ఆత్మ లేదనునది నిస్సంశయమైన సత్యము ఈ సద్ధాంతము బోధపడుట కష్టము అపరిణతబుద్ధులకును, యోగ్యత లేని వారికొకట నీ అత్యవధేయమును బుద్ధుఁ డుద్దేశించియుండలేదు ఎందుచేత నూర్థు లాత్మ లేదని చెప్పినచో నిజమని తలచి వాస్తవముల దుర్మత సుఖలంబించుట బుద్ధుఁడు తన రెండు భావములను రెండు భిన్నములైన యుద్దేశములతోఁ జెప్పెను ఆత్మయున్నదని చెప్పునపుడు

“ను ఎరిశీలనమయెంకన్. నువ్వువ్రవిధానములనీ నమ్మి నిత్యముగ నాశ్వపస్తువు నిరాధారతల్యవమనియు వివిధిన్నమైన పరిత్యముగల గుణగుణవరా నముచ్చయమే నానవునందున్న యత్న యునియు వాగసేనుడు నిర్ణయించినాడు అట్లు లేదను నాస్తికవాద మితినిగలన మల్లరితి గాంచినది తన నామమైన వాగసేన క్షయమునకు నిలకమైన దేదియు లేదని యర్థము తెల్పునంతటి చూపేకమును ఎగిరెత్తింది నాడు గ నన్నివ్వులు నున కట్టిర నామములు మోక్షమే నాగసేన నామమెట్టిదో, రథ మనునది యట్టిదే వస్తువు ఎగిరెత్తిండు గుణముల వెనుక నిత్యమైన దింకొక వేమియును లేదు, ను మనస్సు బాపు గుణముల కంతర్వర్తియైయున్న ఎకల్యముగల ఎదార్థమున్నది చెప్పకు కాధారములు దురూహ్యములు

మిశిందుఁ దడుగుల కాఠంధించెను “మహాత్మా, నమ నామ ధేయము తెలుంగఁ గోరుచున్నామి”

“నాసేను వాగసేనుడు, ఓ రాజా, ఈ బుద్ధులలోని నొకరు లీ సేనుతోడనే నన్నుఁ బిలుతురు కాని ఇది అంబులఁ దెలియుదు బుద్ధ యోగించుచున్న యొక స్థము ఈ సేనుగల పదార్థములో నిలకమైన జీదియును లేదు”

మిశిందుఁడప్పుడు యవనులను, వాగసేనుని శిష్యులను పొత్తముగాఁ బిలిచి యిట్లనెను, “నామముగల యీ వాగసేనుని వ్యక్తిత్వము నందు నిత్యమైన (అట్లు) దేదియు లేదని చెప్పుచున్నాఁడు అఁజిచ్చుడు చెప్పునది మనుమంగీకరింప వచ్చునా” వాగసేనునిపై పు దిరిగి యాతఁ డిట్లనెను “నిత్యమైన అత్త నీ బావమందు లేని యెడల, ఎవరు నీకు, నీ నోదరులకు, నీ కామియవస్త్రముల నాపారవనకులను, ఇద్ది, లోగుండు కొకర్కములు చేయుచున్నది అట్టి వస్తువు లిద్దినపుడు వాని ననునవించు వాఁ డెవ్వఁడు? ధర్మజీవనము చేయుచున్నవాఁ డెవ్వఁడు? ధ్యానము చేయుచున్న డెవ్వఁడు? ఉత్తమ ఎదమైన నిర్వాణమును బొందువాఁ డెవ్వఁడు? జీవములను జంపుచున్న వాఁ డెవ్వఁడు? ఇతరుల

వస్తువులను దిష్కరించుచున్న వాఁడెవఁడు? భోగంపఱుఁడై, అన్పరిమళము లాడునుఁ డుచ్చదాగ్రిగుడు, నీ జన్మముననే ఎలితముల నిచ్చు పంచమహి పాతకములను జేయుచున్నవాఁడెవ్వఁడు? అత్మయే లేకున్నచో, ఎఱ్ఱపాపములు లేవు, సుందిచెడ్డలకుఁ గర్తయే లేఁడు, శిష్యులను ఎలితములును లేవు ఓ పూజ్యతముఁడవైన వాగసేనా! నిన్నొకఁడు వచ్చి చంపినచో హత్యాదోషము లేదా? అప్పుడు మీ పంపుమును లేదు, గురుశిష్యులును లేదు, నీ గుర్వాజ్ఞకు విలువయును లేదు నిన్ను వాగసేనుఁడని నీ దోషరులందరు ఎఱుకురని చెప్పితివి ఈ వాగసేనుఁడెవఁడు వాగసేనుని పెండ్లికలా?

“రాజోత్తమా నీ నట్లు చెప్పలేదు ”

“లేక శరీరముపై రోషములు వాగసేనుఁడా?”

“నిశ్చయముగాఁ గాదు ”

“గోళ్లు, దంతములు చర్మము, మౌనము పదములు మేధస్సు, నిందాకటికాని, అన్నియుఁగాని వాగసేనుఁడా?”

ఎదియును గాదని వాగసేనుఁడు చెప్పెను

“బాహ్యరూపమైన శరీరమా? వేదసలా? సంజ్ఞలా? సంస్కారములా? విజ్ఞానమా వాగసేనుఁడా?” ఇదియుఁ గా దని వాగసేనుఁడు బదులు చెప్పెను

“ఈ స్కంధ సమ్మేళనము వాగసేనుఁడా?”

“రాజోత్తమా, కాదు ”

“పంచస్కంధములు కాక వేరేదై న వాగసేనుఁడా?”

“రాజోత్తమా, కా”దనియే వాగసేనుఁ డింతను బదులు చెప్పెను

ఇట్లన్ని యడిగినను, వాగసేనుఁడు దొరకలేదు వాగసేనుఁడొక శుష్కశబ్దము అయిలచో మా తెలులనున్న వాగసేనుఁడెవఁడు? ’

పూర్వజన్మ నాగపేనుఁడు మిలిందు పెడిగెను "తా మిలదికి
పడచివచ్చితిరా? రథము వెక్కిరిచితిరా?

"నేను పడచి రాలేదు రథ మెక్కియే వచ్చితిని

"నీవు రథము వెక్కిరిచినచో, దలతో ఒదమినిగా నేను
తెలియఁ తెచ్చుము రథముయొక్క స్తంభము రథమా "

"నే నెట్లు చెప్పలేదు "

"ఇరును రథమా " "తాడు" "ఎక్కములు, కూర్చుండు స్థలము
తొట్లు, ఎక్కవత్తములు రథమా?

"ఇచేవియును గాదు"

"ఎచిగాని పేరేమైన రథమా?"

"తా"దనియే బదులు చెప్పెను

"ఇట్లెన్నియొడిగినను, నాకు రథము తెలియలేదు రథమొక్క
శుభ్రశుభ్రము అయినచో నీ వెక్కిరిచిన రథ మేది? యవనులను, మర
సోదరులను సొగ్గముగాఁ బిలిచి, నాగపేనుఁ డిట్లనెను, "మిలిం దాహ
తానొక రథము వెక్కిరిచితిరని చెప్పినాఁడు రథమన నేమిదా
చెప్పు మనగా నాకఁడు చెప్పఁజాలఁ దయ్యెను ఈఁడు చెప్పినది మన
మంగీకరింపఁగలమా?

మిలియు మిలిందుఁడు చెప్పెను "నేనసత్యమాడలేదు, యోగినిరా,
స్తంభము, చక్కములు, తొట్లు, మున్నగునవన్నియుఁ గలిసి
అందరకుఁ దెలియు నామమైన రథముగా నున్నది " "మంచిది నీవు
'రథము ను నరిగా గ్రహించితివి అదే విధముగా శరీరములోని
మున్నదిరెం దవయవములు, వంశస్కంధములు గలిసి, అందరకుఁ
దెలియు నామమైన నాగపేనుఁ డయ్యెను బుద్ధునియెదుట మా సోదరి
వశీరాదేవి యిట్లుచెప్పెను "భిష్ణుభాగము లేక కాలమున నొకే చోటఁ
గూడియుండిన రథ నామమెట్లు ఎచ్చునో, అట్లే స్కంధములు
గలియుఁగా "అత్తు" నామము వ్రసిద్ధ మయ్యెనుగా "

‘అల్పము’ గూర్చి ఎద్దని ‘సౌఖ్యమును, వాగపేనుఁడు వ్యతిరేకార్థముగాఁ దీసికొని అర్థు లేదని నిరూపించెను ‘అత్మ కష్టమునే వాడుచు మాని, అవిష్టును తెప్పెను భావసరంపరా ప్రవాహము అట్లు ఈ వివిధదశలకు జాతే రామాన్యలక్షణ ముండునుఁజూచుచు, దానికే అత్మయని నామకరణము చేసిరి అల్ప యుష్టునను జ్ఞానము గాని యురణ గాని యున్నున్నచో, నది సావనము క్రిత కందుబాటులోని విషయము కాదని ప్రమాదము చెప్పెను వివిధభాగముల కలయికలో రథము నిజముగా నున్నదని తలచింపజేసి, సావనకలయె ననుక నిత్యమైన యాత్మ యుష్టునిది అలచుచున్నాము అత్మ భావమును శోధించినచో, దేహు దేహునిగా, గొన్ని గుణములు కలిసియున్నవి కొన్ని గుణముల నంపుటి కరీరి మెట్లో, అట్లే కొన్ని మానసభావస్థల మొత్తమును “అల్ప” యను నామముతోఁ బిలుచుచున్నాము గుణములు లేనిదే యాత్మ లేదు, ఎల్లూ రెండు గిట్టులు నీరు యనుక లేనిదే నది లేనట్లు చిక్కములు, స్తంభములు, శరులు, మున్నగునవి లేనదే రథము లెట్లును అ భావములకు సమస్తలక్షణ భేదమును నాగపేనుఁ డంగీకరించును ప్రతివ్యక్తిలోను, నామరూపములు, మనశ్శరీరములు అన్నివిధములు నిర్వచదార్థము కాజ్ఞే, మనస్సును నిత్యమైనయాత్మకాదు భావములు దశలు, గుణములు, వస్తువులుబోవుచుఁ గొంతసేపు మన దృష్ట్యాకర్షించి, యుద్భవ్యము అగును వీనినన్నిటినిగలుపు నిర్వ్యమైన అపృయోకమున్నది మనము భావించుము ఇది అనుభవమునకు విరుద్ధము హ్యూమెనియిటీ నాగపేనుఁడును, మన యనుభవముతో నాల్గు వస్తులక్షణములకు పరిబోధన చేదియు లేదని వాదించెను ఏకము నదిచ్చి న్నముపైన చేదియు గోచరింపదు ఏ భావము కాని తత్వమానమైన గుణప్రదర్శనము చేయుని దరవ్యమే మనకెట్లు కనఁబడుచున్నచో అదే

గ నామలె అల్ప యుష్టుననుక సృష్టి సృష్టి చెప్పినాడు తదితర భావముల హ్యూమెనిటీ వస్తువు వాల్చును ౪ ౩ ౪౪

అ దివ్యత్వ : డాక్టరువిలో విద్వేషము మహాత్మానుని నిరూపించు గంగోకములు రాగిగురుగా యాత్మకుఁడిట్లు జరుగు చెప్పెను ౧౦ మెదిల యనుక గంగా ఎరు గంగా తల అనము గంగా అ తలు ౧౨ ౬ ది వస్తులక్షణము అన్నియు నీరు విరుకను తలములును లేనప్పటికే గంగ మెక్కుడిది తాళకరణ నెం ౨౪౪

వస్తువులు “వామట్టుకు నేను, వాలో నిత్యంత నన్ని హితముగాఁ బ్రవేశించినపుడెల్లఁ దప్పక నేనొక గుణమునీ దర్శించుచున్నాను, ఉష్ణము కాని, శీతము కాని, పెలుగు కాని, చీకటి కాని, రాగము కాని, ద్వేషము కాని, సంఘము కాని దుఃఖము కాని గోచరించును నేనెప్పుడు వ్యయింపించిన నేదో యొక దర్శనమేకాని నేతే యేదియుఁ జూడఁజాల నైతిని గాఢనిద్రవంటి సమయమున నా దర్శనములన్నియు నదృశ్యములై నపుడు, నే నాస్థితిలో వెంతపేపుంటిన్ అంతపేపు నేను లేనట్లే లెక్క మతియు, సురణముచే నా దర్శనములన్నియుఁ దొలఁగింపబడి నపుడు, నే నాలోచించుట, చూచుట ప్రియించుట, ద్వేషించుట, నా శరీరవాశనముతోఁ బోయినపుడు, నేను బూర్తిగా వాశనమైతివనియు నా సంపూర్ణవాశనమున కింతకంటె నేదియు నవసరములేదనియుఁ జెప్పఁ గలను ఎవడై నను దనలో నావలెనే ప్రవేించి, కానింకొక వదార్థమును జూచితివని చెప్పనచో నారనితో నిక నేను వాచింపను నాయనుభవము, వాని యనుభవము వాని తెంత నిజమో, నాకు వింతే నిజమనియు, నీ వివచనమున మీ మిరువురము భిన్నా భిప్రాయుల మనియు మాత్రమే నేను చెప్పఁగలుగునది వాఁడు తనలో నేకము నిత్యమునైన తన రూపమును జూచియుండవచ్చునుగాని నాకట్టిదేదియును గన్పట్టలేదు ఈ శాస్త్రజ్ఞుల నలుంచి, మిగిలిన మానవకోటినిగూర్చి భిన్నదర్శనముల మొత్తములే మానవులని నేను నిశ్చయముగాఁ జెప్ప సాహసించు చున్నాను ఈ భిన్నదర్శనము లొకదాని నెనుక నొకటి వర్ణింపనలవి కాని మహావేగముతో నెడతెగకుండ జరిగిపోవుచున్నవి మన కనులలోని గుర్రులు తిరుగులోపుననే బిన్నదశలు గడచిపోవుచున్నవి మనమాపుకంటె, మన యాలోచన మధికవలలమైనది మన యికరేందిగ్రయములన్నియు నిట్టి వరివర్తనమునకుఁ గారణములగుచున్నవి ఒక్కక్షణకాలమైనను నిశ్చలముగానుండు నాత్మ యును శక్తి యేమియును లేదు ” ఇ మతీయు హ్యూమ్ తిరువాత నిట్లు వ్రాసెను “మనము మనస్సును కొనుగది, పెక్కు సంబంధములుగల భిన్నభావముల మొత్తమే తెలియనివారు

రానికి చేతనయ్యి, ఎవరొప్పు మొస్తదని భావించుచు నానా
 రీతినే, వాగవిమరుడు, వలన ఎన్నియం కర్మరూపములనియి, అట్లు
 యను ఎవరొప్పు కలుగునో యనియి, అది విశేషముకల్గును
 ఎవ్వరొప్పులలో కల్గుకొనని అట్లు మరలయి వానివిధానము
 తామున కలవినిది నీ ముగా రెను కుః పొన్నవని గాఢము
 నున పెలుగునుము తని ముఖము ఇమలదెందు కర్మయ కం
 దుభావనిదియెఱుగము క శిశ్యులలోను వల్లును గుణముకాదామై
 యొక పుష్పపుష్పని క తానెఱుగని గాగవిమరు వానికల్గునగా
 ఎవ్వరొప్పు వాని తాము ముఖులు నునరేద నీ గుణము కది
 వాదారములని తెలుసుకొని, యా క్షిణి గూర్చి మేము నున
 తాము జనునీకుమార్తెకృష్ణమూర్తిని కృష్ణముని నిర్మించిని
 నిర్మితానము అని గానారామ నెత్తుననె, అన్ని నున
 ము దుకొనని నిర్మల ఎనిది అట్లు యును క దొకతెలారము
 మునియు రాగి పుష్పము కుంకుమపుష్ప ములొప్పుననియు నిత్యము
 నిర్మల ఎనిదానము కల్గునను నిదిని తెలుసు కేదిని నిర్మ
 యునందు వాని తాములలో నును నిర్మల కి తాముకాదావారో
 కల్గునీ క్షేత్రము, పుష్పముల కిర్మలదానము గనునని తెలుసు
 వాదారము, అన్నిదానము నిర్మలమును క తాముననిర్మల
 నునో కల్గుననిర్మలము గది, వానిని దాని కిర్మలము
 లొక నిర్మలము మునునను నుననికాన మిది వారి యిది
 వానియు ఇనినిమూలం బులము ఎన్నికని కిర్మలము అందు
 కర్మ నిర్మలమును మునునను నున తాముకానము అని

[illegible][illegible]

చేతివాసుభవముల సంపుటి ౧ వాగసేనుని దర్శనమును
రథము మున్నగు వస్తువులన్నిటికి వెనుక నాక గుప్తమైన వర్ణము
పున్నదని స్థిరపరిచి నిర్మూలయెడల “ర్థసంపుటి రుగు మానవునిం
దాత్మ యున్నదిని సుమంగీకరింప నివసరము లేదు.

ఇంద్రియజ్ఞానమే లోకమునుగూర్చి చెప్పి మనకంఠమైనదో,
ననుభవము నున అనుక్షణ భావం ముగియు ఒకక్షణములోని సంబంధము
లేనిదర్శనమే అత్యంత క్షణికదర్శనమున మన మున్నుంపేసే మనము
మనస్సు లేక అత్యంత యని ఎలాచుదాని ఆయుర్ధాయము, ఈ క్షణములో
నున్న జీవస్పందనమే జీవిత మని విలియమ్ జేమ్స్ చెప్పినాడు
“చేతనయొక్క మొక ప్రవాహము వివిధవస్తువులని మనము కలలుకని ౩
ప్రవాహములో వివిధ స్పందనములు” నిజమగు ద్రవ్య నిత్యులుగాఁడు
ఆకని జీవితము క్షణమాత్రమే, ఈ త్తరక్షణములో నింకొక యుగము
పూర్వక్షణపురుషునితో సంబంధమును గలుపుటోని పనిచేయును ౩
క్షణమునకు ద్రవ్యకు జ్ఞానమున్నది పూర్వద్రవ్య అనుభవమును గోచరించి,
తన వ్యాపారమును నడుపుకొనుచున్నాడు” ౨ అత్యంత విధముగా
క్షణికచేతనుఁడు మనము ముగిసిన ఎలాచు దర్శనము, నిత్యమైన
యింకొక మనస్సు లేక అత్యంత క్షణము కాదు, క్షణికానుభవముల
విచిత్రసంపుటియై, యెడ తెగని మార్పు లొందుచున్నది దీని ననుస
రించి, కాత్మారికమైన అనుభవైకత్వమునై నను జూడఁజాలము రెండను
భవములకు సంబంధమున్నదనియు, నీ రెండు వాటి వ్యక్తి యనుభవము
లని చెప్పఁబడుచుమనియుఁ గాని ఆ యొకే వ్యక్తి యనిగా విచారానుభవ
సంబంధసంపుటియని చెప్పకొన్నదో వా వ్యక్తి యవసరము తొలగి
పోవుననియు దెల్పఁడు రసెల్ వాదించినాడు అవిచ్ఛిన్నత్వమున్నది
కాని, ఏకత్వము లేక సమానత్వము లేదని యాతని వాదము రెండు

౧ విశిష్టమగ్గమున విజ్ఞునిది దళ్యస్తంభికము లోకసంబంధములోనున్నవేడు
అమెల మెయి ఒక్కొక్కదాఁడమనె అరి రించిన మిథల విజయగా
భవతు ది లేదు విజ్ఞు చెప్పవలె అట్లే గృహము పైకర్తము,
వర్ణములను మన్నగనని నిర్మాణముల సంపుటము తెల్ల అట్లే అత్య
జీవములు వను క్షణములు మనకర్మరూపితవ ఎకంబరే

౨ సుగ్రహ కర్మలక్షణములు

క్షణముల అనుభవములో సంపూర్ణ సమానత్వము లేదు పూర్వక్షణము
భవము నశించి, అదృశ్యమై బోయింది మన మాలోచించుచుండగనే
మన యనుభవములు వరుగెక్కుచున్నవి వృత్తి క్షణ మొక సంబంధము
లేని స్వతంత్రానుభవమే, ఒకటి బోయి, రెండవది వచ్చి, యట్లే మఱు
మాయమగుచున్నది ఒకే చక్రవరదీలో అనేకములైన ఏకదేవము
లున్నవి (Points in circumference) కాని అవి మిక్కిలి సమీపములై
కలిసియుండుటచే సవీయొక పరిధి యని యెట్లు తలచుచుంటేమో,
యట్లే మన క్షణికానుభవము లత్యంత సన్నిహితములై యుండుటచే
నేకత్వమున్నదను భ్రాంతిని బొందుచున్నాము వృత్తి మనుజుడు
నిజముగా ససంతమనుజవరంపరయే, ఇందొక్కొక్క డొక్కక్షణమే
జీవించి మరణించుచున్నాడని రస్పెల్ చెప్పినాడు గతము వర్తమాన
మెట్లు గును ౧ క్షణికత్వము, ఏకత్వము, పరస్పరవిరుద్ధములు గత
కర్మఫలము వర్తమానములో నచ్చునను కర్మలద్ధాంతములో నీ యొకత్వ
మెట్లువచ్చినదో నిరూపించుటదలెదు

విచిత్రమైన యా యాత్మ సులభవాదములతోఁ బోషనది కాదు అది తీసిదీ దర్శనము, స్మృతి సాధ్యములు కావు విచిత్ర దర్శనములే మనపైనినదో దర్శించున దెవరు? ఒక దర్శన మింకొక దర్శనమును దర్శించదు అధునాతన విజ్ఞానమునకు శ్యాంబుత్వస్వభావ తీర్చిన అమూల్యభావ మేమన, భిన్న మానసకానుభవముల తేత్యమును భువించి నభువు నొక యాత్మజ్ఞానముగల వ్యక్తి యున్నదనియే ప్రత్యేక వ్యక్తులముగానున్న మనజ్ఞానమునకు, భిన్న వస్తువంబుంబధముగఁ బ్రపంచమునుగూర్చిన జ్ఞానమునకు నట్టి వ్యక్తిత్వమే యాధారము అనుభవవరంపరతో నొక యిడుపటియును యొక వ్యక్తిత్వ మా యిడు భవముల కర్తయును భావము జ్ఞానముల కవసరము అత్యవ్యాపారమైన

[illegible]

సమన్వయము లేనిది, పరస్పరాస్వయంభూతములైన వివిధభావపరం పరలుండి, భావము లేకుండును వివిధభావములు మాత్రమేగల మన యనుభవములో, భావములే యున్నవి కాని, వస్తువులు లేవు నిజమైన తత్త్వముయొక్క కేంద్రగత్యమైన యీ విషయము, శాంఖ్య తత్త్వజ్ఞుని కనేకకళాఖండ పూర్వము, తారతీయతత్త్వజ్ఞశిరోమణియగు శంకరాచార్యునిచే విస్మయనీయాంతముగా నిర్వచింపఁబడినది తనవేదాంతమాత్ర భాష్యమున శంకరుఁడు క్షణికవాదమును ఖండించుచున్నాఁడు ౧ మన అనుభవము క్షణికముగాదు ఏలన, నదియొక నిశ్చయగు వ్యక్తికిఁ బెందినది వ్యక్తియే లేనిచో, గతస్మరణము, స్మృతి, సాధ్యములు గావు ఈ భిన్నానుభవము లొక వ్యక్తిని గోరవచ్చుచో, నొక క్షణములో జరిగిన విషయమింకొక క్షణమున స్మరింపఁబడుచున్నది, నిన్నుతీది నేఁడు స్మరించినట్లే అందుచే సుఖ నిర్ణయములు క్షణికములుగాక నిత్యములే యని శంకరుఁడు చెప్పినాఁడు “ఒకఁడు నిన్నుచేసిన పనిని నేఁడు నేను స్మరించుచున్నాను” అది నిన్ను పూర్తియైనదియే “నిన్ను నొకవని నేఁటినియుండినని స్మృతి కలుగుచున్నది” నిన్ను జరిగినవని, నేఁటిదాని స్మృతియు సమానత్వము గల యొకవ్యక్తి అనుభవమనుట భౌతికావచ్చును ఏలన, నారెండికి వ్యక్తి లేకయే సమానత్వ ముండి యుండవచ్చును కాని యీ వాదము నిలువదు, రెండు వస్తువులు లేనిదీ వాని సమానత్వమునుగూర్చిన నిర్ణయమును సుఖము చేయఁ జాలము, క్షణికవాదమును మన మెప్పుకొన్నచో రెండు సమాన వస్తువులు లేవు కావున నిత్యదృష్ట యొకఁడున్నాఁడనియు, నాతఁడు లేనిదీ భూతవర్తమానానుభవముల నేకముఖమునకుఁదెచ్చి సమానత్వ నిర్వచనములు చేయ వీలుండదనియు వ్యూహగుచున్నది గతమును వర్తమానములో దర్శించుట కొక ద్రష్ట యుండితిరవలెను రెండను భవముల సమానత్వముపై వర్తి స్మృతి లభించుచున్న దినుకొనినను, సాసమానత్వమువలెన నొక సమాన వ్యక్తిత్వ మనసరము మతియు, సనుభవసమానత్వము సమాననిర్ణయములకుఁ జాలుననుటయుఁ బొసంగదు ఏలన, నేను నిన్నుఁ గలిపిన యొక వ్యక్తిని నేఁడు గుర్తించి నానని చెప్పవచ్చును, నిన్నుతీ నేఁటి, నా నిర్ణయములు పూర్తిగా సమాన

ములు కావు, నేఁ జూచిన నిప్పు దీవాఁడును నేఁడుమాచివవాఁడును సమానులగుటచే నిర్ణయసముత్త్య సేర్పడినది లేవల సమానత్వము స్మరణకుఁ జాలదు మతీయు మసలము మసమే గుఱుమానింప నవి సరము లేదు నిప్పు నేఁ జూచినదియే, నేఁడు నేఁజూచుచున్నదా యని వందేహముండవచ్చునుగాని, నిప్పుఁజూచిన యా "నేనే" నేఁడు చూచుచున్న 'నే' నగునా కాదా యని సంయమింపఁబడినది తఱ విధముగా శంకరుఁడు క్షణికవాదమును ఖండించి వ్రష్టయొందు లేనిదీ, అనువసనసుప్తయము, జ్ఞానము, ఎ్పూరి, సాధ్యములు కావని ఋషివృత్త చేసినాఁడు ౧

వాగ్దేహుఁడు జ్ఞానసిద్ధాంతమును గూర్చి వ్యసంగింపని కారణ మున నీ సమన్వయము విడిచి పెట్టెను లేకున్నచో, జ్ఞానమున కవసరమగు విషయవిషయములు రెండు నొకటి కాఁజాలనని వాదించవలసి యుండెడిది

౧౨

మనస్తత్త్విశాస్త్రము

అత్మనుగూర్చిన తాత్త్వికసిద్ధాంత మేదియైనను బౌద్ధులందఱు మానవజీవిత విషయముల నొక నిత్యాత్మ సంబంధము లేటండ గ్రహించి యర్థము చెప్పవారు మతీయు నాత్మ కొక చేత నిత్యస్థితి సంగీకరించి నను జీవితరంగములో నది క్రియాప్రయోజన రహితమైనది మన మిప్పుడు బౌద్ధు లాత్మ నెట్లు వివరించిరో చూడము "ఒకఁడు 'నే'నని వలికినప్పుడు, స్కంధసంఘటినిగాని, యేయొక స్కంధమునుగాని వదించి యది కాదుగా నున్న నే నని భ్రమించుచున్నాఁడు" ౨ లోక యాత్రచేయుచున్న జీవ మనఁగాఁ బంచస్కంధముల సమ్మేళనము మాత్రమే ఈ స్కంధములు లేక పముచ్చయి దృవ్యములు మానవులై యును, నితరజీవులకుఁ దిక్కువగాను మఁడును మన స్థాంక నిర్మాణ

౧ శంకరమాతృ భాష ౫౦ ౨౦ ౩ ౩౩

౨ సంయమిత విశాయము ౩౦ ౧౩౦

మునుకు గల యోగత్వమును గలిగియున్నది ౧ మూలకకత్తుల సంపూర్ణకరణమే మనస్సు

వ్యక్తిత్వమునును ౨ ముఖ్యాధారములు నామరూపములను రెండు విభాగములు చేయుటచేతనే ఉపనిషత్తులందైనను, జీవాత్మ లక్షణములు నామరూపములే సరితప్పమైన నిర్గుణప్రకృతి మీ నామ రూపముల ద్వారమున లోకమును జగదర్పితమైనది నామము మానసికా వస్థలనును, రూపము బాహ్యకవదార్థాంతములను జేందియున్నది ౩ మన శ్చరీరము అవ్యవ్యధారభూతములని తలచుటచేత “స్థూల మెల్ల రూపము, సూక్ష్మ మెల్ల నామము రెండు నొకదానితో నొకటి కలిసి యున్నది, అందుచే రెండును గలిసియు ద్విత్వములగును కోడి తన గుర్రును నేలుగాను, గుర్రుపై నున్న జొలకను నేలుగాను, పక్షివింప నట్లే రెండు సంకరము నన్ని వాతసంకరంధము గలిగి కలసియున్నట్లే, నామము లేనిదే రూపము లేదు రూపము లేనిదే నామము లేదు ౪ వి సంస్కారాధారములై యున్న సుఖాగ్రా విసంతకాలమునుండి యిట్లుండుట వాని స్వభావమైనది ౫ ఇతర భారతీ యితత్వజ్ఞులవలెనే బౌద్ధులును సునిస్సాకి యవమయవమని విమర్శించుట బాహ్యభృంతరముల భేదమును లేక విషయవిషయ భేదము నీ విధముగా నొక వాక్యము చెప్పుచున్నది “వ్యక్తి గతములైన, అంతర్యములైన దశలేవి? ఏ దశ లోక వ్యక్తి యొక్క అక్కట సంబంధించినదో అది ‘నావి యని చెప్పుకొనునది బాహ్యము లైన దశ లేవి? ఏ దశ అవ్యవ్యక్తి గతములై అనగా నిరవస్థక్తుల అనుభవములై ఆ యితర వ్యక్తులు ‘మావి అని యనుకొనుచున్నారో “యవి” అన్నియు ధర్మములు లేక మనోభావములు, దర్శనానవయలకు గోచరించు దృశ్యములు మానవవ్యక్తిత్వము నామరూపకల్పితమైన మనోభావములన్నియు ధర్మసంగతి వృధామగ్ధములలో, మనస్సు భావము లేక నామస్వరూపమును దెల్పు విషయములు కర్పించఁబడినవి

౧ దాక్షర్ మట్టగర్ వాగ్దేను ౨ అనా స్థలై క్క లేక సంకల్పముల ౩౦ యోగస్వరూపమే లేక అవి విద్ధియంతగును (మహవత్త్యకామ)

౪ రూప అల వ్రువ్విండును ౫౦ రూ ౩ సంబంధిది సంయుక్తవికారము ౫౫ ౬౫ ౭ ౮ ౯ ౧౦ ౧౧ ౧౨ ౧౩ ౧౪ ౧౫ ౧౬ ౧౭ ౧౮ ౧౯ ౨౦ ౨౧ ౨౨ ౨౩ ౨౪ ౨౫ ౨౬ ౨౭ ౨౮ ౨౯ ౩౦ ౩౧ ౩౨ ౩౩ ౩౪ ౩౫ ౩౬ ౩౭ ౩౮ ౩౯ ౪౦ ౪౧ ౪౨ ౪౩ ౪౪ ౪౫ ౪౬ ౪౭ ౪౮ ౪౯ ౫౦ ౫౧ ౫౨ ౫౩ ౫౪ ౫౫ ౫౬ ౫౭ ౫౮ ౫౯ ౬౦ ౬౧ ౬౨ ౬౩ ౬౪ ౬౫ ౬౬ ౬౭ ౬౮ ౬౯ ౭౦ ౭౧ ౭౨ ౭౩ ౭౪ ౭౫ ౭౬ ౭౭ ౭౮ ౭౯ ౮౦ ౮౧ ౮౨ ౮౩ ౮౪ ౮౫ ౮౬ ౮౭ ౮౮ ౮౯ ౯౦ ౯౧ ౯౨ ౯౩ ౯౪ ౯౫ ౯౬ ౯౭ ౯౮ ౯౯ ౧౦౦

ద్వితీయగ్రంథమున, తాహ్యరూపవ్యభావములైన విషయములను వర్ణించిరి ధర్మమనఁగా తాత్పర్యంతరించియు విషయములన్నిటికిఁ జేందిన పదము ప్రపంచదృశ్యములు రెండువర్గములుగా విభజింపఁ బడినవి (౧) రూపతోఽపఁగా రూపములు గలవి, వాలుగు భూతములు వాని రూపాంతరములు (౨) అరూపతోఽపఁగా రూపము లేనివి, చేతన దళావితీషణములు-ఐహ, దర్శనము, సమన్వయము బుద్ధి యను స్కంధములు, రూపమనఁగా తాహ్యమునఁ జాపట్టు ప్రపంచమనియు నది లోనున్న మానసికప్రపంచమునకు భిన్నమైనదనియు మొదట తోచుముగా, మనకుఁ బునర్వస్తుముల నిచ్చు నితరలోకములని దీని కర్థము వ్యాపించెను పూర్వబౌద్ధులీవిషయమున నింతకుఁ బై నధికముగాఁ జరిశోధింప నిచ్చగింపలేదని మనము గుర్తింపవలెను ఏలన, వాతని ప్రధానాశయము నైతికము ఆతఁడు తన బౌతిక స్వరూపము ననుసరించి, జగత్ప్రకృతిని నిర్ణయింపఁ దలపెట్టినాడు

నామమునకు సంబంధించినది చిత్తము, విజ్ఞానము, మనస్సు నామరూపవిభాగ మైదు స్కంధములుగాఁ గూడ నున్నది (౧) బౌతిక లక్షణములు (౨) వేదనములు (౩) సంకల్ప (౪) సంస్కారములు (౫) విజ్ఞానము లేక తర్కకత్తి ఈ పదములకుఁ జూర్తిగా నిర్వృతము లైన యర్థములు లేవు ఇవి ఎమువ్వయరూపమైన ఆత్మ ను దెలుపును చేతన మనేకాంశములను గలిగియున్నది 'సంస్కారమున నూహభావ తర్కరూపము లన్నియు సామరస్యమును బొందియున్నవి విజ్ఞాన మనఁగా, బుద్ధిసంబంధ విషయములను గ్రహించునది ౧ దీని కిందిగ్రయ సామ్యము మనసరము లేదు, మిగిలినవానికిఁ గావలెను

విశేషవరితామోక్షుతినందిన యీ యంతరంగ దళావిభాగ విజ్ఞానము ప్రధానవిషయములలో నవీన మనస్తత్వ సిద్ధాంతములకు నరికిపును మానవవ్యక్తియొక్క జాత్యభ్యంతరించులైన దేహ

౧ దీని కెనునియోలు విభాగములన్నవి పంచేంద్రియములను మనస్సును ఎవేకమను బ్రకర్షించునది ఎల్లా? య ఈయెనునియోలును గణాంశంకర్మ లక్షణములుగలిగి మానవమి కంఠ మేకోక నైతికప్రాయములన్నియు లక్ష్యవ్యవహారము లైన దేమియు బుద్ధిమత్తు పుటలు కాం కా

మానవముల భేదముల నిది స్థూలముగా సంగీకరించినది ఈ ముఖ్యరీతి మూర్త్యులందుఁ గొంత సరిమితిలో నిలకడగలది దీనిము లేక రూప కాయము ఈ నిలకడ మనస్సులకుఁ దట్కువ మానవకరంగముఁ పంజా, వేగు, విజ్ఞానము లాన్నవి వేదవి ముఁగగా, నిందియివ్యాపారము ల సుఖము, దుఃఖము లెందును లేని మానవకానుభవముల నిది వాక్యవస్తువులతో నిందియవృద్ధులచేఁ గల్పించును తప్ప లేక తిప్పక కిదియే కారణము ఇందియ, మానవ దర్శనములు, తత్వం బంధములను గ్రహించుకత్తి, సంజ్ఞావిభాగము లోనిది ౨ ఇతల ముఖ పృష్ఠమైన గ్రహితకత్తి యున్నది భిన్నపరిణామదశలలో నీ చిత్ర సంకాసవరంపరలు జనించుచుండును సంజ్ఞావిషయ మిందియ విషయముగాని, మానవీకవిషయముగాని కావచ్చును

బుద్ధహేతు సమసరించి, విజ్ఞానము మొదట వస్తువును వృత్తికించిన వెనుక దర్శనము, భావన సంకల్పము జనించును కాని యిది పన్నియు నాశీ విజ్ఞానానుభవములోని కల్పితభేదములు, నిజముగా విడచి రానివి "ఒకపూర్ణమైనవిజ్ఞానానుభవములో నిది మొదట నది తరువాత వచ్చునని చెప్పుటకు వీలులేదు" ౩ వేదవమే పూర్ణముగా విజ్ఞానమనియు, వస్తువుభవమనియు బుద్ధహేతుడు చెప్పినది విచిత్రమే ౪

౧ మిశ్రంము ౨౭ ౨౨౦ ౨ మిశ్రంము ౨౭ ౩ ౧౧

౩ అల్లకొరివి పుటలు ౧౪౩ ౧౪౪

౪ వేదము (౧) జనుభవము గుణమునను (౨) లోక్త్యము ప్రయోగము (౩) బానిసకలక్షణముల దీని దుఃఖము (౪) కాంతి వర్ణివాకళాంశము గను గలిగియున్నది (౫) తుల్యదీపవర్ణియందు మతవనులేని వేదము లేదు (౬) వేదములవేదముననే యనుభవము కలది మే మంగీకరింపము యుదుములు లెందును లేని యనుభవమొందియు లోకములెందును ఒక వస్తువులది తెలియక కింతమైన పలు కొలది గ్రహించును వృద్ధి వేదము వృత్తియనె దర్శనము వేదము యందు సంకల్పము వేదము సుఖదర్శనమందు గలుపునె విజ్ఞానము తెలియనె వేదము వెంకట లక్ష్మణుల గ్రహితకత్తి వస్తువులది వస్తువులందు లందునె జనుభవమే వేదము లక్షణము (౭) వేదము లేక మహాకలమును దురియొను వృథావముగలది వేదము చెప్పబడెను ప్రాంతమై వేదము ముఖముగా నుండును కా వేదము ఒకటిది వర్ణివాకళాంశవి చెప్పబడెను అల్ల

—భగి ౪ ౬ ౪ ౧౪౩౨౪౩.

పూర్వశబ్దంబు యంద్రియజ్ఞాన సిద్ధాంతము నివట మనము చూడ వచ్చును. నీలిరంగుల వస్తువ్రతీమ నేత్రమునకుఁ దగిలినప్పుడు, క్షుప్తయొక్క నీలిమ నేత్రేంద్రియమును, గలినవని కొన్నివేళఁ గారణవృత్తయ నేద్రము చెప్పఁబడెను. దర్శనము, నేత్రము వస్తువుల మీఁద నాధారపడినదియను, నీలిరంగును జాతుల మాత్రము పూర్వము భవముపై నాధారపడినదియను చెప్పిరి. ఇంద్రియ విషయములై యు రూప, శబ్ద, గంధ, రస, స్పర్శలు యద్వయములు వీనిని రెండువర్గములుగాఁ జెప్పెను. అనంతరూపములు సంపత్ రూపములు వస్తు రూపములతో దేహసాంగత్యము లేనివి. యునిదివి, రూపశబ్దములు, మిగిలినవి దేహసాంగత్యము కలవి. స్పర్శకు రూపాంతరములు వచ్చెంద్రియముభవములును ఎప్పుడునుండి జనించినవని తెమాకృతిని చెప్పినాఁడు. వంచెంద్రియవిషయములను వంచారమ్మణమని చెప్పిరి. ఇంద్రియము నిందియవిషయము కలిసినప్పుడు వేదనము జనించును నిజమునకు, విజ్ఞాన మనఁగా, ' నవ్రయిత్వముగా, నిందియము విషయముతోఁ గలియుగా జయల్పితమైన మానవదళిల ఫలితము, ఇంద్రియ విషయ స్పర్శ, రెండు గొట్టెనోటులు కాట్లాటకుఁ గొమ్ములు కలిపినట్లే జరుగును, నేత్రము వేలు, ఐక్యపు వేలు సంపర్కము రెండిటి కలయికయే "౧ జాహ్యరూపము నిందియములపై నొత్తిడి గలుగఁజేసి, వ్యక్తిలోని రూపమును మార్పుచేఁ గలిగెనని ధర్మ సంగతి చెప్పుచున్నది. నేత్రము వస్తువు వరస్పర్శము నాధారపడియున్న వని చెప్పు నితరభావములును గలవు. నేత్రము లేనిది లోకము లేదు లోకము లేనిదే చూచు నేత్రమును లేదు. ౨ మానసికవిషయములు వంచవర్గములు (౧) చిత్తము (౨) వేతలకములు లేక చిత్త గుణములు

౧ మిఁదలము ౨౭ ౩౭ చూడు మత్తి ముఁదలము ౧౭ ౨

౨ ధర్మశాస్త్రము యంద్రియధర్మము గూర్చి యుద్దేశములై వేదమునకు సరిఁపఁబడినది.

అ — ఇంద్రియములు

1 మొదటి ప్రతి ఇంద్రియము ప్రకృతిలోని యద్వయములైన సంబంధించి దో వేదము ౨ వీరిని నిందియములతో చెప్పి యా లోకముల నొత్తిడి జఁపెను. ౩ ౪౫ ౪౬ ౪౭ ౪౮

(3) ప్రసాదరూపములు లేక స్థూలగుణములు, సుకుమరూపములు లేక సూక్ష్మరూపములు, (4) వజ్రస్థి వాచము అభిప్రాయము, భావము, ఆలోచనము, (5) నిర్వాణము, ఇవి ధర్మారమ్యణము ధర్మమనఃగా మానినీకదర్శనము, ఇంద్రియానువృత్తియెట్లు, అర్థభావములతోఁ గూడిన జ్ఞానముగా మానునో చెప్పఁబడి లేదు, తాత్పర్యమునకధిర్వక్త మనస్సు నేదగుముల నుండి అర్థభావములను గల్గించుకొనునని చెప్పఁ బడినను అదియెట్లు జరుగునో మనమెఱుంగము వస్తువు, ఆలోచనము రెండియొకమైనది చిత్త మీ నేదనములను విజ్ఞానప్రవాహముగా మార్చు కొనుగట అభిప్రాయముతో నేడవ గ్రంథము వత్తానపీఠిక మనఁ బడును వజ్రాణములనఁగా సంబంధములు, ద్రవ్యక్షు ద్విత్వమునకు సంబంధమే

2 ఇంద్రియ వాచము అర్థమనఁబడు

1) ఒక వజ్రస్థి తత్వమునకధిర్వక్త కను మనఃముగాఁ బ్రకర్తవ 2

2) 1' వజ్రస్థి తత్వమునకధిర్వక్త కను మనఃముగాఁ బ్రకర్తవ 2

3) (1) (2) కను వజ్రస్థి తత్వము

4) వజ్రస్థి తత్వమునకధిర్వక్త కను మనఃముగాఁ బ్రకర్తవ 2
లేక వాచము లేక రెండను ఈ అర్థము రెండవార్థమునకు
అర్థము అర్థమునకధిర్వక్త కను మనఃముగాఁ బ్రకర్తవ 2
కను మనఃముగాఁ బ్రకర్తవ 2

అ — ఇంద్రియ విషయములు

1 మొదటి వాక్యమునకధిర్వక్త కను మనఃముగాఁ బ్రకర్తవ 2
కను మనఃముగాఁ బ్రకర్తవ 2
కను మనఃముగాఁ బ్రకర్తవ 2
కను మనఃముగాఁ బ్రకర్తవ 2

2 అ) 1' వజ్రస్థి తత్వమునకధిర్వక్త కను మనఃముగాఁ బ్రకర్తవ 2

అ) వజ్రస్థి తత్వమునకధిర్వక్త కను మనఃముగాఁ బ్రకర్తవ 2
కను మనఃముగాఁ బ్రకర్తవ 2

3) ఇంద్రియ విషయమునకధిర్వక్త కను మనఃముగాఁ బ్రకర్తవ 2

4) వాచమునకధిర్వక్త కను మనఃముగాఁ బ్రకర్తవ 2

5) వజ్రస్థి తత్వమునకధిర్వక్త కను మనఃముగాఁ బ్రకర్తవ 2
కను మనఃముగాఁ బ్రకర్తవ 2
కను మనఃముగాఁ బ్రకర్తవ 2

(తాత్పర్యమునకధిర్వక్త కను మనఃముగాఁ బ్రకర్తవ 2)

విజ్ఞానముని వాద్దు లంగీకరింతురు కేవల బుద్ధికాంక్షమైన పురణ (Reasoning) యే ముఖ్యకర్తవ్యమైన విజ్ఞానవ్యాపారముగా సర్వదశ లందు మున్నది ౧

అభివృద్ధి మనశ్శాస్త్రమున గుర్తించిన సంకల్పము (will) నకు బౌద్ధపరిశీలనములో స్థాన మున్నట్లు తోచుచు సంకల్పమును, పేదని పురణములవలె ముఖ్యమైనదే బౌద్ధసద్ధాంతము ననువరించి మానవ జీవితమునకుఁ బ్రధానోపకరణమైన విజ్ఞానమునకు సంకల్పము ముఖ్య భాగము కంఠస్థంధముల సొంగత్యఫలితమైనదిగా బౌద్ధమనస్తత్త్వమున సంకల్పము పరిగణింపఁబడినదని తలఁచుట కారావము లేదు విజ్ఞాన మనఁగా జ్ఞానము పెరగ మనఁగా ఆనందము (Feeling) సంస్కారమునఁగా సంకల్పమునని మనము నిర్ణయింపవచ్చును అభివృద్ధి శాస్త్రముచెప్ప సంకల్పమునకుఁ జెందిన లక్షణములన్నిటిని దననిమంటువు లందు చైతన్యము సంస్కారమునకుఁ జెందినవనియే చెప్పవచ్చు వాంఛ, యుక్తిములు సంకల్పలక్షణములు యత్న మన్ని సంస్కారములకు సామ్యము కలిగి యని రైస్ డేవిడ్సునతి చెప్పినది ఆరిస్టోటలు ఇది ప్రాక్రియములో సంకల్పయత్నము, కామ, రాగములకు, నిర్ణయములకు నివసరమని చెప్పెను నేటిశాస్త్రములోపలఁ గామరాగనిర్ణయాల విభాగములు స్పష్టముగ లేకున్నను, బౌద్ధతత్త్వములందు సంకల్పము, నైతిక రంగమునఁ దత్ఫలితములు పూర్తిగాఁ జేర్కొనఁబడిన వని రైస్ డేవిడ్సునతి యభిప్రాయము, పీఠములందు, సంకల్పనైతిక వ్యాపార సంబంధములు స్పష్టముగా నిర్వచింపఁబడినవి చెప్పవచ్చును ధర్మ సంగణియందు రెండు వాక్యములందు, సంకల్పమునకు సంబంధించిన సమాచారకర్తదము లన్నియు వాని లక్షణములును జేర్కొనఁ బడెను ఆరంభము, యత్నము, ప్రయత్నము, కృషి, ఉత్సాహము, వ్యూహము, ఆటంకనిరోధము, దృఢపరిశ్రమ, తీవ్రముగాఁ గాంక్షించుట, మున్నగు వీర్యలక్షణ సంపద జేర్కొనఁబడెను నైతికములు, తద్విరుద్ధములుపై న మానసికలక్షణములు సంకల్పములే యని కనిపఁబడెను ఈ కల్పములు మనస్తత్త్వపరిశీలనమున కుపయోగించినపుడు దోషము లేదని మనశ్శీః

బాటు బౌద్ధులు పంగీకరించిరి కాని సంకల్పములై న పవిత్రధర్మసమాచరణ ఫలితములను తెప్పవలసివచ్చినప్పు డా పదములతో అనిత విశేషముల సాసంగి వాడియున్నారు అహంకారము తృప్తి, నీడకాము, కామరాగము, రూపరాగము మున్నగునవి చెప్పఁబడెను ౧ సర్వలక్షణములను సంకల్పవికారములనియే నిర్ణయింపఁబడెను మానసికజీవితము యొక్క సంకల్పలక్షణము లేక, సహేతుకక్రియాలక్షణము నభిసవ మనస్తత్త్వశాస్త్ర ముద్ఘాటించినది సంకల్పమునకుఁ గొన్నివేళల సిద్ధాంతప్రాముఖ్యమును, గొన్నివేళల ననుష్ఠానప్రాముఖ్యమును బౌద్ధులిచ్చిరి అతిగూఢరు పండితుని భాషలో మనస్సు సంకల్పించుకొన్న లక్ష్యమునందు వేదములు కలుగుతుండ నుంచుకొనుట కుపయోగించున పంతరంగసంకల్ప క్రియలు లక్ష్యములను మార్చునవి బాహ్యవ్యాపారమునకుఁ బానుకొనిన సంకల్పరూపములు ౨ జ్ఞానము సంకల్పమును “ప్రతికార్యమునందు విడిగా నుండవు కాని, ప్రతిసంకల్పవ్యాపారము మానసికరంగ క్రియారంగములం దవపరోచితముగ రెండరూపములను బ్రదర్శించును ” ౩ సాధారణముగా సంకల్పము మానసికమయ్యుఁ గ్రియారూపమునఁ బరిణమించును జ్ఞానవ్యాపారము లెక్కుడు క్రియాత్మకములు ప్రకీత్యమముత్పాదవాదమునందు, దర్శనములు కామముల నుదయింపఁజేయునని చెప్పిన బౌద్ధశాస్త్రము సహేతుకమైనదే సంకల్పము దేనిపైఁ గిండ్రికృతమైనదో యా పశువును మనము స్పృశించుట, చూచుట, తానుచుట, జ్ఞాపకముంచుకొనుట మున్నగునవి చేయనగును జ్ఞానము, సంకల్పము, సంకల్పముయొక్క కాశ్య భ్యంతరక్రియారూపములని చెప్పవచ్చును శరీరశాస్త్రమున పేదనాత్మకములు, తలసహేతువులునగు సరముల ఒకటట్లు నేకాత్మకమైన వ్యాపారముగా గణింతురు ఈ సరములలో సంకర్మములై నవి జ్ఞానమునకు, బియ్యములై నవి సంకల్పమునకు సరిపోవును ఈ రెండివ్యాపార మేకాత్మకముగానే గ్రహింపఁబడి, యం దివి భేదరూపములని గుర్తించఁబడినది మానసికజీవితమంతయు సంకల్పాత్మకమైనప్పుడు, లక్ష్యసిద్ధితే చేయు ప్రయత్నమే సంకల్పమగును అప్పుడు సంకల్పములో

౧ తె అర్ ఏ యన్ గాఢా పుట ౪౯

౨ బృహిషి అర్షల్ అన్ మైకాలతే ౧౪౧౧ పుట ౨౪౪

నున్న కార్యము, బాహ్యసిద్ధి పండును ఇచటనైనను సంకల్పము క్రియాత్మకమై కీర్యాయ్యాపారమున కాటంకమేదైన గలిగినప్పుడు ఆలోచనాపరిమితమైన జ్ఞానము వనితేయును ధ్యానగమ్యమైన యానందము, సంకల్పపరిహారమే, ఇచట ధ్యానం ఆపంబిప్రదమైన సంకల్పవ్యాపారము భావన సంకల్పమునుండి స్వతంత్రము గాదు అది నిర్వృత్తియల ననుసరించును మానవకలకలను త్రివర్గమొనర్చిన పూర్వాభ్యాసములను వివర్జించి, బ్రాహ్మ సందేహుడు ద్వివర్గమేచేసి, జ్ఞానమునకు బదులుగాఁ గుతూహలమును దానిక్రింద నీ రెండిని నవగా, చేదనాసంకల్పక్రియలను తీర్చినాఁడు జ్ఞానమునకుఁ బ్రత్యేకస్థితిని దొరికించి యిది సంకల్పమున కాంతరంగిని రూపమేయని నిర్వచించి నచో, మానవకలకలమునకుఁ గేంద్రవత్వమైన బౌద్ధత సంకల్పమే ప్రధానమును భావము సంగీకరించినవార మగుదుము

ఇంద్రియాతీతమైన “అన్న లేకున్న వా స్థానమున యమే వోన్మిన్ చెప్పిన రీతిని, విజ్ఞానము ప్రవేశించినది ౧ ౨౩ అన్నమునుండి యింకొక అన్నమునకుఁ దోడవచ్చునది విజ్ఞానము — సునకు విజ్ఞాన సంభావమున్నది ఈ విజ్ఞాన మొక నిత్యమైన, మార్పు లేని, అస్మాం తరయాత్రి చేయు వ్యక్తిత్వము గాదు, అనేక క్షణికవిజ్ఞానదశావరం పరాచ్యవాహము విజ్ఞానావస్థలు, వేదనములతో సంబంధము లేని స్వతంత్రావస్థలు, భౌతికావస్థల యాధారము వీని కననరము లేదు

బౌద్ధమతస్తత్త్వశాస్త్రము నమవృత్తయాత్మకమని చెప్పవచ్చును కొన్ని మోక్షముల ననుసరించి, పరిధిధర్మమునకుఁ బూర్వాధారము లైన లక్షణము లన్నిటి కవి ఎట్లు విజ్ఞాన కారణము లగుచున్నచో వర్ణించి, ఆ యుగమున బుద్ధితములైన హేతువుల నుగ్గడించిరి కొన్ని దర్శనముల తటస్థించినపుడు తత్తుల్యములగు భావములే యేల కలుగుచున్న వను పోక్షమునకు, నాగపేనుఁ డిట్లు బదులుచెప్పెను “అవి వాని స్వభావము లగుటచేతను వాని ద్వారము లగుటచేతను, వాని యథ్యా నము లగుటచేతను, వాని సాహచర్యలక్షణముచేతను బట్లు తటస్థము

౧ అన్నం ఎవయోలేకో ఇతాం ౨ ఈ భావము వీరికముల దేవాకిరై యింక ఎరుక ౩ దర్శియం ది తి — పుట ౨౦౦

లగుచున్నవి ' అర్థశాస్త్రమునకు సుఖినివశరీరశాస్త్రమునకు జెప్పిన సంముల అర్థానధర్మముని చెప్పవచ్చును ఎన్నింటినినను వర్ణనల మొదటికి దోషము? మామి ఎటు వర్ణమున్న నటు వీరినను వృష్టిస్థానిని ఎటు వృష్టి స్థానమునకుఁ ప్రవహించెనో, యిప్పుడు ఇట్లే శ్రవణించుచున్నది ౧ దాక్షర్ మెట్టుగల్గి ప్రాసాదాదు "వీ సంముల సమూహము నుండి యొక యొకదీకము ప్రవహించునో, ఆ సరసమూహము దాని వలన తనవలనవచ్చును గొంతఁ గోల్పోవునని నమ్ముట కాధారము అన్నవి ' కావప్రసరణములచే సరముల దార్శ్యము నదలునని తెలియుచున్నది ౨ నాడు వర్ణకృతిశాస్త్రములు లేవు గావున నీ విషయమును బొద్దులు ఒక మనస్తత్వవరిశీలనము చేసినే తెలిసికొనిరి కాని, శరీర శాస్త్రము, మేధియొక్క బౌతికవరిశీలనములనను గాదు గంభీరణ శక్తినిగూడ గాదు పేర్కొనిరి

మానసకదంబ వరికామమునుగూర్చి, చెప్పఁజూ, బ్రతి మానసిక దశకు సూత్రపట్టణ గలవనిరి ఈశ్వాదము స్థితి, భంగములు సంబంధకృత్యతీయు అల్యంకరణాక్షకాలమైన క్షణమే యుండును ఒక చిత్తదశ, యుద్ధియించుట, నిలుచుట నిశించుటయు నీ యాదును గలిసి యొక చిత్తక్షణ మగును ఒక క్షణకాలముకూడఁ బారిత్యగ నిడఁ యుండఁబని కొందరు బొద్దులు నలుమదురు ఒకదశ గోచరించి నిశించునీ కాని అతిమాన్వంశ ఎరిమితికాలమైనను నిలకడ దానికుండదు విశదీ మగ్గము చెప్పినది "పూర్వక్షణమందలి దిశ గతించినది, అది నిలుచునది కాదు, నిలువదు శాస్త్రక్షణదశయు ఇట్టిదే పరమావక్షణికదశ యున్నది, కాని యిది గతములో లేదు ముందుండదు "

ప్రతివిజ్ఞానదశయు, సాధావిశ్కృతమైన యాంతర్యచేతనము యొక్క చేతనప్రవాహమే వృత్తిహీనమైన దశను (Pronegation State) బౌద్ధమనస్తత్వ మంగీకరించినది అది విధిచిత్తములేక పరికామము రేగినదియు, విధిచిత్తమునగా జాగ్రదవస్థ సునియుఁ జెప్పఁబడెను

౧. ౨౨. ౩

౨. ఎరియరాతికల్ సైకావో పునణ ౧౨౨-౨౩.

దర్శియః తిల సేతు ౧౨౦

మనోద్వారముఁ నీ రెండును వేర్వేరు యవస్థలుగాఁ జరిగిమించినవి భావాంగముల లేక జీవవ్యాపార మణిగియున్నప్పు డీ వృత్తి తాత్పర్యక రుణమందును జాగ్రద్విజ్ఞాన తాత్పర్యముయే భావాంగము ౨

ఇంద్రియక్షోభములను భావములుగాను, భిన్నత్వములో నేకత్వమును గలిగించు శ్రియసామర్థ్యము శేషత లౌకికవిద్వాంశమునఁ జెప్పుటకు వీలులేదు మానవకలకావిభాగమునిచ్చి ఔద్ధమనస్తత్వము సంకల్పము, శ్రద్ధ మున్నగువాని కొక దృష్టయగునరమగునా కాదా యను సమస్య నూహించియుండలేదు తాహలను, సంబంధముల నిచ్చినదే కాని, వానినిఁ గలిపి యర్థముచేసికొను నొక చేతవస్త్రీత్వము సంగతి నాలోచించలేదు విజ్ఞానకర్తయనిగా భిన్నమానకావస్థల మొత్తమని వారిభావము 'వామరూపములవలన వ్యాపారములు జరుగును' నామరూపములు నిత్యవరిపర్త నాత్మకములు, స్వర్గు నమభవించు వస్త్రీయైషఁడని యిడుగురాడు, స్వర్గావస్థ కాధార మెమి యని యాలోచించ వలెననియే చెప్పుటచేను ౩ మనకు వస్త్రీత్వ మున్న దనుకొనుట ప్రాంతి, కాని నేను' పునర్జన్మ మందుచుంటిని, నిర్వాణము నార్జించి తినిని చెప్పుకొనుచున్నాము దీనినే బుద్ధసామంజిట్లు చెప్పినాడు "ఏ భిన్నావస్థల సమూహ మొక వృక్ష మని చెప్పి దానికి ఫలము అంద యింటి నప్పు డా వృక్షము వలించినదని యెట్లు చెప్పుచున్నామో, అదే విధముగానే భిన్నావస్థల సముచ్చయములైన యావస్థలను మానవుఁ డనియు దీవత యనియుఁ జెప్పి అవి సుఖ దుఃఖములను బొందినదో

౧ భావము=వృత్తి అంగము=భావము భావం మనో స్వృతిలేని వృత్తి తత్వము అవసరమే కొన్ని దశలో వృత్తి యున్నది కొన్నిది లేదు

౨ భావాంగములు ౧౯ విధములు అందు లది కావలొకమనసు నును దూర వాఁడుకను నాదుగు అహంకారమును ముందను నైవేదేయ్యులకి గురున నించి ఒక పక్షినిర్వాణమయొక్క మానవస్వందనముల సమత్వయము అక్షయము అర్చనల ఎరిమితమై వీలక అలోపర్చి తెలియును దా పు చివ్వుని

(బుద్ధిస్తు నైకాంశి పక్షి ౧౬) భావాం ము వస్త్రీ ౧౬యిగాఁ జూచిని స్వృతి లేని వృత్తి కావ్యమునుండి చూచి యా యము

౩ చూచి సమత్వయము ౨౭ ౧

మానవుడు లోక దేవత ముఖదుఃఖములను గాంచెనని చెప్పుకొను తున్నాము¹ ౧ వర్తమానదశ గతదశ కాలున్నను, వర్తమానము గతమునుండి వచ్చినది కనుక దశావరంపరాధిపతిమే యైయున్నది ౨

నిత్యాత్మభావము లేదు కనుక పునర్జన్మవిషయము నిర్ధారణమైనది ఎకాత్మ లేనిది, పాపపుణ్య వలానుభవరూపమైన క్షియవరికిఁ జెందు నను సమన్య యున్నది తప్పుచేసినవాఁడప్పుడే పోయి, క్షిణుభవ మున పేజొకఁడున్నాఁడని చెప్పుచో నెట్లు పొనగును కాని, ంక్షానుభవ మున^౩ వలయు కీచనమానర్య మున్నదతి ఈ సమానజీవి, కేవలము నిరుసురహితమై, ఎరస్పరనంబంధము లేని దశావరంపరి కాదు, అది యొక భౌతిక, మాదనక, నైతిక సజీవదశాసంపుటి మిళిందరాజు వాగ సేను నదిగివాఁడు “పుట్టిన మానవుడు, వాఁడే యున్నాఁడా! వాఁడు మారిపోయి యింకొకఁడు జీవింపవా? ” పుట్టినవాఁడునుగాఁడు, పేజొకఁడును గాఁడు “అదాపారిణ్యపూర్వకముగాఁ జెప్పుము ” ౪ రాజా నీవు చంటిపిడ్డిగానున్నప్పుడు నీవునైఁ జరుండిన యా వాఁడు, నిన్నుడు పెరిగి పెద్దవాఁడవై ౫ నీవు “కలవేవా?” “కాదు జి పిడ్డిను నేను గాను ” అ బిడ్డవు నీవు కానిచో, నీకుఁ దల్లియుఁ దల్లిదండ్రులు గురువును లేడు^౬ వచ్చినవాఁడు పునర్జన్మ మెత్తినవాఁడు కాఁడు, కాని వీరిరువురకు విశేషభేదము లేదు, వచ్చినవానినుండియే మఱలఁ బుట్టితవాఁ డుదయించును ఎత్తినదిసము మనము నూతనపురుషులమే కాని, పూర్తిగా నూతనులము కాము ఎడతెగని మార్పులో, పెడతెగని యవిచ్చిన్నిత్యమున్నది బుద్ధహేతుఁడిట్లు వలీకివాఁడు ఏ దశావరంపరిణమిందయైన వాక పూర్ణసమానవ్యక్తి లభించునని, పుణపెక్కిన

౧ దక్షిణునిది లే పుట ౨౪౩

౨ ఓరాజా! ఒక దొక దీక్షితుని పెరిగిం గా ది రాత్రియంబయి దు సతుల రేరా? ౩౪౩ రాత్రియంబయి వెలుగల వుది పెనుదీక్షామరలో కున్న దీక్షితుల పెనువ జాంబో నెట్లంబయి వుది? కాదు ఎంత రాత్రియంబయి పోలే నార్యమగుఁ గాఁడున్నది అదే ఎరవదా నోరాజా! “పుట్టి పు జ్జావరం బు “నియున్నుల ఒకదశ వచ్చి “పునఃపరా” రెండవది వచ్చునున్నది అభ్యంతమ చేసి యా ౩౪ కర్మము సడరుచున్నది (మిళిందము)

పెరుగు, పొలముండి జనించెయిందలేదు అనలు సమాసత్వమే లేకుండి
 సహజ బాలు లేకుండఁ బలుపుపెరుగును లభించెయిందిదు " పూర్ణ
 సమాసత్వము కాని, పూర్ణభిన్నత్వముకాని లేవు అలయు నొక దికా
 ఎలది ఉత్తరక్షణస్పృష్ట, పూర్వస్పృష్ట కత్యంతనన్ని సామగుటచే
 వ్యవహారమునకు రెండు నొంటి యని గ్రహింపవచ్చును ఇట్లే కర్మయు
 విచిత్రియము, పునర్జన్మము మాత్మజన్మమే ఉన్నవిత్తులలోనై నను
 నిత్యవికాసమందును వినిత్యమైన జీవరూపము సంసారవక్రమున
 నందరించును, పుణ్యపాప కర్మఫలభోక్త యగుచున్నది పునర్జన్మము
 ను జీవైత్య మవనరము అనిత్యత, కారణధర్మముల వలన నొక
 క్రియాత్మకమైన జీవభావము కనుగొనఁబడినది ఉదయించిన వెంటనే
 నందు పరిశ్రమభవము సుతరక్షణానువన శీవితముతోఁ గలిసిపోవుచు
 సుతరక్షణానువనమున నీ విధముగా గతమంతయు న్నూర్చురూపమున
 సంరక్షితమై పరివహించుచున్నది దెల్లెకాస్పృశి సద్ధాంతవాక్యము
 అను పురింపజేయుచు, తొట్టులు స్పృశి యనునదొకట వేఱగా లేద
 నియు, వర్తమానజీవదశలో గతానుభవమంతయు విచిత్రియముగాఁ
 పరివహించుచుండునలయు నిర్వచించిరి "మనవాక్యదశత మనము
 కోరినది, సంకల్పించినది అనువదించినదియు నీ క్షణమున వర్తమాన
 మనఁ దొంగిలూచుచు, నందుఁగల విజ్ఞానద్వారమువార్య నిలిచి
 గెంటుచున్నది విజ్ఞానము దానిని గుఱుమునొద్ద విడిచి ముందుకుఁ
 పోవుచున్నది '౧ గతము సర్వమానమును గడచి తన కాటుయొక్క
 చూసినాట నిశఠ విడిచి యుద్భవ్య మగును

౧-

ప్రతీతిసముచ్చాదవాదము

దుఃఖమయమైన జీవోత్పత్తి, తన్నాశమును, పరితీత్య సముచ్చా
 దసద్ధాంతము చెప్పును "అప్పుడు యివ్వగవానుడు రాత్రివర్ధము
 యామమునఁ గారణవరింపరపైఁ దన ద్భిన్నని కేంద్రీకరించి, దాని
 ననులోమ విలోమకృషమునఁ జరిశీలించెను 'విజ్ఞానమునుండి సంస్కారి
 ములు, సంస్కారములనుండి విజ్ఞానము, విజ్ఞానమునుండి వాచు
 రూపములు, వాచురూపములనుండి సప్తరాష్ట్రములు నగుగా త్వత్పిఠుత్పత్తి

జిహ్వాహృద్ర మనస్సులు, న ప్రరాష్ట్రములనుండి, నయోగము, నందుండి
 నేదనము, నందుండి కామము, నందుండి నంగము, నందుండి నరీకామము
 నందుండి అన్యము, నందు అరాసురిములు, వియోగవిచారదుఃఖ
 దైన్యాదులు జనించుచున్నవి దుఃఖవరింపరకంతకు సుఖకారణము
 లిట్లున్నవి, తిరిగి, అజ్ఞాననాశముచే నివర్తనముగా నామము పూర్ణముగా
 నశించుటచే, నంస్కారములు నశించును దానితో విజ్ఞానము, దానితో
 నామరూపములు, నామరూపములతో ఎష్టరాష్ట్రములు, నాని నాశముతో
 నంగము, దానితో నేదనము, దానితోఽపృష్ఠ తృష్ఠతో నయోగము,
 దానితోఽవిరామము, దాని నాశముతో జన్మనాశములు జన్మనాశములతో
 జరామరణ వియోగవిచారదుఃఖదైన్యాదులు నశించును ఈ దుఃఖవరిం
 పరకు నిర్మూలించు విచారమిది "౧" అర్థునికాలమున రెండుమూడు
 పదములతోఁగూడిన యీ సిద్ధాంతమునకు వివిధభావములను గలిపి,
 యీ దీర్ఘరూపమును తరువాతఁ గల్పించిరిని వారజ్ఞాన పండితు నభి
 ప్రియము మానవజీవితము సంపారవశ్యమునఁ దగుల్కొని యున్న
 దనియు ప్రవాహరూపముననున్న కారణధర్మబంధములనుండి విముక్తుఁ
 డగుటకు మానవుని ఉపకారమున్నదనియు దీని భావము ఇట్టి విధమైన
 సంసారఫల్యము, దానినుండి అయల్పడు నుపాయము నుపసేక్షింతులును
 వర్జింపినవి సంసారవశ్యముననున్న వివ్వాంశములే భూతవర్తమాన
 పరివృత్తివితములు ౩

౧ మహావగ్గము ౧౪ ౧౩ యన్ ౩ ఇ 15౪ మిశురము ౨౪ ౨౧

౨ అష్టబంధములకు ప్రాణజాయంతి జన్మ అహం నేత్రము శ్రోత్రము,
 ముక్కు కర్ణములు అక్షి స్థియంగములు చెయ్యలు ౪ ఇదియే బౌద్ధ
 లోకము ౨౦ "౨" మై యుండినట్లును బ్రహ్మచర్యము ౪ ౪ కా
 తిరమాన పుష్పిని (౨౪ ౧) పౌర, బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య భావప్రకరణి జన్మ
 కారణము ౨౪ ౨

౩ ఈ క్రింది ఎవ్వర యీ నేదనమును ఎటు చూచు వట్టి మరీహయము
 గాన మహావదానముకాదు ౨

౪ పౌర్యజన్యమునకు నెందరను అన్య సంస్కారములు

౫ అర్హతములు దుఃఖ ౨ ౨ } భౌతికములు సుఖములు అను
 యెందులు లేక యిందులు
 పుట్టు వేదము అపవిత్రములు

౬ భవిష్యములకు నెందములు భావములు దానినికాదులు

జీవనేచ్ఛయే మనజీవితములకు మూలము జీవనేచ్ఛానాశనమే నిర్వాణము కార్మకా వాక్యము నభిమానముతో సోపెన్తాయు రుదాహరించిన రీతిని, జన్మమెప్పుడీ మానవుడు చేసిన మహాదాడులవలనను చిన్న సత్యమే, అతివిస్తారమగు కారణధర్మముగాఁ జెంగొందించుచున్నది ఇది బుద్ధుఁడువదలించిన ద్విశీయమహాసత్యము తృప్తచేయు ముదయించుననియుఁ దృప్తాయు జీవితావస్థలను నీ సత్యము ప్రకటించెను ఒకదాని కొకటి కారణమైన ద్వాదశనిదానము లివలఁ జేర్చొనఁబడినవి మొదటిది న అవిద్యయుఁ జీవరిదై న కారణమును గాక మిగిలిన పదియు దశతర్మలని చెప్పఁబడెను పూర్వబౌద్ధములోనివి జీవదశలే కాని, వేఱు విషయములుగాఁ జూడఁబడలేదు నిదానసంఖ్య కాని, క్రమము గాని నిర్ణయించఁబడలేదు ఎగ్రీత్య నముత్పాద, నిదాన సిద్ధాంతములందు, పర్యజీవముల స్థితియందును, బరస్పరాధారభూతములైన ధర్మములు సేర్పొనఁబడినవి

ఈ దశావరంపరలో మొదటిది అవిద్య, అసత్యమైన 'నేను' అను భావమే స్యతంత్రజీవ స్యక్తిత్వమునకు ముఖ్యాధారము ఇది కర్మహేతువు, కర్మసారథియుఁగూడను జ్ఞాన యొక నిష్పనెరనును, నిష్పను బ్రహ్మలింగతీయునదియు నెట్లో, జీవాత్మ అవిద్యాకర్మలకు సంతానమును, కారణమునుగూడ నైయున్నది జీవిత స్యభావమైన దు ఖము నవిద్య ముఁగువలయును ౧ అవిద్య మగ్గడించుట బౌద్ధ మతమునకే ప్రత్యేకలక్షణము గాదు బ్లిస్ బ్లర్ చిప్పిసెల్లు, "వస్తువు లవి యేదో అవియే, వాని ఫలితములు నెట్టివో యట్టివే ఇంక మరేమేల వానిచే మోసగించఁబడుట కిష్టపడవలెను" కాని నిజముగా మన మను దిన మాత్మవంచకుల మగు చున్నాము సత్యాంశముల నెఱిగి, వాని యుద్ధమును గ్రహింపుమని బుద్ధుఁడువదలించుచున్నాఁడు అసత్యమైన వానిని బాంధింపఁజేయు నవిద్యయే జీవితమం దాశ ముదయించఁ జేయుచున్నది బ్రతికీ, జీవితముఖ మనుభవించు మని యిది మన బిత్వాహ మిచ్చుచున్నది జీవవాశక్తి చతుర్విధమానలొక్కొక హేతు

౧ ఈ దశావరంపర వేదియు జాముచేయుచు దుఃఖములనువదలు

(కార్తీక వార్షికవ్యాసములు)

పైలలో నాకటగు హేయము, నీచము, మూర్ఖమునైన తృప్తయని టుద్ధుని భావము మానవుడు తన యిహలోకజీవితదుర్బర దుఃస్థితిని నిర్మూలించుకొనుట కుపాయ ముపత్యకముమైన జీవనానంద్రిని సరింపఁ జేయువలెను అహంకారమున కజ్ఞానమే కారణమని పూర్వబౌద్ధమున దేశించినది ప్రపంచజీవవరంపరకు సంబంధములేని తానొక స్వతంత్ర వ్యక్తి నని అది భావించఁజేయును మన యల్పజీవము సందానంద్రిచే, ననేకశరీరుల కార్పి దానిని బోషించి కాశ్యతముగా రక్షించ యుద్వింతుము గ

ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వ మొక దోషము దాని జాహ్నవ్యరూపమే తృప్త హేయము దుఃఖాత్ములగుటకు వారు ఎగిరి యుండులే కారణము జీవనానంద్రి సర్వదు ఖనూలము అవిద్యాశక్తి యుమోఘలము కల దగుటచే జీవి దురంతదు అ మనుషవించియున్నను దానికి జీవనానంద్రి పెరుగుచునే యుండును

విషయవరంపరలోని రెండవది సంస్కారము సంస్కార శబ్దము సిద్ధ మొనర్చు, నేర్పాటుచేయు నను భాత్యర్థమునుండి ఎద్దివది అది చేయు వర్తతికేజీనిన కిరియాఫలితమునకుఁగూడ వర్తించును వస్తువు అన్నియు నింతను బరిజామదశలోనే యున్న పనియు, జీవాత్మయు నొక పరిజామవరంపరయే యనియు ఇది నూచించును సంస్కార మనగా నిమిషమయము లేక అన్వయము పుష్కల : పలితములు గల కర్మ యనియు దాని కర్మ మున్నది విశాలమైన యర్థములో సంస్కార మనగా సూతనజన్మమునకుఁ గారణభూతమైన సంకల్పశక్తి లేక జీవశక్తియని చెప్పవచ్చును మట్టిమనిషాయమిట్లు చెప్పినది “కమ్మతాలా, భక్తి, ధర్మము సిద్ధాంతజ్ఞానమును గలిగిన యతివరేణ్యుడు, విచేకవిలపితుఁడై, ఆత్మార్పణమగ్నితోడఁబడి దా నిట్లునుకొనును, “వా కరీరము మృత్యువశమై పోయినపుడు, ఎగరావము

గ వసుభృతకలముపైనున్న పేద బుద్ధుడను ఎవ్వరైననుండి దెలల చేతైతలో జీవరీరమొనర్చు మొక అలా విలపిం దా రంబది మొక “తైలో” “మృత్యులు ఎరవ్వరము లోల్లం బొంబ గాం ఎ “ = క (తైవరేణ్య ప్రపంచకలములు 2వ భాగము)

గిరి యొక రాజకుటుంబమున నేను జన్మించుననియు " ఈ భావమునే యాతఁడు సంకల్పించి పారాయణము చేయుచుండును ఈ భావ సంస్కారము అంతరంగమునందుండి, యాచరి కట్టి జన్మమునే అభివంచించును శిష్యులారా, పునర్జన్మ పృథ్విమీరితిగా నుండును " ఈ విధముగా మనుష్యుడేవతా జన్మకాంక్షలను తెప్ప తుదకు నిర్వాణకాంక్ష వర్ధింపఁబడెను సర్వసంస్కార నాశనసంస్కారము ను కలుగవచ్చును అనగా జ్ఞానమొక్కపొచ్చు

కారణ భర్తవరంపరితలో నామరూపముల కాధారమైన మూడవది ఎజ్ఞానము "అనందా విజ్ఞానము గర్భమునఁ బ్రవేశించునట్లుచో గర్భములో నామరూపము అదయించునా" "ఆర్యా, అదయింపవు " "విజ్ఞానము గర్భమునఁ బ్రవేశించి, అరువాతఁ బోలఁగిపోయినచో నీ జీవితములో నామరూపము అదయించునా" "ఆర్యా, అదయింపవు " 'బాలబాలికలకు జన్మనాఁ డీ విజ్ఞానము పెరింగఁగా, నామరూపములు వికసించి విస్తరించి వృద్ధిపొందునా" "ఆర్యా, అట్లు జరుగదు " ౧ మరణము వలన శరీరవేదనదుర్భవాదికములన్నియు నశించును గాని పూర్వోత్తరజన్మములకు వంధాన హేతువుగా విజ్ఞానము పెరిగెను నిర్వాణము లేక మోక్షము గలిగినప్పటికి అది పూర్తిగా నిద్రాశ్మయముగా నుండు పూర్వదేహ పోయినపు డుత్తరదేహకి బీజకారణము చేయునది విజ్ఞానము ఈ బీజము గర్భకోశమందుఁ గన నూతనదేహముగా నుండు ఎరికరములను గ్రహించును అవసరసామగ్తి అభివశ్యమైచో విజ్ఞానబీజము పెంపొందఁజాలదు 'అనందా, విజ్ఞానమున కుదయములై న శరీరము, నామము నాక్రియములుగా అభివశ్యమైచో, సర్వము న హేతువులై న జన్మకారణములను లోకదానినొంట నొకటి జనులుబడెడునా" "స్వామీ, అట్లు జనులుబడెరవు " ౨

వస్తుమయజగత్తు విజ్ఞానము రుచిపై నెట్లయెదుట మున్నది ద్రవ తేనిదే దృశ్యము లేదు ౧౦౮ ములు విశ్వముల వంశంధముగలిగి

౧ - మహావిద్యశాస్త్రము

౨ - మహావిద్యశాస్త్రము పంచమ ప్రకరణము ౧

యిద్విధ విషయసంఖ్యములే పుట్టింది. మిశ్రపాఠములు కాదానములు ఈ విషయసంఖ్యోత్పత్తియే జన్మకారణము తన్నిరోధమే మరణము విజ్ఞానము, వామరూపజగత్తు పరస్పరాధారభూతములు వానినుండియే అజుడైతియు లైత త్వత్పడుశ్రోత్రీశిహృప్రాణమానసములుదియించును తస్మాదముననే దాహ్యుగర్భంబంధమున తపతరములగు నిందియములును, వానికి విషయరూపములైన శక్తి స్వర్మ రూప రస గంధములును జనించును యములు నేత్రములును గోచరించునట్లే, భావములు మనస్సున రెదుఁ బ్రత్యక్షము లగునని చెప్పఁబడెను చూపువలెన నేత్రము వినువలెనఁ జెప్పి, యీ రీతి నిందియము బుదయించెనని కొన్నివేళలఁ జెప్పఁబడెను

వేదములుండి జన్మపరంపరలకుఁ గారణమైన తృప్త జనించును శీవితమునకు దు ఖమునకు నిదియెక వృధాన కాంక్షయు మనముండు టకుఁ గారణము నుం జీవనానందీయే నుభానందీయే దు ఖము పొప్పించు దున్నది "జగమంతయు విషయముగాఁ జేసిన తృప్త తెనరు పకు లగుదురో వారి దు ఖము వేగముగాఁ జచ్చిత పెరిగినట్లు పెరుగును ఎవరు తృప్తమ జయించిరో వారి దుఃఖము, సద్వివర్తములనుండి నీటి బిందువులు రాలిపోవుటలు చోవును "౧ బేల్లు గట్టిగానున్న చెట్టు కొమ్మలు నశివను తిరిగి దిగిర్చి, పెద్దవృక్ష మెట్లగునో, అట్లే, తృప్త మూలకాశనముకాని వారికిఁ దిరిగి తిరిగి, దుఃఖము బుదయించుచునే యుండును "౨ రూపకృతుముగల యీ తృప్తయే దు ఖకారణము ౩

తృప్తమండి యుపాదానము లేక మోహము జనించును జ్యోతి యుట వ్యాపించిన పెట్టి దాని శింధనమును చోవుదుండును తృప్తను నశింపఁజేయుటే మోక్షము ఎఱువ్యాపాదమే బంధము మోహ పాశములే శీవిని పుట్టువులకు బంధించి యుండునని

- ౧ అష్టా ౨ ౩
౩ రష్యా ౪ ౫ ౬
౭ హా ౮ ౯ ౧౦ ౧౧

హైహమునుండి భావముదయించును చంద్రగీర్తి, భావమనగాఁ జున్నర్థస్థితారణమగు కర్మయిని నిర్వచించినాడు ౧ భావమునుండి జన్మము జన్మమువలన జరామరణములు శ్రేయఃఖములు హైస్య దైవ్యములు సుదయించును

ఈ విధాన సుంతయును నిరాధార కల్పనమే విజ్ఞానము లేక "అహం" కారము నిత్యమైన యొక ఆత్మలోనున్నది కారనియుఁ గారణ కార్య ధర్మమువలన నుత్పన్నమైన దకావరంపరయనియుఁ జూపుట తిట్లు చెప్పఁబడినది దు భారణ దు ఖనిరోధములైన ద్విత్వీయత్వతీయ త్ర్యయములను జీవితముయొక్క వ్యర్థత మొదలఁ దెలిసకొన్నచో నా దెనుక దు ఖనివారణోపాయ మాలోచించ నగును మనము వట్టుకొని పొక్కులాడుచున్న "అహం" కారము ప్రథమరూపకారణమైన అవిద్యా జన్యమగు నొక అనిత్యరూపమే అహంకార మెంతకాల ముండునో అవిద్య యంతకాల ముండును జీవి దు ఖముల నుదయించఁజేయు కర్మల నావరించుటకాదు దుఃఖముయొక్కరూపమే జీవము భ్రాంతిని జనింపఁజేయు జీవమును భ్రాంతియే అహంకారము రోగము, రోగి లక్షణమును గూడనైయున్నది ఉపనిషత్తుల ననుసరించి, ఆత్మను గూర్చిన యితాన మెంతకాల ముండునో జీవరూప సుంతకాలముండును ధియలాటికా తెర్మానికాగ్రంథమున నిట్లున్నది "నరకములో శిక్షాగ్ని తద్రమగునది వ్యక్తియొక్క వ్యయంకృత పంకల్పావరాధమే" ఈ వ్యయంకల్పితపంకల్ప మజ్ఞానరూపమునఁ జగ్రవించుచున్నది ఇది కారణము కార్యమును, పంచకుండు పంచీకుండుగూడనై యున్నది అవిద్య, అహంభావము ఎరప్పరాశ్రయములు అజ్ఞానమున కవకాళ మిచ్చు అహం భావనాశముచేఁగాని యజ్ఞానము నశింపదు ప్రపంచ సుంతయు నవిద్యకు పశమై దు తిందుచున్నది వృద్ధీశ్వరుఁడ మొదలు బిష్ణుగానివఱును, దివ్యతేజోరూపయగు దేవత మొదలు జీవకమువఱకు సందఱు నిజ్ఞానమువలననే దు ఖభాగులగుచున్నారు " శరీరమణుండైనను, బ్రాహ్మణుండైనను వ్యర్థవాసియైనను, మారుడైనను, ఒగ్గయైనను సత్యవదైనను జేయలేనిది నైదు పనులున్నవి రోగశీల మైనదాని వివాహయముగను, మరణశీలమైన దాని నమర్త్యముగను

సత్వరమైన దాని నవినాశిగను, దోషదాని నుండునట్లుగను తేలుచుం గల వాడు లేడు" ఇది ద్వైతసత్యమైన 'అహం భావమే, సర్వదుఃఖ కారణము మూలదోషము నైనది

జగమంతయు నవిద్యపై నాధారపడియున్నది కాని యీ యవిద్య యెట్లు వచ్చినదో చెప్పలేదు పరిభాషచక్కమున కారంభము తెలియదు అదికారణ మంధకార పరివృత్తమై యున్నదని విశేషనను లేకుండ సంగీకరింపవలెను బుద్ధుననుసరించి, పుట్టి, పెరిగి, వృద్ధికి వ్యక్తిత్వమును జూపు ప్రతివస్తువు నవిద్యాసంభవమనియే తీవ్రనమే అవిద్యకు సాక్ష్యము అగుచున్న యొక్క అయెలనుజూచి, దానితెలుడో చలన మిచ్చెనని గ్రహించుము అట్లే, తీవ్రపరిభాష ప్రవాహమునకుఁ గారణ మవిద్య అవిద్యకుఁ బూర్వ మేమియును లేదు ఏలన నృప్తి 'పరి భాషమున కాది లేదు బుద్ధుఁ డజ్ఞానము శాశ్వతమని చెప్పినట్లు తోచును కారణ ధర్మవరంపర నీదిమొదట నుంచఁబడుటకుఁ గారణము సంకల్ప 'సవిద్యనుండి జనించి, సంకల్పమునుండి 'అహం కార ముండును'నది అజ్ఞానము దేనినిగూర్చి యిది యుడిగినప్పుడు, నేను యొక్క స్వభావమును చతుర్విధ తత్త్వజ్ఞానమును పరిగ్రామించియు కుండుచేయుని పూర్వబౌద్ధము బదులు చెప్పినది ఈ జన్మమునకుఁ గారణము చతుర్విధ సత్యజ్ఞానరహితమైన యిట్టి యింకొక పూర్వ జన్మమే తీవాత్మ పరమాత్మ స్వరూపమే నును విషయమును తెలియుని అవిద్యయే, సర్వదుఃఖమూలమైన 'అహం' కారణమని యుపనిషత్తులు చెప్పుచున్నవి రెంటికి నవిద్యయే జన్మకారణము రక్షణసమర్థమైన జ్ఞానభావ్యతయే సత్యమును మఱుగుపఱచుచున్నదని రెండును నిప్పుచున్నవి

అజ్ఞానము నిత్యమైనదని బుద్ధుని భావము కాదు అన్ని నాశ మగుటకే యుష్మాన ముదయించుచున్నది అజ్ఞానోదయ కారణమైన తాత్త్వికసమస్త విడిచి పెట్టఁబడినది దానిని మనము పరిష్కరించు కొలను అవిద్య సత్యము కాదు ఏలన నది ఎఱిండును, అది

అనత్యమును గాదు ఏలన వివర్తమైనదైనచో నది దేనిని గారణము కాఁజాలదు ఎవో యొక కారణమును జెప్పవలెనని బోధము మివిద్యను చెల్లొనలేదు, అది నిజముగా జీవ్యుని కారణము బహుళ ఉపనిషద్బాస మధికసత్యమని చెప్పనిగును నానారూపమయ పరవచము సత్యమును మెలుగులము శక్తికలదియు, సత్యము నావిష్కరించు శక్తికలదియుఁ గూడనై యున్నది అనాత్మరూపమైన యా శక్తి సత్యమును బహిర్ముఖ మొనర్చును ఈ విధముగా సమర్థించుటకు మనమొక కేంద్రసత్యస్థితి లంగీకరించుటయందును అట్టి కేంద్రసత్యస్థితి సంగీకరింపవలసినది, అవిద్య తత్కారణము దురూహ్యములై యుండును కాని బోధమతము చెప్పని విషయము లన్నియు నుపనిష్ఠిస్తాంతమున కనుకూలములే అవిద్య హృద్గీ నిరర్థకమైనది కాదు మోక్షము నార్జించు నుపాయ ముదియై చూపును నిర్వాణునిగా నానము కాకున్నచో సత్యమనిగా నినిత్యదృశ్యము కావచ్చుచో "అహం" వ్యక్తిత్వము కేవలమనాత్మగాదు అది యాత్మానాత్మల మిశ్రమవల అవిద్య జ్ఞానము లేకుండుట కాని, అలభ్యము కాదు అవిద్య బోయినచో విద్య లేక సత్యమే గోచరించును అన్యహేతులు మున్నిగు నెనంతర బోధులు కొంద అవిద్య హేతులై యున్నాయు విశ్వరూపమునుండి జీవసంకల్పము తటానవ నుగించుచే ననియుఁ జెప్పుచున్నారు ఎనై కవిశ్వమానసముయొక్క అసంపూర్ణ ప్రతిబింబములే తిన్నవ్యక్తులని వసుఖంధుండు మున్నిగువారు వాదించిరి కిశ్వరక్తిమండి, వివిధవ్యక్తిత్వములను అవిద్య యను క్రియచియించఁ జేసెనని తలఁచిరి సత్యక్రియముననున్న యొక వ్యక్తికేకలక్షణమే అవిద్య దానిలోనలనున్న సత్యమును మన ఎరిమిత మర్థి చూడఁజాలదు పరిపూర్ణతృప్తార్థ తత్త్వము లంగీకరించిన యెడల చో శక్తిత్వము అపృథకము లంగీకారయోగ్యము గును

౧౪

ధర్మశాస్త్రము

నికారక్షకభటులు రాత్రి దీర్ఘమై జోమను
అలసందైన పదికునకు బాట కదు దీర్ఘమై కప్పటను
సత్యజోత్స్ని ర్నింపని వానికీ జన్మవరంబరా
శ్రమ మది లేనిది గోచరించును

ఒక బౌద్ధ సామెత యిట్లున్నది ౧ ఇహలోకజీవితము పండకములో నొకయొక్క వివేకవంతుఁడీ యోగీను త్వరగా ముగించుకొనును మానవ జీవితములోని నైరుద్యమమునుండి అయటవడు మాగ్గమును బుద్ధుఁడు చూచినాఁడు దుఃఖవిమోచనమే బుద్ధుని యుపదేశసారము అతివ్యాప్తమైన జీవిత దుఃఖమునుండి విముక్తి వార్జించుటే నైతికవర్తనమునకు అక్ష్యము మన అపాంధిసాశమే మోక్షము ఎరమలక్ష్యము నిర్వాణమే గావున, తల్లక్ష్యసిద్ధికై దోడ్కొనిపోవు కర్మలును, ఉపసన్నిము సరికట్టు ఎద్దతులును గల జీవితమే యోగ్యమైనది తదవ్యతిరేకము లన్నియు దోషములే స్వవహార ప్రసవప్రమాణములు సంపూరితము గోరును

బౌద్ధనీతి బౌద్ధమతశాస్త్రముపై సాధారణదీయున్నది ౨ నిశ్చయమైనా తత్త్వమునకును, నిర్మలమైన నితీధర్మమునకును నిర్వక్యమైన మానవతత్త్వవరికీలన మనసరము బౌద్ధమతశాస్త్రము నితీధర్మనిరూపణముకొఱకీ విస్తరింపఁబడినది బౌద్ధక్షణమునకు, సునంకల్పనిర్వాణములకు వేరనము లెక్కుఁ యించునొ శ్రద్ధ యెట్లీర్పడునో చెప్పు ఎద్దాంత మనసరము బౌద్ధతత్త్వము మోక్షపునీ నైతికవ్యవస్థమును బరిశోధించి, తత్పరిణామములో నైతిక నియమమాత్ర మెట్లువర్తించుచున్నదో నిర్ణయించును అజ్ఞాపిద్ధాంత నిరసమునకుఁగూడ నొక నైతికోద్దేశము కలదు బౌద్ధమతము ననుసరించి, సంకల్పము మానవునికిఁగల విశిష్టలక్షణమై దాని మూలముననే యాఁడు నైతికవ్యవస్థ యేగుచున్నాఁడు కర్మఎద్దాంతము లేక నైతికనియమధర్మము తప్పదే అన్న హేతువని చెప్పును క్షాంతిమతత్త్వవేత్తవలెనే బుద్ధుఁడును లోఁమునందేదైన విలువగలిగిన దున్నదో నది సునంకల్పమే యనియు నైతికని రుపముచే నది స్వవంత్రముగా నిర్ణయించఁబడినదనియుఁ చెప్పును మానవులందఱు శ్రీయప్సంకల్పాలు కావచ్చును సంకల్ప

౧ ఓర్వోవెగ్గి సోరీ తరతతర్థము ౨౭౭౭

౨ ౩ తత్త్వ మాత్రమే సాక్షాత్తము క్రైస్తవమైనందున మోక్షమాత్రమే తెలిసి, ౪ చెప్పి ఎద్దోర్వోర్థములు కల (పై ౭) అవ ౫౭౭ యువచాక్షుణ ౧౨ పేజీ

మరిగి, తర్వాత క్రి సంఘమునకు 'అహం' కారము పెరించును ఇంద్రియ విషయ సుఖానందములను సంతోషములను గుర్చియు, తోపును ప్రపంచ నశ్వరత్వము వెఱిగినితో సుఖానందములను పెరించును వివిధగుణాన్వితమైన జీవాత్మను చేడింది, యందుఁ గొత్త గుణములు చేరకుండఁ జూడ బలెను భారతీయ నిజీశీయతత్వములకుఁ బెక్కిందికి వలెనే, తొద్దతత్వమునకును జన్మవరంపరమంది నిత్యానంద భృతిని గాంచునీ, లక్ష్యమై యున్నది అర్చిష్టానందంపరమితి పునర్జన్మానందమునకీ పరిపించినది, నత్వ శీవ సుందరరూపములను ద్యానించు నిత్యమైన జీవితమునీ స్త్రీలో పంసులక్ష్యమని వర్ణించినాఁడు

కర్మ బుద్ధిసంకల్పములు రెండికిని తెందినది అదియొక మానసకోర్ణిశము కార్యమై ఫలించుచుండుటచే ద్వితీయ సంవత్సరమైనది మనస్తత్వము ననుసరించి ప్రతికార్యమునకు మూడు మూర్తులు గలవు (౧) సంకల్పదయము (౨) కార్యము (౩) కార్యమునలన జనించిన అసంతృప్తి లేక విచారము మొదటిది మనోనిర్మయము అది కార్యము కాకున్నను వ్యర్థము కాదు ప్రాణినిర్మయము, ప్రాణికార్యము దాని కుదితమైన విలువను గలిగియున్నది కావలెను బట్టి అది అనిత్యమైనదై నను, శీలమునకు కాశ్యతమైనదే కొన్నికర్మలకు పద్మోపలికములు, కొన్నిటి కనంతజన్మమునందు మందును కర్మలు రెండు విధములు (౧) పవిత్రములైనవి అవాళివనములు (౨) అపవిత్రములు పవిత్రకర్మలు రాగర్భష్టా జ్ఞానరహితములు గావున ఫలితములు లేనివై, అహం కారమును పెరించుకీయుటకుఁ దోడ్పడును, నిర్వాణమార్గమును జూపును చతుర్విధపత్యములనుగూర్చి ద్యానము, అర్హతపదవి నిడుపు పవిత్రకర్మమై పదపత్పలితములు లేనిదగును ఈ దృష్టి ననుసరించి మిగిలిన కర్మ లన్నియు దోషములే ఇహపరములను భారణములైన యీ దోషకర్మములనే తిరిగి పదపత్కర్మలుగా విభజించిరి వివిధ ప్రమాణము లంగీకరింపఁబడినవి రాగ తృష్ణలను, 'అహం' కారమోహమును నిర్మించు కర్మలు యోగ్యములు దుఃఖఫలితము లిడుచువి దోషకర్మలు లోకాంతర సుఖాభిలాషతోఁ జేయునవి మందికర్మలు ఇహలోక సుఖకాంతోఁజేయునవి దోషకర్మలు మందికర్మలు కొరికలను

నశించిపోయి, యితరకర్మఫలములను రాకుండఁజేయును. పత్కర్మములు క్రమముగా ముక్తి లేక నిర్వాణము నిచ్చును. పరోపకారకములు పత్కర్మములు స్వార్థములు దుష్కర్మములు. ఈ వివిధప్రమాణములకు వైరుధ్యము లేదు. కామమును అయింపఁజేసి, పత్కర్మజీవితమునకు దారిద్ర్యమును కల్పించునట్లు, లోకకల్యాణప్రదములే అట్టి పత్కర్మములు. లోభ ద్వేష మోహరాగములు స్వార్థము కొఱుకును, నిహలోకసుఖమునకును జీయు కర్మముల వలననే హేతువులు అవి మిథ్యాజ్ఞాన కామద్వేషములచే జనించినవి. ౧ వస్తువుకావనత్యముల వెలుంగమియే నైతికబోధము.

అర్థుఁడు పదేకించిన తత్త్వము మితి లేని రాగము, ప్రతి మించిన వైరాగ్యముల నిరసించును. అణుపంపిర్పుండుల తప కార్యము ముగించిన వెనుక, “దేహము నీరసించుటచే జ్ఞాన మార్గము గోచరింప”దను నిర్ణయము కాతఁడు వచ్చినాఁడు. “సత్యము నిర్వేషంపబోవువాఁడు రెండు విపరీతవద్దతుల నాశ్రయింపరాదు కామములకు, నిందిత సుఖములకు లోబడఁగ నున్నాన మొకటి రెండవది, భయంకరము నికర్తవ్యము, హేయమునైన తపోవనాసాది కరినవద్దతుల నిభ్యసించుటయునై యున్నవి తథాగతుఁడు కనుఁగొనిన మధ్యే మార్గమున్నది. ఈ మార్గము కమ్ములు తెఱచి జ్ఞాన మిచ్చి, కాంతినిర్వాణములఁ జేకూర్చును ఇదియే ఆర్యుల అష్టాంగయోగము. పశ్యమ విశ్వాసములు, పశ్యమాశయములు, పశ్యమవచనములు, పశ్యమప్రవర్తనము, పశ్యమ జీవనప్రవృత్తి, పశ్యమప్రయత్నము, పశ్యమమనఃప్రవృత్తి, పశ్యమసంతోషము. ౨ ఇదియే బౌద్ధమతముయొక్క అష్టాంగనైతికధర్మము.

పశ్యమవిశ్వాసము మొదిటిది మన కార్యములు మనయారోపనములఁ బెల్చును దోషకర్మములు దురాలోపనాప్రతికములు జీవరూపమున మున్న భిన్నాంశములు చాలవఱకు మరణముచే శ్మశానభస్మరాశిలోఁ గలిసిపోవునని మన మెఱుంగక ‘అహం కారముఁడు బట్టుకొని పోవు

౧. యోగ పర్వము ౧. ౨. ౩. ౪. ౫. ౬. ౭. ౮.

౨. కర్మపశ్యమవర్తన అలోక ప్రతిమోక్షచేతము.

లాభుచున్నాము అనియు భావములు బోవుటకుఁ గ్రమమైన జ్ఞానమునవరము బోధనైన తత్వమందు సంగతియు జ్ఞానము కొరతగాఁ జరిగిరించుటయు

సక్రమాతిశయము సక్రమద్వైతపరితము “అదియే సర్వసంగత్యాఽంక్ష సర్వమందుఁ జేర్చుననిగి శివించు తలఁపు నిజమైన మానవధర్మము” ౧ తాను నేను భావమును విడిచి, సాధకుఁడు సర్వకల్యాణము నిమిత్తము వనిచేయును మాయాస ధర్మము వనుననించి, నిజమైన లోకకల్యాణదీక్ష యిట్లు పలుకును సర్వజీవుల భారమును నేను భరించును” ౨

అని సహజులు శాంతియావమును చాల్చుననిను మనోవాత్కాయములందు సమానతద్ధి కావలెను “అస్పృశము ఎలుకకుండుట, మోసము లేకుండుట, దుష్కార్యము లాడకుండుట, వ్యర్థచర్యసంగము మానుట సర్వమిథా ౩ నుగును”

సకృదుకర్మ స్వాధ్యరూపకకర్మ బుద్ధునకుఁ జూజాపునశ్చరణము లందును మంత్రోత్తమలందును, కర్మకలాపమందును విశ్వాసము లేదు. “నూలు నందకృతము లన్ని నుపొందుటకంటె, ధర్మనిష్ఠాగరిష్ఠు కాకని నేమిండుట మేలు” ఒకసారి బాహుదానదిలోఁ జేయు స్నానము సర్వపాపములను హరించు నని యొక బ్రాహ్మణుఁడు వెప్పురచ్చడు యద్దఁ దిట్లు జవా నిచ్చెను “ఎన్నిమాలును స్నాన మొనర్చినను బాహుగ యుద్ధుని పాపములను తోగొట్టదు పాపద్యేషదోషకలితు నదియు తద్దం బొనర్చునాఁడు పవిత్రుని కన్ని దూపములు పవిత్రమైన పొల్లలుమే నిశోపపాపమే సత్కర్మనిరతుని కంతయు నిత్య దీక్షయే ఓ బ్రాహ్మణుఁడా, ప్నాన మించుటనే చేయవచ్చును కాని అన్ని జీవులయొక చయగలిగియుండుము అన్యకమాడక, అంశచేయక, నా దను వస్తువు లేక, స్వాధ్యరూపకుడ వై నచో గయాత్మికులను కరిగి దేని

వార్జింతువుఁ ఎచ్చటి యుదకమైనను గంగోదకమే యగును "1
 "మూర్ఖముగాఁ గర్మ లావరించుట కాదు, నీ సేవకులకు ఆశీర్వాదము
 దయచూపుట, పూజ్యులను గౌరవించుట, జిలేందిగ్రియుండిపై, కృపాంశు
 రంగుడవై సర్వజీవుల వారిర బుద్ధితోఁ జూచుట మున్నగు సర్వార్థ
 ములు సర్వస్థలము లందుఁ జేయిందగును ఎవితక్రిమియిమములను
 బరించుటకంటె ద్వాదశము వవితక్రిమైనది '2 యిట్టి కర్మవిధానమును
 బుద్ధుఁడు ప్రకృష్టముగా నిరసించలేదు భిక్షుకర్మహాసములకు ముఖ్య
 మగు నైతికవృత్తి శుగ్గడించి, ఎరోక్షముగఁ గిర్వాపక్తి క్షీణిం
 జేసెను "కోశధము, సురాపానమంత్రిత మోషము, ద్వేషము -7వియో
 గులికములు, మాంసభక్షణమొ కాదు "3 'ఈ వాసము, దిగంబరిత్వము
 ముండలము శీర్ఘవస్త్రధారణము, ఎరోవాతులకు దానము, దీపతలకు
 హోమములు, భౌతి కణుకలకైన మోషమునీ వర్థు ౯ అర్ప
 జాలవు " నీవరూపముల మిపాసించు సూర్యవిధానములను బుద్ధుఁడు
 లుండించెను అనవజములైన నైవారాధన వర్తకుల నాతఁడు బుద్ధు
 మధురవచనములతో వివర్ణించును

ఇట్టివర్తకక, వినయవర్తిము బౌద్ధసృతములకు ముఖ్యములు
 నిర్వాణసౌధనములైన పారమితములలో కీలము ప్రధానమైనది
 నివృత్తివృత్తుల తెంత భేద మున్నదో, కేలదానముల కంత భేద
 మున్నది అపొంసాది నియమావరణమే కీలము దీనులకు, నిస్సపో
 యులకు సాపామ్య మొనర్చు త్యాగము దానము సర్వజీవజాతులము
 సత్తై జీవించుటే దానము యూవాశాద్యాంగ్ కన్ను దొంగిలించి,
 దుర్గకు బలి యొసఁగుదుండిగాఁ తెప్పన వాక్యము బుద్ధులదానరూప
 మును బ్రకటింతుడున్నవి "నేను మఱల నీ దేశమున నివసనీ జన్మించి,
 యీ పాండితుల హృదయములు మార్చి వారి దుర్వృత్తులను నూర్చి,
 పరోపకారి పరలంకురింతుగాఁ జేసి, సర్వలోకశాంతికొఱు ధర్మవ్యాప్తి
 చేయుఁ గోరుదున్నాను "

1 లక్ష్మీనరమే బౌద్ధమహాస ౨౨ - ౨౩

అలోకనిరాసంధ భావ ౨.

2 ముఖ్యము దేహ మద్యో బ్రహ్మసంపది ౨ ౨౦౦-౨౦౧ ౩ ౧౭౪౬
 3 దేహమది ౧౭౨ ౨౦౦ బౌద్ధము

పక్కమకర్మ, మంచనావృతదాంధీకాది పరిస్పృత్తిరహితమైన పక్కమజీవితమును నిర్మించును ఇంతవఱకు పరిపూర్ణ ముగ్ధుడివలె బడినది అంతశ్శాంతిమును మూలమున వ్యక్తిగతముగా ఉద్ధుఁడు వాలెను పరిపూర్ణములకు లక్ష్యము దుఃఖనివారణమే చీవరివి మూడు వనిగా, పక్కమపరిపూర్ణము పక్కమలోచనము, పక్కమకాంతి అంశముగ నీ సంపాదించినది

హానకోద్యోగములను నిగ్రహించు నిష్కామమైన పక్కమయత్నము దీనివలన దుర్గుణములు తొలగించుట మానును దురాలోచనముల నడచిపోయెను, ఎదాలోచనములక బోలించుటయు నని దీని భావము మన కిష్టము లేని యొక భావమును మనస్సునుండి పారఁబోయెను ఇందుఁ దుష్టాంశము మువడిశించినాఁడు (౧) ఒకమంది భావమును స్మరింపుము (౨) దురాలోచనము కార్యరూపమునఁ బరిణమించింపుడు దాని ఫలితమును దైర్యముతో నెదుర్కొనుము (౩) దురాలోచనమునుండి మనమును దూరముచేయుము (౪) దురాలోచన కారణములను బరిశీలించి నిరోధింపుము (౫) కఠిరజలమునే మనస్సును మార్పుము అకురభావము వలన నశుభవిషయములపై నానందము క్షీణించును "పూజ్యపాదా ఒక కాంత యిటువలెపుటఁజూచితిరా" "ఇటువలెయిన వ్యక్తి యొక కాంతయో, పురుషుఁడో నేను జిహ్వాజాలను ఒక అల్పవంజరము మార్గమునఁబోవుట మాత్రము నే నెఱుఁగుదును" ౧ శివిపూజ్యపాదుని సమాధానము పక్కమకృష్ణ లేనిదే జ్ఞానోదయము కాదు కన్యామముననే మనము క్రోధ ద్వేష గర్వదంగమముల మున్నూలించఁగలము

పక్కమలోచనమునుండి పక్కమయత్నమును విడఁచియు జాలము చిత్తదావల్య నిగ్రహమును నిత్యచరిత్రమున శీలమగు

౧ దుష్టాంశము యా భావమునకు వృద్ధి కలిగినాఁడు తరువీరమపై న దుష్టము నెఱిగి అల్పభావముల అవత్యక్తమ విద్యుత్తులించి ఎగిరింప వలెకాంతకారణముల వలల వలల గలుగు పుణ్యము త్యులసాగియమరి గియించుకే యా పాపము ముద్దేశించబడినది

మనస్సును స్వాధీనమునకు దుండుకొనవలెను ౧ బౌద్ధమునందును, స్థాయిత్కమతము నందునుగూడ నావేశములు "అవలయములు, పైతిక రోగ్యవంగములు వానికి వలల మైనచో అత్త సంకుటానియుండు దీర్ఘవ్యాధులు నగును " ఎవన్నియు సకలము వ్రేయున్ని నిరోధతములు అర్హులైన గర్భమును ధర్మానుస్థానమును కాటంకమే "ఎవడు వదితుగ్గిడై, తాను వదితుగ్గిడ నని యెఱింగి, అద్వైతేగినందుకు సంకోచునుకో యాతఁడవగుగ్గిడై, అవతీత్రీభావముతో మరణించును ఎవడు తా నవదితుగ్గిడై, తా నవదితుగ్గిడ నని యెఱింగి వదితుగ్గి డగు టకు యత్నించుకో, యాతఁడు వదిత్రీభావముతో మరణించును " "ధర్మము మానవముపై నాధారపడియున్నది జ్ఞానము ధర్మాచరిణముపై నాధారపడియున్నది " ౨

౩క శివాత్మకాఁ దీసికొనినపుడు, పంచస్కంధములు మానవుని స్వరూపమును బూర్తిగా నిర్ణయించును ప్రకృతి, స్పృశ్మానమును గూర్చి బౌద్ధతత్త్వము చెప్పా భావముల ననుసరించి, మన కి సిద్ధాంత మునఁ గొంత మార్పు గోచరించును స్కంధములపై నాధారపడిన జ్ఞానసిద్ధాంతము శీఘ్ర మిందిరియుజ్ఞాన తర్జ్వమే ప్రకృతభావమిందు మార్పును గోరును మానవమానవము యొక్క యత్యున్నత వ్యాపారమే ప్రకృతి, మతదృష్టితో దీని కగ్రహార మున్నది పాతీమత సిద్ధాంత ములందును, విశుద్ధిమగ్గము నందును, ప్రకృతి స్కంధములలో శాకటని నిర్ణయించఁ ఎరుయత్నములు జరిగినవి ముత్తాపీరకములో దీనిని విజ్ఞానము వంటిదని చెప్పఁబడెను అభిదమ్మమందు దీనిని సంస్కార ములలోఁ జేర్చిరి ఈ ప్రకృతి లేక దివ్యదృష్టినీ రూపస్కంధములలోఁ జేర్చి నందుకు బండించి, ప్రకృతి యట్టిది కాదని కథావస్తువు నిర్ణయించెను బుద్ధహేతుమని కాలమునందు సంజ్ఞ, విజ్ఞానము, ప్రకృతి మానవాలోచనము యొక్క భిన్నరూపము లని తలఁవఁబడెను ఇదియే మిక్కిలి సమంజస మైన భావము తాను వేత్తి స యొక్క శీవమువనుభావముతో, వ్యక్తికిఁ గల జ్ఞానము మగ్గడించి చెప్పునట్టి వ్యవహారదృష్టయే స్కంధభావము

౧ శ్రీ శాస్త్రాధిపతి

౨ నిజాదీనో దంబు రహాదీనో ది. ౨

స్వైచ్ఛికశివభావము, విద్యశీవముతో సైక్లిక్ మగుపపుడు వ్యవహార
జ్ఞానము స్థానములో ప్రకృతవచ్చి చేరవలయున్నది అజ్ఞానములు
విజ్ఞానమును, జ్ఞానములు ఎక్కడను జెందించుకొందురు ఇందిరియ
జ్ఞానమునుండి అతీంద్రియజ్ఞానములకు గ్రహమరికామము గలదు
రెండును విడిగా లేవు రెండోది మొదటిదాని విస్తృతియే ప్రకృతికు
అలెము లోభ లేక ఎద్ది

ఇందిరియముల నుండినేయుటకా, సత్యమును దర్శించు
సత్యావస్థలు వానికీకేయులే మనశ్శిక్షతోద్దేశము ఇందిరియభావనానుక్త
మందుఁ బారాకర్మని అమృతాకని వాతని గురు వెల్లిందిరియ శిక్షణ
మును జోధించెనని యద్వైత దీక్షిగాఁడు తమ కార్యముల నిఁక సెకపేర్చు
జాలని స్థితికి వచ్చుటకు నిందిరియములను శిక్షించు విధానము తన
గురు వుపదేశించెనని యాతఁడు బదులు చెప్పెను అప్పుడిఁక గన్ను
దేనినిఁ జూడదు శ్రోతగ్రామీ శబ్దమును విసదు అనగా సంధులు, అధిరులు
తమ యిందిరియములను జక్కగా శిక్షించియుండురని యద్వైతఁడు
పలికెను ఇందిరియములకు దర్శన మిచ్చిన సర్వవస్తువులను అరిశీలించి,
అత్యన్నియమును పేయుట జవకరించుటలు శిక్షించుటే నిజమైన
యిందిరియశిక్షణము ఇందిరియజ్ఞానము, బుద్ధిజ్ఞానముల విస్తరించి,
సంస్కరించుటే నిజమగు వాక్యదృష్ట ఎక్కడో వాక పూర్ణ సత్పదార్థ
మును మనము దర్శించు మని యద్వైతని యభిప్రాయముగాఁ బోయె
చున్నది “సగ్రహం వచిత్ర తేజోమయుఁడనై నీవు గోచరించుచున్నావు,
సొంపుతా, నీ వెక్కడనుండి ఎచ్చితివీ” ‘అనందా, నీ నేకశిలై, ప్రకృత
సమాధిలో ముందీని, ఆస్థిలోఁ బ్రవేశవస్తుదిర్మనమునుండి అనంత
మైన అత్మదర్శన సీమకుఁబోయి — యచటనుండి జ్ఞానములోనిఁక
బోయితిని అచట నాకు దివ్యదృష్ట లభించినది అట్టి దివ్యదృష్టలో
పూత పర్రవారా అవిష్యక్తులలో లోకములు, మెనుజు లెట్లు వచ్చిబోవు
చున్నారో చూడఁగల్గితిని ఇదంతయు “నేను”, “వాది” యను భావము
లేకుండనే జరిగినది” పరమార్థదర్శనము గలిగిన యట్టి దివ్యదృష్టి,
ఉపనిషత్తత్వ నిర్మాణమునకు సముచిత మైనది ఆ పనిచేయుటకు
యద్వైతఁడు జరిగినాఁడు, అట్టి తత్వ నిర్మాణము ఫలించుటకు గొంత

కాలము వట్టివది దానికీ బదులుగా నాతఁడు మనకుఁ గొన్ని దృక్పథములను, మానసికదశావిశేషములను యుక్తిచమత్కారముతో జానఁగిజాఁడు ప్రజ్ఞాదికాపంచరము ద్యావము, నిశ్చలసమాదియునున్నవి ద్యావము తొద్ద ముతమెందుఁ జార్ధనమునకు బదులుగా గ్రహింపఁబడినది ఈ పూర్వ తొద్దభావమును హియోనకాళ పెంబొందించి నది ధ్యానమునకు నాలుగు లక్షలున్నవి ఏకాంతవాసముచే జనించు నానందము మొదటిది, ఎందుఁ బరిశీలనము, అంతర్వృష్టి, యింద్రియ వ్యాపారి విరతితోఁగూడిన అన్యేషణము ముందును రెండవదశలో నుత్సాహ, చిత్తశాంతి అందును పర్యవారితోపరతి, అపాంతారము లెకుంచుట మూడవ దశ, నాలుగవ దశలోఁ జార్ధశాంతి, పూర్ణనిగ్రహము నుండి, సుఖదుఃఖభావములు లేకుండును ౧ నమచిత్తత్యమును సాధించుటకు ధ్యానమే ఉత్తిమమార్గము అహంభావమును వాళ మొనర్చి సత్యములోఁ బరిణమించఁజేయు దృఢప్రయత్నమే ధ్యానము తొద్దనంపు నట్లుల పై నికసాధనములో ధ్యానమునకుఁ బ్రధాన స్థాన మున్నది మనస్సును, హృదియమును శబ్దించు విధానములు నాటి విశ్వాసముల నుండియే వారును గ్రహించిరి మైత్రి, కరుణ మోదము, ఉపేక్షాభావముల నట్లనింపవలెను ఇవి జగ్గహృవిహారుల పవిత్రములైన చతుర్విధావస్థలు వీని నభ్యసించుటచే, సాధకులకుఁ, గ్రామముగా విశ్వమేకాళ ప్రోక్షిత మంతయుఁ జేరిమింఁ దగినదిగాఁ దీలియును నలుది ద్యానవిషయములు, నాలుగు సమాధిదశలు, మన కామయితఁ దగ్గించి, యింద్రియ విషయతోకమునుండి దూరస్థుల జానర్చును అత్యుత్తమ విషయ ధ్యానము సత్యమును దర్శింపఁజేయును కాని ధ్యానింపవలసిన జయత్యుత్తమ విషయ మేది యని సుసము ప్రశ్నింపకుండ నుండఁకాలము

౧ పైర్వచ్చి వీరి పట్టా లెప్పెను సాదకుడు మెదకు నొక్క భావముపై ధ్యాన మొనరించి కాంతానందములుగలిగి జాను ధ్యానంచే భావమును గూర్చి వివేచించును రెండవ దశలో ఎవ్వెవము ౨౦ కాంతానందములు గలిగి యుండును మూడవ దశలో అనందమును గూడ విడిచిపెట్టును పాల్గ దశలో మోక్షాద్ధి పూర్ణమై సుఖభావముల కతీతమై ముఖ్యభావోపవేశము ఇదియే ఉత్తమము నాడ (తీర్థవరీ పుట ౧౬౨)

నిర్దిష్టమైన వర్తనాసాధనములను బోధకత్వమును లేదు స్వయం శిక్షణమే సర్వకార్యములకు జీయును స్వయంకృత్యము స్వయంవిశ్వాసము, సర్వవస్తువులనుండి సంపూర్ణమైన స్వాతంత్ర్యమును మానవున కిచ్చును తన్నుచూ జయించినవాని నెవ్వఁడును జయింపలేఁడు "తన అహంకారమును వాతన మొనర్చుకొన్నవానిని దేవతలై నను జయింపఁజాలరు " ౧ మతసంబంధములేని, సర్వమానసగ్రీవు, చిత్త శిక్షణమును బుద్ధుఁడు పదేశించియుండుటచే ఆగ్రహం కాంక్షలు 2, 3, 4 సంకల్పరములు ముందుగాఁ బుట్టినవి కొందఱు అలఁచుచున్నారు:

బోధధ్యానము, యోగసిద్ధాంతము, సుగూఢ, మానసిక శిక్షణము నకు, దేహరోగ్యనియమావసరము సునదేశించును దేహమును నిగ్రహించుట జ్ఞానసాధనము తనమునకు ఎదులు, జ్ఞానము నిచ్చు మానసిక దిశాపరీక్షణమునకుఁ బోరావ్య మీయఁబడినది ఇంద్రియములను, ఎగ్రపంచవిషయములనుండి నిర్మూలించి, అంతరంగవ్యకాంతి నార్జించు నభ్యాస మున్ని యోగతత్త్వములకు సామాన్యవద్దతియే ధ్యానదిశా చతుష్టయమునందు, రోచవిషయములనుండి కృమనిష్పత్తి వద్దతులు చెప్పఁబడిన ధ్యాన మనగా నిరర్థకమైన యేకాంతవాస విలాసము గాదు ఇంద్రియ ద్వారములను మూసివేసి, మనశ్చక్రాలను వికసింపఁజేయు నిర్దిష్టవిధానము యమ్ బోధనా చెప్పినాఁడు, 'ఒకమృత్యుయంత్రముపైఁ గేంద్రికరించు సభ్యాసముగాని అట్టి యే యితరాభ్యాసముగాని, మనస్సు తన గుణములను వద్దతులను కృమముగా విడిచిపెట్టుటకొరకే సమాధిని గోరు నాతఁడు ధ్యానముతో నారంభించి, వివేకవిచారములు గలిగి, తరువాత, నాతఁడు తృప్త, పాపము, దాపల్యము, తర్కము, సంభాసక్తి మున్నగువానిని వివర్జించును దృఢ్యము, సంగము, భేదము మున్నగువాని కతితుఁడై, దృక్యము లేని ద్రవ్యయై శూన్యమును ధ్యానించును, నాతఁడు నిర్వాణము పొందుదులో, విజ్ఞానము కాని విస్మృతికాని, లేక, తుదకు వేదనము, భావముకూడ నశించినవాఁడై, యొక్క మైమఱియలో నుండును ౨ ఇట్టి యింద్రియ వ్యాపారనిరోధము,

౧ భయపడము ౧౮౫

౨ నిర్వాణసాధనము ౩ ౧౭౪

నిందియు విషయనిర్మలముల వలన, భావములలోఁ జీతమున
 ఎఱిగి మైన వ్యవస్థ, స్వాతంత్ర్యము లభించునో లేదో మనము నిశ్చయ
 ముగాఁ జెప్పఁజాలము అనినది కృత్యశాస్త్ర మీ విషయమున నింతను
 జాగ్రత్తలో నున్నది, అనించునని యితరభారతీయు విజ్ఞానముతోఁ
 జాటు పోర్తతత్త్వమును విశ్వసించును అట్టి విజ్ఞానము నేడును
 గలదు మానసిక వ్యాపానము నరికట్టి, యింద్రియదావల్యము నడచి
 వేసి, అహంకారమును క్షీణింపఁజేసినచో, జరమిత్తయొక్క దివ్యకాంతి
 యుద్ధిగముగాఁ జ్రాంతించునని నేటికిని భారతీయులందఱును నమ్ముదురు
 తిన్నమతతత్త్వములలో యోగిభావ వర్ధకులు భిన్నముగ నుండును
 ఉపనిషత్తులకు యోగి మఱిగా బ్రహ్మైక్యమనంధానము వశంబులి
 యోగిభావము ననుసరించి సమ్యక్భావము పోర్తమతములలో యోగ
 మనగా బోధింపఁబడుచు, ఈ స్థితిలోఁ జరిపంఁగము కూర్చుని తెలియును

వృత్తి లేని యుపన్యసనియు యోగియులైన నమాధ్యపత్యుని
 బుద్ధుఁడు చెప్పలేదు కామనిహూలకృష్టికముతోఁ గాంచిన నమాధియే
 సక్రమమైనది అతీంద్రియకర్తల వార్ధిండు నుద్దేశముతో యోగి
 భావములు చేయువాడు పెక్కురు గలరని బుద్ధుఁ డెఱుంగును ఎక్రమ
 నైతికానుష్ఠానమువలనను, జ్ఞానమువలనను గూడ నట్టి కర్తలు లభింపఁ
 గలవని చెప్పి, యీ యోగిభావవర్ధకుల వారకుడు సంస్కరించుటకుఁ
 గారకుఁడయ్యెను ౧ ఎదర్శనార్థము, వైదికక్రియలను జీయుట
 బుద్ధుఁడు తన శిష్యులను నిషేధించెను అతీంద్రియకర్త పంపాదనము
 నిజమగు వాత్సవిజ్ఞానమును కువకరింపదు తిలెట్టులోని లామామనము
 నందు పోర్తయోగవర్ధకులు పృష్ఠముగా గోచరించును

అష్టాంగమార్గమును నాలుగవర్గముగా మార్చిరి మానవు నిహలో
 మునకు లంధించు దశవిధి ఎంధిసములను చెదించుట కీ యుపన్యసనయో
 గింపును ఇంచు మొదటి ఎంధము వత్కాయుద్భవ్వి లేక కా నొక
 వేదైవ యాత్మ వను భాగింతి ఈ భాగింతి అహంకారమునను జనని
 విశ్వమైన యాత్మ యొకటి లేదనియు, మనము నీవార్య యని రింపడు

నది స్కంధపను వృథుము మోతగ్రమే యనియు, సమ్మిసతో మనసు నాస్తిక దృష్టు కలిగి, భోగలంఘనమై చెడిపోవచ్చును ఇతల విచేక మనశరము రెండవమంధము విచిత్రమ ముంద్యదోషముల కిది యొక తెర వంటిది పొగి రుట్టెత్తాది కర్మకాండయందు మన విశ్వాసములను విడిచిపెట్టవలెను రాగద్వేషాజ్ఞానమలనుండి శాస్త్రకర్మలు మరలను విముక్తులను జేయవు అహంభావదోషముఁ జరిగ్యజింది, బుద్ధుని ఆతని సద్ధాంతములను సంశయించుట మాని, కర్మకాండను నమ్ముకొనక, యెవ్వఁ డుండునో వాఁడు నన్యార్థమును మొదటి దశలోఁ జగిలేకొంది వాఁడు వానిని ప్రోత్సాహమును లేక ఎగివాహనమున ముతీనివాడని చెప్పుదురు ఈ దశమగూర్చి ధర్మపది మిట్లు చెప్పుచున్నది “వచిత్ర జీవితములో నీ మొదటి ఘట్టముఁ జేరుట పర్యవసాధారణ సార్వ బౌదుత్వముకంటె, వృద్ధిమున జేగుటకంటె శుభ్యలోకాభివత్తముకంటె ఎధికమైన ఫలము నిచ్చును ” ౧ కాను శ్రీశిష్యములు రెండును తరుచుఁ బాటంటములు వీనిని జయించినవాఁడు, యాత్రలో ద్విత్వీయఘట్టమును జేరినవాఁడు వాఁడు సక్యదాగామి లేక యా జగిమున సొక మాతే పృథ్విఁ వాడు లోపములు పూర్తిగాఁజూపును, చాలవంతుఁ దొంగివని, పగిధాని వివర్యముములైన కామకోపధంభముఁ నెఱుఁడు నిర్మించునో యాతఁ దొక్క అన్యమైత్రి తరువాత రాక్షసును, పొందును పై రెండొకంకము లను బూర్తిగా నాక మొనర్చిగోఁడు, అవాగామి, యువగాఁ దిరిగి జన్మించుడు ఇతని కింకరు గొంత దోషమున్నను, నింకఁ జరిగినము లేదు ఇతఁడింకను జయించవలసిన దోషము లేవనగా, ఇహపరిలోక సుఖ కాంక్ష, గర్వము దౌర్ధత్యము, వస్తువల్యస్వరూపాజ్ఞానమునై యున్నది ఈ లంధములను చేదించినవాఁ డర్హితుఁడై ౨ నిర్వాణమును పొందును అతని దుఃఖభారములు నశించినవి దోషములు తుడిచిపేయఁబడినవి అతనికేఱునన్దస్యములేదు అర్హతస్థితి వాసనమైనయొనందము నిచ్చునది దౌర్ధమతమునకు నిర్వాణము లక్ష్యము, అర్హతుని కిది ప్రోత్సించును అర్హత్యఫల ముపొదిలేషనిర్వాణము అర్హుఁ డింకను మనుజుఁడే, మరణముతో నాతఁడును నశించును అచ్చడు జీవిత మను దీపములోని

౧ భష్యపద్య ౧౭౭

౨ బుద్ధుని పూర్వ కాలము లక్ష్యము నెఱవయెడ భటకవిముఁ జరిగె

రైలము పూర్తిగా గాలిపోయినది జీవితనీతియు పొల్లుగా మాటిపోయినది స్పష్టమనది యాతః కర్మశ్శుద్ధి, పరినిర్వాణమును జేయుదును, అనిగా జీవనిర్వాణకారణములు ఎందును ౧

జోర్థనీతి వ్యష్టాత్మకము గాని సమష్టాత్మకము గాదు మన జీవితములలో మనము బుద్ధులనుకరింపవలెను నిమిషాధికార సంస్కారములు ముఖ్యములు గావు సంఘనియమములనుగూర్చి ఆనందుఁడడుగుగా బుద్ధుఁడీట్లుచెప్పెను “మీకు మీరే జ్యోతులు కండు మీకు మీరే గతులు కండు మీ శిశరమైనబోటులం దాధారమును గోరకుడు ”

ప్రవృత్తనము యోగ్యము సయోగ్యము అని రెండుగాఁ జెప్పఁబడినది మొదటిది స్వార్థరాజ్యాధ్యమునుండి జనించి, కృపారసమును నెలిలుచ్చు కర్మరూపము నొందును రెండవది ‘అహం’ కారము వాక్రియించి, దౌర్బల్యమును నెలిలుచ్చు కర్మరూపమును దాల్చును దశ నిషేధములను వివర్ణించుటవలన జరిగిన కర్మలు మంచివి హత్యా చౌర్య వ్యభిచారములు మూడఁగు దేహసంబంధపాపములు అస్పృశ దూషణ ఎగ్గింప మూర్ఖవృత్తసంగములు నాలుగును వాగ్దోషములు, పరపస్తుకాంక్ష ద్వేషము, విపర్యయము మానసికదోషములు పాపవృత్తన విభాగము లింకొక రితిగాఁగూడ నున్నవి కామము, పునర్వస్తుకాంక్ష, అజ్ఞానము, తత్త్వవిచారము పశుత్వధ పాపవృత్తనము ఒక్కొక్కప్పుడన్నిదీని గలిపి, చిన్న సూత్రములుగాఁ జెప్పరి ఏ ప్రాజీవిని హింసంపకుము, దొంగతనము పలదు, వ్యభిచరింపకుము, అస్పృశమాడవద్దు, మత్తు తలిగిందు మరాపానము చేయుకుము ఈ ఎడ్యకులలోఁ జంచవిధ నిగ్రహమున్నది అతగా కోర్కెనును వస్తునంపాదనకాంక్షను, శరీరనుభాషిక్షను ఎతీతనమును, ఈర్ష్యను నిగ్రహింపు మనియే దీని భావము దీని ఫలిత మేనునఁ దాను ముఖపడుట యితరులను సుఖించఁజేయుటయు నగును, దీనివలన ధర్మశీలము సృష్టికొందును కోర్కెనును నిగ్రహించుటచే వినుమృతావమును, పరధనకాంక్ష నంచుటచే దానగుణమును, కామమును జయించుటచే జరిశుద్ధ ప్రేమయుఁ జెంకొందును ఆధర్మము

తైన ధర్మములు వది యని కూడఁ జెప్పఁబడెను దానిము, విభక్తవర్తనము, ఓర్పు, దీక్ష, ద్యానము, వివేకము సకరిమసాధనసంగతి, వట్టుదల, బలము, జ్ఞానము, తొన్నివేళల వైతికశిక్ష యనిగా ధర్మము విజ్ఞానము, అంతర్బిష్టయని చెప్పఁబడెను మిళిందమునందు సత్రప్తవర్తనము, ఓర్పు, శ్రద్ధ, ధ్యానము జ్ఞానము, ధర్మశీవిత లక్షణములుగాఁ జెప్పఁబడెను ౧ షాన్యబౌద్ధ ధర్మశాసనములను, నువనిషన్నితి సూత్రములకును ముఖ్యాంశములలో భేదము లేదు ౨

ధర్మశీవనమునకు మూలోక్తీశమును గూర్చి మన మాలోచింపము దుఃఖనిరోధము, నుఖప్రాప్తి మన వ్రేనర్తనమున కంతితి మాలోక్తీశములు నిర్వాణ మత్తున్నతనుఖము అభిసవదార్యాకులు శీవీతిము నెంతి యధికముగా వృద్ధిచేసెన సంత నుఖ మితిఁబయించునని చెప్పుచున్నారు పునర్లన్న హేతువులైన అజ్ఞాన స్వార్థభావముల నాశనములనే నుఖమున్నదని బౌద్ధులు చెప్పుచున్నారు అబోజ్ఞానధర్మములు తోడ్కొని బోధ మార్గము పుడగియులైన ధనము, నున్నతవది మున్నగువాని నిచ్చునది కాక, కాశ్యరమైన మోక్షము నిచ్చునని బుద్ధుఁ డువదేశించి యున్నాఁడు అల్పాపేక్షల వైపు చూచుని మరలుచుండుగారణ మల్పజ్ఞానమే లోకులంది డిట్టి యల్పజ్ఞానీ ముల్లోకములందు స్వార్థపర్షుఁడు కాని వానినిఁ జూచుట దుర్లభమైన విషయమే ౩ మన పెక్కిప్రవరీమితు లెఱుగని యజ్ఞానమే స్వార్థహేతువు సత్యముయొక్క సకరిమజ్ఞానము స్వార్థరాజాత్యమునకుఁగారణము నందుచితమగు మమకారమును నిర్మించి విశ్వజనీన విజ్ఞాన హేతువైన విశాలభావములను బెంపొందించుటవలన నిజమైన శ్రీయఃప్రాప్తి చేచూరును వచిత్రమైన జ్ఞానముకొను స్వార్థ విషయ వ్యాపారములను వివర్తించవలెను దు ఖిత మానవకోటి యొడ దయార్థిహృదయముఁ జూపుట బేదార్యలక్షణము ఒకే అంతఃసుగల జీవయాత్రలో సమాపముగా దుఃఖించుచున్న మిత్రులము మనము సర్వలోకములందును, గల సర్వజీవులు వైతిక పరివార్తతాసూత్రమునకు

౧ మిళిందము ౨౦ ౧ ౩ ౧౩

౨ అశ్వహత్య దోషము అశాంతార ముఖ్యహత్యచే ౨౩ ౨౮

౩ వేద్యుర్తము ౧

బద్ధములై యున్నవి. పై తెలిపియున్నవిగానియు దేవమనుష్యదిర్వ్యాతి శీలితము లన్నిటిని వహనముగా బంధించును ఇట్టి పర్యటివస్త్రాభ్రాతము బుద్ధుని తత్త్వము ఇది పుష్పముగా వికసితమయ్యెనుమాత్ర మత్యమే మోషవస్యభావముతోని గుణము లన్నియు స్వార్థవర్ములు గావు స్వాత్థ రూపవ్రవర్తన మన సహజలక్షణము గాదు స్వార్థకర్మయే మనమెఱిగిన మానవవ్యాపార మంతయును గాదు వ్యతిరేకతయే నిరవర్యతలకు పేరై యుండెనునుట పూర్వత్యము గాదు పర్యటివస్తువులను సహజదుల నొనర్చు నేక మాత్ర మున్నది ఈ మాత్రము మన నిత్యానుభవములో సీద్ధి గాంచినపుడు జ్ఞానానంద కాంతినిలయుమైన నిర్వాణము పనుకూడును అపర్యటివస్తువులతో నైత్యభావము కలుగునీ "రాక్షసు" నిధటించు అని ప్రియతో లోక మన్ని దీకలను నిలపెయ్యును" ౧ బౌద్ధధర్మపరిచయ నితి లోకాంతరధర్మము లేకున్నను, స్వర్గములపొర్చి భావము పాపా నులకొని కుంపయెడను

ధర్మాచరణమునకు గాహ్యపరిష్కృతులతో ఎంబంధము లేదు నిష్ఠ
చక్రపత్రి నను, దరిదుగ్గిడవైనను జ్ఞానసూక్ష్మత అందఱ కొకటి
ఋణజన్మము గలిగి వత్సాదాధనముగల శివితమె గడించెదగినది విధి
నిర్వహణముతంటి వ్యక్తి శీలవరప ద్రవము వర్ధాన మైనది నినుమదాన
దయారాజాతమెన జీవనము జీవప్రదక్షుతమే

పౌర్ణమి : శ్రీమద్విశ్వానరాయణ పురాణమును పూర్తిగా జియ్యబడినది సర్వదుఃఖములను మోలవీల సంతాన మిగులవే జ్ఞానావసరము ముద్దాదించినమాట నిజమే సత్యజ్ఞానము మనస్సును సంస్కరించును నిజమైన జ్ఞానముచే నొందిన హృదయమున స్వాధ్యవాంఛలు పెంపొందవు అందుచే జ్ఞాని లేక యధ్దంబే ము క్తపురుషుఁ డని చెప్పినారు ౨ శ్రీయోజ్ఞానము మోక్షమను కర్మచే గల్గితమేన

౧. పీఠామెరకర్తన పితృంతాపము

[illegible]

శరీరమును జ్ఞానము శేవలము పెరింప జేయుఁజాలదని బుద్ధుఁడెఱుగును గాని యింకొక జన్మములో నింకొక శరీరమును నిర్మించవలెండఁ జేయుఁ గలదు మఱియు జ్ఞాన మెఱుఁగాఁ గేవల మానవజన్మాన మని బుద్ధుని జ్ఞానము గాదు శేవల శాస్త్రపాండిత్యము గాని రహస్యమాత్ర మంతర్జ్ఞానము కాని కాదు సైతికానుష్ఠాన సహితమైన జీవితమే జ్ఞాన మని యాతని భావము కామాదేశ పరవశములైన జ్ఞానములనుండి మన హృదయమును గాపాడి, సత్యపండిత మొనర్చునదే జ్ఞానము మన బుద్ధిలో నొక మూల నొక యెడలో రాదుకొనునట్టిది జ్ఞానముగాదు మనలోఁ బ్రవేశించి, మన యావేశములను సంస్కరించి, మన యాత్మలో లీనమై, జీవితముతో నేకమై పోవునదే జ్ఞానము బుద్ధిపీఠముపై నిలిచి, సర్వభావాశయములపై నమోఘప్రభావమును జూపి ప్రకాశక్తి రూపమై సంకల్పమును పవిత్ర మొనర్చునది సద్ధాంతవిజ్ఞానము జ్ఞానము కాదని జీవజ్ఞుని త్రము చెప్పుచున్నది ౧ నీనేమి చేయవలయు నను ప్రశ్నము నకు బుద్ధుఁడు పనిపెట్టుట వర్జితము అందుచే చెప్పెను మమకారవాదముతో నైత్యము లభించును సత్యసముపార్జనోపాయములను బుద్ధుఁ డీ విధముగాఁ జెప్పుసారు బుద్ధిపీఠమునందు (౧) శ్రద్ధ ౨ (౨) సర్వ నము శేవలశ్రద్ధి లాలదు శుభిరులనుండి మనము విప్పు విషయములను సత్యములని మనము చూడవలెను "౬ మకులాదా, మేము మా ఆచార్యుని నమ్ముచున్నాము, వారు చెప్పిన ధర్మములను విశ్వసించు మని చెప్పుదురా మీరట్లు చెప్పురాదు మీరు వ్యయముగాఁ జూచినది యెఱిఁగినది, గ్రహించినదే సత్యమని గ్రహింపుడు "౩ (౩) భావన లేక మనము అనగా సత్యముపై మనస్సు లగ్న మొనర్చి, అది మనతో నేకమగువఱకు దీక్షబానుట సుశీలతబుద్ధి లేనివా రున్నత జీవిత పథమునకుఁ బోఁజాలరు కాని అజ్ఞానభావము లన్నిటిని దొలఁగించు సత్యదర్శనమే మానవజీవితపరమాపది అనేకనీతిమాత్రములను తెప్పి ఆరిష్టాదులే ఎవ ధర్మశాస్త్రమును భ్యాస ము త్రమమార్గమని తెప్పి ముగించెను ఎక్కియే అత్యుత్తమమైన ధనమని బుద్ధుఁడు చెప్పె,

౧ ౭ ౧ ౨ (౨) మత్తిమే విశాయము ౧౭ ౭౧ (౩) ఎత్తిమ

పేమయు దయయు లేక వ్యక్తి లభించదనియు, లభించినను ఇది నిస్సార మనియు నుపదేశించెను అన్వీలము, దానము లేని యోగ ధ్యానము నిరర్థకము ౧

బౌద్ధనీతి సన్న్యాస నియమ మని యింతొక సేదము వారో ఎంచినారు సన్న్యాస మనగా కామోన్ములనమైనచో బౌద్ధధర్మ సుద్ధిదే జీవగృహ నిర్మాణమునకుఁ గారణము కాదుము నిత్యచరానందాంబు కామ లక్షణము దానికి కాంతి లేదు అజ్ఞానులలోఁ గామ మనగా భోగిత్వస్థ విద్యావంతులలోఁ గామము వస్తువాంఛ కామనాళముతోఁగాని రెండును భోజి దీనికి దృఢసంకల్ప మవసరము ఎద్దుఁడు శేవలోదా సీన్యము నుపదేశించ లేదు, దుష్కృమములు ఉదాసీనతచేఁ జోవు వజ్ర సంకల్పముతోఁ గూడిన పరమలక్ష్య మవసరము

ఎద్దుఁడు సంకల్పవాసమును గాని, రోకమునుండి శలాయన మనుగాని చెప్పలేదు కామముతోఁ జీవగృహ మొనడు మనియుఁ జావముతో ద్వంద్వయుద్ధము చేయు మనియుఁ బాతక దుష్టాశించెను "విచుర్గుఁడు బౌద్ధధర్మములోని నిర్మాణవక్ష భావములను ఎరిశీలించి నచో బుద్ధికి కాంతగంభీరమూర్తిగా గోచరించుచున్న బౌద్ధసన్న్యాస నియమ జాది భాగించెందక బౌద్ధమత ముదయింపఁజేసిని సారస్వతము కళ, అనియోత్పాహ సంకల్పముల వత్సర్పుతముగాఁ జిత్తార్పించుట యే కాక, మహత్తర తత్త్వగ్రద్ధలను, క్రియాపాటవమును బోషించి వ్యాపించఁజేసెనని తెలియఁగలదు మఱియు, క్షుద్రములైన మానవ కామరాగములనుండి, అంబోత్కృష్టమైన వచిత్రప్రేమ భావము నుదయింపఁజేసిని మతము బౌద్ధమతముతో సమానమైన దింతొకటి లేదు. త్రైస్తవమతము ని విషయము బౌద్ధమునకు సరిపోకఁ గలదు" ౨ కామరాగములను విశేషణము మని ముద్దు భుజదేశించలేదు, సర్వప్రాణికోటియెడ నభందప్రేమను జూపు జీవితము సగృహింపు మని కోరిను దేవీవ్యవహాసమగు నిట్టి తద్ద ప్రేమతో జగముందయు నిండింబ, నుచ్చాదయితను వెదజల్లుమని యాతనిప్రబోధము "ఎవ నున్ను

౧ శమ్మ సుత్తం ౧౮౫

౨ సైవత్త - సుల ౩ అథ ౨ ౧౧ నాకానా యో ౧౧

వలెందాదు ముఖము నిత్యవ్యవసయముల నుప్పరించము హృదయముల
కొఱముల లేకమైన ద్వేషము లేని విశుద్ధప్రేమచూరనహృదయమై
యున్నదైన వ్యవర్తనమును జూపుదుము ఇట్టి పవిత్రశీలమును జూపు
వానిపై మేము ప్రేమామృతధారలను గురించి విశ్వసుందరయు నట్టి
విసులభావములతో నింప, జగత్కల్యాణమును సాధించుము గ
నారక కదిలలోని యనేక గాదలు, పూర్వజన్మములలో బుద్ధుడు పొంది
కోడియొడి పెరిగిరిని జూలనాడని చెప్పుచున్నవి ఆ బుద్ధుని
యుగము రెండతివాదములకు మధ్యేమార్గము, వశలోగము, బుద్ధు
మీదిగా పైరాగ్యము రెండును దోషములని యాచని సుతము కానుమును
నక్కముమార్గమున పెరుగుకొమ్మనియే కాని నాచని మొనర్చు మని కాదు
వేదమునుగూర్చి బుద్ధుల వరిశీలములు నీ సిద్ధాంతమునే బల
వఱును ఒక విజ్ఞానభావము మంచిదో చెడ్డదో దాని వలతముపై
వాదారంభము వలతము శ్రేయ వ్యవర్తనచో నది నుఖానువు, కానిచో
దుఃఖ హేతువు రెండునుగానిచో దుఃఖభావమే మిగులును నర్వశీవులు
శ్రేయమునే యపేక్షించును కాని చాలవఱకు జను లిహలోక శ్రేయము
నపేక్షించుదు నిత్యశ్రేయోభిలాష కొలదిమిందితే యుండును నీవదళలో
శీలించు సంకల్పమును వివర్తించి, ఉత్తమ శీవసంకల్పమును వికలంబం
జేసికొల్పని బుద్ధుని భావము ఏకాంతవాస మౌంము లేకాగ్రతకక
దోష్యుడును కాన నవి స్తుతింపఁబడెను సంకల్పమును నిగ్రహించి
దోషంబవలెనే కాని, యజ్ఞాచివేయరాదు నుశీక్షితసంకల్పము లేనిదే
ఘనకార్య మేదియు జరుగదు ఒక రాజకుమారుఁడు బుద్ధుని, శిక్షణ

౧ ముక్తుమనీషాదులు ఆం (౧ ఆది ౧౧) — శాతావహని భారతీయ
కర్తృత్వములందు అర్థమంతుఁడగు ఎక్కడో ఒక ఆది దీక్షిత
మహాత్ముఁడై గ్రహింపజేయుచు యొక కుక్క ఎగిరినది జూచి మెలకు
చేసి యతనిని పై నది నావ్వాడని జూచి కృపాంబులందు
వలె బిడ్డనుకొనెను ఈ కుక్క ఎగిరి విడిచి యున్నది అది
అంత నులో పది తయ్యమై కిక్కిరియెను దీని పాఠము లో
అర్థమై ఇట్లుచూచి యా కుటుంబమునికి కొంతమంది
కొంతమంది దీని వాంఛనములు

మంతకాలమునకుఁ బట్టవద్రువించియుంబని యుడుగఁగా, నశ్వారోహణ శిక్షణమువలెనే యుదియు దైర్యము, ఆరోగ్యము, తెలివీ, శక్తి నేర్పునకు గుణవంతకముపై నాధారపడియుండు ఎని యుట చెప్పెను ౧

మనము కామముల నన్నిటిని నిర్మూలించఁబరిచిదు, దుష్కామములనే వ్రేలండనంకల్పముతో నిగ్రహింపవలెను ౨ హృదయములోని మిలిసము అన్నిటిని భస్మ మొనర్చుటకే నేను ఆపస్మాదిము నుపదేశించినాను అట్లు చేయు వాతఁడే నిష్పైస తపస్వి మతీయుఁడనవచ్చునగా బుద్ధుని దృష్టలో సంతకంగ వ్రేవంతమే యున్నది గాని, కేవలము వాక్యకరీర పరిస్థితుల నాఁక డధిపముగా లెక్కచేయ లేదు దేహమును శ్రిద్ధతోఁ గాపొడవచ్చును గాని దేహాభిమానము పనికిరాదు "యుద్ధరంగమున నెవ్వడైన నీ దేహము కలాహతమునందీరా" "అట్టి యనుభవ మున్నది" "ఆ గాయమునకుఁదైలము ముద్దించి, మేత్రని గుడ్డకట్టి సంరక్షించితివా?" "అట్లుచేసితిని" "నీగాయమును నీవు పోషించితివా?" "లేదు" "అదివిధముగా కలగుట తమ దేహములను పోషించుట మమకారకూన్ములై తమ దేహములను జ్ఞానసాధనముగా నుపయోగింతురు" ౩ తన భిక్షువులకుఁ బరిశుభ్రవస్త్రములు, నియతాహారము, వసతి, కవచపేన అంగీకరించెను తత్త్వ విషయముల నెఱుఁగుటకు పరియు మనోలయమును కరీరశీలములు క్షీణింపఁజేయునని యాతఁ డెఱుఁగును పదిపదివేలముల బుద్ధుఁడు తపస్సాధనమును సంక్రమించెను వివేకకూన్యములైన క్షుద్రపర్వతుల నాతఁడు తృణీకరించెను తత్త్విని వదులై ప వంచను బట్టుకొనినచో హాని చేయును దంభతనస్సు సాధకు నచోగతిపొలు చేయును శీవిత పరిత్యాగము కాక, శీవితమమకార పరిత్యాగమే యాతఁ డుపదేశించినది తపస్వి శరీరమును గృహింపఁజేయువాఁడు కాఁడు చిత్తమును తర్ది చేసికొను వాతఁడు పశువాంఛాదాపత్వము నుండి, విముక్తి, ధనదారపుత్రవశమందిరాదులందు మమకారము నున్నానిందుచే కపో

౧ మతీ మహాయము ౬౨

౨ మహావిహారసూత్రము ౩ అ - మిశంముల పుట ౭౭

దీక్ష ఉపనిషత్తు చెప్పు నదికేతుడు చాత్వర్షపీఠముపై నదివసించి యున్న మరణాతీత బ్రహ్మసాక్షాత్కారసిద్ధి కై, లోకబోగ్యుష్ణలన్నిటి ఎఖండజగత్పాపముతోఁ బ్రతీకరించి వివర్జించెను సంగత్యాగము విశుద్ధ జీవమున కతిమఖ్యము ధర్మసారమును దెల్పుచుని సన్న్యాసిని గౌతమి యిడుగగా ఇద్దఁ డిట్లు ఎదుఱవెప్పును "ఏ యుపదేశము కామమును బ్రదీపింపజేసి, కాంతిని సశింపజేయునో గర్వమును హెచ్చించి, విషయమును బుడించునో కోరికలను తగ్గింపక, యతిక యింపజేయునో, జనసంగమాన క్షిని గలిగించి యేకాంతవాసమున కనిష్ఠ ముదయింపజేయునో, క్రియాపరత్వమును మందగింపజేసి సోమరితనమును పెంబొందించునో నిగ్రహించుటకు 'ఏ ధర్మముకాని మనస్సును పృథ్విజేయునో అట్టి యుపదేశ మంతయు సదర్శమే ' ౧ చిత్తస్థైర్యము, కాంతి కలుగుటకు నిర్లబధప్రదేశంతి, ధ్యానము సాధనములుగాఁ జెప్పబడును

బౌద్ధమతము తన జాతిపూర్వంధములను బూర్తిగా తెగఁగొట్టుకొని జాలకపోయెను వేదయుగమునుండియు, సంసార పరిత్యాగ మొనర్చి, సన్న్యాసులై లోకసంపారజీవితమును గడపు వాచారము తాంత్రియు లకుఁ గలదు కొంచులు బ్రహ్మసాక్షాత్కారసిద్ధినిగోరి 'సంతానకాంక్షను విడచి, ధనార్జన వాంఛను దోషియొచ్చి, ఇహలోకచేయిమును త్యజించి స్వస్థులనిపోయిన' సంగతి నుపనిషత్తులలోఁ జూచియుండిమి విధి నివాత కర్మబాధ్యతను, నిర్వహణమును వీరి కవసరము లేదని ధర్మ శాస్త్రము అంగీకరించివని చేత విజ్రాప్తమును గొని, ఎవరిని బలుక రించుటగాని, యాచించుటగాని లేని మౌనముద్ర వహించి, వీధుల వెంబడి వంటింటి తీగుడు సంచరించు సన్న్యాసులయే సర్వజనుల కాదర్శ పురుషుడని, భిక్షుగాఁడు మొదలు చక్రవర్తి వఱకు నాతనికిఁ బ్రణామము చేసి గౌరవించుదు ఈ సన్న్యాసులనుగూర్చి జాకోబి వ్యాస నాఁడు "సన్న్యాసిధర్మములను గూర్చి వ్యాసని నియమములనుబట్టి చూచినచో, నీ వర్గమున కదిక గౌరవస్థానము కీర్తి పూ ఎనిమిదవ శతాబ్ది

యం దీయఁబడిన నని స్పష్టమగుచున్నది " బౌద్ధవన్న్యాసములు, దారిద్ర్య
విగ్రహములై, విజృంభింపై నాచారవత్తి, బౌద్ధధర్మవాక్యములై దీక్షజూని
నవారు లోకులందఱు పెన్నునెంచురని బుద్ధుఁడు తలచి యుండఁడు
జనుల నాతఁడు రెండు వర్గములుగా విభజించి, సంసారబంధములు
గలవారిని ఉపాసకు లనియు, సంసారబంధ విచ్ఛేదము చేసకొనిన
వారిని శ్రేమణులనియు నిర్ణయించెను ౧ లోకనంబంధమైన విది
విధానము లనినఁ దన రెంత గౌరవ మున్నను లోకవిధి నిర్వహణమొక్కటి
మోక్ష మీయఁజాలగని యాతఁడు తలచిపెను "కామరాగపరివృత్తమై
వైకల్యములతో నొండియున్నది సంసారజీవితము శుద్ధవస్తు పంగత్వాగ
మొనర్చి వ్యతంతుఁడైన వ్యక్తి జీవితము నిరాటంకహయప్రసారము
వలె స్వచ్ఛందమైనది గృహస్థుఁడై యుండువాని కున్న జీవితమును
గదాపుఁ- అనగా పూర్ణమై, పవిత్రమై, అతులితమైన జీవితమును
గదాపుఁ యెంత దుష్కరమైనకార్యమ నా శిరోములను, గర్భమును
నిర్మూలించి, కాషాయవస్త్రధారిని గృహవరణమును వీడి, విశాల
జగద్రాజ్యములఁ బ్రవేశించి విహరింతునుగాక " ౨ కాని యీ భావము
నంద జంగీకరింపలేదు కన్యాస మవసరము లేకుండనే, మోక్షము
సార్థింపవచ్చునని మణ్డ్రమనికాయము చెప్పుచున్నది బుద్ధుఁడు కఠినము
లైన తపోవహసాదులను నిరసించినను నిర్వాణమును బొందగోరు
సాధకులకు బుద్ధుఁడీచ్చిన శీక్షణవిధానమును జూచినచో, వ్యాహృత
ములు చెప్పిన నియమములకంటె నెక్కుడు కఠోరముగ నున్నది
ఎద్ధాంతములో నాతఁడు తీవ్రకృత్యముతోఁగూడిన విధానము నంగీక
రింపలేదు గాని, ఆచరణములోమాత్రము కఠోరశీక్షణము అప్పనివరి
యగుచున్నది

నిర్వాణసంపాదనమునకి బౌద్ధు లందఱ తొక నోదర బృందముగాఁ
జేరిన సమాజమునే సంఘ మనిరి ఇందు విశ్వాసము గలిగి, కొన్ని
నియమముల నాదరించువా రి సంఘసభ్యులు కావచ్చును పరస్పరాన
యల కిందుఁ దా పున్నది మొదట బుద్ధుఁడు శ్రీలను జేర్చుకొనుటలో

౧ "శిష్య నెయంతిపాత్యున్" వన్నావ హమణ

౨ శిష్యుడు ౨౨౦ ౧౪ ౪౪

వ్యతిరేకభావములను ఎఱివర్పించెను ఒక వనితయొడఁ జూచుచు రోట్లు
 పంచరింప ఎలెనని యానందుఁ డడుగఁగా, దానిశి బుద్ధుఁడు జడులు
 చెప్పెను "అమె పై పు చూచుట మానుము చూచు బ్రహ్మమైన మాట
 లొడకుము మానాడు బ్రహ్మమైనచో నాగిరూతుఁడై వ్రవ ర్తింపుము"ని
 శుద్ధోదనుని మరణానంతర మాంబి వట్టమనాచి, ఇంకొందరి దాని
 పటులను పెంజఁబెట్టుకొనివచ్చి, మతస్వీకారమున నమమతి యుడుగఁగా,
 మూడు మారులు ఎద్దుఁడు తిరిస్కరించెను కారణము సంఘమునఁ
 జేరిన పురుషగుణులకు మనశ్శాపల్య ముదయింప వచ్చునని యాతఁడు
 కలఁచెను ఇంకొకసారి వారు నడకచే వరిగి రక్తము క్రియించుచున్న
 పొదములలో, దూకినాసరిత వస్త్రములతో నేతెంచినపుఁ డానందుఁడు,
 "లోకమునందు బుద్ధులకరించుటకుఁ గారణము మగవారి నుద్ధరించుట
 కేవా" యని వ్రశ్చించెను "నిశ్చయముగా ప్రీతి నుద్ధరించుటకుఁ
 గూడ"నని జవాబు పలికెను అప్పుడా ప్రీతిందను నెఱుఁగరాంజైరి,
 పాశీవితి దు ఖ మందఱకు నున్నది గావున, బొప్పి ఛర్మ మందరు
 సంగీకరింపవలెను రోగగ్రస్తులు, నేరస్తులుగా నిశ్చయింపఁబడిన
 దుష్టులు, తమ సొన్నిధ్యముచేఁ గలఁతలు కలిగించు యుద్ధభటులు,
 బుజగ్రస్తులు, సేవకాపుత్తిలో నున్నవారు, తల్లిదండ్రుల యాజ్ఞలేని
 పుత్తులు, బాబురు సంగీకరింపఁ జూచు సంఘము, పన్నాసుల
 యొక్కయు సాధువులయొక్కయు బోదర సమాజము జాగ్రహములు
 చెప్పిన పన్నాసుల లక్ష్టి సలఘనిర్మాణము నెఱుంగరు ఎఱిగియింది
 తమసంఘమొక ప్రాచారకసమాజముగాను మఱొందరులను జేర్చుకొను
 సంస్థగాను బొద్దులు నిర్మించుకొనిరి బొద్దపన్నాసుల అగ్రిహను
 గ్రహ"యలఁ జూపుకోరికలవాఁడు కాదు వై చిత్ర్యప్రసర్పకుఁడుగాఁగాని
 శీవదేవుల మధ్యవర్తిగాఁ గాని యాతఁడు వర్తింపలేదు అతఁడొక
 వాయుకుఁడు సంఘమున పన్నాసులకు గృహస్థులకుఁ దావు గలదు
 గృహస్థుఁడు బొద్దధర్మము నామోదించును, పన్నాసుల దానిని వ్యాపంచఁ
 జేయును బొద్దపంఘునియచుచులు, జాగ్రహుల గ్రంథములనుండి

గోనాంఎలతి, క్షోదారం విజృంభామగుణముగా మార్చుకొనఁజేసివి బుద్ధునికి ఉచ్చృణతు సంబంధముగాని, వన్నామలకు నిమిషరూప సంబంధముగాని, ఆచార్య ఉచ్చృ సంబంధమే

బుద్ధుని వర్ణధర్మాభిప్రాయమును గూర్చి వివరీతభావములు కొన్ని గలవు వర్ణధర్మమును కాఁదు విరోధికాఁదు కాని యాతఁడువ నివర్ణధర్మము నంగీకరించెను సంమతాయతుఁడైన బ్రాహ్మణుఁడు శీలముచే బ్రాహ్మణుఁడు గాని, ఒన్నిమాత్రముచేఁ గాదు బుద్ధుని కాలమున జన్మముపై నాధారపడిన వర్ణవ్యవస్థ సంకర్మణితో నున్నది "అనఁముఁడైన బ్రాహ్మణుఁడు, నువిన గిర్వనిర్ముక్తుఁడై, అత్తు నిగ్గిహము కలిగి, జ్ఞానసూర్తియై ధర్మాచరణ దీక్షాబద్ధుఁడైనచో వానిని బ్రాహ్మణుఁ డని ఎలువవచ్చును క్షోధద్యేషములకు వలకడై కూర్చుఁడై, వంచకుడై సూర్యభావదాసుఁడై యుండువాఁడు నిజముగాఁ జండాఁడు అట్లువానికి జీవతారుణ్యముండదు " "పుట్టుకచే నెవ్వఁడును బ్రాహ్మణుఁడు గాఁడు, ఎవ్వఁడును చందాఁడును గాఁడు తాను చేయు కర్మలవలననే బ్రాహ్మణుఁడు గాని, చందాఁడు గాని యగును " ౧ మానవు లందఱు పూర్వజ్ఞాను లగుట కేశకమున్నది ఒక మానవుఁడు పూర్వజ్ఞునియైన మూర్తియై బుద్ధుఁడు ప్రతిమానవుఁడు జ్ఞానధ్యాన నిగ్గిహముల నభ్యసించి బుద్ధుఁడు కావచ్చును కొందరు మానవులు జ్ఞానహీనులై నశించిరి"పుటకును, కొందరు ధర్మతత్త్వరై సిద్ధి పొందుటకును బుద్ధీ రమకు వ్యర్థప్రలాపము అందుచే నన్నివర్ణముల వారును అంశముతోఁ బ్రవేశమును గావించిరి ఈవిధముగా బుద్ధుఁడు వర్ణవ్యక్త్యాపము నున్నావించెను కాని బ్రాహ్మణధర్మమునందుఁ గూడ వన్నామికి వర్ణ వివక్ష లేగని యంగీకరింఁజుడెను బుద్ధుఁడు వర్ణ భేదకాశన మొనర్చె ననుటకు వీలులేదు ఏలని నాకని ధర్మ మున్న కాధి కారులకి యేర్పడిను బౌద్ధధర్మమలోని మాక్షముల వర్ణము చేసికొను సామర్థ్యము వండితులకి కలదు అందుచే బుద్ధుఁడు తమచుగా క్రమము లను బ్రాహ్మణులను వాదరించెను మొదట బౌద్ధధర్మము వనలంబించిన వారు వారతానిలోని బ్రాహ్మణులు, ధనికకుటుంబములకుఁ జెందిన

౧ బొంబే వనరాయ ము బాప్టస్త్వము తమ్మనము ౨౭౭౭

యువకులునై యున్నారు బుద్ధుడొక సాంఘికవిప్లవమును గల్పించె నని చెప్పఁజాలము పుణ్యవరీపాకముచేసినే తాగివ్వాడులము. ఆ జన్మము లలించుచునియు బుద్ధుడంగీకరించినాడు ౧ బుద్ధుడు, ౨ రిదుగ్రుతు దీగులకును జ్ఞానరాజ్యమును స్థాపించుచు నిచ్చెను చెప్పవ యొక మిత సంస్కర్త " వృద్ధికిని బౌద్ధ కై నముములు సంస్కరితోద్యమము లనియు పెద్దభేదకారిగ్నిమును బ్రతిఘటించు నిమిత్తము వియోగ్యుడె ననియుఁ దలంచువారి తావములు నిరాధారములు బాగోహ్మణ సన్న్యాస పర్వముయొక్క పర్వభేదప్రకటనము లవి క్రతిఘటించెను సన్న్యాస సంబంధము లేని పెద్దవ్యవస్థను వాంఛించిరియిన్నారు వారి సంఘములందై నను, బ్రతిఘటించు కంఠర కధికారమున్నదని చెప్పినను, గుర్బుతపర్వముల వారిదే విశేషముగా మొలకు తేర్చుకొనిరి ఇంకొక విచిత్రమే మనగా, జ్ఞానవిషయముల బౌద్ధగృహస్థుఁడ్యులు బౌద్ధ సన్న్యాసులనే గురువులుగా పరిగీకరించినను, తమ గృహస్థకర్మ సంబంధములతోఁ బురోహితులను పూర్వబ్రాహ్మణులనే పెట్టుకొనుటకు బౌద్ధసంఘ సాంగీకరించియున్నది" ౨ బుద్ధుడొక సంఘసంస్కర్త గాఁడు స్వార్థగ్రహణమువలననే దుఃఖము కలుగుచున్నదిని నివృత్తియై ముగా నివృత్తియందుకొనినవాఁ డగుటచే, సహంకారవశావమును సమూలనాశవ మొనర్చుటకై యారఁడు నైతికమైన మానసవిశేషణ ధర్మము నుపదేశించెను బుద్ధుని పుష్టి పరిలోకపుష్టి కహలోక జీవితముపై నాతని కంతగా విశ్వాసము లేదు సంఘసంస్కర్తయు జాతీయవాదుకుఁడు ఏగుటకు వెలయు నైకసంఘనిర్మాణోత్సాహ మాతనికి లేదు "బుద్ధునితత్త్వము, సంఘసంస్కర్త కుండవలయు నుత్సాహమునకు వ్యతిరేకమైనది అణచివేయఁబడిన జాతులకుఁ జాగ్రత్త నిధ్యమువలంచి అగ్రజాతుల పెండ్లిని యొద్దిగవనామిక్యము వలంచు నావేశము బుద్ధుని తత్త్వమందే లేదు రాజ్యము, సంఘము లిట్లే యుండనిండు సంఘమును కట్టడింపన సన్న్యాసికి లోకవ్యాపార కంటిములతో నిమిత్తము లేదు పర్వవిభాగి మృత్యునిని బాధించెడు ఏలని, నిహలోకసంబంధము ము లన్నియు సమానముగా వ్యర్థము

౧ బుద్ధుడొక సాంఘిక విప్లవమును గల్పించె నని చెప్పఁజాలము

౨ బుద్ధుని తత్త్వము

న్నినవే తన ఎరుకుబడిని స్వయం ప్రపంచమున వెనుకఁబడిపోయి
 క్షే ముల ననుభవించుచారి కుపకారము జరుగుటకై వర్ణవిభాగబోధము
 లను ఖండించుట కుపయోగించువలెనని యాకస్మిక దోషలేదు "౧
 విజ్ఞానప్రపంచమున నున్నవిషయము బౌద్ధముకూడ వర్ణవిభాగ
 కారిన్యమును నిరసించినవి రెండునుగూడ దీనునికీ హిసస్థితిలోనున్న
 వానికి సుత్యుష్టత త్త్వము ౨ కదికారమున్నది చెప్పుయున్నది
 కాని వేదములు నిర్మించి స్వస్థలను, విభాగములను, వివా
 యునిర్ప రెండును జగిల్చుచున్నవి కాని వర్ణకారిన్యమును వదలించుట
 ర్ మనవిషయములకిది గోచరిగా నెట్లుడు వలెనమును బౌద్ధమతము
 గాంచినది ఆ దినములలో సంఘసంస్కారము చేయవలయునను
 తివ్యాజీకము నాచటి ప్రావంశిక తెలిపిరి కలుగలేదు సంఘ
 సంస్కారముల వనరుమైరి ఎకా కలినిధి వరిపొలనతత్త్వము నవీని
 ప్రపంచమునకు తెందింది

వేదోక్తముగా జరుగుచున్న గార్హస్థ్యకర్మలవిషయములలో బుద్ధుఁడు
 జోక్యము కల్పించుకొనలేదు ౩ అద్ధాంతవిషయములలో వేదమే
 ఎరఁబ్రమాణమును భావములు బుద్ధుఁడంగీకరింపలేదు బుద్ధుఁడు
 సామాన్యముగా శాస్త్రాధికారిమునుగ ని, రహస్యతత్త్వమును గాని
 గుర్తించుడు "౪ శిష్యులారా, ముఖ్యరకు రహస్యము బున్నవి
 స్త్రీలకు, వాలోవదేశముచేయు పురోవాకులకు, అసత్యసద్ధాంతప్రచార
 కులకు "౫ "గుప్తములా, బహిరంగములా యను భేదము లేకుండ
 సత్యప్రబోధములను జేయున్నాను అనగా, సత్యముల విషయ
 ములలో గొన్నిటిని గుప్తము చేసి, యెవరికి తెప్పకుండ గుప్యము
 బెట్టుకొను పద్ధతి నాది కాదు "౬ బుద్ధుడు వేదములను నిందించి
 యెఱుఁగఁడు తీవ్రవాదము తెప్ప నా పేదభాగమునుమాత్ర మూతఁడు
 నిరసించెను, గీతగోవింది గ్రంథకర్తయగు జయదేవ మహాకవియు,

క్రిష్ణవేదము మధ్య ఆంధ్రము ౧౫౦ ౫

౩ హామభిరూపము ఎవ్ ౫ ౪ బ్రహ్మచర్య అన్ శంకరీయ

౪ ఆంధ్రములకాయ ౫

౫ సుతాచరిత్ర ౫ ౪౪౪

బద్ధకతక గుని పేరొందిన అక్షతక గ్రంథకర్తయైన భావచంద్ర
భారతియుఁ బై భావములతో నేకినవించిరి

౧౪ ౧౫

కర్మ పునర్జన్మము

కర్మనూత్రిము మానవస్వభావమె కాని, బాహ్యకాననము గాదు మానసకాభ్యాపనిర్మాణము దౌష్ట్యమువెడల చెంపొంచుచున్న యాదరభావము మన మెరింగిన నెఱుంగకున్నను మన యాత్మ సౌత్వతంత్ర్యమును క్షీడించజేయు క్రియావ్యాపారముల కొన పున్యము నివన్నియుఁ గర్మనూత్రిములో లీనమైయున్నది మనము చేసిన కర్మల ఫలితములనుండి మనము తప్పించుకొనఁజాలము భూతికాలవర్తనము వర్తమానభావికలోఁ బ్రవేశించుచున్నది మానవసంబంధములలో వ్యాయము నానఁగునదియే కర్మనూత్రిము "తాము చేసిన కర్మలలోని భేదములవలననే, మనుజులందఱొక రేతిగా లేరు కొందరు చిరంజీవులు కొందఱల్పాయుస్కులు, కొందఱారోగ్యవంతులు, కొందరు రుజాగ్రస్తులు మున్నగునవి లేదములు"౧ ఇట్టి నూత్రిము లేనిచో మనుజులు తాము దారుణమైన అన్యాయములకు గుఱియైతిమని తలచెదరు దుభితుఁడైనవాఁడు దుఃఖ ము నితి క్రమిణీయ మని గ్రహించును విలనఁ దాను దుభానుకవమంచేఁ బూర్వజులమును దీర్చివేయుచున్నానని భావించ వీలగును సుఖము ననుభవించు నాతని కి నూత్రము వినియమును బోదించును విలనఁ దనసుఖము ల్లరమైయుండుట కాతఁడు పుణ్యకర్మ చేయుచునే యుండ వలెను తల వగలి, గాయములనుండి యొడలెల్ల రక్తము కారును, సుతాంతరుల కోధమునకు గుఱియైన యొక శిష్యుడు బుద్ధుని నవీనమునకు వచ్చినపుడు బుద్ధుఁడొకనితో నిట్లనెను, "ఓతర్దతా అట్లి యనుభవించివుము ఇప్పుడు నీకుఁగలిగిన కర్మ ఫలమును నీపీ రివాచమున ననుభవించుకొనుచో పంకిమున నవేక కతనంపత్వరముల దుఃఖము నీకుఁ జాగ్రత్తించి యుండెడిది" ౨ ప్రతివ్యక్తికి వ్యకర్మభార్యక

౧ మిశ్ర కమే పుణ్యమరణములు కల ౨౯౩

౨ బుద్ధహేతువులు అక్షవారిని పు ౧౮౪

యును, భావింప వచ్చును గర్మసూత్రమునకు వలయును పాపఫలము, పాపము చేయువాని జీవితదశ ననుసరించి యుండును నితిహినుడు, దుర్బులుడునైన మానవుఁడొక పాపమొనర్చినచో నాతనికి సరళము ప్రాప్తంపవచ్చును యోగ్యుఁడైన వాఁడట్టి పాపమునే చేసినచో నల్పము ఖముతో దాని ఫలిత మి జన్మమునందే వూర్తియగును “ఒక అవతతము నొక చిన్న జలపాత్రములోఁ గలిపినచో నందలి నీరంతయు నున్నగానుండును ఆ కణమునే గంగానదిలోఁ గలిపినచోఁ దెలియపీలగుమాచ్చు గంగాజలము దుదిలో గోచరింపదు ౧

కర్మసిద్ధాంతము బౌద్ధమతమునకుఁ జాలపూర్వకాలమునకుఁ జెందినదే కాని, బౌద్ధమత పరిణామవాదమున దీనికిఁ దార్కికమైన పోషణము లభించినది కారణకార్యాత్మకమైన దీర్ఘశృంఖలమునందు మానవులు వరస్పరపంజంధములు గలిగి కాత్కాలిక వ్యక్తిత్వముగల ‘లింకులు ఒకవ్యక్తియొక్క చరిత్ర మాతనిపుట్టుకతో నారంభించినది కాక మొదలెఱుంగని యనేక జన్మాంతరములనుండి వచ్చుచున్నది

దేవతలకు మానవులకుఁగూడఁ గర్మసూత్ర మనుల్లంఘనీయమైనచో, మానవుని పురుషస్వయత్నమున శినుమంత యవశాశమును బీటండఁబోవును ఏమి జరిగినను గర్మయే కారణమైనచో, జరిగిన దానిని దేనినిగూర్చియును నెవఁడు వాలోచింపఁ బనియే లేదు కర్మయే వర్మమును జయించును మోక్షము కర్మచ్యవహము లొనిదే ఇట్టి భావము విజ్ఞానచరిత్రమందుఁ దజుచుగాఁ దలయొక్తుచుండును దేవతలకు మానవులకు సమానముగా సమాధుము ననతిశ్రమజీయము నైన యొక సూత్రమున్నది, మానవస్వయత్నము గాని ప్రార్థనము గాని దానిని మార్చలేదని గ్రీకులు భావించిరి ఇట్టి విశ్వాసమే కాల్యనిష్ఠులకు, ముల్లము శిష్టైక్తులకుఁగూడఁ గలదు బుద్ధుఁడు తన బుద్ధత్వ సిద్ధి కిదివఱకే తన కర్మఫలము నిర్ణయించినదేమో చెప్పియుండలేదు బుద్ధుఁడు దీనికి స్పష్టమైన సమాధాన మీయక, విచారజీయమైన విషయ మనిచెప్పె యారటండెను కాని మానవులకుఁ గర్మస్యాకంక్రమమును, కర్మసూత్రమును దుదలు నిర్ణయము కత్తిని బౌద్ధధర్మ మిచ్చి

యున్నది. దోషమును దీర్చి, అభిప్రాయమును శక్తితో గూడినట్లుగా కావలయుననుచు నానతి యువదేశము, కర్మ చేయుటకు స్వచ్ఛందముగాను నుండు లేదను అధ్యంతమునకు కృత్రిమమైయున్నది. అద్భుతమువలెనుగా, అపార్థమైనను, సమకాలమున్నది కర్మనూత్ర కర్మస్వరంధ్రము సామంత్యమును సూచించు నీదిగువ విషయములు గమనింపదగినవి. కారణధర్మమే నీటి విజ్ఞానము నందుఁగూడ కర్మ నూత్రాధికారమును నమర్చిండుటకుఁ గల కారణము కర్మ, తద్దత్తత్వము ననుసరించు నొక నిర్ణీతనూత్రము గాదు. అది జీవుల శీలమునుండియే యుద్భవమైనది. జీవము వికసించు లక్షణము గలది. అత్యయమున దొకటిలేదు. నిత్యపరిణామ మందును జన్మదయమందునున్న దశ విరంపరణి యున్నవి. గతము పర్రమానమును బంధించినను, భావి దిను మన పంకిల్పము ననుసరించి నిర్మించుకొనవచ్చును. పర్రమానము గతములే నిర్ణయించఁజూచు లోక మంత్రీవిధానము గాదు. భూతపర్రమానదశల మధ్యమందొక యవిధిన్ననూత్ర మున్నదని కర్మసిద్ధాంతము చెప్పుచున్నది. అనగా పర్రమానమొక్కటి గతకర్మ ఫల మని చెప్పరాదు. "క పురోవాజులారా, ఎవఁడైనను మానవుఁడని కర్మల ననుసరించి ఫల మనుభవించవలె నని చెప్పినచో నపుడు మంత్రీజీవితమున కే యవకాశము నుండదు. దుఃఖమును బూర్తిగా నిర్మూలించు నుపాయమును లేదు. కాని భాను జేసిన కర్మల కనుగుణ మైన ఫలసిద్ధి చేకూరుని యివ్వఁడైనఁ జెప్పినచో, ఎప్పుడు మరాను ప్తానావకాశము నున్నది, దుఃఖమును పూర్ణముగా నొక మొనరుచు మాగ్గము నున్నది." అ కర్మనూత్రమును నిర్ణీతనూత్రముగా నర్థము చేసికొనుట వలన నీతిమతముల కవకాశము లోపును.

అద్దొండు మానవ వ్యాపారమున కిచ్చిన ప్రాముఖ్యమే యీ సూత్రార్థమందలి శిష్టతకుఁ గారణమైనది. మనస్తత్త్వ శాస్త్రమునకు లక్ష్యము పరిమిత మైనదిగుటచే అట్లు యువగా వివిధ మానవ దశా నముచ్చయముని చెప్పుటకు అద్దొని కథికార మున్నది. మనస్తత్త్వ

౧. మొ. మిశ్రం ౧౯౪౭, ౨, ౧౭, ౩౭-౪౦

• ఆంగ్లరూపరాయలు ౩, ౨౭౭౭

చేయు నివసరముండిదు ముక్తుడగువాఁ డే యి చేసినిను, నిష్పం
గుఁడై చేయువని చెప్పిన యునివచ్చావే యిది తేవలము కర్మలు
ఫలితముల నొనగవు, కర్మల వెనుక నున్న శాంక్ష లిచ్చును కాఁబట్టి
సరసుగతియైన మోక్షావస్థ, ధర్మాతీతము, కర్మాతీతము నై నది, కాని
ధర్మకర్మలకు మోక్షముతో సమవ్యయము నున్నది

కర్మనియమింద్రమైఁ జెప్పవరంఁదలచి హృదయే సంసార చక్రము
పూర్వజన్మకైదిల్యము, మాత్మజన్మోత్పత్తియే మరణము తిరిగి పుట్ట
బోవు బిడ్డకు తృణాన దహనశ్వాసయే ఊయెల సామగ్రి జీవిత కాలము
నకుఁ బెక్కు మార్పులు గలవు జనన మరణములు పెద్ద మార్పులగు
దిచ్చే పెద్ద పేర్లు పెట్టితిమి మన మీ జన్మమం దనుభవించునైన కర్మ
సముచ్చయ మయిపోవుట తోడనే మరణము తటస్థమందును కాలచక్రము
మన కింకొక జన్మావకాశము నొనఁగి, మనము కోరినచో, నుత్తరదశ
నున్నత దశగాఁ జేసికొనుటకు వీలిచ్చివది ఈ సంసార చక్రమునందు
మనుజులే కాక, సర్వజీవులు ఎకనొత్పతనముల నందుచుండును బ్రాహ్మ
జముల సిద్ధాంతము ననుసరించి, బుద్ధుఁడును దుర్మార్గులకు సరకమును,
సజ్జలకుఁ బునర్జన్మమును చెప్పినాఁడు స్వర్గమునుగూడ సంగీకరించెను
“మరణముచే దేహము సళింపఁగా నుక్మశాత్ముఁడు స్వర్గమున జన్మించి
సుఖియై నందును ” ౧ స్వర్గ సరకములు పునర్జన్మమునకుఁ బూర్వము
లభించుఁ దాత్కాలికావస్థలని కొన్ని చోలులఁ దెలుపఁబడెను బుద్ధుని
పూర్వ జన్మాధర సుగ్గడించి, పునర్జన్మ సిద్ధాంతమును గొద్దులు చిత్రేష
ప్రచార మొనర్చి, పూర్వజన్మాంతరములందు బుద్ధుఁడెట్లు త్యాగి పరా
యణత్వముచేఁ గ్రమోన్నతి నంది, తుద కశ్యప్త వృక్షచ్ఛాయ నాతఁ
డెట్లు దివ్యజ్ఞాన సర్థి నందినో వర్ణించియున్నారు మనము కొన్ని
యింద్రియాతీత శక్తుల నార్జించినచోఁ బూర్వా నేక జన్మముల వివరము
లన్నియు గోచరించువని యొక సిద్ధాంతము గలదు

అత్త దేహాంతరయాత్ర చేయుట కాని, ఒకే వ్యక్తి పునర్జన్మ పరిం
పరిల నందుట కాని జొద్దమతియు లేదు ఒక మనుష్యుఁడు మరణించి
ఒక పాతని దేహముతోఁబాటు దానిపై వాహరపడియున్న మానసిక

దశా సంవృత్తియును న కించును ఎచ్చివహించు రాదు తిరిగి ఎప్పుడొకప్పుడు ఇంకొకడు క్రొత్తగాఁ బుట్టును వివిధ దేహములలోఁ బుట్టునొంచు నాన్ని లేదు దేశాంతరములలో యాత్ర చేయునది శీలము ౧ మరణముచే జేరైన రెండు జీవితములను గర్భమాత్ర మెట్లు కలుపునో బౌద్ధ ధర్మము చెప్పలేదు, అది యుట్లు జరుగునని విశ్వసించెను బిన్ను ఎన్ని సంవత్సర, నహల కారణధర్మముచేఁ గలుపఁబడునందురు పూర్వజన్మ శీలము, మాత్మజన్మమునకు వలయు సామగ్రి నిశ్చయనియుఁ జెప్పఁబడెను కర్మలలముచే మరణించుచున్న మానవుని విశ్వాసము మాతన జీవదశల నుద్యవించఁజేసి, యొక మాడ్మదేహమును గల్గించి, దాని యాధారమున మాత్మ దేశావరిణామమును పొందును ౨ మాతన దేహమునకుఁ గారణభూతమైనది మరణించుచున్న మానవుని యంత్య భావ మనియు, నా భావమే యాతని జీవితముయొక్క ప్రవర్తనమున కంతటికీ సారమాతమైనదనియుఁ దలఁపఁబడినది ముఖకాలమున నిద్రి భావ కత్తియే మానవజన్మ కాంక్షయై నిలుచునని చెప్పఁబడెను జీవిత వ్యాపార సంబంధమైన కర్మకత్తియే కాక, ఎక్కుకవలెనను కాంక్ష లేక ఉపాదానకారణమునూడఁ బునర్జన్మ కారణ మని తెలియుచున్నది జీవిత మనగా బిన్నుదశల సంవృత్తి యగుటచే, నీ బిన్నుములై పోయిన వివిధావస్థలును దిరిగి కలియకున్నచో జీవితము లేదు అట్ల సంయోగకత్తియే ఉపాదానము ఇది లేనిచే కర్మ చేయఁజాలదు కర్మ సామగ్రి కొరతమగు మాదుచుండు నిలును మాత్రమే

“ఏదో యొక జీవితమునందొక వ్యక్తి మరణమయ్యుపై నున్న ఎప్పుడు, మరణము సహజమై వచ్చినను బౌద్ధవ్యముచే పారావృంధనమైనను, మరణవేదనల యాధారములచే దేహమందలి అల్పార్థికావయవములలోని కత్తి అన్నియుఁ జెదిరి ఎచ్చి తాతీయాకు మార్వరశ్మివకమై యెట్లు ప్రమముగా పెండిపోవునో, అట్లే, ప్రమముగా తిన్నెంచి వాడి పోవును చూపు, ఉపాశక్తి, ముప్పుగు లిందిగ్రియములు వనిచేయు లాగి పోవును అలోచనకత్తి చెడిపోయి, దేహవశుత్వము మున్నగువని,

౧ అభిధమ్మకోశము ౩౨ ౨౪

౨ పోన బిర్మాణమార్గము పుట ౧౩ ౧౧

లేంక పీఠమైనప్పుడు మునున గొంతినేపు నిలవదులకు యిట్లుం
యగు కర్మలముచే హృదుము కొంత పేపు కొట్టుకొనుచుండును
అప్పు మా పృథ్వి చేసిన ఘనకర కార్యములును ద్విధముగా చేర్చు
చును యథావస్థములును, స్మృతిపథమున నిలకడి, కర్మచేగల్పి
యైన యొక రూపమును ధరించి, విజ్ఞానమై ముందు అన్నియును కవిచ్చి
నై మై వోపుచుండును "

"విజ్ఞాన మింకను నిలిచియుండగినే, తీవ్రస్పృహ అజ్ఞానములకు ద
నిలిచియుండిన కారణముచే అనర్థస్థిదోషమున జ్ఞానము తెలియకుండ
జేయుచుండును విజ్ఞానమును బునర్వ్యాకాంక్ష, కోరిక అన్నియు వైపుకు
గెంటును, విజ్ఞానమునకు బాపబయ్యెయున్న కర్మయు నట్టి చేయును
ఒక ఎల్లకాలవసు దాటినప్పుడు మనుజుడు మొదట పట్టిపై నిలకడి
పై ని బ్రలాచుచున్న చెట్టుకొమ్మకు గట్టిని బ్రాతుకు గట్టిగా అట్టుకొని,
అడుగడుగునకు నూతనము చూచుకొనుచు ముందు కరుగుచుండునట్టి కర్మ
చేపను, చృష్టేపను మొందికుండ బ్రోయగిన విజ్ఞాన మింకొక విక్రాంతి
స్థానమున నిలువకప్పుడు లేక గంకొక అన్ని మారంతమగును ౧వ
నిండిన పూర్వ విజ్ఞానమునే మరల మనియు నూతన విజ్ఞానము నూతన
దీపామెనందుల జరుగి పునర్వ్యాకాంక్ష మనియు పునఃపరించుచున్నాము కాని
యీ ప్రస్తుత విజ్ఞానము పూర్వ అన్ని విజ్ఞానమె నుండి జనించినది కాదు
పూర్వ అన్నియునలక గారణములైన ధర్మములును, నూతనజన్మాపిజ్ఞా
నూపమైన అపస్తయంగలిన నూతన విజ్ఞాన మైనది "౧

ఒకవంక మనుష్యులకు ఎటవులకు, విశాసములకు వేదము
చెప్పబడినది, వేదోపంక నిరకనివాడులైన దేవతలకు రాక్షసులకును
తేదము తెల్పబడినది ౨ దేవతలు, రాక్షసులు ఎగోచరరూపులై జన్మ
కాంక్షలే నే దీహములైన సంకల్ప మాప్రమునక బొంకలరు ౩వ,
మనుక ఎశాపముల కిట్టి చామధ్యము లేదు వానికే అనర్థస్థిములకు
పంయు పొంగి అర్థమైయున్న నేగాని పునర్వ్యాకాంక్షములు లభింపవై మరల
నొక మునున విట్టి సామగ్రి అర్థమగుటకు యావత్త మైనచో గొంతకాలము

౧ అర్థహామల వివర్ధన ౧౭ చూచు అర్థము ౬౬ ౭౭
౨ రాక్షసులు

౩ దీహములైన దేవతలు విక్రంతియై అదే లాపి ౧౭౭౭ ౩౭

చంద్రకూటమున పీఠుండుడు ఈ గంధర్వులు, అశరీరరూపముల నుండి, తమ భాషలమునె ఎదిరెదలముల నూర్చు ఎన్నిముల కవనరచనకు పరిస్థితులను గల్పించుకొందురు

అవిచ్ఛిన్న దశాక్షరములకుఁ గరణమైన వారణ ధర్మమే పుష్కలమును కును నరించును పుష్కలమైన మైన మనములను చచ్చిపోయి వాని కర్మఫలబోధ, కాని యాతఁడు మాత్రమే పురుషుడే ఎదురు నమానులు కాకున్నను, నిరువురు ననుబంధము పూర్తిగా విచ్ఛిన్నమై కాలేదు క్రొత్తవ్యక్తి తన కర్మల రూపమే పునాదారణ్య కోపనిషత్త నందు, యాజ్ఞాపణ్యుని శార్తభాగునితో రిగిన సంభాషణమున

కర్మయే స్థిరమైన గుణమని బౌద్ధతత్త్వ ముఖ్యభాషమై యున్న న విజ్ఞానము పెట్టిచే యని కొన్ని నమాయములందు మాచింపఁబడెను "మనము చూచున గుణయు గుణ విజ్ఞాన ఫలితమే విజ్ఞానమే ముం జుంజుంజు నిర్వాణవస్తు సామగ్రి యనియుఁ జెప్పఁబడెను ౧ విజ్ఞానమునకు గిర్మకుఁగల పన్ని నాత నుబంధమును జూపుచున్నది ఉత్తరమైన నిర్వాణావస్థలో, ఎందు గర్మవిజ్ఞానములు రెండును బంధములు కావు, వ్యక్తిత్వమరణముతో నర్వదు అ నాశన మగును కర్మయే జన్మ పరంపర అన్నిటిని నడిపుడుండును కర్మభాషముతో జీవనమును జూర్చి యుండును

౧౬ — నిర్వృణము

"చవు దీచి దు ఖనియూలన పంపదమైన పరమసత్యము నిజముగా నిరంకరమము నుండును జీవనకృష్టయుఁ జూర్ణముగా విచ్ఛిన్నమైపోవును" నిర్వాణస్వరూపమును స్పష్టముగా బుద్ధుండు నిర్ణయించి యుండలేదు నిర్వాణమార్గమునకుఁ జ్రమింప నాకర్షించున బుద్ధుండు కర్తవ్యముగాఁ బెట్టుకొనెను గాని నిర్వాణము నుండును

౧ పాణినియొక్కయుండను వ్యక్తివహుత ౨ నిర్వృణ అరణ్యమున
౩ అరణ్యమునఁ రిగింప జెప్పుటానర్థము

గుణసంపైర్వితమగు వానియందు గర్భించుటకుఁ జూచుకొనలేదు అతని పూర్వపుష్ప వాళ్ళొందినది జీవితము ఖము నిర్వాణశక్తివస్తువును, నిర్వాణసంఘము యని కాని, చల్లార్చుటయనికాని యర్థము నిర్వాణంచుటలో సరింపజేయుట యను నిర్ణయమును చల్లార్చుటలో నాశనములేదు గాని, కావ్యవైదియైత్యుఁడు ఉగ్రశక్తియుఁ జాంతించుట యని స్ఫురించుచున్నది “ముక్తికొందిన మనస్సు, ఆరిపోయిన దీపమువలెనున్నది” అనాటలలోఁజెప్పబడు సాధ్యము కాని నిర్వాణావస్థయైత్యుఁడు సదసద్రూపముల నీ భావములు వ్యక్తపరచుచున్నవి తొట్టతత్వము ననుసరించి, నిర్వాణ మనగా చైతన్యమివ్వమునే జెల్పించు నానంద మొనగు నవస్థ కాదు అట్టిదెనివో జీవనకాంక్ష పూర్తిగా నశించక మిగిలియుండును నిర్వాణప్రాప్తవలన నశించునది నింద్యమగు తృప్తి కాని జీవితమే నశించ దని చెప్పిన బుద్ధుని వాక్యము జనములు గలపు కాలమిచ్చి జ్ఞానాగ్ని న్వాణ బావకొంటిండుజీ నిర్వాణము ఈ యర్థమునందే యుద్ధుండు తన ముప్పది యైదవయేట నిర్వాణమునుబొంది యుండు బోధిని గాంచె ననియు, మిగిలిన వలువయైదు సంవత్సరములు దాను చెలినకొనిన బోధి సందేశమును లోకమునం దంశుటను ప్రచురించి, మహావకార మొనర్చె ననియు మనము గ్రహించవలసియున్నది ౩౪ ఎప్పుడు నిర్వాణము రెండు విధములని చెప్పఁబడినది (౧) ఉపాధిశీష నిర్వాణ మనగాఁ గామములు కాంతించుట (౨) అనుపాధి శీష నిర్వాణ మనగా జీవనాశనము చైతన్యపు నిర్వాణముయొద్ద మొదటి నిర్వాణ మందఁ జూర్చుకొనియైన వానికిఁ ఎంచక్కంధములు మిగులునుగాని, జీవతృప్తిగాని, వస్తుకాంక్ష కాని యుండదనియు, రెండవరకపు నిర్వాణము నందు వ్యక్తిమరణముతో జీవనాశము పూర్తి యగుననియుఁ జెప్పఁబడినది అదిగా మరణ కాలమువఱకు దేశముండు బోతే, మరణముతో

౧. దీక్షాకాలము ౨౫ గల యీ పుస్తకముకాలము ౨౨ ఇందు ముండు జీవము లేని కా నముల వారించవలసివలెనో నిరా నుచివలె అని బుద్ధులు వర్ణించెను “వైశాఖశతాబ్దియైత్యుఁడు (౪౫—౫౦) ఇంద్ర మహారాజుని యుద్ధమునందు వర్ణించెను పురుష స్వయంబోధి చైతన్యమిచ్చివచ్చెను”

పర్వనాశ మగుటకంటె యని రెంటికి భేదము నిరూపించఁ దెలు అర్థముఁడు పరినిర్వాణమునుబొంది, లోకమునుండి యదృశ్యుఁడగునని భావము

ఈపాధికేపానుపాధికేపనిర్వాణములకు భేదము, నిర్వాణమునకుఁ బరినిర్వాణములకుఁ గల భేదమే మరణము పూర్ణమరణముల కుండు భేదమే ౧ ఈ విషయమున నిశ్చితార్థము లేదు ౨ ఎరినిర్వాణమైనఁ బూర్ణజీవనా ము కాఁజాలదు జీవవర్జితావస్థాప్రాప్తి దీని యర్థము “బుద్ధయోగీశ్వరుఁడు పూర్ణమోక్ష మనగా నిర్దోషవిజ్ఞానపరంపరావ్రవాహ మని భావించినాఁడు” ౩ విచూతవైరుధ్యములు లేని చిత్తశాంతియే నిర్వాణము దుర్గుణబీజాంకుర నాశనము వలన నాత్మీకృతి లభించును ఈ సుహృద్భావసాధనాఫలితమైన నిర్వాణ మఖండ ప్రమోదభరితమై యుండవలెను అది పరిపూర్ణతాసిద్ధి కాని, పూర్ణవాశనస్థితి కాఁజాలదు అహంకార పరిపంథమైన గుణనాశముతో మనము విశ్వజీవముతోఁ దాదాత్మ్యమంది ఒగిళ్లీవితోద్దీక భాగస్వాముల మగుదుము అప్పుడు పరిపూర్ణత్వ మనగా మూడుకాలములయిందు నిత్యమైయున్నదానితో నేతత్వము కందుట జీవపరిమాణము విశ్వజీవముగాఁ బెంపొందును అది అహంకారపూరితమైన యొకస్థితి కాలాతీతమైన అస్తత్వము, పూర్ణ చైతన్యశాంతి సుఖానందనిత్యప్రసన్నతా పాపనర్హముల దివ్య స్వరూపము 4 పరినిర్వాణానంతరము బుద్ధుఁడు లేకుండఁబోయె నని చెప్పు వాక్యములు వివరించుమునఁ గలవు 5 బుద్ధుఁడు పునర్జన్మమున కనకాశ మిచ్చు మూలములు కూడ లేని రీతి నిష్క్రంగకుండయ్యెను బుద్ధుఁడంతయును పొందినాఁడు, అతఁడీక నిచ్చట నున్నాఁడని కాని, యదృశట నున్నాఁడని కాని చెప్పుటకు వీలులేదు ఇకవాతఁడు తన యువదేశ మను దేహమున జీవించియున్నాఁడు ౬ బుద్ధుఁడీక లేఁడు తనుక మనము బుద్ధు వారాధించఁజాలము కనుక వాతని చిహ్నములను ఎఱ్ఱాంతములను బూజింతుము ౭ వాగపేనుఁడు నిర్వాణమునఁ బూర్ణ

౧ విశేషము ౨౭౭ ౨ ౪

౨ ఒకైవఁడెక్కనిర్వాణకల్ప ౩౭

మన్ యన్ యన్ యన్ ౨౭౭ ౪౨౫

౩ విశేషము ౨౭౭ ౨ ౪ ౨౭౭ ౪౨౫ ౨౭౭ ౧౬

౪ విశేషము ౨౭౭ ౫ ౧౦

౬ విశేషము ౪౭౭ ౨ పంచమోద్దేశికాయము ౧౭

నా న మన చెక్కను ఎది చిత్తస్సత్తి నిరోధము, భావనిరోధము నని వలె తెలుగాని, పూర్వోద్ధులకు మార్యమ నిర్వాణముగా, శివశూన్యమునియు, అఖమ భావితమైనదివ్యానం ప్రతిపనియుఁ జెప్పవలయున్నది "ఒకచో అధాగతుఁడు దేవాబంధమునుండి విముక్తుఁడై నపుడు, సాగరగంఠిలను, వైశాల్యమును, బొంది తమఁగొన వశక్తుఁడయ్యెను" శీమమును పన్నాసిని కోసల దేశస్థుఁడగు వసేరుదితో, మరణము నలన ఎద్దుఁడు పంచస్కంధ నిర్భుక్తుఁడై పాఁచిని చెప్పవది పావనాశ ములో ముక్తుఁడును నాశమగునను సుప్రదోహభావమును బ్రకటింపిరి మునుకుని సారిపుక్తుఁడు దూషించినాఁడు నిర్వాణమనగా బూర్ణనాశమని యర్థము చెప్పవలసిం వాక్యమొక్కిటియు లేదని, నిర్వాణమునుగూర్చి చెప్పని వాక్యములను శుష్క పరిశీలన మొనర్చిన మ్యాక్సుముల్లరు, చైత్యర్పు వండితులు చెప్పినారు అనిత్యమగు నహంకారము నుండిన ననియు నిత్యమైన వ్యక్తిత్వము నిలిచియున్నదినియు దీని భావము ఇంద్రధనుస్సులోఁ గొంత నత్యము, కొంత కల్పవ్రము నున్నట్లే జీవము నందుఁ గొంత యాబ్బ కొంత సుఖాత్మవదార్థము గూడనున్నది కురియుచున్న వర్షవీందువులు దూషము, కాంతిరేఖ నామము రెంటి సంకర్షము లేం భావము ఇంద్రధనుస్సు కాపున నింద్ర చామలత్యరూపము కాని నిత్యవత్వమైనది మనత్యరూపమున కాధారమైయున్నది 'శ్రీ యము త్తారవైన నా కెదురై యున్నంతసేపు లోకము నాపై నాధారండియున్నది శ్రీయము రూపమే కాని, రూపమున కాధారమైన శ్రీయముకాదు కాపున క్లావము, భావ్యరూపమైన శ్రీయమును మాత్రమే నిర్మాణింవఁగలదు రూపమైనదంతయు వచ్చుదుఁ వోవుదుఁ, ఎరికామగుందును నుండును కాని రూపము దేని నాక్రయించియున్నాదో అది నిత్యమైనది అన్ని అక్క అన్నారూప మైన ఎరికామ దశలలోని క్షౌఁడు వేదిధముగాను రాణకాదు ఎప్పుడు నెవిధముగాను నిత్యమైనది నాశమొందదు" అక్కయొక్క శాస్త్రకృత్తయే నిర్వాణము గలన ఎది వితిచోవు లక్షణముగల గుణనముచ్చయ మైన సంస్కారాదికముగాదు అది నిత్యమైనది దాని రూపములు మారుచుండును జనన మంథములకు వశమైన స్కంధముల గెనుక నున్న వత్వమిది నిర్వాణ వత్వముపై నాధారపడి వరికామగును

భాగంతి ఎనిమిది అది పర్వమూలపారము, సప్తతీతము ఎగుటచే
 ఐదుడు దాని పర్వదాహము నిర్ణయింపఁ జూపకొనలేదు గాథ
 నిగ్రాహస్థితఁ జేర్చించిని నిర్వాణముగఁదను, అప్పు తన వ్యక్తిత్వమును
 గోల్పోయి, పర్యవ్యయమునఁ గలసిపోయియున్నదని చెప్పఁబడెను
 అంతర మహాయాన గ్రంథములలో నున్నది భావాంగమునగా శీల
 ప్రవాహముని చెప్పఁబడెను అట్లాం నును వారుతము దానిపైవీధి ప్రవాహ
 సామ్యుత్తము గడలించి జీవన గుమునఁ దంగిలననముల నులయింపఁ
 జేయును చిద్రాజమైయున్న యాత్మ ఇలించి, ఎన ప్రసన్న విశ్రాంతి
 గమనమున కాంతమును పొందును అది సుల్యుంచి, అలించి, యుక్తి
 ప్రత్యేక భావమును నిర్మించుకొని, శీలగౌరవమునుండి కాను వేళగును
 గాదనిచిలో నీ జంధములు నడలును తిరిగి ప్రసన్న ప్రవాహమునఁ
 జడి తర హృద్యగమనమును నంపొదిలదునీ నిర్వాణము! శీల ప్రవాహ
 మునిద్రలో నాలోచనాంగములు | వాహప్రసన్నులను తెడగొట్ట
 వల్ల నిర్వాణముగఁదను ఎటు వంతి అనినను నిర్వాణమునఁ
 వాసము నుగ దు జీవముధాన్యతయును గాదు, గిర్వ్య స్వరూపమైన
 సత్కదార్థమునఁ గలియుటయే దీనిని విద్వంసు సృష్టమునఁ గెల్పి
 యుండలేదు అది విజ్ఞానాతీత చిద్రూపగుటచే నేని నేని దాత్యములజే
 తెవ్వట శీలీలైది విషయమిది ను నంధాతీరమైన స్థితి యుది
 వం పంకాం భూములకెమూలమైన నుండదు నిమిత్తధర్మముల కతీత
 గాయన అవస్థ యగుటచే నది పర్వంధవిరుద్ధమైది ౧ అది నిత్య
 మైదియు నత్యమై దియును, కాని, దేశకాలమైది | ఎంతగలదు
 కాదు పర్వనాతీత సాధుధర్మములై ఎ గలములలో దాని సమభంగించి
 యొగి యె గిని నులు తర్కసాహాయ్యమును పర్తింబయున్నాడు
 ప్రత్యేకచి ముక్తాశ్రయః ప్రవేశించి పర్వపంధం ఎంధములను
 విచ్ఛేదనమొనర్చి యుద్ధమేముప్రకాంతిని గాంతును శకదార్థముల
 నది శీలనాశము వేళొకయర్థములో నది సరిహద్దుగ్రాక్షము, వాస్తవ్య
 మాన రుకాంతిలో నక్షప్రాంతి యుద్వ్యక్తమగుట, గ్రహీతాకాంతలి
 ధశమేధుశకము, వాయులీలమై గోపురంబిది నిర్వాణముగా
 నాశనమని రులందుట | వారమైం సుత్రదోహ ౧ నిల విద్వంభావము

నిర్వాణస్థితిలో ముత్తమ క్రియావర్జ్య ముండునవియు వచింపఁబడి ఁను సాధారణముగా నీ యుపన్యసిష్టాయావస్థయని తలపఁచెను మితి లేని యాందోళనము, విశ్రాంతి భావ్యకర్మభావశక్యముతో నిండి యుండిన యుగములో, నాయావస్థేశ కరవత్తై న మానవులకు, శాంతి జాత్యముల నొసగు స్థితి యున్నదిని వర్ణించుటెంతయు నమంజనమై యున్నది ఎడ తెగని జన్మ పరంపరలో కుగ్కులై విశ్రాంతి యెఱుగని మానవులకుఁ బునర్జన్మరూపతమై పరిమె సుఖవమైన స్థితి యగు నిర్వాణమును వొందవచ్చునని చెప్పిన సందేహ మెంతయు సంతోష జనకమై యామోదింపఁబడెను

అది జ్ఞానవిషయము కాదు కావున, నితరమత వ్యవక్షల వలెనే, నిర్వాణస్థితి స్వరూపమును నిర్ణయించుటకు బుద్ధుఁడంగీకరింపలేదు కాని ఉపనిషత్తులవలెనే బుద్ధుఁడును భావా భావవర్జనము నిచ్చి యున్నాఁడు తేవిజ్ఞమత్తమునందు నిర్వాణమనగా బ్రహ్మైక్య మనుటకుఁగూడ నాతఁ డామోదించినాఁడు బుద్ధుఁ డభావతత్త్వవాది యనుటకే బ్రహ్మైక్య మోదము వ్యతిరేక మగును గాన, రైప్రదేవిత్వ దానిపై నిట్లు వ్యాఖ్యానించినాఁడు "సర్వశీవకృపాభ్యాసము వలన బ్రహ్మతో వైశ్యము సిద్ధించు నను నాశను గల్పించుటవలన బుద్ధుని యభిప్రాయముతో బ్రహ్మ యనగా బౌద్ధబ్రహ్మ యిది ఎంతవలెను అనగాఁ బూర్వజన్మ వ్యక్తిత్వముతో సంబంధము లేని యొక మాత్మపురుషుఁడు తాత్కాలికముగా బౌద్ధబ్రహ్మతోఁ గలిసి, సుఖానుభూతి నందునని యభిప్రాయమై యుండవలెను తేవిజ్ఞమత్తమునందలి వాక్యార్థము, "సర్వశీవ దియాభావము ననుసరించి తేవించుటవలన, నీవు కోరిన నీ బ్రహ్మైక్యమును లభించు"నని తలఁపవలనయున్నది కాని తన మఱ విరుద్ధమైన భావమును, తన సత్యసందేహమునకుఁ దుదిభాగమున బుద్ధుఁడుఁ దేలించె ననుట యుక్తియు గాఁజాలదు " ౧ కాని బుద్ధుని దృష్టితో నిందు మతదోషములేదని రైప్రదేవిత్వ గ్రహింపబడుట తొవ నీయుము నిర్వాణ మొక ఆభావస్థితి కాకున్నచో నొక నిత్యవస్తువును మన మంగీకరింపక తప్పదు తర్క మనుల్లంఘనీయుమై బుద్ధుఁడొక నిత్యతత్త్వము నంగీకరింపక తప్పని సరియయ్యెను " ౨ శిష్యులారా,

ఎట్లుక లేనిది, చేయఁబడనిది కల్పితము కాని దేదో యొకటున్నది అన్న రహితమైన యట్టి వస్తువే లేకున్నచో అన్నమైతివ జీవితీక దర నోపాయమే లేకుండెడిది "౧ జీవము స్వంధనిర్మిత మనునది పూర్ణ సత్యము గాదు అత్త యనునది శేవల మనుకృరీర గుణ క్రియాశము ద్వయమే యైనచో పది, వీడి విచ్చిన్నమై పోయినచో, మిగులున దిం లేదియు నుండదు మన తోరికలను అంబ కర్మను తస్మ మొనర్చి, మనమును నశించిపోవుదుము మోక్షమనగా కానన మగును కాని నిర్వాణ మనగా గాలాతీకస్థితి, అందుచే ఎద్దుఁడు కాలాతీకస్థితి గల సత్పదార్థము ఎంగీకరింపవలెను ఈ జీవవరిణాను ప్రపంచమున కంతర్గతమై, వ్యవహారప్రమాణముల కతీతమై, కార్యము లేని కారణము, స్వయంభువము నైన యొక క్రియున్నది "నిర్వాణమిషును విచ్చినదని కాని, రాలేదని కాని, రాగదనికాని, కాలగతమైనదనికానిచెప్పఁజాలము "౨ కాలదశలన్నిటిలో నేకకాలమున నున్నదే నిర్వాణము కాలము కాలాతీత నిత్యత్వమునఁ గలిసిపోవును ఎలింతుచున్న జగ మవలమైన సత్య స్వరూపమును మఱుగుపఱచుచున్నది ఎద్దుని నిర్వాణసర్వవంత మగుట కిట్టి భావ మననరము ఇట్టి యింద్రియాతీత విషయముల నిర్వచనము నిత్యజీవితానుష్ఠానాభ్యుదయముల కవసరము లేదు కాబట్టి, బుద్ధుఁ డా పనికిఁ బూనుకొనలేదు మాతాంశ్యవృత్తుండడిగిన ప్రశ్నములకు బదులుచెప్పుడు, కాంతి, పావనత్వము, వివేకము జీవిత మున నెట్లు లభించు నను ప్రశ్నములకే సమాధానము నిత్తుననియు, మిగిలిన వరతత్త్వవిషయము లడుగ కలదనియు బుద్ధుఁడు వారించెను కాని యాట్టి తత్త్వ ప్రధానసమస్య నణఁచివేయుటకలనను, దిరస్కరించుటలనను బోదు ఈ ప్రశ్న మానవత్వమునకు సహజమైన లక్షణము బుద్ధుఁడు దీనికి నిశ్చయమైనసమాధాన మిమియించున, భిన్నభావంబారు, భిన్నాన్తాంతములను గల్పించుకొనిరి కొందరు నిర్వాణము తాత్కాలిక మనిరి విషయ విగండిల్లు చెప్పినాడు "ఎకాంత రూపమైన అనివేకమువలన, నైతికానుష్ఠాన జీవితమునకు ఫలము పూర్ణవాశమని చెప్పినారు " రై ను డేవిట్సు పతి, బౌద్ధనిర్వాణసమగ

నాశనముని చెప్పినది ఒకటైతే వెర్గు భావము నిట్టిదే ౧ తాత్పర్యము లేక
తటదుగాఁబట్టిను ఒకచోట నాశనము చెప్పెను 'దుశ్శబ్దముక్తి
సూత్రం' తాత్పర్యభావముగా నొక్క బొద్దుమే చెప్పెను అనుకు
దానికే అనం. భావము నావ్యాదించిరి ౨ వీరి ననుసరించి నిర్వాణ
మనఁగా తాత్పర్యభావమైరి నిశ కాంచి లేని అంధభావము బుద్ధుని
భావమిట్లు పాక్షికముగా పవ్వయించుట తిది మొదటిసారి కాదు
ముక్తావస్థ భావాతీతమని ప్రకటించిన వెనుక ఎద్దులదే, ఇట్లువచ్చిం
చుటవలన, సన్నివ్యాసముగా, నిరాచారముగాఁ గొందరిట్లు దూషం
చిరి, ప్రమణుడైన గౌతముఁడొక నాస్తికుఁడు నిజమైన ఆత
స్వరూపమే సురక్షించును, పశించునని వోదించి నాడనిరి నన్ను నేను
కానివానిగను, నాది కాని ఎద్దాంతము కాదనియు వీరి నిరసనము ౩
కొందరు బొద్దనిర్వాణ సుక్ష్మంత ముక్తవదమైనదనియు నందుచే
ఎద్దుడు ముఖతత్వము మువదించెననియుఁ జివ్వుట విదితమైనది
బుద్ధుని వాక్యముల ననుసరించి రెండు చిన్ని ఎద్దాంతములఁ గల్పించు
కొనిరి నిర్వాణమనగాఁ జూర్వ్యుతిమనియు నది యనిర్వచనీయమై
కారణముచే దానిని గూర్చి వ్యతిరేకభావములచే వర్ణింపఁబడుననియు,
పందిలి మహత్తరసిద్ధి, అనుకూల భావములచే చూచింపఁగల ననియుఁ
గాని యీ విర్ణయములన్నియు నినిర్వచనీయములని నిర్వచించు యత్న
ములే యనియు బుద్ధుఁడు విశ్వసించె నని చెప్పవచ్చును

౧౩

దేవతత్వము

బుద్ధుని యుగములో వ్యవసాయపండితులు మతము నందలి
ముఖ్యభావము, సునుభావకు దేవతలకు మధ్యమందేర్పాటైయున్న
వర్తకతుల్యసంబంధము ఉపనిషత్తులు ప్రవర్ణించిరి బ్రహ్మభావము
మహోన్నతిమైనదైయు, ఎహదేవతారాధనము, గ్రహమండలములను
జంవభూతములను, వృక్షములను, జంతువులను, ఎర్పతిములను

౧ చూడు బద్ధి. పుట ౨౦ ౨ విర్ణయముల పుట ౨౧

౩ చుట్టచుకొనుము ౨౨

నదులను జూతించు ఎద్దతి యుంగీకరింపఁబడెను నింకొకభావ
పైఁరచిరము లోకములోని వాహనావములకు దైవత్వమింటఁగట్టి,
అది దాంఠ విచిత్ర వికృతాకారములుగల నూత్న రూపములను గల్పిం
చెను విజ్ఞాన ప్రపంచమున నీ దేవతల వదలి నువనిషత్తులు దిగఁ
బ్రొక్కినను, నిత్య జీవితాభ్యాసంబున నీ దేవతల ప్రభావము
మామూలు గాని సాగిపోవుచున్నది పృష్ఠకర్తలు, నిర్వాహకులు, మను
మ్యుల కథాశుభములకుఁ గాంబలు దేవతలే యని ప్రచారములు సాగించు
వారు లోకపోలేదు దేవతలయని యుండు, మరియు శిష్యములో రాచోపు
శిక్షణని వెఱపు, ప్రోత్తిపాదమున నీ దేవతల నదభిప్రాయము
నార్జింపవచ్చునని భావముతోఁ గూడిన హాసవత్సమును వానివలనము
గా మార్చిన దుష్ఠితి, యివన్నియుఁ దొలఁపలేనన్నచో, దేవతాభావ
నిర్మాణంబు మొక్కటి మార్గమని బుద్ధుఁడు నిర్ణయించెను పృష్ఠికిఁ
బ్రతిమం తారల మేమి యను అర్పి వైతికాభ్యుదయమున కుపకరింపదు,
అట్టి ఛర్మ నిష్క్రయముతకును, బాధ్యతారాజాత్యమునకును మార్గమును
జూపును దేవుఁడున్నచో నాతఁడు లోకమున జరుగు మంచికిఁ జెడ్డకు
నిన్నిటికిఁ గర్తృకావలెను, అప్పుడు మానవునకుఁ గర్తృత్వము లేదు
దేవుఁడు లోకములోని దౌర్జన్యమును నింపించి, దోషమునకుఁ దాను
గర్తను గానన్నచో నాతఁడు సంప్రదితనిధి కాఁజాలఁడు దేవుఁడు మన
దోషములకు మన్నింపఁగోరుదుము గ దైవప్రసాదము సంస్కరమర్థ
మైనచో జాత క్షణములో జాతని యొగిగానో నేరస్థునిగానో చేయఁగల
దైవచో ధర్మశీలనము, పరిశుద్ధశీలనిర్మాణములయొడి మన మౌదా
సీన్యము ఎఱుఁతుము సత్ప్రవర్తనాభ్యాసము ప్యర్థక్రమ యగును
ధర్మాధర్మఫలితములు స్వర్గసరకములగుట శేవల కాశస్థ్యము లగును
దోషప్రవర్తనము సరకము నిచ్చుచో సరక మెవలెనో యొప్పుచో అట
ల్లంచునది, ఎహలోక ముల గుర చేత నున్నదని వ్రేల లాహించురు
ఈ భావములను నిర్మూలించి ధర్మము, ముఖము, అధర్మము,
దు ఖము నవినాశావసంబంధములు గలవని బుద్ధుఁడు క్షాంతింపఁబడి
యున్నది ౨ లిన్నభావవిహం కల్పములతోఁగూడిన తత్త్వవిజ్ఞా

౧ దేశముల వస్తు వినియోగము ౨౦౮ ౩ది యాంశము (౩-౪)

౨ అంగులైవకాయము ౬౦

నయము, దేవతలపైఁ దమ భారమును ఎడవేసి, వ్యయంబునపై నాధార
 పడు దైవ్యులందరిను విడనాడు మూర్ఖావరణవర్ధనీయుఁజూచి, బుద్ధుఁడు
 లని యుపదేశము నీ లోకవిషయములను గూర్చియే తేనిన వాని నని
 లలఁచెను విష్ణుభాగ్యవతితమైన దృష్టి లోకవిపాకమునందు దేవుఁడు
 గోపరింపఁడు ఎక్కతిరూపములను పహువిధానముచే నిర్ణయము చేసి
 కొనినచో మతయోగ్యములు సత్యము లను భ్రాంతి నశించును
 లోక నగుణదైవముండెననుట విచక్షణ భావమునకు విరుద్ధము అను
 గ్రహము పెంపొందదు, నిర్దేశక కల్యాణము మున్నగు భావములను
 కర్మ సిద్ధాంత మంగీకరింపఁ జాలదు ఈ కర్మసిద్ధాంతము నెదుట,
 దేవుని అమోఘ కావనాధిపత్యము నిలువఁజాలదు కర్మవిరుతి నిర్ణ
 యింపకుండి, నాక శిరోజమును శరమునుండి జారదు, లోక శిలయుఁ
 పైనుండి ఎడదు ప్రకృతిలో జరుగు విషయములను మార్పు చేయ
 లేని దేవుఁడు దేవుఁ డెట్లగును? మతీయు దేవుఁడు దయా
 సింధుపనుటయు లోకమున హృదయ విచారకములైన
 సందర్భములున్న పనుటయుఁ బోవఁగదు లోకముననున్న దుఃఖ
 మునకుఁ గిర్మయే కారణము కాఁగలదు సర్వజీవ రామలలో పనఁగా
 దేవతలు, రాక్షసులు, సరకవాసులు, వశువులు, మనుజులు మున్నగు
 వానితో నిండియుండిన ప్రపంచమునకుఁ గర్మసిద్ధాంతమే సరియగు
 సర్వమును జివ్వఁగలదు కర్మక శీతమైనది లేదు ఇంద్రవరుణాది
 దేవతలున్నారని బుద్ధుఁడంగీకరించినను, గర్మసిద్ధాంతమునకు వీరవ
 నరము లేదు వీరైవము, జన్మవరంపరాత్మకమైన కర్మనూత్రలక్ష్యమైన
 కారణముచే, నైతికధర్మకావనము నే విధముగా మార్పునకు సకత్తులు
 మను జీవకారణుడైన దేవుఁడొకఁడు లేఁడు వ్యవర్తనకుఁడై మానవుఁడు
 జన్మించును ఎవరి కుమారుఁడై పుట్టవలెనో కర్మయే నిర్ణయించును
 “నా కర్మయే నా ధనము నా జీవనత్యము నన్ను ముందుకుఁ
 గొనిపోవు శక్తి నేను తెందు నాతి రూపము నాకు గతి వృష్టి
 రత్నయైన యాత్మరుఁడొకఁడున్నాఁడను పూర్వాచారవరుల విశ్వాసమును,
 వస్తువులలో పహుమైయున్న శక్తిచేతనే ప్రపంచ ముదయించి, సడదు
 యున్నదను వ్యభావవాదమునుగూడ బౌద్ధులు నిరసించుదు ప్రపంచ

వావాత్సమును గూడ గారణము కర్మలే ౧ నిర్ణయాధికారముగలవే కర్మ ఫలములు కర్మలే తమ ఫలముల కవసరమగురితని లోకమును నిర్మించుచుండను ఒకవ్యక్తి, సూక్ష్మదై శిష్టింపవలసి యున్నచో, వాఁడట్లు పుట్టుటయొకాక, వానికి నలయు నిలయుము, దివ్యభవనము, వేగముగల రథము మున్నగునవి యాతని కర్మఫలనిర్ణయాధికారముచే నమ కూరును ౨ ఇది విధముగా సృష్టియై రంభమునందుఁగూడఁ జూర్వసృష్టి లోని వ్యక్తులకర్మముల ననుసరించి, పునఃసృష్టిలోని జను లెట్టి ఫలితముల నందవలెనో వదను గుణమైన లోకము సృష్టినొందెను పర్వశీవుల కర్మ ఫలిత రూపమైనది యీ ప్రస్తుత లోకము

దేవుని ఆ సైత్యమును గూర్చిన సంప్రదాయ వాదములను పూర్వ బౌద్ధులు ఖండించిరి ఒక గడియారము గడియారము చేయువాఁడున్నాఁడని యెట్లు నూచించునో, యట్లే జగము దేవుఁడున్నాఁడని నూచించునని చెప్పి కర్మమును బౌద్ధులంగీకరింపకు మనకు జీవ రూపమైన యొక కారణ మవసరము లేదు వీజము వృక్షముగా నూరునట్లే ఒక దేవునితో నిమిత్తము లేకుండ సృష్టి ఒరుగవచ్చును వస్తువులు, నాలోచనములు, సంభవశాతృకములై ఏ పేదనములెట్టివో, యట్లే కర్మల మూలమున ఒనించినవే గుర్భునుండి కోడి, కోడినుండి గుర్భును పరం పరగానే యితర సౌహయ్యము లేకుండ నెట్లుదయించుచుండెనో, అట్లే, కర్మబద్ధమైన జీవసంసారమొక తిరుగుడున్న చక్రమువంటిది ఆ చక్ర సంచలనశక్తి చక్రములోనే యున్నది నేత్రకోత్రములు, శరీర జీవములు, ప్రపంచముతో సాంగత్యముచే పేదన, కాంక్షా ప్రవృత్తుల నుదయించఁజేయుచున్నవి, వీని ఫలితములుగాఁ దిరిగి నేత్రకోత్రాది సృష్టి యగుచున్నది ఇదియే శాశ్వతమైన ధర్మచక్రప్రవర్తనము దాని గమనమును మనము మార్పు చేయఁజాలము, బుద్ధుఁడు విశేషముగా దేశికుఁడుగాని, రక్షకుఁడుగాఁడు, ఆతఁడు సత్యమును దర్శించుటకు మనకు మార్గమును జూపినాఁడు సంసారమునకుఁ బ్రభువారణుడై ఏ యొక సృష్టికర్త నాతఁడూహించఁడు సంసార ప్రవాహమునకుఁ

౧ కర్మమే ప్రేరియింపఁబడిధర్మకోశము ౪౭౧

౨ అభిహేయము

గారణము వంశసారములోని యున్నది స్పష్టికర్త భారణము స్పష్ట యాతని కార్యము నను వాదము నిష్పారమైనది వస్తువు లెట్లు నిండు చున్నచో తెలియుటకు, వస్తువులను దాటి వేరొకకోటికిఁ జూపవలయు లేదు కార్యమునకుఁ గారణము పూర్వ మైనదిని చెప్ప వాదము నిలువక పోయినను మోసపుని కింతకిందె నూహించు ఎవకాశాలు లేదు. నిష్కారణ మైన ఎగ్గిధమభారణము స్వవిరుద్ధభావము భారణకార్యవరంబు అనాద్య నింతములై జరుగుచున్నవనుకొన్నచో మొదటి కారణ వలుస్వయే బోవును అదేవిధముగాఁ గర్త లేని స్పష్టి యొట్లందు నను వాదమును వ్యర్థవాదమే లోకములోని దోషముల కా కర్తయే కారణము గావలసి యుండును అట్టి కర్త శీవులను వాదించుటకు స్పష్టని, కుయుక్తి దాక వత్కముతోఁ గల్పించియుండవలెను స్పష్టయందలి దుఃఖవరంభకంబి నత్యమైన దేదియు లేదు పరిపూర్ణుడై న యాశ్చర్యుఁ డిట్టి ఆపరిపూర్ణ జగత్తును సృజించియుండఁడు అందుచే నొక దయావసుదుర్గిడైన దేవుఁడు కాని, యాతని లీల కాని జగత్కారణము కాదు నిష్కరుణగాఁ జనిచేయు నొక నూత్ర నిమితియే పర్యస్పష్టకాలమును నిద్రపుచున్నది సైన్సోకా వలెనే బుద్ధుఁడును ప్రపంచము నుంచిన కాదు చెడ్డది కాదు కృపాహినుమైనదియుఁ గాదు, అవివేకమునుగాదు, పూర్వమైనది గాదు సౌందర్యనిలయమును గాదని నిర్ణయించును మనుజుని మోసవత్వ వహజరోరణివే లోకమంతయు నొక మానవజ్వలక్షణముగల శక్తివలన నిద్రచుచున్నదని తలంపఁజేయుచున్నది ప్రకృతి, విజాతీయ నూత్ర యుల ననుసరించుచు ప్రకృతిలో నివసరనిమితియే యున్నది గ

౧ ఈమధ్యమై బుద్ధిఁ బరథమందీక్షితో వంశాణును నీ దిగువదిగాఁ జెప్పె నెను ప్రపంచ మొక్కటలే వ్యవసాయముతో లోకముఁ జేవకర్తయై గారి వానముగాని యుండరాదు అట్టియు జాలని మందీక్షిత జలంబును గాక మిథులును ఎగ్గిధమలును నుండరాదు ఎగ్గిధమై వలచే లేనెను ౨౪ మంచి దేవునిలను లేవను నుండబోవడు విజ్ఞానమెల నుండునులులు లోక దేవునిలను జనించుచున్నది కావున నీవికర్త యాశ్చర్యమైచో నీకర్తయనీ ఎందులకులు లో దేవునిలను మంచి నిలెను అది యాశ్చర్యమిది మిథుచో జలంబు ఎగ్గిధమై చెల్లినది తాశ్చర్యమే పర్యకర్తయై మి, శీవులొకటి లాలంబును మోసల లో లోకామస్తానముల కవల మిథుని ఎగ్గిధయి దువ్యర్థయై వోకల

బౌద్ధమత మంగీకరించదు బౌద్ధుల కర్మసిద్ధాంతము, మనకుఁ జేసిన యుపదేశ మొకటి పృష్టవెనుక నొక మహోద్దేశము కాని, ముందొక పరిమితివైపున గాని లేదు కాని కర్మనియతియే విజయవదని చెప్పుటయు పృష్టవెనుక నొక పరమసత్య మున్నదని వచించుటయు, నొకే భావము యొక్క ద్వివిధరూపములు కర్మ ననుసరించి పృష్టలో వైచిత్ర్యము టుండుట కవకాశము లేదు గాని, పృష్టలో నిత్యమై వనిచేయుచున్న యొక ఆత్మతత్వ మున్నదని చెప్పునచో నది కర్మసిద్ధాంతమునకు వ్యతిరేకము గాఁజాలదు సర్వత్ర, సర్వస్వరూపమై యుండక, తన చంచలవిలాసములచేఁ బచ్చాదచ్చాదచ్చుటచుట గోచరించు దేవుని

దేవీయను లేదు ముందుండదు దేవుని బాహ్యులక దేవికి సంబంధించక యున్నది ఎరస్వరసంబంధములుగల పక్షిజాలముల వెల్లుదియందచే జేయును పరమాత్మ యేకమా అనేకమా అది యేకమైనచో తిన్నికారణములచే జరిగిన తిన్నపక్షువులు బానిసుండి చిట్లెప్పున్నను లై నా పరమాత్మ అనేకములైనచో బాని పరస్పరసంబంధమిట్లుగా ఎరమాత్మ ఎన్నెన్నోమై నుండును నిండియున్నచో నది ద్రాక్షమలను లేదులేదు ఏలవ బాని లేదుట కింకొక దేవీయను లేదు ఎరమాత్మ నిర్మామైచో నది నృసింహ పక్షువులు నిర్భయములే కావలయును కాని ఎరపక్షువులు గుణములను గలిగి యున్నది అందుచేఁ జరిమాత్మ కారణము కాఁజాలదు ఎరమాత్మ గుణములను వేరైనచో గుణగుణములతో నిండిన పక్షువులలో నది చిట్లుండియును పరిమాత్మ మాత్రులేనైనచో నన్ని పక్షువులు సుత్రులేవిచే కావలెను కార్యము కారణవ్యత్యాసమై యుండి పలెను కాని లోకద్రవ్యమలన్నియు నారి నో చుచున్ను ఎరమాత్మ మాత్రులేని వెల్లు కాలగలదు మఱియు, ఎరమాత్మ ఎర బాహ్యమైనచో సర్వస్వరూపము కాబట్టి మోక్షయత్న మెందుల వివరము అప్పుడు మనము పరమాత్మమే కనుక ఎరమాత్మ కర్మించినది కలదు నోచ్చుచో ననుభవించుచు మందచలంపదే (అశ్వసౌభరి బుద్ధకరీకము) న్యాయ పై నొకాపై క్కముగూర్చి ఆరంభరబౌద్ధమత మొనగిన బానియును యన్ యన్ యన్ యన్ ఇద్వియున్నది (1) కర్మవీణ దేవుని అప్తిర్యమును మనము ఎదుపించఁజాలము (2) దేవులు లోకాలింది యైనచో మఱియు నాకః దర్శన కార్యమలనేయుంట్లు ప్రోక్తమందు చిట్టాటు (3) మత్స్యమాలగ్రంథముల నాకఃదే కర్తయినచో బరస్వర విరుద్ధభావముల నాకః దెల్లు ఎకదంబెను (4) అకలు కర్మమలం ప్రతి

భావమును నిరసించుట కీ కర్మబద్ధాంత మువయోగించును ఈహల
లోడను భావములలోడను బుద్ధి గుణదూషములు ౧౭ లోక
మును గొన్నిభావములుగాఁ గల్పనము చేసికొనును విజ్ఞానమును మైన
జీవితముతో సంబంధము లేని యిట్టి బ్రహ్మవదార్థమును గూర్చిన
భావము లుపనిషత్తులందు నవృతవృతఁ గలవు అనంతమైన బ్రహ్మము
వాఙ్మనముల కతీతము సత్యమునుగూర్చిన యిట్టి అతీతభావము,
అనిర్వచనీయము, ౧ అత్యురహితము ౨ ఆధారభూత్యము ౩ సైవఁ
గావచ్చును లేదా శుద్ధభూత్యమనియొనఁ జెప్పవచ్చును, ఏలన దానికి
జీవితముతో సంబంధము లేదు బుద్ధుఁడట్టి బ్రహ్మవదార్థము శాస్త్రజ్ఞుని
మానసికకల్పన మనెను, ౪, శాస్త్రచింతలోఁబడి, నీతిదురులగుచున్న
ప్రజలకిట్టి భావప్రకటన మనవరమని బుద్ధుఁడు తలఁచెను ఆధమము,
వరబ్రహ్మస్థిత్యము బుజ్జవు చేయుటకు వీలులేనిదైవకారణమున,
దాని అస్థిత్య వాస్తవ్య నిర్ణయమును, జేయుటకు మన కధికారము లేదు
మన జ్ఞానాతీతవిషయమును గూర్చి మన మే నిర్ణయమును చేయి
కుండునీ వివేకమని బుద్ధుఁ డభిప్రాయపడెను విజ్ఞానము వరిమితసత్య
మైనచో, దైవమును గూర్చిన మన విజ్ఞానము నట్టిదే అందుచే

వివక్షించి నాతఁడు పరిపూర్ణము గాదు (౫) వృష్ణచేయుటలో నాతని
కేదైవ కాంక్షావృష్ణమునున్నదా? ఉన్నచో నాకఁగిరిపూర్ణుడే లేనిచో
వృష్ణ నేల ఎనిలేక చేసఁజూడు? నిర్వృత్తకార్య సూత్రము చేయువాఁ అతని
కార్య మెంత లాభమైనచో నాతఁ డొక వాద్యం లేని బాణుడగును (౬)
దేవుఁడు మానవుని సృష్టించుటకుఁ గారణము ఎవఁ దేవుని ప్రదోషన
ముచే మనుజులు స్వర్గవరకములకుఁ దోవుచున్నారు (౭) దేవుని విలాసము
కొలఁత మనుజులు దురంతప్రోత్సాహిఁ గ్రాగుచున్నారని చెప్పుటలో నెమి
నానందమున్నది? (౮) దేవుఁడు వరదాన ఎదుర్కొనెనై? నాతఁడు
బానిని దుష్టులకుఁ గ్రూరులకు పియవచ్చును పశువునుపులను వరకమునఁ
ప్రదించుచును (౯) నాడు చేసిన కర్మల ఫలమెరించి ఎరికము లాతఁ
డిచ్చుచో నందరు బానితో పనిచేయునునరు ముద్రాదాంక్షి లేనిచో
వంద్రునికి నామ మెట్లు సాధ్యము కాఁగలదు? (౧౦ ౧౧ ౧౨) ఇతఁడు
ఉదహరించిన మూడుగ్రంథములు పరింతరి తోర్మములకుఁ జెందినవి
౧ అనిర్వేద్యము ౨ అవాంఛ్యము ౩ అనిలయనము ౪ బ్రహ్మకాల
మతము ౧౫ ౧౬

అక్షయమైన వివాదమును మాని, శ్రీకృష్ణమైన లోకమును
 - - - - - స్వభావము నిర్ణయించుటకు జూనుకొనుట వశమనము
 పరిణామ క్రియను సాధకు శ్రీకృష్ణము అనార్యవంతము నిస్తుట
 - - - - - నానాభావవిత్పత్తిమైన సుప్తసాగరము వంటి యీ అగద్యము
 - - - - - భారతభార్యసంబంధకము నీతిపరమార్థమైన యున్న
 నియమ నియమాలితావృత్తిగల యొక పృష్ఠ కర్త దీనిశీ-
 - - - - - లాభమైన ఎడిఎండుచున్నాడని తలచోయి నవనరము లేదనియు
 - - - - - ఎద్దులు నిప్పుయించినాడు కాని ఎద్దుని యీ సిద్ధాంత మర్థవంత
 ఎగుట కునిగెత్తులు స్పష్టముగాఁ బ్రకటించిన పరమనవ్వుదార్శిని
 గుర్తించుట వాసరము కావనిషత్ప్రకటనమును బుద్ధుఁడెప్పుడును
 కానియుండిలేదు - - - - - కావనిషత్త బౌద్ధమతములు రెండును,
 - - - - - సాంప్రదించు కాలితేనిదనియు, సైకల్య దుఃఖ దూషకమనియుఁ
 తెల్పుచున్నవి కాని జీవితములో దుఃఖయొక్కటి నత్యము గాదు
 - - - - - వినిమూను శ్రీకృష్ణుని నీ దోషములు దుఃఖములు, నిర్దుష్టము,
 - - - - - అభివృద్ధిమైన సాధించును ఇవి మానవులందు నిద్రాణమై
 - - - - - యెన్నఁ జూచి క్రింది మెల్కొల్పి తద్వికాసముచే విజయము నార్జించు
 మని గూర్చించుచున్నవి రూపములలో వైరుధ్యము, జగమాత్మ
 - - - - - సుముని చెప్పుచున్నది పాపరూపములైన కామములను నిర్మూలించి,
 - - - - - ఆత్మానందమును బొందవలెనని బుద్ధుని యుపదేశము క్రుద్రకామములే
 ఎండునత్యములనియు, జగత్కీందరియు నిర్మేతుక చలన సంభ్రమణ
 మనియుఁ తెల్పుట సత్యదూరము సహిష్ణుత్వాశ్రయే ఆత్మసార
 మనియు, భావనమే సత్యశక్తిరూపమనియు బుద్ధుఁ డుదేశించినాడు
 - - - - - నైవల్కములోని యేకైకాంతమును దీసికొని మనము నిర్ణయించుట
 న్యాయమైనదో లోకమిప్పుడు నిరీశ్వరలోకమని చెప్ప వీలగును
 - - - - - షాస్త్రగర్భితమైన, శ్రీకృష్ణ శ్రీకృష్ణము వెనుక, శ్రీకృష్ణమైన పరి
 - - - - - పూర్వమైన యొక పరమార్థమున్నదియు, నీ పరిణామ పరంపర

వాదములను బ్రహ్మశాస్త్రమునకు భాగ్యమైన బౌద్ధ లక్షణములను
 - - - - - అది అర్థమైన బ్రహ్మశాస్త్రమున మిగిలిన భావములను సైకము
 - - - - - బ్రహ్మశాస్త్రమునకు భాగ్యమైన బ్రహ్మశాస్త్రమునకు (కృష్ణ
 - - - - - బుద్ధుఁ)

అర్హియు నా యాత్మ శక్తి స్పందనములే యునియుఁ దెలుపును ఇట్టి భావము ఎంగీకరింపనిచో లోక ముద్దేశ శూన్యమైన యొక యెఱుఁగారి యగును ప్రపంచ గమనము, క్రమమైతికాత్మ వికాసమును గాంచుచున్న దను అక్ష్యము నిరర్థకమగును ప్రపంచ ముద్దేశ శూన్యమైన నిర్దేశుక ప్రదర్శన మను భావమును బుద్ధుఁ డంగీకరింపఁడు అక్ష్యము, గమ్యము లేని శేవల పరిణామదశాపరంపర అర్థరహిత బ్రహ్మబోవము ఎవంశము గాదు అట్టి భావము సంపత్త్యలక్ష్యవివాదమై యుగును పరిణామదశల కొక అక్ష్యమున్నదిని బుద్ధుఁ డెఱుఁగును మార్పులకు లోనగుచున్న దృశ్యముల వెనుక నొక నిత్యసత్య మున్నది, దాని నే పేరఁబలికినను నిబ్బందిలేదు అది కర్మ యనుఁడు, ధర్మ మనుఁడు, దాని సత్యమునకు భంగము వాటిల్లదు దీని కావనము నతి క్రమిండు వేఱు కావనము లేదు వెనుక నిగూఢమై యొక నిత్యవస్తు తత్త్వమున్నదని ఎంగీకరింపకున్న యెఱుఁగఁ బరిణామప్రదర్శన మొక యింద్రజాల ప్రదర్శనమై యుగును కర్మశిక్షణము చిత్తశుద్ధి నిచ్చి దోషనిర్మూలన మొనర్చునది కర్మసూత్రప్రపంపము, అత్మవికాసము నకుఁ గాంతి నిచ్చునది మానవుఁడాత్మ వికాసమున కనుగుణముగాఁ దన శివని నిమిషములను గల్పించుకొనవలెను సర్వకాలములయందు ధర్మ కావనమే లోకమను జాలించును ఈశ్వరాస్తిత్వమును బుద్ధుఁడు మోచింపకున్నను నిత్యసత్యము నాతఁడు గుర్తించెను కర్మ సూత్రము శేవల నిర్మావసర శక్తి యని బుద్ధుఁడు చెప్పలేదు అను పరమాహములను గల్పించి వాని పమ్మోశనముచే విశ్వవస్తుజాలమును అద్రవ్యించు నాశక్తి శేవల జడశక్తి కాఁజాలదు ప్రపంచవరినర్తనము నకుఁ గారణమై, నిత్యమై, సమయంబోషకమైన అవంతశక్తి, లేదని బుద్ధుఁడు చెప్పిన నాశ్వ మొక్కటియును లేదు ప్రపంచపరిశీలనము నలని నొక విశ్వ ధర్మమున్నదనియే మనము చెప్పగలిగిన సత్యమైనను అనిత్యమైన జగత్పరిణామ విధాన మొక్క నిత్యమైన ధర్మమునకు నిలయమైన అప్రమాదదార్థ మున్నదని మోచించుటకుఁ జాలును ఈ ధర్మము పరమధర్మత్వరూపుఁడైన యొక దివ్యపురుషుని మనస్సులో నుదయించినదే యని గ్రహింపవచ్చును

లోకధర్మ క్రమమునఁ జవలచిత్తుండై, నిర్దేశకముగా జోక్యము కల్పించుకొను దేవుఁడున్నాఁడను దైవతత్వమును కర్మసూత్రము నిషేధించును అట్టి జోక్యము, దేవుని కసర్తమైన శృత్యము అట్టి దైవము నందు విశ్వాసము, చండివిద్వలకు, నిరక్షరకుపులకు నుండవచ్చును లోకధర్మవిరుద్ధ ప్రవర్తన శీఘ్రుడగు దేవుని యుత్తత్వమును నిరసించుట, వర్షాధ్యుడగు దేవుఁడు లేఁడని చెప్పుట కాఁజాలదు ధర్మక్రమము ప్రకృతి క్రమగమనము, దైవత్యవిరుద్ధములు గావు జగత్కారణము పోషకమునైన పరమాత్మస్థితి స్వరూపము ముఖ్యమున కతీతమైన ఐకమాత్రమున, ముఖము నాత్మకవాదము ప్రకటింప నవసరము లేదు అయ్యెను ధర్మసూత్రమును బుద్ధుఁడంగీకరించినాఁడు అట్టి ధర్మ మూర్తియైన పరమాత్మ నాతఁడు గుర్తించవలసియున్నను, మౌనము వహించినాఁడు భావిదశలో నేదియు హేతువిరుద్ధముగాఁ దటవలసినదను ముఖ విశ్వాసము రాఁబోవు దశావరంపరలు నిష్కారణములై విలయహేతువులు కాఁజాల వను మన నిష్కృతము, లోకప్రవర్తన మొక విభిన్నాభిప్రాయమునూర్తి యుద్ధింపయ్యెను దను నిశ్చయజ్ఞానము వలననే నిరాణందగలవు దేవుని జోధమునెడ నివమైనభయము, నాతని కబాధముచే దన స్వార్థమును పెంపొందించుకొను భక్తి మున్నగు ప్రదోషావములతోఁ గూడిన జనసామాన్యమతమును బుద్ధుఁడు నిర్మాణించి ధర్మము తప్పక రక్షించునను భావము నిచ్చి, స్వత్వమత సారము నాతఁడు పోషించెనని, బౌద్ధమతము నెడ విముఖభావములు గలవారుగూడఁ జెప్పు కొనవచ్చును ప్రపంచము శివరూపమైన జడ వదార్థమందున్నయము కాదనియు, నతీతమైన ధర్మకాయమనియు బుద్ధుఁడు నిర్ణయించెను చరాచరప్రకృతి నిర్మాణసూత్రమే ధర్మమని యాతని నిర్వచనము ఎక్కఁడని ప్రతినిధిత్వము, లోకాణనిచేయుచున్న శివస్వరూపమే జగదాధారమాతమైన విశ్వశివతత్వమునెడ శంకయుభావము, నిష్కామ ప్రవర్తనమున కుద్బేదకము అట్టి విరుద్ధ భావమును బుద్ధుఁడుదీలించె నని మనము చెప్పుకొనఁజాలము

౧౯

అనుష్ఠానమతము

మానవుని నైజమతస్వభావ మొక దేవుని కోరును బుద్ధుఁ డెంత జాగరూకతతో నువదిరించినను, దైనికమత వ్యవహారములలో నాతనినే దేవుఁడని తొద్దు లారాధించిరి “ప్రభూ, అమరంబె నెక్కువ జ్ఞానమూర్తి మనతరుణుడైన వాఁ డెవఁడు? గతములోఁ గాని, ముందుఁ గాని యుండఁ దనియు సామాన్య నమ్మితిమి కాని, బ్రహ్మ కాని, తమకుఁ జాలఁదనియు నా విశ్వాస”మని సారిషుత్తుఁడు ఎలికింబుడు బుద్ధుఁ డిట్లు బదులు చెప్పెను “నీ మాటలు దైర్ఘ్యము మత్స్యవృత్తావమును గలవి నీ వొక తన్మయావృత్తి గీతము నాలవంటిదివి గతములో నున్న బుద్ధు లందఱ నెఱిగియుండివి కాఁబోలును?” “ఎఱుంగను ప్రభూ,” “నీవు పెన్నెనఁ బూర్తిగా నెఱుంగుదువు, నావర్తనము, శీలము, నా మనస్సు, జ్ఞానము, జీవితము, మోక్షము నెఱుంగుదువు “ఎఱుంగను స్వామి” భూత భావి బుద్ధుల నెఱుగవని నీవు గ్రహించితివి అయిన నేల నీ కట్టి సాహసవాక్యములు కల్పితివి?”^౧ కాని మానవవృత్తావము నెఱుఁచినేయుట యెవ్వరితరము లోకవత్సల్యము లోకాదర్శప్రాప్తియుఁడును, పరిపూర్ణతత్త్వవిార్గదర్శియుఁ దాన క జ్ఞాని మాత్రుడఁ బనియుఁ దానుగాంచిన మార్గము నితరులకు బోధించిన వాఁడననియు నాఁడే చెప్పుకొనినవాఁడునైన బుద్ధుఁ డొక్కఁడే కంబుఁ డని, ప్రజాసామాన్య మాతఁడే దేవుడని పూజించిరి .²

జనసామాన్యుల మతభావముల పెంగీకరించి, బ్రహ్మేంద్రుని దేవతలు, లోకాంతరములు బుద్ధుఁడు గలవని చెప్పెను .³ దేవతలనుగూడ మర్త్యుల నొనర్చెను ప్రపంచప్రధమకారణమును, కర్మనియామకుఁడైన

౧ “మహామాయానామ తత్త్వము .² బోద్ధు ఓ బ్రాహ్మణులొ అజ్ఞానమును గ్రుడ్డుతో నంపెనునై యటమలించుచున్న శీవుల యాగ్రధృతి తమకలగల్గె .³ మోక్షమృత్యువహనక రాత్రాశ్రమము మొదల ప్రకటింపినతత్త్వమును దర్శించెనాదమ వేదే అందుచే మొదల బుద్ధుఁడును పురాణపుడమడను ఎండు పూజ్యుఁడను నేదే (ఉద్దెన్ బెర్గ బుద్ధుఁడు పు. ౧౨౫) బుద్ధుఁడొక గర్భయ్యునును గ్రా.⁴ .
 2 యాదు మహాగోపిక మత్తము తేవిజ్జను త్తము

స్వప్నకర్తను నానడు తింపబడింది అట్లాను లాభించు దేవతల విషయముల వారితో వేరీవెంచి దేవతలకు ఏ నుజులకు సంపర్కమునుగూడ నంగీకరించెను పరమావతలు, రూపవతములువై ఏ యభోలోకములను సంపాదించు తత్త్వసాధనముల నానడంగీకరించెను బౌద్ధ మతమునంధిక గౌరవమును తెరార్చుటకొకట ప్రహ్లాదప్రదాది దేవతలను బౌద్ధుల సేవకారమొనర్చిరినికూడఁ జెప్పఁడెను మోక్ష మిచ్చు జ్ఞానము మనుజుల కెంత మునుసరదా, దేవతలకు ఎంతే యవసరము ఇదింతయు బ్రాహ్మణ సంప్రదాయములోనిదే ఇంద్రకర్ణావరణము, ముక్తనిర్వహణము, అపొదీక్షలవలన దేవతలు తమ వదపులను సంపాదించి నిలుపుకొందురని బ్రాహ్మణమత సంప్రదాయమె చెప్పుచున్నది పుణ్యధనము స్వర్గభోగములచే క్షీణించినంతనే దేవత లిరహవమును ధరింతురనియు నున్నది ఎఱపుటకొకట, నిధికాంములకొకట, గీర్తికొకట దేవతలు వలుపొట్టువడిన గాధ అనేకము లున్నవి దేవతల యున్నతవదపుల కొకట యాగ తపములచే నిధిక పుణ్య ధన మార్జింపఁచున్నించు వారికి దేవత లొకరికములుగూడఁ గల్గించియున్నారు ౧ వైదికమత దేవతలనే స్వీకరించి వారిని మోక్షజ్ఞాన మిచ్చుబౌద్ధపద్ధత్యునికి శిష్యులనుగాఁజేసి బౌద్ధ మతము ప్రదర్శించినది "బ్రహ్మ అవిద్యావశుఁ డయ్యెను విష్ణువు వివేకింపరాని మాయామగ్నుఁ డయ్యెను, శంకరుడు స్త్రీకాంక్షచేఁ బార్వతిని దిసి దేహముందే ధరించెను, కాని యీ లోకమున మునిశ్రేష్ఠుడైన బుద్ధుఁడొక్కఁడే అవిద్యామాయామోహములు లేనివాడు" ౨

౨౦

జ్ఞానసిద్ధాంతము

దార్వాకులవలెఁగాకుండ బౌద్ధులు ప్రత్యక్షముచే కాక, అనుమాన ప్రమాణమునుగూడ నంగీకరింతురు ౩ కాని నై యాయుకుల అనుమాన

౧ "అధ్యక్షుని ఇలాగాని ఎవరి దాశాపే లేయింపబడి

౨ తామింద్రుల తత్త్వతకము

యన్ లున్ గున్ మన్ మహానా ౨౦ పూ బౌద్ధులు ౬౦౦౦ మను శబ్దము మనుగూడంగీకరించి యు తెలియబ్బుచి మైత్రేయఁ గనుచు కనుకు రిజ్ఞానము శబ్దవిమలమును ఎవరింపవాలు తుల్యము యన్ తెంగిల్, ౧౯౦౩ పురి గణా

మునకు బౌద్ధుల యనుమానమునకుఁ గొంత భేదమున్నది. కారణకార్యములకు సంబంధమును గలుపుచున్నది బౌద్ధులు చెప్పగా, సై యాయకు లిది సంబంధరూపములమగూడ సంగీతరింతురు. బౌద్ధుల వసుకరించి కార్యములనుండి కారణముల మోహంపడుచును, సై యాయకుల వసు పరించి, కార్యములనుండి కారణములనెఱాటుండ, సంక్లలవలన, సంక్లలుగల వస్తువులనుగూడఁ దెలియవచ్చును. ఈ భేదమువలన గారణము బౌద్ధ పరిణామవాదము ప్రత్యేకవిషయములకు సామాన్యసత్యములకు నవికా భావసంబంధ ముండుటచే నట్టి సామాన్యసత్యము లెల్లప్పుడు నీ యు కావచ్చునుగాని, కారణవరంపరకెట్టి దోషము వట్టలేదు. కొవలకుల జంతువు లన్నియు, చీలన గిట్టలుగలవను సత్యము, సునకుగల యను భవములో సామాన్య ధర్మమై యున్నదికాని యిది కాలాత సత్యము కా నేరదు. నాగినుండి నిచ్చును దెలియు ఎనుమానమును ద్రోవపుద్వజా లము, అట్లు శ్రోవపుద్వినలో తీవితమే దుర్లుఖ మగును.

రెండు ద్యుమలకుఁ గారణసంబంధముల పెట్టేర్పఱుగఁగలక పూర్వబౌద్ధము ననుసరించి, అటు ఆ పూర్వమైనచో ఆ అద్యు ముతో ఆ అగ్యుక్యమైనప్పుడు, నితర విషయములు సూర్యుడెం యున్నప్పుడు, అటు ఆ కారణమైనదిని చెప్పవచ్చును. ఎది తీదవట్టతి అనంతర బౌద్ధులు, కారణమునకు వెనుక నన్ని కారణములను గూడి వక్కాణించి, సిద్ధాంతమును తెంపొందించిరి. ఎతర విషయములలో సూర్యు లేటండఁ జూడవలెనియుఁ జెప్పరి. కారణానుమానము నివిధ ముగాఁ ఎంపదములుగల దానినిగా ఎనర్పి, దానినే, సంకకారి యనిరి. (1) సుపటఁ గారణము లేదు, కార్యమును లేదు. (2) కారణము గోచరించును. (3) కార్యము గోచరించును. (4) కాలం ముప్పుక సుగును. (5) కార్య ముద్యుక్యసుగును. 66 పెద్దల వర్గ విభాగములు, ఎవర్వరసంబంధములు, నింకొక విధముగా నిర్మింపఁచుచును. ఒక కర్మ మింకొక వర్గముతోఁ గలిగియున్న ఎంపర్కము వనేక వందర్కములతోఁ జూచింపుడు, నా వర్గములను విడిగానెన్నఁగు. ఎనెను చూడఁపప్పుడు, రెంటికి సూలవమానత్వముండఁలెనని సును మనుమానింతుము. అను మానము స్థిరమై, సామ్యమును నిర్ణయించవచ్చుడు, సామాన్యమాత్ర సుపు

దుదయించును ఒకదృశ్యమొక త్రిభుజమని మన మెఱిగినపుడు, దాని నొకమూర్తి యని ఎలువనచ్చును, ఏలన మూర్తి కుండు లక్షణములు ప్రత్యేక రూపమునగు నుండవలెను అదియొక మూర్తియుఁ గానున్నచోఁ ద్రిభుజమును గాఁజాలదు కావున, దశలలోఁ గారణదిశలును, నేకకాలమున కుండు వానిలో సామాన్య ప్రత్యేక వస్తువులును, సామాన్య సూత్రకారణము అని బొద్దులు చెప్పరి

ఋద్ధుఁ డీ సత్యప్రమాణములను మన్నించెనని తలఁచుట కాధారములు లేవు శీవిత నిరాకాత త్వము, సంసారమునందు నమ్మకము, పుష్కలరకములు, తన కాలమునందు వాడుకలోనున్న విజ్ఞానశాస్త్రముల నుండి ఋద్ధుఁడు యథాతథముగా స్వీకరించెను జగత్తును గూర్చిన యెంత స్వతంత్రమైన విజ్ఞానమును, గతసంప్రచారమునుండి పూర్తిగా విడివడఁజాలదని తెలియుచున్నది పూర్వసంప్రచారమును విచక్షణము చేయుటండ స్వీకరించిన యీ విషయమును విడిచి పెట్టినచో, మిగిలిన తత్త్వమంతయు సహజ సమస్యయియు గలదనియుఁ జెప్పవచ్చును ప్రథమకారణములను గూర్చియుఁ జిద్ధానకారణములను గూర్చియు ఋద్ధుఁడు విచారణచేయుట మానినై చెను ఎదుటనున్న పరివంచమును గూర్చియే కాని, నిత్యసత్యమైన తత్త్వమును గూర్చిన చింత యాతడు పెట్టుకొనలేదు ప్రపంచ నిత్యత్వానిత్యత్య శాస్త్రీకవిచారణమున సంశయాఘటితుఁడై ఏ యొకద్రాహ్మణునితో నిర్ణీయదాంతములతోఁ దనకు సంబంధము లేదని ఋద్ధుఁడు చెప్పెను తొద్ధధర్మ మొక దర్శనము కాని, యొక తత్త్వము గాని కాదు అది యొక యానము, అనిగా మోక్ష సాధనమైన వాసానము ౧ అనుభవము నాకఁడు వరిశీలించి, దాని సత్యస్వరూపమును నిర్ణయించును విభాగవిధానమును తొద్ధ అనుసరింతురు గావున వారిని విభాజ్యవాదులని చెప్పుటకలదు దృశ్యమానప్రపంచమే తన పరిశీలనమున కవధిగా నిడుకొని, దేవతల విషయము నాకఁడు విడిచిపెట్టి తన్ను దేవతలును విసర్జింతురు గాక యని కోరెను ఇంద్రియాతీత సత్యమును గూర్చి, ఋద్ధుని దృష్ట ప్రయోజనశీలమైన జ్ఞానాస్మయము

ఇట్టి దృష్టయే, అనుభవాంశములకు, హేతునిర్ణయములకు వైతిక సూత్రములకును సరిపోవు దృష్ట పిడియు నిషేధించబడలేదు పునర్నిర్మాణావకాశము గల స్థితిలోఁ దన దృష్టమంచుకొనెను దీనివలన బుద్ధుఁడు సంకయివాది యని కాని, తాప్యవాది యని కాని తలఁపరాదు అతఁడు చెప్పున దేకున, మనము ముందర పూర్వజ్ఞానము మగుటకు యుక్తివంతము తరువాతఁ జరతత్త్వ నిర్ణయములు జేయఁబడును, ఇప్పుడే వానినిఁ గూర్చి, మనము కలహించు ఉపసరము లేదు తాత్త్వికసిద్ధాంతముల యొడ వాతని యాదాసీన్య మెంత దృఢమైన దన, నతని ప్రదమశిష్యులు కొందఱు బ్రాహ్మణముల తత్త్వసిద్ధాంతములను సమీక్షనను వాతఁడేమియు మావాతలేదు బుద్ధుని తావములకు వ్యతిరేకముగా అవారంగముగాఁ బ్రసంగించిన సమ్యక్మనుగూర్చి, బ్రహ్మకాలము తత్త్వము చెప్పుచున్నది బుద్ధుఁడు తన యిడువరులకు, బ్రాహ్మణులకుఁ దన యుపదేశములను తెప్పెను మన మైవాక వాతావరణములో నున్నంతకాలము నిర్వచించుటకు శక్తియు కాని తత్త్వవిషయములను వర్ణించు యత్నములను మారుట మంచిదిని యారఁడు చెప్పెను విశ్వాసము లేని వారికిఁ గలిగించుటకై, అలవంతము జేయుటకుఁ గాని, వైదిత్యవైదర్భకములఁ జూపుటకుఁ గాని బుద్ధుఁ డనుమతించఁడు తత్త్వజిజ్ఞాస లోపలనుండి రావలసిందే కావునఁ బ్రేమ, దానముల వావరణలోఁ జూపుఁడని యాతఁడు శిష్యుల కుపదేశించెను అత్తు ఉర్ది, తత్త్వవర్ణనచేఁగాక, చిత్తశాంతిచే లభించునని యాతఁడు వల్కిను ధర్మానుష్ఠానతీగ్రహముచే జ్ఞానకోటి హృదయమందుఁ బ్రకాశించినపుడు, మనకుఁ దత్త్వ మదే బోధనదును, ఇన్ని దక్షిణదశలనుండి దానినిగూర్చి తెలియఁగోరు నెందులకు ?

ధర్మానుష్ఠానములకుఁ దత్త్వనమస్థాపనమిష్కరిం మనఃసరమని బుద్ధుఁడు చెప్పినదే ముద్రాసద్ధవిషయము బుద్ధుని మోక్షమునకు సరియైన యుద్ధిమేమి అతనికి నిజముగా సర్వము తెలిసియుఁ జిష్టము శిష్టవద లేదా : అత్తు కాని, దేవుఁడు కాని లేఁడను నాల్లరవాదియా ? లేక, తత్త్వ సమస్యవర్ణ నిరర్థకమని యాతఁడు తావించెనా ? లేక, తత్త్వవిచారణ దోరశి, నిరుత్సాహ వశువలన లోపమని యాతఁ డాహించెనా ? బుద్ధుని ప్రయోగ్యులలోఁ జాలమంది, బుద్ధుఁడు దేవుని, అత్తును వరిపారించె

ననియు, నానని తత్త్వము స్పష్టముగా వాస్తవిక వాదమనియుఁ దలచిరి నాగసేనుఁడు, బుద్ధహేనుఁడు, తౌద్ధమతమును విమర్శించిన అందఱు తత్త్వజ్ఞులును, బుద్ధుని తత్త్వము నాస్తిక మని భావించి రని ఒగ్గద్విధిర మైన విషయమే మిక్కిలి తరుణవసుంధునందే, తౌద్ధతత్త్వమునకు నాస్తికతకు నేతత్వము నుపసద్ధిమైనది ఈ నాస్తిక భావమును బుద్ధుఁడైనను నరిగా నుపదేశించి యుండలేదని, సేను విషయముతో మనవి చేయుచున్నాము, బుద్ధుని మౌనము నానని ప్రధమశిష్టలు కొందరు నాస్తికముగా నవ్వయించియున్నారు బుద్ధుని మౌనమునకుఁ బరమార్థము నాతఁ డెఱుగకయైన నుండవలెను లేదా, తత్త్వసిద్ధాంత జ్ఞానమున్నను లేకున్నను నుండరకుఁ దరదోపాయము చూపవలెనను నిధిప్రాసాదమైన వైయందోలెను కావున బుద్ధుని మౌనము నాస్తిక భావమును గాని, సంకలనభావమును గాని గాక మానవజాతియొడ నిహరమైన ప్రేమ, ధర్మావేశములను గాని, ప్రకటింతును తౌద్ధతత్త్వమును మేము ప్రదర్శించుటలో, నాత్మ లేగను భావము నాతఁడు నిరసించె ననియు, బుద్ధుని నిర్వాణ మనగా నానమను ఉపార్థకల్పన మనియు, నియమబద్ధమైన స్థితినుండి మనము విముక్తలమై పూర్వహేతువస్థను గాంచుచే నిర్వాణమనియు, నీ తత్త్వ మొక నాస్తిక భావములే ననునవి యిందుకు దుస్తరమనియుఁ బ్రకటింపియున్నారము కాను నత్యమును దర్శించితిమనియు, దాని ననుసరించి, ప్రజలను హిక్షణికిఁ దోడ్పొంది రోగలభనియుఁ బుద్ధుఁడు చెప్పిన వాక్యములే యాతఁడు సంకయాత్మకుఁడు గాఁడని నిరూపించును ఆత్మఁడు సత్యము నెఱుగనిచో, దాను బుద్ధుఁడ నని యాతఁ డంగీకరింపక యుండితివాఁడే గాక విగుణుని మూఁడనది పరమార్థ రహస్యము అన్నియు నాతఁ డెఱుగనినియుఁ, దనయొద్ద తేలిందిన జనసామాన్యమున తెలిగించినచో వారి విశ్వాస నిశ్చయములు వికలములగునని యెంచి, యట్లు చేయలేదనియుఁ దెలియుచున్నది ఇదియే మాకు సంకృష్టకరమైన యభిప్రాయము ఒక నమయమున బుద్ధుఁడు కొన్ని యెండుతాళులు తీసికొని కరతలమున నుంచి హస్తమున నున్న యెండుతాళులు గాక యింకను మన్నవా యని యడుగ వానందుఁడు “హేమంతమునఁ జిట్లయారు అన్నియు నిన్ని

వై షల రాలునున్నవి అవి గణనాతీతములుగా నున్నవి" అని బదులు చెప్పెను అప్పుడు బుద్ధుడు చెప్పెను "అదేవిధముగా నేను మీకు గుప్పెడు పత్యములను చెప్పితిని ఇవిగాక, గణనాతీతపంఖ్యగల పత్యము లింకను నున్నవి" ౧ కాను తెచ్చిన పరిణామప్రపంచ విషయమే కాక, యింక వెన్నో పత్యములున్నవని యాతని భావము మానవుడు ధర్మానుష్ఠాన పరుడైనచో నా యితిరపత్యము లన్నియు గోచరించును కాను బొందిన పరమజ్ఞానావస్థ యితరులకు లభించుటకు ఎలయు నీతిప్రవర్తనమే ప్రధానమైనదని బుద్ధుడు పక్కాజెంచెను ఇట్టి బుద్ధునిభావము శాస్త్రీయముగా సమర్థింపఁదగినది మానవ జ్ఞానమునకుఁగల పరిమితి నాతఁడు గుర్తించి హేతువిచారణముచేఁ దెలియఁదగినది తెలియరానిది వృష్టముగాఁ జిగిరించెను మన యింద్రియములు పరిణామదృశ్యములనే యెఱుఁగఁ గలవు, పరిణామపత్యములైన పస్తువులు పత్యములు గావు ఉపనిషత్తులవలెనే, పరమార్థము నిగూఢ రహస్యమని యాతఁడు గుర్తించెను పరిమితమైన బుద్ధి అపరిమితమైన పర్యవార్థమును, దేశకాలబంధము బంధింపఁబట్టించుచో భావనైరుద్ధ్యము లేర్పడును మన మూఁసితమైనదాని మూలంపఁజాలము పత్యదార్థమును తెలియుటకై చేయు ప్రతిప్రయత్నమును, పరిణామము లేని పత్యదార్థమును పరిణామశీలమైన దృశ్యముగా మార్చిచేయును పత్యము మానవమానసముచే గ్రహింపఁబడరాదు విలస, మానవమానసముగదా పరిణామశీలమే నీను నీవను భేదములతోఁ గూడిన జ్ఞానము పంపూర్ణమైనది కాదు మానవునకు పత్యమునకును మధ్యమందొక దృష్టి నిరోధకమైన తెలి యున్నది మనము దానిని చూడఁజాలనంత మాత్రమున పత్యము గాదు జ్ఞానమేనట నున్నది వాగసేవా" "ఓరాజా, ఎవటను లేదు" "అయినచో జ్ఞానమే లేదు" "వాయు విచటనున్నది రాజా," "అంతటను లేదు" "స్వామి అయినచో వాయువే లేదు" పరమాత్మాస్తిత్వము బుద్ధిశక్తికందనిదని బుద్ధుడు చెప్పినే కాని, అది లేనే లేదని యాఁడెవఁడు తెప్పయుండలేదు అతనిభావము గోధికవి, పాప మంటలలో నిట్లు చెప్పనగును,

“దేవుని నేనడు నామకరణము చేయగలఁడు ?
ఆరని నేను వమ్మివానిని యెవఁడు వదిలగలఁడు ?
“దేవుని నేను నమ్ముటలేదని హృదయముగల
వాఁడెవ్వఁడు వలుకసాహసించగలఁడు ?”

బుద్ధుఁడు వేదప్రమాణములపై నాధారపడి, బ్రహ్మతత్త్వమును స్థాపించుట కిప్పగించలేదు. ఏలన శబ్దప్రమాణము సంగీకరించినచో నిరసించుచో నా విషయ ముగదు అసలు ఉప్పుతో లేదో తెలియక, ఉప్పుతో నెలల నున్నదో, యెల్లున్నదో, దేనితో నిర్మించఁబడినదో యెఱుంగక, ఒక భవనము పై తెక్కుటపై, నాలుగు బాటలు కలియు నొకచోట మెట్లు కట్టించుచున్నవారితో క్రతిప్రమాణము వసులరింది, బ్రహ్మ సత్యమని నమ్మి బ్రహ్మైక్యముకొనకై యుత్పించువారిని బుద్ధుఁడ బోల్పెను. శ్లోకావలంబితమైన సత్యమనుగూర్చి లోకుగాఁదలచు సద్భక్తినిగూడ బుద్ధుఁడు నిరుత్సాహముచేసి ౧ మనోబుద్ధుల కతీతమగు విషయములనుగూర్చి ఁర్పించి కాలమును సృయించుట కారంభింపలేదు. లోకాంత్యమును, సరి ప్రవర్తనావసరమునుగూడ తత్త్వసర్వాపామలములవలన విహారముల పొలగునని తనకాలమున దేశమందుఁ జెలరేగుచున్న శాస్త్ర వాదోపవాద మాలవలన కాతఁడు గ్రహించి యున్నాఁడు అందుచే బుద్ధుఁడు తత్త్వసర్వా విశ్వాసపరమానవముల మాని, నిత్యజీవితమును తుద్దియొనర్చుకొను సైతిక నియమముల పెత్తనంపైఁదని ఎలిదివాఁడు తత్త్వజిజ్ఞాసలో లోకునకుఁ బోపుటయం దిష్టము గల ఒనుల భావముల నారఁడు వారి ప్రశ్నములవలననే గ్రహించి, తత్త్వ సిద్ధాంతసర్వాభిలాష ఎంచుక ద్రోహములలో నొకటి యని యారఁడు ప్రకటించెను. అ సైతికానుష్ఠానమందలి క్రతిమించిన గౌరవభావమే తత్త్వసిద్ధాంతముల యెడ నింత నిరసన భావము బుద్ధునికే గలుగుటకు గారణము. తన యుగమునందుఁ జగితాహృదయములో నిదివఱకే యేర్పడియున్న తత్త్వసంకరాంధకారమునకుఁ దాను నింకొక తత్త్వము నుపదేశించి మఱికోంత సంశయమును గలుప నిచ్చి గింప తెలివన విషయము అను గూర్చియే వరశీలాము సాగించుట మంచిదని చెప్పెను

౧ పూర్వవ తనను తాళ బట్టి చెప్పెను

౨ తుల్లవర్ణము ౯ అ ౧౪

అత్తవిశ్మయమున క్షాంతులు బౌద్ధులకుఁ గొంత సౌమ్యమున్నట్లు తోచుచున్నది హేతువర్తితలనముతో సంబంధములేని తత్త్వవిశ్వాస ప్రకటనమునకును నాస్తావధిమునకును సంబంధము లేదుగుడున్న యుగమందే యరువులు స్థిరములు తటస్థులైనది తత్త్వవిశ్వాసముల కాదారములైన హేతువుల సరయుటకై నిగూఢాలోచన మవసర మనియు ధర్మనియమానుష్ఠానములను గాపాడవలయు ననియు నిరువురు నిశ్చయించిరి ఇందియాతీతవస్తు సత్యముల నిందియ సాధనములచే నెఱుంగఁ గోరు ముత్తములను విడిచిపెట్టుఁడని యిరువురు తోచిందిరి తాహ్యవస్తుస్వభావములు మఱుగుపఱచిన సత్యమును గూర్చి హేతువు లేవనెత్తు వశ్యములకుఁ దత్త్వశాస్త్రము తృప్తికరమలగు పరమాధానము లిచ్చి, విష్కరింపఁజాలదని యిరువురు నమ్మిరి ఇందియాలీల నియమములకు నుద్దిష్టతే నర్థము చెప్పయత్నించుటచే వైరుధ్యములు, సంగతనిర్ణయములు మధయించునని వారు తలచిరి దేవతలను మనుజులను సందఱను శాసించు ధర్మసూత్రమే పరమశ్రావ్యమని వారు నిశ్చయించిరి ధర్మసూత్రమును గూర్చిన విచికిత్స లేక సంయము, సాక్షముల విరోధమగు సాహిత్యమని యిరువురు తోచిందిరి

ఎరతత్త్వవిశ్వాసప్రకటనమును జూర్తిగా నిరసించు ధోరణి శోభ్యమైనది మానవుఁడు తత్త్వశిక్షానను మానుకొనఁజాలఁడు మనకుఁ దెలిసినది పరిమితమైనదని బుద్ధుఁడు చెప్పినపుడవరిమితమైన దేదీయను వ్రోళ్లు రాకమానదు ఇది పరిమితమైనదా యవరిమితమునందున్నదా లేక, దీని కది కారణమా? ఎవంచమున కాది యున్నదా? ఆత్మకార్యర మైనదా? మానవుఁడు స్వతంత్రకర్తయ్యా?ఎవంచమున కొక యుత్కృష్ట కారణ మున్నదా? మున్నగు ప్రశ్నలు మానవుని మహోన్నతావయవములతో ఎవనాభాససంబంధములు గలిగియుండుటచే నెఱచిరేయఁ జదున? కావు లివ సమస్యలను విష్కరించుటకు మనకు కత్తి లీల పోవచ్చును కాని, మనకు నీవి నడుగుట మాత్రజాలము ఎరమార్గము నెఱుంగఁజాల ఎంతమోక్షమునా మోక్షమని పహలగొరవోన్నతి చెడదు, కాని ఎరమార్గము నెది మదానీపథావము వలించుట మానవుని గౌర

బొమ్మలికి లోపమే ఎరిమార్థవిశ్రమముల లోకులనుఁబోయి యిటు విలోకించు కాంక్ష యుదయించుటే దోషమని బుద్ధుఁడు పలికినాఁడు కాని అతఁడొకరియవిషయంఁగి శీలనము నాతఁ డనుచితముగా ఖండించిన ఫలిత మాతని కనుకూలముగా జరుగలేదు గాఁ బొద్దగుతచరిత్రగ్రేతత్వజ్ఞానావసరమును నిరూపించితిని తత్వజ్ఞానముతోఁగలవాఁడును అందుఁబ్రవేశించుటే యను పరమపత్యమునకు బొద్దమతపరిత్రయే తార్కాణము

అస్పృష్టభావ ప్రకటన మెల్లప్పుడు ప్రయోగముకారి కాదు బుద్ధుని యస్పృష్టతనుండియే, అతని యనుచుచు లనేతత్వ సిద్ధాంతములను కల్పించిరి అతని జాగరూకతతోఁ గూడిన యుపదేశము నాస్తికవాదముగాఁబ్రబలి, పాక్షికతత్వవాదులు వనిరిరాదను బుద్ధుని కోరికను నిచ్చుల మొనరించెను నాగపేనుఁడు ఎరిమార్థము నిరాధారమైన కల్పనమని తృణీకరించుట సుతము చూచియున్నాము వేద్యావేద్యవిషయభేదమునే యాతఁడు నిరసించినాడు ప్రకృతిదృశ్యజ్ఞానము సంపూర్ణమైతిని కా దిను సత్యమునే యాతఁడు విడిచిపెట్టినాఁడు ఇంద్రియజ్ఞానమే సత్యము స్థిరము నైనది మన యింద్రియానుభవముల కతితమైన దేదియును లేదు

౧ అతిహాగమ్యముగ జ్ఞానమును పంచాంగము పాఠమున కలది యంతయు మట్టిజ్ఞానముతో విమిశ్రమ లేకుండ జీవించుటయే వివేకముతోఁ గూడిన నిష్కల నిర్మలముతోఁ బ్రతిపదించుటయే పరార్థమే జ్ఞానప్రారంభ తేజుతో కర్తవ్యమని తోచుటయే సామాన్య వలంబించుటయే నిరాదరమునైన జ్ఞానమును జూపుటయే అనుచు అంబునెత్తకము మధ్యించుట కాంక్షమైన మోక్షమునే చూపును అట్లు నిర్వాణము కీర్యకంఠముల కల్లోపము జన్మాంతరము ముగ్గును ఎములలు గొన పుట దీక్షితవంశను నాకర్షించి తమ యల్పగుణభవముల నారాధముగాఁ జేసినది వార ప్రతివాదములు, మాక్య యాత్మ ప్రయత్నము ప్రచురించుట అట్టి పర్యవసాయములు ముంకి పన్నుకొనుటయను వారి సూత్రము స్వయంభవములను నిర్ణయించి నిర్ణయనిరాసములను నిరసించు తత్వశాస్త్ర విర్వాణకృష్ణ యారంభములతో సూహిప్రబంధములను నిరసార్థమై, తాటలు కల్పించుటను సంస్కారభూమ్యంతర మంతరములుగా గోచరించు విషయములతో వచన కలిగినవ్యతిరేకి యొప్పవని తత్వశాస్త్రకృష్ణులైనను, మును జ్ఞానము లభించినదను బ్రాంతిని నిరూపించి పలువుల సత్యము మోసపణ్ణి కలిగియున్నది యున్నదని పుష్టపరచును క్రైయార్థ క్షాంతి కర్తవ్యము వాఙ్మము ౧ పుట ౧౫౭

ఐంద్రియానుభవము సత్యము కాకలే అనుభవమును కఠీతమై అగోచరమై యున్నదనిని గూర్చిన భావకల్పనము కాక, మన యనుభవముతో సరిపోవునదే నిజమైన ఉత్త్యజ్ఞానము ప్రపంచము దేశకాల పరిమితులచేఁ బరిమితమైనది కాకను సత్యమును మనము గ్రహించవలెను ప్రపంచకారణము, ప్రపంచమనకు పేక్షైయున్నదను భావముతో మనకు వాదించ వలసరములేదు. ఎద్దని యితరానుచరులు ప్రపంచమును గూర్చి బుద్ధుఁడు చెప్పిన యుపదేశములనుండి వారికిఁ దోచిన తత్వ బద్ధాంతములను గల్పించిరి

— ౨౧ —

బౌద్ధతత్వము—అవనిషత్తులు

యుగముల కెనుండి విజ్ఞాన ప్రవాహరూపముల సంబంధ స్వరూపములను నిర్ణయించి పునర్నిర్మాణ మొనర్చుటకుఁ గోరికగల వారి కొకదారికెండి నొకటివచ్చు పరిణామధర్మము కాని, యైకదాని నుండి యింకొకటి యుద్భవించు కార్మికపద్ధతిగాని, సృష్టమైన దేదియు లభించదు అజ్ఞానాంధకారము నెడ గాఢమైన ద్వేషము, జ్ఞాన జ్యోతియెడ నశుండాదరభావము కలిగిన బుద్ధుఁడు రహస్యమైన దాని నెల్ల విశించెదైను ఈ పద్ధతి సుస్పష్టమైన, సరళమైన విజ్ఞానమును కవ కాళ మిచ్చినది కాని కొన్నిలోపములు మాడ లేకపోలేదు బుద్ధుని యుపదేశము గాంభీర్యమును, సమన్వయశక్తియును గోల్పోయినది అన్యన్యసంబంధము లేక ఇది కవి పేక్షైయాకని భావములు నిలిచి నవి ఎకవస్తులక్షణములైన పరిశుభ్రసంబంధములు సృష్టముగ లేవు భిన్న భావముల నొక సంపూర్ణసమన్వయస్వరూపముతో మేళవించు సావ కాళము, దృష్ట దూరమైనది మానవుని కార్మిక పద్ధతి, అభినిర్మాణము వంటి దగుటచేఁ దన భావము లను సూత్రముల నొక నిర్మాణమునకుఁ జేందినవానినిగాఁ జూడఁగోరును బుద్ధుని యుపదేశము లందఱు ర్యామియై యట్టి భిన్న భావసమన్వయసూత్రమున్నదని నునము చూప వలసియున్నది బుద్ధుని ధర్మశిక్షణ కనుగుణమై బోషకమైనదనుట కుపనిషత్తత్వ మొక్కటి యున్నది ఒక సామాన్య విజ్ఞాన వ్యవహా

ములో నునిగియుండు రత్నము పూర్వము, తద్దలపైయుండు యున్నది "ఈవిషయములలోని యుపేక్షిత్వాంతరములు తద్దలపైయున్న భావములే లేక, ఈ విషయములలో తద్దలపైయున్న భావములు వికసించి యున్నవి"ని నందినది "ఇట్లుండే నూతనధర్మ ప్రకృతిని తలచుచు, పూర్వధర్మమునే తలచుచు పునరుద్ధారణయొనర్చుచున్నచెను తత్త్వనిర్ణయవిషయము బుద్ధులు నుపనిషత్తులుగూడ జీవన్ముక్తిమును గణించియుండలేదు అనుష్ఠానములో రెండునుగూడ దినుకు వ్యతిరేకములైన వద్దనులలో నఖ్యవైకల్యమును అందు తద్దలము నునిగియుండునట్లును సిద్ధాంతములో సంగీకరించినవారు నిర్వాచకములో వైదిక దేవతారాధనలై యుండిరి ఈవిషయములలో నుపనిషత్తులు దేవతారాధన విధానముగూడ జూపించిన వఖ్యతను తద్దల చూపలేదు రెండును, హేతుత్వములు, అర్థములు సగు శ్రమ కర్మకలాపమును నిరసించినవి యుక్తకర్మ నిర్వహణమువలన గాని తద్దలపైయున్న భావములచే గాని మోక్షము లభించునని రెండును పుష్టపజీవినవి సరమసఖ్యపూర్వకముగాను బంధవిముక్తిని సంగీకరించి రెండును తెల్పినవి ప్రత్యేక జీవనత్యము స్థిరమైనది గాని యునిగియుండునట్లు యున్నది ఇలాంటి జీవితము దుఃఖదామము, కారకముఖ్యోత్పత్తి విషయము యుక్తింపవలెనను భావన రెండిటి సమానమే జీవితమువలన జ్వరవిముక్తి ముఖ్యముని రెండు నుద్దేశములతో అనిషత్తుల ప్రధాన సందేశమైన సర్వజీవితత్యమునుగూడ బుద్ధులు సంగీకరించెను రెండును జీవితమొక యాత్రయనియు నందు నుపనిషత్తు నిషదకాప్రాప్త్యకాలము లున్న కనియుం జెప్పును ధర్మము సర్వలోకము శాశ్వతమి కానియు నను విశ్వజనీన మాత్రము మాప్తిమైనది కాదు సర్వ త్యము బుద్ధి కగ్రాహ్యమని రెండు సంగీకరించినవి ఎరమలత దార్మము, జాన్యమును గాదు, తాన్యవిరోధమును గాదు, రెండును గాదు, రెండును గాకపో దను విషయమునిషత్తులలోని కొన్ని వాక్యములను మన దృష్టికి గొనివచ్చుచున్నది తత్వమైన దేదియు లేక, మనము తాత్వముగా జ్ఞానవశులమై యుండవలసచ్చినయెడల, తీరని తిష్టానాధాపనము మన కెప్పుడును గలుగదు అర్థ, ప్రపంచము

యిన్నిగు నమస్కరింప నమాదానము లేమి నందరియును లో నున్న
 ఎత్తు బుడయోగించిన శబ్దములు, నామరూపములు, కర్మవిపారిము
 అవిద్య, ఉపాదానము, ఆర్తశుండు, క్రమశుండు, బుద్ధుండు, నిర్వా
 ణము, ప్రకృతి, అత్మ, నిష్పత్తి, మున్నగు వానినే బుద్ధుండు నుప
 యోగించెను కొలదిమందికి మాత్రమే పరిచయాదికారము గల యు
 నిశ్చయమును బౌద్ధమతము ప్రజావాహనము నెదుట బెట్టినది ఈ
 బ్రహ్మచారవనమునకై జనసామాన్యమునకు దుర్గాహములైన నిగహా
 నత్యములను బౌద్ధమతము త్యజించినది ఉపనిషదున్న కపంచేశమును,
 మానవకోటి నిత్యజీవితాచరణములోఁ జొంగువలెనని బుద్ధుని ప్రత్యే
 యున్నది ౧ ఉపనిషత్పత్యములను సామాన్యగ్రహస్వాధీన మొన
 ర్చుటయే బౌద్ధవికృత్యవ్యవస్థయైనది ఈ విధముగా బౌద్ధమత మొక
 సంపదానుమును పుట్టించి, దానిని నేటికిని వజీవముగా నుండునట్లు
 చేసినది వాండుపుట చరిత్రమొక దట్టి ప్రజాపరములగు మహోద్యమము
 బుద్ధులందుకు సామాన్యలక్షణమైయున్నది మహర్షిముఖ చ్యుత మహోప
 దేశరత్ననిధి, కొలఁదిమంది కొంతమైన తాగ్యమైయుండఁగా, వైష్ణవా
 దాద్యుండైన మహానిర్దరామానుజుండు గుత్తమంతార్థరహస్యములను
 ఎంచులకుఁగూడ నుపదేశించెను తాగ్యహృదయము, స్వీ రుప్రార్థ
 ఎదిరి మాతాభివృద్ధిమునకుఁ దిరిగివచ్చుటే బౌద్ధమతముని చెప్పవచ్చును
 ఉపనిషత్పత్యమునకు విరోధముగా బయలుదేరిన శ్రీశ్రీమహా తరంగ
 శిఖరముపై నిలిచి, దిగ్విజయయాత్రచేసిన విప్లవకారుఁడు బుద్ధుండు కాఁడు
 ఎఱిగలు మఱి నిర్లక్ష్యమొనర్చిన యువనిషద్ధర్మములను దిరిగి
 జగరంగప్రదాన మొనర్చిన పంశ్కర్తగా నాతఁడు గనిచేసెను
 బుద్ధుఁడొనర్చిన దోష మిమంసగా, మహానిషద్ధర్మముల నొక తాగమును
 దీలకొని, హృదయ మదియేయని, దానిని పెంచి అతియోక్తిగాఁ జగద
 ర్పించెను ఆత్మవిచారమనిన వాఁనికిఁగల యరుచిచే వాఁడొకధర్మ
 మునే గ్రహించి, తాను గ్రహించిన పత్య మనేకములైన యంతర ముం
 యులపై వాదాంబియొప్పుదని రాని, తాను వాదించి దృష్టి ర్భవముగు
 బృష్టయుప్పుదని తాని యాఁడు తెలివకేల నొయెను

—౨౨—

బౌద్ధమతము—సాంఖ్యతత్వము

బౌద్ధ శైలమతములు రెండును సాంఖ్యసిద్ధాంతముపై నాధార
పరియున్నవని కొందరు విద్వాంసులు భావించినారు సాంఖ్యసిద్ధాంత
ముల విస్తృతియే బౌద్ధమతమని బర్నాప్ తలచెను సాంఖ్యకర్త
యగు కణుడు బుద్ధుడు నాక వ్యక్తియై యుండవచ్చుననియు,
దీనికి సాక్ష్యముగా బుద్ధుడు కాలపన్ను పురమున నిద్రించెననియు
నీరుచంద్రితుడు ఎరిగెను, తీవితము దుఃఖములు మని వీరి సామాన్య
నిష్పాయము భాగ్యము మందలి దేవతల యారాధనము నుభ
యములు వామోదించి ఎగ్మతత్వమునుగూర్చి మౌనము వహించిరి
—ఉదాహరణ నిత్యత్వమునుగూర్చియు, వస్తుస్వభావమునుగూర్చియుఁ
బ్రశంబమునుగూర్చియుఁ గొన్ని సిద్ధాంతములు రెండిటి సమానములే
సాంఖ్యుల దైవతసిద్ధాంతము, తత్వముల గణనము బౌద్ధమునకుఁ బ్రాచీ
నము లని వాకొలి, గార్హిణ తలఁచుచున్నారు సాంఖ్యుల సృష్ట
సిద్ధాంతమునకు, బౌద్ధభావములకుఁ గొన్ని పోలికలు కలవు ౧ బౌద్ధ
మతము చెప్పిన చతుర్విధపత్యములును, సాంఖ్యప్రకటన భాష్యములోఁ
జెప్పిన నాలుగుపత్యములకు నరిపోవును (౧) సుఖము దీనిఁబ్రధము
నుండి విముక్తులగుచున్నామో అది దుఃఖము (౨) మోక్షమనగా దుఃఖనాశ
నము (౩) దుఃఖకాలము ప్రకృతిపురుషసంబంధ జ్ఞానవివేకము లోనందుటి
(౪) మోక్షసాధనము జ్ఞానదర్శనమే కణుడు బుద్ధుని వలెనే, యుక్త
ములను, పార్శ్వము లను, విధివల్లము నిరసించెను సాంఖ్య నిర్బంధ
ములు తమ కర్తయని చెప్పకొనిన కణుడు దేవతకావ్యాలు బుద్ధునికుఁ
బూర్వకము, బుద్ధునికాలమున సాంఖ్యభావములు బ్రహ్మలో వ్యాప్తి
ములై యున్నవనియు బౌద్ధు లంగీకరించురు వస్తుస్థితినిగూర్చి అరువది

౧ అవిద్యకుఁ బ్రధానమునకు సంపూర్ణమవసర బుద్ధికి విజ్ఞానమునకు సమానము ౨
౩ ఈ వాచనములకుఁ దన్వాత్రులగు ఎడయర వనకు నిర్మియములకుఁ దీక్షణము
(మూల తెగ్ బౌద్ధమతలక్షణములు పేజీ ౩౩) సాంఖ్యుల ప్రకృత్యవంశము బౌద్ధుల
ప్రకృత్యవంశము లాలా పోలిక గలిగియున్నది

రెండు సిద్ధాంతములుగల దీనినికాయమునందలి మొదటి సుత్తాంతములో సాంఖ్యసిద్ధాంతమునకు పరిపడుట దొకటికాదు గలదు దీనిపై వాదాంతము వది యే కారణములవలన, వహ్నియనునది బాహ్యముననున్నది కాకను అంతర్ముఖముననున్నది, అత్మయు, జగత్తును కావ్యతములని ప్రకటించుచున్నాడు. సాంఖ్యశాస్త్రములకావ్యతమునను బుద్ధుల డెట్టియందుండనగును లోకము దుఃఖమయము, మోక్షమునగా పరివృత్తినుండి వేరగుట యను భావములు బుద్ధులని కనుకూలముగాఁ గన్పెట్టియుండవచ్చును బౌద్ధసంస్కారసిద్ధాంతమునకు సాంఖ్య మానసికదశావర్తితము ముఖ్యధారమై యుండవచ్చును కాని అనేకకష్టముల యందునవలన సంపూర్ణకరణమైన సాంఖ్యశాస్త్రమును సమంతరికాలమునకుఁ జెందినదను విషయ మనత్యము గాదు నిరంతర పరివర్తమానమౌచిత్రవాదులను బొకటి చెంది నిరంతర పచ్చుచుండు క్షణికస్థితిగలవే వస్తువులను బౌద్ధుల క్షణికవాదమును, సమస్తాంతరిక దర్శనముపై వాదాంతము యున్నదను సిద్ధాంతమును, తాత్పర్యమే పరిపూర్ణమును భావించు సాంఖ్యసూత్రములు (౧౭-౨౩ ౪౩) ఖండించి యున్నవి మతీయు బౌద్ధమతకాళాతశాస్త్రముల జ్ఞానముతోఁ దమకుఁ జరిగినమున్నట్లును, వాని కనంతరకాలమునఁ జరిగిన చెందియున్నట్లును సాంఖ్యసూత్రములు చెప్పయున్నవి

—౨౩—

బౌద్ధమత విజయము

గ్రంథమిందుగా నొక పేయి అంశపురముల కాలము బాహ్యము మనము జాతీయమతమై విలసిల్లియుండగా బౌద్ధమతము దానిని తీర్చిదిద్దెను, రెండువేలవేలములలో, భారత రాజధర్మమై ప్రకాశించినది ఎరివలెనదిచరిత్రమున వెలుగును, ప్రచారక మతములైన ముస్లిములైనై ప్రవేశములు గూడ నిట్టి యుష్కర్మవిలయమును బొంది యుండలేదు బుద్ధులైనను, ప్రజాసామ్రాజ్యముయొక్క నోరికలను, బట్టి ప్రాముఖ్యమును నడుగులుముగాఁ దన యుద్ధములను మార్చి బోధించి యుండలేదు పాపపరివారమునకు నాశనకర్త జ్ఞానధర్మములైన తీలిక

ఎద్దలను బాపబడి, పెద్దపెద్దలు దాని ఒంటిపెట్టుచున్నామని
 యెత్తబడినందుగాని యాతడు చేసియుండలేదు మానవులు
 సహజముగా వాచించు మహాభిలాషలన్నిటిని నిశ్చయిచిత్తో నిగ్రహించు
 ఎద్దలని బోధించిన ఎద్దలడు ప్రజాస్వాధ్యక్షమున కనుగుణముగ నుప
 దేశము చెప్పుదును జేసియుండలేదు తొద్దమతి విజయశాంఘములు
 యుద్ధముగా లిగిరచ్చుములు, (౧) బుద్ధుడు (౨) ధర్మము (౩)
 సంఘము, ఎద్దలని యువ్రతిమానమూర్తి, యతని మహనీయుడీవిక
 త్రిమము మానవకోటియొడ వాలని వోదరభావము, యోగిశింగపుల
 తాతని చక్రార్చిత్యము, నివర్ణియుఁ బ్రజామానసము నద్యుతముగా
 నాకర్షించినవి తొద్దమతి స్థానాదార్యుని గూర్చి జార్జుండితుఁ దిట్లు
 ప్రవాసెను, 'ఆ విశ్వపంద్యమూర్తిని మనము సరిగా గ్రహించవలెను
 విహృత్తాంతి మాధుర్యములు రూపొందిన యాతని లోకోత్తరహా
 న్యము, నవ్యజీవరాసులయొడ నాతని యనంతకారుణ్యము, ధర్మ
 స్వాతంత్ర్యము, నిర్దుష్ట పూర్ణభావ నమస్వితము నైవభావ దా దివ్య
 మూర్తి ౧ 'జ్ఞానప్రపములు, శ్రేయోదాయకములుకాని మాతల నాతఁ
 డెన్నడును మాటలాడలేదు అతఁడు విశ్వకోటి '౨ అతని యుగ
 మానోదాంబము, ధర్మదీపానినీచేయు, మానకోటి నాకర్షించియుండ
 ఎన్నడో నాకర్పణము కలిగి యుండెడిది అతఁడు పడికించిన మానవ సౌ
 త్రాత్రము పెంపొందుదున్న పద్ధతానిశ్యము నువశమింపజేసెను సంఘము
 పెందలి పట్టణం కూడ నదేమిల నాకర్షించినది బుద్ధునివలెనే, యను
 దం నమ్మానులును సత్యవతోధము నిమిత్తము సంస్కరణములను
 ద్యవించిరి పవిత్రు లీ హృదయమున కర్పణను నాతని మహోన్నతి వైదికో
 గేశ్వరు, సంస్కరణతంత్ర ధర్మపాంమై యున్నది దేవులవ్యాధని

౧ భారతీయతములు పుట ౨౧౮

౨ మద యోగములందు గూర్చి 'హర్మోద' బుద్ధునిగూర్చి ని బుద్ధు
 బాగెనను బుద్ధుని శ్రేష్ఠత్వముగాబట్టి యెప్పుడో నేను క్రిస్తునను ౧౨౮౭౭౭౭౭
 యుండెడివారికి ఎందు నాకర్షణ ఎవరికిని కుద్ధమునైన నీవలెనును ఉపెను
 పెం పుకలయి స్థానమును సుందరములయలె శా రామ్యములున్న ఇది
 పురు పుష్కలములకై నీ నలంకారమును ౪౪౪౪౪౪౪౪ అన్నిటికన్న
 ఎక్కువగా ఉన్నది 'హర్మోద' మిక్కిలే వాచించిరి ఉత్తయముల నేర్పరము

నమ్మనివారికిగూడ బుద్ధుండు సత్కర్మాచరణ మార్గమును సూచించి
చెను సర్వజీవకృపాపరకత్వమును బౌద్ధధర్మము ప్రకటించి యున్నది.
ప్రకంపన చెందియు భోరణిలో పక్షకంత్రిమైన యే యితర ధర్మ
తత్వమును బోధించియుండలేదు రిక్షపాతముతోగూడిన కళకడ
యుష్ణములలో నింకను నడచుచున్న దినములలో సర్వజీవదయా ప్రక
టనము నిచ్చిన బౌద్ధసంఘము ముక్కువ్వు పరితము వాసంగును పై దిశ
కర్మకలాపమున కాతండు మాంస ప్రతిభుటనము కలది నాతని సిద్ధాంత
ములు జనసామాన్యమునకు దుబించెను “ఈ లోకమున ద్వేషమెన్నఁ
దును ద్వేషముచే కాంతింపదు, ద్వేషము స్వేగు చేతనే కాంతింపును”
‘యబుద్ధబిజయము ద్వేషమును పోషించును, విలనఁ ఎరాశితుండు
దుఃఖించును,’ “రిక్షరంగమ న శాస్త్రుఁడే జేయుచుందిని “యింప
వచ్చును, గాని, అత్కయమును గాంచినవాఁడే ఉత్తమ వియ్యుండు”
“క్రోధమును దయచేతను, చెడును మంచిచేతను నిగ్రహం
కరిండు” “జన్మముచేతఁ గాక, శీలముచేతనే యెవ్వఁడైనను జాగ్రత్త
యగుగాని, నిఘంటుఁడుగాని యగును” నిపు చేసిన ఎత్కర్మలను
మఱుంగుచు, నిపు చేసిన పాపములను ఒకము నెదుటఁ జెప్పు
కొనుము” “పుండుపై నుప్పును మర్చించినట్లు, పాపకర్మ యొనర్చిన
వానిఁగూర్చి దూషణవాక్యముల నెవ్వఁ డుపయోగించును?” మున్నగు

వాక్యాలులే జగదంతరి మన సోదరులైన మనముడఁ భ్రమనోక ఎట్లుం
చేసినవాళ్లలో నుటకాతనిగూడఁ దేర్చినాడు ఎవ్వఁడని వాంఛి నాడు నిర్మలము
విడిచిది కేవలం విమృశనరహితమైనదియై యున్నదను బోధించి ఇహలోక నుట
వ్యర్థత్వమును అత్యుత్కామమును దీరితమున ముక్కువ్వువైన మోక్షదయాధర్మము
నిరూపుచు సహజముగా సూచించిరి ఎంతవలెనొకటియొక్క అంగుల కై నా
ర్మము నిరూపుచు సూచించిరి దోషమున కంగీకరింపదు ద్వేషమును క్షమచే
యింపఁబడెననియు నిరూపుట చెప్పిరి కలమైన దుష్టతలు రీతులు ఎత్తులు నని
నిరూపుట సహార్యములు కలదు మనముఁ దెలిసినవారి జీవితకాలలో నచ్చు
పాపానందములన్నియు అన్నిటికంటె జగ్గిలము విలక్షణమైన దేవునగా నాకర్మ
కలంబువలెనై వారి అపవేద్యహృద్ధిలై ఎల్లపాపములు మహామతలై ప్రజా
హృదయముల నాకర్షించి కైవల్యజీవనంలో మోహార్మము సంక్రమిం గ్రాహ
యైన కీర్తునముఁ బాపకర్మలన్నియు అధోగమ నేను అలరెను నివన నిర్మల
మహాయుక్త పుట అంశ (దర్శనం యన్ విద్వత్త శరేణవంతులు పుట అంశ)

నుదేయము లనుండి బుద్ధుని బోధామృతముయొక్క అతిలోకరాసుడీయ శమల వెలుగునగును జ్ఞానస్వముయొక్క ఘనతమగూర్చి బుద్ధుని మెఘగంగీరి నివాసము నంటి దింకొకటెన్నడును మన చెప్పకలది యుండలేదు జ్ఞానస్వమూలమైన ధర్మశీలవనోధమే బౌద్ధసత్యము మునుకుఁ గారణభూతమైనది బౌద్ధమతప్రచారక తత్త్వముకూడ బుద్ధుని యుపదేశవ్యాప్తికిఁ గొంత హేతువై నది బుద్ధుఁడు అసః క్షయ నిష్లాఘ్యానచేసెను “నానాదేశములకుఁబోయి యా సందేహము నుపదేశింపుఁడు దరిద్రులు, దీనులు, ధనికులు, సవితులు నమానులని బోధింపుఁడు, సాగరముం నదం లన్నియుఁ గలియు రితిని, యా మఠములో నర్చనర్థములు గలిసిపోవును అది పీఠము ప్రధానమతి మగుటచేతను, చిరస్థావర సంప్రదాయమునకును, వైదికకర్మకలాపమునకును కృతి రేకముగాఁ బనిచేయుదున్న శిక్షలకు రూపమిచ్చి ప్రకటిండుటవలనను దీనులు, దరిద్రులు, దిక్కులేనివారు రక్షణార్థము కారుజ్యసందేశము నిచ్చుట చేతను బౌద్ధమత ముఖండవిజయము నందినది

ఉపయోగించిన గ్రంథములు

- ౧ బౌద్ధనాథగ్రంథములు యున్ బి ఇ వాఱ్యము ౧౧
- ౨ ధమ్మనదము మత్తనిపాతము యున్ బి ఇ వాఱ్యము ౧౦
- ౩ మిళిందరాజకర్మములు యున్ బి ఇ వాఱ్యములు ౩౭ ౩౬
- ౪ వారెన్ అనువాదములలో బౌద్ధమతము
- ౫ రైన్ డేవిడ్సు బౌద్ధమతము
- ౬ రైన్ డేవిడ్సు బౌద్ధభారతవర్షము
- ౭ రైన్ డేవిడ్సు బుద్ధసంభాషణములు
- ౮ రైన్ డేవిడ్సు నతి బౌద్ధమతము
- ౯ రైన్ డేవిడ్సు నతి, బౌద్ధమున కత్వశాస్త్రము
- ౧౦ రైన్ డేవిడ్సు నతి-అంగు అనిరుద్ధుని తత్త్వసంపుటి
- ౧౧ రైన్ డేవిడ్సు నతి-మాంగీరీస్ ది ఎక్స్ ప్లికేషన్
- ౧౨ బోఎన్, నిర్వాణమార్గము

7 : ప్రాచీనబౌద్ధమతధర్మశాస్త్రము

౬౪

- ౧౩ వెరన్ తారతీయ బౌద్ధవిశ్వాసార్థిక
- ౧౪ హిస్టరీ తారతీయమతములు ౧౩ ఆ
- ౧౫ హిస్టరీ బౌద్ధశాస్త్రము
- ౧౬ మహావస్థానీ బుద్ధుని, బౌద్ధధర్మము

భారతీయ తత్వశాస్త్రము

అష్టమాధ్యాయము

సారాంశ తత్వశాస్త్రము

౧

బ్రాహ్మణమత పునర్నిర్మాణము

దేశములోఁ దూర్పుభాగమునఁ బ్రతిఘటనోద్యమములు ప్రచారము చేయుచున్నను, బ్రాహ్మణుల వ్యస్తానమైన వర్తమానభాగమున సప్రయత్నముగానే పెక్కుమార్పులు జరుగుచున్నవి. విచిత్ర విశ్వాసములను బ్రకటింపుచున్న మాతనజాతుల వార్యసంఘములోనికీ కీర్తుకొనుచున్న సమయములో, దేశమున విచ్ఛలవిధిగా సంఘటించుచున్న మాతనజాతుల మనోభావముల కనుగుణముగాఁ బ్రాచీన వైదిక విజ్ఞానము ప్రపంచపరివర్తన మండవలసివచ్చెను; లేకున్న, వారి వార్యజాతులఁగా నొనర్చు కార్యక్రమము కొనసాగదు. అది విస్తరించి, మాత్సరూపములఁ దాల్పవలెను. లేదా, నశించి, యదృశ్యము కావలెను. ఆర్యుల యాభిజాత్యగర్వము, మాత్సజాతులకు యాగకర్మాది కార మొసగుట కిచ్చగించలేదు; కాని, వారిని విడిచిపెట్టుటకు నిష్టపడలేదు. అవిచ్ఛిన్నముగాఁ దమ యుద్యుత్పత్తి కొనసాగవలెనన్నచో, మాత్సవిశ్వాసములను దమ విజ్ఞానమునందు జీర్ణించు కొని, సవ్యజాతుల వైదికావసరముల కనుగుణముగాఁ బ్రదర్శించవలసియున్నది. అనార్యుల

వాద్యులనుగా మార్చువద్దతి శేషము మతపరివర్తనయైనది నూత్న వాతల ఏకాగ్రములు, చిహ్నములు, కథలు, గాథలు దీనితోని వ్రాస్తూ యందు భావాంతరముల పండుఁ గల్గించి, వారి నానందింపఁజేసెను వారి దేవతల వాతఁ డంగీకరించి, పై దిశవిజ్ఞాపముతో పనుస్వయంప ప్రయత్నించెను కొన్ని అదునాతపములైన యుపనిషత్తులు, అనార్య మితి విధానముల ఫలవాదిపై వేరుకవులర్పిర్మాదమునకుఁ జూనుకొనిన యుర్వములే బౌద్ధయుగపూర్వదికలో ననార్యకాతి జననమూహముల కార్యత్య మిచ్చు మహోద్యమము చెలరేగిన కాలమున జనించినదే పాపవత, భాగవత, కాంత్రికవిధానము లన్నియునై యున్నవి అర్వప్రభావములే నీ వద్దకు లన్నియు వెల్లు కల్పితములై శోషంపఁ జరిగి పలుగా, నేఁ డవి నేదముల నుండియు, నుపనిషత్తులనుండియు నుదయించినవి కావని నమ్ముట కపొధ్యముగా నున్నవి భారతవర్షమున వాద్యుల రాష్ట్రాలలో పై దిశమతము వికసించి వ్యాపించిన వద్దతి నీ రామాయణ మహాభారతేతిహాసములు ప్రదర్శించుచున్నవి

—

మహాభారతము

ఒకే భారతములుంటున్నప్పుడు చెందిన రెండు కాళల మధ్యమందుఁ జరిగిన పొగిదీపమహాయుద్ధమును మహాభారతము వర్ణించును కేత ఎథవ్రాహ్మణ్యము ౧ "భారతవంశీయులు కొందిన యొప్పత్వమును జూర్చులు కాని, యువంతరకాలజాలు కాని కొందియుండలే"దని పల్కుచున్నది ఆర్ సి దత్తు, పొగిట్టు-౨ పండితుల ననుసరించి, కీ పూ ఁదిరెండు లేక పదుమూడవ శతాబ్ది పొగింతమున జరిగిన యుద్ధములోఁ జరిగింపఁబడిన వీరవిహారములను మహాభారతము వర్ణించినది దీనిని కోల్ బ్రాన్ ౧౨-వ శతాబ్దికి చెందినదనెను, విల్సన్, ఎల్విస్ట్రోజా, గెల్లర్థు లదే నత్యమనిరి మెక్స్ వెల్ యిట్లు వ్రాసినాడు "భారత ములసారము, దరిత్రమున కాధారయోగమైనది ప్రాచీన సమీప

౧ ౧౮౭౩

౨ దత్తు ప్రాచీన సాహిత్యము

నివాసులకు నిరువురు రాజకుటుంబముల వారి కనగా, కురుపాండాలు పంశీయుల కీ యుద్ధము ఆరిగియున్నదనుటలో పందేహము లేదు, తరువాత నీ రెండు కుటుంబములును గలిసినివి యజుర్వేదమున నీ రెండు తెగలు కలిసియున్నవి, భారతవీరులలో ముఖ్యుడగు పైచిత్త్ర వీర్యుడైన ధృతరాష్ట్రుడు విశ్వాతపురుషుడుగాఁ గారకమునఁ జేర్చినఁ బడెను అందుచే నీ యితిహాసమునకుఁ ఆరిత్రబీజములు చాలాపూర్వ కాలమునందే, అథమము కీర్తి పూ గం ప శతాబ్దితై నఁ జెందునని చెప్ప వలెను ' గ నీముని రక్షాస్వాదనకాంక్షయు, దౌవది బహుభర్తృత్వమును తదితరములనుబట్టి, విషయమున కాదిరూప మనార్యమని తెలియు చున్నది కాని యదిరకాలములో నీగార నార్యగాధగాఁ జేసి పైచిరని తోచును దేశమునందలి వివిధరాష్ట్రవతుల గాఢలో నాక మహా కావ్యమై, మహాభారతము జాతీయమైన యితిహాసమైనది సర్వవృజ లకు, పంగదేశమువారికిని, దక్షిణావధమువారికిని, పంజాబదేశస్థుల కును, దక్కనుపొంగీతీయులకు నీయితిహాసము పమానముగా నాదరణ పొత్తమైనది ఈ యితిహాస కల్పనము ప్రజాసామాన్యము నాకర్షించి నది, అందుచేఁ బ్రజలు చెప్పుకొను కథానిర్వచమునంతను స్వీకరించి నది జాతీయైక్య పూర్వవిశ్వాసములను, సంవిదాయముల నీ యితి హాసము సంతకన మొనర్చి పోషించినది సర్వభావసంపూర్ణమై విస్తరించిన యీ మహాభారతమునుగూర్చి యందు లేనిది భారతీయ భూమిలో నేదియు లేదని చెప్పుదురు భారతభూమి నాకరియించిన భిన్నజాతుల మతసాంఘికభావముల నిది క్రోడీకరించి, తస్మాదమున భారతపద్మజాతుల తందర శేతత్వమున్నదను భావము సుద్ధాబింబినది సోదరి నివేదిత యిట్లు వ్రాసినది "ఒక పండితుడు గాక, ఒక యధిమాన పాఠకుడుగా నొక విదేశీయుఁ డీ గ్రంథమును జదివినలో నాతని దృష్టిని రెండు లక్షణము లాకర్షించును మొదటిది భిన్నత్వములో నేకత్వము, రెండవది నిర్మాణాత్మకమై యేకమైన వీరసంపదాయమును గలిగి, యేక శీంధ్రముగల భారతజాతి భావము శ్రోతల శ్రోత కుహరములలో నిరంతరము ధ్వనించును "

కాలము—కర్తృత్వము

పూర్వభారతగ్రంథ విస్తరణమే ప్రస్తుతము మనకున్న మహా భారతమని యంగీకరింపఁబడెను వ్యాసుఁడు మొదట ౨౪, ౦౦౦ శ్లోకములు గల గ్రంథముగా మహాభారతమును రచించెననియు, దానినే వ్యాసుఁడే ౬, ౦౦౦, ౦౦౦ శ్లోకములుగాఁ జెందెననియు మహాభారత ప్రథమాధ్యాయము చెప్పుచున్నది అం దిహృదౌశ్చ లక్షకోకములే మిగిలియున్నవి ఈ భారతమైనను, యుద్ధ విషయములనుగూర్చి సంప్రదాయబద్ధములైన పద్యములు, పాటలు, గీతములు మున్నగు వానిపై వాఛారవడి యుండనగును మహావీరులు ప్రదర్శించిన ప్రతాపములను, యుద్ధలాభమునుజూపిన యాధాగ్రీవరుల గూర్చిన స్తోత్రములను, రాణుల సొందర్యమును, రాజాస్థానముల మహత్తరకౌఠసు ప్రశంసించు కీర్తనములు, గీతములు, యుద్ధనివాదము లింకను ప్రజల శ్రోతృములలోఁ బ్రతిధ్వనించు కాలముననే రచింపఁబడియుండవలెను అతిసౌచిత్యకాలము నుండియుఁ జిత్రిమమునఁ గురుపాంచాల దేశము లందును దూర్పునఁగోపల సేనులందును, వారివారిజాతుల నాయకుల వీరవిజృంభణములను గూర్చి, గీతాపారములు సంకీర్తనములుచేయుచునే యుండిరి ఈ గీతములు పరంపరాగతములైన కారణమున, లిఖింపఁ బడియుండలేదు, అందుచే సనేకపరివర్తనములకులొనై యుండవచ్చును తమకు సంబంధించకున్నను, బ్రాప్తౌత్వముతము వీనినన్నిటిని విడిచి పెట్టుటకు వీలులేదు, ఆర్యవిజ్ఞానమువకును, వార్యులకును ప్రజానము దాయములో గోచరించిన కథలు, గాధలు, గీతములు, చారిత్రకపాఠ్యానములు, మాహాకావ్యములు మున్నగువానికిని సామరస్యము తల్పించి రచించిన గ్రంథమే మహాభారతము యుద్ధమునకు పరిపకాలమునందేఁ రచింపఁబడియుండుటచేఁ గావ్యనిర్మాణోద్దేశము కాని, తత్త్వనిర్ణయ భావము కాని లేని, వీరగీతమే మొదట భారతమై యుండనగును దీని రచనాకాలము క్రీ.పూ ౧౧౦౦ పొంతమై ౧ యుండును మాత్మ

౧ పైర్చివండితుడు పూర్వభారతరచనము రచనావి క్రీ.పూ ౨ ౧౦౦ ౧౧, జరిగెను

విషయవరంవర చేరుకుంటుంటే, దానిని నందు శీర్షించుట కష్టకార్యమై పోయింది, కాని యీ గ్రామి దిగ్విజయముగాఁ గొనసాగి, మహాభారత రూపమున వలించినది పామరజనితములకు, మాతృభాషల మూఢ విశ్వాసములకు నొకవంకను, నార్యుల మతానుష్ఠాపదీక్ష కింకొకవంకను జరిగిన అసంతృప్తకరమైన సామరస్యము గ్రంథముఖమున ముద్రితిమై గోచరించును వ్యాసుఁడు తన శక్తిసంకను వినియోగించి గ్రంథ రచనము చేసెను నాటివాతావరణమున సంచారములో నున్న గాఢాసంప్రదాయములను, వీరపూజలను, యుద్ధసంఘటనములను, హృత్కంఠము కలిగించు శౌర్యపరకటనములను, నీతినియమములు లేని భిన్న దేశకలకు వైదికనామకరణ మొనర్చి దానికి సమన్వయమొనర్చి విశ్వ విస్తృతిగల మహాకావ్యముగా వ్యాసుఁడుగ నిర్మించఁగలిగెను గితా రూపము మొదటిది, ఉత్తరరూపము భారతము అహుదేవతారాధనము కర్మకలాపము వ్యవహారములలోనున్న దినములలో నిది రచింపఁబడి యుండవచ్చును వైదికదేవతలైన యింద్రాగ్నుల యారాధనము గల భాగము తీర్మానమునకుఁ జెందినది ౩ దినములలో స్త్రీల కదికమైన స్వాతంత్ర్యమున్నది, వర్తకారీశ్యము రెడు సుకళాభారత్వము గాని అర్మకత్వము గాని, అవతారవాదము గాని, వాడు లేడు కృష్ణుఁడొక చారిత్రిక పురుషుఁడుగా సుసగ్నిద్ధుఁడయ్యెను యవనులు, సహ్యపులు, కాకజాతివారు దేశమునందుఁ జరిగెనెంచినది రెండవ దశ సృష్ట్యంతియ కారకులైన బ్రహ్మ, విష్ణువు, శివుఁడు నొకే బ్రహ్మమునకు రూపములైన త్రిమూర్తిభావము వ్యాప్తిలో నున్నది మొదట నిండ్రుఁడు చూపిన ప్రణావకౌర్యములిప్పుడు విష్ణువునకు నొకప్పుడు శివునకుఁ గల్పించఁబడెను మొదట వీరగాఢగా వారంభమైన భారత మిప్పుడు బ్రాహ్మణ మతగ్రంథమై శివుఁడు, విష్ణువు, వరుణగాఁ జరమేశ్వరత్వవదవిని గాంచినవారై, యొక అస్త్రక గ్రంథముగాఁ దయారైనది భగవద్గీత యీ కాలమునకుఁ జెందినది, కాని యుండలి తత్త్వవిషయములన్నియు మహాభారతము చివరికాలమునకుఁ జెందియుండవలెను ఏదైనమిది భాగములలోఁ దత్త్వము, మతిము, రాజతంత్ర్యము, ధర్మశాస్త్రము మున్నగునవి చర్చించఁబడెను, బ్రాహ్మణమతము కొందఱుండి ఊర్జీకంప

మొదటిది, బాహ్యవిశ్వాసములను, మతాచరణ విధానము
 5-వీ వీధిమొనరుచుకొనిన పంచరసములో బాహ్యవిశ్వాసములోని
 ముఖములను సూక్ష్మదశావరముల కనుగుణముగాఁ బునః
 చేయవలెనవచ్చెను ఈనిష్పత్తుల అద్వైతమునకును ప్రజల
 భవములకును సమన్వయము నిర్మించు యత్నములు జరిగి
 మొదల సామరస్యవిధానము నిర్ణయించఁబడలేదు భగవద్గీతా
 నిష్పలంకమైన యంతర్విలోకనశక్తితోడను, సమన్వయ
 యతోడను, సూతనమకరిత్రములన్నిటి శాధారణయ్యెను
 ముఖముఁ జెందిన భిన్నకర్తల కృతుల శాతరమై, చరిత్రము
 అపునికగాఢిలకు, రాజధర్మములకు నితిధర్మకక్షుణ్ణకాక్షయములకు
 ముఖ సర్వవిశ్వాసవ్యూహమై ప్రకాశించినది 6

మహాభారత రథశాసనము మనకు పరిగాఁ తెలియదు బౌద్ధమత మున
 కాలమున మహాభారతమున్నదని నిస్సంశయముగాఁ జెప్పవచ్చును దీని
 గావమించుచును కీర్తి పూ ౨౨ చళశాస్త్రమునాటికి రచించఁబడియుంది
 మొట్టమొదట భావమొనర్చుచు ఇందు బుద్ధుని పూర్వజుని లేని శాకమునకు
 తన బలము కలుగుచున్నది సాదానికీ భారతమందలి పితృభవంగతి తెలియును
 బాధ్యమ స్థలః ౮ శా ౨ చామదేవాద్ధివాద్యానీ పుణ్య ౪ శా ౮ అశ్వ
 తగ్నియను భారతమును మహాభారతమున నుండియున్నది (గృహ్యసూత్ర
 ౪) నిర్మల శ్రవణమంతయు మొదలగునను మహాభారత మా కాలమున
 చెప్పబడినది అశ్వసూత్రము ౪౪ బుద్ధునితమనందును హిందవందము
 భారతమును దెలిపినది బోధాయనుడు తన భర్తామౌనముతోఁ జెప్పబడిన
 పదావలంబితము అందొకటి భారతములోని యయోగి తరి గ్రహించి
 ౨౨) తెలివది కౌంట్లకలించి (౨ ౨౨ శా) ఇతఁడు కీర్తి పూ ౨౦౦ వాడు
 క్షయము నన్నిటిని బుద్ధునిత మహాభారతము బుద్ధుని శాసనమునాటికి నుద్ధరించు
 చు పుట్టెను కాని మహాభారతము లేయే భిన్నకరిత్ర శాసనముఁ జెంది
 రిగా నిచ్చుచుంది తెలియఁజూచు కీర్తి పూ ౨ చళశాస్త్రము నుంచియున్నది, రా
 తయితఁడ తన విశాసమందేన సూక్ష్మతైత్తికమంతమునందఁడు బోధించు
 చునుగుణముగాఁ గొన్ని పాత్రులులేయనికాని జనుగలేదని విశ్వయంత్రము
 గములు శ్రుతానామమునకుఁ జెందినవనియు కీర్తి ౩ ౨ చళశాస్త్రమకగ్రంథము
 మనోయొప్పదయఁ గొందలిపాత్రమునాటివాడు కీర్తి ౩ ౨౦౦ వాటికి మహా
 ౦ నిచ్చుచునుగా నిర్మించఁబడియున్నది ౩ ౩ ౨౦౦ వాటికిది నేటియానమున
 యందెననియుఁ జెప్పబడును (బాలర్ కీర్తి పూ మహాభారతవరసమునకు
 మొట్టమొదటి యెట్లున్నది గ్రంథము కీర్తి పూ ౨౦౦ వాటి కీర్తిని బోధించు
 వైదిక వేదవిద్వత్తుల యొప్పది

విషయవరంవర చేరుకుంటుంటే, దానిని నందు తీర్చింపుట కష్టకార్యమై పోయింది, కాని యీ సరి దిగ్విజయముగాఁ గొనపొగి, మహాభారత రూపమున వలించినది పామరజుగీతములకు, మోక్షసాక్షిల మూఢ విశ్వాసములకు నొకవంకను, నార్యుల మతానుష్ఠాపదీక్ష కింకొకవంకను జరిగిన అసంతృప్తకరమైన సౌరస్యము గ్రంథముఖమున ముద్రితిమై గోచరించును వ్యాసుఁడు తన శక్తిసంకను వినియోగించి గ్రంథ రచనము చేసెను నాదీవాతావరణమున పంచారములో నున్న గాఢాసంప్రదాయములను, వీరపూజలను, యుద్ధసంఘటనములను, హృత్కంఠము కలిగిండు శౌర్యపరకటనములను, నీతినియమములు లేని భిన్న దేవతలకు వైదికనామకరణ మొనర్చి దానికి సమర్పయమొనర్చి విశ్వ విస్తృతిగల మహాకావ్యముగా వ్యాసుఁడుగ నిర్మించఁగలిగెను గితా రూపము మొదటిది, ఉత్తరరూపము భారతము అహుదేవతారాధనము కర్మకలాపము వ్యవహారములలోనున్న దినములలో నిది రచింపఁబడి యుండవచ్చును వైదికదేవతలైన యింద్రాగ్నుల యారాధనము గల భాగము తీర్మానమునకుఁ జెందినది ౩ దినములలో స్త్రీల కదికమైన స్వాతంత్ర్యమున్నది, వర్తకారీశ్యము రెడు సుకథాభారత్వము గాని అర్మకత్వము గాని, అవతారవాదము గాని, వాడు లేడు కృష్ణుఁడొక చారిత్రిక పురుషుఁడుగా సుసగ్నిధ్వుఁడయ్యెను యవనులు, సహ్యులు, కాకజాతివారు దేశమునందుఁ జరిగెనెంచినది రెండవ దశ సృష్ట్యంతియ కారకులైన బ్రహ్మ, విష్ణువు, శివుఁడు నొకే బ్రహ్మమునకు రూపములైన త్రిమూర్తిభావము వ్యాప్తిలో నున్నది మొదట నిండ్రుఁడు చూపిన ప్రజానశకార్యములిప్పుడు విష్ణువునకు నొకప్పుడు శివునకుఁ గల్పింపఁబడెను మొదట వీరగాఢగా నారంభమైన భారత మిప్పుడు బ్రాహ్మణ మతగ్రంథమై శివుఁడు, విష్ణువు, వరుణగాఁ జరమేశ్వరత్వవదవిని గాంచినవారై, యొక అస్త్రక గ్రంథముగాఁ దయారైనది భగవద్గీత యీ కాలమునకుఁ జెందినది, కాని యుండలి తత్త్వవిషయములన్నియు మహాభారతము చివరికాలమునకుఁ జెందియుండవలెను ఏదైనమిది భాగములలోఁ దత్త్వము, మతిము, రాజతంత్ర్యము, ధర్మశాస్త్రము మున్నగునవి చర్చించఁబడెను, బ్రాహ్మణమతము కొందరుండి బుద్ధిశీలం

ద్బుటకొఱ కనాగరకకాతుల నాకఁ దువయొగించెననియుఁ తెప్ప వచ్చునేకని, విష్ణ్వవతారము కాదని పుష్టిమగును రామాయణము ప్రకటింపు మతము అహదేవతారాధనము, కాహ్యము ఇంద్రాధివత్త్యము గల పైదిక దేవత లిందుఁ గలరు మాత్సదేవతలైన, కామ, కుజేర, కార్తికేయులును, ఉమాగంగా లక్ష్మీదేవులును, దేవతాస్థానము లొసంగఁ బడిన సర్పరాక్షస శేషవడి, మర్కటమైన హనుమంతుఁడును, నెలుగు బంటియైన శాంబవంతుఁడును, గరుడవక్షియు, జటాయువును, విభునివాహనమైన వృషభమును ముఖ్యస్థానమును అడసినవి యోగమే మాతాధిపానము విష్ణువునకు, శివునకు సుగ్రస్థానము అన్నను, పర్వపుష్క నదీపూజలున్నవి కర్మయుఁ బునర్జన్మవిశ్వాస మున్నవి మతకాఱలు లేవు రెండవవఱలో యవసులు, పౌర్ణిమసులు, శిథియసులు పేర్కొనఁ బడిరి రాముఁడు విష్ణ్వవతారమని స్థాపించుయత్నము అన్నది

కత్కాలాచార విశ్వాసములను రామాయణమే విశేషముగాఁ బ్రదర్శించినను, మతతత్త్విదృక్పదముతో మహాభారతమునకుఁ గల పోముఖ్యము రామాయణమునకు లేదు గృహస్థధర్మము నది పోంది మోక్షసంపాదకమునకు సంసారవరిత్యాగ మవసరములేదని చెప్పనది గావున, రామాయణము బౌద్ధవన్యాసిమతమునకుఁ బ్రతిఘటన రూపముగా నుద్బవించినదని కొందరు తలఁచుచున్నారు

రామాయణము బుద్ధుఁడు నాస్తికుఁడనిగ న్నరించియుండుటచే, మహాభారత కాలమునకుఁ తరువాతనే రామాయణ రచనము జరిగి యుండుననియు, సందలి కథమాత్రము మహాభారత పూర్వగాధయే యైయుండనచ్చుననియుఁ దోచుచున్నది

భారతీయ తత్త్వశాస్త్రాభివృద్ధియైన పత్యప్రేయునకుఁ గౌతుకము గలిగిండు మహాభారతభాగములు, పనశ్చుకాతీయము, భగవద్గీతా మోక్షధర్మము, అనుగీతయు నై యున్నవి యుద్ధవనివమాన్తకాలమున నర్జునుఁడు యుద్ధారంభపేళ శ్రీకృష్ణుఁడు తన కుదేశించిన గీత నువ దేశింపుమని కోరగా, దత్తమానమైన యోగదృష్టి తిరిగి లభించుట

విషయవరంవర చేరుకుంటుంటే, దానిని నందు తీర్చింపుట కష్టకార్యమై పోయింది, కాని యీ సని దిగ్విజయముగాఁ గొనపొగి, మహాభారత రూపమున వలించినది పామరజుగీతములకు, సూత్రపజ్ఞానము మూఢ విశ్వాసములకు నొకవంకను, నార్యుల మతానుష్ఠాపదీక్ష కింకొకవంకను జరిగిన అసంతృప్తకరమైన సామరస్యము గ్రంథముఖమున ముద్రితిమై గోచరించును వ్యాసుఁడు తన శక్తిసంకను వినియోగించి గ్రంథ రచనము చేసెను నాదీవాతావరణమున సంచారములో నున్న గాఢాసంప్రదాయములను, వీరపూజలను, యుద్ధసంఘటనములను, హృత్కంఠము కలిగిండు శౌర్యవకటనములను, నీతినియమములు లేని భిన్న దేశవలకు వైదికనామకరణ మొనర్చి దానికి సమన్వయమొనర్చి విశ్వ విస్తృతిగల మహాకావ్యముగా వ్యాసుఁడుగ నిర్మించఁగలిగెను గితా రూపము మొదటిది, ఉత్తరరూపము భారతము అహుదేవతారాధనము కర్మకలాపము వ్యవహారములలోనున్న దినములలో నిది రచింపఁబడి యుండవచ్చును వైదికదేవతలైన యింద్రాగ్నుల యారాధనము గల భాగము తీర్మానమునకుఁ జెందినది ౩ దినములలో స్త్రీల కదికమైన స్వాతంత్ర్యమున్నది, వర్తకారీశ్యము లేదు సుతకాభారత్వము గాని అర్మకత్వము గాని, అవతారవాదము గాని, వాడు లేదు కృష్ణుఁడొక చారిత్రిక పురుషుఁడుగా సుసగ్నిధ్వుఁడయ్యెను యవనులు, సహ్యపులు, కాకజాతివారు దేశమునందుఁ జరిగెనెంచినది రెండవ దశ సృష్ట్యంతియ కారకులైన బ్రహ్మ, విష్ణువు, శివుఁడు నొకే బ్రహ్మమునకు రూపములైన త్రిమూర్తిభావము వ్యాప్తిలో నున్నది మొదట నిండ్రుఁడు చూపిన ప్రజానశకార్యములిప్పుడు విష్ణువునకు నొకప్పుడు శివునకుఁ గల్పింపఁబడెను మొదట వీరగాఢగా వారంభమైన భారత మిప్పుడు బ్రాహ్మణ మతగ్రంథమై శివుఁడు, విష్ణువు, వరుసగాఁ జరమేశ్వరత్వవదవిని గాంచినవారై, యొక అంతః గ్రంథముగాఁ దయారైనది భగవద్గీత యీ కాలమునకుఁ జెందినది, కాని యుండలి తత్త్వవిషయములన్నియు మహాభారతము చివరికాలమునకుఁ జెందియుండవలెను ఏదైనమిది భాగములలోఁ దత్త్వము, మతిము, రాజకంతర్కము, ధర్మశాస్త్రము మున్నగునవి చర్చించఁబడెను, బ్రాహ్మణమతము కొందఱుండి బుద్ధిశీలం

ప్రమాణములను గుర్తించెను తొన్నిచోటులందు వ్యాయకావ్యమునకుఁ జెందిన వారిగు ప్రమాణములిందుఁ జేర్చినందున ౧ వేద ప్రమాణ విరోధము ౨ సది తప్పక ఖండించును వేదనిందకులైన నాస్తికుల వాదమును సాంఖ్యతత్వాభిమానియైన వంశశిఖరుడు నిరసించెనుఁ లోకాయతులును ౩ స్వేచ్ఛన బడిరి హేతుమంతులైన పండితులు, ఆత్మ, సత్వమును, విత్వత్వమును దృఢీకరించును, భూమండల మంతయు నింపరించుచుండిరి ౪ “దిగంబరుడై యున్నామనివలె నాకండు కాశీ శ్రీత్రయమున గంతులిడి, ప్రజల నాశ్వర్య చకితుల నొనర్చె” నను నాక్యములు జై నుల నుదాహరించినవి ౫ వౌడమత ఎత్తిఘటనము కన్నులును “ని పంకి కాంతిగల దానవగుటకుఁ గారణ మేమి?” యని యొక కాంత యింకొకకాంత పెరుగగా, నామె కిట్లు బదులు చెప్పెను “నేను కామోయి వస్త్రములనుగాని నాంచీరిలనుగాని ధరించలేదు, ముండిత శీరముగాని, జటాభారము కాని నాకు లేదు ౬ మతద్రోహము చేసింది సరక శామిపులనియు ప్రదర్శింపుములకుఁ గారణములనియుఁ జెప్పించెను మహాభారతములో నొక పాత్రయిట్లు చెప్పుచున్నది “నేను సక్కునై పుట్టుటకుఁ గారణము, పూర్వజన్మములో నే నొక కృత్తిమ పండితుడను, దర్శనాదిని, వేదవిమర్శకుడను, కుతర్కము, ఎది వాదము చేయుచు, సభాముఖముల మనస్కరించుచు, బురోహతుల నిందించుచు బ్రహ్మైక్యవాదములను నిరసించుచు, నాస్తికుడనై, సంశయాత్ముడనై, వేను నొక పండితుడ నను నహంకారముతో నుండిని ౭ పురాణేతిహాసములును బ్రమాణములే యని చెప్పఁ బడెను ౮ వేదప్రమాణమును గూర్చి యుచటచట సంశయము కూడ

౧ ౧౫౭ ౨౫ ౪౨

౨ ౨౪ ౨౨ ౨

౩ కాంతిశబ్దము ౨౫

౪ ౧౪ ౨౦ ౨౫

౫ ౧౫౭ ౧౪ ౨౫

౬ ౧౫౭ ౬ ౧౫

౭ ౧౫౭ ౧౫౭ ౧౫౭ ౧౫౭ ౧

౮ ౧౫౭ ౧౫ ౬ ౪౨

౯ ౧౫౭ ౨౫ ౨

వ్యక్తమయ్యెను “వేదము మోసగించునది” ౧ విధినిపిచాతితులకు
వేదమును జగిమాణము కాదని చెప్పిన యువనిషదభిప్రాయ మిచట
సూచించు ఎడెనని తోచును

మహాభారతము వేదమతము వంగీకరించి, దానిని విశేషముగ
వికసించఁజేసినది పూర్వధర్మమును బోషించి, సూతనదీవతల ప్రవేశమును
తనుకూలమొనర్చినది ఇందుగఁడు దుర్బలుఁడయ్యెను, సూర్యకుటుంబ
దేవతయైన విష్ణువు గుణములు శక్తులు అగ్నిసూర్యులకు సంక్రమించి
నవి యముఁడు తనపునతను నిలుపుకొనును గాని, ధర్మరాజగును
“కొందరు తలచునట్లు యముఁడు మృత్యువు కాదు సుత్యకుల కానంద
మును, బాపులకు దుఃఖమును నొనఁగువాఁడు యముఁడు” ౨ వాయు
వరులులు తమ గౌరవములను గోల్పోయిరి ప్రజాపతి యథాస్థానము
నలంకరించెను విష్ణువు, శివుఁడు ప్రాముఖ్యము పొందకపూర్వము
కుప్రసిద్ధుఁడై యుండెను ప్రథమ తౌఢప్రసాదీ సారస్వతమున నిట్టి దశ
యున్నది రెండవకుట్రములోఁ ద్రిమూర్తిభావ ముదయించెను బ్రహ్మ
విష్ణు, శివులు, వరమేశ్వరుని భిన్నరూపములే, వదవిలోఁ జరస్పర నహ
కారబంధము గలవారు ఈ విషయము మెగన నీనుటఁ దెలియును
పుష్టములైన శేదలక్షణములు దెలియకున్నను, విష్ణు శివు లిరువురు
దేవతాశ్రేష్ఠులై రి యిరువురునులభముగా నొండొరులతోఁగలిసిపోయిరి ౩
౪ కగీచము విష్ణువరముగా శివునికి, శివవరముగా విష్ణువునకుఁ జెప్పఁ
బడెను ౫ మూడవదశలో నితిహస వీరుఁడగు కృష్ణునకు విష్ణువుతో
నైర్మలము కల్పించఁబడినది కృష్ణతత్త్వము ప్రకృతివస్త్రాధారణ
యందలి సూర్యవిశ్వాసములను, గర్భకలాపమును దిగఁదొక్కినది
కృష్ణుని కాశీ య శిరోవాహ్యమున కర్థము, కృష్ణుఁడు నాగపూజను నిర
సించుటయే కృష్ణునివలన నింద్రుని వరాజముము వైదికవంప్రదాయము
నకు బరాజయము, విష్ణుతత్త్వమునకు విజయము

౧ ౨౪ ౪౨౬ ౪౧౨ ౪ ౪౨౬

౨ ౪౪ ౧౨౪ ౩

౪ ౪౪ ౬

దేవతలందరిలో శ్రేష్ఠుఁడొకఁ డున్నాఁడను తత్త్వమింకను బ్రచారములోనున్నది నేను వారాయణుఁడన, సృష్టకర్తను, వాక కారకుఁడను, నేనే విష్ణువును, బ్రహ్మను, దేవతాధిపతియైన యింద్రుడను నేనే నేను గుణేరుఁడను, యముఁడను, శివుఁడను, సోముఁడను, గాఢ్యుఁడను, ప్రజాపతిని”^౧ ఉపనిషత్తుల యీశ్వరతత్త్వము ప్రబలమై, దేవతలందరు నొకే బ్రహ్మరూపములని వ్యక్తికరించును దేవుని అంతర్యామిత్య మంగీకరింపఁబడెను ఉపనిషత్తుల నిర్గుణ బ్రహ్మము నగుణబ్రహ్మమై, యాశ్వరుఁడనియు, శివ, విష్ణు, శ్రుష్ట, వాసుములను బొందిన నిష్కామశక్తియే మహాభారతమున పారము నిర్గుణబ్రహ్మము పూజావిధానమున కనుకూలము కాదు అందుచే నకల కల్యాణముమూర్తి యగు నీశ్వరుఁడు మహాభారతమునకు దేవుఁడయ్యెను, నగుణ నిర్గుణమూర్తులలో నిర్గుణబ్రహ్మమే పరమ నత్యున్నును నమ్మక మున్నది ౩ వ్యక్తిమైన వాసుదేవునికంటె నవ్యక్తబ్రహ్మపృథికుఁడు అవ్యక్తబ్రహ్మమే పరమనత్యము, నిత్యము, అవివాళము, అవి కారమునైనది * ౪ కాని ప్రాధాన్యము నగుణమూర్తియైన వాసుదేవుని కీరుంబడెను మతానుష్ఠానదృక్పథములో నీభావము నుపనిషత్తులును బోషించినవి ౫

భిన్నమార్గములోకి నత్యమునకుఁ దీసికొనిపోవు నను నొక విధ మైననిశ్చయజ్ఞానముచేఁ బ్రజానమూహములోనున్న భిన్నవిశ్వాసములను మహాభారత మంగీకరించినది పంచజ్ఞానతత్త్వములు, వారాయణ తత్త్వమునే బోధించి, భిన్నభావములతో నర్పించినప జ్ఞానహీను లీ రహస్యము వెఱుంగరు” పూర్వవైదికమతముఁ క్రమముగా నిలిచినము లలో నన్య హిందూమతముగా మారినది అపై దిశములై అగమవర్గము నకుఁ జెందిన శాక్త, పాశవత, శైవ, హిందవరాత్రతత్త్వములు హిందూమతములో మిళితములైనవి దేవాలయ విగ్రహారాధనము,

11 ౩౪ గూ. ౩

౨ వశఁబరి శివభాగవతముగూర్చి ఎర్పించింజెను పోరు మహాభారతము ౨౪
౩ ౩ కొంతవర్గము ౩౫౫ ౨౧ ౨౨ (౪) కొంతవర్గము ౧౧౨ ౧౦ ౫ పోరు కరో
ఎనివత్తు ౧౪ ౨౨౦ స్వతంత్రము ౪౨౦ ౨౪ ౨౫ ముందకము ౩౪౨ ౩

షణ్మతీర్థయాత్రలు క్రమముగా వచ్చిచేరినవి. మహాభారతమునఁ బ్రసంగించఁబడిన ఖిన్నతత్త్వముల జ్ఞానమును, శాస్త్రనిర్మాణ యుగమున బ్రహ్మమాత్రార్థ నిర్ణయవ్రయత్నముల సర్థముచేసికొనుటకననరమై యుండును గాన, వానిని సంగ్రహముగా మనమిచటఁ జెలిపికొనుట నుంచిది.

౬

దుర్గాపూజ

మహాభారత భీష్మపర్వారంభమున దుర్గాపూజ పేర్కొనఁబడినది. యుద్ధారంభమునకు ముందుగా దుర్గాదేవికిఁ బ్రణామమాచరించి, విజయ మిమ్ముని సాగ్ధింపు మని కృష్ణుఁ డర్జునునికిఁ జెప్పినాఁడు. ౧. మొదటి పాఠలో నీమొ వింధ్యాద్రియందలి వాతులచే, బాణించఁబడిన కన్యా పురి. స్వయంనే యామె శివుని భార్యయై ఉమాదేవి యైనది. చూర్మండేయపురాంసుసంతును, హరివంశములోని రెండుశ్లోకము లందును, ౨. నాఁ గొప్పమతకాళుకు నీ దుర్గాంబ మూలధారమైనది. ౩. న భద్రాద్రి పూర్వభాగమున వాణకవి చండిశ్వకమును రచించెను.

౪ త్రివ్రాజ మొందిట సహార్యకాశులలోనుండి, తరువారఁ గ్రమముగా వాఙ్మూలచే నంగీకరించఁబడినది. ఈమె వయంకరరూపిణియై, విజయ పక్షపాదాంబైన కారణమున, దుద్రుని భార్యగాఁ జేయఁబడినది. ఋగ్వేదమునందలి దేవస్వరూపములలో నీమెను గణపుటకు దుద్రాణి, ఉవాని...ను వామశరణములచేఁ బ్రయత్నములు చేయఁబడెను. సర్వ వినయం లాత్రి రూపమును స్తుతించుటకు రచితమైనదని చెప్పఁబడిన దీని

౧. ౨౦౦ అంకముల కెక్కునామము నీయఁబడెను. కుమారి, కాలి, కపాలి, కుహరి, పండి, వానంబాద్యి, ఋషిగుణి కళాశంకర్పము యుద్ధితులు జిల్లాపార్థవ... చేరి. మొదలై కలసిరి (౨౦౦) పుష్కరపుష్పములలో నుదాహరణము, ముంబ... ౨. అమరములు చేయఁబడెను మహాభాగముల అంబికామిని నిశ్చయమునది కృష్ణునిచే నీలవేటకాపుడు కర్ణములది వాపుట నామ కృష్ణుని చెరియ లలియఁ బడెను.

౩. ౧౦, ౧౦౦౦ మారులైనవే (దేవీస్తోత్రములు)

సూక్ష్మము గ కాశ్చియమితమున కాధారమైనది అందలి యారవశ్లోక మిట్లున్నది “బ్రహ్మద్వైవర్త్యే యర్హాద్భుతి ఖండించుటకు రుద్రుని కొఱకు నేను ధనుస్సు నెక్కు పెట్టుచున్నాను మానవునికొఱకు నేను రణ మొనర్తును మామూళాశములు నేనాపరించియున్నాను” అకాశములో నారంభించిన యీ జగమంతటిని అరమాత్మనుండి యావిష్కరించునట్టి శక్తి యీమె ‘నేను వాయువునలి సంఘరించి సర్వమును గల్పించును’ ౨ అనురుణ నోడించి కాంచిన జయగర్వాంధులైన దేవతలకు బుద్ధిచెప్పిన దేవిగాఁ గేనొవనిషత్తునం దీమె వర్ణింపఁజేసినది తుదకామె దేవేంద్రునెదుట నొక కుందరాంగిరూపమునఁ ఎగిరత్తుమై ఉమాహేమవతి యిటు పేరుతో నాఁనికి జ్ఞానోదేశమొనర్చును తరువాత నామె బ్రహ్మయొక్క మాయాశక్తియైనది ఈ దేవియొక్క క్తి సాహాయ్యము లేకుండ వృష్ణస్థితి అయోధ్యమునకు బరమేశ్వరుఁడు చేయఁజాలఁడని యొకత్వత్వద్వాభ్యుదయబడినది ఈశ్వరుఁడు సృజించునపు తాఁడను వాక్యక్తిచేతను, రక్షించునపు తాఁడను శ్రీ లీల లక్ష్మీశక్తిచేతను, అయమునేయునపుడు దుర్గాశక్తిచేతను నానందాఁ బడునని చెప్పుదురు సర్వజీవస్థితకాధారము, నోషకము, నాశకమునైన శక్తి యీశ్వరి శక్తిమతకాళి వార్యవంత మొనర్చుటకు యత్నములు చేయఁబడినను, నేదీవఱకుఁగూడ వాడుకలోనున్న కొన్ని శాస్త్రయుల యాచారములగున లోపభూయిష్టమైనదని తెలియఁగలదు

౩

పౌరుషతత్వము

మహాభారతమునందు శివునకు సంబంధించిన పౌరుషతత్వైవత్వము చెప్పఁబడినది ౩ ప్రకృతిసాశనశక్తుల మూర్తియైన ఋగ్వేదమందలి

౧ ఆర్ యి గం అ గం ౨ ఆ గం ఆ గం ౩

౩ (కాంతిరక్తమే ౩౪౯ లం) నారాయణీయ గ్రంథమునందుఁ బండు అంశ మత తత్వములలోనిది యొకటిగాఁ చెప్పఁబడెను పవనరక్తమందర్శనమున నాచారి పునఃనామై దేవతలవర్తనములైయున్న పశుపతియొద్దఁ జాతులశాస్త్రమును బదనెనని యున్నది ఇతఁడీ యగ్రేదమునందు ముద్రణవారియొద్దఁ బునఃప్రకటించునందును

(మం ౧౧౪, ౮) రుద్రుడు, శతరుద్రీయమునందుఁ జతువతీయై నాఁడు బ్రాహ్మణమునందు రుద్రునకుఁ బర్యాయపదముగా శివశబ్దము వాడఁబడెను పాశుపతతత్వము రుద్రగ్రంథివ సుప్రచారముమైనది

సర్వదర్శనసంగ్రహమందును, ౧ అద్వైతానందునిప్రహ్లాదిద్యా భరణమందును, బాతుపతతత్వ వివరణమున్నది తన సేవాంతకూత్రా భాష్యమున శంకరుఁ డీ వైపకత్వమును విమర్శించినాఁడు ౨ దీని ముఖ్యములైన పంచప్రమాణములు నిట్లున్నవి (౧) కారణము ఆగమ సకు సృష్టస్థితిలయకారకుఁడు, కాశ్వత వరిపాలకుఁడు, పతి లేక ప్రభు వైవహాఁడు కారణము (౨) కార్యము ఇది కారణముపై నాధారపడినది కార్యమున విర్య, కళలు లేక నింద్రియములు, జీవులు లేక పశువులు నున్నవి సర్వస్థితిజ్ఞానములు, పంచభూతములు, పంచగుణములు, ఎంచేంద్రియములు, పంచకర్మేంద్రియములు, ఋద్ధినిత్రాహంకారములు పతిపై నాధారపడియున్నవి (౩) యోగము లేక శిక్షణము మానవుఁడు మానసికశిక్షచే దేవుని జేరు విభానము (౪) విధి లేక నిరుమములు, అనగా ధర్మానుష్ఠానమార్గములు (౫) దుఃఖాంతము దుఃఖనిర్మూలనమగు మోక్షము, పూర్వజ్ఞాన క్రియాశక్తులు గల స్థితి, మోక్షావస్థయందైనను, జీవి తన ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వమును గలిగియే యుండి, స్వేచ్ఛారూపము లను బొందును నే పనినైనను పంకల్యమాత్రమునఁ జేయుఁగలిగి యుండును వైశేషికసూత్రములకు మొదటి వ్యాఖ్యాతయైన ప్రకప్త పాదుఁడును, న్యాయభాష్యమునకు దీక వ్యాసన ఉద్యోగకారుఁడును, పాశుపతతత్వవాదులు

౮

వాసుదేవుఁడగు కృష్ణుఁడు

ఇప్పుడు మనము చర్చించునది మహాభారతమున మువ్వొద్దమైన వాసుదేవ కృష్ణతత్వము ఇది భగవద్గీతకును, సభినవ వైష్ణవమతము

౧ ౧౫ ౮ అర్చయము

౨ శంకరభాష్యము ౨౭ ౨ ౫౮ ౩౮

నకు నాధారమైనది భాగవతమతాభివృద్ధిలో నాటుగు దశ బున్నవని గార్హి చూపనాడు మొదటిదశలో నిది బ్రాహ్మణతత్త్వమునకు వేరైనది గార్హిభావములో కీర్తి పూ ౩౦౦ వఱకు వ్యాపించిన ప్రథమదశా లక్షణము లేవనగా, కృష్ణ వాసుదేవాత్మకమైన యేకేశ్వరవాదము, సాంఖ్యయోగములతోడి శత్యభావము, మతస్థాపకుని చైవముగా నొనర్చిన విషయము, భక్తిభావముచే నతిశయమైన మతతత్త్వము నైయున్నవి వేదాంతసూత్రభాష్యకారులచే విమర్శింపఁబడిన అపిదిక లక్షణములుగల యీ మత మీ దశకుఁ జెందినది ఈ మతము బ్రాహ్మణ భావపూరితమగుట తృప్తుఁడే విష్ణువనుట, విష్ణువునకత్యంత ప్రాముఖ్యము నిచ్చుట, విష్ణువు గొప్ప దేవుఁడనుటయే కాక, పర్యదేవతలకు నగ్ర గణ్యుఁడనుటయు నిరెండవదశకు (కీర్తి పూ ౩౦౦) చెందినవి విష్ణువు నారాధించువారు నైష్ఠవు లను శబ్దప్రయోగము మహాభారతమునఁ గలదు ౧ వేదము నందలి విష్ణ్వారాధనమున నిర్వాణ తృప్తి సాధ్యంతము లేదు మూడవదశ భాగవతము పైష్ఠమతముగా మారుట వేదాంత సాంఖ్యయోగతత్త్వభావము లిందుఁ గూర్చుఁబడినవి కీర్తి పె ౬౪వీ మొదలు వదిరెండవకాల్పివఱకు నిట్టి వరితర్తనము జరిగినదని గార్హి యభిప్రాయపడినాడు రామానుజుఁడు పైష్ఠవతత్త్వనిర్మాణము చేయుట కుదినక ఇదట మనకు మొదటి రెండు దశలతోడనే పంపంధము

పరిగితా ౨ భగవద్గీత ౩ లలోఁ జెప్పఁబడిన సిద్ధాంతము శ్వేత ద్వీపమునందుఁ బరమేశ్వరుఁడు, నారదునకుఁజేసిన వాసుదేవనాయక మైన భాగవతమతోపదేశమే

మహాభారతమందలి వారాయణీయవ్రకరణములో నరవారాయణులను జూచుటకు, వారదుఁడు బదరికాశ్రమమునకుఁబోయిన కథ గలదు

౧ ౧౮౮ ౬౪౦

౨ ౩౪౮ ౨౨ ఇదియొక ఎకాంతికమత ౩ వారాయణీయము సాత్త్వికము, ఏకాంతము భాగవతము పాంపరాత్రము సమాభర్తకవదములు ౪ వారాణ్డినవి ఈ కాకు, సుష్కారగ్రంథములు మహాభారత వారాయణీయ ప్రకరణము, కొండిల్క మౌలములు భాగవత పురాణము పాండవాళ్యములు రామానుజుని మొక్కయే

(మం ౧౧౪, ౮) రుద్రుడు, శతరుద్రీయమునందుఁ జతువతియై నాఁడు బ్రాహ్మణములందు రుద్రునకుఁ బరమాయవదముగా శివశక్తియు వాడఁబడెను పాశుపతతత్వము రుద్రు-శివ సంప్రదాయమైనది

సర్వదర్శనసంగ్రహమందును, ౧ అద్వైతానందునిప్రహ్లాదిద్యా భరణమందును, బాతుపతతత్వ వివరణమున్నది తన సేదాంతసూత్ర భాష్యమున శంకరుఁ డీ వైపకత్వమును విమర్శించినాఁడు ౨ దీని ముఖ్యములైన పంచప్రమాణములు నిట్లున్నవి (౧) కారణము ఆగమ సకు సృష్టస్థితిలయకారకుఁడు, కాశ్వత వరిపాలకుఁడు, పతి లేక ప్రభు వైవహాఁడు కారణము (౨) కార్యము ఇది కారణముపై నాధారపడినది కార్యమున విర్య, కళలు లేక నింద్రియములు, జీవులు లేక పశువులు నున్నవి సర్వస్థితిజ్ఞానములు, పంచభూతములు, పంచగుణములు, ఎంచేంద్రియములు, పంచకర్మేంద్రియములు, ఋద్ధినిత్రాహంకారములు పతిపై నాధారపడియున్నవి (౩) యోగము లేక శిక్షణము మానవుఁడు మానసికశిక్షచే దేవుని జేరు విభానము (౪) విధి లేక నిరుమములు, అనగా ధర్మానుష్ఠానమార్గములు (౫) దుఃఖాంతము దుఃఖనిర్మూలనమగు మోక్షము, పూర్వజ్ఞాన క్రియాశక్తులు గల స్థితి, మోక్షావస్థయందైనను, జీవి తన ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వమును గలిగియే యుండి, స్వేచ్ఛారూపము లను బొందును నే పనినైనను సంకల్పమాత్రమునఁ జేయుఁగలిగి యుండును వైశేషికసూత్రములకు మొదటి వ్యాఖ్యాతయైన ప్రకప్త పాదుఁడును, న్యాయభాష్యమునకు దీక వ్యాసన ఉద్వేగకారుఁడును, పాశుపతతత్వవాదులు

౮

వాసుదేవుఁడగు కృష్ణుఁడు

ఇప్పుడు మనము చర్చించునది మహాభారతమున మువ్వొద్దయైన వాసుదేవ కృష్ణతత్వము ఇది భగవద్గీతకును, సభినవ వైష్ణవమతము

౧ ౧౫, ౮ అర్చయము

౨ శంకరభాష్యము ౨౭౨ ౨ ౩౮ ౩౯

రచించఁబడియున్నది బుద్ధుఁడవతారముగాఁ జెప్పఁబడలేదు భీష్ముఁడు యుద్ధిష్ఠరునకుఁ జెప్పిన ఈవరిచరవనుచరిత్రము పూర్వములను పేర్కొనలేదు ౧ దీనిగుఱు లెందు విషయములు వృష్టములగుదున్నవి భాగవతమున మేకేశ్వరమతమునియు, నందలి మోక్షసాధనము ౨ త్తి మాగ్గమునియుఁ దెలియుచున్నది వశువధ నిరసించఁబడెను వశుఁడంప చేయరాదని చెప్పిన కారణముననే బుద్ధుఁడు వివృతవతార పురుషుఁడని చెప్పఁబడెను తత్త్వికర్మాత్మాన మేకతాలమునఁ జేయవలెనని యీ మతము చెప్పును ౩ నంసార వరిత్యాగముతోడి నన్నాన మి మత మంగీకరించదు ౩

భగవంతుని మొదటి ప్రసద్ధవామము వాగుదేవుఁడు ౪ * నిత్యుఁడు, ప్రేమనిలయుఁడు, దయానముద్రుఁడు, అలోభ్యుఁడు నై న దేవుఁడే వాగు

౧ మొదటఁ జిత్త కింబులచే స్థాపనైన పాండరాత్మమతము నుపరిచరవను పుష్కరించెను భగవంతుని సార్వభౌమము నీ తత్త్వమును మొదల బుద్ధులు ప్రతిపాదించిరి భగవంతుఁడెట్లు చెప్పెను మూర్ఖుత్వములగు లక్షణములను రచించిరి ఆగ్రే వేదానుబంధములై మోక్షమున నసరములగు వర్తనయనుబంధము గలిగియున్నవి కర్మ లాగు మతసాగ్గముల లెంటి నది చెప్పెను ఈకామ్రము గురుశిష్యసంపరమాలమున బృహచ్చరివఱకు వచ్చును బృహచ్చరిమంది వసురాజు దీనిని గ్రహించి నా బ్రతుఁడగును వసురాజువేదము చేయుగా బృహచ్చరి పురోహతుఁడగును ఏకతది ౪ ల్లిఖితు యాగవద్యము లగుదును అందు ఎకవర లేదు దేవుఁడు వసురాజునకే ఒకవ మిచ్చి యాతని సోమమును స్వీకరించును బృహచ్చరి కోవగించును వదలుదు నైవకవాక్యము లేనిదే నైవసాక్షాత్కారము లభించునని చెప్పుదును అప్పుడు నాకు శ్రేష్ఠీయమున కంబునిని కాంక్షల భవ్యులు గలవనియు వారి కిందిగ్రయములు లేవనియు వారు నిరాశోచులనియు మూల్యశోషరాక్షసుఁడగు దేవునియందు నిమగ్నులై యుద్ధావయితి చెప్పిరి ఈ సతయనే తత్త్వికవాదికొని నైవము ప్రకటముగాఁ జెప్పి యాముని తెలివొరవనియు చెప్పిరి (మూ భంధార్కరు చైతన్యమతము)

౨ కాంతివర్ణము ౩౪౫౭౩౩

౩ 'య్య ఎగ్రవృత్తి లక్షణమైన దర్శో వారయభాగ్యకః (కాంతివర్ణము ౩౪౬౨౦౮౧)

౪ మూల భ గీ ౩౭౮౪

(మం ౧౧౪, ౮) రుద్రుడు, శతరుద్రీయమునందుఁ జతువతియై నాఁడు బ్రాహ్మణములందు రుద్రునకుఁ బరమాయవదముగా శివశక్తియు వాడఁబడెను పాశుపతతత్వము రుద్రు-శివ సంప్రదాయమైనది

సర్వదర్శనసంగ్రహమందును, ౧ అద్వైతానందునిప్రహ్లాదిద్యా భరణమందును, బాతుపతతత్వ వివరణమున్నది తన సేదాంతసూత్ర భాష్యమున శంకరుఁ డీ వైపకత్వమును విమర్శించినాఁడు ౨ దీని ముఖ్యములైన పంచప్రమాణములు నిట్లున్నవి (౧) కారణము ఆగమ సకు సృష్టస్థితిలయకారకుఁడు, కాశ్వత వరిపాలకుఁడు, పతి లేక ప్రభు వైవవాఁడు కారణము (౨) కార్యము ఇది కారణముపై నాధారపడినది కార్యమున విర్య, కళలు లేక నింద్రియములు, జీవులు లేక పశువులు నున్నవి సర్వస్థితిజ్ఞానములు, పంచభూతములు, పంచగుణములు, ఎంచేంద్రియములు, పంచకర్మేంద్రియములు, ఋద్ధినిత్రాహంకారములు పతిపై నాధారపడియున్నవి (౩) యోగము లేక శిక్షణము మానవుఁడు మానసికశిక్షచే దేవుని జేరు విభాసము (౪) విధి లేక నిరుమములు, అనగా ధర్మానుష్ఠానమార్గములు (౫) దుఃఖాంతము దుఃఖనిర్మూలనమగు మోక్షము, పూర్వజ్ఞాన క్రియాశక్తులు గల స్థితి, మోక్షావస్థయందైనను, జీవి తన ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వమును గలిగియే యుండి, స్వేచ్ఛారూపము లను బొందును నే పనినైనను సంకల్పమాత్రమునఁ జేయుఁగలిగి యుండును వైశేషికసూత్రములకు మొదటి వ్యాఖ్యాతయైన ప్రకప్త పాదుఁడును, న్యాయభాష్యమునకు దీక వ్యాసన ఉద్యోగకారుఁడును, పాశుపతతత్వవాదులు

౮

వాసుదేవుఁడగు కృష్ణుఁడు

ఇప్పుడు మనము చర్చించునది మహాభారతమున మువ్వొద్దయైన వాసుదేవ కృష్ణతత్వము ఇది భగవద్గీతకును, సభినవ వైష్ణవమతము

౧ ౧౫, ౮ అర్చయము

౨ శంకరభాష్యము ౨౭౨ ౨ ౩౮ ౩౯

ఎదుమును జేరుచే ఈవనిషత్కాలమునాటి మానవుని ముఖ్యకాంక్ష
౧ వేదములందుఁగూడ దుఃఖసౌగంధమునుండి మానవు ముద్దరించు
కార్యము విష్ణువున కీమించినది ౨ శతవధబ్రాహ్మణము ౩ నందు
మానవులందరు విష్ణువు లని చెప్పఁబడినది ఇతరేయబ్రాహ్మణము
ననుసరించి, అనురులతోఁ బోరాటమున దేవతలకు సౌహృద్యము చేసిన
మహావకారి విష్ణువు అనురులనుండి భూమిని తిరిగి దేవతలకొకటై
నంపొందించుచుటకు విష్ణువు వామనుడై యవతరించెను ౪ నారా
యణశ్లోకము, విష్ణుసంబంధముగాకున్నను, మొదటిసారి శతవధబ్రాహ్మ
ణమున ౫ తేర్చొనిఁబడెను ౬

వాసుదేవ నారా యణ శ్లోకములతోఁ గన్పట్టునటుఁ గల సంబంధ
మెట్టిది? మహాభారతమునం ౧వృషభస్సరు వీరికి వేదమున్నట్లు చెప్పు
బడెను ౭ కాని వెంటనే యాతఁడు పరమపురుషుఁడుగా నిర్వచించఁ
బడెను కీర్తి పూరించి అకుఁ తెందిన చంద్రగుప్తుని యాస్థానమునకు
రాయబారిగా వచ్చిన మెగస్తనీసు కృష్ణుఁ డానాఁడు మధురలో దేవుఁ
డుగా నారాధింపఁబడుచున్నాడని వ్రాసెను కృష్ణుని పూర్వచరిత్ర
మును మనము గుర్తించవలయుచో, నాతఁడొక వైదికఋషియనియు,

౧ కరోపిషత్తు ౧ ౩ ౭ ౨ ఆర్ వి ౬ ౪౯ ౧౪

౩ ౫౨ ౨ ౩ ౨ ౩

౪ శతవధబ్రాహ్మణము ౧౭ ౨ ౨ ౩ తైత్తిరీయబ్రాహ్మణము ౧౭ ౬ ౧ ౫

౫ ౧౨ ఆ ౩, ౪ ౧

౬ తైత్తిరీయారణ్యకమునందు నారాయణుఁడు కాశ్యపవరమదైవమై హరి
నామమున బొందెను (౧౦ ఆ ౧ ౧) మహాభారతమునందు నారాయణుడొక పరాశన
మహర్షి (హను ఆర్, వి ౧౦ ౪౦ యమే వి ౫౭ ౪౯ ౫౨౦ ఆ ౨౦ ౪౭)
బ్రాహ్మణముల కాలమున నారాయణుఁడు ఎక్కరిప్రార్థనబొంది మహాభారతమునందు
విష్ణువుతో నేకమైనాడు ఈ విధముగా మహాభారత నిష్కంఠ్యమునందు నారాయణ
వాసుదేవ విష్ణునామముల ఎఱ్ఱాయెడలైనవ (ఆర్యామణులు ౫౫ ౫౬)

(మం ౧౧౪, ౮) రుద్రుడు, శతరుద్రీయమునందుఁ జతువతియై నాఁడు బ్రాహ్మణములందు రుద్రునకుఁ బరమాయవదముగా శివశక్తియు వాడఁబడెను పాశుపతతత్వము రుద్రు-శివ సంప్రదాయమైనది

సర్వదర్శనసంగ్రహమందును, ౧ అద్వైతానందునిప్రహ్లాదిద్యా భరణమందును, బాతుపతతత్వ వివరణమున్నది తన సేదాంతసూత్ర భాష్యమున శంకరుఁ డీ వైపకత్వమును విమర్శించినాఁడు ౨ దీని ముఖ్యములైన పంచప్రమాణములు నిట్లున్నవి (౧) కారణము ఆగమ సకు స్పష్టస్థితిలయకారకుఁడు, కాశ్వత వరిపాలకుఁడు, పతి లేక ప్రభు వైవవాఁడు కారణము (౨) కార్యము ఇది కారణముపై నాధారపడినది కార్యమున విర్య, కళలు లేక నింద్రియములు, జీవులు లేక పశువులు నున్నవి సర్వస్థితిజ్ఞానములు, పంచభూతములు, పంచగుణములు, ఎంచేంద్రియములు, పంచకర్మేంద్రియములు, ఋద్ధినిత్రాహంకారములు పతిపై నాధారపడియున్నవి (౩) యోగము లేక శిక్షణము మానవుఁడు మానసికశిక్షచే దేవుని జేరు విభానము (౪) విధి లేక నిరుమములు, అనగా ధర్మానుష్ఠానమార్గములు (౫) దుఃఖాంతము దుఃఖనిర్మూలనమగు మోక్షము, పూర్వజ్ఞాన క్రియాశక్తులు గల స్థితి, మోక్షావస్థయందైనను, జీవి తన ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వమును గలిగియే యుండి, స్వేచ్ఛారూపము లను బొందును నే పనినైనను సంకల్పమాత్రమునఁ జేయుఁగలిగి యుండును వైశేషికసూత్రములకు మొదటి వ్యాఖ్యాతయైన ప్రకప్త పాదుఁడును, న్యాయభాష్యమునకు దీక వ్యాసన ఉద్యోగకారుఁడును, పాశుపతతత్వవాదులు

౮

వాసుదేవుఁడగు కృష్ణుఁడు

ఇప్పుడు మనము చర్చించునది మహాభారతమున మువ్వొద్దయైన వాసుదేవ కృష్ణతత్వము ఇది భగవద్గీతకును, సభినవ వైష్ణవమతము

౧ ౧౧౪, ౮ అర్చాయము

౨ శంకరభాష్యము ౨౭౭ ౨ ౩౮ ౩౯

ఎందు వాచార మున్నదనియుఁ దెలియుచున్నది ౧ ఇతర పొత్త విజ్ఞానచేత్రలు, వీలరు, దత్తు మున్నగువారలు, వలపు తొకే భార్యను వివాహమాడు వాచారముగల యవార్యజాతి జనులు పొండవులని తలఁచిరి ఈ జాతులందు కృష్ణగుత మున్నదనియు, కృష్ణుని హౌయ్యమున కొండవులు యుద్ధమున జయమందిరనియు మహాభారతగ్రంథకర్త మావయత్నించెను తాగ్రహణముకమునకు విజాతీయులయిన పొండవులయుద్ధములు గాథలు నొక పెంతోద్దేశముతో మహాభారతేతిహాసము నందు వంకగొమించ వేసి క్రమముగాఁ జాండవుల నాద్యుల నొనర్చి, భారతీయులని నామకరణము చేసిరి ఎద్దునికి రెండువందల వంశత్వములకు పూర్వము కృష్ణుడు జీవించినట్లును, వసుదేవ సుతుఁడనియు, నేతీశ్వరసంబంధపై తికమకము నాతఁడు స్థాపించెననియు, గ్రమముగా నాతఁడు వాసుదేవునిగా భావించఁబడి పూజించఁబడెననియు, వాసుదేవ యాజ నాతఁడే స్థాపించెననియు, గార్హే వండితుఁ డభిషాగ్యునకు యన్నాఁడు నాటికి నిలిచిన సంప్రదాయములన్నియుఁ గలిసి, మహాభారతమునందుఁ గృష్ణుఁ డవార్య వీరుఁడుగను, దత్తవీరితుఁడుగను, కృణాతిదేవుఁడుగను వర్ణించఁబడెను

కృష్ణుడు వరమేశ్వరుఁడుగా గుర్తించఁబడిన క్రమ విధానమును మహాభారతము చెప్పుచున్నది కొన్ని జోబులందాతఁడు మహాదేవుఁడనించుచున్నట్లు చెప్పఁబడినది ౨ అతనిపై వత్సము లోపించిన కొన్ని వందర్భములు గలవు ౩ సభావర్షమునందు కృష్ణుని పై వత్సమును కికుపొలుఁడు నిరసించును, భీష్ముడు నమర్శించును “కృష్ణుడు దేవుడు కాఁడని చెప్పువాఁడు మందబుద్ధి” కృష్ణుని దేవునిగా నంగీకరించుటకు వ్యతిరేకు లున్నారని కృష్ణము ద్వారకాపురాధీశుఁడైన యుద్ధవాసుకుఁడని కొన్ని జోబుల జెప్పఁబడెను భగవన్నామము గల యేతేవ్యరా రాధన మువదీశించిన ప్రవక్షగా సప్రదప్య దాతఁడు

౧ పౌరాణిక భారతతత్వము ౧౮౭

౨ బాల దృశ్యార్థము

౩ మాయర్ ౬, చు ౨౮ ౪౭ పుటలు ౨౩

(మం ౧౧౪, ౮) రుద్రుడు, శతరుద్రీయమునందుఁ జతువతియై నాఁడు బ్రాహ్మణములందు రుద్రునకుఁ బరమాయవదముగా శివశక్తియు వాడఁబడెను పాశుపతతత్వము రుద్రు-శివ సంప్రదాయమైనది

సర్వదర్శనసంగ్రహమందును, ౧ అద్వైతానందునిప్రహ్లాదిద్యా భరణమందును, బాతుపతతత్వ వివరణమున్నది తన సేదాంతసూత్ర భాష్యమున శంకరుఁ డీ వైపకత్వమును విమర్శించినాఁడు ౨ దీని ముఖ్యములైన పంచప్రమాణములు నిట్లున్నవి (౧) కారణము ఒగము నకు సృష్టస్థితిలయకారకుఁడు, కాశ్వత వరిపాలకుఁడు, పతి లేక ప్రభు వైవవాఁడు కారణము (౨) కార్యము ఇది కారణముపై నాధారపడినది కార్యమున విర్య, కళలు లేక నింద్రియములు, జీవులు లేక పశువులు నున్నవి సర్వస్థితిజ్ఞానములు, పంచభూతములు, పంచగుణములు, ఎంచేంద్రియములు, పంచకర్మేంద్రియములు, ఋద్ధినిత్రాహంకారములు పతిపై నాధారపడియున్నవి (౩) యోగము లేక శిక్షణము మానవుఁడు మానసికశిక్షచే దేవుని జేరు విభానము (౪) విధి లేక నిరుమములు, అనగా ధర్మానుష్ఠానమార్గములు (౫) దుఃఖాంతము దుఃఖనిర్మూలనమగు మోక్షము, పూర్వజ్ఞాన క్రియాశక్తులు గల స్థితి, మోక్షావస్థయందైనను, జీవి తన ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వమును గలిగియే యుండి, స్వేచ్ఛారూపము లను బొందును నే పనినైనను సంకల్పమాత్రమునఁ జేయుఁగలిగి యుండును వైశేషికసూత్రములకు మొదటి వ్యాఖ్యాతయైన ప్రకప్త పాదుఁడును, న్యాయభాష్యమునకు దీక వ్యాసన ఉద్యోగకారుఁడును, పాశుపతతత్వవాదులు

౮

వాసుదేవుఁడగు కృష్ణుఁడు

ఇప్పుడు మనము చర్చించునది మహాభారతమున మువ్వొద్దయైన వాసుదేవ కృష్ణతత్వము ఇది భగవద్గీతకును, నభినవ వైష్ణవమతము

౧ ౧౫, ౮ అర్చయము

౨ శంకరభాష్యము ౨౭౨ ౨ ౩౮ ౩౯

లైన గోపికలు, లోకపాంగత్య మను మాయావశమైరి కృష్ణుని మురళి గానము దేవుని ఎలుపు వాని ననుసరించుట, పేరు ప్రత్యాకులను త్యజించుట, అర్చగౌరవము ప్రత్యేకత్యమును ద్రోషింపుట, గృహ బంధుబంధములనుఁ ద్రెంపించుట, పాంఘికగౌరవము గృహకాంతి మున్నగువానినిఁ గోరువారు దేవుని యాహ్వానము నాంకింపఁజాలరు దేవుని ప్రేమించుటనగాఁ బ్రజలచే నవమానములను భరించుట జీవాత్మ యను కన్యక వరమాత్మ యను పెండ్లికుమారుని, అందరకు నాతే నరుఁడైనను నాక్కొక్కని కొక్కొక్క యావమున గోచరించు వరుఁడు — ప్రేమించుటనగా గృహము, భర్త మున్నగువానిని వివర్జించుటే ఈ తత్త్వము భారతీయులకే ప్రత్యేకమైనది కాదు అన్నిటిలోఁ బ్రయతన మైన దానిని త్యజించినఁగాని, దైవప్రీతి కలుగదు వైష్ణవగీతములో నిత్యము మనము వినుచుండుము “నీకొఱకు నేనాక యనాధనైతిని ” అనేకకాలములో నిట్టి కథలున్నవి నీతివిరుద్ధ వ్యవర్తనములును అత్త దైవ సంబంధములుగాఁ జనుక్కరింపఁజెడినవి తాని మన పెంక నదుద్దేశము గలిగి, అర్థాంతర కల్పనములుచేసి, లోపములను గప్పి పుచ్చుటకుఁ బ్రయత్నించినను, బుర్రాణములలోని కృష్ణుని జీవితవిధానమును మన మంగీకరింపఁజాలము కృష్ణుని జీవితములో నిట్టి సంఘర్షములు, వాతని బాల్యక్రీడలు, శురాపానలాభముఁడైన జల రాముని ప్రవర్తనము, కృష్ణుఁడనార్యుఁడని విశదపఱచును కృష్ణుఁడు నేఁడు భారతీయులచే నేకగ్రీవముగాఁ జూపింపఁబడుటకు గారణము, భగవద్గీతాశారుఁడాతని నాక యద్భుతతత్త్వోపదేశకునిగాఁ బ్రదర్శించి యుండుటయే కృష్ణుఁడు దేవుఁడగుటతోఁ గీతవ జనార్దనాదిసామములు వాసుదేవుని కొనఁగఁబడెను అతఁడు దేవతీనుతుఁడు మున్నగు గాఢ లును మొదటివాఁడైన వాసుదేవునకే చేర్చఁబడెను నేఁటికిని కృష్ణునిఁ గూర్చి వరస్పర విరుద్ధ వర్ణనములున్నవి అతఁడొక మహాత్ముఁడనియుఁ నిగూఢతత్త్వజ్ఞుని యనియుఁ గొంత ధర్మలోపమున్నను, ప్రజాభివందన పాత్రుఁడగు ఏరుఁడనియు నెన్నో రీతుల వర్ణనము లున్నవి

వాసుదేవ కృష్ణార్చనముతోఁగూడిన భాగవతతత్త్వము పొంద రాత్రమతమవియుఁ తెప్పఁబడును ఈ నామమున కుత్పత్తి యెట్లో ఁనకుఁ తెలియదు వర్మకంక్రములందొదిల్లున్నది “దీనితోఁ తీర్చినదో

(మం ౧౧౪, ౮) రుద్రుడు, శతరుద్రీయమునందుఁ జతువతీయై నాఁడు బ్రాహ్మణములందు రుద్రునకుఁ బరమాయవదముగా శివశక్తియు వాడఁబడెను పాశుపతతత్వము రుద్రు-శివ సంప్రదాయమైనది

సర్వదర్శనసంగ్రహమందును, ౧ అద్వైతానందునిప్రహ్లాదిద్యా భరణమందును, బాతుపతతత్వ వివరణమున్నది తన సేదాంతసూత్ర భాష్యమున శంకరుఁ డీ వైపకత్వమును విమర్శించినాఁడు ౨ దీని ముఖ్యములైన పంచప్రమాణములు నిట్లున్నవి (౧) కారణము ఒగము నకు సృష్టస్థితిలయకారకుఁడు, కాశ్వత వరిపాలకుఁడు, పతి లేక ప్రభు వైవవాఁడు కారణము (౨) కార్యము ఇది కారణముపై నాధారపడినది కార్యమున విర్య, కళలు లేక నింద్రియములు, జీవులు లేక పశువులు నున్నవి సర్వస్థితిజ్ఞానములు, పంచభూతములు, పంచగుణములు, ఎంచేంద్రియములు, పంచకర్మేంద్రియములు, ఋద్ధినిత్రాహంకారములు పతిపై నాధారపడియున్నవి (౩) యోగము లేక శిక్షణము మానవుఁడు మానసికశిక్షచే జీవుని జేరు విభానము (౪) విధి లేక నియమములు, అనిగా ధర్మానుష్ఠానమార్గములు (౫) దుఃఖాంతము దుఃఖనిర్మూలనమగు మోక్షము, పూర్వజ్ఞాన క్రియాశక్తులు గల స్థితి, మోక్షావస్థయందైనను, జీవి తన ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వమును గలిగియే యుండి, స్వేచ్ఛారూపము లను బొందును నే పనినైనను సంకల్పమాత్రమునఁ జేయుఁగలిగి యుండును వైశేషికసూత్రములకు మొదటి వ్యాఖ్యాతయైన ప్రకప్త పాదుఁడును, న్యాయభాష్యమునకు దీక వ్యాసన ఉద్యోగకారుఁడును, పాశుపతతత్వవాదులు

౮

వాసుదేవుఁడగు కృష్ణుఁడు

ఇప్పుడు మనము చర్చించునది మహాభారతమున మువ్వొద్దయైన వాసుదేవ కృష్ణతత్వము ఇది భగవద్గీతకును, నభినవ వైష్ణవమతము

౧ ౧౧౪, ౮ అర్చాయము

౨ శంకరభాష్యము ౨౭౭ ౨ ౩౮ ౩౯

మును ముఖ్యమే "తృణాగ్నిహృ వర్ణంతము వర్ణము తృప్తమయమే ౧ విష్ణుదేవుడు తనకుఁగల క్రియామాతులను శక్తివలన వర్ణజగమును సృజించును వస్తుగుణములకుఁగల యవివాధావనంబంధమే యరమేష్వరునకు శక్తికిఁగల వంబంధము పాంచరాత్ర సిద్ధాంతము ననుసరించి, రామానుజుఁడు బ్రహ్మము జీవులు, వ్రవంశము నున్నవని యంగీకరించును యాగవిధానములు బోయి, దేవతానిలములలో విగ్రహపూజ భారంబమైనవి మత మానేశపూరిత మగును నక్తి ముఖ్యమని వక్కాణింపఁబడును ఈ తత్త్వము నుండి జనించిన అధునాతనవైష్ణవమతమునకుఁ బ్రధానలక్షణము పవత్తి లేక సంపూర్ణాంబు నకుంబుడము అనువ్యవక్తులై దేవుని పాదపద్మముల నమ్మిపదారిని దేవుడు సంరక్షించును ధర్మమూర్తియైన దేవుఁడెట్లు పాపాత్ముల రక్షింపఁగల డను వ్రక్తు యుదయించును ఈ తత్త్వము లక్ష్మీదేవిని సుధ్యవత్రిగా స్మరణముచేయును దేవుని ధర్మశాసనము లక్ష్మీదేవి దయుతో మేళించును లక్ష్మీదేవి లక్షించు బెరుగదు ౨ మధ్యవత్రి రై వస్యరూపమే భక్తుని ఎలుపునందుకొని సాయమును దేవుని కృపవలన లక్ష్మీకలాక్షమే వ్రధానమైపది పూర్వకర్మదోషములన్నియును క్షమింపఁబడును

శివాత్మము క్రిహించుటకు బ్రవత్తియే మార్గము ఇది సాంఖ్యయోగి మార్గములవలెనే రక్షింపఁ గలదు ౩ విష్ణుభక్తులలో వర్ణభేదము లేదు జాతాభిజాత్యుత్పత్తి మిట్లు చెప్పును "హూణ కిరాతాదిజాతి జనులును, విష్ణు భక్తుని సాంగత్యముచే నర్విపాదవిముక్తు లగుదురు " స్మార్తులవలె వీరు వర్ణాశ్రమాదార నియమముల నంతగాఁ బాటించ లేదు

పాంచరాత్ర, భాగవత, సాత్త్వతమతమార్గములమో అనాంబు సులమో వర్చనీయాంశము దీని పూజావిధాన మపై దిక్ మగుటచే నిది అనార్యమని కొందరు వాదించుదు ఇది పేదకర్మలమగాని సంస్కారము

౧ అగ్నిహృతంబు ఎరింగునా దరిం గృప్తకర్మకాలంబు (వారదపాఠశాలామె)

౨ ౪౦ పే ౬, ౧౦౦౫౫౫౫౫

౩ శాంకర మతము

(మం ౧౧౪, ౮) రుద్రుడు, శతరుద్రీయమునందుఁ జతువతియై నాఁడు బ్రాహ్మణములందు రుద్రునకుఁ బరమాయవదముగా శివశక్తియు వాడఁబడెను పాశుపతతత్వము రుద్రు-శివ సంప్రదాయమైనది

సర్వదర్శనసంగ్రహమందును, ౧ అద్వైతానందునిప్రహ్లాదిద్యా భరణమందును, బాతుపతతత్వ వివరణమున్నది తన సేదాంతసూత్ర భాష్యమున శంకరుఁ డీ వైపకత్వమును విమర్శించినాఁడు ౨ దీని ముఖ్యములైన పంచప్రమాణములు నిట్లున్నవి (౧) కారణము ఒగము నకు సృష్టస్థితిలయకారకుఁడు, కాశ్వత వరిపాలకుఁడు, పతి లేక ప్రభు వైవవాఁడు కారణము (౨) కార్యము ఇది కారణముపై నాధారపడినది కార్యమున విర్య, కళలు లేక నింద్రియములు, జీవులు లేక పశువులు నున్నవి సర్వస్థితిజ్ఞానములు, పంచభూతములు, పంచగుణములు, ఎంచేంద్రియములు, పంచకర్మేంద్రియములు, ఋద్ధినిత్రాహంకారములు పతిపై నాధారపడియున్నవి (౩) యోగము లేక శిక్షణము మానవుఁడు మానసికశిక్షచే దేవుని జేరు విభానము (౪) విధి లేక నిరుమములు, అనగా ధర్మానుష్ఠానమార్గములు (౫) దుఃఖాంతము దుఃఖనిర్మూలనమగు మోక్షము, పూర్వజ్ఞాన క్రియాశక్తులు గల స్థితి, మోక్షావస్థయందైనను, జీవి తన ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వమును గలిగియే యుండి, స్వేచ్ఛారూపము లను బొందును నే పనినైనను సంకల్పమాత్రమునఁ జేయుఁగలిగి యుండును వైశేషికసూత్రములకు మొదటి వ్యాఖ్యాతయైన ప్రకస్త పాదుఁడును, న్యాయభాష్యమునకు దీక వ్యాసన ఉద్వేగకారుఁడును, పాశుపతతత్వవాదులు

౮

వాసుదేవుఁడగు కృష్ణుఁడు

ఇప్పుడు మనము చర్చించునది మహాభారతమున మువ్వొద్దయైన వాసుదేవ కృష్ణతత్వము ఇది భగవద్గీతకును, నభినవ వైష్ణవమతము

౧ ౧౫, ౮ అర్చయము

౨ శంకరభాష్యము ౨౭౨ ౨ ౩౮ ౩౯

త్రైస్తవపులనుండి గ్రహింపఁబడిననియుఁ గొందఱు వాదించువారు లేరి
పోలేదు తాత్పర్య సేలు వలీలివాఁడు, “కొందఱు భారతీయవైష్ణవులు,
ఈశిష్ఠ, జనియా మైసరుదేశములకు నిఁమఱుగాఁ జరుగించిన సాక్ష్య
ములు నారాయణీ రుప్రకరణమును లభించుచున్నవి భారతీయులకుఁ
గల సహజసర్వమతాభిమానాదరదృష్టితో వీరు, కొంతకాలముపోయిన
వెనుక గొతముబుద్ధులవతారములలోఁ జీర్చినట్లే, క్రిస్తును గూడ నవ
తారవర్గమునుఁజీర్చి, నారాయణావతారముగాఁ జరిగఁజింప యత్నించిరని
తేలుచున్నది ” ౧ వీలగుటకే నిది యబ్ధిప్రాయము ప్రకటించెను
౨ లాస్సేను వీరితో నేకీభవించెను భారతవర్షమునకుఁ బాపహృత్తర
దిశనున్న దేశములలో త్రైస్తవమత మున్నదనితెలిసి కొందఱు
తాగ్రహము లవదీరిఁజోయి, త్రైస్తవమతభావములను గొన్నిటిని సంహ
రించి తెచ్చియుండవచ్చునని యాతఁ డభిప్రాయించెను కాని వీరేగిన
దేశము పార్థియాదేశమునియు, నవది మరత్రచారకుండగు భామన్
క్రీస్తునందేశమును మ్రురుంచెనను సంప్రదాయము ప్రాచీనమైన
దనియు నీతఁడు భావించివాఁడు కాని యేకైశ్వరతత్వము నేదము
లకుఁ దెలియనిది కాదు నారదుఁడు నేర్చుకొనిన శాస్త్రములలో నేకాయన
తత్త్వ మొకటి యని భాందోగ్యవనిషత్తు వలుకుచున్నది ౩ భాగవత
మతము, భారతీయ మూల తత్త్వభావములకు విరుద్ధములైన భావ
ములను గలిగియుండలేదు “ప్రాచీనభారతీయ విజ్ఞానజీవితముతోఁ
బరిచయముగల వ్యక్తికి, భక్తితత్త్వము భారతీయ దృష్టనుండి జనించి
నదే యని స్పష్టముకాఁగలదు ” ౪ గార్బే భావములో “త్రైస్తవమతము
నుండి భక్తితత్త్వము గ్రహింపఁబడినని చెప్పుట కవసరము సాక్ష్యము
నీటికి లేకనాత్రమైనను లభించియుండలేదు భక్తిశబ్దార్థము నూచించు
తత్త్వము త్రైస్తవమతమున కొక్కదానికే విలక్షణమైనదికాదు అతరము
లైన యేకైశ్వరవాదతత్త్వములలో దేవెనియిందు భక్తివిశ్వాసములు

౧ వైష్ణవ త్రైస్తవములు పుట ౨౦

౨ జి ఎ యాన కృష్ణశాస్త్రము ౬ ఆంధ్రవైష్ణవచరిత్ర ౨౭

౩ జి ఎ ౪

౪ గార్బే పౌరీ లాటియన్ పుట ౨౭

(మం ౧౧౪, ౮) రుద్రుడు, శతరుద్రీయమునందుఁ జతువతీయై నాఁడు బ్రాహ్మణములందు రుద్రునకుఁ బరమాయవదముగా శివశక్తియు వాడఁబడెను పాశుపతతత్వము రుద్రు-శివ సంప్రదాయమైనది

సర్వదర్శనసంగ్రహమందును, ౧ అద్వైతానందునిప్రహ్లాదిద్యా భరణమందును, బాతుపతతత్వ వివరణమున్నది తన సేదాంతసూత్ర భాష్యమున శంకరుఁ డీ వైపకత్వమును విమర్శించినాఁడు ౨ దీని ముఖ్యములైన పంచప్రమాణములు నిట్లున్నవి (౧) కారణము ఆగమ సకు స్పష్టస్థితిలయకారకుఁడు, కాశ్వత వరిపాలకుఁడు, పతి లేక ప్రభు వైవహాఁడు కారణము (౨) కార్యము ఇది కారణముపై నాధారపడినది కార్యమున విర్య, కళలు లేక నింద్రియములు, జీవులు లేక పశువులు నున్నవి సర్వస్థితిజ్ఞానములు, పంచభూతములు, పంచగుణములు, ఎంచేంద్రియములు, పంచకర్మేంద్రియములు, ఋద్ధినిత్రాహంకారములు పతిపై నాధారపడియున్నవి (౩) యోగము లేక శిక్షణము మానవుఁడు మానసికశిక్షచే దేవుని జేరు విభానము (౪) విధి లేక నిరుమములు, అనగా ధర్మానుష్ఠానమార్గములు (౫) దుఃఖాంతము దుఃఖనిర్మూలనమగు మోక్షము, పూర్వజ్ఞాన క్రియాశక్తులు గల స్థితి, మోక్షావస్థయందైనను, జీవి తన ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వమును గలిగియే యుండి, స్వేచ్ఛారూపము లను బొందును నే పనినైనను సంకల్పమాత్రమునఁ జేయుఁగలిగి యుండును వైశేషికసూత్రములకు మొదటి వ్యాఖ్యాతయైన ప్రకప్త పాదుఁడును, న్యాయభాష్యమునకు దీక వ్యాసన ఉద్యోగకారుఁడును, పాశుపతతత్వవాదులు

౮

వాసుదేవుఁడగు కృష్ణుఁడు

ఇప్పుడు మనము చర్చించునది మహాభారతమున మువ్వొద్దమైన వాసుదేవ కృష్ణతత్వము ఇది భగవద్గీతకును, సభినవ వైష్ణవమతము

౧ ౧౫ ౮ అర్చయము

౨ శంకరభాష్యము ౨౭ ౨ ౫౮ ౩౮

లోనిదని తెలుపు భాగవతశాస్త్రవరికోధనల పాక్ష్యమునూడ నున్నది భాగవతమునైన హేలియోదర వాసుదేవునికి గృతకృతాపూర్వకముగా నొక ధ్వజపుంఖమును గరుడవిగ్రహముతో స్థాపించెనని శ్రీ పూ-
 య-ప కథాల్పికేతిందిని బేళనగరకావ్యము చెప్పుచున్నది ౧ విగ్రహంతు
 దైన సంకర్షణవాసుదేవహృజనుగూర్చి హేనుండి కావనము చెప్ప
 చున్నది శ్రీ పూ వృధమకథాల్పికేతిందిన యింకొక కావనము
 సంకర్షణ లేక వాసుదేవహృత్తమును గలిగియున్నది ఈ సాక్ష్యములను
 జటి చూడగా, భారతవర్షములోని యేకేశ్వరతత్వము స్వదేశీయమైన
 స్వతంత్రతత్వమనియు, ఇది సహజమైన జాతీయ జీవితవిజ్ఞానముల
 నుండి సముద్భవించినది యనియు స్పష్టమగుచున్నది

౯

పౌరాణిక ప్రపంచస్వరూపము

యథాస్వరూపముగాఁ గాకున్నను, మహాభారతము స్పష్ట
 కృమము విషయములో సాంఖ్యసర్వాంశము నింగీకరించినది పురు
 షుడు ప్రకృతి బ్రహ్మస్వరూపము లని నిర్ణయించఁబడెను ప్రపంచము
 ఎరబ్రహ్మమునుండి యావిష్కృతమైన దనియు వనించఁబడెను
 అక్కనుండి ప్రకృతి నిర్మాణము చేసిన గుణములన్నియు సాలిపురుగు
 నుండి చార ముదయించినట్లు ప్రకృతమైనదని చలుకఁబడెను ౨ ఈ
 విధముగా బ్రహ్మము స్పష్టకారణమని యితరరూపములలోఁ గూడఁ
 తెప్పఁబడెను స్పష్టచేసిన చతుర్ముఖ బ్రహ్మ, ఒక స్వర్ణాంధమునుండి
 జనించెననియుఁ దీనికిఁ గారకుడు ఎరబ్రహ్మమనియు వా యండ
 మందే సర్వజీవరాసులు నుండుననియు వనించఁబడెను బ్రహ్మాండ
 భాగము నేఁటికిని నిలిదియున్నది సాంఖ్యద్వైతతత్వములను గొన్ని
 కావులందు మహాభారతము స్పష్టముగా వివరించెను ప్రకృతి పురుషు
 నకు నేరైనది కాని పురుషుడు సర్వస్వరూప పురుషుడు ప్రకృ
 తియు నొకే తత్వమునుండి జనించినవి పురుషాద్వితమై ప్రకృతి
 సృజించును, ౩ లేక ప్రకృతిలోని సృజనశక్తులను పురుషుడు ప్రోత్స
 వించి శ్రీయాన్వితము లొనర్చును ౪ కాని యితర స్థలములందుఁ,

౧ ఎదిగొకా ఇండియా పబ్లికేషన్స్ ౧౦

౨ ౪౪ ఆంధ్ర ౪౦౦ ౩ ౧౨౪ ౧౯ ౧౨

౩ ౧౨౪ ౪౧౩ ౨

గ్నియాశక్తి యంతయుఁ బ్రకృతియందే యున్నదనియుఁ బురుషుఁ
డీ పనియుఁ జేయఁడనియుఁ బురుషుఁడు తాను గర్త యని తలచినచో
౪ది బ్రాంతి యనియుఁ జెప్పఁబడెను ౧ పృష్టియములు ప్రకృతి
ఋత్యులీ యనియుఁ బ్రకృతి పురుషునందుఁ జనించినదే యనియు,
నందుచేఁ బ్రకృతి పురుషునందుఁ గాలాంతరములందుఁ బ్రవేశించు
చుండు పనియు నివృత్తివృత్తిఁ జెప్పఁబడెను ౨ గూఢముగాఁ దప్ప,
మహాభారతమున మాయాసద్ధాంతము పృష్టముగాఁ బ్రతిపాదించఁ
బడియుండలేదు సాంఖ్యసద్ధాంతము వదులించియే పృష్ట పరిణామ
శ్రమము మహాభారతమున వర్ణించఁబడెను ౩

ఈ దశలో సాంఖ్యతత్త్వనిర్మాణము పురుగుబుట్టును, సాంఖ్య
భావములు పరివర్తమందుచున్నవి మహాభారతము నందు గోచరించిన
సాంఖ్యతత్త్వముయొక్క ముఖ్యలక్షణముల నీట మనము గ్రహించ
వలసియున్నది ఏలన, ననుంతరవిజ్ఞానమంతయు నీ సాంఖ్యతత్త్వ
యను, మతమును సంగీకరించుచున్న మ సాంఖ్యమన తత్త్వమును పృష్ట
తత్త్వమును సంగీకరించినవి సాంఖ్య లోనగిన భావముల సాంఖ్యనే
మహాభారత మంగీకరించినది ౪ అనుగీత యొనగిన పరిణామక్రమము
సాంఖ్యశాస్త్రీ యుసద్ధాంతమునకు పన్నితముగానుండును ౫ అవ్యక్త
మునుండి మహత్తు, మహత్తునుండి యహంకారము, నందుండి వంచ
భూతములు, నందుండి కల్మషుర్ప యాప రసగంధములును, వంతప్రాణ
ములును, మజీయు పహంకారమునుండి వంతకర్మేంద్రియములు,
వంతజ్ఞానేంద్రియములు, మనస్సును మదయించినవి వదువారు
గుణములతోఁ గూడిన పురుషుఁడు వదునేడన పాఁడని లెక్కించఁబడెనే
కాని, యిరువదియైదు తత్త్వములు లేనందున, సాంఖ్యతత్త్వము

౧ ౧౨౪ ౨౨౨ ౧౨౧౬ ౨ ౧౨౪ ౨౦౩ ౧౧ పొరు ది తి ౬ ౩

౨ పొరు అశ్వనేరసర్పము ౩౩౪ ౧౦౨౩ ౪౪౪ ౧౬ ౧౫

౪ పొరు శాంకిసర్పము ౩౦౩౨౦౬ అనుగీత భావ ౫౦ ౮ ౧౨౪ ౩౦౬

పూర్తిగా అభివచియింపబడినది మహాభారత మిరువదియైదు యోగములకుఁ బెక్కుతావుల నీశ్వరునిఁ గూడఁ గలిపి యిరువదియారు లెక్కించెను గ దీనివలన సౌఖ్యసమన్విత విషయమై ప్రజలు విశేషముగా నాచిందుచున్న కాలమది యని తెలియుచున్నది

మహాభారతము గుణతత్వము సంగీతరీతినిది సత్త్వరజస్తమః గుణములు ప్రకృతిలక్షణములు భిన్న విమాణములలో నీ గుణములు సర్వవస్తువుల యందు నున్నవి జీవులు దేవతలుగాను, మానవులుగాను, జంతువులుగాను, జాతి విభాగము, నే గుణ మధికముగా నున్నదో దానినిఁ బట్టి చేసిరి ౨ ఈ మూడుగుణములు నాత్మబంధనములు, అవి కలిసి కలిసిండును సర్వస్వరసంబంధము గలిగి, ఒకదానికొకటి యిరువదిండును సత్త్వమున్నంతకాలము తమము నుండు సమకపు సందేహము లేదు సత్త్వతమము లున్నంతకాలము రజోగుణము నుండును అవి కలిసి యాత్రచేసి, కలిసియే సంచరిండును ౩ దీనిపై వ్యాఖ్యానిండును నీలకంఠుఁడీట్లు వాసెను “సత్త్వమేక పెంపొందినను, దానినిఁ దనుస్సు నిరోధకమైయుండును ఈ విధముగా విభిన్నుద్ధి నిరోధకకక్షులు మూడుగుణములయందు నవిచ్ఛిన్నముగాఁ గలిసి యుండును దానిలయందు జేదమున్నను నవి యెల్లప్పుడును కలిసి యుండును తమస్సుమానవునిలో మాంద్యలక్షణము దాని లక్ష్యమిందిర్యసంకృప్త, ముఖసంపాదనము దాని వ్యవృత్తి అజ్ఞానము దానిని నిగ్రహించు మానవుఁడు సౌముఖ్య దనఁబడును రజస్సు ఉద్రేక శక్తి, కోరికల సత్తికయింపఁజేయును అది మానవుని కళాంతి నిచ్చి విజయమును, ధీతారమును సంపాదించునట్లు చేయును దానిని నిగ్రహించినపు డది మృదువైన పీఠము, దయ, కరుణారూపముల గోచరిండును అజ్ఞానాపృథములకుఁ దోడ్పొలిచివు తొమ్మునటను, సత్య దృష్టనిఁ బెంపొందఁజేయు సత్త్వమునకును మధ్యస్థమైనది రజోగుణము మానవునిలో జ్ఞానభాగము సత్త్వము అది నిశ్చలమైన పచ్చి లవితాన మొనర్చి, యోగ్యతను తోపించును మానవులను సక్రమ

౧ శాంతిపర్వము ౩౦౮ పాదము ౩౦౬ ౨౪ ౩౦౮ ౧౦

౨ అమృత ౧౪౮ ౩౬ ౪౮

౩ అమృత ౨౪౪

ముగా నడచు శక్తి వత్తగుణమే, దానిధర్మము క్రియాత్మకమైన జ్ఞానము, వత్తమవిధి నిర్వహణము గుణక్రయాధీనుఁడు గానివాఁడు లేఁడు. సున్న వత్తివమునకు, జీవితప్రవృత్తికి రజస్సు, దేహమునకుఁ బదుస్సు నిలయములు తమస్సు మన భౌతికస్వభావమునందును, రజస్సు చేతన స్వభావముందును, వత్తము మానసక స్వభావమునందును వచ్చుదశలో గోచరించును. సున మానసిక నిర్మాణమునందు మూడును భిన్నాంశరూపక సంయోగమును గలిగియే యుండును విజ్ఞానజీవితముందలి సంకల్పభాగమును దీసికొన్నచో నెడతెగని కోరికలయొక్కయు వాని ననుభవించుటయొక్కయు బునరావృత్తి గలిగిన క్షుద్రజీవిత ప్రవృత్తిలోఁ దమస్సు జలవత్తరమై యుండును అధికారలాభ జయోదీక్షములైన కామములందు రజోగుణము విజృంభించును రజస్తమములకు సామరస్యము చేకూర్చి, జీవమునకు లోకమున కననుకూల సంబంధమును గలిగించి, అంతరంగికసమస్వయమును సాధించునది వత్తగుణము ల ఈ మూడు గుణములు పరస్పరసంయోగముచే మానవుని జీవమును నిర్ణయించును కావున మానవు అందఱు సార్వత్రికులు, రాజులుకులు, రామసికులుగా వర్గీకరింపఁబడుదురు ద్విజాలలో వైశ్య అధములు స్వర్ణక్రియావరకంతులగు క్షత్రియులు మధ్యములు, క్షాత్రియులు అత్తిములు ఈ గుణముల ననుసరించి దైవలక్షణములను తెచ్చునవిడు, బ్రహ్మవిష్ణు శివులు మూడుగుణములకుఁ జ్ఞాతినిధులు దేవునియందీ మూడు గుణములును సామరస్యము నొందియుండులేకాక, దైవప్రవృత్తి హేతువులునై యుండును దేవునియందు వత్తము స్వయంబోధి రూపమైన దివ్యకాంతి, రజస్సు సర్వవ్యాపార సంకల్పశక్తి, తమము కర్మనివృత్తిసూచకము ఈ త్రివిధశక్తులు ప్రకృతిలో సర్వవ్యాపారములకుఁ గారణములై యున్నవి ఈ మూడు గుణముల వ్యాపారమే లోకపాటకము “గుణములు గుణములనుండి పుట్టి, గుణములలోఁ గలిసిపోవును.” ౨

౧ సోద్య పైలో మూడుగుణములు కామము క్రియ హేతువు లేవి వనునంది మూడు రీతులు మానవ వర్గీకరణము

౨ భాంకిపర్వము ౩౦౩-౩౦౪

సాంఖ్యశాస్త్రాచార్యులు కలలుడు అనుచు, పంచభాగమున వి
చెప్పుదురు. కాని పంచభాగమున త్త్వమునకు సాంఖ్యతత్త్వమునకు లే ము
లున్నవి ౨ బొరాదీకత త్త్వము పేదాంతతత్త్వమునకును, సాంఖ్యతత్త్వ
మునకును మధ్యమ దశను గల్పించిన దను ద్యూసేను ఇభిప్రాయము
మును మేమంగీకరింపము పూజములు రెంటిని స్వీకరించినవి ఎలా
జము లలో సాంఖ్యతత్త్వము పగుగ్రముగా లేకున్నను, ముఖ్యాంశము
లన్నియు నున్నవి యోగసద్ధాంతమంతయు స్వీకరింపఁబడును గాని,
పంచభి యోగకాన్తవదములు మాత్రము పూర్తిగా వాదఁబడలేదు ౩

మనభూతములైన ఐ భూమి జలము ఆగ్ని వాయువు అకాశమాల
కనుగుణములైన పంచేంద్రియములను, త్వక్పక్షిశ్శోకృ శిహ్వహృద
ములను ముఖాభాంత మంగీకరించినది ఇంద్రియమును శింద్రియ
విషయ సంయోగమూత్రమున దర్శనము లభింపదు ఇంద్రియమే నను ను
మనస్సు స్వీకరించి యద్ధి కందిచ్చి బుద్ధి, ఆత్మకు సమర్పింపవలెను
మనస్సాహాయ్యములేనిచే నేత్రము చూడఁజాలదు ౪ మనస్సు
చార్తల నందించునది కాపున బుద్ధి నిర్ణయించునది ౫ ఆత్మస్వభావమును
గూర్చి, కొందరు, ప్రకృతికార్యములకు, సాక్షిమాత్రమనియు, పేదన
జ్ఞానముల కాధార మనియు, స్వయముగా పంచపలమనియు సాంఖ్యుల
భావములను నమ్మిరి ఆత్మ అణుస్వరూపమను భావమునుగూడ సంగీ
రించినది తీవాత్మల అస్తిత్యమునే కాక, పరమాత్మ లేక ఎరువోత్తముఁ
దున్నాఁ డనియు భారతము విశ్వసించును దేహబద్ధుడైన ఆత్మ,
క్షీత్యజ్ఞఁ డనియు, దేహగుణుఁ డనునొడగు నన్న తాత్మయే పర
మాత్మ యనియు భావించఁబడినది లింగశరీర భావమును భారతము
చెప్పుచున్నది ౩

౧ అనుగీ ౨౨ ౩౧ ౫౫ ౫౭ ౫౮ ౧౫

౨ మౌ ౩ ౩౧ ౫౫ ౫౭ ౫౮ ౧౫

౩ ౫౫ ౫౭ ౫౮

౪ కా.ది.౫౭ ౫౮ ౫౯ ౬౦

౫ కా.ది.౫౭ ౫౮ ౫౯ ౬౦

౬ మౌ ౩ ౩౧ ౫౫ ౫౭ ౫౮ ౧౫

౭ పంచభి ౫౫ ౫౭ ౫౮

౧౦

ధర్మశాస్త్రము

శుభసాధనమైన ధర్మసూత్రమునకు మహాభారత ముచ్చస్థానము నిచ్చినది. తిప్పలందరు దుఃఖనివారణమును శుభప్రాప్తిని గోరుదురు '౧' మనము కోరునది శుభము ద్వేషించునది దుఃఖము' ౨ లోకమున శుభదుఃఖములు రెండును గలెనయున్నవి ౩ కాని శుభదుఃఖములు రెండు వనిత్యమై వీ స్థితియందుండి శుభదుఃఖముల రెంటిని నిర్వికారవశాంత చిత్తులమై గ్రహించగలమో, ఆ స్థితిని సంపాదించులే మానవ ప్రవృత్తికి జరిమానది ౪ మానవునకు సంపూర్ణ సంర్పిత జానగుటకు నిశ్చలస్థితిని ధర్మమే ప్రసాదించగలదు ౫ అహలోకమునందు శాంతి శుభములను పనంతరిము మోక్షమును ధర్మమీయగలదు

ధర్మము మోక్షము నిచ్చును గాని మోక్షము సిద్ధి, ధర్మము సాధనముగాక తెన్నుబడిన మానవుని పురుషార్థములైన ధర్మార్థ కామ మోక్షములలో నీ రెంటికి భేదము చూపగలదిని మోక్షసాధనసూత్రములు మోక్షధర్మములు సంకుచితార్థములో ధర్మమనగా నీతిమాత్ర మనుచ్చయము కాని యిందు మోక్షభావముకూడ నిమిడియున్నది

సామ్యజాతిక నియమములైన ఆహారసా న్యములు గాక ధర్మము సంఘపర్వములపై వాధారవదీయుండునది ధర్మమున కెల్లప్పుడు సంఘసంబంధమున్నది, సంఘము నేకముగా బంధించి చూపునది ధర్మము ౬ మనము ధర్మమును బోషించున్నచో సాంఘికముగా సహృదయ సంభవించి, సంపద కళ పండును సమాజ స్థితికి ధర్మ

౧ కొరింటి మొ ౧౨, ౬౧

౨ శాంతిపర్వము ౨౩౫ ౨౬

౩ కొరింటి ౧౨ ౧౩-౧౪ ౨౫ ౨౬ పది మొ ౨౬౦ ౪౫

౪ కొరింటి ౧౨ ౧౬

౫ రామాయణ మిత్యాహుః ధర్మో చారయతే ఎగ్గో ౪౪౨౨, ౨౬ ౪౫౫౫

దానిని గోడు తోర్మను పొంతమైబడిదియును త్పిన్నవజుఁగఁజాలదు అవనరమైనచో ధర్మముకొఱకు మనము శ్లేశము లనుభవించవలసి యుండును కాశ్యతానందనంపొదనమునకు దుఃఖానుభవమే మార్గముగా అసంతుష్ట యుక్తుడయమునకు దోహదము — మనము మన మనస్సు అను నిగ్రహించి, కామము లాద్రేకము పొందకుండఁ జూడవలెను మనకుఁ జిత్తశుద్ధి గలిగి, సత్యము లభించినచో, మానవులకుఁ గష్టముగాఁ దోచుననిగాని, మనకు శ్రమకలుగునని కాని తలచి ధర్మాచరణమును మానము మనస్సంతల్యముల శీఘ్రము వలన నిశ్చి ద్భృష్ట పెంుండును కొన్నితావులందుఁ దీవ్రజపము లోధింపఁబడెను సుఖము భములు మిత్రమమైయుండుటచే వీని బంధములనుండి విముక్తి నందు మార్గము తృప్తినాశనమే ౩ సుశీఘ్రముచే మనకు లభించు ల్లతి కామసంతృప్త కంటిను, మహేంద్రవదవికంటిను సగర్వముగా సత్తిశయమైనది ౪ మహాభారతమునందుఁ దపోయోగములనుగూర్చి సక్రమమైన పద్ధతి దొదియు నిర్వచింఁబడలేదు ఏకపాదముపై నిలుచు ఋషులను, తమపై పశ్చీకములు పెరుగుచున్నను సమాధిగతులై యుండువారిని, ఉగ్రకోపాంధులైన దుర్వాకుడు మున్నగు ఋషులనుగూర్చియు విని యుంటిమి తపోమార్గమునకుఁ జాగ్రముఖ్య మీయఁబడినది కాని, దానిని గూర్చి కృతఘటనములును గలవు ‘కాషాయాంబరభారణము మౌన వ్రతము, దండత్రయభారణము, కమండులుపును స్వీకరించుటయు నివి తిక్కదారిని జట్టించును ఇవి మోక్షసాధనములు గావు ’ ౫ తక్కిన త్రివిధాశ్రమధర్మములు నిర్వర్తింతునంచాక లోకమును వీడి సన్న్యసిం చుట కంగీకరింపఁబడలేదు త్యజించుటకు ముందు లోకమున జీవించి యనుభవమును సంపాదించుటే ప్రధానమును విషయమును దెల్పు గాధ యొకటి మహాభారతమునందుఁ గలదు వివాహముచేలకొనకుండ ముందుగనే సన్న్యసించిన యొకఁడు తిరిగి తిరిగి యొక మోరిమైన

౧ వనశర్మము ౨౫౩ ౪

౨ సత్యశర్మము ౫౫ ౧౫ ౪నంకోషః త్రియో మాతౌ

౩ కా తిలకము ౨౫ ౨౨ ౧౪౪ ౧౫

౪ భారతీయము ౧౫౪ ౫౫ ౧౫౫ ౪౪

౫ భారతీయము ౨౫౧ ౪౪

సరళరూపమును జీరెను అచట నాతఁడు తన తండ్రిని కాతను, నింక నితరతరముల బంధువులను నొకరి పెనుక నొకరు ఘోరాంధఃమః భావమున కున్నుఖులై యున్నవారిని గాంచిను వారందరు వట్టుకొని ప్రేలాడుచున్న చోడు నొక కాలకత్తి యను నెఱక నెమ్మదిగాఁ గొరికి పేయుచున్నది చిన్ని నాఁడు కాను వినిన జ్ఞాపకముగల వారి కంరనాద ములు ' మమ్ము రక్షింపు మని యుఁజును విఁజఁబడినవి వీరందరికి మోక్ష మిచ్చి కాపాడుటకు వారి వంశములో నొక పుత్రుఁ డుడయించుచు వలయునది వస్త్వాన దాని యర్థమును గ్రహించి యింటికిఁ దిరిగి వచ్చి వివాహమాడెను

ఒక సంఘములోని వ్యక్తులమై సంఘమునెడ మన విధ్యుక్తధర్మ ములను నెఱవేర్చవలయుచో, మన విధు లేవో తెలివొకను దెల్లుఁ ఎవి తు్రిలు వరిపూర్ణులు వారికి వారే కాననములు వరిణతి నొందని వారందరు నితరులు కల్పించినట్టియు సంఘ మంగీకరించినట్టియు నియమముల సంగీకరింపవలెను ఆచారము ప్రధానమగు నియమము గ నియమములు మనలోని స్వభావదోషములను నిరోధించునవి కావున నవి కానిరూపములను దాల్చి, బాధించునవిగా గోచరించును ౨ కర్తవ్యములకు వైరుధ్య మేర్పడుచో వచ్చుడు మనము మహాత్ముల ననుసరించవలెను మనల నుత్సాహపఱచి, ధర్మోద్యమముగలుగునట్లు చేయుట కొక స్పృహపొత్తుకగు వ్యక్తి యవసరమని గుర్తించఁబడి ఁది తర్కము స్థిరమైనది కాదు, ధర్మశాస్త్రములు భిన్నభావముల నునదేశించును ఎ యువాక్యమును నిశ్చయము కాదు ధర్మసూక్ష్మ మతి గుప్తమైఁబది, అందుచే మహానుభావుల దారినిఁ జొరవలెను ౩ మహానుభావులనగా నాత్మజ్ఞులే తొన్నిపామాన్య ధర్మములున్నవి, అతివాదములను చివర్ణించవలెను మున్నగునవి ౪ అతిశయమైన

౧ అక్షకానివర్తన ౧౦౪ ౧౦౫ మొదలు ౧౪ ౧౦౮

౨ చూడు మహానామాశ్రమము ౧౮ ౧ ౨ కాలకత్తియు ౨౮ ౨ ౨౩

౩ పవనం, ౨ ౩౨౩ ౧౧౩

౪ లతి ముక్త్యవ్యతిరేక

న గాఢజాతావమును దోషమే గ న తత్వము అనాంన ప్రధానధర్మము
 పని చెప్పినను వానికి నవరణలను మహాభారతము ప్రకటించింది ౨
 ఎత్తము నలుగురులో స్థిరమైన విలువ లేదు మానవజాతి కల్యాణమే
 నత్వచనమునకు ఫలప్రాప్తి ౩ కాని నియమమున కనుబంధముల
 నంగీకరించుటవలన ప్రమాదములను గుర్తించి, మహాభారతము,
 నత్వవిరుద్ధముగాఁ బ్రసంగించిన వారికిఁ బ్రాయశ్చిత్తములను నియ
 మించినది ౪

పాపము, వశ్యాత్వాదులతోఁ గూడిన తప్పు జాన్మకొను భావము
 నంగీకరించఁగలిగెను నిజముగా బ్రాప్తమైన వాఁడెట్లు చెప్పవలెను
 'నేనట్టి తప్పు నికర్మమును జేయను' దేవునియందు నిశ్చయమైన
 శక్తి ధర్మసంకుర్తమైన ప్రసర్తనమునకు సాధనము ఎంత పుణ్యకర్మ
 జూపింపెను, జ్ఞానము వలనఁ గాని సంపూర్ణము లభించు దని చెప్పు
 కొన్నివాక్యములును గలవు "మోక్షప్రాప్తి కమనరమగు జేకాగ్రతా
 బ్యాసము నందున్పు ఎవిత్రీత వార్జితవనంతకాలము మనము తిరిగి
 తిరిగి జన్మించు చుండవలసినది" ౫

మహాభారతము కర్మకు శక్తి గలదని, ముఖ్యము జేసిన కర్మ
 యనుభవించి తీరవలెనను విషయమును విశ్వసించును సర్వశిషులు
 కర్మబద్ధులనియు, జ్ఞానమువలనఁ గర్మబంధ విచ్ఛేద మగుననియుఁ
 జెప్పు మనవివచ్చావమును మహాభారత మంగీకరించింది ౬ ఎకరుల
 కర్మఫలము నంతతీక్రిగూడఁ బ్రాప్తించుననియుఁ గొన్నితావులఁ
 జెప్పఁబడినది ౭ వ్యక్తి స్రావకంత్ర్యమునకుఁ గర్మబంధమునకు సొను

౧ నవమ్యుక్తి ౨౮-౩౦

౨ కాండియ ౩౫ ౧౦౫ ౧౦౫౬

౩ యమ్యుక్తి ౧౦౪వ అంశం లక్ష్యం మతం మను కాండియము

౪ ౩౫ ౧౦ ౨౮౯ ౧౬

౫ భాతి ౧౦౫౦౦౮

౬ అనుగీత ౩౮ ౨౩

౭ కర్మకా లక్ష్యే జంతు వినియోగం ప్రముఖ శ్రేణి లింగము ౨౦౦

౮ కాండియము ౧౦౮ సమస్త ౪౮ ౧౦౦ ఆదిమయము ౮౦

రత్నము కప్పించు యత్నములు జరిగినవి కరోరమైన కర్మనియతిలోఁ జూట వ్యక్తిస్వతంత్ర్యమున కవకాశముండఁజాలదును భావమే ప్రధానముగాఁ జెప్పఁబడినను, గొన్ని పదరాలు లేకపోలేదు మానవ ప్రయత్నము కర్మను మాడ్చుచేయఁగలదు కర్మ అగ్నినందీది దానిని విసరి త్యాగగా నొనర్చవచ్చును ఆర్పిపేయవచ్చును కర్మ మూడు విధములు, పౌరర్థము, సంచితము, అగామి, ఈ దేహ సుఖభవించవలసిన యీ జన్మములోఁ బూర్వజన్మ కర్మ ఫలసంస్కారము లేని యారంభముగినో యిది పౌరర్థములు, ఇతరపూర్వజన్మవాసనలు సంచితములు, అనగా దీనియవసంస్కారములు ఈ జన్మములోఁ జేసిన కర్మఫలసంస్కారము లాగామికర్మలు, పౌర్యుక్తివ్రతములచేతను, జ్ఞానముచేతను, సంచితాగామి కర్మలు నాశనమగునుగాని, పౌరర్థములు కోపు దైవకృపచేఁ గూడ సంచితాగామికర్మలు నశించును ఏదైవనాశకార్యస్థితి కర్మఫలనశీగాఁ, సముచితయత్నమునలనఁ గూడ నగును కర్మనియమ వ్యాపారము దేవునికదీసమై యున్నది, దేవుని స్పృశావ ప్రకటనమే కర్మనూత్రిము కర్మనూత్రిమును ధరించువాడు, ఆధారము, శక్తి యీశ్వరుఁడే ౧

ముందు జన్మమునుగూర్చి మహాభారతములో స్పష్టమైన భావము లేదు ఎత్తయ్యాదేవయానములు, సరకము నున్నవి ఆమరత్వమనగా, 'నాశకత్వవర్తివలె వైశ్వర్యము ననుభవించుట కాదు, ఆకలిదివ్వులు జరామరణములు మున్నగు దుఃఖములు లేని, పుణ్యలోకమున ననుభవించు నిత్యానందమే అమరత్వము అది మహాయోగికి లభించు జగ్రిహ్నినందము యోధులకు దేవేందుగిని స్వర్గము లభించును ఇహలోక దేహములను విడిచిన మునీశ్వరుల యాత్మలే నిక్షత్రములని చెప్పఁబడెను యుద్ధరంగమున ననుభవం గోల్పోయిన వీరుల మూర్తులే నక్షత్రములుగా సర్దుమఁడు గ్రహించినాఁడు దైవముతో వైశ్యానుసంధానమే ఎరమలక్ష్యము ప్రకృతితో సంబంధము లేని పురుషుడు తానని మానవుడు సుర్తించుటతో పర్యవ్రాశి బంధ

ములనుండి విముక్తి కలుగునని చెప్పిన సాంఖ్యభావమొక్కొక్కచోఁ జేర్చినఁబడెను దేహభారమున జీవుఁడు స్వచ్ఛమైన యాత్మరర్పణము పొందినచో నవ్వు దాతనిని కాంచు వాఁడెవఁడును లేఁడు అఁడే తిర్తిలోకాధిపత అతఁ డిచ్చపచ్చిని దేహములను తొందఁగఁజేయు ఆతఁడు బ్రహ్మైక్యము పొందును " ౧

౧౧

శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు

అనంతరకాలమునకుఁ జెందిన యుపనిషత్తు లీదశకుఁ జెందినవి ఇవి పూర్వోపనిషద్భావములనే పునఃప్రకటన మొనరించును ఇవి కొంత విశేష విజ్ఞానమును బ్రదర్శించును, మధ్యమ కాలమున దేశములోని ప్రజల మహావికాసమును నూదించును ఇవి యొక మతమునకుఁగాని, యొక కాళకుఁగాని చెందును శీవల యోగాభ్యాసములను, లేక సాంఖ్యతత్త్వమును, లేక వేదాంతతత్త్వమును గొన్ని కొన్ని యుపనిషత్తులు ప్రత్యేకముగా బోధించును మనము తీవ్రశ్రవ మొనర్చి, వర్తకానుములను విరూఢమొనరింపవలెనని శాఖాన్యూపనిషత్తు చెప్పుచున్నది మైత్రీశుపనిషత్తు నిరాకాతత్త్వమునే ప్రదర్శించును ౨ సాంఖ్యయోగసిద్ధాంతముల నీది సామరస్యము కల్పించును సాంఖ్య మతము చెప్పిన యిరుపదివాలుగు తత్త్వములు వరబ్రహ్మము నుండి జనించినవని నిరూపించు యత్నము కప్పట్టును మైత్రీ, ధ్యానబిందు, యోగతత్త్వపనిషత్తులు యోగతత్త్వమును గొనియాడును భిన్న ప్రదేశము లోనే విశ్వదేశములోని భాగములై నట్లు, శీవులు బ్రహ్మము లోని భాగములని అనుభవ బిందుపనిషత్తు చెప్పుచున్నది ఇది యుద్వైత తార్థమును బ్రకటించును "విజ్ఞానాత్మికమై నిష్కలుప్తమై భాగములు లేనిది బ్రహ్మస్వరూపము నేనే బ్రహ్మము పని తెలివొన్నవాఁడే, అవినాశి యగును " ఉపాధికారణముచే నొకటి యపేక్షముగా గోపరించును ఉండుగనివలెను, అలములోఁ జండుగని ప్రకీర్తింబము వలెను

౧ అనుగీత ౪

౨ మైత్రీ ౬ ౧౭ ౨ ౪

బ్రహ్మ మొకటిగాను వివేకముగాను గూడఁ గలఁబడును "౧ మోక్షము విడు వత్పాక్ష్యస మొక్కటి మార్గమని తై వ్యోపనిషత్తు చెప్పును ౨ జ్ఞానము ౩ ప్రధానమనిచెప్పి, ఆత్మవస్తువులపై నాధారపడదని వాదించును జాగ్రత్త్వము మమత్వవస్థలు మూడింటిలోను, బోధ్య, అనుభవము, వదార్థములు వీనినుండి వేరై నిత్యవర్తిచానంద సాక్షి మాత్రుఁడనైన వాఁడనీ నేను "౪ ధ్యానము, సగుణరాధనము, రూప ధ్యానములను గొన్ని యుపనిషత్తులు చెప్పును విష్ణువు లేక శివుఁడు వరబ్రహ్మ మనియు వానియెడ భక్తిమార్గమును గొన్ని యుపనిషత్తులు బోధించును ఇట్టివే మహానారాయణము, రామకాయము, శ్రీకృష్ణ తరము, తై వ్యము మున్నగు నుపనిషత్తులు ఈ యుపనిషత్తు లన్నియుఁ జాలవఱకు, సాంఖ్యయోగవేదాంతతత్వభావములను సమన్వయింప యత్నించినవి సాంఖ్యదిశాస్త్రముల నిర్వాణానంతరమే యీ యుపనిషత్తు లుద్భవించినవి శ్రీకృష్ణతరోపనిషత్విద్వాంతులముల నిట వివరిండుటవసరము, ఏలన భగవద్గీతవలెనే యదియును, భిన్నతత్వముల సమన్వయమునై యుత్పించినది ఒక భేదము మాత్రమున్నది దీనికి శివుఁడే వరమదై వము

సాంఖ్యయోగతత్వముల శాస్త్రీయవది వరిచయము జూపెనుగాన, నీ యుపనిషత్తు తాద్రయగోత్రర కాళమునకుఁ జెందినది కలల నామము నిది యుచ్చరించినది కాని శంకరుఁ డీ కలలనామము వారణ్యగిర్భుని కర్థమని చెప్పినాఁడు త్రివర్ణములు గల ౩ ఆలమును గూర్చియుండుటచే నివి సాంఖ్యగుణకర్త రునుని కొందరు భావించురు కాని శంకరుఁడు మూడు రంగులు సాంఖ్యగుణములను గాక, ఉపని షత్తులు చెప్పిన మూలభూతములగు భూమిఃకాగ్నీఃసంధ్యాయాని చెప్పినాఁడు ఇందలి ద్వితీయాధ్యాయము, యోగతత్వమును గూర్చి

౧ ౮ ౧౦

౨ తై వ్యోపనిషత్తు ౨౨

౩ ౮ ౧౦

౪ ౧

౫ ౪౦ ౨

విశేషముగా వివరించినది వ్యాయశాస్త్రభావములో లింగశబ్ద మువ యోగింపఁబడినది ౧ బౌద్ధభావములైన కాలకర్మవ్యభావ పురుషాదులతోఁ బరిచయమును వెలిబుచ్చుచున్నది వరమనత్యమును దెల్పుటకై, యిందు హరుఁడు, రుద్రుఁడు, శివుఁడు మున్నగు నామము లుపయోగింపఁబడెను ౨ బౌద్ధహిమత సగుణదైవమునకు నిర్గుణబ్రహ్మ లక్షణము లాలోపఁపఁబడెను

శ్వేతాశ్వతరము “అప్రితమతమునకు గొప్ప నిర్మాణ” మని డ్యూపేన్ పండితుఁడు పేరికిపాఁడ. ౩ లెక పృష్ఠశిర్షియు, బోపక్షుడు ధర్మమూర్తి యైన సగుణదైవము నిది యిచ్చెను జీవులకు, ప్రకృతి వదార్థమునకుఁ బ్రభువు హరుఁడు జగత్కారణము స్వభావ మను బౌతిక, వాచము నిది నిరసించును ౪ వస్తువులకుఁగల గుణముల నెనుసరించి, పరస్పర సంయోగము చేతనే జగి ముక్కన్న మైనదని బౌతిక సిద్ధాంత వాదము ఈ సిద్ధాంతమునకు దీవుఁ డవసరము లేదు

ఈశ్వరాస్త్రత్వమును దర్శము రుజువుచేయఁజాలదు భక్తి ధ్యాన ఋలకి యది సాధ్యమగును ౪ ధ్యానసమాధి గతుఁడైన యోగి, తన ఆత్మయొక్క స్వచ్ఛవ్యభావముపలన దివ్యజ్యోతిస్వరూపమైన బ్రహ్మమును దర్శించును అజము, శాశ్వతము, ప్రకృతి స్వభావాతీతము నైన బ్రహ్మమును దర్శించినవాఁడు సర్వబంధ విముక్తుఁడగును ౫ “వరబ్రహ్మమునకు దృశ్యమానమగు రూపము లేదు ఏవఁడును దని నేతగ్గియులతో నాతనిఁ జూడలేడు ఎవ రాతఁడు హృత్పద్మముపై నధివసించి యున్నాఁడని యనుభవజ్ఞాపముచేఁ దెలిసకొందురో, వారు మృత్యువును జయింతురు ౬ పరిమేశ్వరుఁడగు నాతఁడు ప్రకృతికి నాత్మకు నధిపతి బంధహీనముల కారణము, సర్వవస్తువులలో నిత్య

౧ ౬౪ ౯

౨ ౧౪ ౧౦ ౩౪ ౪౦ ౪౭ ౦ ౧౧

౬ ౪ ౦

౩ ౬౦ ౧౧

౪ ౨౦ ౧౪

౦ ౨౦

ఉపనిషత్తుల పరబ్రహ్మము పురుషులందరిలోఁ బురుషోత్తముఁడై నాఁడు పగుఱదై వమూర్తి, జీవప్రకృతుల కాధారమై వ దివ్యస్వరూప ౧ ఆత్మకథర్మము లన్నిటికి నీటి వ్యంగ్యార్థమున్నది మానవవిజ్ఞాన మునకు, ౨ సర్వశరణ్యుఁడు, ౩ పర్యర్థప్రదుఁడు ౪ మిత్రుఁడు, యోగ్యుఁ డు ౫ పరితత్త్వమూర్తి యుగపరము నిర్గుణప్రకృతాధిపము దుష్ట రము కావున, పగుఱమూర్తి యొకఁ డాచార్యుఁ ౬ తెను ౭ బ్రహ్మము పూర్వజ్ఞానమూర్తి అవిభాజ్యుఁడు, అశరీరి, భక్తి సాధనలోనున్న భక్తుని యుపకృతికొఱకు రూపగుణకల్పనము చెయ్యఁబడెను ౮ నిర్గుణపగుఱ ప్రకృతాధిపము లోకదే యనియు, పగుఱమునకు నిర్గుణమే కారణమనియు శ్వేతాశ్వతరము చెప్పుచున్నది ప్రపంచము నందలి శక్తిత్వల నిమిత్తము నిర్గుణప్రకృతము ఎగుఱమూర్తి యగుచున్నది వ్యక్తి తానొక ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వమును గలిగియుండినని యెంత కాలము తలఁచునో, అంతకాలము పరిమాతృవేఱుగానుండిన కారణమున పగుఱమూర్తి కాక తప్పదు తన వ్యక్తిత్వమును మానవుఁడు శేవల త్పాఠిని యని తెలిసికొనఁగానే జీవాత్మ పరిమాతృ లేక మగుదురు

ఇందు మాయానాదాంశమున్నది మాయ దేవుని స్వాధీనము లొన్ని మాయలతో సాంఖ్యతత్త్వ మంగీకరింపఁబడినది ప్రకృతి స్వతంత్రమైనను భావము వోయి, దేవుని వ్యరూప మగును ౩ దేవుని యాత్మకత్వవలన లోకము సృజింపఁబడినది కా “తన దేవమునుండి వచ్చినదారముతో సొలెపురు గెట్లు తన గూడు కట్టుకొనునో, అట్లే యొకఁ డైన దేవుఁడు తనవారి పదార్థమునుండి లోకమును సృజించి, దానిని

౧ పరిమిత శక్తి

౨ ౩ ౪

౫ ౬ ౭

౮ ౯ ౧౦

౧౧ శైవ్యము ౧౨

౧౩ రామకృష్ణమిషన్యూగము ౧౪ బ్రహ్మ శైవ్యము ౧౫

౧౬ ౧౭ ౧౮

౧౯ ౨౦

తన పురూషముచేతనే కల్పవాడు "౧ దేవుఁ డొకటి ఐనేకముగాఁ గల్పించెను. ౨ ప్రపంచము మిథ్య యను భావము లేదు మన దృష్టికి గోచరింపకుండ లోకము వత్సము పెట్టుపెట్టుచున్న దని చెప్పఁబడినది ౩ ప్రపంచము మాయయే, ఏలన నిర్గుణ బ్రహ్మమునుండి సగుణదైవ మూర్తి, లోకము, జీవులు పెట్టుపట్టువచో మనమెఱుంగము మాయ దైవశక్తి మనియు సంగీకరింపఁబడెను అక్కడ నూర్తియైన యాశ్వ రుఁడు అనాత్మ శక్తిచే లోకము సంకను గల్పించెను గావున బ్రశ్రుతియు మాయయే మాయ యనగా నివిద్యాభావము సంగీకరింపఁబడెను, ఏలన సగుత్పదర్శనము తదంతర్గతపత్వము వ్యాపించుచున్నది ఈ తిన్న భావములు పరస్పరవిరుద్ధములు గావు కాని వీనిని వరిగా నర్థము చేసికొన కున్నచో ఫలితము సంశయమే యగును

తుదిలేని సంపారభావమునకు, మనవిషత్తుల సృష్టణస్థాంతము నకు మధ్యేమార్గముగాఁ గల్పణస్థాంతము కల్పించఁబడినది దీని నను సరించి, వ్రతి జీవితముయొక్క కర్మఫలములు ముందు జీవితములోఁ గలుగుచుండును వ్రతి జీవితము పూర్వజన్మ ఫలిత మగును మొదటి జన్మ మనునది దీనికి విరోధమగును అందుచే, శాకానాక కాలమును సృష్ట యారంభించెనని చెప్ప వీలుండదు కాని సృష్ట ప్రారంభించిన యుగములు, వ్రతయములు క్రమగతి ననుసరించి వచ్చిపోవు చుండు నని చెప్పఁబడెను ఒకసారి జరిగిన సృష్ట ఒక కల్పకాలమునుండి, తరువాతఁ జరమేశ్వరునిలో అమృతము, తిరిగి యావిష్కరణము కొందు చుండును పునస్సృష్టికే గారణమౌ జీవుల కర్మ సంస్కారము లన్నియు మిగిలిపోయి, వాని హనుభవమునకు బునర్జన్మములను గోరును ఈ కల్ప స్థాంతమును భగవద్గీతయు, శ్రీతాళ్యతరమును బురాణములు సంగీకరించివి ౪ "దేవుఁడు అర్వజీవులలోనుండి, అమృతాంశమును గ్రోహగ్నితప్తఁడై, జగద్రస్తు జాలమునంతను విచ్చిన్న

౧ శాత ౧౦

౨ ౬౭౧ మోక్షానంద సాధనా యోగ కర్మ ౩ ౫౦ ౧

౪ షి కి ౭౭ ౭౭౭ ౧౩ ౧౭

మొసర్చి వైచును "౧ "అతఁడొకటి వెనుక వాకటిగా పృష్ఠయంతయు వాచ్చాదవములచేఁ గిప్పు, తిరిగి తిరిగి వానినిఁ దవలొనికఁ దీసికొనుచుండును "౨ మిగిలిన యువనిశ్చతులు దీనికి "శిశ్కార్థము నిచ్చినవి "జగత్పశుమును నందవించినపు డీ "రమేష్వరుఁడొక్కఁడే సాక్షిమాత్రుడై యుండి, తిరిగి నవ దివ్యమూర్తి గర్భమునుండి పత్రతశివుల నుద్భవించఁ జేయుచుండును "౩ కావనిశ్చతులు చెప్పిన యేకస్పృష్టకీః గాలాంతరస్పృష్టకల్పనలద్వారాంబ మి రిధముగా శివుల కర్మలలాను ఎవము కొఱకు నిర్మించఁబడినది

ఎకేశ్వరగుతమగుటచే దేవునికి జీవాత్మకు భేదము న్నభావములోఁ గాకున్నను, ఐరివామములో నున్నదిని శ్వేతాశ్వతర మువదేఁపించినది ౪ దైవద్యావాధాధములచే నిజ్ఞానము నశించును ౫ ధత్తీప్రధాన మైనది, దైవత్వవచే మానవునికి స్వతంత్ర కర్మాధి కాపమున్నది ౬ కాని భగవంతుఁడు చలఁబడుటగాఁడు, తన విదాక్షమును గొన్ని నియమముల నినుపరించుచు చూపును అత్యవమర్శణము లేక వ్రవత్తిమార్గము వదేకింఁబడెను ౭ ద్యావాంబువులు విరోధము నూహించఁబడినది ౮ పరమాత్మ నిత్యుఁడనియు, మన యంతఃకరమున పనించుచున్నాఁడనియు, దెలియునలెను అతఁడు త్పా వేరేమియును లేదు, డేవాత్మయే, ఉర్భవోత్పలోగ, "౨ బున్దరూపమైన పరమాత్మగా నెఱిగిన వాఁడు ముక్తిఁబొందును ౯

మరణానంతరజీవి మూఁడు మార్గములలో నొక దారిని నడువ వలసియుండును క్షి నముచే జీవయానమును, పత్కర్మచే విత్త యానమును, బావకర్మలచే సరికమార్గము వద్దె ఎఱుగింపవలసి

౧ శ్వేతాశ్వతరము ౫౪ ౨

౨ ౧౨, ౩ ౬౦ ౩ ౪

మైత్రీ ౩ ౬౪ ౧

౪ ౪౪ ౬ ౧౪ ౮

౫ ౧౪ ౧౦ ౪౪ ౪ ౬

౬ ౩౪ ౨౦ ౧౦ ౬ ౨౨ ౧౦ ౧ ౨ ౨౨

౬౪ ౪౮

౭ ౧౪ ౧౨

యందును గ జగన్నాథు నెఱిగిపెట్టి పర్యవంథవిముక్తి కలుగును — అంతఃకలుగు నును కామముల ననువరించి, నిన్ని రూపములు గల దేహములను ధరించుచు జన్మించుచుండ వలెను " పర్యవేషాధారము, గతియునై న యీ బ్రహ్మచక్రమునందు, జీవుఁ డను యాత్రికుఁడు, కాను పేలు దేవుఁడు నేజను భాగ మున్నంతకాలము పరిభ్రమించు చుండవలెను దైవకృపచే వారఁ డుద్ధరించఁబడినపుడు "రాక్షసద్వి నాతఁడు గాంచును " ౩

౧౨

మనుధర్మశాస్త్రము

మనము వగవద్దీకా విచారణము చేయుటకు యందు స్మృతులలో నున్నట్లు న మీరుఁబడిన మనుధర్మశాస్త్రమునుగూర్చి సంగ్రహముగాఁ జరిశీలించుము "వేదముల"ఁ జెప్పఁబడిన మనువే దీని కర్తయుని రుజువు చేయుటకుఁ బ్ర బుత్తు లులు చేయుఁబడినవి ౪ యుగ్యేష్టదమునందారనిని ననుకూలై న నును వని ఎలలరి ౩ సాం యకపై లకర్ణమమును స్థాపించి, ధర్మనిర్ణయము చేసె వారిలో మొదటివాఁడు మనువు, మానవజాతి యంతయు నునుసంభూతము అతఁ డేతై క ధర్మకర్త కాకున్నను నతని ధర్మశాస్త్రము విశేషగౌరవముతో నాచరించఁబడెను "మనువాక్యమ లకు విరోధముగాఁ జెప్పిన స్మృతి ప్రమాణము కాదు ౬

మనుధర్మశాస్త్రము కీ పూ ౧౨౫౦ నాటికిఁ జెందిన దని సర్ విలియమ్ జోను నిర్ణయించినాఁడు ప్లెగల్ దాని కాలము కీ పూ ౧౨౦౦కు తక్కువ కాదనినాఁడు మోనియరు విలియమ్సు కీ పూ ౩౦౦౦ని నిర్ణయించెను ౭ మహాభారతము లోని అధునాతన భాగముల

౧ ౩౨

౨ ౩౩ ౧౪

౩ ౧౩ ౬

౪ ౩౦ వే ౫౦౦ ౨౦

౫ ౫౦ ౧౦ మం ౧౦౦ ౬ ౧౦౦౦ ౧౨౪ ౭ ౨౫౦౦ ౩ ౧౩

దూడై తైత్తిరీయ ౧౦౦౦౦ ౨౦౦ ౨ ౧౦౦ ౩౩ ౧౨౪

ఇండియన్ విజ్ఞాన పుట ౨౧౩

కంది నిదీవలిదని వీరిరుండెను; డూపాండివాడు మనుషు వేద సారస్వత పరిచగుము గలిగి, పూర్వధర్మకర్తలను, సంప్రదాయము లను స్మరించెయ్యవాడు పూర్వము గల్యములో నున్న గ్రంథము నకుఁ దరువాతఁ జేసిన పద్యరూపమే నేటి మనుధర్మశాస్త్రమని, వీరిరు, మ్మాకుముల్లరు, బర్హేల్ తావించుచున్నారు 1)ది మానవులకు సంబంధించినశాస్త్రము కృష్ణయజుర్వేదశాఖకుఁ జెందిన మైత్రాగ్రముజీయి షడ్వర్గమునో నొక వర్గమునకు సంబంధించినది ఈ శాఖవారింకను బొంతాయి రాష్ట్రమునఁ గొలఁదిమంది గలరిని తెలియుచున్నది ఈశాసమును సమర్థించుటకు బర్హేల్ విట్నీ వాక్యముల నుదాహరించి నాడు 2) బాహైత్వలి స్వభావముల ననుసరించి మనుధర్మము పౌరాణిక యుగమునకుఁ జెందినదని కొంద రందురు మహాభారతము, తదితర పురాణములవలెనే యిదియు వేదాదికారము లేనివారి కుపకృతి యొనరించు ప్రజాదరహిత్రత గిన్ని గ్రంథము ధర్మశాస్త్రమునకు మతమునకుఁ గల సంబంధ మిది తెలుపును ఇది ప్రధానోద్దేశము తత్త్వ శాస్త్రము కాదు 3)బలి తాత్త్వికభావములు జేవలంకించు వాక్యము లని మేధావతి తావించివాడు, ప్రథమద్వితీయాధ్యాయములలోఁ గల తత్త్వభావములు పురాణములలోనివే, పౌరాణికసాంఖ్యము, వేదాంతము మనుధర్మమున సమ్మిళితము లైనవని కోల్బ్రాక్ చెప్పినది సల్యము 4) సృష్టణాంతమును గూర్చి మనుషు చెప్పిన దానిలో విశేషమేమి యును లేదు 5) సృష్టనిగూర్చి చెప్పిన ఋగ్వేదముంబ్రమిపై నది యాధారపడియున్నది పరమసత్యవ్యయావము పరబ్రహ్మము, ఆతఁడు స్వయంబ్రలిగల వారణ్యగర్భునిగను ఎంధకంబుగను రెండు రూఃముల ద్వోతకమయ్యెను తన కరీరమునుండి రునేకవిధములై పతీతములను సృజించెగోరి యాతఁడు మొదట జలమును సృజించి యందు వీజము నుంచెను ఆ వీజము మూర్త్యనమకాంతి గల యొక వాంబ్మయాండ మయ్యెను ఆ యుండము నుండి తానే బ్రహ్మగాఁ బుట్టి

1) బర్హేల్ మనుష్యులి తగోల్లాకము 1878

2) వివిధభావములు, బాబులు 2 వేది 298

3) 188 వేది 2

శాసనముల ఆధారములుగా స్వీకరించెను వైదికయోగములగు నాదంగీకరించి, వర్ణధర్మ మీశ్వరకల్పితము సుని నిశ్చయించును ౧ మూఁము వాతఁడంగీకరించి, ధర్మవియ్యకామములను విసర్జింపుటోదించును ౩ ఇందుఁ గొన్ని లోపము లున్నను, నిరుపమాన ప్రతిపక్ష లిందు గోచరించును “తల్లులగుటకు ప్రీతిను, తండ్రులగుట బురుషులును సృజింపఁబడిరి” ౪ “భార్య, సంతానము తాను గిలివారై పూర్ణపురుషుఁడు” భార్యవర్తి లేకవ్యక్తి రూపములే గృహస్థ ధర్మాచరిణము ప్రధమము ఎగ్రధానిమునైన ధర్మ “వేదాధ్యయనము చేయకుండ, వివాహమాడి సంతతిని గాంచకుఁ యజ్ఞకర్మలు నిర్వర్తించకుండి నే ద్విజాఁడు మోక్షము ఎఱిగింపఁ యాతఁడధోగతి నందును” ౬ “కౌపిన్లును నేదాధ్యయనదిక్ష తపస్సు క్షత్రియునకు చుర్రలసంరక్షణము, వైశ్యునకు వర్తక పనియములు శూద్రుని శిశువర్జముల పేషయుఁ దలంబులు”

పునర్జన్మాపనరము లేకుండఁ జేయునది, తత్త్వగ్రహాధిక్యము గుఱి ధర్మప్రసర్తనము లా సర్వమును జయించిన వాఁడే ధర్మవీరుఁడరవక మైందంతయు దుఃఖము, అజ్ఞానకమైన దంతయును సుఖము “సర్వభూతములలోఁ దన యాత్మను, దని యాత్మలో సర్వభూత లను జూచి, తన యాత్మకే ఎర్హార్హుని యజ్ఞ మొనర్చువాఁడతా పతి స్వయంప్రకాశము గలవాఁడగును గల మనము చేయు కర్మ భావిశీలితమునం దెట్టి ఫలితముల నిచ్చునో, దానిపై ధర్మ మాధార యున్నది ముందు మంచి జన్మము న సగునది పుత్రవర్జనము గి జన్మము నిచ్చునది నీచకర్మయు నగును కాని యీ రెండును గల జన్మరాహిత్యమును మోక్షము నిచ్చు కర్మకు మూలములే

౧ ౨౪ ౩౬	౨ ౧౪ ౩౧	౩ ౪౪ ౧౭౬
౪ ౪౪ ౪౬	౫ ౪౨ ౪౪	౬ ౬౪ ౭౪
౭ చూచు దగవానలాను	౮ చూచూపాంశవ్యవస్థ	౯ ఇంకరేపివనలో
అన్ ఎలిక్చు అక్టోబరు ౧౯౨౨	నాంచూతర్కము	
౧౦ ౧౨ ౪ ౨౯		
౧౧ ౪ ౪ ౧ ౧౬౦	మర్రిం ఎరవిశం దుఃఖమే	౧౨ ౧౬౦ ౦ ముఖమే
౧౩ ౧౨౪ ౪౨ ౧౧౮		

పంప్రదాయ సిద్ధి మగు ధర్మమునీ మనువు బోధించెననియు
యాత్మ వికాసమున కవశాశము వాతఁ డొనగలేదనియు పేము చెప్పఁ
జాలము మందివెడ్డలను నిర్ణయించుట కాతఁడు వాలుగు హర్షములను
జెప్పినాఁడు, తృతి, తృతి, ఆచారము, అంత కరణము సాంఘిక
వ్యవస్థయొక్క పక్రమగతి మొదటి మాటిపై వాధారపడును, కాని
దాని యభ్యుదయము నానవవానిపై వాధారపడును అంతఃకరణవృత్తి
కమగుణముగా మనము ప్రవర్తించుచును ౧ మనకు పహతుక
మని తోచిన దానినిఁగూడ మనము చేయవచ్చును ౨ అంతరాత్మ
ప్రబోధనము లేక అంతర్వాణియే దైవవాణియని మను వంగీకరించి
నాఁడు ౩

ఉదాహృతగ్రంథములు

- ౧ తెలాంగ్ భగవద్గీత, అక్షగీత మున్నగునవి యస్ వి ఇ
వాఙ్మము ౮
- ౨ హిందూ ది గ్రేట్ ఎంక్ ఆఫ్ ఇండియా ౩వ అధ్యాయము
- ౩ సి వి వైద్య పౌరాణిక భావవర్ణము అం ౩
- ౪ జిల్ ౩ భండార్కరు పై వ్రవ, వైవమతములు ఘున్నగునవి
- ౫ హిందూచరిత్ర రి పబ్లికేషన్ వ్రవపరిశ్రము
- ౬ బూజర్ మనుస్మృతి యస్ వి ఇ వాఙ్మము ౨౩

౪ ౨౩ ౨ ముఁఖావి ఎమెంట్ ౬౮ ౪౬ ౩ ౪౮ ౧౬౧

శాసనముల ఆధారములుగా స్వీకరించెను వైదికయోగములగు నాదంగీకరించి, వర్ణధర్మ మీశ్వరకల్పితమును నిశ్చయించును & మార్గము వాతఁడంగీకరించి, ధర్మవియ్యక్తామములను విసర్జింపుటోదించును & ఇందుఁ గొన్ని లోపములున్నను, నిరుపమాన ప్రతిపక్ష లిందు గోచరించును “తల్లులగుటకు ప్రీతియు, తండ్రులగుట యరుములును నృసింపఁబడిరి” & “భార్య, సంతానము రాను గిలివారే పూర్ణపురుషుడు” భార్యవర్తి లేకవ్యక్తి రూపములే గృహస్థ ధర్మాచరిణము ప్రధమము ఎగదానమునైన ధర్మ “వేదాధ్యయనము చేయకుండ, వివాహమాడి సంతతిని గాంచకుండు జ్ఞకర్మలు నిర్వర్తించకుండి నే ద్విజాఁడు మోక్షము ఎఱిగింపఁ యాతఁడధోగతి నందును” & “కౌపిన్లును నేదాధ్యయనదిక్ష తపస్సు క్షత్రియునకు చర్యలసంరక్షణము, వైశ్యునకు వర్తక పనియములు శూద్రుని శిశువర్జముల పేషయుఁ దలంపులు”

పునర్జన్మాపనరము లేకుండఁ జేయునది, శత్రుగణాధిక్యము గుఱి ధర్మప్రసర్తనము లా సర్వమును జయించిన వాఁడే ధర్మవీరుఁడరవక మైందంతయు దుఃఖము, అజ్ఞానకమైన దంతయును నుభయ “సర్వభూతములలోఁ దన యాత్మను, దన యాత్మలో సర్వభూతలను జూచి, తన యాత్మకే ఎర్హార్హుడ యజ్ఞ మొనర్చువాఁడౌతావతి స్వయంప్రకాశము గలవాఁడగును గల మనము చేయు తర్మ భావిశీలితమునం దెట్టి ఫలితముల నిచ్చునో, దానిపై ధర్మ మాధారయున్నది ముందు మంచి జన్మము నగునని శత్రువర్తనము గి జన్మము నిచ్చునని నీచకర్మయు నగును కాని యీ రెండును గల జన్మరావాత్కమును మోక్షము నిచ్చు కర్మకు మ్యూనములే

౧ ౨౪ ౩౬	౨ ౧౪ ౩౧	౩ ౪౪ ౧౭౬
౪ ౪౪ ౪౬	౫ ౪౨ ౪౪	౬ ౬౪ ౪౪
౭ ౪౪ ౪౪	౮ ౪౪ ౪౪	౯ ౪౪ ౪౪
౧౦ ౪౪ ౪౪	౧౧ ౪౪ ౪౪	౧౨ ౪౪ ౪౪
౧౩ ౪౪ ౪౪	౧౪ ౪౪ ౪౪	౧౫ ౪౪ ౪౪
౧౬ ౪౪ ౪౪	౧౭ ౪౪ ౪౪	౧౮ ౪౪ ౪౪
౧౯ ౪౪ ౪౪	౨౦ ౪౪ ౪౪	౨౧ ౪౪ ౪౪
౨౨ ౪౪ ౪౪	౨౩ ౪౪ ౪౪	౨౪ ౪౪ ౪౪
౨౫ ౪౪ ౪౪	౨౬ ౪౪ ౪౪	౨౭ ౪౪ ౪౪
౨౮ ౪౪ ౪౪	౨౯ ౪౪ ౪౪	౩౦ ౪౪ ౪౪

మానవజాతిలో నుత్తముండైన నరుడు, తన జీవితములో జాత పండిట్ల
దశలో నున్నప్పుడు కృష్ణుడు దుపదీకము జేసినాడు కాని జూనుకొని
కార్యము ధర్మమైనదని నిశ్చయించి, క్రతువు వెదిరించుట కర్హుఁడు
రజరంగమున శీతించినాడు కర్మాచరణ ముహూర్త మితెంచిన
దాకఁడు విద్యుత్త ధర్మ విముఖుడైనాడు అతని యుగశరణు
నలించినది హృదయము విషాదపరిష్కృతమైనది “విష్ణునముదో
మునింగిన యర్చరాజ్యము పొందు పేదన” వాని మనస్సు పొందినది
చంపుట పాపమైనదో బ్రేమపాత్రులు, పూజ్యులైన వారినీ జంపుట
దారుణమైన పాపము ప్రపంచరహస్యము నెఱుంగక, దుర్బిరపిం
భారమును సహించ ననమర్థుడైన మానవమూర్తియే యుద్ధముఁడు
తన కామములు కాంక్షలు నశత్యములని తెలిసి ప్రపంచముయొక్క
యథార్థస్వరూపము నెఱుంగఁగల నిశ్చలచిత్త విజ్ఞానమరులేంద్రులు
వాతఁ డింకను సంకరంగమున నిర్బించుకొని యుండలేదు అర్జునుని
విషాదము కాంక్షపై కల్యణముజే దాత్కాలింకముగా నుదయించినది కాదు
ఒగదన్వస్త్వనిత్యకవలన జనించు హృదయపైరాశ్యము, జీవితవిధ్యర్థ్య
ములకలన నది సంభవించినది అవసరమైనదో దన జీవితమును
నిరర్థకముగాఁ బ్రకటించుట కాతఁడు సంసిద్ధుడైనాడు కాని తాను నిం
హింపవలసిన కర్తవ్య మేదో యాతనికీఁ దెలియలేదు అతని నాధమైన
వ్యామోహ మెదుర్కొని హృదంతరమున పరింపనలవిగాని విషాదాగ్ని
విజృంభించినది అతని విషాదము పృష్టమైనది కాని, ప్రపంచమైనది
అది మానవజన్మముయొక్క విషాదమే తాత్కాలిక ప్రవృత్తివాచకమున
కతీతమైన ర్మజగలవారి కిది సువిదితము కాఁగలదు ప్రధమాధ్యామి
ములో నర్జునుఁడు ప్రదర్శించిన విషాదయోగము జీవయాత్రలో
నమావాప్యరాత్రి ఇది పురోగమనమున కవసరమైన దని యని యోగులు
చెప్పుదురు తరువాతఁ గలిగిన జ్ఞానవికాసముతోఁగూడిన అశ్శున్ధింకలు
సంభాషణములోఁ గ్రమముగాఁ జెంపించును ద్వితీయాధ్యాయాంతము
నుండి తత్త్వపరిశీలన మారంభ మగును మానవునిలోఁ బ్రధానమైనది
శరీరము కాని, యింద్రియములు గాని కావు మార్పు లేని యాత్మయే
ప్రధానమైనది అర్జునుని మానవమున కొక మాత్మహర్షము చూపఁ
బడెను కరుణితమే జీవితరంగము కొంపు లాత్మజ్ఞానవికాసమునను

బ్రహ్మచర్యములు మోహముల నణచివైచి, కామములను నిగ్రహించి, యింద్రియములపై వాతని ప్రభుత్వము వార్జింప వర్తముఁడు యత్నించును అభ్యుదయమార్గము స్వార్థమును త్యజించు శ్లేశకరమైన మార్గము అర్థుఁడే కరోర శ్లేశకరపరిష్కరిమండి, ప్రకృతాదముల చేతను, దర్శనసంగయు ప్రలచితను దుష్టించుకొని యుత్పించును హృదయబౌద్ధిమమున కాహంతి కావలదని యర్థునునిశ్చి గృహ్మఁడు హృది యాత్మకమున కలిగించుచు వచాజీ విలాసముతో నుపదేశించెను ముఖప హృదయమునందు మూలమూలం దాగుకొనియుండు క్లిష్టభావములు, స్వాత్మప్రేరణములు, కామసిక సంస్కారములు ద్విష్టునిదివ్యదృష్టిలో విస్ఫుట్టముగా గోచరించినవి కొంత సంభాషణములగునప్పటికి విచిత్రరాజకలక్షణము లదృశ్యములైనవి రణరంగ ప్రతిధ్వనులు నమసిపోయి, నరుగునకు వారాయని దర్శనమే మిగులును యుద్ధరంగమున కుచితమైన రథమే పరమాత్మ తత్త్వవిచారణమున కనువగు నేకాంత వన గుహంతర సీమయై తోచును ఘోర యుద్ధరంగ భీకరధ్వనులు వారి చెవులబోకపు గీతోపదేశ శూఁడు భారతీయుల కత్యంతప్రయుఁడైన పరమేశ్వరుఁడు, లీలామానుష విగ్రహుఁడైన మావపుఁడు అతఁడు పరమశృంగారనిధానము, పావనపరి పూర్ణప్రేమ నిలయుఁడు వక్షి సంఘముల కలవాదములలో, మనోక్తి సుమదళపర్ణ కాంతిలో, సర్వసందరవస్తు జాలములలో శ్రీకృష్ణుని దివ్యలావణ్యమూర్తి వాతని భక్తులు దర్శించుచు దేవుఁడే కానే లోక మున స్వయముగా నవతరించి యెట్లు మాటాడునో కవి వత్సగా విశద పఱచును కృష్ణుఁడు కానే బ్రహ్మస్వరూపుఁడ నని చేయు ప్రసంగము లను గవి సమర్థతతో బోషించును ఇంద్రుఁడు కానే బ్రహ్మస్వరూప మని చెప్పిన వేదవాక్యమునకు, దేవేంద్రుఁడు తనలోని యాత్మయే బ్రహ్మ మను భావముతోఁ బలికియుండెనని వేదాంతమాత్రము లర్థము చెప్పినవి ౧ 'వన్ను పూజింపు' మని యింద్రుఁడు చెప్పినదానికి 'శీను బూజించు దేవునిఁ బూజింపు' మనియే యర్థము ఇదే విధముగా వామ దేవుఁడు కాను మనువు, మూర్ఖుఁడు నని చెప్పినదానికి పెద్దము చెప్పుఁ బడినది మఱియుఁ గామము భయము నశించి, జ్ఞానాగ్నిచేఁ బులిఱు, డైన వ్యక్తి దేవుఁడే యగు నని గీత బోధించినది, గీతాద్యుఁడైన

కృష్ణుడు సౌందర్యమైన వానియందు దివిడియున్న యనంతతత్త్వమును, ఆకరింపియాయుచే నాస్పాదించఁబడి మానవునిలో దాని యున్న పరమేశ్వరుఁ డనియు గీత చెప్పుచున్నది

గీతవదీము విశ్వజనీయము శనసామాన్యమునకు తెలిసిన
అందూతుతమున కాధారభూతమైన తత్త్వము గీతాగ్రంథకర్త మహా
కృష్ణుని పంక్తి గలిగి, విమర్శలక్షణము కంటె నెక్కుడు విశాలభావము
యలవఁడు, ఆతఁడు కల్పించిన దొక ప్రచారకోద్యమము కాదు, ఆతఁడు
సంబోధించున దొక మతకాళ కాదు, ఆతఁ దొక తత్త్వవిర్మాణమును
జేయుచుండును కొనలేదు, కాని, తన మందిరద్వారమును సర్వతత్త్వ
భావములకును దెఱచియుంచెను సర్వమతాధారన విధానముల కాతఁ
డాదరము చూప యుండుటచే నాందూమతాత్మప్రవేశనమున కాతఁ డర్థుఁ
డని ఋజువుచేసికొని యున్నాఁడు విజ్ఞానము విశాఖమనియు, ఇందఁ
గొన్ని యోగ్యభాగములున్న ననియు, గొన్ని నిరసంపదగివనియు
నిర్ణీతపాక్షికభాగ దృక్పథము నాందూతత్త్వమునకు విశాఖమైనది
గీత మనకుఁ దన విజ్ఞానబలముచేతను, మహాన్నతదృక్పథము
చేతనే కాక, భక్త్యావేశపారవశ్యముతో అత్మజ్ఞానావేశవిధులము
గోడను దిక్పాదము చేసిరి ఆమానుషాచారముల నిర్మూలించి
ఉత్తమ దైవారాధన పద్ధతిని వెలకొల్పుటలో గీత చిరవ్యవహరమైన
మహావకారము చేసియున్నను ఏమి అన్యభావనిరసనమున కిష్టము
లేని దృష్టవలన దుర్మతాచారములను గొన్నిటినిఁ బూర్తిగాఁ బొగింప
లేకపోయినది

గీతాంత మతివాద భోరణి కొంత కలిగియున్నది గీతాగ్రంథ
కర్త కాను తప్పచేయుట తనకాశము లేదని నమ్మివాఁడు సత్యము
నాఁడు దర్శించిన రీతి మనదేసించెను, సత్యము వాఁడు పరిహృష్టము
గాను సర్వతోముఖముగాను దర్శించినాఁడు కాను వాచిని సత్యము
రక్షించు కై నెఱచిన యాతఁడు విస్మయించినాఁడు 'గీతారూపమునఁ
బలికినాఁ డొక ఋషి, తన మనోహృదయములు జ్ఞానావేశములచే

బ్రహ్మచర్యములు మోహముల నణచివైచి, కామములను నిగ్రహించి, యింద్రియములపై వాతని ప్రభుత్వము వార్జింప వర్తముఁడు యత్నించును అభ్యుదయమార్గము స్వార్థమును త్యజించు శ్లేశకరమైన మార్గము అర్థుఁడు డీ కరోర శ్లేశకరపరిష్కరిమండి, ప్రజ్ఞావాదముల చేతను, దర్శన సంగయు ప్రులచితను దుష్టించుకొని యుత్పించును హృదయబౌద్ధిమమున కాహంతి కావలదని యర్థునునిశ్చి గృహ్మఁడు హృది యాత్మకంఠము కలిగించుచై వవాడీ విలాసముతో నుపదేశించెను మునవ హృదయమునందు మూలమూలం దాగుకొనియుండు క్లిష్టభావములు, స్వాత్మప్రేరణములు, కామసిక సంస్కారములు ద్విష్టునిదివ్యదృష్టిలో విస్ఫుట్టముగాగోచరించినవి కొంత సంభాషణములగునప్పటికి విచిత్రరాజకలక్షణము లదృశ్యములైనవి రణరంగ ప్రతిధ్వనులు నమసిపోయి, నరుగునకు వారాయని దర్శనమే మిగులును యుద్ధరంగమున కుచితమైన రథమే పరమాత్మ తత్త్వవిచారణమున కనువగు నేకాంత వన గుహంతర సీమయై తోచును ఘోర యుద్ధరంగ భీకరధ్వనులు వారి చెవులబోకపు గీతోపదేశ శూఁడు భారతీయుల కత్యంతప్రయుఁడైన పరమేశ్వరుఁడు, లీలామానుష విగ్రహఁడైన మావపుఁడు అతఁడు పరమశృంగారనిధానము, పావనపరి పూర్ణప్రేమ నిలయుఁడు వక్షి సంఘముల కలవాదములలో, మనోక్తి సుమదళవర్ణ కాంతిలో, సర్వసుందరవస్తు జాలములలో శ్రీకృష్ణుని దివ్యలావణ్యమూర్తి వాడని భక్తులు దర్శించుదు రేవుఁడే కానే లోక మున స్వయముగా నవతరించి యెట్లు మాటాడునో కవి వత్సగా విశద పఱచును కృష్ణుఁడు కానే బ్రహ్మస్వరూపుఁడ నని చేయు ప్రసంగము లను గవి సమర్థతతో బోషించును ఇంద్రుఁడు కానే బ్రహ్మస్వరూప మని చెప్పున వేదవాక్యమునకు, దేవేంద్రుఁడు తనలోని యాత్మయే బ్రహ్మ మను భావముతోఁ బలికియుండెనని వేదాంతమాత్రము లర్థము చెప్పునవి ౧ 'వన్ను పూజింపు' మని యింద్రుఁడు చెప్పునదానికి 'శీను బూజించు దేవునిఁ బూజింపు' మనియే యర్థము ఇదే విధముగా వామ దేవుఁడు కాను మనువు, మోక్షుఁడు నని చెప్పునదానికి పర్థము చెప్పుఁ బడినది మఱియుఁ గామము భయము నశించి, జ్ఞానాగ్నిచేఁ బులిఁడు, డైన వ్యక్తి దేవుఁడే యగు నని గీత బోధించినది, గీతాద్యుఁడైన

యెందులకు వెనుకొన నుంకించుచున్న యవసరమును, దృష్టాద్భుతము లొక దీర్ఘమైన తత్త్వవర్షా సంభాషణమునందుఁ బ్రవేశించి, వివిధ మోక్షమార్గములను గూర్చి చర్చించుచుండి రనునది ఆశాఙ్క్యముగా గోచరించు చున్న దని వీరి వండితుఁడు సుదీవివాదు తెల్పాఁగుచుండి తుఁ డీ భావముతో నేకికొనించుచు, భగవద్గీత యొక అద్భుతరక్తప్రాంబు మనియు, దీనిని మహాభారతగ్రంథకర్త తన యుద్ధేశముల వివరించుచు గుఱిచి మహాయోగియగుననియుఁ దెలిపినాఁడు ర యుద్ధాంబుల భావమున నొక తత్త్వమును గూర్చి చర్చించుచు కారంభించుట సులభమైనదనియు, యుద్ధరంగము వంటి వివత్పురిష్ఠులలోనే ఆలోచనాఁగుటకుఁ బరమార్థ సమన్వయ దయించుట కవశ్యము గలదు అట్టి సంగతియుఁ జెప్పిరి అంటే, తత్త్వాన్వేషణవలాయులులైన వారు తమ యుద్ధియోధులగునని భావించి, యంతరంగ ఫల్యదర్శనము చేయుటకు మయు చిత్తైకాగ్రతను బొందుదురు అర్జునునికే దన మిత్రుడైన కృష్ణుఁడు బ్రహ్మమునఁ జెప్పిన యుపదేశము ననుసరించి, వివిధ యోధులందఱు ల్లాటమును గల్పించి యుండవచ్చును మహాభారతగ్రంథకర్త, అవశ్యము అభించినపుడెల్ల ధర్మప్రబోధముఁ జేయఁదిలఁచియుండుటచే నిట్టి చరుణము ను గూడ భావనియే చేసియుండవచ్చును

భగవద్గీత మహాభారత సాక్ష్యములు మహాభారత గ్రంథ ననే కలవు వీనివలన మహాభారత రచనాకాలమునుండియు, గీత యెందుక భాగముగా వమ్మబడెనని స్పష్టముగా తెలియుచున్నది ఆ మహాభారతముయొక్కయు, గీతయొక్కయు పైలి సామ్యములు, రెండు నొకే గ్రంథము లోనిదని తెలియఁ జేయుచున్నవి ౩ ఇరవ మతర్కములగుఱి, రెండును తిప్ప భావములు చాలవఱ నేకికొనించుచున్నవి అకర్మకంటఁ గర్మశ్రేష్ఠమని గుంగికరించఁబడెను ౪ పైదిక యాగిము

౧ యన్ ది య వాక్యముల ఉపోద్ఘాతము పేజీలు ౨౬౬

౨ అమిత్యము ౨ ౬౨ ౧౪౩ ౨ ౨౩

౩ తిలక్ గీతావహ్యము అనుండును యన్ ది ౩ ౩ వాక్యముల

ఉపోద్ఘాతము

౪ గీతావహ్యము ౩౩౭

బ్రహ్మచర్యములు మోహముల నణచివైచి, కామములను నిగ్రహించి, యింద్రియములపై వాతని ప్రభుత్వము వార్జింప వర్తముఁడు యత్నించును అభ్యుదయమార్గము స్వార్థమును త్యజించు శ్లేశకరమైన మార్గము అర్థుఁడు డీ కరోర శ్లేశకరపరిష్కరిమండి, ప్రజ్ఞావాదముల చేతను, దర్శన సంగయు ప్రులచితను దుష్టించుకొని యుత్పించును హృదయబౌద్ధిమమున కాహంతి కావలదని యర్థునునిశ్చి గృహ్మఁడు హృది యాత్మకంఠము కలిగించుచై వవాడీ విలాసముతో నుపదేశించెను మునవ హృదయమునందు మూలమూలం దాగుకొనియుండు క్లిష్టభావములు, స్వాత్మప్రేరణములు, కామసిక సంస్కారములు ద్విష్టునిదివ్యదృష్టిలో విస్ఫుట్టముగాగోచరించినవి కొంత సంభాషణములగునప్పటికి విచిత్రరాజకలక్షణము లదృశ్యములైనవి రణరంగ ప్రతిధ్వనులు నమసిపోయి, నరుగునకు వారాయని దర్శనమే మిగులును యుద్ధరంగమున కుచితమైన రథమే పరమాత్మ తత్త్వవిచారణమున కనువగు నేకాంత వన గుహంతర సీమయై తోచును ఘోర యుద్ధరంగ భీకరధ్వనులు వారి చెవులబోకపు గీతోపదేశ శూఁడు భారతీయుల కత్యంతప్రయుఁడైన పరమేశ్వరుఁడు, లీలామానుష విగ్రహఁడైన మావపుఁడు అతఁడు పరమశృంగారనిధానము, పావనపరి పూర్ణప్రేమ నిలయుఁడు వక్షి సంఘముల కలవాదములలో, మనోక్తి సుమదళవర్ణ కాంతిలో, సర్వసుందరవస్తు జాలములలో శ్రీకృష్ణుని దివ్యలావణ్యమూర్తి వాడని భక్తులు దర్శించుదు రేవుఁడే కానే లోక మున స్వయముగా నవతరించి యెట్లు మాటాడునో కవి వత్సగా విశద పఱచును కృష్ణుఁడు కానే బ్రహ్మస్వరూపుఁడ నని చేయు ప్రసంగము లను గవి సమర్థతతో బోషించును ఇంద్రుఁడు కానే బ్రహ్మస్వరూప మని చెప్పున వేదవాక్యమునకు, దేవేంద్రుఁడు తనలోని యాత్మయే బ్రహ్మ మను భావముతోఁ బలికియుండెనని వేదాంతమాత్రము లర్థము చెప్పునవి ౧ 'వన్ను పూజింపు' మని యింద్రుఁడు చెప్పనదానికి 'శీను బూజిండు దేవునిఁ బూజింపు' మనియే యర్థము ఇదే విధముగా వామ దేవుఁడు కాను మనువు, మోక్షుఁడు నని చెప్పినదానికి పర్థము చెప్పుఁ బడినది మఱియుఁ గామము భయము నశించి, జ్ఞానాగ్నిచేఁ బులిఁడు, డైన వ్యక్తి దేవుఁడే యగు నని గీత బోధించినది, గీతాద్యుఁడైన

రెండవ లేక నాల్గవ శతాబ్ది వాఁడనియు, గొంధ రాజుఁడు క్రీ.పూ. రెండవ శతాబ్ది వాఁడనియుఁ జెప్పుచున్నారు మొదటి గణనము ననుసరించి నను, గీత దానికంటెఁ జూరవగ్గింపఁజై యుండవలెను బోధాయన గృహ్యసూత్రములకు వాసుదేవారాధనా పరిచయముండుటే కాక భగవానుని వాక్య మొకటి గీతాశ్లోకమును స్ఫురింపఁజేయుచున్నది ౧ బోధాయనుని ఎత్తమీద సూత్రములు నిట్టివే అనఁబడుచు క్రీ.పూ. మూడవ శతాబ్దివాఁడైనచో, బోధాయనుఁ డాతనికంటె వారది రెండు శతాబ్దాలు పూర్వకుఁడు అంటే క్రీ.పూ. ౫వ శతాబ్ది గీతాశాసముగా నిర్ణయించుచో, మన నిర్ణయము ఎశేషదోషమున గలిగియుండఁ జాలదు ౨

ఇతర తత్త్వసంబంధము

తన యుగమున నున్న భావము లన్నియు గీతాగ్రంథకర్త హృదయమునఁ బనిచేసినవి, తాను నివసించుచున్న ప్రపంచమునందలి మతసంధాన కిరణజాలముల నొకచో నాతఁడొక దివ్యత్యోతిగాఁ గేంద్రీకరించి ప్రదర్శించివాఁడు ఒకవైపు గీతకును, వేదాకవైపున వేదము లకు, నుపనిషత్తులకు, బౌద్ధమతములకు, భాగవతమతమునకును, సాంఖ్య యోగ తత్త్వములకును గల సరియగు సంబంధములను మనము తెలిసికొనవలసిని యనవలయును.

గీత వేదప్రమాణమును దివిస్ఫురింపఁడు ఒక విశ్వావసీరుయందున్న ప్రజలకు వేదవిధులు నివృత్తయముగా పత్యము లని చెప్పదచ్చును వేదోక్త నిధి నరునరింపని వారికి మోక్షము లభింపదని గీ.౨ చెప్పుచున్నది కృతు కర్మలన్నియు నిష్కామముగాఁ జేయవలెను ౪ ఒక

౧ ౨౨ శ్లో. ౨౨ ౩౨ ౩౩

౨ యదే ది ౩ ౩౨౫౫ ౩ దిశోద్ధానం పునః ౩౩ శ్లో. ౩౩౫౫
(౩౩౫౫)

౩ భగవద్గీతాసూత్రములలోని ఉపాసానములు ఎక్కిష్టములని తెలియించుచో ౩౩౫౫
౩౩ భగవద్గీతాసూత్రములలోని ఉపాసానములు ఎక్కిష్టములని తెలియించుచు

౪ ౩౩౫౫

బ్రహ్మచర్యములు మోహముల నణచివైచి, కామములను నిగ్రహించి, యింద్రియములపై వాతని ప్రభుత్వము వార్జింప వర్తముఁడు యత్నించును అభ్యుదయమార్గము స్వార్థమును త్యజించు శ్లేశకరమైన మార్గము అర్థుఁడు డీ కరోర శ్లేశకరపరిష్కరిమండి, ప్రజ్ఞావాదముల చేతను, దర్శన సంగయు ప్రులచితను దుష్టించుకొని యుత్పించును హృదయబౌద్ధిమమున కాహంతి కావలదని యర్థునునిశ్చి గృహ్మఁడు హృది యాత్మకంఠము కలిగించుచై వవాడీ విలాసముతో నుపదేశించెను మునవ హృదయమునందు మూలమూలం దాగుకొనియుండు క్లిష్టభావములు, స్వాత్మప్రేరణములు, కామసిక సంస్కారములు ద్విష్టునిదివ్యదృష్టిలో విస్ఫుట్టముగాగోచరించినవి కొంత సంభాషణములగునప్పటికి విచిత్రరాజకలక్షణము లదృశ్యములైనవి రణరంగ ప్రతిధ్వనులు నమసిపోయి, నరుగునకు వారాయని దర్శనమే మిగులును యుద్ధరంగమున కుచితమైన రథమే పరమాత్మ తత్త్వవిచారణమున కనువగు నేకాంత వన గుహంతర సీమయై తోచును ఘోర యుద్ధరంగ భీకరధ్వనులు వారి చెవులబోకపు గీతోపదేశ శూఁడు భారతీయుల కత్యంతప్రయుఁడైన పరమేశ్వరుఁడు, లీలామానుష విగ్రహఁడైన మావపుఁడు అతఁడు పరమశృంగారనిధానము, పావనపరి పూర్ణప్రేమ నిలయుఁడు వక్షి సంఘముల కలవాదములలో, మనోక్తి సుమదళవర్ణ కాంతిలో, సర్వసుందరవస్తు జాలములలో శ్రీకృష్ణుని దివ్యలావణ్యమూర్తి వాడని భక్తులు దర్శించుదు రేవుఁడే కానే లోక మున స్వయముగా నవతరించి యెట్లు మాటాడునో కవి వత్సగా విశద పఱచును కృష్ణుఁడు కానే బ్రహ్మస్వరూపుఁడ నని చేయు ప్రసంగము లను గవి సమర్థతతో బోషించును ఇంద్రుఁడు కానే బ్రహ్మస్వరూప మని చెప్పున వేదవాక్యమునకు, దేవేంద్రుఁడు తనలోని యాత్మయే బ్రహ్మ మను భావముతోఁ బలికియుండెనని వేదాంతమాత్రము లర్థము చెప్పునవి ౧ 'వన్ను పూజింపు' మని యింద్రుఁడు చెప్పనదానికి 'శీను బూజించు దేవునిఁ బూజింపు' మనియే యర్థము ఇదే విధముగా వామ దేవుఁడు కాను మనువు, మూర్ఖుఁడు నని చెప్పినదానికి పెద్దము చెప్పుఁ బడినది మఱియుఁ గామము ధియము నశించి, జ్ఞానాగ్నిచేఁ బులిఁడు, డైన వ్యక్తి దేవుఁడే యగు నని గీత బోధించినది, గీతాద్యుఁడైన

ప్రాచీనతత్త్వమునే గిరిగి యుద్ధరించుచుండెననియు, నూతనతత్త్వము నుపదేశించుట లేదనియు వెలుంగును 'తయక్షర బ్రహ్మయోగమును నేను వివస్వంతువకుఁ జెప్పెతిని వివస్వంతుఁడు మనువునకు, మనువు ఇక్ష్వాకుపుత్రుఁ జెప్పెను ' దీనినే యిప్పు డర్థునునకుఁ గృష్ణుఁ డుపదేశించెను ౧ దీనివలన గీతారహస్యమును గాయత్రీమంత్రో ద్రష్టయు 'సూర్య మవ్యంతర ఋగ్వేదములయలైన విశ్వామిత్రుఁడు మొదల రాముని కుపదేశించెను క్రమముగా నది సూర్యవంశ రాజులైన కృష్ణుఁడు, గౌతమార్థుఁడు, మున్నగు వారికి లభించెను ఆధ్యాయాల తమందుఁ జెప్పిన రీతిని గీత యొక్క పూర్తిపేరు భగవద్గీతా నామము గల ఉపనిషత్తు సంప్రదాయము చెప్పు గీతోపనిషత్సంబంధము నుబిదితము, "ఉపనిషత్తులు గోవులు, దోగ్ధ కృష్ణుఁడు అర్థునుఁడు వత్స, గీతోపదేశమే ఆమృతమునంది క్షీరము "

భాగవతముతమే గీతయందలి నమస్కృత తత్త్వమున కాధార భూతమైనది భాగవతసాధాంతము గీతోపదేశము బాకలే యని నూచింపఁ బడినది దీనిని హరిగీత యనియు నందురు ౨ బౌద్ధమతస్మరణము గీతలో లేకున్నను, గీతలోని కొన్ని భాషములు బౌద్ధభాషముల వలె నున్నవి రెండును పేదముల అప్రతిహత ప్రమాణమును ఛిక్కరించును వర్ణవిభాగ కారిత్యమును రెండును గొంత నడలించును తర్కిమతము లకు నిరసనరూపకము గానీ రెండు తత్త్వములు నుదయించినను, గీత, బౌద్ధమతము కంటె పెక్కుడు సంప్రదాయానుగుణ మైనదగుటచే పెక్కువ ప్రతిమటనము చేయలేక పోయినది మధ్యేమార్గమును ఋద్ధుఁడు ప్రకటించెను గాని, తనయువదిశములలో నాతఁడు స్వీయ నియమాతిశయము మొనర్చెను వివాహమునకు బదులు బ్రహ్మచర్యమును, మృష్టాన్నమునకు బదులు అనవాసమును బోధించుట మధ్యే మార్గము కాఁజాలదు నన్నాశుల మితోన్మాదమును, అసంధమునకు బదులు దుఃఖమును, దినమునకు బదులు నిశాంధకారమును మంచి వని స్వీకరించిన యోగులను గీత నిరసించినది గుహంతర సేవలందుఁ గుములుట, మృత్యువును గోరుట మున్నగువానితో నిమిత్తము లేని

ప్రతిబంధకములు మోహముల నణచివైచి, కామములను నిగ్రహించి, యింద్రియములపై వాతని ప్రభుత్వము వార్జింప వర్తముఁడు యత్నించును అభ్యుదయమార్గము స్వార్థమును త్యజించు శ్లేశకరమైన మార్గము అర్థుఁడు దీ కరోర శ్లేశకరపరిష్కరిమండి, ప్రజ్ఞావాదముల చేతను, దర్శన సంగయు ప్రులచితను దుష్పించుకొన యత్నించును హృదయబౌద్ధిమమున కాహంతి కావలదని యర్థునునిశ్చిఁ గృష్టుఁడు హృది యోక్త్యంవిము కలిగించు దైవవాణీ విలాసముతో నుపదేశించెను ముఖప హృదయమునందు మూలమూలం దాగుకొనియుండు క్లిష్టభావములు, స్వాత్మప్రేరణములు, కామసిక సంస్కారములు ద్విష్టునిదివ్యదృష్టిలో విస్ఫుట్టముగా గోచరించినవి కొంత సంభాషణములగునప్పటికి విచిత్రరాజకలక్షణము లదృశ్యములైనవి రణరంగ ప్రతిధ్వనులు నమసిపోయి, నరుగునకు వారాయని దర్శనమే మిగులును యుద్ధరంగమున కుచితమైన రథమే పరమాత్మ తత్త్వవిచారణమున కనువగు నేకాంత వన గుహాంతర సీమయై తోచును ఘోర యుద్ధరంగ భీకరధ్వనులు వారి చెవులబోకపు గీతోపదేశ శూఁడు భారతీయుల కత్యంతప్రయుఁడైన పరమేశ్వరుఁడు, లీలామానుష విగ్రహుఁడైన మావపుఁడు అతఁడు పరమశృంగారనిధానము, పావనపరి పూర్ణప్రేమ నిలయుఁడు వక్షి సంఘముల కలవాదములలో, మనోక్తి సుమదళవర్ణ కాంతిలో, సర్వసుందరవస్తు జాలములలో శ్రీకృష్ణుని దివ్యలావణ్యమూర్తి వాడని భక్తులు దర్శించుదు రేవుఁడే తానే లోక మున స్వయముగా నవతరించి యెట్లు మాటాడునో కవి వత్సగా విశద పఱచును కృష్ణుఁడు తానే బ్రహ్మస్వరూపుఁడ నని జేయు ప్రసంగము లను గవి సమర్థతతో బోషించును ఇంద్రుఁడు తానే బ్రహ్మస్వరూప మని చెప్పిన వేదవాక్యమునకు, దేవేందుగ్రిఁడు తనలోని యాత్మయే బ్రహ్మ మను భావముతోఁ బలికియుండెనని వేదాంతమాత్రము లర్థము చెప్పినవి ౧ 'వన్ను పూజింపు' మని యింద్రుఁడు చెప్పినదానికి 'శీను బూజించు దేవునిఁ బూజింపు' మనియే యర్థము ఇదే విధముగా వామ దేవుఁడు తాను మనువు, మోక్షుఁడు నని చెప్పినదానికి పర్థము చెప్పుఁ బడినది మఱియుఁ గామము భయము నశించి, జ్ఞానాగ్నిచేఁ బులిఁడు, దైవ వ్యక్తి దేవుఁడే యగు నని గీత బోధించినది, గీతాద్యుఁడైన

మనగా ధ్యానవిధాన మనియు ఐదము ౧ మఱియు భగవద్గీత కావము నందు, సాంఖ్యయోగ శాస్త్రములకు వేదాంతమునకు ఎట్లమైన భేద నిర్వచనము చేయఁబడి యుండలేదు గాల్చి వండిలు ౭భిప్రాయమున కట్టి స్పష్టనిర్వచన మవసరమై యున్నది ఈనిషర్తునందును, భగవద్గీత యందును, తదితర ప్రాచీన వాందామత గ్రంథములందును అనేక వరిణామములకు లోపైన పెక్కు అత్తవసిద్ధాంతములు మిళితములై యున్నవి విడఁచిన వానిని భిన్నశాస్త్రములుగాఁ జెప్పుకొన్నచో, నవి పరస్పర సమన్వయమున కనుకూలములు గావు సాంఖ్యము, వేదాంతము నని అనేకయుగములనుండి మనము వాడుచున్న యీ తత్త్వము చెప్పఁచో చెప్పుటకు కత్తము కాని కాలమున నవి పేరుగా నిర్మింపఁబడి యుండవలెనని ౨ చెప్పిన ఎట్లెద్యర్థు పోలు భావము సత్యదూరము గాదు సాంఖ్య మనస్తత్త్వము, స్పష్ట క్రమము గీతచే సంగీకరింపఁ బడెను కాని గీత సాంఖ్య తత్త్వసిద్ధాంతముల నిర్వచనమును సంగీకరింప లేదు ౩ కలలుని పేరు గీతలో నున్నది కాని వరంజలి నామము లేదు గీతలో స్మరింపఁబడిన కలలుఁడు సాంఖ్యతత్త్వకర్తయైన కలఁజు డని చెప్పఁజాలము ఒకపేజీ నల్ల యైనను సాంఖ్యతత్త్వ విలుములన్నియు స్పష్టముగా వాఁటికి నిర్వచింపఁబడియుండలేదు మనోబుద్ధ్యహంకార శబ్దములు తలచువాడఁబడినను సాంఖ్యభావములో వాడఁబడియుండ లేదు ప్రకృతిశబ్దము భిన్నార్థముతోనే వాడఁబడినది ౪ దైవాస్తీర్వ సమన్వయ సాంఖ్యము ప్రయత్నపూర్వకముగా నుపేక్షించియుండఁగా గీత దానిని స్థావర సదికశ్రద్ధ చూప యున్నది

ప్రకృతిపురుష భేదమును గుర్తించినను, గీత వానిద్వితకభావ మును సమన్వయించినది పురుషుఁడు పునఃప్రతుడుగాఁడు దైవ

౧ ౧ ౨ ౩ ౪ ౫ ౬ ౭ ౮ ౯ ౧౦ ౧౧ ౧౨ ౧౩ ౧౪ ౧౫ ౧౬ ౧౭ ౧౮ ౧౯ ౨౦ ౨౧ ౨౨ ౨౩ ౨౪ ౨౫ ౨౬ ౨౭ ౨౮ ౨౯ ౩౦ ౩౧ ౩౨ ౩౩ ౩౪ ౩౫ ౩౬ ౩౭ ౩౮ ౩౯ ౪౦ ౪౧ ౪౨ ౪౩ ౪౪ ౪౫ ౪౬ ౪౭ ౪౮ ౪౯ ౫౦ ౫౧ ౫౨ ౫౩ ౫౪ ౫౫ ౫౬ ౫౭ ౫౮ ౫౯ ౬౦ ౬౧ ౬౨ ౬౩ ౬౪ ౬౫ ౬౬ ౬౭ ౬౮ ౬౯ ౭౦ ౭౧ ౭౨ ౭౩ ౭౪ ౭౫ ౭౬ ౭౭ ౭౮ ౭౯ ౮౦ ౮౧ ౮౨ ౮౩ ౮౪ ౮౫ ౮౬ ౮౭ ౮౮ ౮౯ ౯౦ ౯౧ ౯౨ ౯౩ ౯౪ ౯౫ ౯౬ ౯౭ ౯౮ ౯౯ ౧౦౦

౨ సాంఖ్యభావము మనోబుద్ధ్యహంకారము

౩ ౧ ౨ ౩ ౪ ౫ ౬ ౭ ౮ ౯ ౧౦ ౧౧ ౧౨ ౧౩ ౧౪ ౧౫ ౧౬ ౧౭ ౧౮ ౧౯ ౨౦ ౨౧ ౨౨ ౨౩ ౨౪ ౨౫ ౨౬ ౨౭ ౨౮ ౨౯ ౩౦ ౩౧ ౩౨ ౩౩ ౩౪ ౩౫ ౩౬ ౩౭ ౩౮ ౩౯ ౪౦ ౪౧ ౪౨ ౪౩ ౪౪ ౪౫ ౪౬ ౪౭ ౪౮ ౪౯ ౫౦ ౫౧ ౫౨ ౫౩ ౫౪ ౫౫ ౫౬ ౫౭ ౫౮ ౫౯ ౬౦ ౬౧ ౬౨ ౬౩ ౬౪ ౬౫ ౬౬ ౬౭ ౬౮ ౬౯ ౭౦ ౭౧ ౭౨ ౭౩ ౭౪ ౭౫ ౭౬ ౭౭ ౭౮ ౭౯ ౮౦ ౮౧ ౮౨ ౮౩ ౮౪ ౮౫ ౮౬ ౮౭ ౮౮ ౮౯ ౯౦ ౯౧ ౯౨ ౯౩ ౯౪ ౯౫ ౯౬ ౯౭ ౯౮ ౯౯ ౧౦౦

౪ ౧ ౨ ౩ ౪ ౫ ౬ ౭ ౮ ౯ ౧౦ ౧౧ ౧౨ ౧౩ ౧౪ ౧౫ ౧౬ ౧౭ ౧౮ ౧౯ ౨౦ ౨౧ ౨౨ ౨౩ ౨౪ ౨౫ ౨౬ ౨౭ ౨౮ ౨౯ ౩౦ ౩౧ ౩౨ ౩౩ ౩౪ ౩౫ ౩౬ ౩౭ ౩౮ ౩౯ ౪౦ ౪౧ ౪౨ ౪౩ ౪౪ ౪౫ ౪౬ ౪౭ ౪౮ ౪౯ ౫౦ ౫౧ ౫౨ ౫౩ ౫౪ ౫౫ ౫౬ ౫౭ ౫౮ ౫౯ ౬౦ ౬౧ ౬౨ ౬౩ ౬౪ ౬౫ ౬౬ ౬౭ ౬౮ ౬౯ ౭౦ ౭౧ ౭౨ ౭౩ ౭౪ ౭౫ ౭౬ ౭౭ ౭౮ ౭౯ ౮౦ ౮౧ ౮౨ ౮౩ ౮౪ ౮౫ ౮౬ ౮౭ ౮౮ ౮౯ ౯౦ ౯౧ ౯౨ ౯౩ ౯౪ ౯౫ ౯౬ ౯౭ ౯౮ ౯౯ ౧౦౦

ప్రకృతిలో వాతయంత్రమే పురుషుడు మానసికగ్నీ ఉన్నత ప్రకృతి
 రూపము మనము సాంఖ్యమునుగుర్చి చర్చించునప్పుడు, ప్రకృతి
 విషయము లన్నియుఁ బురుషునికొకట నిలిచియున్న ప్రదర్శనములని
 తెలియఁగలము ప్రకృతి అచేతనమైనను, వాత్మకు మోక్షమును
 జేకూర్చు సుహృద్భీషమును గలిగియున్నది ఉద్దేశపూర్వకములైన
 ప్రకృతి వ్యాపారమువలనఁ, అగ్రకృతి యచేతనమైనదని చెప్పటకు వీలు
 లేదు గీతలో నీ లావము తొలఁగింపఁబడినది ప్రకృతి వ్యాపారమున
 కాధారమై యొక వరమార్గమున్నది సాంఖ్యతత్వములోవలె నివలఁ
 బురుషుడు లేక జీవి స్వతంత్రవ్యక్తిగాఁడు పురుషుని స్వభావము
 ప్రకృతి వ్యాపారమును గుర్తించుట మాత్రమే కాక ఆనందించుటయుఁ
 గలదు జీవులు నిజముగా నేరుచేరుగా నున్నవను భావమును గీత
 యంగీకరింపదు ౧ ఒక యుత్తమ పురుషుడు లేక వరమార్గ స్వ
 రూపుడు గలఁడని గీత చెప్పుచున్నది కాని, జీవాత్మలక్షణములను,
 జీవాత్మకుఁ అగ్రకృతిలోఁగల సంబంధమునుబట్టి చూడఁగా సాంఖ్య
 సిద్ధాంతము కొంతవఱకుఁ దన ప్రభావమును గీతపైఁ జూపినదని చెప్ప
 వచ్చును ౨ పురుషుడు సాక్షియై కాని కర్త కాఁడు ప్రకృతియే
 సర్వముఁజేయును "నేను చేయుచున్నా" వని తలఁచువాఁడు పొరపడు
 చున్నాఁడు పురుషునికే అగ్రకృతితో సంబంధము లేనిది తెలియుచే
 జీవితలక్ష్యము గుణ్యతయ నద్ధాంత మంగీకరింపఁబడెను ప్రకృతిక
 మైన గుణత్రయాధీనము కాని వస్తువు లోపమునఁగాని దీపతలకు నిలయ
 మైన స్వర్గసండుఁగాని యెడియు లేదు ౩ త్రిగుణములే జీవుని
 బంధించు పాశము గుణత్రయమునకు మన మెంతకాలము బద్ధులమై
 యుందుమో యంతవఱకు సంసారచక్రమునఁ బరిభ్రమించుచుండ
 నలెను గుణత్రయాశీతస్థితియే మోక్షము సాంఖ్యసద్ధాంతము చెప్పునట్లే,
 యింద్రియములు, వాని గుణములు నిండునుఁ జెప్పఁబడినవి ౪

౧ ౪ ౪ ౧౩ ౨౦ ౨౨ తొలు పేరాంతమోహములు ౨ ౧ ౧ తాదై

శంకరభాష్యము

౨ సాంఖ్యకారికా ౬ ౩ ౧ ౧౩ ౪౪

౩ ౪ ౧ ౧౩ ౨౦ ౧౪ ౩

౪ ౨౪ ౪౦ ౨౩ ౧౩ ౩

యోగాభ్యాసములను గూర్చియు గీత ప్రసంగించినది చంచల స్వభావము గలిగి దుర్బిగ్రహమైన మనస్సు వెట్లు నిగ్రహించవలయునని యుద్ధముఁ దడుంగగా, ఐత్యావస్థి రాగ్యములచే మరొద్దిగ్రహము పొధ్యమని కృష్ణుఁ డుపదేశించియున్నాఁడు ౧

౪

గీతోపదేశము

మనమృతి ౧౦మగతిని గూర్చియు, ఐరమనత్యమును గూర్చియు గీతాశాసనమున ఐనేకభావములు వ్యాప్త లో నున్నవి అనుభవజ్ఞానముచే ఆత్మదర్శనముపై నాధారపడిన ఉపనిషత్సంప్రదాయములు, ప్రకృతి సంబంధమునుండి విముక్తి గాంచుటయే ముక్తి యని చెప్పిన సాంఖ్య తత్త్వభావములు, మన నిర్విదైమి త్రిక కర్మానుష్ఠానమువలననే పరిపూర్ణత ఎద్దించునని చెప్పిన పూర్వమీమాంసా ధర్మములు, హృదయమును భక్త్యావేశ పరచి మొనర్చినచో జగిహృదిర్మనానందము లభించునని పలికిన భక్తిమార్గదర్శనములు, లోకవస్తుజాలమునుండి మరలి, అంతర్ముఖమైన దృష్టవలనఁ గలిగిన చిత్తశాంతివలననే మోక్షజ్ఞానము చేకూరునని వచించిన యోగతత్త్వసందేశములు, నాశాలమున దేశమునందు వ్యాపించియున్నవి పరమనత్యమైన సత్పదార్థము నిర్గుణముగాను, పగులమూర్తిగను గ్రహించఁబడినది ఇట్టి భిన్నభావము అన్నిటి వాక సమస్వయంత్యములోనికీఁ దెచ్చి, ప్రకటింప గీత యుత్పించినది అందువలననే మోక్షసిద్ధాంతమునుగూర్చియు, సాధనములనుగూర్చియు జాహ్నవిద్వప్తికి విరోధములుగా గోచరింపు భావములతో గీత నిండియున్నది ఏతైకసిద్ధాంతవ్యతిరేకమును గీతయందు గోచరించి కారణమున గీతాంత్యమునుగూర్చి, రచయితలు భిన్న సిద్ధాంతములను నిర్మించిరి భిన్నతత్వాలులలో భిన్నవ్యక్తులు గీతాగ్రంథ రచనములొఁ బల్లవీరని గార్చే, హృష్య పండితు లభిప్రాయ పడిరి గీత మూలస్వరూపములో వాక యాత్మకగ్రంథముగా సాంఖ్య

౧ మూలం గీ ౬౭ ౩ ౩౪ ౧౦ జ్యో వ్యాయత్యమే స్థిరమవతే.
 ౪౦వం ౨౦వీర్యము యో ౩౦వం గీతాశాసనము

యోగ తత్వముల ననుసరించి క్రి పూ రెండవశతాబ్దిని రచింపఁబడిన దనియు, మునిషుడైవైత్తతవాదులు తమ సద్ధాంతమును సమర్థించుటకు క్రి పై రెండవశతాబ్దిలో ఎందు చేదాంతభావను లను జొప్పించి రచియు గార్చి తిలఁచినాఁడు "ఈ రెండు సద్ధాంతములును, ఏక దైవ సర్వదైవత తత్వములు రెండును గలిసిపోయినవి రెండు జాతవాని జాతదీ యనుసరించి కొన్నికావుల సంబంధము లేకుండగను, గొన్ని చోటుల దుర్బల సంబంధముతోను గీతలోఁ బ్రచురింపఁబడినవి ఇందొ టటి బాహ్యమైన హిసధర్మముగను, రెండవది రూప్యమైన అంతరంగిక ధర్మముగనుగూడఁజెప్పఁబడలేదు పరిమితత్యజ్ఞానమున లేకదైవత తత్వము మార్గదర్శకుగు నారంభవశమున కాని, సర్వము బ్రహ్మమే యను చేదాంతర తత్వమే తుదిసత్యమని కాని యెవ్వఁడును జేర్చినఁబడి యుండ లేదు భాషలోఁగాని, భావములోఁగాని రెండిటి నెట్టి భేదము లేనట్లుగనే గీతలో నిన్నిచోటులందుఁ జెప్పఁబడెను "౧ ఆధునాఁజొవనిషదుగ్రహ మున మన్నియొక విష్ణుగీతమే, కృష్ణహృత్తమైన గీతగా మారినదని హొన్నును వలికినాఁడు అది మొదల శ్వేతాశ్వతరమువంటి యొక ఉపనిషత్త్రయినియుఁ బరువాత దీనిని కృష్ణముఁకానరాదు తమ కనుగుణ ముగా మార్పుకొనినలయు లేక ఎండితుఁడు చెప్పెను ఒక అద్వైత గీతమును విష్ణుభక్తులు తమ కనుగుంజు తీర్చి దిద్దిరని హొన్నుమఱా అభిప్రాయము గీతాగ్రంథకర్త హృదయము బిన్నతత్వప్రవాహము లచేఁ గలఁకఁబడినది బార్పెట్టు తిలఁచినాఁడు ఉపనిషత్తుల మహోన్నతమైన అద్వైతశాఖలము నుండి, నిర్ముగమున మొనరిన సంతతి తత్వమే గీతమనియు, నేకదైవత తత్వమానుండి, వాస్తవికతత్వములు బయలుదేరిన సంద్వికాలమునకు గీత చెందుననియు ద్యూపేజా వండితుఁ డాచారినాడు

పై ఎండితుల భావములను వేలిని మన గుంగికరింప సవసరము లేదు మహాభారతకాలమున బయిత్తెడలిస మార్పు సందర్భముల కనుగుణముగా రచింపఁబడిన ఉపనిషత్తులమే గీతోపదేశము ఏక దైవతత్వాలిమానుల తుపనిషత్తులలోని యుక్త్యుష్ట తత్వమునుండి,

యొక మహానుస్థాని నిర్మాణమును గీత కల్పించిది అంపర్థివై
నాధారపడి బ్రహ్మతత్వమును ప్రకటించిన ఈనిషత్తులలో నేకేశ్వర
భజనమునే అభించు భక్తిభావాన్నిరమణకు గూడఁ దాపు గలదని
గీత బోధించినది నిగ్గుణ నిరాచారబ్రహ్మము ఛాన్దో తత్తిమార్గములలో
నున్న వారి కనుగుణముగా గోచరించెను ఎద్దాంతమునుండి యను
ష్ఠానమునుట, దర్శ్యమునుండి మెకమునుట దృక్పథములోని మార్పు
లర్యాదీనావనిషత్తులందుఁ గానుగును వీనియందు రక్షకుఁ డొకఁడు
సగుణరూపములో గుర్తింపఁబడెను జీవితానుష్ఠానముల కవసరమై,
ఈవనిషత్పత్తాభారమైన, తత్త్వసమస్తరూపమును గీత కల్పించి, భార
తీయజీవితరక్షమునందుఁ బ్రవరించుటకు చేసెను

వివిధ తత్త్వభాగ్యధారణములను సమగ్రమైన యొక పూర్ణ తత్త్వములోనికే చెప్పి గీ, సమన్వయించి గలిగినదా యను విషయమును ముందు మనము చూడఁగలము సామరస్యమున తపతాశము లేని భిన్నభావములు గొలుచుండి గొవని భారతీయ సంప్రదాయమే లదు దీక్షివ్యమానమునైన కొన్ని భావములు సమన్వయమున కెంత మార్చి మనునాటింఁ బని వచ్చేమనండితుఁడు నిశ్చయముగఁ జెప్పుచున్నాఁడు సామరస్యము నాల నటించి, సామరస్యమున తప సరములగు విషయములనుగూర్చియే మనసు తీర్పులు చెప్పనవలయు లేదు గీ తోవదీశ వంఁ ధ్యమునుబట్టి చూచినచో, శీవితపసస్యము వరిష్కరించి, సక్రమింపింపఁజేయు మార్గమును చూచించుటయే బ్రహ్మోద్దేశమని తెలియఁగలదు అది ముఖ్యముగా నొక ధర్మ నిర్ణయము లేక

గ నీరమనార్య అనేక వారములు రావ్యలు అయ్యి పృథ్వికాదులు కంకర రామయ్య గారులు వర్షర నిండావి శ్వాసేర్పరులు ముఖ్యము వేదాంతగూర్చి యాతని విశిష్టాభ్యాస రచించిన పృథ్వికాదుడగు బోరామయ్యులు గిరిపై పోక పృథ్విర రనింపెనది అరంబున బాగ్నవాదులు (అత గది, కంకర గీతరావ్య అని కాంబనది వ్యాఖ్య యాదులు) గీత శ్లో గర్వ మనుష్యుడు మర్షించు నుపదేశించునది యాతని వినిపింపుడును తెంటో పే యొకటియు హెచ్చియుఁ జూచి శ్వాసే ఎరమన దగమయి, తీవ్రత్యైక్యత్యము కేవల మనుభవైక వేద్యమయి కంకరులు భుంధివాలు అమరగిరి అనేకత్యము మన అపం వూర శ్వాసమచే గోతరించుచున్నది అపత్యమైన దైర్ఘ్యమై వారలొడిగి

యోగశాస్త్రము నని వుష్టము ధర్మమాత్రములకుఁ బ్రాధాన్యమొనఁగి పాతములందు గీత వ్యాసబడిపి కారణముచే ధర్మప్రాధాన్యమును గీతయును స్వీకరించినది యోగశ్లోమున తెల్పి యర్థము లుప్పును, గీత కర్మయోగములకుఁ బ్రాధాన్య మిట్లునది ౧ యోగ మనగా

కాన్యకధర్మకర్మల సంపాదనలు విజృంభణము దైర్ఘికావస్థా సుఖ్యులించింపున అత్యుత్తరీతేజానను తదానా దైర్ఘికధర్మయ సవలంబు లేక అంగములైన కర్మభక్తియోగములు జ్ఞానాధిపములు (యోగ శంకరగీతా భాష్యము ౨౭ ౧) దివో అంగ తీర్థయ అదివో అగత్తు తేజస్వరులు మూడు ఎలాగ్లము లున్నవనియు దిగదెత్తు తేజస్వరుని తేజస్వరులు రాహుజాలు వర్తి కాలు రాహుజతత్వము ఎకప్రాప్తైత్యము మతము భక్తిమతము పర్వవిభాగములవరవది ఎదోవముగ నాతలు సాదించినారు శంకరాచార్యులు విద్వదుల కర్మకు ద్వితీయస్థానమును తీర్చివేయుటలో నిద్రియున్నారు మది య హయాచారమును విరవించి, ఎరప్రాప్తయ తీర్థులు కావ్యముగా వేరని విద్వదులందులకు లక్షయను దైవభక్తియే ఉత్తమమో మార్గమని విశ్వయంచెను తద్దాత్మయు బ్రాహ్మయు బోధించి యని వర్ణయలు ఎరికినను తీర్థయ బ్రాహ్మయులో ఎంక మని తెల్పును అగత్తు మాయ నది మాయ ఎరమే న్నరుని క్రియే అతని పంకల్యముచే వది వేరైనది అట్లాక దైవత్యముయే మోక్షకారణము బ్రహ్మతము తీర్థయ సాక్ష్యాపాదనలలో దేవునియందుండె ననియు విది దైర్ఘికాదైర్ఘ్యమనియు సంతానము పరిపూర్ణయను విశంకరియోగమునే గీత బోధించినది జ్ఞానేశ్వరుని వాదము గీతను గూర్చి పమ్మలైనవా రిన్ని విస్తారములను గలిగియుండగా గీతార్థము గ్రహించి యిట్లుండె చ్చాన్తికి బోవ కష్టమున్నది గీత యచ్చిన పనులయములు సానువర్తయలు విద్యుత్తరంగములవలె బ్రాకరించును

కాని మొట్టల ఎరవ్యరవిరుద్ధ భావములకు పనువలయే సేవ్యదేవో వివరములు మనకు లభించవు గీత అత్య తీవ్రమునుదీర్చిందినది మనము ముచిత్వానముపై నారాధనాదీవంశభావము, మనకది మనలోజ్ఞుం కావ్యముగా మనోబుద్ధియందును కాని విమర్శకులు తారలోప విచ్ఛిన్నములకు కర్మతోఁ బరికింపకున్నచో నుని శ్చివమైన తత్వమందు గోచరించుచు

౧ మోగమల్లావము నాంబ్యము జ్ఞానము పొందు క్షేత్ర ఉ పాంబ్య యోగాదిగమ్యమ యోగ మనగా గర్మయనియు వర్తమన్నది పొందు గీత ౨౨ ౨౦ ౨౨ ౨౩ ౨౪ ౨౫ ౨౬ యోగమనగాఁ బరమేశ్వరుని వర్త్యకక్షేయియును మన్నది పొందు ౨౭ ౨౮ ౨౯ ౩౦ ౩౧ ౩౨ లేని పద్మప్రాప్తయోగ మిదియుఁ గలదు పొందు ౩౩ ౩౪

దేవుని సాన్నిధ్యమునకుఁ బోవుట, స్వప్నని గల్పించిన మూలకైతో సంబంధమును సంపాదించుట, పరమాత్మదర్శనము, చిత్తమనఃసంకల్ప కక్షల నెన్నిటిని దేవునికి పమర్పించుటయే కాని యే యొక కక్షతో యుచ్చుటకాదు యోగముగా మానవు డంతరాత్మతోఁ దాదాత్మ్యమును బొందుట, అంతరంగమును సుశిక్షిత మొంద్పి, సుఖాధికారకాండలను ద్విదలించి సెగుర్చుని విసర్జించు నిశ్చల చిత్తబలమును, సంపాదించ వలెను లోకములో మునుకుఁ దుల్యించు వివశ్రమోఽమాయ మన యాత్మ కంటని రీతిని ప్రవర్తించ గల విధముగా మనము చిత్తక్షణ భావము చేయుటే యోగమని చెప్పవచ్చును యోగ మీ కిధముగా మోక్షోపాయము బుద్ధిని జగిపన్న మొనర్చి, చిత్తమును విశ్రాంతిల నుండి శాశ్వతము చేసి, పత్యదర్శనముచేయుట కనువగు రీతి నాంత రంగిక శిక్షణముఁబొందుటే వతంజలి యోగవిధానము ఆవేశోద్రేకము లను రుండుము నిగ్రహించి, పరమాత్మదర్శనము చేయుటకు దేవున కాత్మ పమర్పణము చేయుటే సాధనము మన జీవితమంతయు జాత యుపచ్ఛిన్న పై పశివార్పణముగా పగుపట్లుగా మన సంకల్పమును మనము శిక్షించుచు మన జీవితపరీవృత్తిలో దేవుని మనము చూడ వచ్చును అది యొక శిరణముగా గోచరించి, క్రమముగా బెంబొంది ఆనంతకోకిలియై ప్రకాశించును ఈ వివిధ యోగములన్నియు నిశ్చర సంయోగముమగూర్చు యోగముగాఁ దుదకు వలించును కాని శేవల ధర్మోపదేశము, ఉత్త్యంధాంతముల యాధారము లేక నిలవఁజాలదు అందుచే గీతలోని యోగశాస్త్రము బ్రహ్మవిద్యపై వాధారపడియున్నది ఈ విధముగా గీత జీవితతత్త్వమును, ధర్మమాత్రమును, బుద్ధిగత మైన సత్వావ్యేషణమును, నిత్యానుష్ఠాన రంగమునఁ బ్రతిపఠించు పత్య మునుగూడవై యున్నది ప్రతి అధ్యాయముకుదను దీనినే గీత పేర్కొనించి జగిహ్మవిద్యాయామి, యోగశాస్త్రీ అనగా బ్రహ్మవిద్యాను గుణమైన ఎంతశిక్షణ మని యర్థము

❧

పరమపత్యము

అనిషక్షులలోవలెనే పరమపత్యావ్యేషణము బాహ్యధ్వంసర తత్త్వవిభాగ పరిశీలనముల పనువరించి చేయఁజదివది ద్వితీయా

ద్యాయమున దుఃఖ తత్త్వనిర్మాణమార్గము నీ విధముగాఁ బ్రకటింపుట వలన గ్రంథకర్త తత్త్వాభిలాషి పృథ్వక్షుంగుచున్నది, “అపత్యము నందు నత్పదార్థము లేదు, పత్యమునం దనన్పదార్థము లేదు”ని వస్తువు, తాము, అక్షరము క్షరముల భేదమును నిర్వచించుటతో నత్పదార్థపరిశీలన మారంభమగును “లోకపరివేశ నాశనమగు క్షరము, నవి నాశమగు అక్షరము నను రెండు స్వరూపములున్నవి మార్పులేని క్షరము”ని ఇతరులు అక్షరమని చెప్పఁగొనినది సరమాత్మ యనుటకు వీలు లేదు ఏలన దీని రుచురాతిశ్లాఘమునందే “అమృతమౌఁడు పురుషోత్తముఁడు లేక ఎరమాత్ముఁడు”గాఁడనియు, “అమృతమౌఁడు” ములందు వ్యాపించి, వానిని రక్షించుచున్నాఁడనియు, తిప్పఁ జడినది గీతాగ్రంథకర్త యొడల సర్వపరిణామములకు మూలమై జగదారంభాతమైన శక్తినిగూర్చి నిర్వచించినాఁడు మన యుచుభవములో నున్న యీ దృశ్యమాన ప్రపంచమందే, క్షరాక్షరములైన రెండు అక్షరములున్నవి లోకములోని వికారములతోఁ జోల్చినచోఁ బ్రకృతి యంతకంటె స్థిరమైనదే కాని, ప్రకృతి ఎవనిపై నాధారపడియున్నదో యాపరమేశ్వరునితోఁ జోల్చినచో నదియు నిత్యమైనదే ఈ యుత్తమ పురుషునియందే నిజముగా నమరత్వము నిత్యత్వము నిలిచి యున్నవి రామానుజుఁడు తన సిద్ధాంతమున కనుగుణముగా, క్షరమనగాఁ బ్రకృతి యనియు, అక్షరమనగా జీవాత్మయనియు, పురుషోత్తముఁడనగా నీ రెంటికి నతీతుఁడైన సరమాత్మ యనియు సర్వము చెప్పినాఁడు నిత్యానిత్యములంగూర్చి మనము చేయు సూహ ప్రసంగములు మాని, పురుషోత్తముఁడనగా నగుణసాక్షియని యర్థము చెప్పుకొనవచ్చును పరిమితజగత్తున కాధారభూతమైన దని బ్రహ్మమునుగూర్చి చెప్పి, యద్వై బ్రహ్మము నిరాకారనిర్గుణమని వచించుట నమంజనము కాదు గీత నిత్యానిత్యవస్తువలలేదమును నిర్ణయించును ఏది పరిమితము సనిత్యమో అది పత్యము కాదు పరిణామ శీలముగలదంతయు పృథివీధృతిక్షణయుక్తమైనది మార్పునకు లోకైన

౧ అవ్యక్తమైనదిగొక జగత్తున్నది ఎవనిపై అనిత్యమై జగత్తులై వికారముతో నది నాశమ కాదు (౮-౨౦)

చాత్మ కాలు అల్పకు మార్పు లేదు లోకద్రవ్యము లన్నియు బాము కానిదగుటకు మార్పుకొండఁబరిత్రమించుచున్నవి కావున వివిధున్నియు ససత్యములే లోకములోని సర్వవస్తువులు అనిత్యతా యుద్ధిరములు వీని వెనుక మార్పు లేమియు తొందని దేదో యొకఁ డున్నది మన యంతర్వాణి దెవ్వునున్నది ఏలన నేదియు తున్వమునుండి జనించదు. వరమాత్మ, నిత్యసరికామవశమగు ప్రకృతికాండవారు అది వర్జియ్యము ప్రపంచ నాది ప్రవాహరూపమైనది, వర్జియ్యము కూటమైనది ఎవఁడు వరమాత్మసర్వవస్తువులలోనుండి, అవి వశించినను సంచ కుండనుంచునని తెలియునో, యాతఁడే తెలిసినవాడు" ౩ ఈ వర్జియ్యము సర్వస్వరూపమై యుండుటచే వానినుండి గుణరూపముని భేదించదు అనంతమైన పరతత్త్వము సర్వలోకవస్తుకాలముల కారావ భూతమై, నాని యునిశీః గారణమై, పోషించుచున్న దని గీత భావించెను

జీవాత్మ తన స్థల పంచకుష్ట కొంది, తన శివ్యదు లేని పదవిని దేనినో కొండలెనని తపించుచున్నది అనకుఁ బరిమిత్యమున్నదని భావించు శివుని లావన, అవరిమితమైన వస్తువున్నదని మూలించు చున్నది తన పరిమితమైన దుష్టతనుండి అతీతమైనస్థితి వార్ధింపవలెనని యుక్తించుచున్న జీవి నియవస్థలో సత్యము గాదు సత్యమైన అక్క అవినాశస్వభావ గలది, జీవాత్మకలో నిత్యమై, ద్రవ్యయే కాని ద్విత్వము కాని శక్తిని కనుగొన గీత యుక్తిందినది క్షేత్రమునగా దృశ్యము, క్షేత్రజ్ఞాండవగా ద్రిష్ట లెక అక్కం మనకు విదితమైన చాత్మ లక్షణము కాదు మానవునియొం దంతరంగమున ద్రిష్ట యొకఁ డున్నాఁడు మానవుఁ డెన్ని మార్పులఁ బొందినను, ద్రిష్ట బాహ్యుడు అ ద్రిష్ట నిత్యుఁడు, అనంతుఁడు, కాలాతీతస్థితియుఁ గలిగినవాడు దేహ మనో బుద్ధ్యాదుల పంపునీని విడఁచి, యెన్నడు మారకుండనుండు లక్షణము నందు గీత కనిపెట్టినది దేహ మంతపంతమైనది కావునను

క్షణికము గావునను నది యనిత్యము ౧ ౨౦ ద్రిగ్ముఖీభవము నాశ
స్వభావముగలదియు క్షణికమును గూడనై యున్నది ౨ మానసము
విద్యుచ్ఛంపవలయు, ఇవన్నియు సోక దృష్టకు దృశ్యములు, అత్మ కువ
తరణములు, ఇవి వ్యయంస్థితి గలవి కావు, సర్వజ్ఞానములను మూలా
ధారమైన శక్తి "ఇంద్రియమనోబుద్ధుల కతీలమైన"దని గీత చెప్పినది
ఇది సర్వశక్తులను మేళవించి, మమప్రొద్ది సర్వావస్థలలో ముడునది
ఈ మేళవించు సంయోగశక్తి, యుంద్రియములకుఁ గాని మనస్సునకుఁ
గాని, బుద్ధికేగాని, వీని యన్నిటికీఁ గలిగెనని లీడు ౪ దృశ్యమైన
ప్రపంచమునకును, జీవాత్మకునుగూడ ద్రష్టయైనట్టియు నాధారభూత
మైనట్టియు నొక శక్తి యున్నదనినది ప్రధానవిషయము ద్రష్ట
లీనిచో దృశ్యమును లీడు కాని దృశ్యము లేకున్నను, ద్రష్ట యొప్పుడు
ముందును అనుమైన యీ శక్తినిగూర్చి గీత మహోంకర వర్ణనము
లిచ్చినది అది దేహమున కధిపతి 'అనంతుః జన్మింపలేడు, మర
దించడు ఇంకవరకునుండి యుంక ముందుండనివాఁడును గాఁడు,
అజుఁడు, నిత్యుఁడు, కాశ్యతుడు పురాణపురుషుఁడు, కరింఁము నశించు
నపు తాతఁడు నాంచడు' ౫ "ఆయుధము లాకలి పృష్ఠించవు అగ్ని
యాతనినిఁ గాల్చలేదు, వాయువు తుష్కంపఁజేయలేదు జల మాతనిఁ
దనురలేదు, అతఁడచ్చేద్యుఁడు, అదాహ్యుఁడు అవిచ్ఛిన్నుఁడు,
సర్వవ్యాప, స్థిరాపు, అచంచలుఁడు, పురాతనముఁడు ౬

సరమాత్మత్వరూపమునుగూర్చి గీత చెప్పినది శంకాచార్యుగ
నున్నది "అమృతమైన యావరమాత్మ, కరిరమం దధిపనందియున్నను
ననాదియైనది, నిర్గుణమైనదియు నగుటచే, నే కర్మయుఁ జేరుదు
ఏ కర్మయు దాని నండు" ౭ సరమాత్మ సాక్షి మార్గమని యిది
ప్రాయము అత్మ కర్త గాదు పరిణామ జగన్నాటకమంతయు
దృశ్యమునకుఁ జెందినదే ఇంద్రియ మనోబుద్ధులు అచేతనవృత్తు
నుండి జనించినవి అచేతన వృత్తుతినుండి చేతనలక్షణములు గల

౧ ౨౪ ౧౩ ౧౧ ౧౨	౨ ౨౪ ౧౩	
౩ ౩౪ ౪౩	౪ ౩ ౪ ౬	౫ ౨౪ ౦
౬ ౨౪ ౨౩ ౨౩	౧౨౪ ౩౦	

యివన్నియు వెనుకనున్న ఆత్మశక్తి వలన సాధ్యమగుచున్నవి మనలో నున్న దృష్టాంతముల యాత్మ, సమత్వాప్రస్థానముల గలిగి వాహ్య ప్రపంచమున తాదారము సంతర్కామియైనను, వానిచే నెంతమైన యున్నది

లోకములో జీవించుచున్న జీవులలో విషయావిషయములు లేక అత్యంతములు గలియున్నవి గ జీవాత్మలగుట అగ్రకృత్యావరణము లోనున్న పరమాత్మయే ప్రపంచమున విషయావిషయము తెచ్చుచును గలిసియే గోచరించును ఆ దృశ్యము మాత్రము పరమశత్యస్థితి లేనిది దృశ్యముకంటె పథికమైన దృష్టపై దృశ్యవిధానవిధియున్నది 'ఐహయాపాత్యకమైన ఒగితు తలలో నున్నట్లును, ఒకలో నుండియే జనించినట్లును దెలిసికొనువాడు పరబ్రహ్మకృతమును బొందును' విషయ నాంగత్యము వలన జనించిన అజ్ఞానము నశించుటవలన బ్రతివ్యక్తిలో నున్న ఆత్మయు శాకజీయని తెలియఁగలదు మరణించు వారికొకట దుఃఖించ నవసరము లేదని యర్థమనఁగా గృహం దువదే శించినప్పు డాతని యింద్రియములలో రణ మనగా వాతవము గాదు దేహరూపములు మారును గాని దేహ మారఁడు పరిపూర్ణత లభించు వఱకు పృథ్విత్వ ముండును ఎన్ని పర్యాయములు శరీరములు నశించినను, లోనున్న ఆత్మ తన ఎగ్రత్యేకత్వమును నిలుపుకొని, నూత్న శరీరములను ధరించుచుండును ఈ విశ్వాసముచే దైర్యము పొంది, మానవుఁడు ఎగ్రహృత్వానము వార్ధింప యత్నింపవలెను మన నిత్యత్వము మన అవివాళత్వము చేతను ఎదిపూర్ణత్వముచేతను స్థావరమగుచున్నది మనలో గర్భితమైయున్న అనంతశక్తి యావిష్కరణ మందుచున్నది ఆత్మయొక్క అస్తవ్యము నీ విధముగా నిశ్చయించుట చేతను, ఈప నిశ్చలత అనుభవవ్యాపమును సమర్థించుట చేతను, శరీరము భంగమునఁ గలిసిపోయినను, ఆత్మకు వాతము లేదని యుపదేశించి కృష్ణ దర్శనుని హాసనీకాందోళనమును శాంతింపఁజేసెను

అక్కయొప్పుచును బుట్టియుండలేదు, అత్త యొప్పుడు లేకుండ నుండడు. అది లేని కాలము లేదు, అత్త కావ్యంతములు లేవు, జన్మ రహితము, మరణరహితము, వరివర్తనకావ్యమునై అత్త యొల్లప్పు యందును అత్తకు నిలయుమైన దీహము నశించినను, మృత్యువాత్మ నెప్పుడు సంహారము లేదు.

అక్కయే బ్రహ్మము, బ్రహ్మయే అత్త యని ఈపనిషత్తుల వలెనే గీతయు నుద్ఘోషించినది. ఇత్యరచులగు నిందిగ్రముములకు మనస్సు నకు వెనుక అత్త యున్నది. ఇత్యరములై ౨ లోకసన్తుభాలము వెనుక బ్రహ్మ మున్నది, రెండు జాతి పృథావముగలది కావున రెండు జాతలే దీని పత్యమును బ్రతిష్ఠిక్తియుఁ దు యిసుభవములోఁ దెలిసి, నమ్మ వలసినదే. మాతృలేని దానిని మాతృగల దానిఁగా నిర్వచించి యిత్తిం చుట పత్యమగును కాని అనుభవైక పేద్యమగు వరప్రహ్మము, కార్మిక ముగా లోకమునకు మూలాదార మను భావమును గీత తెచ్చుటకు యిత్తించియుండలేదు. కాని యీ భావము గీతలో నిమిదియున్నది. లోక మర్థరహితవదర్భనము కాకుండ ప్రకమానునివయోగ్యము కావలసియున్నచో దాని కాధారముగ పర్యావస్థాతీతమగు వరప్రహ్మ మవసరమైయున్నది. కాని యీ నిత్యానిత్యవస్తువులు పరస్పరము వేరైవరి కా గని యుష్టముగా గుర్తించవలెను అట్లు గుర్తించకున్నచో నిత్యవస్తువును గూర్చి మన కపార్థము కలుగును. మనము మొదట క్షణికమైన అనిత్యవదార్థమును, నిత్యమైన వస్తువును పేరుగాఁబోచును, కాని యిదియే పరమనిత్యమైనచో, వసంతమైన నిత్యవస్తువు పరిమితమై అనిత్యవస్తువుగా మారవలసి వచ్చును. పరిచ్ఛిన్న వదార్థమునుండి యుద్భిచ్చిన్నవదార్థము సంపాదించఁబడినదని తలఁచుట యుక్తము కాఁజాలదు. నిత్యవదార్థమే అనిత్య వదార్థములోని సద్దాహము. అనంతవదార్థము పొంతవదార్థమునకు వేఱుగా జాకచో నిలిచియుండ లేదు. పరిమిత వస్తువులోని యనంతకక్తిని మనము గమనింపనిచో, సంసార మొక యంతములేని ప్రవాహమై మనకు లభించును ఈ సంసారముయొక్క అనంతత్వమే, అనిత్యవదార్థములో నిత్యవదార్థ

మున్నదని నూచించుచున్నది అనిత్యవస్తువు, అనిత్యవస్తురూపమున నున్న నిత్యవస్తువును ప్రకటించును రెండిటి వేదిమును జూచు ద్విష్ట వివేకముమైనది నిజముచే నుండుననుచోతని యున్నది దానిని మనము ప్రకృతిబంధములచే అనిత్యము నున్నదని దానినిగాఁ జూచుచున్నాము అతీతత్వము, అచరద్యామియ్యము మున్నగు పదములే దోషార్థముల నిచ్చు నేలన, అరమాత్మకు 'వేరైన సదాత్మమున్నట్లుగా నివి నూచించుచు సరమాత్మను దెలుపుటకు నే బుద్ధిసాధనమును పరిపూర్ణము అందుచే పరమార్థ, స్థితి గలదని కాని లేనిదని కాని, స్వచ్ఛమని కాని అవ్యక్తమని కాని, చెప్పబడదనుచు దేశకాల నిమిత్తాత్మకమై ఒగ్తునకాదారభూతమై, అవివాకమై స్వయంబ్రతి గల శక్తియే సత్యవస్తువని ఉపనిషత్తులు చెప్పిన భావములే గీ యు నుద్ఘోషించినది

అద్వైతతత్త్వములే గీత ప్రతిపాదించినది అవివాకమైన సరమాత్మస్వరూపమే పరబ్రహ్మము వేదాంతముల విధించిన యా బ్రహ్మమును తపోనిధులు పొందిదురు తీర్వా పొందుగులు మున్నప్పటి వరకు ఈ పరమి కొత్తగా వ్యాపించడము అదివలననే తీర్వాలలో నిత్యమై, ప్రకాశించుచున్నది అట్టి పరబ్రహ్మముందే పరావరణగతతంతయు నిమిడియున్నది పరబ్రహ్మమువలననే పరావరణములన్నియు నున్నవి, అది లేనిదీ యివియు నుండఁజాలవు కాని పరబ్రహ్మ దేని కిని గారణము కాదు, ఎమియుఁ జేయదు, దేనిని సంకల్పించును బ్రహ్మమును ఒగ్తును లక్షణములలో వేరుగా మున్నటులు తోచును సంసార మసత్యమని మనము నిరసించి గుడి భాయామాత్ర మనినను, నది యొక సత్పదార్థముయొక్క భాయ సంసార మనిపియమని, తాంబూలమై నైతికతతోవలయునన్న కాంక్షతోతయు నాందోళనము వలననే తెలియుచున్నది కాని పరబ్రహ్మమున కట్టి దోషమేదియును లేదు పరిణామప్రసంగమం పరబ్రహ్మార్థమైన కారణములే నది నిత్య నిత్యలక్షణములు గలదని చెప్పఁబడినది సంసారములో నున్న అచరమైత్ర్యములు, భేదములు, భేదమైత్ర్యములు లేని దివ్యనదవి నైపు మానవ మానసము వాకర్షించుట కొకటి యున్నవనియు,

నున్న కష్టానందితో నివస్త్రియు నుద్యత్యము లగుననియుఁ జెప్పఁబడెను పర్యభేదవంబంధములు పరబ్రహ్మపై వాధార పడినను నవి వానికి న్యతిరేకములు గావు ఏలన వీని యన్నిటికి మూలక ర్త్వము పరబ్రహ్మము, సంసారజగత్తు పరబ్రహ్మముపై నెట్లా ధారపడినదో సునకుఁ దెలియుదు కాని యాధారపడినమాట నిజము ఏలన, నది లేనిచే యిది యుండఁకాలదు ప్రకాంత సుమత్య నొందు మెన్న న్యక్తియు, గంభీరమోహివృతసాగరమును గూడ నున్నవి రెంటికిఁగల సరియైన సంబంధమును మన మెఱుంగము మన అజ్ఞాన మును మార్గాశ్చ్యముచే నెలియిచ్చుచున్నాము రెండు నొకటి, కాని యివి పేరుగానున్నట్లు తోచుచున్నది ఈ పేరుగాఁదోమిదియే మాయ లోకాతీతమైన పత్యము, మార్పులు లేనిదై నను, మార్పులు దాని వల ననే కలుగుచున్నవి తాత్త్వికముగా నున జ్ఞాన మింతటితో నది “దీనిని ద్రవ్యక్షముగా నెవఁడు మార్చఁగలఁడు ఈ సృష్టహేతువైన యా నద్యము నెవఁడు వాకొనఁగలఁడు అహోకమైన యా సృష్ట యేల నున్నదో యెవఁడు నిర్ణయింపఁగలఁడు?”

దీనినే కీవాత్మ సమన్యగాఁ జూచింపుడు, విషయా విషయ సమన్య యిగును నిత్యసాక్షియై నైవ పరమాత్మకును నిత్యవ్రవాహ రూపమైన లోకమునకు నెట్టి సంబంధమున్నదో మనకుఁ దెలియును ఈ సమన్యారస్థిరమునకు శంకరుఁ డధ్యాపకారణమును జెప్పినాఁడు విషయావిషయములకు సంయోగము వర్తించ దేలన, విషయయందు భాగములు లేవు, సమన్యసంబంధమును వర్తించ దేలన గారణకార్య సంబంధ మీ రెంటికిని లేదు అందుచే శంకరుఁ డిట్లు నిర్ణయించిఁగాఁడు, “రజ్జు పర్వభ్రాంతివలెను, ముత్తెప్పదివ్వును జూచి వెండియను భావ యునువలెనే, వివేకము లోపందుటచేత, నొక దాని లక్షణము లొక దాని కున్నవను నధ్యాప మనకుఁ గలుగుచున్నది ఆత్మావాత్మలు కలిసి యున్నవను మిథ్యాజ్ఞానము ప్రకమజ్ఞానప్రోవచే నెరింది, దానితోఁ జూచు పరబ్రహ్మ మొక్కటి దర్శింపఁబడును”

౧ క్షత్రియ భ్రాంతియు ౧౮౭౭

౨ శంకర గీతానంద ౧౮౭౭

గీతలో నిర్వచించబడలేదు కాని యందు గర్భితమై యున్నదని వాదించువారు గలరు

ఈనిషత్తులందలి తత్త్వజ్ఞానమును గీత యేతేశ్వరమతముగాఁ గల్పించి, తత్త్వోద్ఘాటోద్ధృతముల కవశాతమును గల్పించెను మనకు నిర్గుణ బ్రహ్మజ్ఞానము లీనంతకాలము, మనము పరిణామజగత్తులోఁ బనిచేయుచున్నంతకాలము, పురుషోత్తముఁ దొకఁడు జగత్కారణుఁడని విశ్వపింపక గత్యంతరము లేదు వరమాత్మయొక్క నిర్గుణనిరాకార రూప మొక్కటే మానవుఁ డాచాంది యూరకుండవక్కరలేదు ఈనిషత్త్విద్ధాంతమును మానవకోటి నిత్యతీవితములోఁ బనుష్ఠించియోగ్యమగు నట్లుగాఁ జేయ నుద్యమించిన గీత యొక వరమపురుషుని వ్యాపారముచే తోకము పడచుచున్నదని నిర్ణయించెను మానవస్వక్రిత్యమున కంతటికిఁ బూర్వత్వపు నిమిత్తమై నమమును గల్పించి, మిట్టి దైవజ్ఞానము శేవల నిర్గుణాత్మయును గాదు శేవల జగత్తును గానియు, రెంటికిఁ బత్తియమైనవనియు నిరూపించెను సర్వహోదీ తోకము వారించియున్న వరమాత్మయే జగత్కారణము మూలమునై యున్నది తత్త్వలక్షణములతో ధర్మజ్ఞానములు దూర్బబడెను ౧ విభాగము లనగా సంసార మెవనియు లేక వేరై నమను సహజమునకు గీచ గురి కాకుండ, విజ్ఞానముకొఱకుఁ జేయఁబడిన విభాగముల పన్నితని సమస్యయి మొనర్చును భేదములను గల్పించి, సమస్యయించు లక్షణము లేని దీ విజ్ఞానముండఁజాలదు మనము నిర్గుణసర్వబ్రహ్మము గూర్చి యాలోచించిన క్షణమందే, అనువచజ్ఞానమును బుద్ధి జ్ఞానముగా మార్చి వేయుచున్నాము, అనగా మన బుద్ధి జ్ఞానమున కిందనిది కావున నిర్గుణ బ్రహ్మము లోయి, తానొకము లభించినది నిర్గుణబ్రహ్మము సర్వభోయున్నదీ కావున, నిర్గుణవరమాత్మయు తానొకమును మనకు మిగిలి నది ఈ యాత్మావాత్మైకత్వము, మన బుద్ధిజ్ఞానమెంత సత్యమో అంతే సత్యము నిర్గుణవరమాత్మయైన వరబ్రహ్మము విశ్వమును సృజించి కాపాడు వరమేశ్వరుఁ డెట్లయ్యెనో గీత మనకు వివరించెయిండలేదు ఈ సమస్యకు మన బుద్ధిపరిష్కారమును నిర్మించఁజాలదు మన మను

భవ్యలింగిఁ బోయింపుడు, బుద్ధికల్పితమహిమ రిస్యము లన్నియు
నెద్దిశ్యము లగును నిర్గుణవిరూపము సగుణమూర్తియైన విషయము
రహస్యము లేక మారు జగత్తు పరబ్రహ్మమంత సత్యము గాదనియు
మాయాశబ్దవలన వర్తము

పరబ్రహ్మశక్తిసంబంధమును మనము తర్కశక్తిచే సర్వముచేసి
కొని యున్నదిమీదని, బ్రహ్మమున కొక శక్తి యున్నదని సుఖము
చెప్పుకొందురు నిర్గుణనిష్క్రూయాత్మకమును, ఏ దృశ్య సంబంధము
లేనిదియు ఇగు బ్రహ్మము, తర్కముచే, ప్రకృతి సంబంధమునుండి,
శక్తివంతుడై నిర్దియు, గ్రియాత్మకుడై నిర్దియు సగుణమూర్తిగా
గర్వింపఁబడినది, జలముపైఁ దటోపగున్నదైన నారాయణుడు
సుఖము గలఁడు కాశ్యపమైన నేను' మిథ్యాభావమైన "నేనుకా" దను
దాని నెదుర్కొని యాతఁడు తలంచుచుండెను అన్న యుగంకా
బ్రకృతి, ఇదియె మిథ్యాహేతువు యిదియే మానవబృష్టమిది సత్య
మును సుఖగుఱచును ప్రపంచమునకుఁ బు. బోత్తమునితో నవినా
భావ సంబంధ మున్నది పురుషోత్తముఁడు మొదలిడి, సర్వసమృద్ధి
కాశానాత్మసంబంధ మున్నది మఱి మనాత్మత్వము నొకదానిని పర
బ్రహ్మములోఁ బ్రవేశింపఁజేసి, అందు గర్వితమైయున్న భావమును
ప్రకృతివిరూపమానమున విచిత్రమగు నిష్కలాంశమైనట్లు ము
నిశ్రముని హృదయ మందొక ప్రవృత్తికాండ మదయంగఁజేసి,
త్రికాలముల భావము లొనరించుచుండెని తలచి యాతఁడే యాశ్వ
రుఁడని భావించుచున్నాము విశ్వరూపము నొక్క దృశ్యముగా నిర్గు
ణమగు గృష్ణుఁడు రూపవాఁడు గ అ యాశ్వరుని కాశ్యపదివ్యతేజో
రాశీయం దర్శనముఁడు బ్రహ్మాండగోళములు, అసంకల్పరూపములు
దర్శించెను అత్యుదయమునకు పైరుద్ధమే ముఖ్యాధారము దేవుని
యందుఁగూడ నతని స్వాధీనమందున్నను, మాయాశక్తియున్నది
పరమేశ్వరుఁడు తన ప్రకృతినుండి జీవులను సృజించును జీవులు తగు
స్వభావముల ననుసరించి, తమ కుదితదళల వందుచుండును ఇదం
తయుఁ బరమేశ్వరుఁడు తన స్వేచ్ఛాశక్తిచే ననిత్యప్రపంచమునఁ

అందుచేతనే ఎంమేళ్ళరుండు పర్వజగదాధారమును, పర్వజీవాంతరంగ జ్యోతియు సని చెప్పఁబడెను పరమేశ్వరునికీ గల యీ రెండు ప్రకృతులలో నొకటి మొదట జడవదార్థమై, దానినుండి యీ వెనుక జీవరూప ముద్భవించి, జగత్పరిణామములో రెండు ఐహ్యోన్మయై రుద్రస్వము గలిగి యెట్లు ప్రవర్తించుట సాధ్యమైనదో వివరము లేమియు గీత మనకుఁ జెప్పాయుండలేదు ౧

మానవు సంతరంగమందును, బ్రహ్మతీయందును వివసించియు రెంటికి వశితమై భగవానుడు వర్తించును అఖండమైన బ్రహ్మాండ మనంతాకాశము నాక్రమించి భగవానుని యందు విక్రమించియున్నది కాని భగవానుఁ డందు లేఁడు దేవుని వాహ్యరూపము మారవచ్చును గాని, యాతనిలో నొక మూల సత్య, పర్వవరిపర్తనముల శాధారమై మార్పు లేనిదై యున్నది నానాత్వముతోఁగూడిన జగత్తాతని యేకత్వ మున కే లోపమును గలిగింపఁజాలదు ౨

“నాయువు పర్వగతమై, అకాశము నాధారముగాఁ జేసికొని యున్నట్లే, సర్వరూపములు నాయందున్నవి” వలించు నాయు వులు లేకున్నను, నాకాశ మున్నట్లే, సృష్టవరిణమ వరిపర్తనము లంటక, భగవానుడు నిత్యతద్వందై యుండును భగవంతునిచేఁ బ్రకటింపఁబడిన సృష్ట యాతని స్వయం సంపూర్ణతకు లోపమును గలి గింపదు కాని యాతని సృష్ట ద్వారమునఁగాక, భగవంతుని స్వరూప మును పంప మెఱుంగఁజాలము జీవవరిణామ జ్ఞానాభ్యుదయ సంత రితమైన జగత్తును భగవానుడుండి తీసివేసినచో మిగులు దేవుని

కాంక్షపూర్వకమై వేరగు పరిత్యక్తికి గలవని రా నామికాఁ దానించి నాడు కాగిం లక్ష్మణశ్రీహృదయముగా నెఱిగింపబడినది విశ్వా యవలి గోతరియ నయి పృష్ఠమంగాఁ జెప్పెనది (విశ్వకేయ ౧ ౨౧౬)

౧ ఎదుటిోత్తమగుఁగొల్పిన శాపమును పెర్సన్ చెప్పిన సత్య మైతావ ముదోఁ జోల్పబడు నీయలేదు పురుషసృష్టిని గూర్చిం గీతాశామము పెర్సన్ చెప్పిన చేతం జడవదార్థమంతోడను లయబడు సాధ్యముకాదు

౨ మహాభారత శాంతిపర్వము ౨౨౨౨౪౪

స్వస్వరూపము మన జ్ఞానమున కతితిమైనది కావచ్చును మన మీ జగత్ప్రదర్శన మందు సుగుణమై యున్నచో, సుఖము పత్వమును బాధలేక పోవచ్చును దృశ్యములతో సంబంధము లేని భగవానుఁ డెట్లుందునో, కాను గారణమైన సర్వవస్తువరిణామముల సంధ్యమందుఁ దన స్వస్వరూపమున మార్పు లేకుండ నెట్లు నిలుచునో, మనము తెలిసి కొనవలసియున్నది వస్తుసంబంధము అన్నంతమాత్రమున, దృష్ట యొక్క యేకత్వము చెడునని మనము తలచ ననవరము లేదు పర మాత్మ ప్రదర్శించు జగదుగ్రహమే పరమాత్మ యని భ్రమించినచో గీతోపదేశము లగ్రదృష్ట్యావాద మగును గీతాశారుఁ డట్టి భావములను స్పష్టముగా నిరసించినాఁడు బ్రహ్మాండ సుంకయు వాతని యేకాంశ ముచేఁ బోషించఁబడుచున్నది ౧ దశమోధ్యాయమునఁ దనవిభూ తిలో కాక యంతమునే సృష్టించిననా నని కృష్ణుఁడు వదించినాఁడు నిర్గుణబ్రహ్మముయొక్క అవినాశిత్యము, పగుణమూర్తియగు నీశ్వరుని తీర్మాన త్రియఁ గలన పురుషోత్తముఁ డైరాఁడు

“మతానుష్ఠానవృష్టా ననునరించి, విషయావిషయ సంబంధములకు సంబంధము లేని నిర్గుణబ్రహ్మముకంటె, సాకార పగుణమూర్తియైన పురుషోత్తముఁ డధికుఁడు అతఁడు పక్షపాతములు లేని ధర్మమూర్తి ఆర్తరంబుఁడు అతఁడు కొందరను గొన్ని సమయములలో దండించి నంతమాత్రమున వాతఁడు నిర్ణయించని మన మూహించ రాదు శ్రీధరుఁ డొక క్లోకము మదాహరించినాఁడు “తన విద్వ నాదరించినను, మందలించినను, తల్లినిర్ణయాలాట కానట్లే, మంచి చెడ్డలు నిర్ణయించు నీశ్వరుఁడు నిర్ణయించుగాఁడు ” ౨ మతానుష్ఠానాభ్యాసముల నిమిత్తము నిర్గుణ నిరాకార బ్రహ్మము పగుణ సాకార పురుషోత్తముఁ డుగా స్వీకరింపఁబడెను దుర్బలాఁడైన మానవుఁడు పురుషోత్తము భావము, తెలుంగక స్వీకరించి ఆత్మపంచన చేసికొనలేదు హేతుశ్చాన దీపమున పత్వము నిర్గుణాత్మకముగా గోచరించినను, పనుభవజ్ఞాన క్షోభిలో పగుణనిర్గుణోభయాత్మకుఁడైన యాశ్వరుఁడు ప్రకాశించును

విని సొమరస్యవిధాన మువనిషత్తులందుఁగలదు ఈశోపనిషత్తు ననుసరించి, వత్సదార్థము చల స్థిరస్యభావములు రెండును గలది ఒకటి విడిచి రెండవదానిని వేరుగాఁ దెలియి యుత్పింతుట అజ్ఞానశిమిర మందుఁ బ్రవేశించుటే అవివాళమైన వరమాత్మమ, ననిత్యమైన జగమును నమస్వయింప గీత యుత్పించినది సర్వకీర్తియుక్తుడైన అధ్యాత్మమూర్తియే పురుషోత్తముఁడు అతఁడే నిత్యనిష్క్లయఁ దైపవృదు నిర్గుణబ్రహ్మము శంకరానందుఁ డుదాహరించిన శ్లోక మిట్లు వదించును వ్యక్తావ్యక్తరూపములు రెండు వాసుదేవునికిఁ గలపు అవ్యక్తము వరబ్రహ్మము చరాచరాత్మక ప్రపంచ మంతయు వాతని వ్యక్త రూపము "౧ ఒకే పరిబ్రహ్మమునకు వ్యక్తావ్యక్తములగు రెండు అక్షణము లున్నవి, పృథ్వీలక్షణమును శివునవృదు వ్యక్తమునకుఁ బాఠముఖ్యము నిద్వి తీవ మందొక యంశమని చెప్పఁబడును "౨ ఈ యభిప్రాయమునే కృష్ణుఁడిట్లు చెప్పెను "ఎచ్చటివృణ విభూతి, సత్త్వము, సంపద, తుర్జితము నుండునో అవి యున్నియు వా రేతోంశవంశవములని యెఱుఁగుఁడు "౩ మన మాతని భక్తులము కావలయునని, కృష్ణుఁ డుద్ఘోషించు నవృదును, విశ్వరూపమును బ్రదర్శించునపుడును, నేను కర్తృత్వవదము నుచ్చరించినపుడును, నినియన్నియు నిర్గుణబ్రహ్మము యొక్క వ్యక్తస్వరూపమునకుఁ జెందినవి అట్టి వ్యక్తబ్రహ్మమే, స్పష్టవాగ్దాహరణాతునై, కాల చక్రమునందును, అరిణామప్రవాహతరంగములందును వ్యవహరించును దీని కతీతమైనది నిర్గుణ నిష్క్రియాత్మక పరబ్రహ్మరూపము దీనిపై నింతేదియును లేదు రెండును గలసి పురుషోత్తముఁ డయ్యెను నగుణ మూర్తియైన యాశ్వరుఁడే ఎరమతత్త్వ ఎత్యమని తలచినచో మనకు దోషము నట్లును "ఏది అసాద్యంతమో, ఏది యున్నదని, లేదని చెప్పఁజాలమో దీని నెఱిగి, మనము మోక్షము వార్జించుమో అట్టి స్వచ్ఛమైన బ్రహ్మమే నేను చెప్పఁబోవు జ్ఞానవిషయము" ౪ వ్యక్తి స్వరూపమంతయు నిశ్వరుఁడు డని యొగమాటువే స్వయముగాఁ

బ్రహ్మచర్యమును గీతాకారుడు పెట్టుచూడు పరిచయమునాడు ౧ విచిత్రములు, నాయొక్క తరుగులేని అతీతస్వభావము తెలుగరి, నా స్వస్వరూపమును దర్శింపజాలనివారై, నేను బుద్ధదర్శనమిచ్చితి నని తలంతురు” ౨ వరియైన తాత్త్వికదృష్టిలో నిర్గుణబ్రహ్మము పురుషోత్తమ కృతించాల్సిన సత్యమునకుఁ గొంత కోతయే యగును అందుచే నీశ్వరుఁడే నిర్గుణబ్రహ్మమునందే మత్కృష్టుఁడని గీతా తాత్పర్యముగా వాదించుట తప్పు మతాభ్యాసావసరముకొనుట, సగుణమూర్తియైన పరమేశ్వరుఁడు పరిపూర్ణుడై వచ్చునీ గీత వోధించిన విషయము నేను

మనము గీత చెప్పిన పృష్టస్వభావమును గూర్చి ప్రసంగించుటకు ముందుఁ బురుషోత్తమునిగీఁ గృష్ణునిగీఁ గల సంబంధమును గూర్చి చర్చింపము ఇం దవతార సమస్య యిమిడియున్నది

పురుషోత్తముఁడే కృష్ణుఁడై జన్మించెనా, లేక కృష్ణుఁడు పురుషోత్తము సంకాపతారమూ యను విషయములో భేదాభిప్రాయము లున్నవి అవతార సిద్ధాంతము గీతలో నున్నది “నే నజుఁడను, అవ్యయాత్మకుఁడను, సర్వజీవాధిపతిని నైవను, నా ప్రకృతి నదిష్టించి, నా మాయాశక్తివలన నేనే జన్మించుచున్నాను” ౩ అవతారములు సామాన్యముగా భగవానుని పరిమితస్వరూపములు కాని యొక్క కృష్ణుఁడు మాత్రము పూర్ణావతారమని భాగవతము చెప్పుచున్నది “కృష్ణ స్తు భగవాన్ స్వయమ్” కృష్ణుని స్వరూపమే యాతని సర్వతోముఖపరిపూర్ణతను సూచించును అతఁడు శరణుని ధరించిన దెగులి ఎంభములోని రంగులు మానవుని నేత్రములకు మిఱుమిల్లు గొల్పును అతని శరీరవర్ణము నీలాకాశవర్ణము, అతఁడు ధరించిన పుష్పమాల, గృహనక్షత్రజాల కాంతిపుంజముల సూచించును, అతఁడు గాన మాలపించు మురళి యాతని దివ్యనందేశము నిచ్చును, అతఁడు ధరించిన పీతాంబరము, విశ్వాకాశతేజోరూపము, అతని యురమందలి

మచ్చ, తన భక్తులు తనకుఁ జూపు వత్తిడిహృము, భక్తులయెడఁ దనకు గల యాదరభావమును సూచించును, అతఁడు వత్తుల హృదయముల నివసించును అతని కృప అపొంమైన దగుటచే నాఁ పాదముపై నింకొక పాదమును మోపి, తన పూర్వకవాక్షమును బ్రసాదించు నూచ నగా నిలఁబడివాఁడు శంకరుఁడు, ఆనందగిరియుఁ గృష్ణుఁడు వరమే శ్వరు నంశావతార మనియే చెప్పరి ౧ గీతాశారు బ్రహ్మసామ్యములో గృష్ణుఁడు సాక్షాత్పురుషోత్తముఁడనియే “నేను మమజడహము ధరించినందున, పర్వతీవాధివతిని నై న బెన్నెఱుంగక, సూర్యులు న స్పృహనిగాఁ దలఁచుచున్నారు ౨

అవతార సిద్ధాంతము మానవజాతికొక నూత్నతత్వ సందేశము నిచ్చుచున్నది అవతారములలో భగవానుఁడు యోధాగ్రీడియై పాప కాటక్య మృత్యువాణములతోఁ బోరుచున్నాఁడు “ఎవ్వఁడెప్పుడు ధర్మ గ్లానియు, పధర్మవృద్ధియు నగునో, నే బెప్పుడు నన్ను నేనే నృపించు కొనుచుందును దుష్టశిక్షణము కొఱకు, శిష్టసంరక్షణమునకు, ధర్మ సంస్థాపనము నిమిత్తము ప్రాణియుగమందు నేను జన్మించు చుందును ౩ ఈ వాక్యములు ప్రపంచమందు దైవశాసన మెట్లు ప్రవర్తించునో రసమూర్తితో వర్ణించుచున్నది దేవుఁడు మానవుని రక్షకుఁడుగాఁ జెప్పఁబడినప్పుడు మానవలోకములో పధర్మభక్తులు విజృంభించి, మానవాభ్యుదయమున కాటంకము కల్గించినపుడు, తా నకరించి ధర్మమును రక్షించవలెను హిందువుల పురాణముల ననుసరించి, తాముకళక్తులు లోకములోఁ జెచ్చు పెరిగినపు డొక రాజఁడో, కంఠుఁడో ప్రజలను బీడించినపుడు, భూదేవితోఁ గలిసి బ్రహ్మేంద్రుడు అందరు పైకుంఠమునకుఁ బోయి, మొఱపెట్టుకొందురు వరమేశ్వరునకు లోకసంరక్షణము నిత్యకర్తవ్యమే యైనను, గొన్నిసమయములలో నాతఁ డెక్కువ తొందరగా రక్షించవలసిన యవసరమేర్పడు

౧ అంతేక పంతులూర ౨౦౪రులు దీనిపై వ్యాఖ్యానించుచు వాగందగిరి స్వేచ్ఛామిశ్రితేన సూర్యమయ్యు ఎవరూపేణ యగి ఎన్నెను

౨ శా ౧౧ ౩ ౪౭ చూడు తేజముత్తమ మహర్షి ౧౦౪౨౦ ౪౭

చుండును లోకమున పథర్థ మధికముగాఁ బ్రజలి హద్దులుమీరినపుడు, నహజమైన దేవునిఁగిత్తి వ్రేవర్చనము చాలక, ప్రత్యేకకీర్తి వాడఁడు ప్రకటింపఁబడినప్పుడు దేవుఁడప్పుడు మానవునిలోఁ బ్రవేశించుచు యువతారము, మానవుఁడు దేవుఁడగుట కాదు ప్రతిమానవుఁడట్టి దైవావతారమే యైనను, నివశి దైవకీర్తి యాచూదితమై యున్నది ఆత్మజ్ఞానపూర్ణుడైన యాశ్వరావతారమునకును, నజ్ఞానావృతుడైన మానవాంతర్గతదైవమునకును భేదియున్నది మానవుఁడైనను మాయాశీతుఁడై, తన యజ్ఞానమును నిర్మూలించుచో, వతఁడు నవతారముఁడగును సృష్టకర్తయైన పురుషోత్తముఁడు కాను సృజించిన జీవులకు పేరుగా లేఁడు, లోకమున నాతని కర్తవ్యములను నెఱవేర్చుచునే యున్నాఁడు తనలోనున్న దైవత్వము నావిష్కరించుకొనిచో మానవుఁడు పూర్ణజ్ఞానియగు దేవుఁడే యగును అందుచే దేవుఁడు మానవుఁడుగాఁ జరిల్చి ముఁడగుచున్నాఁడని చెప్పినను, మానవుఁడు తన సృష్టరూపమైన దైవత్వమున కవరోహముచేయుచున్నాఁడని చెప్పినను భేదముండదు కాని, సామాన్యముగా నవతారమనఁగా, భగవానుఁడొక మహోద్దేశమును నిర్వర్తించ భూమిపై జన్మించి తన సంకుచితరూపమందైనను, జూర్ణజ్ఞానమును గలిగి యుండెననియే భావించఁబడెను

కాత్మికబుద్ధి అవతారములను, లేక పరిపూర్ణతారామములను, లోకపరిణామాభ్యుదయ శిఖరములుగా నవ్యయించును మహాత్ములైన వారాయా యుగధర్మప్రతినిధులై, విలక్షణమైన దైవకీర్తిని తమ జీవితములలోఁ జ్రతిబింబించిరి పూర్ణవిగ్రహనమర్థులై, తమ యందఁజగియున్న దైవాంశము నావిష్కరించి, ప్రదర్శించిన మహాత్ముల జీవితములే, సాధకులైనవారి కెక్కువ బోధిత్వాహనకములై యుండును వారిని స్మరించి మానవులు దైర్ఘ్యముగొని వారివలె మన్నన పరిణతిపొంద యుక్తింతురు శిష్టానువులైన మానవు లట్టి మహాత్ముల యందుకుజాడల నడచి, దైవబొమ్మిధ్యము పొంద యుక్తింతురు మానవమాత్ములైన యెవఁడు కీర్తుగా బుద్ధుఁడుగాఁ జెంపొందినట్లే, ప్రతి మానవుడు పెంపొందవచ్చును భూమిపై నుం జన్మమును

పవిత్ర మొనర్చుకొని నిరంతరత్వము కాని లేక, మనలో దైవమును మూర్తీభవించఁజేసికొను యత్నముకాని వివిధదశావరిణామములతోఁ గూడియున్నది విష్ణుమూర్తి దశావతారములు దశ వరిణామా వస్తులను దెల్పును అమానుషావస్థలో, నవగాఁ బశువస్తుమునకుఁ బ్రతినిధులుగా నుత్పత్తి, కూర్మ, వరాహములు చెప్పఁబడినవి వృషింహావతారము, వశు మానవ దశా సంధిని దెల్పును వామనావతారమున మానవత్వ విభావము పూర్తిగా చెందలేదు మానవత్వములో మొదటి ఘట్టమునకు ప్రతినిధి అనాగరికకర్మకత్వము కోవావేశమును బ్రదర్శించిన వరకు రాముఁడు, లోకమునంతను నిర్మూలన మొనర్చెను తరువాత నాత్మ జ్ఞానపూర్ణుఁడై, కుటుంబమును, జీవితమును, బంధుప్రేమను త్యాగ మొనర్చిన రామావతారము, నానెనుక, జీవితరణరంగమునఁ బ్రవేశింపుమని యుద్ఘోషించిన కృష్ణావతారమును, ననంతరము, సర్వజీవ రాశియొక నపారమైన యనుకంపగలిగి మానవజాతువ్యర్థరణకై తన జీవితమును నమర్పించిన బుద్ధభగవానుఁడు, నుదయించిరి దేవమైని కల్పవృక్షావతార మింకను రావలసియున్నది, ఇతఁడు కృపాణ హస్తుఁడై, ధర్మద్యేమలను, దోషములను వాళ మొనర్చును మాంసాఘృతయమునందు, విషమవరిణికు లేర్పడిన ఘట్టముల కీ యుపకారములు సంబంధించియున్నవి

౬-వరిణామప్రపంచము

గీ॥ మాయాశాంతమున నెట్టి స్థాన మిచ్చినదో తెలిసికొనుట, ఎందు మాయాశక్తి మీ యర్థములలో నుపయోగించఁబడినదో, గీతా ఆత్మమునకు వానికి నెట్టి సంబంధ మున్నదో మనము పరిశీలించి వలసి యున్నది

౧ అగద్యవపారములతోఁ బరిభ్రష్టమునకు సంబంధము లేనిదో నివస్థియు నెవఁడునుండి యుదయించిన వను విషయము నిర్వచనము నకు సాధ్యము కాని రహస్య మగును ఈ యర్థములో గీతాకారుఁడు మాయాశక్తియు నుపయోగించి యుండలేదు, ఈ భావ మాత్రని యధి

హిమములో గర్భితమై యున్నదేమో మొలక లేనట్టియు, నిమగ్న
కానట్టియు నవిద్య అగన్విధ్యాభ్యాసాదు నను భావము గీతా గ్రంథ
కర్తకు మనస్సులో లేదు

౨ నగుఁడసాకారమూర్తియైన యాశ్వరునియందే నల నున్నాన
ములు రెండు నిమిదియున్నవి ౧ అనద్రావమును ఎగిరిండున
దానని మాయాకర్తి, లేక ఆత్మవిభూతి ఈ యర్థములో నిశ్చయించును
మాయయుఁ బరమపరాధారభూతములై, రెండును మొదలు లేని
యున్నవి ౨ ఈశ్వరుని యీ కర్తయే మాయ యని గీత్యాము ౩

౩ ఈశ్వరుడు తనకుఁ గల ప్రకృతి పురుషకర్తల రెంటికను
లోకమును సృజించియున్నాఁడు కావున నది దేవునిమాయా వ్యవహ
ములని చెప్పఁబడెను ౪ క్రమముగా మాయయనగా ఆశక్తికృతమని
యర్థము సంభవించినది భగవానుఁడు పురుషుఁడను మీమును ప్రకృతి
గర్భమందుండి, దానివలన లోకము వావిర్భవించఁజేసినాఁడు

౫ వ్యక్తప్రపంచము, మానవులదృష్టమంది పశ్యమము
మఱుగుపఱుచును గావున, నది మాయావక్షణము గలదని చెప్పఁ
బడెను ౬ ప్రపంచము మిథ్యకాదు అది దేవునితో సంబంధము లేని
యనేతనరూప మని మనము భ్రాంఛిత్వతో నందుఁ గల దైవత్వమును
మనము గోల్పోవుదుము అందుచే నది భ్రాంతిజనక మగును దైవ
మాయయే అవిద్యామాయ యగును అజ్ఞానదశలోనుండి, సత్యవిప్ల
వము లేనికారణమున నది మనకే యుద్లగవడును దీనిసంతయు వెతఁగి,
తన స్వాధీనములో నుంచుకొనునుగాన నిది దేవునితో “విద్యామాయ”
యే యగును మానవునకు మూలు దుర్బర దుష్ఠితి హేతువు, ఏల

నది పూర్వనత్యమును జూచుటకు శక్తిలేని యల్పజ్ఞానమునీ మోపుని శిష్యుడు భగవానుఁ డప్రమేయముగ మాయాకోశముచే గర్పించి వాఁడు ౧

౬ ఈశ్వరుఁడు కర్త, జగత్తు కార్యము, కార్యమునకుఁజేఁ గిర్తి లేక కారణమెల్లప్పుడు నధికమైనదే, అందుచే, జగము దివునికంటె, దక్కువ నత్యమైనది ప్రపంచముయొక్క యిట్టి అనత్యస్వరూపము, అత్మవిరుద్ధ స్వభావముగల ప్రపంచపరిణామ లక్షణమునే సూచించు చున్నది వ్యవపౌరప్రపంచమునఁ జేతన జడవదార్థముల కన్యోన్య విరోధ మున్నది పరమనత్యము వీని కతీతమైనది ౨

కాని, లోకమందలి పరిణామము లన్నియు నత్యము లని గీత సూచించియుండలేదు ౩ శంకరాద్వైతముకూడ లోకపరిణామములు నిజముగా జరుగుచున్న వనియే చెప్పెను, జగిష్ణుము నుండి మొట్ట మొదట జగదుత్పత్తియే వివర్తమని యాతఁడు వాదించెను ప్రపంచము పురుషోత్తమునుండి నిజముగా జనించినది కాని పరమార్థదృష్టితో నది నిజము కాదు పితవ, నది స్వవిరుద్ధప్రదర్శనము "ప్రపంచము మిథ్య, దాని కొక స్థిరమైన యాధార మేదియును లేదు, దాని కొక నాథుఁడు లేడు, తక్కువోదకసాంగత్యము చేతనే లోక ముదయించిన" దను ౪ భావమును గీత నిరసించును ఈశ్వరాద్వైతమై లోకము నిజముగా నభివృద్ధి నొందుచున్నది మనము జీవించి యున్నంతకాలము సూత్రమే లోకము నిజమని గీత చెప్పుయిండలేదు దేవుని భుజము లపై గోచరించు, స్వప్నకుల్యమైన అనత్యరూపమే లోకమనియు గీత నచించియుండలేదు పరిణామజగత్తులోనుండియు, నిత్యమైన ఆమృత తత్త్వమును బొందవచ్చునని గీతోపదేశము దీనికి లోకమందుండియు నిస్సంగుఁడై పనిచేసిన పురుషోత్తముడే మన కుత్తమమైన యుదా

అప్యాహేతుష కాని మాయా పాత్రిక మాయ యభివ్యక్తి అది కదా ౨౪ మైనపు వదిత్య మదయంతేతము ౨౫ పాత్రిక మాయలో జగదభివ్యక్తి వాఁ డీశ్వరుడు కామలమాయలో జగదభివ్యక్తివాయని జీవులు ఇది అర్పించిన వేదాంతము మౌను సంకరశిష్యులు ౩౬ ఈ భావము గీతలో లేదు

౨ ౨ ౪౩ ౩ ౨

౩ ౩ ౫౪ ౪ ౫ ౬ ౭ ౮ ౯ ౧౦

౧ ౧ ౧

హరిదము మును మాయాతీతుల మైనంతనే దేశాలనిమిత్తములు
నశించిపోవు, ప్రపంచ మదృశ్యము కాదు, దాని పరిమిత యదృశ్యము
నిమి గోచరించును

పురుషోత్తముఁ డెవఁగా నెవరి కందుబాటులో లేని అతీతస్థితికాదు
పురుషోత్తమ స్థితి, ప్రతిపదార్థమునందును, ప్రతివ్యక్తియందును,
గర్భితమైయున్నది సర్వవస్తువీవృత్తుల కారణ దాధారము జడపదార్థ
జీవములతోఁగూడిన ప్రపంచము పరమేశ్వరుని శ్మశానము భగ
వానుఁడు లోకమును భూవ్యమునుండి సృష్టించలేదు, లోక మాతని
శ్మశానములోనిదే ప్రళయకాలమందు, సర్వజీవరాశితో నిండిన ప్రపంచ
మంతయు సూక్ష్మరూపములో దేవుని గర్భమందుండును వ్యక్తి
శ్మశానములో నీ జీవులన్నియుఁ దాము వేలనియు, దేవునితో సంబం
ధము లేదనియు నజ్ఞానపథమై భావించును ఇది దేవుని రాజయోగము
ప్రపంచమూర్ఖమూలము, సభాభూమి నని వర్ణించఁబడినది ఇ ప్రకృతి
యనగా జగత్సామాన్యలక్షణము అనంతములైన పరస్పర విరోధ
రూపములు, సరస్వరా హరిజీవప్యాపారములు, పరిణామ, భేద, నిర్మాణ
సాధనప్రకృతి లన్నియుఁ జగత్కృతి కర్మలు “భూమి వాయుజలాకాశా
గ్నులును, మహోద్ధిష్ఠంహితారములును గూడిన నా ప్రకృతి అష్టభాగ
ములు గలది” ఇది దేవుని అపరరూపము లేక ప్రకృతి దీనిని
చైతన్యవంత మొనర్చి, బోధించున దాతని పరరూపము లేక పర
ప్రకృతి అ రామానుజుఁడు వదించినాఁడు “ప్రకృతి లేక జగత్కృత
మైనలోకము, లోకద్రవ్యము, దీని కన్యమై, జీవముగఁబడింకొక
వర్గమునకుఁ జెందినది ఇది భోగద్రవ్యము సమభవించు జ్ఞానము గల
జీవులు” కొన్ని యద్వైతభావములను విడిచిపెట్టి, జీవ, పదార్థములను
వాని కధీశ్వరుఁడైన పురుషోత్తమునిఁ దీసికొన్నచో గీత రామానుజ
సతమును సమర్థించునదిగానున్నది కరణార్థములగు రెండు రూప
ములలోను మున్న జేతనాజేతనవస్తుజాలమంతయు నాదీహము సర్వ
వస్తువులు, జీవులు పోంపులలోని మతిగణముల పరిమితిని వానిలో

మంచి బంధించు మాత్రమును వేనే యను నీ మణిగణపూత్రోద
రణము రామానుజుని సిద్ధాంతమును బలపఱచును యాతఁడు ౮
వాఁడు ౧

జీవాత్మ భగవానునిలో నొక యంశ మని చెప్పఁబడెను. “వ
వాంకః” ౨ “ఇవట” అంశ” యనగా సజ్జానస్వరూపి గోచరించు “భా
మను సర్వమేకాని సత్య మని యర్థము లేదని వాదించుటలో శంకరు
గీతా గ్రంథకర్త యుద్దేశమునకు వ్యతిరేకమైన యర్థమును గల్గి
నాఁడు జీవాత్మ పురుషోత్తముని నిజమైనయంశ, బ్రహ్మ మవిధ
మను భావములో శంకరుఁడు దెప్పినది సహజమైనదే, కాని ఎరువ
పురుషోత్తముఁడును గల్పితభావమే, ఏలన వాతనియందు సన
లక్షణము కూడనున్నది మానవుఁడు కర్త పరితృష్టాత్మస్వరూపి గా,
జీవాత్మ, యనగా దై వాంశస్వరూపము, దేహమనో బద్ధిం ద్రియము
బద్ధ మైన కారణమున జీవాత్మ యంశగాఁ జెప్పఁబడినది పర్యర్థ
గాఁము, పరిణమ, వ్యాప్తియు నున్నట్లే, పురుషునితీ విజ్ఞానమ
వ్యాప్తియున్నది పరమాత్మ ప్రాణమయాత్మమయ విజ్ఞానమయం
కల్పితమగు సుపొదివేఁ బరిమితుఁడై నాఁడు, “పురుషుఁడు వ్రతర్పణ
గలిసి, వ్రత్యుని పంజాత ద్రవ్యముల సమభవించును సదసద్ర
బ్బమున కిదియే కారణమై, గుణసంబంధము కలిగియుండును.” ౩

3

జీవాత్మ

జీవులందఱు బాహ్యరూపాత్మకమై, మాయకు ప
యుక్తులు ౪ సంసారమందు జన్మమున కవిద్య కారణము సత
నెఱుంగ సంకలనము, సంసారవ్రతమునందు జన్మమరణములు వా
చుండుట తప్పదు మనము మాయ పధిగమించి, మన స్వస్వరూ
నెఱిగినప్పుడు మన జీవప్రత్యేకత్వము పశించును ఈ లోపు

రూపము ధరించినను ఇది యద్భుత్యము గాక తప్పదు. జీవుఁడు కాను గాని దీదియో కావలెనని నిత్యము యుక్తింపుచున్నాఁడు. కాని యీ ఉపాధి గత జీవితములోఁ జాగ్రత్తత్వవ్యూహము వ్యక్తము కాదు. పరిణామము తుదముట్టి జీవాత్మ వరమాత్మలో లీనమగువఱకు నీ ప్రయత్నము సాగుచునేయుండును. ఈ ప్రకృతి ప్రపంచము తుది లేని పరిణామము గలిగి, అనంతత్వమును బొందు అవకాశమున్నదై, అవిచ్ఛిన్నముగాఁ బెంపొందుచున్న లక్ష్యమును సాధించు సనవరత సాధనముతోఁ గూడినదై యున్నది. అనగాఁ జరిణామముపై వాధారపడిన భేదము అన్నియుఁ బ్రకృతితోఁ గల సంబంధము అన్నియు సనిత్యములని స్పష్టమగుచున్నది. పురుషోత్తమ భావవిజ్ఞానదళలోఁ బురుషుల నిత్యత్వము, సనేకత్వమును గీత యంగీకరించినది. కావున జీవులనఁగా పురుషోత్తమునంతలే మూర్తిమంతములైనవి. పరబ్రహ్మ, సత్యదృశ్యకృతము నుండి చూచినచో, జీవుల స్థితి దృశ్యములపై వాధారపడియున్నది. ఈ లోకమునందైనను, ప్రత్యేక జీవవ్యక్తిత్వముల నూదించు వ్యాపారములు, నిష్క్రియాత్మకమైన పరబ్రహ్మ కర్మలుగాక, ప్రకృతికార్యములే, “ప్రకృతిజములైన గుణములే ప్రతివ్యక్తిచేఁ గర్మల జీయించును” (1) పురుషులు నిత్యులైనచో వారు వేర్వేరు కర్మలనుఁ దోషింపరాదు. గీత యిట్లునుచున్నది. “ప్రకృతిగుణములచే జరుగుచున్న కర్మలను, అహంకార భ్రాంతిమగ్నులైన మనుజుఁడు తానే కర్త వని తలఁచుచున్నాఁడు. “గుణములు గుణములందుఁ జరించుచున్నది” (2) దృశ్యసంబంధము జీవునినిఁ బ్రత్యేకవ్యక్తిత్వ భ్రాంతిని గలుగఁ జేయుచున్నది. అనాత్మయే యీ భేదబద్ధిక గారణము నిజముగా మనయందరలో నున్నట్టి యాత్మయు జాత్యభేద్యానములో నున్నను శ్వపాకునిలో నున్నను, (3) భేదము లేదు ఇట్టి వాక్యము అన్నిటి నద్వైతవరముగా వన్యయించుట శంకరున కతి సులభము శంకరుఁడు చెప్పువాఁడు, “జీవు లంత్యవిశేషములనగాఁ సత్యముగా వేరై యున్నావని ఋజువుచేయు సాక్ష్యములును పెనకు లేవు కావునఁ జరబ్రహ్మము, ఏకము సచిత్తము” (4) ప్రత్యేక

శివులకు నిర్వచించరాని ప్రత్యేకలక్షణములు లేవని చెప్పినవనరము లేదు. ఈ పాదగ్రంథములై నవి కనుక శివులు వేరని చెప్పవచ్చును. మహాభారత మిట్లు చెప్పుచున్నది ' గుణబద్ధుడై నవాఁడు శివాత్మ, గుణవిముక్తుడై నవాఁడే వరమాత్మ ' ౧ శివబ్రహ్మైకత్వమును దెలుపు వాక్యములకు రామానుజుఁ డీ రీతిగా పెద్దము చెప్పును బ్రహ్మమున కసంతములైన జాహల్యలు పొదములు నున్న వను దానికి రామానుజుఁ డిట్లు వ్రాసెను, ' సరితద్వమైన ఆత్మ, అనగా దేహేంద్రియాద్యుపాధి రహితమైనదగు, సర్వవ్యాపకత్వము గలిగియున్నదని భావము " ౨ మఱియు నందరలో నున్న పురుషుఁడు "సాక్షి" ౩ పురుషుఁడు, భర్త, సర్వాధిపతి, పరమాత్మ ' యని గీత చెప్పినదానికి రామానుజుఁ డుద్విగ్నమనస్కుడై, వ్రాసెను "అట్టి పురుషుఁడు, తనకుఁ గల ఎకృతి గుణసంబంధముచేత, శరీరమును బరిపాలించు ప్రభువయ్యెను, వరమాత్మ యున్నను, దన దేహాధిపత్యముచే నూదించును ' ౪

అచ్చటచ్చట నుదాహరింపఁబడిన యేకవచన బహువచన రూపములనుబట్టి, శివుని యభ్యర్థరూప మిది యని నిశ్చయింపఁజాలము. ఎడవపొరవ్రసనందప్పవతో బహువచనము చెప్పఁబడెను "నీ నెప్పుడు సభావమును బొందలేదు నీవు కాని యీ రాజశుక్లులు కాని యెన్నఁడును లేనివారు కాదు మనలో పెద్దరమును ముందుండనివారము రాజులము ' ౪ దీనినిబట్టి కాశ్వతమైన అనేక శివసిద్ధాంతమును బోషింపవచ్చును, రామానుజుఁ డిట్లు భావించెను "శివులు వేరని, దేవుఁడు శివుల నుండి వేరిని, భగవానుఁడీ ప్రకటించినాఁడు " దీనికి వ్యతిరేకముగా శంకరుఁ డిట్లు రచించినాఁడు, "మన మాత్మన్వరూపులముగా నిత్యులము భూతవత్తమాఁ భావికాలములం దెల్ల ప్పడు మందుము ' ౫

భిన్నోపాధుల ననుసరించి, భిన్నరూపములుగా శివులు గోచరింతురని గీత బహువచనము నుపయోగించినదిని శంకరుఁ డా ౨౦౪

౧ భారతీయ గణా ౨౨౪

౨ రామానుజీయభాష్యము ౧౨౨౩

౩ రామానుజుని గీతాభాష్యము ౧౩ ౨౩ ౧౩ ౩౩

౪ రామానుజీయభాష్యము ౪౦కరిభాష్యము ౨ ౧౨

నాఁడు ఇది పశ్యమసి తదువాత్ క్లోఽపి చెవ్యమృచ్చితి అందుఁ బునర్వస్తుము స్మరింపఁబడినది కావున ఎరహ్యద్వృత్తం వార్క యొక్కటి ౧

ఋత్రైక్యము అభిండువఱకుఁ బునర్వస్తుము అవ్వచిని గీత చెప్పినది మిది యుక్తానమువలన జన్మము, దానివలన మరణము తిరిగి తిరిగి సంభవించును జాత్య కొమార యౌవన వార్ధక దశలవలన, ఎవన మరణ దశలును గలుగుచుండును

“చినిఁగిన వస్త్రములను వారవైచి, నూతనవస్త్రములను ధరించు రీతినే, ఆత్మ జీర్ణ దేహమును వివర్ణించి నూతనశరీరమును చాల్చుచుండును” ౨

మరణము నివాసమును మాత్రమే మోయును అలాంటి వాఁడు రావాడుకు పయోగించు నుపశరణమును పరమైన స్థితిలో నుండు కొనును వార్ధక్యమునఁ గ్రహముగా దుర్బలములగు శక్తులు రోగములచేఁ దాత్కాలికముగాఁ గలుగు నిరసము, శ్వాశశరీరమునకు సంబంధించిర వైచను, మానసకావ్యస్తైఁ దను ప్రళాపమును జూపును శరీరము మృతి వొందినప్పు డొక నూతనోపశరణ మీయఁబడును శరీర మృతితో జీవము మృతి వొందదు ఒక దేహము లోయిన నొకొం దేహము వచ్చును మనకు అభింపఁబోవు జన్మము మన శీలముపై వాధారపడియుండును మన ప్రవర్తనమునందు సత్త్వరజస్తమోగుణముల పరిమాణము ననుసరించి, మనకు దేవ మనుష్య పశు వజ్రాది జన్మములు అభిండును మనము ముందుకు వేసిన ప్రతి పదము మనకు సంరక్షింపఁబడును ఈ జన్మములో యోగసిద్ధి పొందలేని వారి గతి యేమగునని యర్థముఁ దడిగవచ్చును, సత్క్రియాపరుఁ డెన్నఁడు ఎరింపఁదనియుం, “దాను బాహ్యజన్మములోఁ జేసి విడిచిపెట్టినట్లుకృచిని గలిగి, తిరిగి జన్మించి, మోక్షము పొందువఱకు నున్నతాభ్యాసము

చేయు నవకాశము లభించుచుండుననియుఁ గృష్ణుఁడు బదులు చెప్పినాఁడు ౧ కర్మఫలము లెల్లప్పుడును గాపొడఁబడుచునే యుండును దైవసూక్ష్మమునుబట్టి నడచువాఁ డెన్నిఁడు సకలసూక్ష్మమునకుఁ బోఁడు మోక్షసిద్ధి లభించునటకు బునర్జన్మము కలుగుచుండును ౨ మనోబుద్ధింద్రియోదయంతోఁగూడిన సూక్ష్మకరీరము, స్థూలదేహము నశించిన వెనుక పూర్వజన్మఫలస్వారములను భరించి, దేహాంతరస్థాని బొందును ౩ మనము పరిపూర్ణుల మగుటకుఁ బునర్జన్మము శిక్షతో పాయము నవ్వాదులకు లభించు దేవయానమునుగూడ గీత చెప్పియున్నది ౪ పాపాలు బోవు మూడవ సూక్ష్మమును బ్రకటింపఁ బడినది ౫

౮-ధర్మశాస్త్రము

జీవులు పిలుకెఱుగా గోచరించుట, వాని యుల్పత్వము, స్రవ్యేరవ్యక్తిత్వము, నివి కారణాంతరఫలఫలములే కాని, స్థిర సత్యములు గావు కాను స్వతంత్రవ్యక్తిని, సంపూర్ణుడ నను భావము పూర్తిగా నశించినఁగాని, నికృతకాంతి నిత్యత్వములు లభించవు మోక్షమునగా మహాస్పృహ జీవాతీతస్థితి లేక బ్రహ్మైక్యము, ఇదిశ్శూన్య, భక్తి, దన స్వాధనములనే లభించును మన లక్ష్యము బ్రహ్మపంపుర్నము లేక బ్రహ్మములో నేకమగుట ఇదియే నిజముగా సాధింపఁదగినది పాపమును బరిహరించి, దేహములైన కల్మషముల భస్మ మొనరించి, మనలోని క్షుద్ర ప్రకృతిని జయించి కామబంధములనుండి యింద్రియముల విడిపించి ముందుకుఁబోవు నవకాశ మందరకుఁ గలదు సాధకుఁడైన ప్రతి వ్యక్తియుఁ దన నేత్రములతో సత్యమును దర్శించి, తన ముద్దితో దానిని నిర్ణయించి, తన హృదయముతో దాని నర్పించవలెను ఇతరులు చెప్పిన పూర్ణసత్యమును వినుటకంటె, మనము స్వయంకృషిచే నార్జించిన వత్కాంతమైనను సధికమైన విలువ గలది ౬

౧ ౬౨, ౪౪, ౪౫

౨ ౩, ౪౦

౩ ౧౫, ౮

౪ ౮, ౨౩, ౨౪

౫ ౪౨, ౧౩, ౧౪, ౧౮, ౨౦

౬ ౬, ౨౦, ౨౩, ౨౪, ౨౮

బుద్ధివంశంబు హృదయమున పంపుటయే మానవుఁ డగుటచే, నాతఁడు పర్యటించునంతట పందఁగోరును పరమాత్మ జ్ఞానముచేఁ గాని, పురుషోత్తమునందలి పరిశుద్ధ జాతీ సేవాదికములచేఁగాని, తన నంకల్పమును దైవనంతల్పమున కర్పించుటవలనఁ గాని మోక్షము లభించును ఈ మార్గము లన్నిటిలోను, దన యల్పమగు నహం భావము నతిక్రమించి, పురోగమము చేయు నినివార్యమైన కాంక్ష వ్యతిరేకియందుఁ గలదు మన మేమార్గమును జట్టి బోయినను మనము చేరు పరమావధి యొకటి ఈ భిన్న క్షిప్రమన్వయ సామర్థ్యమువలననే సత్య శ్రేయస్సొందర్యములు మనకు లభించును ఇందే భాగము నుపేక్షించందగదని గీత స్పష్టముగా వక్కాదించినది పర్యటించుట దైవవరత్వము వలన సమన్వయ తీరిక మేర్పడును చగవానుఁడును నద్విధానంద స్వరూపుఁడు పరబ్రహ్మము జ్ఞానులకు మధ్యాహ్న సేవి చెలుగొందు సూర్యునివలె, లేకమాతృము సంభకారము లేకుండ, దివ్య తేజోరాశియై ప్రకాశించును ధర్మతత్పరులగు వారికిఁ ఎక్షపాతము లేని స్థిరమైన ధర్మమూర్తిగా గోచరించును ప్రేమోహ్నులకుఁ జరమసావన మైన కాశ్యకప్రేమ సొందర్య నిధానమై వ్రత్యక్ష మగును భగవానుఁ డెట్లు తనలో నత్తును, చిత్తును, జనందమును నమన్వయించెనో, అట్లే మానవులును దమ తీవ్రతములలో నమన్వయసామర్థ్యమును జూపవలెను మనము గమ్యస్థానమును జేరినవెనుక, మార్గమధ్యముననున్న యవ రోధములు మనకు వర్తించవు సాధకుఁడైన వానికి, ధ్యానకర్మలు విరోధమంటగాఁ దోచవచ్చును ఇట్లు తోచుట మన అసంపూర్ణజ్ఞాన చిహ్నము భిన్నమార్గములలో ననునరించదగినది యని యర్థముఁ దడిగినప్పు డీ నమన్వయ గూర్చి మనము తాపత్రయ వడ నవసరము లేదని స్పష్టముగాఁ గృష్ణుడు చెప్పినాఁడు, ఏంన, నీ చిహ్న మార్గములు తుదియందు చేరుగావనియు నివి మధ్యకాలమున నొకటితో నొకటి కలియుట విడిచిపోవుట జరిగినను, జీవర కన్మియు వాకిచోట చేరుననియు వక్కాదించినాఁడు మానవుఁడు తాను విభాగములై పని చేయుఁడు అభ్యుదయ మనగా భిన్నలక్షణ విశాససామర్యము కాని, సంబంధములేని భిన్నాంశముల పెంపుగాయ జ్ఞానవంశంబు నిశ్చయము లోలే ఆత్మవికాసములోని యంశములు

గీత, తప కామమందున్న భిన్నభావములను, విరుద్ధవస్తువులను సద్వి
 ఎమున్నయింపఁ జూచినది జ్ఞానపరిశీలనము, సంపూర్ణస్వార్థర్యాగము,
 ఉత్తరభక్తి భావము, యోగాభ్యాసము, వైదికకర్మాచరణము, దైవప్రీతి
 సాధనములని యానాఁడు విశ్వసించఁబడినది ౧ యథోచితస్థానముల
 నిచ్చి వీని నన్నిటిని గీత నమస్కరించినది అన్నిటిని మేళవించి
 జీవితరంగమున రణయోధురృతు సత్వర మోక్షసాధనమని గీత విశ్వసించి
 నది పురుషోత్త మాధిష్ఠితమైన యీ విశ్వమునందు సర్వసాధన సమీ
 శిత మార్గమువలన, సాధకుఁ డమోఘ ఫలసంపన్నుఁడై, పరిపం
 గుఁడు

కర్మ, ఉపాసనము, జ్ఞానము ననుమనవిషత్ప్రతిబాదితము
 లైన మూడు మార్గములను గీత బోధించిన దనియు, నొక మార్గము
 కాక చొప్పునఁ బడునన్నిదధ్యాయములు రచించెననియు మధుసూదను
 సరస్వతి తలఁచినాఁడు సత్యమేదియైనను, విజ్ఞానజీవితము లభిపద
 ములుగా విభజించఁబడినది పరమాత్మ నిశాత్కారమునకు భిన్న
 వ్యక్తులు భిన్న పద్ధతులతో బయనించి రనియు, ధర్మమోక్షరహస్య
 ననుస్యావిచారముచే గొందరు, శార్మికసంశయ నివారణ విధానముచే
 గొందరు, భక్త్యావేశ పరవశత్వముచే గొందరు తత్పిద్ధిని గాంచినని
 గీత యంగీకరించినది

కా-జ్ఞానమార్గము

శార్మికమానము, పాక్షికదృష్టితో సంకల్పించిర ఎన్న
 సంపూర్ణ జ్ఞానసంపాదనమునకై యుత్సించి, సత్యధర్మ సుగుణబల
 వికాగంతిగాంచినేరదు కరమసత్య సాక్షాత్కారము కలుగు సాధ్య సును
 ప్తిలేని విశ్వాసముచే నది చైర్యమును గాంచును ౨ గీత రెండు

౧ బోధ్య ప్లాటోన్ అన్యజ్ఞానము ౨ రచితకు పిన్న గ్రంథము బుద్ధి
 విషయక ప్రకారము గొప్ప ప్రాంతర్యమును విశ్వమును కల్పించు రక్షి
 లక్ష్యము గొప్ప రీతిని కావ్యమునందును సమపాతమున విశ్వాసముతో
 గూడి భక్తిసాధనములు ఇవి పరిపూర్ణములను బ్రేరేక ప
 మును నిలిపిన సరిపూర్ణసత్యములకుఁ బోగొప్ప ప్రాంతర్యములు

౩ అనందము చేతులఁ బోయించుటో ముది పుష్ప జ్ఞానము ల
 యను (వైశోణ) కొంతమందికిఁ బైబాధకమునకు ముఖ్య-
 దోషము కర్మము లేనిన బద్ధి ప్రయత్నమునచే యున్నది (1౮౬)

విధములగు జ్ఞానముల పెంగికరించినది ఒకటి యిదిచే జాహ్నవ్యుంధ
 స్వరూపము సర్థము చీలకొనునది రెండవది ఎక్కుత్యత్యంతకంఠము సం
 ద్విశ్యముల కాధారమైయున్న పంపనత్యము సనుభవముచేఁ దెలియు
 నది యిది తర్కమునకు వశమైనందు మానవునికత్తి పోకృతియందు
 లగ్నమై, ప్రకృతివ్యాపానములకొఁ దాదాత్మ్యమును పొందును
 ఎరమనత్యస్వరూపముయొక్క స్వస్థితి సంకరంగమందుఁ దిలకించు
 టకుఁ, దానుగాని వానితో సంబంధములను మానవుడు విసర్జించి
 వలెను జగిద్వాప్యపాంపిరములను యిదిచే గ్రహించుట విజ్ఞానమునియుఁ
 సర్వపన్ను సర్వతోముఖజ్ఞానమున కది పేరై నదనియుఁ తెచ్చఁబడెను
 విజ్ఞాన, జ్ఞానములు రెండు వాకీ యైయుక్క ద్వివిధరూపముల,
 సర్వజ్ఞానము దైవజ్ఞానమే పౌతికశాస్త్రము, తత్త్వశాస్త్రము రెండును
 యార్థ సత్యస్వరూపము వాత్సరంగమునఁ జాడయిన్నించునవే శాస్త్ర
 జ్ఞానము రతీగుణాధిక్యముచేఱును, తత్త్వజ్ఞానము సత్త్వగుణాధిక్యము
 చేతను ప్రకాశించును పౌతికశాస్త్రము లోనగు సత్కాంక్షములు, తత్త్వ
 శాస్త్ర మొనగు పూర్వసత్యములని భ్రమించినచో, దమోగుణప్రధానమైన
 క్షుద్రజ్ఞానమే మునుట లభించును ౧ మనము శాస్త్రజ్ఞానరంగమున
 నున్నంతకాలము, స్వము మన కొం కల్పితభావమే అనంతవర
 జానుము, సత్పదార్థమును గప్పవేయును మనమునును దుర్బరముగా
 నున్న యంధకారమును శాస్త్రము దొలగించును తాను నిర్మించిన
 ప్రపంచ మనంపూర్ణమైనది ప్రకటించును దీని పతిత్రమింపవలయునని
 యుద్ఘోషించును శాస్త్రము పూర్ణజ్ఞాన మీయదు గావున, వినయసంపత్తి
 నిచ్చును, గీతమును గూర్చిన మజ్జ, అనాగతమునుగూర్చిన యుక్తా
 నము రెండు ప్రకృతలనుండి మన కుత్తలపాటును కలిగించును పన్ను
 పుల ప్రథమకారణములను తెలిసి, మానవజాతి వరమలక్ష్యమును గాంచు
 టకు శాస్త్ర మున్విశులూడుట నిరర్థకకాంక్ష యని శాస్త్రమే యంగీక
 రించుచున్నది పరిమితత్యము తెఱుగుటకు శాస్త్రమున కింకొకవిధమైన
 శిక్షణ మనపంపైయున్నది పరిప్రకృతో పేవను మేళవించవలెనని
 గీత చెప్పుచున్నది ౨ మనమునకుఁ గల సహజవిలోకనము నింకొక

వైపునకుఁ దిగింపు, అంతర్ముఖత్వమును వికసించఁజేయవలెను తన చర్మచతుష్టయతో నిర్దుశుఁడు సత్యమును దర్శింపలేక, దివ్యదృష్ట నాన గు మని కృష్ణుని కోరి యున్నాఁడు ౧ ఈశ్వరదర్శనానుభవముచేఁ దనలో సర్వవస్తువులను జూచుటే విశ్వరూపపందర్శనము, తన దీని సత్తికయోక్తిగా వర్ణించినాఁడు ఇట్టి సాక్షాత్కారము అభింపవలెననినచో, మానవుఁడు తన మానసమును లోనికిఁ జొప్పించి, యీశ్వరునిపైఁ గేంద్రీకరింపవలె నని గీత చెప్పువది మనకు సత్యమును గోచరింప తుండఁ జేయునది తేవల బుద్ధిలోపము మాత్రమే కాక, స్వార్థపరతాపం కారము గూడ నైయున్నది అజ్ఞాన మనగా బుద్ధిలోపమే కాదు, అత్త దర్శనము లేని యుంధత్వము దీనినిఁ దొలఁగించుటకు, మనయాత్మకు దేహేంద్రియాదుల సాంగత్యముచేఁ గలిగిన కలుషములను జ్ఞాన మొనర్చి, వస్తువుల నొక నూతన దృక్పథములోఁ దిలకించు నాత్మ దృష్టని వికసించఁజేయవలెను కామాగ్నిజ్వాలల నార్చివైచి, తృప్త యొక్క విజృంభణము నణచివేయవలెను ౨ అస్థిరము, చనలము నైన మనస్సు జొక ప్రసన్నతాపారమువలెఁ జేసినందున నందు సత్య మను రవిలింఘము చక్కగాఁ ప్రతిఫలించును వివేకనిర్ణయశక్తి గల బుద్ధియు సుశీఘ్రము కావలెను ౩ బుద్ధి పూర్వకత్వముల నను సరించి వనిచేయును దానిని సుశీఘ్ర మొనర్చి, అత్తదృష్టగల దానినిగాఁ జేయవలెను

చిత్తశిక్షణసాధనముగా యోగసద్వృత్తిని గీత స్వీకరించినది మన పరిమిత జీవితమున కతీతమైన యే స్థితినుండి, సర్వవస్తు పంజంధ ముల మూలరహస్యముల వెలుంగఁగలమో, యట్టి స్థితినిఁ జేందుటకు వలయు సాధనములను యోగశాస్త్ర మిచ్చును యోగశిక్షణమందలి

ముఖ్యములు (౧) భగవానుడు వచ్చి నివసించుటకు వలయు సంత వరితల్లిని ముఖ్యరీతింద్రియములకు సంపాదించుట, (౨) విషయములపైఁ బరుగిడు చిత్తమును నిగ్రహించి, అంశరూప మెనర్పి, యోగాగ్రహణ భగవానునిపై నిలుచునట్లుచేయుట, (౩) సమాధ్యవస్థలో దేవునితో నేకమగుట అంశలియోగములోపలి గీత మాత్రముల నన్నిటిని విశదముగాఁ జెప్పలేదు కాని, వివిధసాధనముల నుదాహరించినది ౧

భిన్నభావములు గల పైజ్ఞానికుల కందర కంగీకార యోగములైన కొన్ని సర్వసామాన్య ధర్మములను గీత మన కిచ్చినది మనము శ్రద్ధ అ సభ్యులై, యింద్రియ విజృంభణము నరికట్టి, దేవునిపై మునుస్సును అగ్ని మొసర్చవలెను నిశ్చల శాంతి పొనర్చుక లాత్మ దృష్టికి ముఖ్యావసరములు ఇంద్రియ నిగ్రహముచే అభించు ప్రకార చిత్తమున కంతరాత్మయొక్క వాణి వివక్షకును శ్వశృమైన యోగి మనఃగా సమత్వము ౩ “కుంభగత దీప్తిభవతి నెడట మనస్సు వలించు కుండునో అత్మదర్శనముచే నాత్మ యెవట సంత్పన్నుఁడనునో, ఇంద్రియముల కందని యే స్థితియందు నిలిచిన, అగ్రహణచాను భవము గలిగి, సత్యమునుండి మానవుడు వలించఁదో, యే యతికి మించిన దేదియు లేదని తెలియునో, యెవటకుండినదో ఘోరవిపత్తులైనను వాధింపఁజాలవో, అట్టి దుఃఖరహితమైన యతియే యోగము” ౪ అక్కదృష్టకొఱకుఁ అగ్రహణక్రియ యోగాభ్యాసము చేయ వసనరము లేదు వసిష్ఠవాక్యమును మధుసూదన సంప్రతి యిట్లుదాహరించినాడు “అహంకార సమన్వితమైన మనస్సును నిగ్రహించుటకు, యోగము, జ్ఞానము నను రెండు గ్రంథకు లున్నవి యోగ మనఃగాఁ జిత్తవృత్తి నిరోధము, జ్ఞానమనగా సమ్యగచిక్షణము కొందరకు యోగాభ్యాసము సాధ్యము కాదు, కొందరకు జ్ఞానమార్గ ముంపడదు ౫ అనుభవజ్ఞానము కర్మహీనములవేఁ గూడ అభించును ౬ కొందరకు యోగాభ్యాస

ముచే నాత్మదర్శన లాభ ముండునని గీత యంగీకరించినను, గీత యోగవిధానము నందలి ప్రమాదముల వెలుగనిది కాదు ౧ తపోఽ వాసాదికములచే, నిందిర్యుకక్షణ క్షణత్వమును గోల్పోయి, నీర సిందినను, విషయకాంక్షాబలము తరుగకయే యుండును ముఖ్యమైన దిందిర్యునిగ్రహము, విషయముల యెడ నాదాసీష్వమును ఇది జ్ఞానమువలన లభించును

అనుభవజ్ఞానము ప్రత్యక్షరూపము మైన దగుటచే నది హేతురూప నిశ్చయము కాదు శాస్త్రనిర్ణయము దానికీ బోధకమైనది దీక్ష, తీవ్ర నిపానలతోఁగూడిన జ్ఞాన మిది, అచట సంకయలేకమునకు దాపు లేని పూర్ణానుభవము, అ స్థితిలో మనకు నిశ్చలవిశ్రాంతియు నాత్మ కాంతియు లభించును ౩

పూర్ణమైన అనుభవజ్ఞానము సిద్ధించుటతో, మన సంకల్పావేశ ములు కూడ నందుఁ జొల్లొనును అన్నివ్రతములతో నిండిన యీశ్వర హితార్థార మానందామృతంబునర్పరంపరల నుదయించఁజేయును ఎరమేశ్వరారాధనమే యెడ తెగని సర్వజీవికాళయ మగును బ్రహ్మ జ్ఞాని భక్తుడై తాక భక్తగ్రాగ్గణ్యుడు ౪ “నన్నెఱిగింపఁడు నన్నారా ధించును” ౫ భగవాను నెఱుంగుటనగా, మన హృదయముల నాతని కర్పించుటయు నాతని నర్పించుటయును ౬ మన మాత్మస్వస్వరూ పము నెంత పూర్ణముగా నెఱిగిన, నితరుల యుపసరముల నెంత యధిక వివేకముతో గుర్తించుము “శ్రీయి పద్మమైనది జ్ఞానమునకు మూలా ధాంమైన శిలవంటిదేతాక, నచ్చీలమునను ధురీవశారవంటిది కూడ నగు నని నుపశ్రయించై న వేడిలో ఎప్పు నుండితుని నాక్యము నలులది యేంద్ర కాలమును మానవోపదేశోద్ధరణములనై పీఠముతో నమర్చించిన ఉత్తమజ్ఞానమూర్తియైన గౌతమ బుద్ధుని జీవితమే దీని కుదాహరణము

మును దైవోద్దేశమునకు స్వేచ్ఛిన మొందుట, అంశీక్షణము, అధిపి శ్లేశముతోఁగూడిన బుద్ధిప్రవృత్తి మున్నగువాని యంత కష్టమైనది కాదు కాని అస్యమార్గముల వలని ఫలితము దీనికిని లభించుకాక, దీని శిశరమార్గముల కంటె వాచిక్యము గూడఁ గలదని చెప్పుదురు, ఎలన, భక్తియే ఫలస్వరూపము, అస్యములు ఫలసాధనములు

భక్తి మార్గమున కాది యెవ్వు డనున దత్వంతపురాతన కాలాంధ భాంగరహమునఁ బడిపోయినది ఉపనిషత్తుల యుపాసన మార్గము, భాగవతుల భక్తిమార్గము గీతాగ్రంథకర్తకుఁ బ్రేరణ హేతువులై పని ఉపనిషత్తులు విప్రుష్టముగా నిర్వచించని కొన్ని భక్తిభావముల నుప నిషద్భావపరిణతితోఁ దుల్యముగు రీతినిఁ బ్రకటింప గీతాగ్రంథకర్త యత్నించివాఁడు నిర్గుణ బ్రహ్మము గీతయందు “జ్ఞానుల జ్ఞానము గాను, బ్రహ్మర్షుల శీలము ” ౧ గాను, మనుజులకును దేవతలకు నాది పురుషునిగను, బ్రహ్మర్షుల కగ్రగణ్యునిగను, సర్వభక్షకుఁడైన మృత్యుస్వరూపునిగాను వర్ణింపఁబడెను ౨ అవ్యక్త బ్రహ్మరాధనము మోక్షసిద్ధి నిచ్చునని యంగీకరించి, అది శ్లేశకరమని గీతాకారుఁడు వదించివాఁడు ౩ జ్ఞానమార్గమునఁ గాలు నిలుపు స్థలమును సామాన్య మానవుఁడు గాంపనేరఁడు ౪క పన్నువునకు మనయందుఁగల పీఠులో భేదబుద్ధి కొంత యున్నది ప్రేమ యెంత నన్ని వాతనయోగభారణ మైనను, పీఠమిందు వ్యక్తియుఁ జీమపొత్తుఁడైన వ్యక్తియు వేరుగా నుండక తీరదు విజ్ఞానమునందు వలెనే చక్తియందువలెనే మనము ద్వైతముతోఁ దప్పి పొందవలెను కాని ద్వైతము నధిగమించు నద్వైతము దీనికంటెఁ గ్రిందిపెట్టని వర్ణించుట నమంజనము కాదు పరిపూర్ణానంద సౌందర్యమూర్తి యగు నొక నగుణదైవము భక్తిమార్గ మున కవసరము మన మగుఁబ్రతిబింబమును మన మారాధింపఁ జాలము వ్యక్తిత్వ మనఁగా మిత్రత్వమునకు, లేక సొంగత్వ నయోగ ముల కనువగు నొక మూర్తి భావలెను సారూలమైన ముఖకు సాయ పడు సొరారమూర్తి యుండవలెను అందుచే, నే దేవునియందు మన

పేరమాన్విత హృదయము ప్రవేశించునో, యిట్టివాడు, చక్రపాతమును విలాసముగఁగొని విఘోదించు వాతఁడుగాని, దుఃఖభారములను వహించఁజాలక యెఱవెట్టు దీనుల యార్తసాధములను వివశుండ, ముఖముపై గాఁడు వాతఁడు కాని కాఁజాలఁడు ప్రేమయే దేవుఁడు ౧ ఎవఁడు తన సర్వస్వమును దేవుని కర్పించి, దేవుని పొదివద్యములఁ బట్టుకొనునో, యాతని కీర్వరనివాసద్వారములు తెలువఁబడి యుండును దైవవాణి యిట్లు వలెకనది, 'నానత్తున తెన్నఁడును వాళనము లేదని నేను ప్రతిజ్ఞ చేయుచున్నాను ౨

ఇచ్చివుచ్చుకొను కరివనూత్రముచే దేవుఁడు తోకమునకు బడ్డఁడు కాలేదు కర్మఫలితములు దైవభక్తిచే నశించిపోవును, ఇది కర్మనూత్రోల్లంఘనము కాదు, ఏలన దైవభక్తి యను కర్మకును ఫలిత యుండవలెను కృష్ణుఁడిట్లు వచించినాఁడు, "దుష్ప్రవర్తనము గల పాపయోనను, ననన్యభక్తితో నెఱుపఱపించినయెడల, వాతని నేను వాసమునుండి విముక్తు నానరును " ఏలన వాతఁడు నిశ్చయసంకల్పముతో దైవోన్ముఖుఁడై, భర్మకత్పరుఁడైనాఁడు దేవుఁడు స్వయముగా నెవని పుణ్యపాపములను భరింపఁడు ౩ కాని ప్రతికర్మయు దాని కుదితమైన ఫలితము నిచ్చు రీతిచే యాతఁడు జగద్భర్మనిర్మాదము చేసినాఁడు ఒకవిధముగా భగవానుఁడే అందరు చేయు యజ్ఞములను దపములను సంతోషముతో స్వీకరించును "నాశిష్టులు, పనిష్టులు నెవరును లేరు " "నా భక్తులు వాకుఁ బ్రിയములు" ౪ మున్నగు వాక్యముల తోని పరస్పరవిరుద్ధభావముల నీ రీతిని నమన్వయించు కొనవలెను

'మూగవాడు తా ననుభవించు రుచినిఁ జిప్పఁజాలనట్లే భక్తి యొక్క పుణ్యభావమును వర్ణించుట సాధ్యము కాదు ౫ కాని యీ ఛంద్రా

౧ కరివనూత్రములు

౨ ౯ ౩౧

౩ ౯ ౪ ౩౫-౩౬

౪ ౯ ౩౪ - ౧౨ ౧౪ ౨౦ ౧౬ ౧౮

౫ వాళనభక్తిమాత్రములు ౨౧ - ౩౨

వేషముయొక్క ప్రధానలక్షణములను గొన్నిటిని ముఖము దెప్పించుచును సర్వాంగపరిపూర్ణమైన యొక వస్తు వారాధింపఁబడుచున్నది అక్షయము ఎరిపూర్ణం కావున, నవరి పూర్ణమైన దేదియు వారాధ్యము కాదు వారదుఁడు అని భక్తిసూత్రములలో మానవప్రేమ ౧ సామ్యమును జెప్పెను సామాన్య మానవుఁడుకూడఁ గను ప్రేమరిజానుములోఁ దన్నె కా నతిక్రమించి, యొక అక్షయమును జేర యున్నందును అక్షయమే తన స్వరూపము వాచరణమందుఁ జరిగిండును భక్తికి అక్షయమై యాతఁడు పురుషోత్తముఁడు అతఁడు సర్వాత్మాంతరక్షోతియుఁ సర్వసృష్టకాధామగు చైతన్యకాంతియు నైయున్నాఁడు కృత్రిమ దృష్టికి సత్యములుగా గోచరించు ఎంచఘాత లక్షణములుగా కాని, మీమాంసకులు తలంచు రీతిని యజ్ఞభోక్త కాని దేవుఁడు కాఁడు, ప్రకృతి శక్తులకు మానవుఁడు కల్పించిన మూర్తిస్వరూపుఁడు వాతఁడు గాఁడు అతఁడు సాంఖ్యపురుషుఁడును గాఁడు శవన్నియు వాతఁడే కాని, వీని తలచె నతఁడు ౨ దేవుఁడెట్లు సర్వశివాంతర్వర్తియై యున్నాడోగీతా గ్రంథకర్త విశదముగా నుద్ఘాతించియున్నాఁడు, సరమేశ్వరుఁడు శివాత్మకు విజాతీయుఁడైనచో, వాతఁ డారాధింపఁదగినవాఁడు కావలెఁడు శివాత్మకు దేవునకు భేదము లేకసూత్రమును లేకున్నచో సర్వ వారాధనమే యివసరము లేదు దేవుఁడు కొన్నిశేషలక్షణములు కలిగి కొన్ని విశేషలక్షణములను కలిగియున్నాఁడు కాంతింపఁదగిన సర్వైశ్వర్య నిధానమైన ప్రకృతి లేక లక్ష్మీనాథుఁడైన సరమేశ్వరుఁ డాతఁడు అతనితోడి నయోగాసతాశమును ప్రమోదభరితమైన దృష్టి నానఁ గును “ని మనశ్చును వాయందం అగ్ని మొనర్చుము, నీ బద్ధిని నాయందుఁ జొప్పించుము, అట్లు చేయుటచే నీవు వాతోఁ గలిసి, యాపైని జీవింపఁగలవు” ౩ ఇట్టి సరిమోతృప్తమైన ప్రేమకుఁ దదితరప్రేమరూపము అన్నియు స్వ్యాసములైనవి వానితోనున్న నిత్యదైవలక్షణము వలన నితరవస్తువులు యనకుఁ బ్రీయములగు చున్నవి భక్తుఁ డత్యంతవిసయప్రేమార్థుఁడు కాంగ్పించు దేవుని

యెందుటఁ దా నణఁమాకుండ నని యాఁడను రఁజును అట్టి సంహృద్ధి
మైన అత్తనమర్పణము విజమైన భక్తికి ముఖ్యలక్షణము దేవుడు
నిన్నమతను గోరును ౧ దైవకటాక్షము లేని ఎఱివుడు పెద్దదైనది
భక్తుడు నమ్మును అతని భక్తి దేవునియందుఁ బ్రీతిగనో, దైవ
సందర్శనము లేని దుఃఖమును దెల్పు విరహముగనో వరిణమించును
తా నారాధించుచున్న దైవముయొక్క అనుగ్రహము సందలి విజయము
గుర్తించు భక్తుడు తన జీవితమును దృఢప్రాయముగాఁ జూచుటలో
వాక్పర్యము లేదు దైవానుగ్రహముపై నాతఁడు పూర్తిగా నాధార
పడును సంపూర్ణసమర్పణమే దీనికి మార్గము “నీ మనస్సును నా
యందు లగ్నమొనర్చుము నా భక్తుడవు కమ్ము నా పొదలన్న
ముల నాశ్రయింపుము, అప్పుడు నీవు నాయందుఁ జేరగలవు నీవు
నాకుఁ బ్రియతమముడ నని నేను ప్రతిజ్ఞ చేయుచున్నాను సర్వధర్మ
ములను బరిత్యజించి, నన్నీ కరణమొందుము, దుఃఖింపకుము నిన్ను
సర్వహింసములనుండి విముక్తునిఁ జేయుదును ౨ మనసుండి భగ
వానుఁ డేతాగ్రహి క్తినిఁ గోరును మన జ్ఞానాభాసములను మన యల్ప
త్వముల నాతఁడు తొలఁగించి, మన జీవితముల నాఁడు దివ్యతేజో
మయములుగను, లోకకల్యాణప్రదిము లగుటకు వలయు పాపనూర్తు
లుగను మార్చెను నని యథయహ స మిచ్చివాఁడు మజ్జియుఁ బర
మేశ్వరుని పేవ నెల్లప్పుడు చేయు తోరిక యుండును, భక్తుడు తన
కత్యంతపిరియందుఁగని దేవునే దర్శింపఁగోరును సూతాడఁగోరును
తలఁపఁగోరును ౩ అతఁ డే కర్మచేసింను దైవప్రీత్యర్థమే చేయును
చలాన క్తి లేని నిష్కామకల్యాయ యాతఁడు చేయును అది భగవంతు
నికి నిర్విశేషమైన అత్కార్పణము ౪ భక్తుడు తాను దైవాధీన సర్వ
స్వం దైవాప్య దది తేవల మంధవిశ్వాసాదేశము కాదు అది అకలుషత
మైన ప్రత్యక్షసమర్పణము అందు జీవితమంతయు మహదాదేశపుల
కితమైనది అతని హృదయమును సంపూర్ణముగా నీకృతాధీన మొనర్చి
నాఁడు అతని కి గోర్కయును లేదు దుఃఖమును లేదు, సమాధి
గతుఁడై యాత డలండ శాంత్యానందముల ననుభవించును ౫

౧ నా భవా ౨౦ దైవప్రియతమ

౨ గా ౬౪ ౬౬

౩ నా ర మా ౨౧

౪ ర ౧ ౯ ౨౮

౫ నా ౩ బా ౪ మత్తః ప్రకృత్య, త్యాగము

దేవుని నమ్మి, పేర్మించి, యర్పించి, యాతనియందుఁ బ్రవేశించుటయే సద్భక్తి యని గీత వదించినది అట్టి భక్తికి భక్తియే పవిత్రము. సద్భక్తికి ముఖ్యలక్షణము శ్రద్ధ వరమేశ్వరుని మనము నుండు విశ్వప్రేమవలెను, తరువాతఁ గ్రమముగా భక్తుని మానసజ్ఞాసారమునఁ బ్రతిఫలించును ౧ శ్రద్ధ ముఖ్యమైనది కావునఁ గొందరు దేవతలకు నమ్మినచో వా దేవత లంగీకరింపఁబడిరి మానవుల అభ్యాసములందు, మనఃప్రవృత్తులందు ననంతభేదము లుండుట కవకాశమున్నది కావున, మహానమ్మనందు, భావమునందు వ్యక్తులకు స్వాతంత్ర్య మొసంగఁబడినది ఆనలు లేకుండుటకంటె నేదో యొక విధమైన ప్రేమ యుండుట మంచిది విలస మనము ప్రేమ లేనిచో, స్వార్థవచుల మగుదుము వరమేశ్వరుఁడు భిన్నవ్యక్తులకు భిన్నరూపములలో దర్శనమిచ్చును దేవత లాతని యంశస్వరూపులే పురుషోత్తమునికంటె నవతారములు మూలములని గీతాభావము బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులు, సృష్టి స్థితి లయతారకులు గాకున్నచో, వారును బురుషోత్తముని కంటె నబ్బులే ౨ నైదిత దేవతో పాశన మంగీకరింపఁబడెను ౩ గీత కణ్ఠానులయందుఁగల తృవతే, క్షుద్రదేవతారపములు లంగీకరింపఁబడినవి భక్తితో నే దేవత నిర్పించినను, చిత్త తద్ధి గలిగి, ఉన్నతసత్వము నెఱుంగు నవకాశము నిడుచు ౪

ఇట్టి వివిధభక్తి భావములకుఁ దాత్త్వికాధారములు వివరింపఁబడకున్నను, నూచింపఁబడినవి ఎట్లు భావించునో మానవుఁ డట్టి వాఁడగును ఎవఁడు దేని నిర్పించునో దానినే కొందును ప్రపంచము మహోద్ధిగ కల్పితమగు ధర్మవ్యవస్థ, అం దెవఁ డేది కోరునో యదియే యాతనికి లభించును ' దేవప్రేతముగల వారు దేవతలనే కొందుదురు ఎన్నిప్రేతము గలవారు ఎత్తుదేవతలనే కొందుదురు ' ౫ ఎవఁ డే దేవత నెట్టి భక్తితో నిర్పించునో, ఆతని కట్టి భక్తి యా రూపమందు నిశ్చల మగునట్లు నేను జేయుదును అట్టి భక్తితో వాతఁడు తా వర్పించు

చివ్వి దేవతముండి కాంక్షి శార్థములఁ జొందును నిజమునా రా యుద్ధముల నేనే యిట్లుచున్నాను ౧ రామానుజాడిట్లు చెప్పెను, “త్వదబ్రహ్మ సర్వంతము సర్వశీవులు కర్మవలన జన్మమరణముల నొందుచున్నవి అందుచే నవి ధ్యానయోగ్యములు గావు ” నిజముగా సత్యమూర్తి యగు పురుషోత్తముఁ డొక్కఁడే పూజ్యుఁడు న్యూనమార్గము లన్నియు ముక్తమైన భక్తికి సోపానములే దశమాధ్యాయమునందు, విశేష బలకాంతులను బ్రదర్శించు వస్తువులపై మనము మన దృష్టిని గేంద్రీకరించు వత్థానము చేయవలయునని గీత బోధించియున్నది దీనినే ప్రతికోపాసన మందురు ఏకాదశాధ్యాయమునందు, విశ్వమంతయు దేవునిరూప మని చెప్పఁబడినది ద్వాదశాధ్యాయమున సర్వలోక ప్రభునగు దేవుని వర్ణనమును గాంతుము సర్వోత్కృష్టుఁడగు దేవుఁడే మనకు ముక్తి నీయఁగలఁడు అన్యదేవతారాధకు లభ్యవలయులను, పరమేశ్వరోపాసకులు మోక్షమును జొందుదురు ౨

భగవంతుని శక్తి జ్ఞానకల్యాణ గుణములను ధ్యానించుట, భక్తిహృదయముతో నాంబిని నిత్యస్మరణ చేయుట, భక్తబృందముతో నాతని గోష్ఠ పలుపుట తోడి మిత్రులఁ గలిసి యాతని సంతోర్తనము చేయుట, సర్వకర్మ లీశ్వర సమర్పణబుద్ధితో జేయుట మున్నగునవి భక్తియొక్క భిన్నరూపములు ౩ దీనికి నిశ్చిత మాత్రము లెన్నియును లేవు ౪ భిన్నవర్తకులచే మానవుఁడు దేవుని సామీప్యమును గాంచును అనేకవిధములగు శిక్షణములు, రూప కల్పనములు మన నున్నును దేవునియొడఁ ద్రిష్టుటకుఁ గల్పింపఁబడినవి ఇంద్రియవిషయ వాంఛలను మనము పూర్తిగాఁ ద్యజించినఁగాని, పరిత్యక్త భక్తి సాధ్యము కాదు అందుచే నొకప్పుడు యోగాధ్యాన మంగీకరింపఁ

ఎడమ ౧ ముని యుక్తాహ మే రూపమునై ఎం గొంపవచ్చును | చక్రితోహివసముతో నారంభించి, మన తావత్రయములను దొలగించు మని పొగ్గించుటవలకుఁ బోవచ్చును సర్వవిషయములను విడిచి, దేవు నొక్కఁడే ధ్యానింపు మని యుక్తదప్పుడు గీత చెప్పెను ౧ది వ్యతిరేకమార్గము ౨ విశ్వమంతయు జగదీశ్వరుని అనంత దివ్య రూపముగాఁ జూర్చింపు మని యొకబోలుఁ గలదు ౩ అంతరంగ మందును, బాహ్యవ్యక్తియందుఁగూడ మనము దేవునిఁ జూడవలెను, అట్లు చూచి మన ప్రవర్తనములో మనలో నున్న దైవత్వము నావిష్కరింపవలెను భక్తిప్రవృత్తు లోకే వర్ధిల్లియొక్క రెండు రూపములు అనంతరూపుఁడైన దేవు ఁడే రూపములో నైన నే వర్ధిల్లిలో నైన నిర్వచనవచ్చును శక్తి సహసశీలము పలననే శాంద్యముత మనేకారాధనానుభవముల సమన్వయ స్వరూపమై, భిన్నమతకాళావిశ్వాసముల సామరస్యమై, ఒకే పక్ష్య మంతముఖములు గల దను శూత్రముపై నాధారపడి ఆత్మసాధన విధానమై ప్రకాశింపవది

భక్తియొక్క మహోత్పత్తిలో దైవాస్త్ర్య ప్రసాదములను గూర్చి మనకు నిశ్చయదైర్ఘ్యము లేండును అట్టి యునుభవము స్వయంసంతృప్తి హేతువగును, అది స్వయంప్రమాణ శీలము గలది తార్కికవర్షలు నిరర్థకములు దేవునిఁగూర్చి, నిరర్థకవాదములను భక్తుఁడు గణించఁడు ౪ ఇది ఉత్కృష్టమైన భక్తి, దీనిపై నింకొక మెట్టు లేదు ౫ది నిరంతర నిర్వైకుఁభక్తి ౬ ఇట్టి నిర్వైకుఁ భక్తుల సంఖ్య యుక్తియము దేవుని మందు భక్తికిఁ జూరదానమిచ్చి, జ్ఞానసంకల్పములను నిరసించు నావేశమత విధానముల దౌర్బల్యము నకు గీత వశము కాలేదు దేవునికి భక్తు లందిలును బ్రయితే కాని, జ్ఞాని యగు భక్తుఁ డాతనికిఁ బ్రయతముఁడు ౭ మిగిలిన త్రివిధ భక్తులును, అర్తుఁడు, జిజ్ఞాసువు, అర్థార్థియు తమ వాంఛాసిద్ధిఁ

౧ వా ర్ త మో ౪౩ ౪౪

౨ గీ ౪

౩ గ ౬

౪ వా ర్ త మో ౪౪ ౪౫

౫ గీ ౩ ౪౬౧౨ ౬ గ ౪ ౫౫౪ ౭ తమ ౪౪ ౫౫ ౧౨

౮ గ ౧

దేవునిఁ జేరిమించి, అవసరము తీరిన వెంటనే మానివేయఁబడు తాని
జ్ఞాని, పరిశుద్ధాత్ముఁడై యెల్లప్పు డాతని నర్పించును ౧ అట్టి బ్రతింిని
భక్తి లేక తీరవీరిము జాబ్బలకమానాగ్నియై పరిమితోపాదింపఁగలము
లను గాల్చి ఖిన్న మొనర్చును నత్య మపుడు సాక్షాత్కరించును
అట్టి తత్త్వజ్ఞానహినుడైన గీతానుతము శేవల ముద్రీకనుతయై, భక్తి
శేవల మానీకోత్సాహపూర్వదర్శనమె యుండెడిది

ప్రకాశంకమైన ప్రార్థనతో సారంబించిన భక్తి, క్రమముగా నిశ్చయసాక్షాత్కారకాండయై, దుద కమోమమైన యానందప్రేమ రసోన్మాదముగఁ జరిగింపించును ఇందు వక్త్రుడు భగవానుడు నేత మగుదురు “వాసుదేవ స్పర్శమితి” యను వాక్యార్థ మాతని యను భవములో రుజు పగును ప్రపంచములోఁ దాను వేరైన యొక నిర్విక వ్యక్తి యను భావము ననుసరించి యగత్యుత్థానసంధాతయై, భగ వానునికే దానాక ప్రీతినిదినని గ్రహించును ఆ మానవజాతిలో మహోత్సృష్టయై సవాని వ్యక్తిత్వ మా దైవస్వరూపములోని యొక మాత్రమే ప్రతిమానవుని నిజమైన స్వరూపము దేశకాలములం దాని వ్యక్త మగుచున్న పరమాత్మయే జ్ఞానవక్త్రులు పంపురాధార భూ ములు ఆ యథార్థమైన భక్తి సద్బీజముని గోచరించును భక్తుడు, సర్వజీవకోటియొడ ననవరతజ్ఞాతాయావమై ప్రకాశించు పరమ కృపాం తరంగము గలిగి, హింగి హితలుచున్న తన కృపారసమునకుఁ స్రుతి ఫల మపేక్షింపఁడు అది దేవుని ఏమే వంటిది, దేవుడు ప్రపంచమును సృజించి, పోషించి, తిరిగి దానినిఁ దన్నుఁజేయు ఖల్వర్తించుచున్నాఁడు భక్తుఁడేమియుఁ జేయఁడు, దైవభక్తియే యాతనిలోనుండి లోక వాత్సర్యము పనిచేయును తన జీవితమును దేవుని కర్పించి దైవార్పణ బుద్ధి సర్వకర్మలు చేయునాతఁడే ఉత్తమభక్తుఁడు అట్టి భక్తునియం దుత్తమభక్త్యజ్ఞానమును, పరిపూర్ణపరీతి నందిన మానవభక్తియు నుండును తొందరు భక్తులు వక్తాదేశపరపథతి, లోకవ్యవహారముల

0 0 3 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 10

4 12 50 9 50

జోక్యము కలిగించుకొనకున్నను, గీత సమపరిచి, పరిశుద్ధవత్తుండైన వానియందు భక్తి, జ్ఞానశ్లోతిచే గాంతిమంతమై, మానవకల్యాణము కొనకుండాను స్వయముగాఁ గీత మనుభవించఁ దీవనిశ్చయముతో సంసిద్ధుఁ డగును తిలక్పండితుఁడు విష్ణుపురాణమునుండి యీ శ్లోకము నుదాహరించెను, “ఎవరు తమ కర్తవ్యములను నిర్వహించుట మాని కృష్ణస్మరణము చేయుచుఁ గూర్చుందురో, వారు నిజముగా దైవ ద్రోహులు, పాపపులు పరమేశ్వరుడు కూడి ధర్మసంరక్షణ కొనకు మనుష్యుడై జన్మించినాఁడు ”

భక్తియే ఆత్మసాధనలో సుత్రమమైనదని తలఁచువారికి నిర్గుణ బ్రహ్మైక్యసౌప్తకాక, పగుణసౌకారమూర్తియగు పురుషోత్తమునిరో వైక్యము లభించును కాని నిర్గుణభక్తియే సర్వవిభక్తులలో సుత్రమ భక్తి యని గీత వక్కాడించినది అప్పుడు నిర్గుణబ్రహ్మమే పరమ వ్యమాన మగును ౨ భక్తి, పూర్ణపరిణతి సందిగిప్పుడు భక్తుఁడును భగవంతుఁడు నేక బ్రహ్మసందరసమగుటై, యొకే జీవితము యొక్క రెండు రూపములుగా గోచరింతురు ద్వైతముతో వారంభమై పెంబొందిన భక్తి మతమున కద్వైతతత్త్వమే సంపూర్ణత నిచ్చును

౧౧ - కర్మమార్గము

ఈశ్వరసేవ లేక కర్మమార్గమువలనఁగూడ మనకు మోక్షము లభించును దీనివలన నిర్గుణమైనది పగుణమగుచో యది కర్మ యుగా లదును ౩ కర్మ కారంభకాలము లేదు, ఏ విధానముచే జగత్కర్మ, ఆరంభమై, సడచుచున్నదో తెలియుటకు దురూహ్యమైనది ౪ జగత్ప్రళయకాలమున మాక్షికర్మ వీజరూపమున నుండి, పునఃస్పృష్టి కాలమున సంకురించునని చెప్పఁబడినది ౫ వృష్టిక్రమ మంతయు నీశ్వరునిపై శాధారపడియుంబుది కావున, భగవానుడే కర్మాధ్యక్షుఁడని చెప్పవచ్చును ౬ మన కేదో యొక కర్మబాధ్యత యొనఁగఁబడును

౧ భ గీ త ౨౦ పోల్పు భావ ౨ భా ౧౨ ౧౫-౨౦

౨ భావతము, ౩-౨౮ ౩౧౪

౩ క.౨౪-౨౫

౪ ౪౪

౫ భా ౧౮

౬ ౩౫౫౮

దేవునితో మానసకోటితోఁ, బ్రకృతిగో యధార్థమైన యేకత్వమును బ్రదర్శించునదే అక్షమప్రసర్తనము, గ్రద్ధి ప్రధానమైన లక్షణము లోండునదియే దుష్ప్రసర్తనము, అగము యొక్క ఏకత్వము మూలనూత్రము, కరపూర్ణము నమింపఁజేయునది సుందరి, తద్విరుద్ధమైన దెల్ల చెడ్డదే బౌద్ధగీతానుకముల కిదియే ముఖ్యమైన భేదము ఇత్రమశీవితమునకు ధర్మమునే బౌద్ధమతము కేంద్రముగాఁ జేసింది కాని ధర్మశీలమునకు, వాత్సనిధికిఁగాని, జగత్కల్పబోధేశమునకుఁ గాని గల సంబంధము ముగ్ధులవలెదు మన కృష్ణలో మనము సిద్ధిగాంచుచున్నను, ప్రధానమైన దేవుని మహోద్దేశము చెడదని గీత వదించినది సర్వాంతర్యామియైన ఆత్మ, వాహ్యబోధము లెన్ని గోవరించినను, తన స్వచ్ఛతను గోల్పోవఁజాలదు దేవుని సంకల్పము నెఱిగి, తన కర్తృత్వమునందు లయ మొనర్చిన కొలదియు మానవుఁడు తన పరమార్థమును పొందును

పరిచ్ఛిన్నులగు శీవు లందరును, దా మవినర్తమగు లోకశక్తికిఁజెందిని వారనుని యెఱిగి, సర్వశీకషిమము కావలై ప్రవర్తించవలెను కాను సర్వస్వతంత్రుఁడ నను భావమును, దాను శివానేకత్వమునే బద్ధుఁడ నను భావమును మానవుఁడు త్యజింపవలెను లోకసంగ్రహమే నిజమగు లక్ష్యము పృష్టశక్తియే లోకమునందుఁ బని చేయును సత్పురుషుఁడైనవాఁడు, దానికి నపాకరియై, విశ్వక్షేపంకం ప్రసర్తనమును జాపవలెను గ శీవుల స్వతంత్రవ్యక్తిత్వమును గీత నిరసించినది ఆత్మక్షిము లైన వా రత్యున్నత భావములను కపించవలసినవారే పరిచ్ఛిన్న శీవుల ప్రయత్నములు, బోధపూరితము లగు పతే తద్దని గోరును పాపములను సధర్మములను నిర్మూలించుటకు ముముక్షు చూపరాదు యశోవాంధతోఁగాని, రాజ్యలోభముచేఁగాని, కాక, ధర్మరక్షణ పరత్వముతో యుద్ధము చేయుమని కృష్ణుఁడ ధర్మమును పదికించినాఁడు కాని మన మధర్మవాళనమునకై బోరాడునపుడు, దుఃఖవ్యాకులత్వమునకుఁ గారణభూతము లగు రాగద్వేషములు విడిచి,

జ్ఞానులమై పర్వతీవదయాభావముతో యుద్ధ మొనర్పవలెను ౧

ఇంద్రియనిగ్రహము పశ్చురుష లక్షణము కామము అత్కప్య రూపమును బంధించును వివేకము వది ముందిగింపజేసి హేతువిచారణము నాద్యాదించును నిగ్రహించని యుద్రీకములకు స్వీచ్ఛ నిచ్చి నదో, దేహంతర్వర్తియైన యాత్మను బానిసగా నొనర్చును ౨ కర్మ ఫలకాంక్ష లేని నిశ్చలచిత్తమును సమత్వము నలవలచుకొన్నిని గీత యువదీకించింది ౩ ఇదియే నిజమైన సన్న్యాసము అజ్ఞానముచే జేయు కర్మత్యాగము కామలకత్యాగము శరీరశ్రేణి ఫీలివలన జేయు కర్మత్యాగము రాజలకత్యాగము అపక్తచిత్తముతో, పలితమునలన భయము లేని చిత్తముతో జేసిన కర్మ, సత్త్వసంపన్నమై ఉత్తమ కర్మ యగును ౪

కర్మ విషయములో సరియగు గీతాభావమును మనము గ్రహించ వలె నను సన్న్యాస ధర్మము నది యింగీకరింపదు బౌద్ధుల కర్మనిరసన సిద్ధాంతమును గీత అర్థివంత మొనర్చెను కర్మత్యాగ మనగాఁ గర్మఫలత్యాగము, కర్మస్వభావమును శోధించి, బాహ్యకర్మస్వరూప మునకు వెనుకనున్న మానసక సంస్కారములను వేరువలచి, స్వార్థ నివృత్తిచే వానిని గ్రహింపుమని గీత బోధించినది ౫ కర్మ మానుట లేక వైష్ణవ్యము నిమైవి ధర్మమాత్రము కాదు నిష్కామకర్మ చేయుటే కర్మయోగము ౬ సరకద్వారములైన కామకోపానా రుల నిగ్రహించవలెను ౭ కామము లన్నియు దోషములు గావు ధర్మా వరణ కాంక్ష దైవప్రీతికరము ౮ కామముల ముగ్ధులించుట కాలి వానిని కుడ్డి చేయుటే గీతోద్దేశము అన్నియయప్రపంచముయ కేశములను కుడ్డిచేసి మనోమయి విజ్ఞానమయి బోధములను నిర్మల మొనర్పవలెను అప్పుడు మనలో వాత్సప్యభావము పంక్త్యంతగాంచును ౯ కర్మ

౧౫ ౫౩	౨౩ ౬౬ ౪౬ ౮ ౫౪
౩ ౬ ౪౬ ౮౨౩	౪ ౧౩ ౩౪ ౧౧ ౦౩
౫ ౧౮ ౧౮	౬ ౩౨ ౧ ౧౮ ౪౯
౭ ౨ ౬౩ ౬౩ ౧౬౩ ౨౧	౮ ౧౧
౯ పాపములను దుష్ట జ్ఞానమునకు దుష్ట అత్కరు కాంతి లభించను	

స్వాతంత్ర్య మనగా కర్మ మామట కాదు " దేహధారు లోక క్షణమైవను కర్మ చేయుటండ మిందఁజాలరు ౧

" నేత్రము చూడకుండ మిందఁజాలదు,
వివరణదని త్రోతము వాఙ్మోహంబఁజాలము,
మన కిష్టమున్నను లేకున్నను, మన దేహము
లకు స్పృశించు లక్షణము దోటు " ౨

మనకు భూమిపై వికాసించి యెప్పుడును లేదు, నిత్యక్రియాత్మకమే జీవితము కర్మయే జగచ్చక్రిమును నిడవుతున్నది, ఎల్లి జీవితము నందుఁ దన కత్తి ననుసరించి పొల్గొవక తప్పదు ౩ గీత బయలుదేరిన ప్రకరణమంతయుఁ గల్గొవదేశమునే సూచించును మనకు మోక్షము లభించునందాక కర్మ తప్పదు మనము మోక్షము లొటకుఁ గర్మ చేయవలెను, మోక్షము లొందిన వెనుక మన మీశ్వర కర్మయందుఁ బొల్గొవవలెను అప్పుడు, చిత్తశుద్ధి, నిక్షణముల తపసరములగు కర్మలు చేయనక్కఱలేదు. సిద్ధవుడుమఱకు విధినిషేధములు లేవు, వారి విలాసము ననుసరించి వారు ప్రవర్తించురు కాని ముఖ్య విషయ మేమనగా వారిదో యొక కర్మ చేయుదురు ౪

కర్మ యెల్లు తెసిన బంధింపదో యట్టి కర్మ చేయు మని గీతో ౫ దేశము లోకసంగ్రహార్థము వరమేశ్వరుఁడును కర్మచేయుచున్నాఁడు నిర్గుణస్వరూపము ననుసరించి, భగవానుఁడు స్వయంసంపూర్ణుఁడు నందుచే వాంఛాతీతుఁడు, కాని ప్రపంచక్రమము నాతఁడు నడపుచుండక తప్పదు అట్లే యుద్ధుఁడును యుద్ధరూపకమైన కర్మ చేయక తప్పదు ము క్షురుమల్లి నను దనువలెనే యుతరులు ముక్తిఁ గాంచుటకు సామివదవలెను మానవసేవయే భగవచ్ఛేవ ౬ లోకహితార్థమును, దైవసేవార్థమును స్వార్థరహితుడై, ఎవఁడు నిష్కామకర్మ చేయువో యాతనినిఁ గర్మ బంధింపదు "కర్మవంగము లేని యుక్త రజ్జాననీరమునందున్న నమ్మ నే కర్మలు బంధింపవు ౭ " వన్నార్థన

౧ ౧౮ ౧౧   ౨ ఎద్దుపెట్టి ౪   ౩ ౩ ౧౧ ౧౬

౪ బృహదారణ్యకోపనిషత్తు ౬ ౪ ౨౨   ౫ కరగీరాశాసన ౩ ౩౨

౩ ౧౮ ౪౬   ౬ ౮ ౮ ౪ ౧౩ ౧౪

త్యాగములకు భేదమును గీత యిట్లు చెప్పినది “కామ్యకర్మణా విసర్జించుట సన్న్యాసము సర్వకర్మఫలత్యాగము త్యాగము” ౧ సన్న్యాసముకంటె త్యాగము శ్రేష్ఠతరము మన నిత్యజీవిత వ్యాపారమును మానుకొని గీత చెప్పలేదు, స్వార్థకాంక్షల నణచి పేయుమనియే బోధించినది బ్రహ్మత్తి నిష్కత్తి సమన్వయ మార్గమునే గీత బోధించినది శేవల నిష్కత్తి సన్న్యాసము కాకాదు హస్తములు వనిచేయి కుండవిచ్చునుగాని, మనస్సులోని కాంక్షలు కలఁక పట్టుదునేయుండును బంధించునది కర్మ కాదు కర్మోద్దేశము కర్మను విడిచిన అజ్ఞానులు నిజముగాఁ గర్మ చేయుచునేయున్నారు, జ్ఞాని చేయు కర్మ విముక్తముగా కర్మయే” ౨ అంతరంగమున జ్ఞానము, బాహ్యమునఁ గర్మప్రవృత్తియు సమన్వయించినది గీత చెప్పినది సైమ్యము గల కర్మ “యోగః కర్మణు ర్భవతి” ౩

మనము బాహ్యకావనములకు లొంగి కాక, అంతర్వాసీనినావాక్కు ననుసరించి కర్మచేయవలెను ఇదియే ఉత్తమకర్మ అరిష్టాట లిట్లు పలికినాడు, “స్వేయాంతరంగ నిశ్చయము ననుసరించి కర్మచేయు వాఁడ ఉత్తముఁడు, ఇతరులు చెప్పిన గ్రంథాంది చేయువాఁడు మధ్యముఁడు” ౪ సంస్కారము లేని వారికి కాష్టములే ప్రమాదములు చేదములు చెప్పు విధులు బాహ్యములే, అక్కజ్ఞానముచే సురీర్థుల మైనప్పుడు మన మంతస్సాక్షి ననుసరించి కర్మలు చేయునప్పుడు, చేద విధి మనకు వర్తించదు

వరితద్వైపైయ యుద్దేశముతో మనము సర్వకర్మలను చేయవలెను స్వార్థపరత్వముయొక్క మాక్ష్యతరచ్ఛాయలను మనము నుండి తొలగించి, యిష్టానిష్ఠకర్మలను మనుజారమును త్యజించి, కీర్తిభీనందిం కాంక్షలను నిర్మూలించవలెను మనము జ్ఞానము నపేక్షించుచో నిర్ది

౧ గా ౨ ౨ అష్టాదశగీత చ ౬౧

౨ ౨ ౦ ౪౮ ౩ ౩ ౪ ౪ ౨ ౬ ౧౩ ౬

౪ భక్తికాష్టము ౧౪ ౪౧

సర్వస్వచే జిత్రబద్ధిని సాధించవలెను స్వార్థముగను ననాంతర
మాధుర్యము నగు నాతడు తానే లోకమునకు బ్రథమని భవించి
యింద్రియవిషయలోబడెడి ఎరిత్రమించు రాక్షసుడై, వాని వాదమే
తత్త్వార్థముగను, నింద్రియముఖమే ధర్మముగను నిర్ణయించును ౧

గీతాధర్మమునందు, గుణవ్రయునిష్ఠాంతమున రుద్రస్థితియు
చూపబడినది ౨ గుణములను మానవుడు బద్ధుడగుటచే బరిచ్చి
స్మృత్యము విలిగినది మానసికములైన బంధముల నాన్ని కలగఁజేయుట
తటస్థమనినది సత్త్వగుణకర్మమైన దుర్తము కలుటచే నెవ్వలను,
నదియు బంధించును, వీలన, ముక్తగుణాంశ హర్మ్యకాంక్షాము
నుద్యవించఁజేయును మెక్షహర్మ్య కన్పిరరముల ననంతరములను
నిశీలపఱచును ఎంత సొత్తిక మైయైన నహంకార బంధమై,
ఆత్మను జ్ఞానానందమునకు బంధించును స్వగుణముల రహితమై,
నిర్గుణబ్రహ్మస్థితి నార్జించునీ, మానవుని దుష్ట బద్ధుల ౩

వైదికము గర్భభావమును మార్చి, ఉత్తరమునముదో గీట
కుమన్వయించి ది ౪ ప్రకృత్యుక్త మార్పిడిచే నాదించును అచ్చు
తార్కనిగ్రహమును, ఆత్మార్పణమున నీయ ౫ బలములే
ఇంద్రియముఖకాంక్షలను త్యాగము చేయునీ నిష్ఠమై యున్నది నను
మొనని నుద్దేశించి యుత్తములు చేయుచున్నది, యూరడు ౧౦ మన్వ
దైత్యుల యుక్తపురుషుడు ౫ ఈలోకములోనిసర్వయుత్తములును, యీ గార్భ
సాధనము నిమిత్త మిక్కడను నిర్మించెనని యెఱిగి, ౧౨ కలపబడి
బుద్ధితో సర్వకర్మలను చేయవలెను ననుచు భవించును, త్రాగినను
మన మేమి చేసెనను వర్షేకర్మ ర్పణముగా వే ౧౩ గతు యోగి భవని
యందుండి ఎనిచేయును, కాపుల నానందే నమోమనఁగీ నందైన
కర్మయోగి ౬

మానవులవర్తనములు విడిచి కొన్ని సామాన్యధర్మమార్గము
లను గీత ప్రవదించినది కొన్ని వాక్యములలో సుద్ధియై గు నాదించి

౧ ౧౫ ౧౪, ౧౫	౨ ౧౪, ౧౫	౩ ౧౪, ౧౫
౧౪ ౧౪	౫ ౧౪, ౧౫	౬ ౧౪, ౧౫

ఇది ౧ గీతి పెద్దాశ్రమధర్మముల సంగీతరచించినది హిందూత్వలోనున్న వారొక్కసారిగా మత్తవృత్తిని బొందుకాలము తీవ్రతాభ్యాసములు పరిపూర్ణ మందుటకు బాలకాలము వృత్తులు, జన్మాంతరములు కూడఁబట్టవచ్చును శూర్యగ్రహమనున కవసరముగ వసురాశ్రమముల కనుగుణముగాఁ జతుర్వర్ణవిభాగమును గీత చేసినది వర్ణము గుణప్రధానమని ౨ చెప్పి యే వర్ణమునకుఁ జెందిన వ్యక్తి కావా వర్ణధర్మము నాచరింపవలెనని బోధించినది ౩ వర్ణధర్మమనగాఁ దన వర్ణమున కనుగుణమైన ధర్మము నియత ధర్మాచరణమై యాశ్వరాధిపము ౪ సమాజక్షేమమునకై, ప్రతి మానవుఁడు కొంత కర్మను చేయుట నైవోద్దిష్టము పద్మాశ్రమధర్మ సంతతికమైన జాతి యాశ్వరకల్పితమని గీత నిర్ణయించినది స్త్రీలో యిట్టి భావములే నమర్చించినాఁడు "ఒకప్పురిపొలకుఁడైన యాశ్వరుఁడు సర్వవస్త్రపులను, సర్వజీవపరంక్షణమునకును, సర్వజీవోద్ధరణమునకును గల్పించినాఁడు ౧ందుఁ బ్రతిజీవికి నముచితమైన కర్మయుఁ గాను మునున్నది ప్రతి నైదియఁడు ఎక్కినిపూకఱాకోవిదుఁడు, సర్వజీవసుఖము నిమిత్తమై తన తన పనినిఁ జేయుచున్నాఁడు వ్యష్ట, సమష్టక్షేమము కొఱవేయి ఎలయునే కానిఁ వ్యష్టకొఱకు సమష్ట పనిచేయదు" ౨ ఆరంభములోఁ గుణప్రధానమైనను, దరువాతఁ గ్రమముగా వర్ణము జూచి ప్రధానమైనది ఎవని తెట్టి గుణము బున్నచో నిర్ణయించుట సుసాధ్యము కాదు దీనిని నిర్ణయించుటకు జన్మ మొక్కటి సాధనము జన్మగుణ విశ్రమములే, వర్ణముయొక్క పరమార్థభావము నశించినది ఒక వర్ణములో జనించిన వారి కొలక్షణములే యొల్లప్పు డుండుననుట కవకాశము లేదు పద్ధవిభాగతత్త్వమునకును, వ్యవహార సత్యమునకును, భేదముండుటచేఁ గ్రమముగా ఎర్థవ్యవస్థ శిథిలము కాఁబోవునది నేఁటి మన విజ్ఞానము పెనునరించి, పద్ధవ్యవస్థను నిరసించుట కుంభయో కాని, వరసృర సహకార సద్భావములతోఁ గూడిన యొక సంఘమును

నిర్మించి, యందు ద్వేషవృద్ధి కవశము లేకుండజేయుటకై చేయుటచేసె యత్నము వ్యర్థమైననుటకు నంది యును లేదు ధనమునకుఁ బ్రాధాన్య మొకఁగత, వర్ణవ్యవస్థ శ్లాఘనమునకుఁ బ్రాధాన్య మిచ్చినది ఈ నిర్ణయము పూజ్యమైనది

అశ్రమ చతుష్టయములో వాగ్దానది సన్న్యాసము ఇందు మూల పుణ్య జీవిత వ్యాపారమునుండి విరతి పొంద వాఙ్మనంబులనుండి వార్యకమునందు, దేహము కృశించి కర్మచేయుటకు సామర్థ్యము తగ్గి పోయినపు డీ యాశ్రమము స్వీకరింపఁబడినదని కొన్ని శాఖలఁ జెప్పఁబడినది ౨ స్వార్థవాంఛలను విడిచిపెట్టబడి నిజమగు సన్న్యాసము, ఈ దని గృహస్థులును జేయుచున్నవని ౩ సన్న్యాసంపనిదే మోక్షము లేదను భావమును గీత యుపదేశించినదని చెప్పుట సత్యము గాదు గీత చెప్పిన వర్తతిలఁ జేసిన కర్మవలన శ్లాఘనము ఎద్దిందును ౪ అహం భావము తొలగి, యాశ్వర కర్తృత్వభావము పెంపొందును మునంకల్పమును మన మనుసరించినచో ని ఎద్దాంతము బోధఁడును ఈ యుపన్యసలఁ బూర్ణస్థిపథశ్రీయు నుండును కర్మమార్గమందీ విధముగా భక్తి శ్లాఘనంకల్పములు మూడును గలవు

మనము పేర్కొనిన భావముల ననుసరించి, సేవామార్గమున మోక్షపొందె యున్నది, కాని పూర్వమీమాంసార్థములఁ గర్మ కాదు పైదితయోగనిర్వహణము మోక్షము నీయుదు అని సాధనమాత్రములే శాస్త్రకర్తావశమునకు యుక్తములు బోధనములు కాని దైవార్పణ బుద్ధితోడను, స్వావర్తరవాతముగను నిష్కామముగను చేసిన కర్మ, స్వకంఠిముగా మోక్షము నీయఁగలదు, దీనిని శ్లాఘాంగముగా ౪౦౭ రుండు ప్రకటించుటయు, భక్త్యంగముగ రామానుజుఁడు ఎఱుఱుటయు ననుచితమే వారి సిద్ధాంతములను సమర్థించుకొనుటకీ, శంకర రామానుజులు, కర్మమార్గము గణ్యతరమార్గ మని యుక్తునును కునదీశించు

౧ మనువు ౬౮ ౨౨ ౩౩ సహజాంతయు కావ్యబద్ధము

౨ మనువు ౬౮ ౨ మహాభారతము ఉద్యోగపర్వము ౨౬ ౮

౩ భ గీ ౫౮ ౩

౪ ౪౮

టలో, వాకినిని రజోన్ముఖుని చేయుటకై కృష్ణుడు ప్రయత్నంబాషించెనని కాని, కృష్ణుని యుద్ధేళ మది కాదని వాదించిరి ౧ కృష్ణుఁడనత్యుబోధవముచే నర్జునునిచే యుద్ధము చేయింపఁజూపెనని మేమంగీకరింపఁజాలము చిత్తశుద్ధికై కర్మచేయవలయుననునజ్ఞానమునందు ఎర్జునుడు లేఁడు అనకుండు మున్నగువారు జ్ఞానలోపముచే గర్వలోపములను జీవన వారనియు మేము భావించఁజాలము మోక్ష సిద్ధ్యనంతరము కర్మకవళము లేదని తలఁచుటకును సాధ్యము కాదు జ్ఞానాన్నితే స్విార్థకాంక్షలను గాల్చి, కర్మచేయుచే శ్రేష్ఠ మను మతము తనకు బోధింపఁబడిన దని అనకుండు చెప్పినాఁడు జ్ఞానస్థితి కలిగిన తరువాతఁగూడ దేహబోషణావసర కర్మలు మిగిలియుండు నని శంకరుండు సంగీకరించినాఁడు ౨ కొన్నికర్మ లంగీకరించినపుడు ముక్త పురుషుఁడెంత కర్మ చేయు ననునది నిర్ణయంపఁజాలము ముక్త పురుషుండు తిరిగి కర్మ చేయుటవలనఁ గర్మబంధ మేర్పడునని భయపడి మానినెనెనయెడల యాతని జ్ఞాన మనంపూర్ణమైన దని చెప్పవలెను ౩ బ్రహ్మవర్చామునకుఁ బ్రవేశముతో నిమిత్తము లేనిట్లే ఆర్మకు దేహముతో నిమిత్తము లేదని యంగీకరించినను, దేహము కర్మావరణము చేయుట కాబంక మేమి యున్నది? ౪ మానవ ప్రకృతిలో భిన్నత్వము గలదనియు, గొందఱకు నిష్పత్తి, కొందఱకుఁ బ్రవృత్తి రుచించును గావున, వారి వారి స్వభావముల ననుసరించి వారు కృషిచేయ నగుననియు గీత యంగీకరించినది ౫

ఈ ప్రకరణమును ముగించుటకుఁ జూర్యము, మానవునకుఁ గర్మస్వాతంత్ర్యమును గూర్చి గీతాభావములను దెలిసికొని వలసి యున్నది పూర్వజన్మ కర్మ, వంశలక్షణము, శిక్షణము, ప్రస్తుతోపాధులు, మానవుని లంకల్పమును నిర్ణయించును విశ్వమంతయు నొక వ్యక్తిలోఁ బ్రతిఫలించును పరోక్షముగాఁ, బ్రకృతి కల్పించు బంధము దైవశాసనము కాదు శుభవస్తువులును దుష్ట ప్రకృతి ననుస

౧ శంకరగీతాంశ్యము ౩. ౩౮, ౩. ౧౫, ౧౫. ౧౧, ౧౫. ౧౧, ౧౫. ౧౧, ౧౫. ౧౧, ౧౫. ౧౧

౨ ౧౦ ౩ ౧

౩ ౩ ౮

౩ ౧౦ ౩ ౩ ౩

౪ ౪ ౫ ౩ ౧౫

౫ మహాభారతము శాంతిపర్వము ౩౫౫. ౪౪౦

రించుచున్నది నిగ్రహ మెట్లు సాధ్యమగును? ౧ వృద్ధ యను తెలివెనుకనుండి యంత్రకారుని ఎల దేవుఁడు తీపుల నందరను బొమ్మలవలె నాడించుచుండఁగా మానవ ప్రభుత్వము వ్యర్థ మని తోచును ౨ సంకల్పము ప్రకృతి జన్మ మైనచో మానవున కే స్వాతంత్ర్యము లేదు బౌద్ధు లాత్మయే లేదనియుఁ గర్మయే పనిచేయుచున్నదనియుఁ జెప్పుచున్నారు పృథ్వి పరీతమైన సంకల్పమున కతీతిమగు నాత్మ యొకటన్న దని గీత చెప్పుచున్నది పృథ్వి యెట్లు జంధించినను, ధిర్మరంగమున సంకల్పమునకు నిర్ణయస్వాతంత్ర్య మున్నది, మానవునకుఁ గర్మవ్యతంత్రత గల దని గీత విశ్వసించినది కాను జీవఁ దలఁచిన తత్త్వబోధ పూర్తియైన వెనుక, కృష్ణుఁ డర్థునునితో, నీ యివ్వ వచ్చిన రీతిని తీయు" మని చెప్పెను ౩ పృథ్వి కాత్మపై పరికారము గల శక్తి లేదు పృథ్విని నిమిషములను మనము పొడించితీరవలె నను నిమిషము లేదు మన సంకల్ప వికల్పములే అకృచికాపనిరోధము లని చెప్పఁబడెను పృథ్విలో మనము నిరోధింపఁజాలని శక్తులు కొన్నియు, నిరోధింపఁగలవి కొన్ని చలచలప్రవరణములు నున్నవని చెప్పఁబడెను దృఢచిత్తులు గానివారి నే పృథ్వి వలించఁజేయును విజ్ఞానవిలసితులగు మానవులు పృథ్విని నిమిషముల పరిక్రమించఁగలరు విజ్ఞానమయమైన సంకల్పముచే వారు పర్యమును నిర్ణయింతురు పరిశీలన లేని పటశీవితమును వారు గడవరు, "ఒక రహస్యమైన శక్తివంటిది మానవునిచేఁ బాపము చేయించునదీదియో యున్నదా?" దీనికి జవాబు, "కామమే యెట్లు పాపములను తీయఁబోగ్తవించుచున్నది కామమే మానవుని భూలోక శత్రువు" ౪ కామమును నిగ్రహించి, జ్ఞానముచే శీలమును దిద్దుకొనుటకు మానవున కవకాశమున్నది శంకరుఁ డిట్లు వ్రాసె యుష్మాకు "శ్వాదికములైన యింద్రియవిషయములతో, నొక్కొక్క యింద్రియమున కిష్టపదార్థశక్తియు, పనిష్టపదార్థ విరక్తియు జనించును ఈ పంద్యములో నెవఁడు మానవుని కర్మాధికారమునకును, శాస్త్రోపదేశమునకును దాపున్నదో నేను జెప్పుచున్నాను శాస్త్రోపదేశము నను

నరించడంబడు వాతఁడు ప్రప్రథముననే యిష్టానిష్టములను బరిత్యజించు వలెను " ౧ కర్మ యొక దశయే కాని, పరమావధి కాదు కర్మ నైదు భాగము లొనర్చి ముందదృష్ట మొక భాగమని చెప్పిన గీతావాక్యము పలన నిది స్పష్టమగుచున్నది, అధిష్ఠానము, కర్త, కరణము, చేష్ట, దైవము సంపలక్షణములు ప్రతి కర్మకుఁ గలవు తుదిదైన దైవలక్షణమే, అతి మానుషమైన శక్తియు, స్పష్టలోని సర్వశీవుల కర్మల నుచితరీతిని మార్చి, ఫలితము వీయఁ గలదియు నై నది

౧.౨ - మోక్షము

జ్ఞాన భక్తి కర్మ మార్గములలో మనము దేని ననుసరించిగను, జీవ్యహైక్యమనందానమే అన్నిటికి నేక లక్ష్యమై యున్నది చిత్తము తుద్దియై, అహంకారము నశించిన యెడల వాత్స పరమాత్మతో నైక్యమగును మనము మానవసేవతో వారంభించిన యెడలఁ గర్మానుభవములందే కాక, సోపజీవములందుఁ గూడ మనము పరమాత్మ సాయుజ్యమును తొందుటతో మన యాత్మ పూర్తి యగును భ కివలన నానందసమాధి లభించి యందు బ్రహ్మైక్యము తటస్థమగును ఏ వాటను ఒట్టి బోయినను, దుద శీత్యరదర్శనానుభవ సాయుజ్యప్రాప్తి నిచ్చుచుండుము ఇదియే ఉత్తమమైన మతము, ఆత్మజీవితము, లెక పూర్ణ జ్ఞానావస్థ యని చెప్పవచ్చును

సిద్ధావస్థలోఁగలుగు ననుభవజ్ఞానము ఎద్దిని చేతుర్చు జ్ఞానము వేలు, మోక్షము లేక యాత్మరసాజ్ఞాత్మారము భక్తిఫలము కాని, కర్మఫలము కానియెంత సొన్నిధ్యమునకుఁదోడ్కొనిపోఁగల్గినను, జ్ఞానము కానికాఁబా లదిని శంకరుఁడు చెప్పినది యధార్థము అది అనుభవజ్ఞానము లేక ప్రకృత్యక్షదర్శనము ఇట్టి ప్రకృత్యజ్ఞానానుభవమునకే నిష్ణుమార్గములు కల్పింపఁబడినవి సాజ్ఞాత్మారాద్ధి జానగు నిష్ణుమార్గముల విలువను గీత పరిగా నిర్ణయించలేదు 'నమ్ముఁదెలిసకొనుటకు యత్నింపుము నమ్ము ధ్యానింపలేకున్నచో యోగము నత్యంశుము ఇట్టి యథ్యానమున కనమర్థుఁడ నగుదేని, నీవు చేసెన పర్యకర్మములను వా కల్పించి, నమ్ము

గీత, మోక్షావస్థనీ, సిద్ధి యనియు వరావర్తి పరాంగతి 'వదమనాను యుమ్', 'కాంతి', 'శాశ్వతం వదమశ్యయమ్' మున్నగు మాటలతోఁ జెప్పెను ౧ ఈ వాచముల వలన నా స్థితిలో వ్యక్తిత్వ మున్నదో లేదో భృష్టము కాలేదు ముక్తపురుషులకు వ్యవహారప్రపంచ వ్యాపారము లతో నిమిత్తముండ దని చెప్పు వాక్యములు కొన్ని కలవు వారికిఁ బ్రత్యేక వ్యక్తిత్వమే లేదు గనుక కర్మావశాకమును లేదని చెప్పుదురు ద్వైతమదృశ్య మగుటచే గర్మ కవశాకమే పోయినది ముక్తపురుషుడు నిర్గుణుడు అతఁడు పరమాత్మతో నేకాత్ముఁ డగును ౨ ఎక్కు తియే కర్మ చేయుచున్నదినియు, పరమాత్ముఁ బ్రకృతి పరిణామ కర్మలతో సంబంధము లేదనియు మనము విశ్వయింద్రియో వస్త్వదు సిద్ధావస్థలో నహంకారము కాని, సంకల్పము కాని, బాంధ కాని లేదని చెప్పవచ్చును సిద్ధావస్థ గుణరూపాతీతమైనదనియు, ఖార్జకాంతి స్వాతంత్ర్యములు గలదియు నగును అది కేవలము మృత్యువును జయించునది కాదు ఎల్లతీయంచాత్మ తనను జన్మమృత్యువులు లేవనియు, అరికామశల కశీతమైన, అనంత శాశ్వతబ్రహ్మాత్మభావము లభించిన దనియు, వెలుంగునో యా బ్రాహ్మీష్ఠి అర్థించును కంఠరుఁ డిట్టి వాక్యములను గైకొని, గీతలోని మోక్షమును సాంఖ్యం తై నల్యా వస్థతో నమాన మైనదిగాఁ బ్రకటించికాఁడు ముక్తి పొందిన వెనుక మన శీలకను దేహము నిలిచియున్నచో, అక్షయముయొక్క దౌలక చాలి పోవునట్లు, దేహము పతన మగునటకు ఎక్కువయే చానియందుఁ బని చేయుచుండును అప్పుడు అధాత్మ దేహకర్మలతో నెట్టి సంగము లిక యుండును దేహమున్నంతకాలము, కర్మవ్యాపార ముండునని శంకి రుఁడు నంగీరించెను ప్రకృతి కల్పితోపారణములనుండి మనము విడిపడఁకాలము జీవన్ముక్తుఁడు పదేహంతై, బాహ్యవ్యగ్రంథ పరిణామ ముల వెఱిఁగియు నందుఁ జిక్కువడఁడు, కాని ముక్తపురుషుని స్వరూ పము పూర్ణదై వస్వరూపముగా మార్పు నొందునను మాటల గీత యిచ్చి యుండలేదు అత్క శరీరములు పూర్ణస్వామ్యము లేని భిన్న

౧ గీత ౧౦ ౧౬ ౨ ౧౪ ౧ ౩ ౪౩, ౧౩ ౪ ౩-౧౬ ౨౩ ౨౪ ౨

౨౧ ౪ ౨౪ ౨ ౧౩ ౧౪, ౬ ౧౪, ౨౬

౩ అర్చ్యేవ ౧, ౧౪ మర్త్యం యోతి ౪, ౩ ౪ ౩

స్వరూపములు, దేవాలయముల వాళములలో నార్చు ఎరివార్చిరి నందును ఈ భావములో, నిర్గుణ బ్రహ్మవత్త్వము గర్భవత్త్వములు యమాహిరింగం గాలము,పీలన, వర్ణకర్మ వ్రేవ్వత్తికి హేతుహితమైన అహంకారము, కనుట క్షక్తివత్త్వము నీచట నశించినది అహంకారం వార్తహాళములలో సభ్యుడనుమునుకు జరచుదళ బాగ్నినందును కాని నిర్గుణ బ్రహ్మ వత్త్వము గూర్చివ మన భావములు పూర్ణములు గానిని అంతరుడు పుష్ట పడిచెను మనుజులూనదృక్పథము నుండి పూర్ణ బ్రహ్మవత్త్వము కులము గ్రహంవజాలము ఈ యుద్ధీకములలో, దీవావేరివ్యమును జెప్పి గీతా క్లోకములు నిర్గుణబ్రహ్మవత్త్వము వర్ణించును బి రావని యారచు నిర్మయించెను

సిద్ధపురుషులకును గర్వావశాన మున్నదని చెప్పు కొన్ని శ్లోకములు గలవు పూర్వజ్ఞానులైన మహర్షు లీశ్వరుని పరమై, తామును లోకమునకు గర్వచేయుదురు ఇ సిద్ధాంతము, బ్రహ్మ బంధు లును మగలిగి కాదు, ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వముందును మున్ను, వలమూర్ఖులుగడయుట, సందికాంతమాత్రవ్యక్తిత్వమును గలిగియుండును అపృష్ఠి అనుబాల అందు నిండి యుండినను, పురుషోత్తముం దెట్లు కర్మ చేయుచున్నాడో అటులే, ముక్తపురుషులును వేరువలెను ఉన్న మగలి పురుషోత్తము సాయుజ్యమే ఇ ఈ గలిని వొందించునీకె యిట్లున్నము లేదు వాం దీశ్వర శరవృతుడగును ఇ హెత్తములగా, వీవ శ శ్వర వాశము కాదు, దీవుని సొన్నిధ్యమునుండి స్వేచ్ఛానందము అనుభవించు ల్లిలియే 'వా' సక్తులు నమ్ముం జేరుదురు ఇ హెత్తములందుగూడ, జ్ఞాని ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వమును గలిగి యుండునని గీతారాధ వనిప్రొ ము ఈశ్వరసారూప్యము ఇ కలుగునని చెప్పిన గీతావార్యములు కొన్ని యున్నవి హెత్తము దపునితో సమాంతరము కార, ఎ ట్లకర్మమే అమృతతవ మనగా దేవుని దివ్యరాంతిలో మండలలుగుట మున్నవల్లో మనము వేలుగానే యుండుము, కాని కాలింశులకల్పింపబడెను.

© 1999 by John Wiley & Sons, Inc.

౨ విచారణకు బాధ్యుడు

■ ౧౮ ౧ ౪ ౦ మేల్కొనడము

Y. L. and B. B. are grateful to the National Natural Science Foundation of China (grant no. 30025410) for financial support.

3. గవ. ఆ. మిమే ఫి-థర్స్ట్రాహగలా.

సర్వసంగ సర్వసంశయబంధవిచ్ఛేదముచేసి స్వాధీవాత్ములమై జగత్కి-
 ల్యాఽపకీర్యూపరశంకులమై యుందుము మన మపుడు నిర్గుణులము
 కాము రజ ప్రమముల నడచి, సత్త్వగుణైకదీప్తులమై యుందుము ౧
 రామానుజుఁ డీ భావమును నమర్చించి, ముక్తపురుషుడు దైవముతో
 నిత్యయుక్తుడై, తన జీవితమునం దిట్టి మనాసును బ్రదర్శించునని
 వాదించినాఁడు అతని దివ్యతేజమునుండి జ్ఞానము వ్రవలాంతును
 దేవునియందలి ఛక్తి ప్రేమలలో వాతఁడు నిమగ్నుఁడై బోవును ఇతఁడు
 సిద్ధాపథ్యతో మన మున్నతము, సంతుష్టమునైన పోకృతిలక్షణములను
 గలిగియుండుము మనము దేవుని యందుండి, దేవునియందుఁ జని
 చేయుదుము అనగా, కర్మకేంద్రము, జీవజీర్ణమునుండి దైవజీర్ణ
 మునకు మూఱును దైవజీర్ణ, సర్వవస్తురూపములు ధరించి, వానిలో
 స్పందించుచున్నట్లు మనకు గోచరించును పోకీ జీవీయుఁ డన కేంద్రా
 వధులు నీకర్మరుని యందున్న వని యెఱుఁగును బ్రహ్మసూత్రవ్యతిలోఁ
 గూడ జీవీకఁ జరితుద్ధాత్మ వ్యక్తిత్వ మున్నదని రామానుజుఁడ్రాంతము

“ముక్తపురుషుడు నిర్గుణబ్రహ్మమందు ఆయుఁబడి, వ్రవంత
 ఘోషాతీతమైన కాంతిని బొందునని యొక భావమును, ఈశ్వరసాన్ని
 ధ్యమును మా తమే పొంది క్షుద్రాకాంక్షలనే జనించు దురంతము అయి
 కతీతమైన నిత్యసుఖప్రాప్తి గలిగి తుద్ధాత్మలమై యుందు మని
 యింకొక భావము నిఁరేతర విరోధములై యున్నవి గీత మతగ్రంథ
 మగుటచే నగుటకై నమూర్తి తత్త్వము నంగీకరించి బోషించినది,
 మానవునిలోని యాత్మ, జ్ఞానశక్తులు, ప్రేమాదార్యములు పూర్తిగాఁ
 గలదై వ సర్వశక్తిని ఇందుట కర్తవ్య మని యుపదేశించినది దీనిని
 బట్టి గీతాతత్త్వము ఉపనిషద్విరుద్ధమని తలఁపరాదు ఇందిలి విరుద్ధ
 మైన దొక్క యంశమును గూర్చి మాత్రమే, నిర్గుణబ్రహ్మమా అగుట
 దైవమా పరిమనత్య మనునది గీతాతత్త్వవల్నా నందిర్యములో గీత
 ఉపనిషత్ప్రతిపాదితమైన నిర్గుణ నిరాకార బ్రహ్మభావమునకు వ్యతి
 రేకము గాదనియు, “మన మతానుష్ఠానదృక్పథము ననుసరించి, నిర్గుణ
 బ్రహ్మమే నగుటమైన పురుషోత్తమ రూపమున గోచరించుననియుఁ

శిష్యయుద్వాము ఎరిమితిమైన మానవబుద్ధి కింకార యుపాయము లేదు అందుచే నీ రెండు భావములును, నిర్గుణబ్రహ్మమును గూర్చిన బుద్ధి, జ్ఞాన, అనుభవజ్ఞానములచే గల్గితములైన ద్వివిధరూపములని మనము చెప్పుకొనవచ్చును మన అజ్ఞానద్విష్టరీ నిర్గుణబ్రహ్మము నిష్క్రయాత్మకమైన నోకసంబంధము లేని యొక అర్హతముగ నుండి, కర్మ కలకాలము లేనట్లు తోచును మానవదృక్పథమునుండి మనము దానిని గ్రహించవలయు నన్నచో రామానుజుని తత్త్వమే తప్ప గత్యంతరము లేదు నిర్గుణ నగుణ బ్రహ్మ లోకబీ యని చెప్పబడు గీత, పూర్ణానుభవావస్థలో మాత్రమే యట్టి యొకత్వము గోచరించుననియు ఇది యెట్లో చెప్పుట సాధ్యము కాదనియుఁ జెప్పినది నిర్గుణబ్రహ్మము వలెనీ ముక్తపురుషులు నిర్గుణత్వము నొందినను, నగుణదైవమువలెనీ, ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వములను బ్రవర్తించురు ఈ విధముగా గీత నిరాకార నిర్గుణ కాంతబ్రహ్మభావమును, సాకార సగుణ క్రియాత్మక క్రియ వురుదోత్తముని భావమును ఎదుర్కొనించినది

మరణానంతరము ముక్తశివావస్థ యొద్దైన నను, దేహావసాన పర్యంతము ముక్తపురుషుఁ డేదో కొంత కర్మ చేయవలయున్నది ఈ కర్మ ప్రకృతియే చేయునని శంకరాచార్యుఁడును, దేవుఁడే చేయునని రామానుజుఁడును చెప్పిరి కర్మకాండకార రూపమైన కర్మ నిష్టురెండు విధములుగాఁ జెప్పిరి విశృంఖలమైన ప్రియతతో, సంకరంగమున నొనందము, కాంతియు వెల్లివిరియుచుండఁ, దానుజేయు కర్మకు బాహ్యోపకరణములపై బాధారవడక, ముక్తపురుషుఁడు తన కర్మను నిర్విఘ్నముగాఁ గొనసాగించును ముక్తపురుషులకు సంశయ సంశాతక్లేశభార మినుమంతయు నుండదు వారి ముఖవిలాసములలో నిష్టానాంధకార లేకమునకుఁ దావుండదు వారు తమ జ్యోతిర్మయావరోక నములచే, నిశ్చయ గంభీరకంఠధ్వనిచే, వారి యనుభవ విశ్వాసము లమోఘము లని స్ఫురింపఁజేయుదురు దేహావసరములు కాని, కామములు కాని, వారిని స్వాధీన మొనర్చు కోపఃకాలపు పంచద్వివక్తులు వారికి గిర్వ దైవ్యముల నానందపు చిత్తభావలక్ష్మ యు కోధములు వారెఱుంగరు వారు నిత్య వ్రపన్నమపిన్నులై, శ్వచ్ఛకాల్యముల

సరోజవిరాజమానులై యుందురు ౧

ముక్తజీవి పుష్కరావముల కతీసుండు, వరిపూర్వకచే ధర్మము నాతఁ డతిక్రమించినాఁడు అతఁ డాత్మజ్ఞాన వరిపూర్వకచే విశ్వవిశాల మగు సాదార్యము, సౌమిర్యము, తేజము కలిగి, నీతి మాత్రముల కతీతుఁడై ప్రవర్తించును పునర్జన్మ హేతువగు నేదేని పాపకర్మ నాతఁ డాచరించినను దానివలన నాతఁడు బద్ధుఁడు కాఁడు సామాన్య మానవసమాజమును బంధించు నిమిషము లాతనికి వర్తించవు ముక్త పురుషుఁడు, పూర్వనిరంతుకవ్యక్తిత్వమును గలిగియుండునని గీఁ తావించినది నీజ్ఞేతత్త్వజ్ఞుఁడు ప్రకటించిన మానవాతిత పురుషుని వలె (Super man) దుర్బలులు, సల్బులు, నశమధ్యులునగు వారియొడ జొచ్చు చూపఁజాలని ప్రవర్తనము నీ ముక్తపురుషులు లోకములో బ్రదర్శించిన యెడల దీని బద్ధాంతము ప్రమాద సంభరితమైనదగును గీత చెప్పు ముక్తపురుషులు సాంఘిక నియమములను తాదీంచకున్నను నవి గౌరవించఁదగిన వని నిష్పంశయుముగాఁ బ్రకటించిరి ముక్తు లైన మహాత్ములు తాము శ్లేశము నొందకుండునీ కాక, యితరులకు నే శ్లేశములను గలిగించరు ౨ లోకనాశ్వాము జీవించునీ వారి ప్రకృ తిగా నుండును లోకములోని సంపత్తివలయెడల ని మహాత్ములగు ముక్తపురుషులు సమత్వమును గలిగి యుందురు వారు సతీవముగు నాత్మజ్ఞానచేతమృతై, సాంఘిక నియమానుష్ఠానముచే మానవు లాత్మ విశాలపరిపూర్వక సంపదలెనని బోధించఁ జూతురు వారిలో దైవసంకల్ప మెట్లు గోచరించిన పట్లు నిమిష కర్మాచరణ మొనర్చుచుండుర

గీత యొక సైతికసమాజము బంగీకరించినను, భర్మాత సమా జము నొకటిఁ బ్రకటించెను సంఘముతో సంబంధము లేని అసంబా ధ్యుదయావశాశము వ్యక్తికిఁ గలదని గీత బోధించెను బ్హ్యాన సంఘ వర్గ ధర్మము లన్నిటికి వతీతుఁడు ఇది ఘోషిండు సంపాదించఁగల మహాత్మ్యవృద్ధివి భార్యానుజాదికసర్వభావ్యసంబంధములను ౩వ

౧ బాలభవస్తా భావో విస్మయో యోగ ఉచ్యతే శ్వాసంకరేణ కల్యణ

౨ ౧౭ ౧౪

ర్థించి, తాను దన యీశ్వరుడు గలిసి, వెనుగుపోతరమున నేతాంత
వానియై, సంపూర్ణపంతుష్ట నొందగల శక్తి మానవున కిట్లుప ది
సప్నాస్థి ధర్మము ఇది సంపాదమునుండి వలయునధర్మము తాదు,
అతడు సంతుమునకు దూరమైనయెన్నను, సర్వజీవకృపావరతం
తుగ్గిలై జీవించును కైలాసశిఖరముపై ధ్యానిగతుడై యున్న పరి
పూర్ణ సన్మాని చక్రవర్తియగు శివునివలె, లోకకల్యాణము కొనుట విష
మైన దాగును

ఎరిశీలిత గ్రంథములు

- ౧ తెలాంగ్, ఛగవద్గీత, యుప్ బి ఇ వాఙ్మము ౮
- ౨ తిలక్ గీతారహస్యము
- ౩ అరవిందసహస్రం గీతారహస్యములు

భారతీయ తత్వశాస్త్రము

దశమాధ్యాయము

బౌద్ధమత స్వరూపము

౧

బౌద్ధమతశాఖలు

బుద్ధుని జీవితకాలమునందే, అనుచరులలో ౧ భేదాభిప్రాయములు దృఢపించినవి కాని, యాతని మహత్తర వ్యక్తిత్వ ప్రభావముచే వృద్ధి గొందఁజాలక పోయినవి అతని మరణానంతర మా తీదములు అంగీకరములైనవి రాజగృహమందు మొట్టమొదట సంకలనము చేయఁబడినవియు, నేటికిని సీలోనునందు నిలిచి యున్నట్టివియు త్రిపీఠములు భేరవాదములోని వని హిసయాన శాఖలు నమ్ముదురు ఈ ప్రధమ సంఘ సమావేశము, విశేష ప్రతిఘటన మున్నప్పటికిని, శక్వాంధర్మకాఠిన్యమును గొంత పడలించ యుత్పించినది దీని యనంతర మొక నూతనోద్గమ వైశాలియందు రెండవ సంఘ సమావేశము జరిగెనది ఈ సభయందు విషయ సిద్ధాంతావరణములు పరిశీలించఁబడి నియమాతిక్రమణాచారముల నేమైన నంగీకరింప వలెనా లేదా యను విషయము తర్చించఁబడెను తీవ్రవివాదమైన వెనుక, సంప్రదాయవాదులైన స్థవిరులు^౧ లేక వృద్ధులు, నియమోల్లంఘనములను నిరసంప

౧ దేవతత్వం యస్మా యః సవరోకించ్యతా   ౨ ఏ కిణ్వదో జేతూ

గర్భిణి అభ్యుదయవద్ద మైన యువసాంఘికలు, సభలో చా మోటునది నను, వధిశతంశ్యాకమైన యనుచరవర్గమును గలిగియుండిరి వీరందఱును గలిసి మహాశంగీతి యను శాఢ వధ వడిచిరి ఈ పథాంశావర్తనము, సవాతనుల దృక్పథమునుండి రచించఁబడినది దీనివంశ గ్రంథమునఁ గలదు ఇ ఈ వధ మతమును భ్వంత మొనర్చెననియు, బూర్వమతగ్రంథములను విచ్చేదమొనర్చెననియు, నిశాయములందలి సిద్ధాంత వ్యవచనములను దాటుమా డొనర్చెననియు, యుద్ధోపదేశమందలి యుద్ధోపమును నాశ మొనర్చెననియు వర్ణించఁబడినది సవాతనాఘ్యదయ వర్ణముల మధ్యమందు వివాదాంశములలో ముఖ్యమైనది యుద్ధత్వ పొత్తిపవిషయము వివరయధ్యముల మార్పు లేని వక్రరూపస్థానముపై నది యాధారవడియున్న దని స్థవిరులు వాదించిరి యుద్ధవదలి ప్రతిమానపుని యం దంతర్నిశితముగా నున్నదనియు వానిని వక్రమా విష్కరణము చేయుటచే, బ్రతివ్యక్తియుఁ దధాగతస్థితిని నొందకపునినియు వఘ్యదయ వర్గయులు వాదించిరి స్థవికూడము ఎరంఎరగ వచ్చిన నేటి సీలోను బౌద్ధుల ధర్మముని చెప్పుదురు బౌద్ధమరము అం రెండవశతాబ్దియందే, వసుగెనిమిది శాఖలుగాఁ జేరి ప్రతిశాఖయుఁ దనదే సరియైన పాఠీనబౌద్ధముని నమర్చించెను కరువాత సోతుని కాలమున వజుల బౌద్ధమతమెల్లు సదచినిద మనుఁ దెలియదు యుద్ధునికి రెండు స్పూర శతాబ్దుల యనంతరము, మౌర్యచక్రవర్తియైన ఆశోకు డీ మతమును స్వీకరించుటతో నీది విశేషవ్యాప్తి నందు నాంబించెను యుద్ధుని మరిదానంతరము పరాంధశతాబ్దులవఱకు, నొం హిందూ మత శాఖానున్న బౌద్ధమతము, ముఖ్యముగా గణితవక్రవర్తి ర్పించఁబడ బ్రవంచమతమై విలసిల్లినది ఇ కాబాటు పొంతమునుండి గంగా నదిముఖ వర్షదేశము వఱకును, నామాలయముల నుండి వింధ్యర్యుతి శ్రేణివఱకును వ్యాపించిన తల రాష్ట్రములంతటను, శాశ్వతములై యుండఁగల స్థూపములను నిర్మించ సోకుఁ దాక్షాంబెను రాశ్చీరము

[illegible]

నుండి సిలోనువజులుగల దేశములోని వివిధభాగములకును, దన రాజ్యములో లేని యితర పొంగితములకును, నాతఁడు మతవ్యవహారల సంపెను మతవ్యవహారల నాతఁడు సిరియావ్రభువు రెండవ అండియోజన్ వద్దకును, ఈజిప్టుపరిపాలకుఁడగు రెండవ తోలెమీ వద్దకును, మాసిడోనియా చక్రవర్తి అండిగోనస్ గోమటోస్వద్దకును, సైరిస్ రాజగు మాగస్ వద్దకును, ఎపిరస్ సార్వభౌముఁడగు రెండవ అలెగ్జాండరు వద్దకును బంపెనని పదుమూడవశాసనము చెప్పుచున్నది కీర్తి పూరితకాష్ట్రని బౌద్ధమతము కాశ్మీరము లోనులందుఁ జరిగెనని, క్రమముగా నేపాళము టిబెట్టు, చైనా, జపాన్, మంగోలియా దేశములలో వ్యాపించెను అశోకపుత్రుఁడగు మహేంద్రగుప్తు, సిలోనుకుండలి బౌద్ధమరాధిపతిగాఁ జేయఁబడెను బౌద్ధమతమునఁ దలెత్తుచున్న నూర్పుభావములను జూచి, అశోకుఁడు బౌద్ధమతములోని ధర్మము నెక్కుడుగాఁ బ్రచారము చేసెను ౧ బౌద్ధమత సన్న్యాసులకుఁ గల్గిన గౌరవప్రతిష్ఠలఁ జూచి, సంశయశీలుడు పెక్కురందుఁ జేరిరి మహాసంశ్కరంథము చెప్పిన రీతిని, 'మతద్రోహులు స్వార్థప్రయోజనము లాశించి, కాషాయాంబరముల ధరించి తమకుఁ దోచిన భావములనే బౌద్ధమతధర్మము లని ప్రకటించి, తమకుఁ గలిగిన సంకల్పమే ధర్మమని పోయిరి' ౨ మొగ్గలి పుక్కుఁడైన దీస్సా అధ్యక్షతక్రింద మూడవమత మహాసభ, మఱియును శుద్ధిచేసి కాపాడు నిమిత్తము పాటలిపుత్రమండు సమావేశమయ్యెను

దాలవజులు దేశాంతరులై భాంతవద్దమును బరిపాలించుచున్న యవనులు, కాకులు క్షత్రవ, కాతవాహన వహ్లవ మహాదారులు వెంటనే బౌద్ధమతావలంబులైరి దక్షిణ ఎశ్విమదిశ లందు బ్రాహ్మణమత ప్రతినిధులగు భూపాలురు గొంచులున్నను, సమీక సంఖ్యాకులు బౌద్ధులైరి

౧ అశోకుఁడు ౨౦ శా.వయలలో బౌద్ధవాదులను కనకముని మూలమున రెండవవాడు వ్యాపింపుమని యాజ్ఞాపించియు చెప్పినారు మ్రావనిర్వాణములు నిర్వియాకృత మున్నగువానికిఁ బోలె లంబాటుపడియున్నట్లు తెలియచున్నది ౨౩౪ యని పౌరిష్టలుద్ధేతవను ఎక్సాన.అవలంబు బుద్ధులందఱయందుఁ బోలె కన్నులే ఎక్సాన. ౩.రృక్షియందెనని ఎప్పిష్టలు

శ్రీ పి | వధను కళాధిలో రాష్ట్రము చేసిని గుప్తలకాలమున బ్రాహ్మణ మతము పునరుద్ధీకృత మైనది వంద్యగుప్తుని సుధుంశాలములు స్పందనగుప్తుని వీరపు కాలములు వముద్యగుప్తుఁ డొనర్చిన అశ్వ మేదమును వర్ణించినవి బ్రాహ్మణమత పునర్విప్లవమును తెల్పు నితరాధారము లనేకము లున్నవి కేవల విప్లవమతకాఖలు అసామాన్యముతో వ్యాపించివి వానవదత్తలో శుభంధుకవి, బైమిని కిష్కలు బొడ్డునిర్దాంతమును ఖండించినది వ్యాపియున్నాఁడు అ బొడ్డు ముఖ్యభాషయగు పాకృతము, సంస్కృతభాషచే అతిక్రమించి అదే నని నాఁటి బౌద్ధసంస్కృతకావనములే తెల్పుచున్నవి బ్రాహ్మణ మతము ననుకరించి, బౌద్ధమతము బుద్ధునే దేవునిగాఁ చేసి యిట్లుని విగ్రహములను స్థాపించి, నగుణమూర్తి కారాధనములు బారులు చేరి, కనిమ్మని నమోకొనినదగు వాగార్థముఁ దీర్చి విభావమునకు రూఁ మెనుకొని మహాయాన బౌద్ధకాఖను స్థాపించెను కథనికొ బాల్కమె యిట్టి పూజావద్ధులు పెంపొందియున్నవి కేరళాదులనుండి కై సొంపుకులు చీలిపోయిన యుద్ధములు మహాయానబౌద్ధకాఖగాఁ కరిగి మించినది పూర్వ బౌద్ధక్షిదర, మహాయానకాఖానవ యిట్లు క, బ్రాహ్మణమతపర్యవృత్తము నేకకాలములందే అరిగివి రనిమ్మని కాలమున వంశానులోని జలంధరునగరమున అరిగిన కథలోని అర్థం ములను మహాయాన మనుసరించును మూలనిర్దారమును కైర్తింబ గూర్చుభావములను తీర్చి, అసామాన్యముల మూర్తవిశ్వాసవైచిత్ర్యము లిందు విశేషముగాఁ గల్పించియున్నార హిందూలము పాకృతానిర్వరమైన పూర్వకాఖ, మహాయానము సంస్కృతభాషాంచితమైన గూర్తకాఖ అది బౌద్ధములము యొక్క మూలరూపమును, బుద్ధుడుచే కేంద్రం వైశ్వానిక, సన్న్యాస, వనిశ్చర్యములను, తాను అర్చించి, దోషించుచుంటినని హితయానము తెల్పును మ కియానం యోగి, దైవ, వత్తిరత్వముల విభిన్నుత్తితేనను పిలోను అర్కాలలో పిల యానము తన యోగ్నిత్యము నిజానుకూలగా, మహాయానము నేపాక

వై నా దేశములం దభివృద్ధిపొందెను నాహ్వానవంతముతో నంబంధము లేని యాంతరంగికదృష్టి పీనయానమునకును, లోకవర్జితుల ననుసరించి, వ్యవహరింపబడిన మహాయానమునకును నిట్టి తేడము, బౌద్ధ మతచరిత్రములోఁ దుదివఱకుఁ గోచరించును మహాయానము పర్వ జనోపకారియైన మార్గము, పీనయానము కొలచియుండితే బౌద్ధ సాధ్యమగు సర్వమార్గము పీనయానమును ముఖ్యమతిముగా పెంగిల రించిన దక్షిణావతము కనిపింపని పథ సంగీకరింపలేదు దక్షిణమున నీలోను మున్నగు చోటులందు వ్యాప్తగాంచిన కారణమున పీనయానము దక్షిణ బౌద్ధమనియు, సుత్తరదేశములందు మహాయానము దీర్ఘ, చైవా, సుంగోలియా, కొరియా, జపాన్, మున్నగు చోటులందు వ్యాపించిన కారణముచే సుత్తర బౌద్ధమనియుఁ బిలువఁబడెను కాని యీ విభాగము స్థిరమైనది కాదు రైన్ డేవిడ్సు ఇట్లు ప్రకటించి నాఁడు “దక్షిణోత్తర బౌద్ధకాల లనఁబడు వానియందు, నేడుకాని, పూర్వముకాని, భావయందుఁగాని, భావములందుఁగాని యెట్టి అంతరంగిక వమస్వయము లేదు” ౧ బౌద్ధ వాఙ్మయ మంతయు నుత్తర దేశముననే జన్మించెననియు, రెండు కాలలు నెట్టి సంబంధము లేని విశిష్టతమతములు గావనియు, వీని కన్యోన్యభావ సంశయము మున్నదనియు మనము గుర్తించినచో వీనికి దక్షిణోత్తర కాళానామము లనవసరములని తోధపడును కాని పీనయాన మహాయానములకుఁ గొంత తేడము క్రి. వె ౪-వ శతాబ్దికి బూర్వమే ప్రబలియుండెను పానాయాన్, యువాన్-క్యాంగులు పీనయానమును స్మరించిరి లలితవిస్తారములందు నిది పేర్కొనఁబడినది

పీనయానము పాశీమతగ్రంథముపై నాధారపడి యున్నది, బౌద్ధమతసంస్కృత గ్రంథములన్నియు మహాయానమునకుఁ జెందినవి మహాయానమతమున కొక ప్రత్యేక మతగ్రంథము లేదు, ఏలనది యొక ప్రత్యేకకాళానములను గలిగియుండలేదు ౨

౧ కొద్దలకవర్ణము పుట ౨౭౭

౨ మహాయానకాలము ౨౭౭-౨౮౨ వ. క్రి. దీనిని కొన్నిచియునైయున్నది

(౧) అష్టావహానోత్తరబౌద్ధమతము

(౨) బౌద్ధకాలము

ననుసరించి, పద్వి వస్తువులు క్షణికములు ౧ స్థరమైనవి చెప్పబడిన దేకము, నిర్వాణము నిజముగా లేని వస్తువులు అని శేషం నాల్గవ శాసనామములు, క్షణికములైన ధర్మములు వస్తుస్వరూపము వ్యక్తి లేని భావములు, కర్త లేని యాపాణునున్నవి ఈ శత్రువులు వ్యక్తులు కాని వస్తువులు కాని లేవను క్షణికవిశాచవర్జితవాదము ౨ అర్పణములు క్షణికములునగు ధర్మములే, కారణకార్యములుగాఁ గలిసి, నామమాత్రములగు సనత్కర్మవస్తువులను బ్రదర్శించుచున్నవి

శీలితముయొక్క అక్షయము నిర్వాణము లేక శీవనాశనము మన శీవన మంతయు నేదో యొక కోరిక కలది, అందుచే అంధము, నిర్వాణము పొందినదిన వెనుక మిగులునదేమైన నున్నదా యను విషయముతో హిందూనా మూలోచించడు

హిసయోనమునకుఁ బ్రధానమైనది అర్హతాదర్శము ఈ పదవి స్వయంకృత్యవలన లభించునని హిసయోనసద్ధాంతము సత్యవత్తున యుమును గూర్చి తపోధ్యానములే సాధనములు ౪ అర్హత్యతి నిందిన వారికి అర్హత్యము లభించునా గును విషయమునుగూర్చి హిసయోనము మానము వహించినది ప్రతిప్రాణికిని అర్హత్యము పొిచ్చించునా యను విషయమును గూర్చియు నిది స్పష్టముగాఁ జెప్పయుండలేదు అర్హత పదవియే అక్ష్యముగాఁగల శివసాక్ష్యధరమైన యా యాద ర్శము, శృంగారాద్యసముద్యుతైన అర్థుని యాదర్శమునకు విరుద్ధమును, నిరుపయోగమునై పది మఱియు హిసయోనము అర్థుఁడే

[illegible]

၈ နှစ် ၁၆ ရက် ၇၆ နှစ်

౨ వ్యవసాయ ర్యాంక్

అ పరిధియే ది ల పేట. గుం. 9

4 దర్శనభాషన ఎలా

రక్షకుఁడను విశ్వాసమును గలిగియున్నది ఈ విశ్వాసము నుండి కావచ్చును గాని, అవలు ఎద్దుని యుపదేశమునకు విరుద్ధమైంది ఇచ్చేను వాక్యములలో హేనుయిన బౌద్ధముతము నిటు పంగిరింప వచ్చును, “ప్రపంచవరిత్ర” ముంయు కాక సుహృద్భవంపక భార్యమని తోచు క్షణములు గలవు, కావున నారతే ఏధాన విషమము, ప్రతి వ్యక్తియుఁ దన్నుఁ దాను గాపాడుకొనుటే ”

అర్థతవదవియే మహోర్కృష్టమిదివి అతఁడు గామాగ్ని చల్లారి, పునర్జన్మబంధ హేతువగు కర్మ లేకుండును కను యుపదేశకారంభకాల మున బుద్ధుఁడై పదవిని బొందెను ఖామిపై నార్మినిగ్రహముచే విర్యాణము నార్జించుట కే మానవాతీయ క్రియు ఎవలము లేమి జీవకోటిలో ముత్తమోత్తముండగు బుద్ధుని ససము గౌరవించుటకు గారణమారఁ డిట్టి బుద్ధుని బొందిన మార్గపుర్వి కర్మాధనవిధానము నుగ దేశించినవాఁడు అంతకంటె విశేష మేమియును లేదు మానవప్రృత్తి కలాపమునకు దూరమైన, యేరాంతగు శింశుములందు భ్యామోగ ముచే విర్యాణము నార్జింప హియోబుద్ధులు గ్రీ బుద్ధింతురు అగ్ని విహణము త్రమందు పంసారణమా సమంధ మలు తొర్తిగా నిషేధించఁ బడినవి “పంఘజీవితము నల్పువానికి న సకల ముదయించును, దానివలన దుఃఖము సిద్ధించును ” ౧ హియోబు నకానువరులు రాజమార్గములఁ బోవునపుడు, బాహ్యసౌందర్యములచేఁ ద మాకృష్టలు గాకుండ ముకుళితనేకుగ్రిలై బోవలయును ని. స సము గలదు వివేరి పంకుఁడు “మందుచున్న అగ్ని కణములను గె దాంవత్కటివరమను విసర్జింపవలెను ”

“ప్రపంచపంగిము పలన ముగ్ధైశి యుఁ యుంచును

గృహస్థజీవనములోఁ జి త్రవిష్ణిపకారిణ పాంశు బలి చలరీగును

గృహ బంధుమిత్రాది బంధునిర్ముక్తమై స్థితియే, అన్యాయ నిత్యముఁ గోరు నేత్ర తవదవి ” ౨

౧ ౨౭ ౨ ౩ చిత్రవిహారములోని ఎంబు ౨ ౧౨ ౧౩ ఎరి ౪ ౫ ఎందు ఈబాహ్యము ౪౭ ౨ ౧

విశుద్ధి మగ్గుము సమపరించి నిర్వాణము పొందఁగోరు వాతఁడు, మహత్తర ధర్మబోధకపారశాల యనునదగు శృణవ వాచికకుఁ బోయి, వ్రవంచము, జీవుఁడు నివస్నియు పవత్యము అని యిది బోధించు నువదేశమును వివవలెను మమకార త్రియాన్వితమైన జీవితమువలన హాము లభ్యమును పొందించఁజాలము కామప్రేమలు లేని అర్హతాదర్శ ముత్పాపావనకమైనదికాదు పరియైన సంఘనిర్వాణము లేని యా దిన ములలో నీ భావముల తెక్కుడు పాదాన్వ ముండి యుండవచ్చును కాని వ్రవంచ మొక మతముగా మాణిజాలదు అవంతముగా నాకాల గోపాలమును, కావనముచే నన్వ్యామలను తీయఁజాలము మానన జీవితము, జీవితమునందు జగుప్సాభావ మొక్కదానితో నిండినది కాదు నిజమగు నన్వ్యానము వ్రవంచదుఃఖముల యొడ నాదాశీస్యము వహించుట కాదు హెరవ్రవృత్తి రంగమధ్యమున నిశ్చలమై యుండఁగల యొక ప్రకాంత కేంద్రమును నిర్మించుకొనుటే కరోర ప్రపంచనినాదముల మధ్యమందు, నన్వ్యాసి యేకాంతసుందరమునందే కాకుండ, మన మవంచల వ్యరదిత్తమును గల్గి ప్రవర్తించుఁజేసిని బొందియుండఁ గలుగుటే నిజమగు పేదాంతము మూలబౌద్ధము, హిన యావమువలెఁగాక, దురింతదుఃఖదూషకుల నివాసములందును, నిరంతర వ్రవృత్తిలంపలులైన జనసమూహములందును, సేవాపకాముల సంపాదించుమని బోధించినది ౧

జనసామాన్యము నమ్మిన అహంచేవకారాధనముపై నాధారపడిన యొక విధముగు మనుష్యధర్మ రక్షితమైన దైవభావమును, నువదేవకా భావమును హినయానము పెంపొందించెను ఈ దేవతలు నర్వజ్జత్వ నర్వవ్యావకత్వములు లేనివారు, శిక్షణమునకు ధ్యాన మొక ముఖ్యాం గము కావున నీ దేవతలను గల్పించిరి చారిత్రకవ్యక్తియైన బుద్ధుని మహామూన్వితునిఁ జేసి, దైవముగా నొనర్చి, యుపాస్యదేవతల కవసర మున్నదని నిశ్చయించిరి బుద్ధుని ఒప్పుచురణకాలములందు దేవతలు వచ్చి, బుద్ధునిప్రవ మొనర్చిరి బుద్ధుఁడు దేవతలకు దేవుఁడు జ్ఞానము, శక్తి పూర్ణముగాఁ గలవాఁడు కాని, ఉపాస్యోపాసక సంబంధము స్పష్ట

౧ మత్తపొతములోని మొదట ప్రమ ౧౭ ౧౩ మొదలమొందు దివా హ్యాయ ౪౭ ౨౧

పజువలీదు అనలు, బుద్ధుఁ డొక మతవ్రత, మార్గదర్శకుఁడును అతఁడు లేవుఁడును గాఁడు, మానవాతీతుఁడును గాఁడు బుద్ధుఁడు బోధి జ్ఞానము నందిన యితర సిద్ధులవంటివాఁడుకాదు అతఁడు మోక్షి మార్గముఁ గమఁగొనుటయే కాక, లోకమునకుఁ బ్రకటించెను ప్రాచీన హిందూనకు ననువరించి ఎద్దుఁడు మనుజులలో నొక మనుజుఁడు, సామాన్యులకంటె నధికమైన జ్ఞానశక్తులు కలవాఁడు బుద్ధునిఁ బూజించు లోకని స్మరణము కొఱకే ఈ మతములోని కొందరు పూర్వసంప్రదాయ వాదులు, మనము బుద్ధు ననుకరింపవచ్చును, కాని బుద్ధుని పరిపూర్ణ మన కసాధ్యమని చెప్పుదురు ౧ అందుచే వారు మరణించిన నెనురి గే పుణ్యలోకమునందో జనించి, యా ఎన్నఁడును బోధింపఁగల బౌద్ధులు కింకొక యాత్ర చేసి ముగింతురని విశ్వసించిరి ఇంద్రియారిత విషయ ములనుగూర్చి తెలిసికొన యత్నింపవలదని గౌరముఁడు చెప్పిన యుపదేశమును హిందూనకులు పూర్తిగా విస్మరించి రని స్పష్టముగు చున్నది మొదట బుద్ధు నంగీకరించి, బుద్ధత్వమార్గమును నీ మునులు న్యవేశించి, తరువాతి నందూడెవలల నారాధించు నీ విధానము బహు దేవతారాధన మగును శాస్త్రికముగా క్షణికవాదము, ఆచరణమందు బహుదేవతారాధనము నల్పాధికారతమ్యము నిందు గోచరించు చున్నవి సిద్ధాంతమునందు దేవుఁడు లేఁడని చెప్పి, ఆచరణమునందు బుద్ధోపాసన మంగీకరించు విస్తృతత త్త్వము లేని మతమే హిందూనకులు, పశ్చిమదైవము నంగీకరించు భక్తి కిందు స్థితియు లేదు హిందూ బౌద్ధమతము నిర్వాణమార్గము నొకటి చెప్పునదికాదు, ఎరువవియ్యి లైన మునీశ్వరుల కణాక్షమున బ్రహ్మలోకములో ఎనించు మార్గము నిది యుపదేశించును స్వర్గనిరకము బుద్ధుని హిందూ మతభాగ మంతములేని పరిణామ కోలాహలము వలని జాగువ్వ, అలసటలచేతను, పరిపూర్తివిరహమువలని వికృంతిచేతను బయలుదేరినది ఇది ద్వివి మనస్సంజాతమైన మతము కాదు ఒకవిధమైన లోకద్వైతమే యీ మతమునకు ముఖ్యోద్దేశము ఈ మతము శాస్త్రికముగా శాస్త్రికము నీస్పృహయమునగు నిర్వచనమును గోరును, మహాయాము ఆస్తిర

౧ హిందూమతలో గౌరవాదుల పోతొరవాదులు బుద్ధులు పోతొరవాదులు

నపు పుట్టిన పోతొరవాదులు కొంత కాలమిది గోవు యంత్రములు పుట్టించుదురు

మత విశాసములను గోరును మహాయానముకంటె హిసము విశేష విశ్వాసముతో బుద్ధుని చారిత్రకసంప్రదాయములను బోషించినది మహాయానము ప్రజాసామాన్యహృదయావసరముల కనుకూలమతమును గల్పించి, సంతోషపెట్టఁజూచును నాస్తకములు నూహికల్పితములు నగు భావములచే హిసయానము నిర్దిష్టవిశ్వాసమున కవతారమై యాత్మబంధన హేతువైనది మన మనుష్ఠుండుట కొక నిశ్చయవిశ్వాసముగాని, సాధించుట కొక లక్ష్యమునుగాని హిసయాన మొనఁగి యుండలేదు

3—మహాయానము

బౌద్ధమతారంభకాలము మొదలు, అశోకునికాలము వఱకునుగల సద్ధాంతములు పూర్వబౌద్ధమును దెలిపినచో, సోకునికాలమందలి భావములు హిసయానసద్ధాంతమును బ్రకటించును అశోకుఁడు మొదలు కనిమ్మని కాలమువఱకు నున్నట్టియుఁ దరువాతఁ జెందినట్టియు భావములు మహాయాన మతమునకుఁ జెందినవని చెప్పవచ్చును మతావరణములేని, నిరుత్సాహజనకముగు తత్త్వసిద్ధాంతము చిరకాలముత్సాహ సంతోషములను లోకుల కుదయింపఁ జేయఁజాలదు హిసయానము మానవుని పరచింతావరత్వమును గణింపక ఆధ్యాత్మిక దృష్టి కవకృతి యొనర్చినది హిసయానముయొక్క నాస్తికతత్త్వము పెట్టెలోఁజెట్టిన యుష్ణపంజరమువలె, నుండర కుసుమమందున్న రోగ గ్రస్త కీటకమువలె నుండెను అఁకృతినందిన మానవుని కాంతలు తేతెత్తి, చెలరేగి, హిసయాన నిరుత్సాహతత్త్వమును ప్రవచంప్రతిఘటనముతో డీకొని, కొరాడెను నముచిత జ్ఞానాచారము లేక క్షుశించుచున్న జీవాత్మ, నాఁటి ప్రజాజాహంకర్యమతములోని, భావస్ఫూర్తి నిచ్చు సాంకేతికతత్త్వము అందుండి పోషణము నెన్నేఁచిన యుత్పించినది బుద్ధుని జీవిత ముద్రీకము మదయింపఁజేయుఁగలదు. అందుచే ఎద్దుఁడొక దేవుఁడుగా నిర్ణయింపఁబడెను ధర్మానుష్ఠానసిద్ధికి మూర్తియు, ధర్మావతారమునై యాతఁడు గోవరించెను తత్త్వదృష్టి గల హిసయానమతస్థుఁడు బుద్ధోపదేశమందలి గౌరవముచే, బుద్ధు నవతారముగాఁ దలఁచుటకు సంశయించి, హృదయ దౌర్బల్య మను యవ

నికను జింబివైచి, ఎద్దుడు నాక మామూలే నిని | బిదింబి
యందును కాని, భక్తివ్యంశులకు లోబ్ధులైనా లెచి | పత ౩, నాన్య
వై నెల తొందపలెను లేదా సురణమునై ప నను ప్రపించెను

ధర్మరంగమునందు, తోరసంబంధము లేకుంటుండు ఎదురు బుగి
దుష్టులితములతోఁగూడిన సహస్రములను బుగి, మోసములను బుగి
వాంఛానుభములను బలవంతముగా నణచి వేయు నిధానము, బ్రహ్మతి
స్వభావమును రూపుమాఁగోరు నిరర్థక బ్రాహ్మము, గీవాపంబు
హేతువులైనవి మానవుఁ డేవ్రవంచమునుండి బ్రాహ్మము నొందర
దలచెనో దానికి బంధించఁబడియున్నాడు అబ్బకానిదానికి దాహ్యము
నుండి విముక్తి యునఁగా వాల్మవాళుని యైనచో, మంబుమే బుగి
బరమలక్ష్మ్యమగును బ్రాక్షముఁగా, కాన్మేరంమును ఎయించుటే కాని,
యాత్మ వాళవమని బుద్ధుని భావనా కాదు బుగియు బుగియు
బుద్ధుడు తపోవిధానము నుచేరిం బ్రాహ్మను బుద్ధుడు నిర్వా
ణము పొంది, రక్షులు మూసికొని రూపుండ గీవాల్మనై బుగిలతో
నాఁడు తోకమునుజూచి తోరము ముక్తి మృగమును బుద్ధునిది
మును జూనాడు “సిద్ధి పొందని వారికి నేను రక్షకుఁడను, బుక్తి
మార్గమున యాత్రచేయు వారికి నేను మృగంబుఁడను, బుగిను,
వినిర్మలకాసారమును, సంసారని గుఱును రక్షియింపఁగల పరువారికి
సేతుబంధనమును అంధులకు నేర దీప్తియు, తలములకు నను విశ్ర
మించు పొన్నును, వాసీగను గోరువారికి నేను బానిసను” ౧ నిర్వాణ
మతగా జీవవాళుని శివయాన బుద్ధులైనము చేసింది నాళు
మును లక్ష్మ్యముగాఁగొని పొందెనుకొను స్వభావము సుఖసహజ
లక్షణము గాదు

శివయాననా బుర్రల త్రవము ఎదుర మృగము ౨ కలవారు
లే ద్ధిమతము విశ్వవ్యాప్తమై, శివసముద్రము వార్యులనుబుద్ధులు,
శివయానము నిశ్చయమునైపది శివయానముకంటె నుర
మైనది, బలవత్పన్నులము నువదింబిది యగు ౩ ర బుగి

రావలసివచ్చింది తొద్దమతము దేశమం దెల్లడలను, దేశాంతరము లందును వ్యాపించినపు డది దేశమున లేని సహజప మతమునకు విరోధమును విడిచిపెట్టి, అనేక సూక్ష్మరూపములను ధరించినది మహా యాన తొద్ద మతారంభ కాలమునందు, విదేశములనుండి, అనాగరిక జాతులు దేశమందుఁ బ్రవేశించి, సూతసోద్యమ హితువు లయ్యెను అల్ప వాగరికతగల జాతులు పంజాబులోఁ గొంతభాగమును, కాశ్మీరము నాక్రమించెను గ ఈ దేశాంతరులలోఁ బెక్కుమంది, తాము జయించిన తొద్దమ సంస్కృతి విజ్ఞానములను, భాషామత వాగరికతలను స్వీకరించిరి వాఁడి రాజులలో నుగ్రగణ్యుడగు కనిమ్కుండు తొద్ద డయ్యెను అధికారశీంద్యము తూర్పుభాగమునుండి వచ్చిమమునకు మారెను పాశ్చాత్యులమును సంస్కృత మార్కమించెను వాగరికతా తాన్ములైన జాతులు తొద్దమతస్వరూపమును దమకు నచ్చిన రీతిని మార్పుకొని యంగీకరించిరి ఉత్కృష్టమైన తొద్దమతమును, వారి అముద్యజ్ఞా సీమకు పరివోపునట్లు కల్పించుకొనిరి మహాయాన తొద్ద మునకు త్యాగము సుతమునకు సిద్ధాంతములలో విశేషలేదములున్నను మహాయానమతము దాల్చిన రూపము ప్రజ లిదివఱకు వినినది కనినది కాదు పూర్వతొద్దము వ్రేకడించిన కొన్ని నిరుత్సాహకరభావములను విసర్జించి, ప్రజాహృదయము నాకర్షించు మతతత్త్వమును బ్రదర్శించుటన్నదో దాను జయప్రదము కాజాలదని మహాయానము విశ్వ యించెను పాంధ్యమతమునకుఁ తెందిన యొగతత్త్వము, ఉపనిష త్తత్త్వము, భగవద్గీతాతత్త్వము, నెట్లు పురాణ వచనభావ సామరస్య ములను గల్పించి ప్రజాహృదయమును ఆరంగొనినవో, యట్లే తానును జీయుట యు క్తమని మహాయానము విశ్వసించెను

దేశునిఁగూర్చియు, నాత్మనుగూర్చియు, మానవుని పరమార్థ మునుగూర్చియు మహాయానమతము కొన్ని మువ్రసినట్ల భావముల నిచ్చి నది “పూర్వతొద్దమైన హిసయూనమువంటి నధికతరమైనదని చెప్పుటకు మహాయానమని తదనుచరులు నానుకరణ మొనర్పిరి జ్ఞాన భక్తి

౯ చైనాదేశమున వ్యాపించినది మొదట హిసయూనా మహాయాన ము యందుఁబడినది కా ప్రపంచము మహాయాన ము పూర్వరూపమంది వేఁడని చెప్పింపబడినది - ప్రపంచము పూర్వ

విశ్వానముల వలన పర్వలోక పర్వజీవులకు మహాయానము ముక్తి మార్గమును జూపును దుర్వాదనంసారమున కన్వలియొద్దన మన్న నిర్వాణము బాహ్యమతసాహాయ్యముగాని, ఆపొషవాదికమొనఁగు మనశ్శాంతికాని యవసరములేని కొలఁదినుండి భీరులైనవారికి సాధ్యమని హిసయానోపదేశము యొక్క సారాంశము నియత మార్గము లేని నిర్గుణబ్రహ్మోపాసనమువలె హిసయానము దుస్సాధ్యమైనది, మహాయానము శుభభాగ్యము మానవులందఱు చెంటగల కంసారమును, లోకబంధుత్వమును విచ్ఛేదమొనఁబుకొని నన్నునింప నవసరములేదు బుద్ధిని లోకసంతాపమున కవసరమైన రీతిని ధర్మశాసనమును మార్చినదని మహాయానము చెప్పినది, అక్క సాధనమునందు వృద్ధులైనవారికి హిసయాన ముపకరించును మోక్షజ్ఞానము ప్రధానమైనదనియు, నాత్మసాధనము వ్యక్తిగత మనియు హిసయానాభిప్రాయము, నిర్వాణ రహస్యస్వరూపమునుగూర్చి యది ప్రసంగించఁదలఁచుకొనలేదు సుహాయనము భక్తి తెక్కువ ప్రాముఖ్యము నిచ్చి, పర్వజీవకోటికి నిర్వాణముపొందుట కవకాశ మున్నదనియు, నిర్వాణ మనఁగా నేతై క ఎత్స్వరూపమనియు, నది మన వ్యవహారానుభవములో గల జీవాత్మకుండు నే లక్షణములును లేని శూన్యగుణరూప మనియు పక్కాఁబడినది " ౧ వచిత్రమైన బుద్ధోపదేశమును లోకావసరముల నిమిత్తమై మహాయానము కలుపుత మొనర్చినదని హిసయానము భావించినది ఎట్లైనను, పరమార్థసాధనమునకు జ్ఞాన ముత్తమమార్గమని లోకమునకు హిసయానము తోధించఁగా, మహాయానము, మనము లోకమునందు నక్కర్మానుష్ఠానముచే నూత్నసాంఘిక మతాదర్శములను బ్రకటింపవలెనని యుపదేశించినది ప్రకృత్యతీతమైనదేదీయును లేకుండుట, ఆపొషంత్వపు కవకాశము లోఎంచుట, జీవితముల్యసమన్వలను నిరాశాతత్వముతో నవరించఁజూచుట, నిర్వాణ మనఁగా నాశనమని యుపదేశించుట, ధర్మజీవన మనఁగా నేవల మరవైరాగ్యమును, వీనివలన హిసయానము కొలఁదినుండి ప్రజ్ఞాన్వితులకే యుపయోగించు మతమైనకారణమునై, భక్త్యుపాధవావరకంతుల పంత్వపుకై, యొక నూతనోద్యమ ముదయించుట కవకాశమేర్పడెను

౧ అలంకారమతసాహాయ్యము బుద్ధుల కే వులెన ౨౨౨-౨౨౩

౪—మహాయానతత్త్వము

మొందు మనము మహాయాన సామాన్యతాత్విక సిద్ధాంతములను గూర్చి వివరించి, తదంతర్గతములైన శూన్యవాదమునఁగా సర్వము శూన్య మను వాదమును, విజ్ఞానవాద మునఁగా విజ్ఞానేతరప్రపంచము శూన్య మను వాదమును వాని వివరములను భావితృతరణమందుఁ బరిశీలింపము హిసయాన, మాతృయనగా క్షణికదశానముత్పయము లేక స్కందసమాహ మని చెప్పఁగా, నీ స్కందములు సనత్కములే యని మహాయానము వలించును దీని యుద్ధము సత్యమైన దేదియు లేదని కాదు మూలాధారమైన సత్పదార్థ మొకటన్నదని యంగీకరింపఁ బడెను దీనికి 'భూతతథతా లేక సత్సారమని పేరు దీని మత సూత్రములకు ధర్మశాసన మని వాచుము గలదు అన్ని వరస్పర విరుద్ధ భావముల సమున్నత సమస్వయరూపమే యిది విచ్ఛిన్న హృదయుల కిది యనంతకాలంబి నిచ్చునది కావున నిర్వాణ మనియుఁ బిలువఁబడెను ఇదియే బోధి లేక జ్ఞానము ఇదియే ప్రపంచకర్మమును నడపి, సర్వరూపకారణ మగుచున్నది మహాయానతత్త్వమున కర్హిత సామ్యము కలదు సర్వజగద్యస్తువు తొలి సత్పదార్థ స్వరూపములు సత్పదార్థస్వరూపము భాషాతీతము సనిర్వచనీయమునై యున్నది "వస్తువులు స్వస్వరూపములు, జ్ఞానమున కందుబాటులో లేనివి ఏ వాగదోషములు వానిని వర్తింపఁజాలవు అని దర్శనాతీతములు గుణాతీతములు అని పూర్వసమానత్వము గలవి, వానికిఁ బరిణామనాశనములు లేవు ఇవన్నియు నొకే యాత్మస్వరూపములు అట్టి సత్తునకే 'తథత' యను నామాంతరమున్నది "౧ అప్పుడు వాక్కుగాని వాచ్యవిషయము గాని లేదు భావము కాని, భావించఁబడునది కాని లేదు తథతా జ్ఞానము కలిగి, 'అహం భావమును సంపూర్ణముగా నశింపఁజేసికొన్నచో' నీ తథత దంతర్వస్తు కలిగినదని చెప్పవచ్చును "౨ సత్పదార్థము సంబంధమునకు, సహంకారమునకు సవస్థలకు సమీకరించదది అది స్వయంస్థితిగలిగి, సర్వాధారమైయున్నది అది "సర్వజ్ఞాన బోధి

౧ మలా యనువారము తత్త్వికా : పుట ౨౫.

౨ మలా కి పుట ౨౫

స్వరూపము, బ్రహ్మాండదీపము, సమగ్ర యథార్థజ్ఞానము, పరమ పాపనమైన తుర్ల చిత్తస్వరూపము నిత్యము, ఆనందరూపము వనిత్యము, స్వయంప్రభుత గలది, అవివాళము, నిత్యముక్తము నై నది ౧

వ్యవహారికగత్తు సత్యము కాదు బుద్ధిగల్పితమే అది స్వప్నము వంటిదే కాని అర్థరూపము కాదు జగము మాయ, మరుమరీచిక, విద్యుల్లత, బుద్బుదము కంటిదని మహాయానబోధలు చెప్పుదురు ౨ ప్రపంచములోని సర్వవస్తువులకును మూడు లక్షణము లున్నవి (౧) మూలసౌరము (౨) గుణములు (౩) కర్మలు మృత్యుయపొత్తిలోని మృత్తు మూలసౌరము, గుణము పొత్తిరూపము, కర్మ జలమును నిలుపుట గుణకర్మలు శక్తిమేరణములకు వశమైనవి, మూలసౌర మెవివాళము సముద్రముండిలి తరంగములు పెద్దవి, చిన్నివి కావచ్చునుగాని, సముద్రజలవరిమాణము పెరుగదు, తరుగదు ప్రపంచ మంతటికి నిత్యానిత్య లక్షణము లున్నవి నిత్యము భూతతథత, ఇది సర్వకాలసర్వదేశములందుండి సర్వాధారమై, నిత్యమై వెలయుచుండును నిత్యమై సర్వాంతర్గతమైయున్న యీ నిత్యపదార్థ మువ నిషత్తులలోని బ్రహ్మపదార్థమే ౩ ఇది తప్ప వీతొక్క పరమార్థము లేదు కాని కాత్మా లికసత్త్వమైన సంస్కృతి లేక జగత్తునందు, వీకమైన సత్య దార్థ మనేకమై నామరూపములు దాల్చినది సత్పదార్థమవసౌత్రితము, నిష్కాంతర్గతమునైన రెండు రూపములను గలిగి యున్నది ప్రపంచ స్థితినిగూర్చి మహాయానము మధ్యేపదార్థము నవలంబించినది జగత్తు సత్యమును గా దసత్యమును గాదు అనుభవములో లోకము నిజముగా నున్నది కాని, పరమార్థమున లేదు తరంగములున్నవి, నిత్యములు కావు ప్రపంచమొక యనిత్యదృశ్యము, వరికామవశమైనది సత్ప

౧ తొమ్మిది పుట ౨౭౬

౨ లలితప్రసంగము

౩ మహాయాన మధ్యపుట తమ భాషము దిండియభాషలలోనిది పాదము నెట్టియొప్పులుగోచరము లుండునాకామప్రబుద్ధులెప్పుడది అత్యంతాంతమున దు మాయాత్మాత్మము గల బారిని ము వెతమున కాకర్షించు నిమిత్తము ఎరపలంబులు ౪౭ ౫ ౬ ౭ ౮ ౯ ౧౦ ౧౧ ౧౨ ౧౩ ౧౪ ౧౫ ౧౬ ౧౭ ౧౮ ౧౯ ౨౦ ౨౧ ౨౨ ౨౩ ౨౪ ౨౫ ౨౬ ౨౭ ౨౮ ౨౯ ౩౦ ౩౧ ౩౨ ౩౩ ౩౪ ౩౫ ౩౬ ౩౭ ౩౮ ౩౯ ౪౦ ౪౧ ౪౨ ౪౩ ౪౪ ౪౫ ౪౬ ౪౭ ౪౮ ౪౯ ౫౦ ౫౧ ౫౨ ౫౩ ౫౪ ౫౫ ౫౬ ౫౭ ౫౮ ౫౯ ౬౦ ౬౧ ౬౨ ౬౩ ౬౪ ౬౫ ౬౬ ౬౭ ౬౮ ౬౯ ౭౦ ౭౧ ౭౨ ౭౩ ౭౪ ౭౫ ౭౬ ౭౭ ౭౮ ౭౯ ౮౦ ౮౧ ౮౨ ౮౩ ౮౪ ౮౫ ౮౬ ౮౭ ౮౮ ౮౯ ౯౦ ౯౧ ౯౨ ౯౩ ౯౪ ౯౫ ౯౬ ౯౭ ౯౮ ౯౯ ౧౦౦

దార్థము పర్యాంతర్గతమై యున్నతారణమునఁ, బ్రతిపస్తున్న, వస్తుతః పూర్ణవస్తువే, మతభాషలోఁ బ్రతివ్యక్తియు స్వస్వరూపమున బుద్ధుడే అవతంశకమాత్ర మిట్లు చెప్పుచున్నది 'వ్యతిప్రాతియందును తథా గతుని పూర్ణజ్ఞాన మిమిడియున్నది అజ్ఞానభావములవలనను, మమభార ములవలనను దీనిని జీవుఁడు తెలివొన లేకున్నాఁడు" వరమాత్మ యొక్క వివిధరూపములే జీవులు, తరంగముల మూలద్రవ్యము జల మైనదితిని జీవుల స్వస్వరూపము తదత, జన్మవరంపరలకు వశమైన దహంతారము, ఇది అవినాశమైన యాత్మ గాదు అనిత్యమైన జీవా త్మలో నత్వరూప మున్నది అట్లే పృష్ఠలోని నర్వద్రవ్యములందు జననమరణాతీతమైన నత్వరూప మున్నది "ఒక జీవమునందే, ముక్తాత్మయు, సంసారగతాత్మయు నున్నవి రెండు నవినాశావ సంబంధము గలిగి, విడిగా నుండఁజాలవు" ౧

వ్యవంబోధ్యుత్తి మామూలుగా నువమానములచే తెప్పించెను వ్యవంతమునకుఁ గారణ మవిద్య మన రుహంతావశ్యమైన యిది వేకముచే నిర్వచస్తువులు వ్యక్తిత్వమును గలిగియున్న వను భ్రాంతి జనించుచున్నది మన అహంభావము నశించినచో, లోకములోని వ్యక్తిత్వలక్షణము లన్నియు నవ్యక్తము లగును అయిదు వస్తురూప మునఁగిల లోకము నిదృశ్య మగును ౨ వస్తుతః శుద్ధము క్రస్తరూప ములైన జీవమానన మజ్ఞానవాతోపహతిచే జరించి, తిన్న మానన రూపములు దర్శింపఁబడుచున్నవి మనస్సు, అజ్ఞానము, తిన్నవ్యక్తిత్వ భ్రాంతియు నిత్యచదార్థములు గావు ౩ జీవత్వము కాని వాహ్య వ్యవంతము కాని ఎత్వములు గావు అహం' భావము నిర్మూలించఁ బడినప్పుడు, మన మేకము సద్విశ్రియముగను నాత్మ నిత్యమై, కాశ్వకమై, అవినాశమై, నర్వవస్తుమూలరూపమొలను దనయందుఁ గలిగి, ౪౫

౧ సుఖాది భక్తిగ్రాంతి ౨౩౦౫

౨ సుఖాది భక్తిగ్రాంతి పుట ౫౦

౩ సుఖాది పుట ౨౩౦

శంకుటః గావనగును " ౧ ప్రపంచము నిజముగా లేదు, అజ్ఞానముచే నది చూపట్టుచున్నది అభావరూపమైన యీ యజ్ఞాన మెవనిననుండి జనించినది? దీనిని సమాధానము లేదు అది యొక్కో యున్నది, కాంత స్వరూపమైన సత్పదార్థమును జలించజేసినది, ఏకసత్పదార్థము నేకమై, సంసారవశక్రము తిరుగుట కారంతమైనది ఈ యవిద్యాశక్తి, సత్పదార్థమందున్నదని భ్రాంతివశమై యూహించినాము వ్యవహార జగత్తు, అత్మ, అవిద్యావశమున గోచరించిన రూపము అవిద్య అనిత్యమైనది నను, నేదో రూపమున తథతయం దుండవలెను అవిద్య, అగాధమైన సత్పదార్థగద్యాంతమందలి యొక వెర్రుగా సత్స్వరూపము వచించినాడు అదియే విజ్ఞాన మని యాతః కూహించెను ఈ విజ్ఞానభాగ్యుతియే స్యమంపూర్ణమైన తథతనుండి ప్రపంచోత్పత్తి కారంతమైన ప్రథమసోపానము అప్పుడు విషయ విషయభేదము అందయించినవి మూలసత్పదార్థ యొక్కజీ, అందు దగ్గి, దృశ్యము నేకమైనవి అది కూశ్యము మాత్రము కాదు శాని, తర్కబుద్ధి దానిని వర్ణించజాలదు బోధింపనుండి మనము జనుటకు వచ్చినంతనే పై విద్య పై రుద్ర్యము అహంకూడిన లోకము తిరిగి గోచరించును అవిద్యయే ప్రపంచోత్పత్తి కారంతభారము మన బుద్ధిశక్తి వనునరించి అభావ స్వరూపమైన అవిద్య సత్పదార్థ గర్భమందున్న దని చెప్పవలెను ఎందుచేత? ఇట్లు న్నది గనుక, మఱి వ్యమునందున్నది, ఆ స్వయంస్పృశనశక్తి సత్పదార్థమునందున్నది పారమార్థికముగా సత్యాసత్యము లోకజీ అవి యొకే వస్తువుయొక్క రెండు ముఖములు ప్రపంచము సత్పదార్థము యొక్క రూపాంతరముగానున్నయొడల, అది పూర్తిగా నిర్వరాతము, నిసత్యము వగును జన్మ మృత్యు వ్రధర్యవ రంగము సత్పదార్థము

౧ అజ్ఞానభ్రంశ వర్ణనమున లోకే సత్యస్వరూపములని దీనించును అతః హిమః దీప్తి భ్రాంతివాదు మిత్యాదౌను అన్నియు సృష్టాదిమండియ సజ్జే యన్నవి వారి మూలశక్తి అత్మయే అజ్ఞానము వస్తువంగదోయచే ముద్రపముచేయి అరహంకూహములని తెలియలేకన్నాదు బుద్ధివశానను విప్రలగు లగుచే వస్తుస్వరూపము లను దిలకించి అహంకారవాద మొనర్చి వర్ణిజ్ఞత్యమొ జొందుదురు (మహాకర్మశాస్త్రము ౨౦ ౧౨౬)

౨ ఓమ మంత్రోచ్చే హమ్

యొక్క వాహ్యప్రకటనము పశ్చరాధ్యము దేశకాలములలో దృశ్యమాని మెగులున్న ప్రపంచరూపము వరమనత్యమైనది సరిపత్తము లెక పశ్చాత్త్యస్వరూపము, "ఈశుద్ధరూపము, జననమరణాత్మక సంపారమై, పత్త్యము, గుణము తర్కరూపమున మహాయానము లేక మహాసర్వ మెగులున్నది (౧) మొదటిది పత్త్యముయొక్క మహత్త్యము మహాయానముయొక్క మూలపత్త్యము, పరితర్కాత్మరూపమున పశ్చ్యము పులలోమండి, పవిత్రులలోమ, నవవిత్రులలోమండియు మాయులెనినై చ్చుద్ధిత్తి యములు లేక, భేదాతీతమైయున్నది (౨) రెండవది గుణ మహత్త్యము ఇది తథాగతుని గర్భకోశము ఇం దగణ్యభూయముల రాశి, సద్గుణరూపమున నున్నది (౩) మూడవది తర్కమహత్త్యము ఇది లోక సంబంధ లోకాతీత పశ్చరాచరణ హేతువైనది ౧

౫ — మహాయానమతము

మానవుడు తన పృథ్విమమును చింతించు వృత్తిమండింఁ జాలఁడు విమర్శద్వయముక్క నిర్మి రోధగమనమార్గములు, మా పుని హృదయవసరము అవరోధములై నిలుచును పెతగ్గింపుము అంది, మానవహృదయమునకు లంతుత్తి జానగు వాక్యము లనేక ములు గలవు సుల్లిమనికాయము (౨౨) నందు " మార్గములందుఁ బ్రవేశించని వారికిని, " నా సుందు భక్తిశ్రద్ధలు మూలనో " వ్యర్థము అభింపఁగలదని చెప్పుచున్నది ఇది గీతాశ్రీమార్గమునకుఁ బ్రతి ధ్వనియై యున్నది మహాయాన మిట్టి వాక్యముల సాధారణుఁ జేసికొని, రక్షణఁదైవి దేవుఁడున్నఁ డని విశ్వసించును మహాయాన మతములో నేకత్యము లేదు మతసంబంధ మూర్ఖవికాసముల నిది సహించినది ఇది యెచ్చట వ్యాపించినను ఇండియా వైవా, కొరియా, నయామి, జర్మా జపాన్ దేశములలో నివశి జాతిలు మతములను సహించి, ప్రజలకు జీవితము నెడ జాత దూర్షి గౌరవము, నకుపజ్ఞాదులందు రయ, దైవార్పణ యియు ముఖ్యములని బోధించి నది ప్రజలు వైతికమార్గముల పెంగిగరించి సమ్యాసపక్షమునను గౌరవము మూలయెడల వారి మూలమతాచారములను, తొద్దకోధముల

ఖండింప నవసరము లేకపోయెడిది నిపు యప్పుడుమండవై యున్నంత కాలము నీ నీ దేవతారాధనము చేసిన నిట్లుంది లేదు ఎవని వ్యాపించి నను మహాయావనుతము వున్న కలిగి వర్ణింపబడితిమి కారణము అది ప్రవేశించిన ప్రతిదేశమందును, నాక విశిష్టపరిత్రము, నూత్న సిద్ధాంతాభివృద్ధియుఁ గలిగినవి

భారతదేశావరణముల దాఁచి దేశాంతరవ్యాప్తిగాంచిన బౌద్ధ మత చరిత్రము లెట్టిదో వర్ణించుట మనకుఁ బ్రస్తుతాంశము కాదు బౌద్ధ మతము తీవ్రము, లోకవిముఖము, నాత్మనిగ్రహమునైన నియము సంపుటితో నారంభమై, అలయశాసనమందిరములు కల్పితములై, కూలి, సశింసుకుతో సంకయెందులఁ జూడఁగా దాని సహజశీలము వ్యక్త మగుచున్నది వాగరికత సంస్కృతియు లేని కాకులు తమ వద్దకు లను తొల్పింపకుండ బౌద్ధమతమును స్వీకరించి గూడరించుట దుస్సాధ్యము పెరిగిష్యయమున వ్యక్తిస్థితంత్ర్యము నాదరించుట మహాయాన రక్ష మునకు సముచితమైనదే నానామతములు నాశి ధర్మకాయము యొక్క భిన్నరూపములై, ఒకే సత్యమును దెలుపును ధర్మము నిర్వచ్యాస్త్ర మైనట్టియు, జీవిత పరమార్థరహస్యరూప మైనట్టియు నఖండి కత్తి ధర్మము మూర్తీభవించు ప్రయత్నములో మొదటి రూపము "అదిబుద్ధ" రూపము, లేక ప్రథమకారణము కాశ్యపమైన పరమేశ్వర స్వరూపము, ప్రథమబుద్ధరూపము, నిస్తులము, నిరుపచూనము నై నది ౧ ఈ యాది బుద్ధస్వరూపమైనను, జీవితానుభవములతో సంబంధము కాని, కాను సృజించిన లోకముతో సంబంధము కాని కలిగి నదికాదు మహోత్కృష్టజ్ఞానప్రేమసాగరులగు బుద్ధులే లోకసంరక్షకులు. ౧౧వములో నిట్టి బుద్ధుల సంఖ్య గణనాశీతిము అట్లే భావికాలమునను వీ రగణితసంఖ్యాకులై వెలయుదురు ప్రతిమానవునకు బుద్ధిత్వమే లక్ష్యము గాన బుద్ధులనేకు బాండుకు కవళాళమున్నది వీరు తమ మోక్ష సిద్ధి హస్తగతమై యున్నదని యెఱిగి లోక సేవ చేయుటకొలుకు

౧ మోక్షాంతరార్థుఁ డాదిబుద్ధులొంకింపని ఖండించినాడు వివక్షణ్యత్వా సంభవము నొందినగతి బుద్ధులను పోషింపవలయు నందుచేఁ జాలకాలము గలిగిందెలాని అదిబుద్ధులందుండు సార్వభౌమ కారణము వివక్షింపఁబడెను

ఎద్ది బొందకుండుదురు ఈ బుద్ధరూపము లన్నియు కాత్మాభిక్తములైన యేక అప్యబద్ధముయొక్క భిన్నరూపములు గౌతమబద్ధుఁ డట్టి పర మేశ్వరావతారములలో నొకఁడైన ధర్మావతారము అతఁ డేకమై, అద్వి తీయమైన సక్వరూపుఁడు గాఁడు అనేకదేవతావ్యరూపులలో నొకఁ డొకఁడు అమృతాణుఁడొక వైపునను, ఎని కటాక్షముచే భక్తుల రక్షిండు చున్న అపలోకితేశ్వరుఁ డింకొక వైపునను గూర్చుండి యున్నారు ౧ ఎరమేశ్వరుఁడు భిన్నమానపుల కవసరమగు భిన్నరూపములలో గోచ రించును “జీవుల భిన్నదశలను మన ప్రవృత్తులను వ్యవధానముల ననుసరించి, ధర్మమును నీ నినింతరూపములలోఁ బ్రదర్శించు చున్నాను” ౨ వైదికదేవతలు చాలమంది పరమేశ్వరుని భిన్న రూపము లగుదురు నాగార్థునుఁ డుపదేశానుష్ఠానములచే నాందూదేవత లైన బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులు, కాళికాదేవియు నాందూకావ్యములలోఁ జెప్పిన గుణములను గలిగియున్నవి, కావునఁ బూజింపవలసిన పని యుపదేశించెను సంప్రదానబద్ధములైన నాందూదేవతల నొక మాత్రమనితాళికలోఁ జేర్చి, వారికి నిర్ణీతస్థానములు, పరిచారములు నిచ్చిరి ౩ అనేకసంఖ్యగల బోధిసత్వులను, దేవతాశ్రేష్ఠులను, ముని పర్షనులను గలిగియుండుటచే నీ ముఁమును మహాయాన మని ఎలి విరి వీరిలోఁ జాలయింది వైదికార్యదేవతలే, స్వల్ప నామభేదిములతో బౌద్ధదేవత లైరి భక్తిమార్గమున కున్నతస్థాన మిచ్చియుండుటచే,

౧ అనాహు యుగ అతాకి యుగవారము అక్షిశాగ్రితి శ్లోకౌ

౨ సోయ్య సావర్ణిక -౩ ౪ సద్భూసింధిరీకము ౨౪

౧ ఇంచుగిది ఇమమ పై బ్రహ్మలోయై పర్వతీయైవ భృత్యుత్రింగ్లోకారి
 ఎలి యమోను బ్రహ్మమంతా గ్నిమై క్షాంత్యైవ హరిమ పరస్మై యాని భర్త
 లో నొకతానే యుప్పది ఒడ్డు యంకో భర్త అపలోకితేశ్వరు లేక పన్ని
 పాత ఎప్పు పై లేక బద్ధునామి గుణమును గలిగియుండెను ఎరమేశ్వరము
 కవనము లలో నొకటి కాని బౌద్ధ పురాణములో వాచయి ఎల్లరు పర్య క్షుల
 నొకఁడు గదెనుని వివరింతుగాను రామయైవ వివరణని గాను గొండు దుకొనరి
 పల్లవిలు పల్లవభాగములు అతిమయి అపలోకితేశ్వరులు కావ్యమవియుఁ గలిసి
 దేవతాశ్రేయ మయ్యెను

యోగ కంఠ్య విభాసములు విశేషముగా నందుఁ జేయు కవశాశ మేర్పడెను ౧

సహాయాధైవ్యతత్వము, జహం దీ పతా రాధనమునకుఁ దావిచ్చి నది కాని, దేవతావర్గమంతయు నేక పరమేశ్వరుని భిన్నరూపము లని స్పష్టపఱచిన విశేషమును మనము మఱువరాదు ఈ దేవతల యొక త్వము సహాయావస్థల త్రికాయబద్ధాంతముతోఁ గలిసినచో సునకు విషయము సువిదిత మగును శాలావస్థాత్మికమైన యాత్మతత్వ ధర్మమే ధర్మకాయము ఏకైకచారిత్రపురుషుఁడగు బుద్ధునిగా గోప రించినది సగుణవ్యక్తిత్వము గల యాశ్వరుఁడు గాఁడు, సర్వాంతర్గత మైన మూలాధారశక్తి, యెట్టి మార్పునులేకుండ జహంరూపముల ధరించినది ధర్మకాయ ముపనిషత్తుల నిర్గుణబ్రహ్మమునకు పరిపూర్ణము అది తేజల ధర్మకరీరము కాదు, సర్వస్థితిమూలమైన అనంతసత్వ దార్థము ౨ ఇది నామరూపములను ధరింప సంభోగకాయమైనది ఇంచుల మార్పు లేని సత్వదార్థము బోగకర్త యైనది నిర్గుణబ్రహ్మ యాశ్వరుఁడుగా మఱెను అతఁడు స్వగ్లాభిపతియు నామరూపధారియు నగు చేపుఁడు, సర్వజ్ఞుఁడు, సర్వస్వరూప, సర్వశక్తిమంతుఁడు, సర్వ బుద్ధుల కగ్రగణ్యుఁడైన యాదిబుద్ధమూర్తి మనము నిర్మాణకాయ మున తేతెంచు నెప్పుడీతి, నేకైకక్రియాశక్తియొక్క రూపములుగా సవతారములను గాంతుము

ప్రతి బుద్ధుఁడు త్రికాయబద్ధభావమును గలిగియుండును బుద్ధుని సహజస్వభావము బోధి లేక జ్ఞానకోటి కాని యాతఁడు పూర్వ నిర్వాణము జొందునఱకు బోధిసత్త్వరూపమున సంభోగకాయమును గలిగి కర్మఫలముల సమభవించు చుండును పరిత్యజోఁ జూపదీని బుద్ధులు, నిజముగానున్న బుద్ధులే, స్వర్గలోకాధిపతులై, మానవకోటిని రక్షించు నిమిత్తము భూలోకమున నుదయించిరి ౩ బుద్ధులరంపరిలో

౧ పోయ్య కల్పర్ వాడెన్ వర్ణనము సహాయ బోధము యొకంపును నాత్మకకర్మము నని తెప్పించు

౨ దీని నాహంతకముల వలన విడివృద్ధులగుచున్నది స్వభావకాయము తత్వము తుపక్షము నిర్వాణము సమరికాయము

సేనాకండను నాకు జూర్యము చాలామంది యుండిరి, ముందు సనేకులు
 జన్మింతురు, దౌష్ట్యదౌర్బల్యములు లోకమున మిథిమితలవుడు, భూమిపై
 ధర్మరాజ్య సంస్థాపనార్థము యద్ధుఁ దుదయించును " ౧ "ఓహంజను
 లకు మోక్ష మిప్పించుటకును, కుఱివొచ్చి లభించఁజేయుటకు, లోకు
 లపై నమితకృపనచె, మానవకోటిని దేవనాపర్గమఁజను నానందవర్షదాఁ,
 "నానాశీర్వచన పదాభ్యాశీఖరుఁడునై మహత్త్వ సంపన్నుఁడగు బుద్ధుఁ
 దుదయించును " ౨

మహాయాన కుతవిధానములను జరిశీలించినచో, భగవద్గీతా
 మతములకును దీనికిని భేద మేమియును గోచరించదు సర్వోత్కృష్ట
 మైన ధర్మకాయతత్త్వము, గీతయొక్క జగత్సతత్త్వమునకు సరి
 పోవును తృప్తుఁడు కాను బరదైవతమని చెప్పకొనినట్లే, బుద్ధుఁడు
 బద్ధిశీయబ్రహ్మ కుని చెప్పఁజేసెను బుద్ధుఁడొక హిమాన్మదేవుఁడుకాఁడు,
 దేవాదిదేవుఁడు ౩ బోధిసత్త్వలందరి నాతఁడే పృథింతును, ౪ గలరా
 క్షేత్రమందు బుద్ధుఁడు బోధిజ్ఞానము పొందెనని తలఁచువా రజ్ఞానులు

నేను స్వయంసంభూతుఁడ బగు జగత్పితను మూర్ఖతచే నెలలవృ
 జ్ఞానులగు వారు దీని నెఱుంగరు కావున నేను మృత్యుపతఁడినై ఒట్లు
 నడింతును " ౫ బుద్ధుఁడనాది పురుషుఁడు దవాంపఁబడుచున్న
 గృహోపమానముచే మానవకోటియిం దాతనికిఁ గల ౨ సంలప్రేమ
 నిరూపింపబడును ౬ సర్వశీపరాశీయు నాతని సంతతి ౭ " లోక
 త్రయము నగ్నిశ్వాలయిందు వికలి వనైకాంకినీను తథాగతుఁడు
 ప్రకాంతచిత్తుఁడై యుండి, 'మూడు లోకములు నారాజ్యము సర్వ
 శీవులు నా బిడ్డలు, ప్రపంచ మంతయు దుర్భరదుఃఖాలయమై
 యున్నది వారి మోక్షము కొఱకు నేనే ప్రయత్నించి సాధింతునని

పోయె గీ. ౧ + ౨
 ౨ అంగుల్ల పాయము
 ౩ సర్వవృత్తిం గీతము ౨౨ ౨౧
 ౪ సర్వవృత్తివిరహము ౧౪౭
 ౫ సర్వవృత్తివిరహము ౧౫ ౨౧ భ గీ ౪ ౪
 ౬ అర్జును ౩౭ మహావగ్గయ ౧౭ ౨౨
 ౭ అర్జును పుట ౧౪

తలఁచుచుండును. "నన్ను ఎమ్మివవారికి ప్రేయశ్రవణుడను, శరణుఁజొచ్చిన వారందఱు నా మిత్రులు." ౧.

కాయత్రయ సిద్ధాంతమునకు వ్యర్థిగల్గియుండు చప్పఁ నర్వచీపులందు ధర్మకాయ మున్నది, దానిపై ఐంధ్రగళాయ ము అనిగా నాత్మ ఆహంకార వ్యక్తిత్వమును బొందినది; కలఁ గూపము మూడవదై న నిర్వాణకాయము.

౬ - ధర్మశాస్త్రము

హిందూసమున కర్తవ్యవివేకము, మహాయోధునియొక యొకటి పదవి వార్జించునీ ధర్మశాస్త్రము. బోధిపత్త్యుడనుట "ధర్మశాస్త్రము గలవాడని" యర్థము. కాని బోధిపత్త్యుడని "పాఠ్య బొందుపూర్ణమున నున్న వాడని"యుండును. అట్లే ధర్మశాస్త్రము గలిగిన వర్ణము. గౌతమబుద్ధుఁడు నత్యావ్యేషియైనట్లు చెప్పి ధర్మశాస్త్రముని పేరి వాడఁబడినది. కాని యా ధర్మశాస్త్రముగాని భవిష్యత్తును గాని మునుపదార్థత గలవాని కీ శాస్త్రము లర్పించును. నిర్వాణ భూలోకసంబంధము శాస్త్రముగా నెరిగఁచును. భవిష్యత్తును దు మగ్నమై పూర్వమున గలదిగా నెరిగఁచును. నిర్వాణమునకు నందుకు కిచ్చగించును. దుష్టలమోక్షము, దుష్టహృదయముల మార్గదర్శకుని గోరును; నిర్వాణమార్గమునకు బరిపూర్ణ సహాయము, మానవులను నిర్వాణమార్గమునకు నడిపించును. హిందూ దర్శనమున పూర్వనివృత్తి లేక అర్థాచార్యము, నిష్కామాయోగి, రిగా నిర్వాణమునకుఁ జేయు ప్రయోజనము, దీనివలన గలుగు దము, మహాయోధుని పనుననించి, యాత్రికునికి మార్గము లేక నాకర్షణమని చెప్పబడినది.

౧. బోధిపత్త్యుడు. అ. బోధిపత్త్యుడు. ౧. ౧. ౧.

౨. అర్థాచార్యుడు. అర్థాచార్యుడు. ౧. ౧. ౧. దీనిని పేర్కొని పాశ్చాత్యులలో బోధిపత్త్యుడు, వ్యక్తిత్వము అనియుండును. అర్థాచార్యుడు, గౌరవము, అనుభవము ప్రాప్తియు అనియుండును. అర్థాచార్యుడు, పాశ్చాత్యులలో అర్థాచార్యుడు అనియుండును.

మృత్యువు గార్జించు కరిక గిలవారి జీవితము పూర్వజ్ఞానము కల దిష్టవిధమార్గముగా వివరించెయ్యుండగా నందు దశభూములు లేక ఘట్టములుగా ఎర్థింపఁబడెను బోధింపబడును భావమునుండి ఉదయించిన ప్రసాదాభావము మొదటి ఘట్టము గ ఈ ఘట్టమునుండి బోధింపఁబడును, తన భావి గమనమును నిర్ణయించు నమోఘప్రతిజ్ఞలను లేక ప్రవీణాభావముల నొనర్చును భూలోకమందున్న మాక్షులను రక్షింపఁజేయు కూడ ముక్తిపొందనిదే నేను నిర్వాణమును బొందనని చేయు నవలోకిత్యైశ్వరుని సొరప్రతిష్ఠ యిట్టిది హృదయము ఉద్దమై జీవప్రభాంతి నకిందిగా చిత్తిమునకు అభించు సంకర్షణ క్రమముగా వికసించును పస్తువుల అనిర్మిత్వమును గుర్తించుటవలన జిజ్ఞాసువు యొక్క భూతదము పెంపొంది హృదయైర్మల్యము ఎర్పించును ఈ దశలో ధర్మావరణము, విచక్షణశక్తియు వృద్ధిపొందును తరువాత ఘట్టములో బోధింపఁబడును, కోధగ్రోహవ్యసంకరాదులనశింపఁజేయు వివిధభావములందు నిష్టాగర్హితుడై భక్తి, దయ, దానము, నిష్కామత్వములను వెంటబొందుకొనున ఇది చర్యభావారియను మూడవ ఘట్టము, ఇందు జిజ్ఞాసువు నవ నశీలప్రాశమును గలిగి వర్తించును బోధింపఁబడు దీవక, సహజానందము లన్నియు నశించుకొనుట, నిర్మియారాచరింపముందు సుశీలకై, బోధింపఁబడునను నందొదించును ఇది నాల్గవదియైన అర్చిష్కర్తగ ౧౭వ వాఁడు నత్యవతుష్టయమును సక్రమరీతి నర్థము నేనకొనుటకై, సమైక్యమగుననులందుఁ గృషిచేయును ఇది పంచమ సుదుర్బలమగుటయు ద్యావనమాధులించు ముఖ్యమైన ధర్మాగర దానముల వలికముగా బోధింపఁబడు ప్రపంచోత్పత్తి విజ్ఞాన భూస్వల్పములను గనాంచును ఇది అభిముఖి ఘట్టము ఇచ్చట ప్రజ్ఞ ప్రధానము కాని యింక నాతఁడు నిష్కాముఁడు కాలే న తాను బుద్ధుఁడు గావలెననియు, మానవ కోటిని రక్షింప లెఱవనియు గోరును లిగి ముంగును సర్వ జీవ మోక్షమును పొందింపఁగల జ్ఞానపంపాదనమున కాతఁడు కృషిచేయును ఇది షష్ఠమ మైన దురంజయ ఘట్టము అతఁడు ప్రత్యేకకాంక్షలను విడచుటచే, ఎన్నువ్యాపారము నశించి, అపలుక దగును ఇదియే అష్టమ ఘట్టము

ఇంచాతఁడు 'అనుక్తుతి' ధర్మచతురై తథాగర్భస్థములై పర్వ వస్తువులు నున్నవని దర్శించును. ౧వది బోధినత్తుని పృష్ఠస్థి స్వాస్థ్య రూపము, ద్వంద్వ తాపము, నిగును, ప్రశాంతచిత్తుఁడై గుండ్రును కంగీకరింపక, ధర్మబోధప్రవృత్తి నిమగ్నుఁడగును, అది సాధుమతి మార్గమైన నవమ ఘట్టము ఇంచాతఁడు పూర్ణనిష్కాముఁడై వని చేయును. గౌతమబుద్ధునిగూర్చి యిట్లు చెప్పఁబడినది ఈ యిహలోక మున నేదో యొక జ్ఞాము, బరోవకారార్థమై తన ప్రాణవరిత్యాగము చేయుటలై బుద్ధుఁడు సంపిద్యుఁడు కాని ప్రదేశ మొక యంగుళ మైనను తీగు మహాయాన బోధినత్తుఁడువనిషత్తులు చెప్పు జ్ఞాని, త్రైవిప్రసమతములోని రక్షకుఁడు, నీర్థి చెప్పిన లోకోత్తరమానవుడు ఏలన, స్వతంత్రతనఁ దరించలేని లోకము నాతఁడు తరింపఁ జేయుఁ గలఁడు దశమఘట్టములో బోధినత్తుఁడు తథాగతుఁడగును తథాగతుఁడనఁగా ధర్మమేమము నిర్వాణ మనగా ధర్మజీవనము ప్రాప్తికోశియొడ నిరుపమాన దయాదాక్షిణ్యములు చూపుతే ధర్మజీవనము మహాయాన మతము ననుసరించి, అర్హతవ్యమునకుఁ దై ని రెండు ఘట్టములున్నవి, అవి బోధినత్వ బుద్ధిఘట్టములు మహాయానమునందు బోధినత్వ ంధాంతమున కుత్పన్న ప్రాముఖ్య మిద్వియుండుటచేఁ గొందరు దీనిని బోధినత్వయాన మని ఎఱుకుదు.

దాన పీఠ్య, శీల, శాంతి, ధ్యాన, వ్రజ్యలు ధర్మశాసన నియమములు మరణీవన కారిన్యము నడలించఁబడినది ఒక ౩౬త్తి నష్టాస్థిని యుగంకు అతని స్వభావశీలములపై నాధారపడి యున్నది విశాలాతుఁడయ్యు మోక్షము సాధింప వీలున్నది నష్టాస్థినచారిన్యములు హిస యానమునందుఁ బ్రధానములే కాని, యిం దప్రధానములు, ఎద్దు నుపదేశముల ననుసరించిన మోక్షము లభించును దైవవిశ్వాసము భక్తియుఁగూడ ముఖ్యములే వ్రజ్యాపారమితవ్యాభ్యాసములో నాగార్హ నుఁ డిట్లు వ్రాసెను బుద్ధుని ధర్మసాగరమునకు విశ్వాసమే ద్వారము ఆ సాగరమును దరించుటకు జ్ఞానమే తరడి " మానవుఁడు అపశక్తిచె మోక్షమఁ జొందు ననికాక మున్నదని మహాయానము నమ్ముదు " క రక్షకుని సాహాయ్య మననరము మనము సిద్ధిపొందిన వెనుక కాకున్నను

మార్గమున యాత్రికులమై యున్నంతకాలము పూజా ప్రార్థనాదిక
సంసరము పుట్టపొపానుభవరూపమైన కర్మపిష్టాంతము, విశ్వాసముచే
పూజ్యము లభింపు విధానములలోఁ గొంత దయానివృత్తిమై వడచినది
శ్రావకులు లేక వినువారు, ప్రత్యేకబుద్ధులు, బోధిషత్తులు నని మూడు
రకములచే రంగీకరింపఁజేసి శ్రావకులు ధర్మమును, ప్రత్యేక
బుద్ధులు జ్ఞానమును, బోధిషత్తులు భక్తిని స్వీకరించిరి.

సన్న్యాసమార్గమునఁ గొలఁదిమందికి నిర్వాణప్రాప్తి యున్నదని
హిసయానము చెప్పఁగా, బుద్ధుని యందు భక్తిగలిగి, ధర్మాచరణము
చేసిన ప్రతిమానవుఁడు, హింకులజాతి నను బోధిషత్తుఁడు కాఁగలఁడని
మహాయానము బోధించినది మహాయానము బోధించు విశ్వజనివమైన
ధర్మమార్గము పూర్వబౌద్ధవర్ణతి కనుగుణమై యున్నది సర్వమానవ
కోటికి నిర్వాణమున ప్రధాన మొనఁగుటయే బుద్ధుని ప్రధానోద్దేశము
“ఓ బ్రాహ్మణారా, మీరు బోయి అనేకుల కుపకృతి యొనర్చి, అప్ర
మేయ కారుణ్యముతో మానవసేవ చేయుఁడు వాగ్ధర్మముల సమూహమై,
అదిమధ్యాంతములం దేకమాధుర్యరస విలసతమై ప్రకాశించు దివ్యోప
దేశమును లోకు లందరకును బోధింపుఁడు హింయానస్థులయ ధర్మ
మనఁగాఁ, జిత్తమును ప్రావంతిక శుశాంక్షలనుండి తద్దియొనర్చి
నిర్మలముగా నుంచుచే కాని బోధిషత్త్వావర్ణ మున్నతభావ సమన్విత
మైనది ధర్మాచరణఫలితమైన పుట్టమును వరోవకార్యము దానమొన
ర్చుట యిందు నీ పరివర్తనసద్ధాంతము ముఖ్యమైనది జీవైకత్వముపై
నాధారపడిన పరుల పాపముల కరించుట యను సద్ధాంతము దీనివలన
స్వీకరింపఁబడుచున్నది ఏ మానవుఁడును దన కొకటి జీవించుట లేదు
ఒకని గుణదోషఫలితములు సర్వ జీవకోటికిఁ జెందును

భూమిపై నేదియు పక్షము కాదును తత్త్వసద్ధాంతమును వరోవ
కారము నిమిత్తమే మనము జీవించవలె ఐను ధర్మమాత్రము నెట్లు
సమన్వయించుటో యునునది మార్గమిత తత్త్వసమన్వయై యున్నది
మహాయానమందలి బోధిషత్తుఁడు, లోకమును దాను రక్షింపవలె నను
వ్యాపారాదు బద్ధుఁడై యున్నాఁడు

మహాయానమునందు నిర్వాణమునకంటె, బోధిజ్ఞుఁ డవిహింస మునీశ్వరత్వమున కెక్కువ ప్రాముఖ్య మీయఁబడినది నిర్వాణమట్లు మోక్షము, శాశ్వతత్వముపైఁ గేంద్రీకృతమైన ముఖ్యుని నని శ్రమముగా నర్థము మాఱివది మరణాలీతమైన శాశ్వతానందమును గోరు మానవహృదయమున కుపశాంతి నిచ్చు నిమిత్తము బ్రాహ్మణ మతగ్రంథములందునలెనే శ్రమముక్తివిధానము బోధింపఁబడినది బుద్ధు లిహలోకయాత్ర ముగించిన వెనుకఁగూడ నుండు రని సంగీత రింపఁబడెను నరతమనకు వ్యతిరేకమైన స్వర్గలోకము నిర్వాణమునకు బదులుగా నిర్మింపఁబడినది బోధిపర్వావస్థ ప్రాప్తించులోపు నాధ్యై లోకాంతరములలో ననేక ఎఱ్ఱము లంగీకరింపఁబడినవి మహాయానము వీని కతిశయ ప్రాముఖ్యము నిచ్చి, నిర్వాణప్రాప్తి కష్టమగుచున్నదని చిన్తించినది కాని తదవస్థావస్థయాలమును నిర్దిష్ఠ మనినప్పుడు, అంశములు బౌద్ధమతమతాధానములనే యుద్ధించి నిర్వాణమునకుఁ బునరుద్ధిష్ఠరాశాశ్వతమును ను వరింపరాపాశమును చేదించుట కానుద్వేషిష్ఠానములను నిర్మూలించుటకు లేక నర్వావస్థ లేకనున్నది నీచైవ్యులదెను మన జీవితము లవస్థావస్థములు గవున నిర్వాణమునకుఁ జేరవలెనని తలచినది కాని యది జ్వర్యభావముకాదు, అజ్ఞులము బోధింపఁబడిన మోక్షపదవియే, బోధిపర్వమును బుద్ధులైనవి దేమి నుద్ధించును? అందు నిర్గుణ సర్వదార్శనము లయినచే వోక్షనా? లేక నువ్వత్తిర్వమును జేయుగా నిలాపుకొనునా? దీనిని నిర్వాణమునకుఁ బునరుద్ధముగాఁ చెప్పగలుగలేక నని, అంతము భావము విశేషముగాఁ బోషించినది బుద్ధులదగుట యందు నుద్ధులము నుద్ధులము

౧. అనిర్వికల్పములైన పరమ బుద్ధులని మ. క. ౯

౨. అనిర్వికల్పము

౩. అనిర్వికల్పములు

౪. అనిర్వికల్పములు అనిర్వికల్పములు అనిర్వికల్పములు

౫. అనిర్వికల్పములు అనిర్వికల్పములు అనిర్వికల్పములు

౬. అనిర్వికల్పములు అనిర్వికల్పములు అనిర్వికల్పములు

౭. అనిర్వికల్పములు అనిర్వికల్పములు అనిర్వికల్పములు

౮. అనిర్వికల్పములు అనిర్వికల్పములు అనిర్వికల్పములు

౯. అనిర్వికల్పములు అనిర్వికల్పములు అనిర్వికల్పములు

౧౦. అనిర్వికల్పములు అనిర్వికల్పములు అనిర్వికల్పములు

మగుటయే పూర్వబద్ధి పెళ్ళిసెనామఁ డిట్లు వర్ణించినాఁడు, “అది కూర్మ ప్రదేశము వంటిది, దర్పణము యొక్క మెఱుంగువంటిది అవఁగా నిత్యము, సత్యము, సుత్యుప్తము నైనది, సర్వవస్తువులకుఁ బరిపూర్ణత నిచ్చునది అనివాళ మైనది, ప్రపంచములోని సర్వజీవదళలు నందుఁ బ్రతిఫలించును దానిలో నేదియుఁ బ్రాపేశింపదు దానినుండి పోవున దేదియును లేదు, అం దేదియు పెరిగవదు అదియు నేతము నెద్ది నీయియునైన నిత్యాత్మస్వరూపము, ఏ కల్మషములు దానినిఁ గలుష మొనర్పఁ జాలవు, అది ప్రజ్ఞాసారము ” నిర్వాణ మనఁగా మహాత్మ లేక పరమాత్మతో నైక్యభావ మవి యుపంగుఁడు చెప్పినాఁడు నిర్వాణము వాళనము గాదని మహాయానకుతస్థులు సమర్థించ వాక్రము చూపిరి

2

భారతభూమిలో బౌద్ధమత పతనము

బౌద్ధమతము భారతభూమిలో నెద్దికృష్టమై పోవుటకు ముఖ్య కారణము, వైష్ణవశైవశాంత్రిక వాందూమత శాఖలలో దీనికిఁ గల భేదము ప్రజలకు గోచరింపబడుట తన మహోజ్జ్వలముచేఁ బ్రజాహృదియము నకు సంక్లిష్ట నౌపగగఁగల యింకొక మతశాఖ దేశములో విస్తరించి యున్నది దేవుఁడు లేడనియు, మానవున కమృతత్వము కొందు నన కాళము లేదనియు జీవిత సంతయు దుఃఖము మనయు జీవిత శాంతయే సౌభదోష మనియు, మరల మనఁగా సంపూర్ణజీవవాళన మనియు, బోధించిన పూర్వబౌద్ధమతము, తన ప్రభావమును గోల్పోయి నది మహాయానమతము పూర్వబౌద్ధమతప్రభావతీరి తిరిగి యార్జించలేక పోయినది, అందుచే బ్రాహ్మణ మతముతోఁ దనకుఁ గలిగిన పోరాటము లలో దుర్బలమై సంశయాపథకుఁ బాల్పడినది మతయు దాని వ్యాప్తి అధికమైన కొఁబడియు దౌర్బల్యమును బెంపొందినది మూఢవిశ్వాస ముల పెరిగిస్తారముగాఁ బెంపొందించుటచే వీనియెడ లోకుల కసంతృప్తి జనించెను తాకు వ్యాపించిన లోట అందెల్ల మహాయానము పరమంబ ముల నిజనిచియుటకు యత్నించక, తన ధర్మప్రచారమును వాని యందుఁ జొప్పించఁ జూచెను అన్ని దేశములం దన్ని రకముల మను

జాల ఐది సంస్కృతవజ్రాచిత శారణము చే మాతన శ్వేదములను
 మూఢవిశ్వాసములను విశేషముగాఁ గల్పించవలసి వచ్చినది వరమత
 ములతోఁ బొత్తుచేయఁజూచుట మహాయాసమున కొక విధముగా జలము
 నిచ్చి, యింకొక విధవఁగా దుర్బలత్వ మాపించెను అకోకుని వది
 రెండవ శాసనములోఁ జెప్పిన, 'అత్మగుత వ్రవము, వరమతనిందయుఁ
 బనిశిదాదు పైగా, నితరమతముల తే శారణముచే గౌరవ మున్నను
 మనమును దానిని గుర్తించి గౌరవించవలెను ఈ యుదారభావము
 మహాయాస గుత వ్రవసంక్షణ మైనది యూదులకు యూదుఁడై ఏ
 మతము వారి శా మతస్థుఁడై కొలఁదిమందినై నను దిన మతమున
 శాకర్షింపవలెనని యుక్తిించిన సెయింట్ పోల్ యుక్తిని మహాయాస
 మనలంబించినది మహాయాసము దేశమున కొక రూపమును ధరించి
 వది ౧ భక్తి మోక్షవలల కది స్థానిమియ్యుటతో మూఢవిశ్వాసముల
 కన్నిటికిఁ దాపిచ్చినది పుణ్యరాధన విధానముల నెన్నిటితో కుయుక్తు
 లతో నుద్ధింపవలల బచ్చినది పుత్రయోగ్యుక్తియలు వవిక్రమైన
 బుద్ధుని మహోపదేశములోఁ బ్రవేశమును గాంచినవి అద్భుతములను
 జూపుట, దూర కవణము, భూతలకాదాదీకముల స్మరించుట మున్నగు
 విధానముల తాత్రయ మిచ్చి, మహాయాసము నీరలందికది ఎకాగ్రై
 నిర్మలినాత్ముఁడై, నిరాదంబర కాషాయాంబరధారియై, రజ్జతావృ
 పాదములతో, విజృంభితముఁడై కాశీగరమునకుఁ బోవుచున్న యా
 బుద్ధుని దివ్యవిగ్రహమచుట్టును, గాంధీవ్రదర్శనముల నాధారము చేసి
 కొనిన శిష్యవర్గము చేరినది బుద్ధుని పృక్తిత్వము నెడ లోకమె నకు
 గౌరవము కలిగించుటకు నిర్మల నియమ జీవములగు బౌద్ధమత ప్రచార
 పులు కను గురూర్తముని భావములకు విరుద్ధమైన వర్తకమును
 గల్పించుటకుఁ గారకులైరి బుద్ధుఁ డొక మనుష్యమాత్రుని పితృ
 రత్ని మని ఁములుటకు దిస్పాధ్య మయ్యెను ఆతనిని దేవునిఁ జేయు
 బత్తై పుక్తితి గాధలు కల్పించఁబడినవి 'అనారోగ్యములైన వీరి
 యూహకల్పనముల ముఱుగున గౌతమబుద్ధుల మహానీమ ధర్మోప

౧ బౌద్ధమతము గూర్చి హార్వన్ వి. బి. గ్రౌవములొ ఎహాయావ విన్న
 గూలము పర్తి ఎ.ఎ.టి.కె. బౌద్ధతత్వగ్రాంథము అంబంబి ౧౯౪౪, మం ౨౨౨
 ౬౪౫ వైదియల శీఘ్రకాలము జపానమున వివిధ శాఖల గూడ స్వీకరింపదలెను

దేశము లాచ్ఛాదికములైనవి కొత్త ఎద్దాంతముల సంఖ్య పెరిగి-
 కల్పితమైన యొక భావమును సమర్థించుట కింకొక భావమును
 గల్పించవలసి వచ్చినది తొద్దమతాశాసనములయొక జోరమద్దికల్పము
 లతో నిండిపోయినది మొఘలులు తీర్చిన అసత్యగాధాకల్పముల
 కడుగునబడి వరమపొవనములు, కడున్నవనముల వైన బుద్ధుని పుట్టిన
 దేశము అదృశ్యము లైనవి "౧ తొద్దసన్న్యాసులు తమ పూర్వ ప్రబోధా-
 దేశములను గోల్పోయిరి తొమ్మిదవ శతాబ్దము, అదినీతికరమైన
 వ్యవస్థలనునకు లోనైన పురోహితత్వముననుసరించి- వచ్చి
 తీవ్రతదీక్షాబద్ధమైన నిరాడంబర సన్న్యాసులు కారు, రాజ్యసాధనముల
 నుండి మరములు, బొగవృష్టి గల యతులు, ప్రజల దార్శికాధ్యాత్మికదీప-
 నుత్సాహమును నిర్మలదేశములు కావు శిక్షణము, తత్త్వములను
 గూర్చిన కుయుక్తి ప్రసంగములు గలిగి తొద్ద మీ శ్రుతికి ఎచ్చినది "౨
 మూలవిశ్వాస, స్వార్థపరతా, భోగలాభస్వములు తొద్దమతజీవిత కంఠ
 పాళము లైనవి యువాన్ ద్యులగు భారతవర్షమునకు యాత్రికులై
 యొకరించి నపు డాతడు పూర్వతొద్దధర్మ మసత్య గాధాకల్పములను
 మిలిన ఎద్దాంతముచే గవ్వవడిపోయి యుండుట గాంచెను ఆశోకని
 తాళమునందు సముక్త్యులమతమై కనిమ్ముని కాలము పడెను తుత్సాహ-
 నుకమైయుండి, తరువాత సంతతుద్ధుల సిద్ధాంతము వారి అయోనిశ్య-
 రత్నములు ముప్పుగు నై చిత్రములతో గల్పితమైన కీకాబజ్యముల
 లది యదృశ్య మైనది

తొద్దమతము స్వీయబోధములచే క్షీణించుచుండగా దేశమును
 బ్రాణింపమైన సుతమూలము దృఢముగనే నిలిచియున్నది ఎల్లా
 సామాన్యజీవితము బ్రాహ్మణమత ప్రభావమునకు పడమై యున్నది
 పూర్వతొద్దమతమును బ్రహ్మిణ్యులది దీవతలు గలరు తొద్దమతము
 లో నవినయముగా జీరినవారు తమ దేవతలయొడ గౌరవభావమును
 గూడఁ దోడ్కొనిపోయిరి హిందూమతము ఎల్లా, విష్ణు నారాయణ
 లను నామములతోడనే స్మరించెను సుమాయనము, హిందూ

అతోఁ దిరిగి ప్రాణిజమును స్వవశము చేసికొనెను బౌద్ధమతము
 నందూమతగర్భమునఁ జేరి శీర్షిమై, యగ్ర్యశ్య మయ్యెను

బౌద్ధమతము భారతభూమిలో విరి అమృతి పందెను ౧ మతాభి
 నివేశముగల పురోవాత్సవము దౌర్జయముఁ జూపి, బోరాడి బౌద్ధమత
 మును నాశన మొనర్చెనని స్పృష్టభావదులు చెప్పు విషయము
 శుమారిండు, కంకరుడు బౌద్ధమతస్థాంతమలను ఖండించిన మాట
 నిజమే కాని, బ్రాహ్మణమతము బౌద్ధమతము నెడఁ జూపని ప్రతిఘట
 నము, ప్రాచీనమతము తనయం దుద్భవించిన యొక కాట, నిజముగా
 లేని మాత్సర్యమును దల ఎద్దాంతముల కున్నదని ప్రమరించినప్పుడు
 పహాయిగాఁ జూపు ప్రతిఘటనము పండిదే భారతదేశము నుండి
 బౌద్ధమతము దౌర్జయముగా వెకిలవఁజేరుటచేదని చెప్పు ప్రచార
 మాధారము లేని గాఢయే బౌద్ధబౌద్ధాహ్వానములు పరస్పరము నన్ని
 వాతములై కలిసి, కొంతకాల మేదేదియో తెలియకుండునట్లు నడచి,
 అది తేక మైనవి బౌద్ధమత వలనముండు గారడములు శ్రమశీర్షము,
 శాంతియు, సౌహార్దములే కాని యిదోవత బృందకార్యము కాని,
 నిర్మూలన కార్యకర్మము ఎలితమ కాని కాదు

జీవితముయొక్క ఒకానొక క్లిష్టసంస్థ విషయములో బౌద్ధమత
 పరిత్యము శునిశ్చితమైనది పముచిత చత్వారములు లేకుండఁ
 ఎరిత్య ధర్మస్థి పనము చేయవలయు దుస్సౌధ్యవిధానము నది పగిక
 జించినది బౌద్ధమతము నిరాడంబర నిర్మల ధర్మము నమితప్రభావ
 ముతోఁ జరుగించినను, భారతదేశమున కది నిజమైన యాధ్యాత్మిక
 విమోచనము నొసంగఁజాల యెయ్యెను పూర్వబౌద్ధము ప్రాచీన ఎంపగి
 దాయ లోపములను బ్రతిఘటించువారి కందజును. నివాసకేంద్రము
 నొసంగినది హీనయానము, అని అతిశయింపఁజములచే, బౌద్ధమత
 మందలి ప్రధానలోపములను అయటపెట్టినది హీనయానము ప్రదర్శించి
 దిన బోషములను పవరించు సుద్దేశముతో మహాయానము మజ్జిమైక
 పత్తినిర్మాణమును దొక్కి, నిర్మలాధ్యాత్మికజీవితము పేర మూర్ఖవిశ్వాస
 ములకుఁ దాదోసగి, తస్మాదమున బుద్ధుని మహత్తరాశయములనే

రూపుమాపెను భర్తాచరిత్రము వెద నిర్దుష్టమైన దృఢదిక్షయే
బౌద్ధమతరహస్యబలమైయుండగా శీవిత తాత్త్విక వరమార్థలక్ష్యము నది
గుర్తింపని కారణమున నది విఫలమైపోయెను

రా-భారతీయవిజ్ఞానము-బౌద్ధమతప్రభావము

బౌద్ధమతము భారతీయ సంస్కృతిపై నొక కాశ్యతమైన ముద్రను
లిపించి పోయినది దాని ప్రభావము సర్వరంగములందును గోచ
రించును బౌద్ధ ధర్మములో నుత్తమభాగమును వాంద్యామతము
శీర్షించుకొన్నది శీవితమునం దొక సూక్ష్మ గౌరవము, జంతుసంకానమందు
దయ, బాధ్యతగల ఎగిరైనము, వరశీవిత లక్ష్యసాధనమునం దుత్సా
హము ప్రశ్నలితము లయ్యెను తాగిహ్మణ మతతత్త్వములు, బౌద్ధ
మతప్రభావముచే మానవకోటి క్షేమమునకు, హేతువునకు విరుద్ధముగా
నున్న కొన్ని భావముల మట్టాదించుట మానుకొనినను గ బౌద్ధమతము
లోని సద్భావములు మహాభారతమునందుఁ బ్రతిబింబించెను “యుద్ధ
ములో జయించుటవలె ద్వేష మతికయించును ద్వేషమువలె ద్వేషము
ఁజేసినద.” ౨ బౌద్ధమతానంతరము, ప్రపంచమునుగూర్చి భారతీయ
విజ్ఞానమున కుత్సాహము తిరిగియుండుట దుస్సాధ్యముగాఁ గన్పట్టెను
నాటి మత మనవులకు సంకుష్ట నొనఁగిన ప్రమాణములు సమర్థిం
చుట కష్ట మయ్యెను మానవశీవితము దోషకలుషతము ముక్తియే
కలుపావహర మైనది అర్వాచీన తత్త్వము లన్నియు దీని సంగీకరించి
నది జన్మము, ఎగివృత్తియు దోషము లని వ్యాయాశాస్త్ర మంగీకరించి

౧ కంకడుఁ డను పోకదిలే రదితమైన అణామయము ముగ్ధులయ్యె నీ
విసెన చెప్పఁబడిన ఎంచదోషములు నిమిత్తంబున

౧ అగ్నికి పోనులులు ౨ బౌద్ధమతంబు గోచర ౩ కరీరకార్య
మహాగూఢి ౪ జంతుసంకానము ౫ విష్ణుదేవతావిజ్ఞానంతర్యణములలో ముంద
దోషము ౬ సోదరుల మరణానంతరము లభివి భర్తను వివాహ మాయుట
అగ్నిహోత్రమే సహంభవే నజా యే ఎలమైత్యుఁడవే నేక రిణ మతోక్తుర్తి
కలో వంక వివర్ణయే నామ విష్ణుయందువు ౭౭ అగ్నిహోత్రమలది
నరులు లక్షాంశమే పాపాంతరము

౮ ఉద్యోగవర్తము ౯౧ ౨౩ ౨౭

నది ౧ పుణ్యపావములు రెండును ఎనర్థస్మ హేతువులు కావన వాంఛనములు కావు మన మిహోకమునఁ దిరిగి జన్మించి, పుణ్య సమకలమగుచో, పావములకు శిక్ష ననుభవించుచో జరుగును జన్మించుట మరణించుట కొఱకే జన్మరావాత్వమే సుఖము బుద్ధుని కాలవంతుండి, భారతీయవిజ్ఞాన చరిత్రములో నాళ్ళు ఎక్కడిని ప్రతిపదించు తత్త్వము ఎన్నికొందెను బుద్ధుని యనంతము వచ్చిన వైజ్ఞానికు లందఱు వైరాగ్యచ్ఛాయలందు జీవించిరి కాషాయాంబర భాంబమే జీవితచరమ దశాంతములు కావదోష మతిశయోక్తిగా వర్ణింపఁబడెను ౨ ప్రపంచము తృప్తిబద్ధమైనది ౩ జీవితముయొక్క అధారత్వము, ప్రపంచముయొక్క అనిత్యత్వము బుద్ధుని యుపదేశములు ౪ భావములను భారతీయ విజ్ఞానము గుర్తించక తప్పనిదని యెనది కొన్ని బుద్ధునికే గలిగిన అవార్థములు, కొన్నియొకని మహోజ్వలభావములు అవ్యాచీన విజ్ఞాన ప్రవాహములమును మార్పఁగలిగినవి ప్రపంచములో మత్తమవస్తువులు తిరిగి జన్మించుటకు ముందు పశించవలయున్నట్లుగనె, వరి తద్దబ్రాహ్మణ మతరూపమునఁ దిరిగి జన్మించుటకు ముందు తొద్దమతము మరణించవలసవచ్చినది పూర్వసంప్రదాయములను విపర్ధించని భారతీయులలో నేఁడును ఎద్దుఁడు జీవించియే యున్నాఁడు బుద్ధుని ప్రభావ మెన్నిరంగములందు పశ్యాహుముగా నిలిచియున్నది అర్వజనులచే దేవుఁడుగాఁ జూశింపఁబడుచుఁ జౌరాటికప్రపంచమున నాఁల యత్సృష్టిస్థానము వాత్రిమించినాఁడు ఎవవాగిరికతా వాకొగ హతమై జౌరాటికసంప్రదాయము నశింపకుండ నశివమై యుండులంరి కాలము, హిందువు లర్చించు దేవతలలో నొకఁడైన ఎద్దుఁడు భారత దేశమునఁ బ్రకాశింపఁగలఁడు ఎద్దుని జీవితము, అందేశములు సర్వ ఎఱువ నమూనయచే గొంపించఁబడి యుభోవహులు కుశాంతి నొనఁగి నిర్మలికాత్ముల కాష్లాదకమై, ఎవసామోహముల కుత్సాహప్రదమై విలసిల్లును

౧ వ్యాయహుగ్రములు ౧౭౭ ౨ ౪ ౫౫

౨ జన్మదుఃఖమ్ జరాదుఃఖమ్ జాయాదుఃఖమ్ పునః పునః జగయాః ఎదమం
యఃకుః విరాళాః ఎదమం మఖమ్

౩ జగయాః జర్కణీ దోశో